

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

SEBZÎ DİVANI (İNCELEME - TENKİTLİ METİN)

Hakan YEKBAŞ

Doktora Tezi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Hüseyin AKKAYA

Sivas

Haziran 2011

SEBZÎ DİVANI
(İNCELEME - TENKİTLİ METİN)

Hakan YEKBAŞ

Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisanüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı İçin Öngördüğü

DOKTORA TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

Sivas
Haziran 2011

KABUL VE ONAY

Hakan Yekbaş'ın hazırlamış olduğu "Sebzî Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin)" başlıklı bu çalışma, 06/06/2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından "Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı/ Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı"nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. Hüseyin AKKAYA (Başkan/Danışman)

İmza

Prof. Dr. Mehmet ARSLAN

İmza

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

İmza

Prof. Dr. Recep TOPARLI

İmza

Prof. Dr. Bilal YÜCEL

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. .../.../2011

İmza
Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

YEKBAŞ, Hakan. Sebzî Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin), Doktora Tezi, Sivas, 2011

Eski Türk edebiyatının altın çağı olarak nitelendirebileceğimiz XVI. asırda birçok divan şairi yetişmiştir. Bunlardan biri olan Sebzî, kaynaklarda adından övgüyle bahsedilen bir isim olmasına karşın, şiirleri hakkında yeterince bilgiye sahip olmadığımız bir şairdir. Bunun en büyük sebebi, şairin manzumelerinin büyük bölümünün yurt dışındaki kütüphanelerde ve mecmualarda bulunmasıdır.

Araştırmalarımız sonucu divanının önemli bir kısmını oluşturan manzumelerin, Amerika'daki Princeton Üniversitesi ve Almanya Devlet Kütüphanesinde bulunduğu tespit edilmiştir. Şairin Türkiye'de bulunan şiirlerinin büyük bir bölümü ise yine mecmualarda bulunmaktadır. Bu bakımdan çalışmamızda mecmuaların da payı büyük olmuştur.

Divan edebiyatı çalışmalarında mecmuaların yeterince dikkate alındığını söylemek mümkün değildir. Sebzî Divanı vesilesiyle mecmuaların, metin neşrindeki önemi de ortaya konmuştur. Mecmualar; özellikle şairlerin divanlarında bulunmayan şiirlerinin belirlenmesi, edebî kişiliklerinin tespiti ve yaşadıkları devrin edebî hayatı hakkında önemli bilgiler ihtiva etmektedir.

Sebzî hakkında bilgi veren kaynaklar, onun iyi bir gazel şairi olduğunu belirtmektedir. Şairin divanında 893 adet gazel bulunmaktadır. Gazel dışındaki nazım şekillerine pek itibar etmeyen şair, bu konuda kendisine üstat olarak Necâtî Bey'i görmektedir. Bu itibarla Sebzî'nin manzumelerinde -tıpkı Necâtî Bey'in şiirlerinde olduğu gibi- sade bir dil ile mahallî unsurların yoğun bir şekilde kullanımı hemen dikkati çekmektedir.

Şairin bir diğer önemli özelliği ise nazireciliğidir. Sebzî'nin, kaynaklarda da bahsedilen bu özelliğinin bir yansıması olarak nazire mecmualarında önemli sayıda şiirinin bulunmaktadır.

Sebzî; aruz ile kafiye, Türkçenin tabii cümle yapısıyla birleştirmeyi başarmış, günlük dilin akıcılığı ile İstanbul Türkçesinin ahengini gazellerine ustalıkla yerleştirebilmiş bir şair olarak divan şiiri geleneğinde yerini almış önemli bir isimdir.

Anahtar Sözcükler: Sebzî, gazel, nazire, mecmua.

ABSTRACT

**YEKBAŞ, Hakan. Sebzî Divanı (Textual Analysis-Critisize Text), Ph. D. Dissertation,
Sivas, 2011**

In the 16 th century which we can regard as, the golden age Turkish literature, many divan poets educated. One of them, Sebzî, in spite of being mentioned with eulogy of his name in Ottoman written sources, he is a poet about whom we haven't got enough information about his poems. The most important reason of this, the poet's poems biggest parts being found in libraries and periodicals out of the country.

As a result of our researches, it is determined being found in Princeton University of America and German Government Librarif of forming an important parts of his divans poems. Also being in Turkey, the important part o this poet's poem located in periodicals. In this respect, also in our studying share of periodicals was big.

In the study of divan literature, it isn't possible to say enough being taken into consideration of periodicals. As a result of Sebzî's Divan the text publishing importance of periodicals was brought up. Periodicals include important knowledge especially about determining poet's poems which couldn't find in their divan, setting of their literary personalities and literary lives when they lived.

Before everything, Sebzî is a good gazal poet. In divan is found 893 unit gazal. While our poet doesn't consideration verse sort out of the gazal in this subject he sees Necati Bey as a master to him. So, we can say that the most important feature of this poems is simplicity in his language and style with success using of native element.

The other important feature of our poet is written nazire. Because of mentioned of this feature in Ottoman sources, he has got lots of poems in nazire periodicals.

Sebzî succeeded to join prosody and rhyme with Turkish sentence structure. As put place to his gazal of fluidty daily language with harmony of Istanbul Turkish, he is an important name who involved in tradition of divan poem.

Key Words: Sebzî, gazal, nazire, periodicals.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	xi
ÖN SÖZ	xii
GİRİŞ	1
XVI. Asır Osmanlı Sahasında Bilim, Sanat ve Edebiyata Genel Bir Bakış.....	1
I. BÖLÜM: SEBZÎ'NİN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	7
A. <i>TEZKİRE VE BENZERİ ESERLERDE SEBZÎ</i>	7
B. <i>SEBZÎ'NİN HAYATI</i>	11
1. Adı ve Mahlası	11
2. Doğum Yeri ve Tarihi	12
3. Öğrenimi ve Mesleği	12
4. Ölümü	13
5. Sebzî Mahlaslı Diğer Şairler.....	13
C. <i>EDEBÎ KİŞİLİĞİ</i>	15
1. Kaynakların Şairliği ve Şiiri Hakkında Değerlendirmeleri	15
2. Divanından Hareketle Sebzî	17
a) Kendi Şairliği ve Şiirini Değerlendirişi	18
b) Başka Şairler Hakkındaki Görüşleri	22
c) Gazel Söylemedeki Ustalığı	23
3. Mecmualardan Hareketle Şairin Edebî Kişiliğine Dair Tespitler	29
a) Etkilendiği Şairler	30
b) Nazire Geleneği İçindeki Yeri	33
4. Dil ve Üslup	36
a) Sade Türkçe	36
b) Eski Anadolu Türkçesine Ait Kelime ve Eklerin Kullanımı	38
c) Atasözleri ve Atasözü Hükmünde Söyleyişler	41
d) Deyimler	44
5. Ahengi Sağlayan Unsurlar	48
a) İkillemeler	48
b) Söz Tekrarları	51
c) Ses Tekrarları	54

d) Redd-i Matla.....	56
e) Harf ve Kelime Oyunları	57
f) İştikak.....	61
g) Mahlas Beyitlerinde İştikak	62
II. BÖLÜM: SEBZÎ DİVANI'NIN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	64
A. DİVANIN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	64
1. Nazım Şekilleri	64
a) Kaside	64
b) Terkîb-i Bend	68
c) Murabba	70
d) Gazel	73
2. Vezin	80
3. Kafiye	82
4. Redif	84
B. DİVANIN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	87
1. Dinî Unsurlar	87
a) Allah	89
b) Kur'ân-ı Kerîm	93
c) Âyetler ve Sûrelerin İsimleri	94
d) Hadîs	97
e) Melekler	97
f) Peygamberler	98
(1) Hz. Âdem	99
(2) Hz. Nûh	100
(3) Hz. İbrâhîm	100
(4) Hz. Ya'kûb	102
(5) Hz. Yûsuf.....	103
(6) Hz. Eyyûb	105
(7) Hz. Mûsâ	106
(8) Hz. Dâvûd	106
(9) Hz. Süleymân	106
(10) Hz. İsa	107
(11) Hz. Muhammed	109

g) Diğer Dinî Kişilikler	110
(1) <i>Hz. Hızır</i>	110
(2) <i>Lokman</i>	112
(3) <i>Hz. Ali</i>	112
(4) <i>Hz. Hüseyin</i>	114
(5) <i>Hz. Hasan</i>	114
(6) <i>Kanber</i>	114
(7) <i>Bilâl-i Habeşî</i>	115
(8) <i>Ca'fer-i Tayyâr</i>	115
(9) <i>Yezîd</i>	115
h) Ka'be	115
2. Tasavvuf	117
a) Tasavvufî Kavramlar	119
b) Tasavvufî Şahsiyetler	125
(1) <i>Hacı Bektaş-ı Velî</i>	125
(2) <i>İbrahim Edhem</i>	125
(3) <i>Mansûr</i>	126
3. Şahıslar	126
a) Hikâye Kahramanları	126
(1) <i>Leylâ ve Mecnûn</i>	126
(2) <i>Ferhâd ile Şîrîn</i>	128
(3) <i>Vâmık ile Azrâ</i>	130
b) Acem Kahramanları	131
(1) <i>Cem</i>	131
(2) <i>Dârâ</i>	132
(3) <i>Erdeşîr</i>	132
(4) <i>İsfendiyâr</i>	132
(5) <i>Kahramân</i>	133
(6) <i>Keykâvûs</i>	133
(7) <i>Keykubâd</i>	133
(8) <i>Nerîmân</i>	134
(9) <i>Nûşîrevân</i>	134
(10) <i>Rüstem</i>	134
(11) <i>Zâl</i>	135

c) Şairler	135
(1) <i>Ali Şîr Nevâyî</i>	135
(2) <i>Câmî</i>	136
(3) <i>Hâfiz-ı Şîrâzî</i>	136
(4) <i>Hüsrev</i>	137
(5) <i>Kemâl-i Hocendî</i>	137
(6) <i>Necâtî Bey</i>	137
(7) <i>Sahbân</i>	138
(8) <i>Vassâf</i>	138
(9) <i>Zahîr</i>	138
d) Tarihî ve Efsanevî Kişilikler	139
(1) <i>Gazneli Mahmud</i>	139
(2) <i>Hâtem-i Tâî</i>	139
(3) <i>İbni Sînâ</i>	139
(4) <i>İskender</i>	139
(5) <i>Kârûn</i>	140
(6) <i>Mânî</i>	141
(7) <i>Şeddâd</i>	141
(8) <i>Yâkût</i>	141
4. Ülkeler, Şehirler	142
5. Nehirler, Dağlar	146
6. Kavimler	147
7. Kitaplar	148
8 . Sosyal Hayat	149
a) Gelenekler, Günlük Yaşamdan Kesitler	150
b) Günlük Hayata Dair Tasvirler	155
c) Tipler	158
(1) <i>Sevgili</i>	158
(2) <i>Âşık</i>	162
(3) <i>Rakîb, Ağyâr</i>	164
(4) <i>Pâdişâh</i>	166
(5) <i>Rind</i>	168

(6) <i>Zâhid, Sûfî, Fâkih</i>	169
(7) <i>Vâiz, Nâsîh, Hatîb, İmâm</i>	170
(8) <i>Pîr-i Mugân</i>	171
(9) <i>Şeyh</i>	172
(10) <i>Mürîd</i>	173
(11) <i>Dervîş</i>	173
(12) <i>Abdâl</i>	174
(13) <i>Mevlevî</i>	174
(14) <i>Müftî</i>	175
(15) <i>Mest</i>	175
(16) <i>Müslümân, Kâfir</i>	177
(17) <i>Dîvâne, Deli, Mecnûn</i>	178
(18) <i>Tabîb</i>	180
(19) <i>Muhtesib, Şahne</i>	180
(20) <i>Müneccim</i>	181
(21) <i>Mutrib</i>	182
(22) <i>Remmâl</i>	182
(23) <i>Bü'l-heves</i>	183
(24) <i>Nâdân</i>	183
(25) <i>Hûrî ve Gilmân</i>	183
(26) <i>Levend</i>	184
d) <i>İnanışlar</i>	184
(1) <i>Din Kaynaklı İnanışlar</i>	185
(2) <i>Muska, Nüşa, Tılsımla İlgili İnanışlar</i>	188
(3) <i>Yıldızlarla İlgili İnanışlar</i>	189
(4) <i>Perilerle İlgili İnanışlar</i>	190
(5) <i>Hazinelerle İlgili İnanışlar</i>	191
(6) <i>Delilerle İlgili İnanışlar</i>	192
(7) <i>Diğer İnanışlar</i>	192
SONUÇ	195
III. BÖLÜM: TENKİTLİ METNİN HAZIRLANMASI VE SEBZÎ DİVANI	199
A. <i>METİN TESPİTİYLE İLGİLİ HUSUSLAR</i>	199

1. Nüshaların Tanıtılması	199
2. Mecmuaların Metin Teşkilindeki Rolü	202
3. Divan'ın Çeviri Yazılı Metninin Hazırlanmasında İzlenen Yol	205
4. Çeviri Yazı Sistemi	208
<i>B. SEBZÎ DÎVANI (Tenkitli Metin)</i>	<i>209</i>
1. Kasideler	210
2. Musammatlar	230
a. Terkîb-i Bend	230
b. Murabba'lar	234
3. Gazeller	250
DİZİN	739
KAYNAKÇA	744

KISALTMALAR

A: Staats Bibliothek zu Berlin, Ms. 27.

G: Süleymaniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi İlavesi, No: 244.

G.: Gazel

H: Süleymaniye Kütüphanesi, H. Hüsnü Paşa, No: 1031.

K.: Kaside

M: Milli Kütüphane, O6 HK 4264.

M₁: Milli Kütüphane, YZ A 485.

Mur.: Murabba

N: Nuruosmaniye Kütüphanesi, No: 4962.

P: Princeton Üniversitesi Kütüphanesi, İslamic Manuscripts, New Series, No: 1015.

S: Edirne-Selimiye Kütüphanesi, No: 2139.

T: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Bağdat 406.

Tb.: Terkib-i Bend

Ü: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nadir Eserler Bölümü, TY 739.

ÖN SÖZ

Türk edebiyatının temel taşlarından biri olarak köklü ve zengin bir edebî geleneğe sahip divan edebiyatı, günümüzde bile geçerliliğini koruyan, her okunduğunda ve yorumlandığında yeniden kendisine hayran bırakan bir canlılığa sahiptir. Türk-İslam medeniyetinin yüksek sanat zevkinin mısralara, kelimelere hatta sese dönüşmüş yansıması olan bu edebiyatın en önemli ürünleri, şiir alanında verilmiştir. Bu yüzden olsa gerek divan edebiyatı denilince şiir, divan şiiri denilince ise gazel akla gelmektedir.

Divan edebiyatının en önemli ürünlerinin şiir sahasında verilmiş olması dolayısıyla edipler; kendilerini en çok bu sahada göstermek, şiir yeteneklerini ispatlamak istemişlerdir. Fakat her edip, bu konuda başarılı olamamıştır. Edipler, şiirlerini telif ederken ortak ve değişmez kaynaklara bağlı, ortak malzemeleri kullanmışlardır. Onları birbirinden farklı kılan aynı duygu ve düşünceleri, farklı bir biçimde söylemeye çalışmalarıdır. Bu yüzden şairlerin kişiliğini ve büyüklüğünü belirleyen söyleyiş değişikliği veya güzelliğidir.

Bu vesileyle yaklaşık altı asırlık bir edebî geleneğe sahip olan divan edebiyatında birçok eser te’lif edilmiştir. Özellikle nazım meydanında at koşturmak isteyen şairlerin hemen hepsi bir divan tertip etmeye çalışmıştır. Divan şairleri; bir divan tertip etmek suretiyle şairlik tabiatlarının doğuştan geldiğini, divan şiirinin mazmun dünyasını iyi bildiklerini ve en önemlisi herkesten farklı bir söyleyişe ve yeteneğe sahip olduklarını göstermek istemiştir. Kendisinden önceki şiir geleneğinden etkilenen ve beslenen divan şairlerinin, farklı ve özgün olma konusunda düşüncelerini Fuzûlî, Farsça Divanı’nın ön sözünde şu şekilde ifade etmektedir: “*Gazelin kendine mahsus bir dili ve muayyen bir kelime âlemi vardır. Tesadüfen benden evvel gelen şâirlerin hepsi yüksek anlayışlı, engin düşünceli insanlarmış. Gazel üslubuna yarayan her güzel ibareyi, ince mazmunu öyle kullanmışlar ki ortada bir şey bırakmamışlar. Bir insan onların bütün yazdıklarını bilmeli ki çalışıp vücuda getirdiği eserlerde kendinden evvel söylenen manalar bulunmasın. Öyle zamanlar olmuştur ki gece sabaha kadar uyanıklık zehrini tatmış ve bağrım kanaya kanaya bir mazmunu bulup yazmışım. Sabah olunca diğer şâirlerle tevârûde düştüğümü görüp yazdıklarımı çizmişimdir. Öyle zamanlar olmuştur ki gündüz akşama kadar düşünce deryasına dalıp şiir elması ile kimse tarafından*

söylenmemiş bir inci delmişim; bunu görenler, ‘bu mazmun anlaşılmıyor, bu lâfız erbabı arasında kullanılmaz ve hoş görülmez’ der demez o mazmun gözümünden düşmüş hatta kalemi elime alıp onu kâğıda geçirmek bile istememişimdir. Ne tuhaf hâldir bu, söylenmiş bir şey evvelce söylenmiştir, diye; söylenmemiş bir söz de evvelce söylenmemiştir, diye; yazılmıyor.” (Tarlan, 2005: 10).

Fuzûlî’nin veciz bir şekilde ifade ettiği gibi orijinal olanı yakalamak, söylenmemiş olanı söylemek veya kendisinden önceki şairlerden daha iyisini söylemek zordur. Ayrıca bunu başarmak isteyen şair için münekkitlerin olumsuz tavrı da bir engeldir. Halbuki Fuzûlî başta olmak üzere hemen her divan şairinin derdi de çabası da aynı noktada birleşmektedir. Söylenmiş olanı daha güzel söylemek veya söylenmemiş olanı söylemek. İşte bu konuda başarılı olan edipler; tezkirelerde veya edebiyat meclislerinde şair olarak nitelendirilirken başarısız olanlar da müteşair sıfatı ile vasıflandırılmışlardır.

Sonuçta her divan şairinin ayrı ayrı değerlendirilmesi ve eserlerinden hareketle yargılarda bulunulması gerekmektedir. Bu itibarla; divan şairlerinin ortak imaj, hayal ve mazmun dünyasını kullandıklarını ve devamlı olarak birbirlerini tekrar ettiklerini söyleyenlerin ön yargılı hareket ettikleri kanaatindeyiz. Çünkü bize göre her şair veya divan farklıdır, kendine has özellikler taşır. Öyle ki bir şairin sürekli tekrarlanan, ezberlenen, yürekte ve hafızada taşınan, şiir meclislerinde sık sık okunan bir şiirinin bile olması, onun unutulmaması için yeterlidir. Yahya Kemal’in;

*Bir tek gazel bıraksa yeter bir gazel-serâ
Her beyti ancak olmalı beytü’l-gazel gibi*

beytinde dile getirdiği de bu düşüncedir. Bu yüzden şu an kütüphanelerimizde bulunan yüzlerce divan, günümüz alfabesine çevrilerek incelenmeyi beklemektedir. Sadece büyük şair veya birinci sınıf olarak vasıflandırılan şairlerin eserlerinden hareketle divan edebiyatı konusunda yargılarda ve değerlendirmelerde bulunmak kanaatimizce doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü henüz divan edebiyatı metnlerinin yeterince ortaya konduğunu söylemek mümkün değildir. Divan metinleri ile ilgili günümüze kadar önemli çalışmalar yapılmışsa da adı tezkirelerde bile geçmeyen veya isimleri unutulmuş yüzlerce şair bulunmaktadır. Bu yüzden divan edebiyatı çalışmalarında metinlere yönelik çalışmaların eskiye nazaran daha da fazla yapılması gerekmektedir.

Bu alışmalar yapılırken sadece divanlara değil belki de tezkireler ve diğer biyografi kitaplarından sonra en önemli edebiyat tarihi kaynağı olan mecmualara da bakılması büyük yararlar sağlayacaktır. Çünkü mecmualar incelendiğinde görülecektir ki eserleri bilinen fakat bulunamayan birçok şaire ulaşmak veya adı bilinmeyen yeni şairleri tespit etmek mümkün olacaktır. Fakat zlerek belirtmeliyiz ki son döneme kadar divan edebiyatı araştırmalarında mecmualardan yeterince istifade edilmemiştir.

Mecmualar, sadece yeni şairlerin ve şiirlerin tespitinde fayda sağlamazlar. Toplumun çeşitli kesimlerine mensup şiir severlerin rağbet ettikleri şairleri ve şiirleri ihtiva etmeleri bakımından da önemli olan mecmualar, yazıldıkları dönemin şiir ve edebiyat zevkini ortaya koyarlar. Hangi şairlerin daha çok okunduğunu veya şairin hangi şiirinin daha çok beğenildiğini mecmuaları incelemek suretiyle anlamak mümkündür. Bunun yanı sıra mecmualarda edebiyat tarihlerine bile geçmemiş farklı türlerde veya rneği bulunmayan yeni manzumeler de bulunabilir.

Mecmuaların ihmal edilen bir diğer yönü -bize göre en önemli özelliği- metin tespiti çalışmalarında divan nüshalarından sonra en önemli kaynak olmalarıdır. Hatta bazen divan nüshası bulunmayıp da mecmuaların yardımıyla bir şairin divanı oluşturulabilir. Helk, Aydınlı Visl ve Selk’de en güzel örneğini gördüğümüz bu yaklaşımın, henüz adı bilinmeyen yeni şairlerin şiirlerini tespit etmek açısından önemli olduğu kanaatindeyiz. Ayrıca divan nüshaları bulunsa bile yine mecmualar, hem tenkitli metin hem de yeni şiir olarak metin teşkiline önemli katkılar sağlayacaktır. Amr, ker, ve Behişt divanları hazırlanırken büyük lde mecmualardan yararlanılması, nüsha sayısının yeterli olmadığı durumlarda, mecmuaların vazgeçilmez kaynaklar olduğunu göstermektedir.

Mecmualar, şairler arasında ilgi kurabilme açısından da önemlidir. Bu itibarla mecmualar, şairlerin birbirlerinden nasıl ve ne kadar etkilendiklerinin tespiti bakımından araştırmacılara kolaylık sağlamaktadır. Özellikle nazire mecmuaları, bu konuda en önemli kaynaktır. Nazire mecmualarında şiirleri tanzir edilen şairlere bakarak bu şairlerin çok okunduğunu veya diğer şairler üzerinde etkili olduklarını söylemek sanırız yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda nazire mecmuaları şairlerin edeb kişiliklerinin tespitinde önemli bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kısacası, divan edebiyatı çalışmalarında her metin ve her şair önemlidir. Bu yüzden Osmanlı Türkçesiyle yazılmış metinleri günümüz alfabesine çevirmeli ve metne uygun tahlil yöntemleriyle incelemelidir. Bu sayede ortaya çıkan yeni bilgiler, divan edebiyatı hakkındaki genel yargıları destekleyebileceği gibi kalıplaşmış bazı hükümleri değiştirebilecektir. Bu çalışmalar yapılırken de geçmişte hakkıyla istifade edilmeyen mecmuaların da dikkate alınması, şairlerin; yeni şiirlerinin ve edebî kişiliklerinin tespiti açısından önem arz etmektedir.

Yukarıda daha önce ifade ettiğimiz gibi her divan şairinin az veya çok kendine has özellikleri vardır. Bazı şairler, sanatlı üsluplarıyla dikkat çekerken bazıları sade Türkçesiyle bazıları ise farklı türlerde yazdığı manzumelerle edebiyat tarihinde yerini almıştır. Biz de bu gerçeklerden hareketle hazırladığımız çalışmamızda, XVI. asırda yaşamış ve şuarâ tezkirelerinde adından övgüyle bahsedilen fakat divanı ve şiirleri pek bilinmeyen Sebzî mahlaslı bir şairi, tarihin karanlık sayfalarından gün ışığına çıkarmayı hedefledik. Sebzî, kaynaklarca başarılı bir şair olarak nitelendirilmesine rağmen divanının nüshaları bugüne kadar ele geçirilememiş bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır.

XVI. asırda yaşamış olan şairin, hayatı hakkında önemli şuarâ tezkirelerinin tamamında bilgi bulunmaktadır. Sanat kudreti itibarıyla vasat bir şair sayılan Sebzî, Necâtî Bey'in etkisinde sade Türkçesi ile yerli unsurları şiirinde dile getiren başarılı bir gazel şairidir. Buna karşın şairin divanının nüshalarının az sayıda olması bizi, onun yaşadığı devirde ve sonraki dönemlerde pek itibar edilmeyen bir isim olduğu şeklinde bir düşünceye sevk etmiştir. Fakat çalışmamız sırasında şairin birçok şiirinin mecmualarda bulunması, onun aslında okunan ve takip edilen bir şair olduğunu da göstermektedir.

Bizim ortaya koyduğumuz divan metninde yer alan 893 gazelden 691'inin mecmualarda yer alması, mecmuaların çalışmamızdaki yerini ve önemini de ortaya koymaktadır. Mecmulardaki 691 gazelden 136'sı divanın herhangi bir nüshasında olmayan sadece mecmualarda yer alan manzumelerdir. Ayrıca mecmualardaki geriye kalan 555 gazel de tenkitli metin oluşturulurken kullanılmıştır ki bu gazeller metnin daha sağlıklı ortaya konmasında büyük bir yarar sağlamıştır.

Şairin mecmualarda bu kadar gazelinin bulunması onun, bu nazım şeklinde sevilen ve okunan bir şair olduğunu da göstermektedir. Çalışmamızın inceleme

bölümünde de belirttiğimiz gibi Sebzî, gazel konusunda kendisine Necâtî Bey'i örnek almıştır. Şair, bunu bazı beyitlerde açıkça ifade de etmektedir. Necâtî Bey kadar başarılı olmasa da gazeldeki üslubu, akıcı ve sade Türkçesi, atasözü ve deyimleri ustalıkla kullanması onu, başarılı bir şair yapmaktadır.

Sebzî'nin göze çarpan en önemli özelliklerinden biri de nazireciliğidir. Divanda, tespitlerimize göre 126 naziresi bulunan şairin, bu konuda usta olduğu suarâ tezkirelerinde de belirtilmiştir. Sebzî'nin tanzir yeteneği, onun çok okuyan ve araştıran bir şair olduğunu göstermesi bakımından da önem arz etmektedir.

Çalışmamızda Sebzî'nin hayatı ve edebî kişiliği ele alındıktan sonra divandaki nazım şekilleri hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Bu bölümde görüleceği gibi şairin gazel dışındaki nazım şekillerine pek itibar etmediği de anlaşılmaktadır. Divanda gazel dışında kaside, terkîb-i bend ve murabba nazım şekilleri yer almaktadır.

Divan metnini oluştururken mümkün olduğu kadar Princeton nüshasındaki dizilişe riayet etmeye çalıştık. Sadece gazeller arasında yer alan birkaç murabba ile bu nüshanın sonunda yer alan bir kasidenin yeri değiştirilmiş, bu manzumeler ilgili nazım şekillerinin bulundukları bölüme aktarılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise divanın şekil ve muhteva özellikleri hakkında ayrıntılı bir tahlil çalışması yapılmıştır. Bu bölümde divan metninde dikkat çeken hususlar üzerinde ayrıca durulmuş, Sebzî'nin şiirinde ön plana çıkan unsurlar incelenmiştir.

Çalışmamızın son bölümünde ise elde edilen sonuçlar, ayrı bir başlık altında maddeler hâlinde sıralanmıştır. Metnin sonuna bir de dizin ilave edilmiştir. Dizin verilirken çalışmamızdaki sayfa numaralarına göre değil, söz konusu maddenin nazım şekli ve beytinin numarası ile gösterilmesi yoluna gidilmiştir.

Edebiyat tarihimiz açısından önemli bir isim olduğuna inandığımız Sebzî'nin şiir dünyasını gözler önüne sermeye çalıştığımız bu incelemenin, divan edebiyatı konusunda yapılacak çalışmalara katkı sağlamasını temenni etmekteyiz.

Her şeyden önce tez çalışmalarım esnasında fedakârlığı ve can yoldaşlığıyla beni yalnız bırakmayan eşim Funda Yekbaş'a müteşekkir olduğumu ifade etmek istiyorum. Çalışmalarım sırasında aşmakta zorlandığım engellerde, bilgi ve tecrübeleriyle bana her zaman yol gösteren Prof. Dr. Recep Toparlı ve Prof. Dr. Bilal

Yücel Bey'e teşekkür ederim. Çalışmamın başından itibaren bilimsel anlamda kılavuzum olan, yapıcı eleştirileriyle katkıda bulunan ve manevî desteğini her zaman hissettiğim değerli hocam Prof. Dr. Mehmet Arslan Bey'e şükranlarımı sunuyorum. Nerede olursa olsun ilgi ve güveniyle her zaman güç veren, zarafeti ve desteğiyle bana yol gösteren ve tezimi baştan sona kadar sabır ve itina ile inceleyen doktora hocam Prof. Dr. Hüseyin Akkaya Bey'e gönül dolusu teşekkür ederim.

Hakan Yekbaş

Haziran 2011 - Sivas

GİRİŞ

XVI. Asır Osmanlı Sahasında Bilim, Sanat ve Edebiyata Genel Bir Bakış

XVI. asır, Osmanlıda her anlamda yükselişin, tekâmülün ve genişlemenin yaşandığı bir asırdır. Bu asırda sadece askerî, siyasî ve iktisadî alanlarda değil; bilim, kültür, sanat ve edebiyatta da mükemmelliğe ulaşılmıştır. Başta padişahlar olmak üzere, diğer devlet adamlarının bilim, sanat, kültür ve edebiyat alanlarındaki faaliyetlere büyük önem ve değer verdikleri XVI. asırda nitelik ve nicelik bakımından kıymetli eserler vücuda getirilmiştir. Bir önceki asırda olduğu gibi saray ve konaklarını yerli yabancı bilim ve sanat adamlarına açan devlet erkânı, onları teşvik ve himaye ederek bir anlamda yaşadıkları mekânların, edebî birer muhit olmalarını sağlamıştır. Başta İstanbul olmak üzere Edirne, Bursa Diyarbakır, Konya ve Bağdat olmak üzere birçok şehir; bilim, sanat ve edebiyatın önemli merkezleri olmuştur (Küçük, vd., 2004: V/222). Bu merkezlerdeki faaliyetler sonucu, şiir ve nesir alanlarında dil, üslup ve hayâl bakımından kusursuz eserler verilmeye başlanmıştır. Adı geçen coğrafyaların yanı sıra Rumeli'nin bu dönemde bilim ve kültür merkezi hâline gelmesi, Türkçenin bir imparatorluk diline dönüşmesini sağlamıştır.

Daha önce XV. asırda Türk edebiyatı, Orta Asya'da Herat ve Semerkant merkez olmak üzere Mâverüünnehr'de ve Azerî lehçesi konuşulan bölgelerde büyük bir gelişme göstermişti. Bu arada gittikçe sınırları genişleyen Osmanlı İmparatorluğu'nda ise XIV. asırdan itibaren tekâmül etmekte olan Türk edebiyatı, Türk kültür ve sanatı; XV. asrın sonlarında klasik döneme girmiş, zirveye doğru yükselmesini devam ettirmiştir (Çelebioğlu, 1994: 30). XVI. asırda Türk edebiyatı üzerinde özellikle Câmî ve Nevâyî tesiri gözlenmektedir, Bu yüzyılda, adı geçen şairlere ait birçok eserin Türkçeye tercüme edildiği de görülmektedir (Köprülü, 2004: 391).

XVI. asrın başlarında tahtta bulunan II. Bâyezîd (sal. 1481-1512), babası Fatih Sultan Mehmed devrinde başlayan ilim, fikir ve sanat hareketlerine destek olmaya devam etmiştir. Birçok Osmanlı padişahı gibi şair olan II. Bâyezîd; aynı zamanda bestekâr, musikîşinas ve hattat kimliğiyle tanınmaktadır. Bu padişah, âlim

ve sanatkâr tabiatının da etkisiyle Anadolu'nun çeşitli yerlerinde camiler, imarethâneler, kervansaraylar, mektep ve medreseler yaptırmıştır. II. Bâyezîd, Herat ve Tebriz başta olmak üzere İran ve Orta Asya'daki ortak kültür merkezleri ile sağlam ilişkiler kurmuştur. Öyle ki Bâyezîd'in, Hüseyin Baykara ile mektuplaştığı da bilinmektedir (Macit, 2006: 31)

Adlî mahlasıyla şiirler söyleyen II. Bâyezîd, aynı zamanda divan sahibi güçlü bir şairdir. Devrinde yaşayan âlimler ve şairler, Padişah'ın lutfundan ziyadesiyle faydalanmıştır. Molla Lutfî, Hâtemî, Abdurrahman Efendi, Hatib-zâde, Molla İzârî, Efdal-zâde gibi isimler, Bâyezîd devrinin önemli âlimlerindendir (İpekten, 1996: 46). Ayrıca Kivâmî, Kemâlpaşa-zâde, Kâtib Şevkî ve İdris-i Bitlisî gibi tarihçiler de padişahın himayesini kazanmış ve devrin tarihini aydınlatan önemli eserler kaleme almışlardır. Aynı zamanda II. Bâyezîd'in hat hocalığını da yapan Şeyh Hamdullah, bu sanattaki ustalığıyla adından söz ettirmiş bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıdaki isimlerin yanı sıra bu dönemde pek çok şair, ulûfe ve sâlyâne almış; oldukça rahat bir hayat sürmüşlerdir. Fatih zamanında yetişen Ahmed Paşa ve Necâtî Bey, en güzel şiirlerini bu devirde yazmışlardır. Kânûnî devrine kadar bütün şairlerin ustası olarak tanınan Zâtî'nin şöhreti bu dönemde yayılmaya başlamıştır. Bunlardan başka Tâcî-zâde Cafer Çelebi, Bihiştî Sinân, Çâkerî, Lokman Dede, Fazlî, Kara Seydî, Şâmî Mustafa Bey, Safâyî Lokman Dede, Derviş Ferruhî gibi isimler; padişahın himâyesini görmüş şairlerdir (İpekten 1996: 47).

Kısa saltanatına büyük işler sığdırmayı başarmış bir padişah olan Yavuz Sultan Selim (sal. 1512-1520), tıpkı babası ve dedesi gibi bilim ve sanat erbabını himâye etmiş bir şahsiyettir. Daha Trabzon valisi iken sarayı, kültür erbabının cazibe merkezi olmuş ve tahta çıktıktan sonra da ulemâ ve söz ustalarıyla çok sevdiği meclislerini devam ettirmiştir. Barışta olduğu kadar savaşta da şairleri ve fikir adamlarını yanından ayırmamış, gerek İran gerekse Mısır seferlerinde en yakın dostları olan kültür ve sanat erbabıyla sohbet etmeyi ihmal etmemiştir (Gibb, 1999: I/469).

Yavuz Sultan Selim, İran'dan sanatkârlar getirtmiştir. Şah Mehmed, Abdulgani, Derviş Bey adlarındaki ressamlarla, Alaeddin Mehmed, Mansur Bey, Şeyh Kâmil, Ali Bey, Abdülhalik adlarındaki ünlü nakkaşlar, Sultan Selim'in isteği üzerine İstanbul'a getirtilmiştir (İpekten, 1996: 60). Yine bu dönemde ünlü musikşinaslardan Fehmî, Sagarî ve İran'dan getirtilen Mehmed Kasım, Şahmerân, Maksud gibi isimler de musikî meclislerinin vazgeçilmez isimleri arasında şöhret bulmuşlardır.

Yavuz Sultan Selim döneminin büyük âlimleri arasında; Müeyyed-zâde Abdurrahman Efendi, Zenbilli Ali Efendi, İbn Kemâl ve Ali Cemâlî Efendi bulunmaktadır. Bu isimler, Sultan Selim'in musahibi olmuş ve sözlerini dinletmiş, fikirlerine değer verilmiş bilim adamlarıdır. Sultan Selim'in seferleri sırasında yanında götürdüğü Kemâlpaşa-zâde, Revânî, Halîmî, Sücûdi, Tâli'î, Güvâhî, Fehmî ve Nihâlî gibi isimler ise tarihçi ve şair kimlikleriyle karşımıza çıkmaktadır. Bu isimler, birçok *Selîm-nâme*'nin yazılmasına da vesile olmuştur.

Yavuz Sultan Selim devrinde şiir ve edebiyat hayli inkişaf etmişti. Şehzadeliği zamanından itibaren etrafında birçok şair toplayan padişah, kaside ve eser sunanları, caize ve ihsanları ile memnun etmiştir. Kendisi de Farsça bir divan tertip eden Sultan Selim, himayesi altına pek çok şairi almıştır. Lutfi Paşa, Halimî Çelebi, Hayâlî Abdülvehhab Çelebi, Sücûdî, Güvâhî, İshak Çelebi, Cafer Çelebi, Şükri, Sâgarî, Zâtî, Âhî Çelebi, Tâcî-zâde Cafer Çelebi, Lâmi'î gibi isimler, Sultan Selim'in iltifatını kazanmış şairlerdendir.

Osmanlı hanedanının en uzun süre tahtta kalan hükümdarı olan Kânûnî Sultan Süleyman (sal. 1520-1566), sadece Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarını genişletmekle kalmamış, sanat ve edebiyat sahasında da önemli eserlerin vücuda gelmesine zemin hazırlamıştır. Kânûnî devri, aynı zamanda XVI. asrı temsil etmektedir. Bu yüzyıl bütün Türklük âleminde, coğrafi sınırların en geniş olduğu, siyasî ve askerî gücün zirvede bulunduğu bir dönem, ilim, sanat, edebiyat ve kültürün altın çağını yaşadığı bir devir olarak dünya tarihi içinde yerini almıştır (Çelebioğlu, 1994: 121). Kendisi de Muhibbî mahlasıyla şiirler yazan ve bir divan tertip eden Kânûnî, veziri İbrahim Paşa ile birlikte ilim ve sanata fazlasıyla ehemmiyet vermiştir.

Osmanlı Devleti'nin en geniş sınırlarına ulaştığı bu dönemde; ilim, sanat ve edebiyat büyük ilerleme göstermiştir. Osmanlı ilim tarihinin en büyük simaları bu devirde yaşamışlardır. İbn Kemâl, Ebu's-suud Efendi, Şakayiku'n-Nu'maniye sahabi Taşköprüzâde İsâmuddin, Ahlâk-ı Alâyî adlı eseri ile meşhur Kınalızâde Ali Çelebi, Celâlzâde Salih Çelebi, Mustafa Bostan Çelebi, Ahterî Mustafa Efendi gibi bilginlerin yanı sıra Pîrî Reis, Seydi Ali Reis gibi coğrafyacılar da, önemli simalar olarak karşımıza çıkmaktadır (İpekten, 1996: 81).

İstanbul, Kânûnî döneminde tam anlamıyla bir ilim ve kültür merkezi hâline gelmiştir. Birçok âlim ve sanatkâr hünerlerini göstermek ve himaye kazanabilmek amacıyla İstanbul'a akın etmiştir. Eskisi gibi ilim ve edebiyat tahsili için İran'a yapılan seyahatlar durmuş; bu devirde yetişen şairler, artık kendilerini Acem meslektaşlarının seviyesinde görmeye başlamışlardır.

Şiirlerinde Muhibbî (bazen de Muhib) mahlasını kullanan Kânûnî, aynı zamanda kendisine gelinceye kadar Osmanlı padişahları içinde şiirle en fazla uğraşmış ve en hacimli divanı tertip etmiş bir şairdir. Bunun bir yansıması olmalıdır ki divan şiirinin en zengin ve altın çağını yaşadığı dönem, Kânûnî'nin saltanat yıllarına rastlamaktadır. Bu dönem de her türlü meslekten yüzlerce divan şairi, sayısız eserler ve şiirler vücuda getirmiştir.

Gazâlî, Hayâlî Bey, Taşlıcalı Yahya Bey, Aşkî, Bâkî, Behiştî, Celîlî, Cinânî, Emrî, Hayretî, İshak Çelebi, Lâmi'î, Edirneli Nazmî, Sürûrî, Vahîdî, Usûlî, Zaiîfî, Bağdatlı Rûhî, Fuzûlî gibi önemli isimler bu dönemde yaşamıştır.

XV. asırda klasizmini kurmuş olan divan şiiri XVI. asırda en zengin ve verimli dönemini yaşamıştır. Bu durumda devrin siyasî, askerî, iktisadî vb. şartlarının rolü olmakla beraber en mühim müessir, bizzat padişahın ve onun örnek olmasıyla çevresinin ilmi, sanatı teşvik ve mümessillerini himaye etmiş olmalarıdır. İlim, fikir, sanat, edebiyat ve kültür hayatında, bu dönemde, bütün ülke sathında zirvede olan bir canlılık, bir hareket ve heyecan yaşanmıştır. Bu asırda halk ve tekke edebiyatları da divan edebiyatına paralel olarak çeşitli zevk, telakkî ve kültür seviyelerine göre eser vermiştir (Çelebioğlu, 1994: 121-122).

Yine bu dönemde her meslekten ve sınıftan şairler yetişmiş, bu şairler tarafından gerek tercüme gerekse te'lif eserler vücuda getirilmiştir. İlk örneklerini vermeye başladığı XIV. asırdan itibaren İran edebiyatının etkisinde olan divan

edebiyatı, XVI. asırdaki cihan hakimiyeti bilincinin verdiği üstünlük anlayışıyla birlikte söz konusu edebiyatın temsilcileriyle yarışır olmuştur. Bu yüzyıla kadar İran şairleri gibi olma, şiirde onlara benzeme, onların seviyesine çıkma düşünceleri, yerini artık İran şairleriyle boy ölçüşme, onlardan daha iyi olma düşüncesine terk etmeye başlamıştır. Bundan sonraki dönemlerde Türk şairleri, İran yerine kendi klasiklerimizi takip etmiş, onlar gibi olma yoluna gitmiştir (Küçük, vd., 2004: V/239).

XVI. asırda söz dizimi, kelime grupları ve çağrışım gücüyle canlı bir özellik arz eden Türkçe, divan şairleri tarafından bir nakış gibi işlenmeye başlanmıştır. Bu dönemin şairleri, yerli unsurlara daha da fazla yer vermişler, konuşma dilinden gelen birçok hususiyeti, deyim ve atasözlerini, günlük hayat sahnelerini şiirlerine yansıtmışlardır. Hatta bu yerlilik arzusunun bir yansıması olarak Edirneli Nazmî, Mahremî ve Visâlî'nin çabaları ortaya çıkar. Aynı zamanda birçok şairin üstadı olan Zâtî ve dönemin önemli isimlerinden olan Bâkî; mahallî unsurları, ahenkli ve akıcı bir dille nazma aktarmayı başarmış şairlerdir. Sonuç olarak bu dönemde Türkçe bir şiir dili hâline gelmiş, yerli unsurlar, deyimler ve atasözleri şairlerin vazgeçilemez kaynakları arasına yerleşmiştir.

Evveliyatı olmakla birlikte bu devir; nazire ve muamma söylemenin, tahmis yazmanın, tarih düşürmenin rağbet gördüğü, dolayısıyla bu hususların geçen asra nazaran daha da tekâmül ettiği bir dönemdir.

Edebî muhitler de bu dönemde kültür ve sanat hayatının geldiği noktayı göstermesi bakımından önem arz etmektedir. XVI. asırda edebî hayat memleketin büyük şehirlerinde; Bağdat, Diyarbakır, Konya, Kastamonu, Bursa, Edirne, Vardar Yenicesi, Üsküp gibi eski kütür merkezlerinde büyük bir gelişme göstermişti, fakat en büyük faaliyet merkezi İstanbul idi. Hükümdarın, vezirlerin ve büyük hükümet ricalinin sarayları, şairlerin buluşma yeri idi. Onlardan başka Zâtî, Karamanlı Subûtî, Rahikî gibi küçük ticaretle veya remilcilikle meşgul şairlerin dükkânları, Bahşî'nin Beşiktaş'taki bahçesi, Galata'nın meşhur meyhaneleri, Sütlüce'de Caferâbâd tekkesi gibi mekânlar, Kâtibî, Nigârî, Zeyrekî gibi birtakım zengin şairlerin konakları da şairlerin toplanma yerleri arasındaydı (Köprülü, 2004: 392). İstanbul'un dışında şehzade sarayları da bilim ve kültür merkezi hâline gelmişti. Edirne, Konya, Amasya, Manisa, Trabzon ve Kütahya gibi sancaklar, şehzadelerin öncülüğünde şairlerin

himaye edildikleri vilayetlerdi (İpekten, 2006: 162-217). Bu arada Rumeli'deki Bosna, Filibe, Serez, Prizren, Priştine, Manastır, Selânik ve Belgrat gibi birçok şehir, divan şairlerinin yetiştiği önemli merkezler olarak karşımıza çıkmaktadır.

I. BÖLÜM

SEBZÎ'NİN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

A. TEZKİRE VE BENZERİ ESERLERDE SEBZÎ

Sehî Bey Tezkiresi'nden: (Kut, 1978: 304)

Sebzî: İstanbullı'dur. 'Ulûm-ı mütedâvileye meşgûl iken şi' re heves itdi Zihninde haylî leîâfet var. Kâbil-i yigitdür ve bu maîla' anuñ eş'ârındandır ki zıkr olunur. Maîla' :

Âteş-i 'aşkı beyân itmege açsam dehenüm
Yanar odlara o dem kim ki işitse sühanum

Latîfî Tezkiresi'nden: (Canım, 2000: 296)

Sebzî-i Hâfız: Şehr-i İstanbuldan huffâz zümresinden ve bu 'asr şu'arâsındandır. Mücevvid ve mürettib-i Kur'ân ve mürettib-i Dîvândur. Dîvâne-naş lâubâlî-ves kimesnedür. Hûb Fârisî-dân ve hûş-elhândur. Bu fenne dahı nisbet ü mûmâreseti ve nazm-ı kelâma kudreti vardu. Amma şi' rinde çendân reng ü çâşnî ve bedâyi' u ma'ânî oldukçadır. Bu maîla' anuñ eş'ârındandır.

Maîla' : Bırakdı gülşen içine o haddi gül-nârı
Meded irişdüre sâkî şarâb-ı gül-nârı

Âşık Çelebî Tezkiresi'nden: (Kılıç, 2010: II/943)

Sebzî: İstanbul'dan Dâvûd Paşa Mağallesinden hâfız u cüz'-h'ân yârândandır.

Li-muhârririhî: Şora varsañ eger belâgatde
Şi' r ü nazmında Hâce Hâfızdur
Ger feşâhatden eylesen teftîş
Sebz-vârı Hüseyin-i Vâ' izdür

'Ömri dânişmendân ve ehl-i 'ilm ü 'irfân ile güzêrân itmişdür. Selef ü halef eş'ârından çok kimesneye cevâb diyüp haylî tettebbu'-ı dîvân itmişdür. Bir ergavân kaşîdesi dimişdür ki ebyâtı çesbân ve ergavân gibi rengîn ve müte'ânıku'l-efnânî vü mütelâşıku'l-ağşânîdur. Bu ebyât anuñ eş'ârındandır.

Şi' r-i û: Kim ki 'ışkıla yanup kendözünü hâk idemez
Mecma'-ı ehl-i fenâ içre yolın pâk idemez

Dil ü dîn oldı fedâ yoluña cânımda senüñ
 El açıkluğın iden şöñradan imsâk idemez
 Sebziyâ ‘ışka kâdem başmağa kılmaya heves
 Ser-i zülfine şu kim başını fitrâk idemez
 Velehû: Bende-i ‘ışkuñ olanlar pâdşâlık istemez
 Sâye-i zülfüñ yeter zıll-ı hümâyı n’eylesün

Ahdî Tezkiresi’nden: (Solmaz, 2005: 358-359)

Sebzî: İstanbullı’dur. Şu‘arâ-yı selefendendür. ‘İlm-i zâhire iştiğâl gösterür iken gâyetde şi‘re harîş olmağın tarîkden ferâğat idüp ehl-i cihet zümresine ilhâk ve akırânı içre tâk olup el‘ân haţîb-i hôş-âvâz ve gülşen-i nazma bülbül-i nağme-sâz ve peyrev-i mümtâz olmış. Eş‘ârı gâyetde pür-sûz ve pesendide-i erbâb-ı rümûzdur ve’l-hâşıl geşt-i zâr-ı cihânda ve sebze-zâr-ı devrânda şi‘rden gayrı bir cev hâşıl itmemiş ve bu devrde şu‘arâ-yı nev içre pür-kühen ve üstâd-ı suhen geçinür. Ebyâtı bî-hadd ü lâ-yu‘addur. Cümlesinden bu maţla‘ı meşhûr ve bu beyitler anuñdur, şebt olundı.
 Nazm:

Âteş-i ‘aşkı beyân itmege açsam dehenüm
 Yanar odlara o dem kim ki işitse sühanum
 [Diger]: Kağı meclisde ki nâz ile cânân otura
 Kalmaya zulm u sitem fitne-i devrân otura
 Şem‘e kim didi geyüp üsküfünü dildâra
 Söyle karşı tura kim ayağına kan otura

Kınalı-zâde Tezkiresi’nden: (Kutluk, 1989: I/448-449)

Sebzî: Sebzezâr-ı cihânda gâyetde memdûh u mağbûl olup büldân-ı ‘âlem-i şeş-cihât içre medâ’ih ü mağâsini hâric-i hayta-i zunûn u ‘uqûl olan kubbetü’l-İslâm şehr-i İstanbul’dan ve mağallât-ı pür-berekâtından mağalle-i ecelle olan Dâvûd Paşa mağallesindendür. Hâfız-ı kelâm u melik-i ‘allâm ve tecvîd ü kırâ‘atı mağbûl-i enâm olmağın imâm olmışdur. Eş‘âr u ebyâtı bî-hadd ü erkâmdur. Bir miqdârına intizâm virüp tertîb-i dîvân eylemişdür. Ekşer-i kelimâtı rûy-ı meh-veşân gibi sâde ve tâli‘-i nâ-hıredmendân gibi güşâdedür. Bu ebyât mezbûruñ kelimâtındandır.

Bırakdı gülşen içine o haddi gülnârı
 Meded irişdüre sâkî şarâb-ı gülnârı
 Kim ki ‘aşkuñla yanup kendüzini hâk idemez
 Mecma‘-ı ehl-i fenâ içre yolın pâk idemez

Dil ü dîn oldı fedâ yoluña cânımız senün
 El açıklığın iden şöñradan imsâk idemez
 Bende-i ‘aşkuñ olanlar pâdişâlık istemez
 Sâye-i zülfüñ yiter zıll-ı hümâyı n’eylesün

Beyânî Tezkiresi’nden: (Kutluk, 1997: 117)

Sebzî: İstanbul’da Dâvûd Paşa maħallesinde ħâfız-ı kelâmu’llâh ve imâmdur. Eş‘ârı bî-şümârdur. Bir miğdârına tertîb virüp dîvân itmişdür. Kelimâtı sâde ve ebyâtı güşâdedür. Bu ebyât anuñdur.

Kim ki ‘aşkuñla yanup kendüzini ħâk idemez
 Mecma‘-ı ehl-i fenâ içre yolın pâk idemez
 Dil ü dîn oldı fedâ yoluña cânımız senün
 El açıklığın iden şöñradan imsâk idemez

Kâmûsu’l-A‘lâm’dan: (Şemsettin Sâmî, 1996: IV/2532)

Sebzî: Onuncı karn-ı hicrî Oşmânlı şu‘arâsından olup, İstanbullı’dur. Ĥıfzı ve tecvîdde mahâreti olmağıla imâmet iderdi. Müretteb dîvânı vardır. Şu beyit anuñdur:

Dil ü dîn oldı fedâ yoluña cânımız senün
 El açıklığın iden şöñradan imsâk idemez

Sicill-i Osmânî’dan: (Mehmed Süreyyâ, 1311: III/8)

Sebzî Çelebî: Dâvûd Paşa Câmi‘inde ħâfız u imâm idi. Evâsıt-ı Sultân Süleymân Ĥân-ı Evvelde irtihâl eyledi. Dîvân-ı şi‘ri vardır.

Tuħfe-i Nâ’ilî’dan: (Tuman, 2001: 413-414)

Sebzî: Ĥâfız Sebzî Efendi. İstanbullı, İmâm u cüz’-ĥ‘ân, Kânûnî Sultân Süleymân devrinde fevt.

Kim ki ‘aşkuñla yanup kendüzini ħâk idemez
 Mecma‘-ı ehl-i fenâ içre yolın pâk idemez
 Dil ü dîn oldı fedâ yoluña cânımız senün
 El açıklığın iden şöñradan imsâk idemez
 Bende-i ‘aşkuñ olanlar pâdişâlık istemez
 Sâye-i zülfüñ yiter zıll-ı hümâyı n’eylesün
 Bırakdı gülşen içine o ĥaddi gülnârı
 Meded irişdüre sâķî şarâb-ı gülnârı

Sebzî Çelebî, İstanbullî, hâfîb.

Âteş-i ‘aşkı beyân itmege açsam dehenüm
Yanar odlara o dem kim ki işitse sühanum

Çanğı meclisde ki nâz ile cânân otura
Çalmaya zulm u sitem fîrne-i devrân otura

B. SEBZÎ'NİN HAYATI

1. Adı ve Mahlası

Sebzî'nin asıl adı ve mahlasını nasıl aldığı konusunda kaynakların neredeyse tamamında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece Âşık Çelebi tezkiresinde yer alan bir manzumeden şairin adının Hüseyin olduğunu tahmin etmekteyiz:

Şora varsañ eger belâgatde
Şi' r ü nazmında Hâce Hâfızdur
Ger feşâhatden eylesen teftiş
Sebz-vârı Hüseyin-i Vâ' izdür (Kılıç, 2010: II/943)

Sebzî'nin mahlasının kelime anlamı da bize bazı ipuçları vermektedir. Sebz; “yeşil, ahzar” (Mehmed Bahaeddin, 1997: 376), Sebzî ise; “yeşille ilgili, yeşil” (Devellioğlu, 2002: 926) anlamlarına gelmektedir.

Şairlerin mahlas seçmede bazı kriterleri olduğu âşikârdır. Seçecekleri veya alacakları mahlasların üzerinde enine boyuna düşünen şairler, sanatkârlığını en iyi bir şekilde temsil edebilecek yani onların her anlamda özelliklerini yansıtabilecek kelimeleri tercih etmişlerdir. Şairlerin birçoğu; kişisel özellikleri, soyu, mesleği, sosyal durumu, fizikî görünümü, doğduğu yer, şiir anlayışı vb. kriterlerden hareketle mahlaslarını seçmişlerdir (Yıldırım, 2006: 105-106).

Bu genel telakkîden hareketle şairin, *Sebzî* mahlasını seçmesinde bazı özel sebeplerin yattığını düşünüyoruz. Bu konu hakkında tezkirelerde herhangi bir bilgi bulunmasa da kendisinden bir asır sonra yaşayan ve aynı mahlası taşıyan Seyyid Mehmed Efendi'nin mahlasını Sebzî olarak seçmesinin sebebini Safâyî şöyle açıklamaktadır: “*Mezbûr ma'ârif ü kemâl ile meşhûr hoş-şoğbet ve kâbil-i ins ü ülfet şecer-i sebz-i bâğ-ı siyâdet olmağla mahlaş-ı mezbûrî ihtiyâr etmiştir.*” (Çapan, 2005: 273).

Safâyî'nin ifadeleri Seyyid Mehmed Efendi'nin, *Sebzî* mahlasını seçmesinde *seyyid* olmasının etkili olduğu yönündedir. Biz de Sebzî'nin, mahlasını seçerken muhtemelen bu şekilde hareket ettiğini düşünmekteyiz. Ayrıca seyyidlerin eskiden yeşil sarık taktıkları düşünüldüğünde mahlasının, kelime anlamıyla da örtüştüğünü söyleyebiliriz. Şairin bazı mahlas beyitlerinde isticak sanatı marifetiyle, *sebz* kelimesini de sık sık kullanmış olması bu görüşümüzü destekler niteliktedir.

Sebzî'yle ilgili bazı kaynaklar, ondan; *Sebzî-i Hâfiz* (Canım, 2000: 296), *Sebzî Çelebi* (Mehmed Süreyyâ, 1311: III/8) şeklinde de bahsetmektedirler.

2. Doğum Yeri ve Tarihi

Sebzî'nin doğum yeri hakkında Osmanlıca kaynakların birçoğunda bilgi bulunmaktadır. Sebzî, İstanbulludur (Kut, 1978: 304; Canım, 2000: 296; Kılıç, 2010: II/943; Solmaz, 2005: 358; Kutluk, 1989: I/448; Kutluk, 1997: 117; Şemsettin Sâmî, 1996: IV/2532; Tuman, 2001: 413; Kâtip Çelebi, 1310: 512). Bazı kaynaklar ise onun Davud Paşa Mahallesi'nden olduğunu da ifade etmektedir. (Kutluk, 1989: I/448; Kutluk, 1997: 117; Mehmed Süreyyâ, 1311: III/8). Ayrıca şairin şiirlerinin bulunduğu ve çalışmamızda H nüshası olarak yer alan mecmuada, bir gazelinin altında “*Huṭebâ ṭâ'ifesindendür. İstanbul'da toğmışdur*” (Mecma'ü'n-Nezâir, v. 323a) ifadeleri de bu bilgileri doğrular niteliktedir.

Şairin doğum yeri hakkındaki kesin ifadelere karşılık doğum tarihi konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yukarıda bahsi geçen Osmanlıca kaynaklar, onun Kânûnî Sultan Süleymân zamanında yaşadığını söylemektedir. Kânûnî'nin 1520-1566 yılları arasında tahtta kaldığı düşünülürse şairin XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde doğduğu söylenebilir.

Ayrıca Sehî Tezkiresi'ndeki bilgiler de bize şairin doğum tarihi hakkında kesin olmasa da bazı bilgiler vermektedir. Bilindiği gibi tezkirenin sekizinci tabakasında, Sehî'nin bizzat tanıdığı ve adlarını yeni yeni duyuran yetenekli genç şairlerden bahsedilir (Kut, 1978: 8). Bu şairler arasında Sebzî de vardır. Tezkirenin 945/1538'de tamamlandığı (Kut, 1978: 6) düşünüldüğünde, şairin 16. yüzyılın ilk çeyreğinde doğduğu bilgisini kesin bir şekilde ifade edebiliriz.

3. Öğrenimi ve Mesleği

Sehî Bey, Sebzî'nin *ulûm-ı mütedâvil* ile yani zamanın geçerli ilimleriyle uğraştığını, sonradan şiire heves ettiğini söylemektedir (Kut, 1978: 304). Ahdî, onun ilm-i zâhirle iştigal ettiğini ifade eder (Solmaz, 2005: 358). Âşık Çelebi ise, Sebzî'nin ömrünü ilm ve irfan ehliyle geçirdiğini belirtmektedir (Kılıç, 2010: 943). Bu ifadelerden şairin, muhtemelen medrese eğitimi aldığını anlamaktayız. Şairin hâfiz ve imam-hatip olması da iyi bir eğitim aldığını göstermektedir (Kılıç, 2010: II/943; Kutluk, 1989: I/448; Kutluk, 1997: 117; Şemsettin Sâmî, 1996: IV/2532;

Tuman, 2001: 413). Kaynaklarda şairin bir hâfız olduğunun ifade edilmiş olması, onun iyi bir dinî eğitim aldığını göstermektedir. Ayrıca Latîfî, onun “*hûb Fârisî-dân*” (Canım, 2000: 296) olduğunu söyler. Bu bilgi, şairin iyi derecede Farsça bildiğine de işaret etmektedir.

Latîfî, Sebzî’nin hâfız zümresinden olduğunu ve tecvidi gayet iyi bildiğini de söylemektedir. (Canım, 2000: 296). Âşık Çelebi, hâfız ve cü’z-hân olduğunu (Kılıç, 2010: II/943); Kınalızâde, hâfızlığı ve kıraatının makbullüğü sebebiyle imamlık yaptığını (Kutluk, 1989: I/448); Beyânî, mesleğinin hâfız ve imamlık (Kutluk, 1997: 117) olduğunu belirtir. Sebzî’nin imam ve hafız olduğuna dair bilgilere diğer kaynaklarda da rastlamaktayız (Şemsettin Sâmî, 1996: IV/ 2532; Mehmed Süreyyâ, 1311: III/8; Tuman, 2001: 413).

Şair, divanda yer alan aşağıdaki beyitte de kaynakları doğrularcasına *hâfiz*lık yaptığını ve sesinin güzel olduğunu belirtmektedir:

Muşhaf-ı hüsnünden eyler âyet-i haţtuñ revân
Şanki dil hâfızdur eyler ‘ömrini Kur’ân’a şarf (G. 345/2)

Gülsitân-ı muşhafuñ bir bülbül-i hoş-ıñıyâm
Öykinür mi nâleme efgâna gelsem ben hezâr (K. 1/27)

4. Ölümü

Kaynaklarda şairin ölüm tarihi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Mehmet Nâil Tuman, onun Kânûnî Sultan Süleymân devrinde vefat ettiğini söylemektedir (Tuman, 2001: 413). Mehmed Süreyyâ ise, Sebzî’nin Kânûnî Sultan Süleymân’ın saltanatının ortalarında öldüğü ifade ederek daha net bir bilgi vermektedir. Kânûnî’nin 1566 yılında vefat ettiği düşünülürse şairin XVI. yüzyılın üçüncü çeyreğinde öldüğünü varsayabiliriz.

5. Sebzî Mahlaslı Diğer Şairler

Araştırmalarımıza göre Sebzî dışında divan şiirinde aynı mahlası taşıyan bir şair daha bulunmaktadır. Asıl adı Mehmed (Çapan, 2005: 273; Abdulkadiroğlu, 1999: 150; Tuman, 2001: 413) olan bu şair, Bursalıdır (Çapan, 2005: 273; Abdulkadiroğlu, 1999: 150; Yılmaz, 2001: 146; Mehmed Tahir, 2000: II/229; Tuman, 2001: 413). Kaynaklar, onun aynı zamanda *seyyid* olduğunu ve Emir Sultan medresesinde müderris olarak vazife yaptığını ifade etmektedir (Çapan, Çapan, 2005: 273;

Abdulkadiroğlu, 1999: 150; Tuman, 2001: 413) Yine kaynaklara göre Seyyid Mehmed Efendi'nin divanı da bulunmaktadır (Abdulkadiroğlu, 1999: 150; Mehmed Tahir, 2000: II/229). XVII. asır şairlerinden olan Sebzi'nin kaynaklarda bahsedilen divanına tüm araştırmalarımıza rağmen hiçbir yerde rastlayamadığımızı da belirtmek istiyoruz. Mehmet Nâil Tuman, şairin ölüm tarihi olarak 1090/1679 tarihini verse de Safâyî ve Mehmed Tahir onun 1091/1680 tarihinde vefat ettiğini belirtmektedir (Çapan, 2005: 273; Mehmed Tahir, 2000: II/229).

C. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Bir divan şairinin edebî kişiliğinden bahsederken bize yardımcı olabilecek birçok kaynak bulunmaktadır. Bunların başında müellifin eseri gelmektedir. Çünkü biz şairi veya yazarı eseri dolayısıyla ele almaktayız. Dolayısıyla eser olmazsa, şairden bahsetmenin bir anlamı da yoktur. Fakat bununla birlikte şairi de iyi tanımamız gerekmektedir. Yani bir yandan eserin incelemesinde müellifin hayatına geniş bir yer ayırırken öte yandan da müellif-eser ilişkisinin irdelenmesine çalışılmalıdır (Levend, 1988: 66). Kısacası yazardan esere gidilebileceği gibi eserden yazara da ulaşmak mümkündür.

Bu itibarla yazar-eser ilişkisinde bize başka kaynaklar da yardımcı olabilir. Bu tür kaynaklar içinde en önemlileri, biyografi kitapları ve tezkirelerdir. Başta şairler hakkında birincil kaynak sayılan ve onların hayatları, sanat anlayışları ve kişilik özellikleri hakkında bilgi veren biyografi kitapları ve tezkireler, şairlerin edebî kişilikleri hakkında önemli bilgiler içermektedir (Tolasa, 2002: 189-370).

Bunların dışında her müellif için geçerli olmasa da mecmualar da şairlerin edebî kişiliklerini belirlemede ve bu konuda fikir yürütmede etkili olan kaynaklar arasındadır (Aydemir, 2007: 125). Mecmualar; şairlerin edebî zevklerini, etkilediği ve etkilendiği isimleri göstermesi bakımından önemlidir. Bu yüzden şairin edebî kişiliğinden bahsederken bu konuya da değinilecektir.

Bu itibarla şairin edebî kişiliği hakkında hüküm verirken eserinden, tezkirelerden ve mecmualardan istifade ettiğimizi belirtmek istiyoruz.

1. Kaynakların Şairliği ve Şiiri Hakkında Değerlendirmeleri

Divan şiirinin önemli kaynaklarından olan tezkireler; şairlerin sadece hayatıyla ilgili biyografik bilgi vermekle kalmaz, aynı zamanda onların edebî kişilikleri hakkında da çoğu zaman örnekler vermek suretiyle bazı tespitlerde bulunur. Birçoğu aynı zamanda şair olan tezkireciler, şiire vâkıf kişiler olduklarından bahse konu ettikleri şair ve şiirler hakkında değerlendirme imkân ve şartlarına sahiptir.

Latîfî'nin tezkiresinin sebab-i te'lif bölümünde; "...vilâyet-i Rûm şâ'irlerini ve Türkî ibârât nâzımlarını nemat-ı meşrûat u ma'hûd üzre ismi ve resmi ile tahrîr ü tastîr idüp her birinün kemiyyet ü keyfiyyetin ve isti'dâd u istitâ'atın bâzell ü fâka

‘*alâ kadri’t-takâ ta’yîn ü tebyîn idem...*’ (Canım, 2000: 89) şeklinde ifade ettiği gibi tezkirecilerin, şairlerin şahsiyeti ve edebî kişiliği hakkında yorum, düşünce ve tenkitlerini açıkça yazdıkları anlaşılmaktadır. Bu yüzden şairlerin şiir kültürü ve geleneği açısından tenkit ve değerlendirmelerde bulunan tezkireler, bizim incelememizde de başvuru kaynaklarımızdan biri olacaktır.

Tezkire yazarları içinde Sebzî’den ilk bahseden Sehî Bey’dir. Tezkirede Sebzî’nin adı; Sehî’nin bizzat tanıdığı ve adını yeni duyuran genç şairlerin isimlerinin yer aldığı sekizinci tabakada geçmektedir (Kut, 1978: 8). Sehî; Sebzî’nin makbul bir şair olduğunu ve zihninde bir hayli letafet olduğunu söyleyerek onu beğendiğini ifade etmektedir.

Âşık Çelebi ise onun ilim ehli olduğunu söylemektedir. Kendisinden önce yaşayan ve dönemindeki bir çok şaire cevap yazdığını yani nazire yazmakta usta olduğunu belirtir ki Âşık Çelebi’nin bu tespiti çalışmamızda net bir şekilde ortaya konmuştur. Âşık Çelebi, Sebzî’nin yazdığı nazireler sayesinde hacimli bir divan da tertip ettiğini ifade etmektedir. Onun divanda yer alan ergavan kasidesini çok beğendiğini söyleyen Çelebi; şiirlerinin renkli, hoş ve çeşit çeşit olduğunu da belirtmektedir. Ayrıca Âşık Çelebi, tezkiresinde Sebzî’yle ilgili yazdığı manzumede şiirinin belagat ve fesahatla dolu olduğunu da söylemektedir:

*Şora varsañ eger belâgatde
Şi’r ü nazmında Hâce Hâfızdur
Ger feşâhatden eylesen tefîş
Sebz-vârı Hüseyn-i Vâ’ izdür*

Latifî, Sebzî’nin Farsça bildiğini ve güzel konuştuğunu söyler. Onun şiir sanatına yatkınlığı bulunduğunu ve bu konuda kudretli bir şair olduğunu ifade ettikten sonra şiirinde renkliliğin, çeşitliliğin, bedî’ ve mananın çok olduğunu belirtir.

Ahdî, Sehî’nin de ifade ettiği gibi Sebzî’nin ilk zamanlar zâhir ilimlerle uğraştığını, sonradan şiire heves ettiğini söyler. Buna karşın Sebzî’nin şiir söylemede bir bülbül gibi nağme-sâz ve takip edilen bir şair olduğunu ifade eder. Şiirlerinin yakıcı üslubu sebebiyle beğenildiğini, yeni şairler arasında söz üstadı biri olarak tanındığını da belirtir. Ahdî, şairin sayısız şiirleri bulunduğunu söylemeyi de ihmal etmez.

Kınalızâde ise onun şairler arasında makbul ve övülen bir isim olduğunu, çok sayıda manzumeleri bulunduğunu belirtmektedir. Hasan Çelebi, Sebzî'nin şiirlerinin tıpkı ay yüzlü güzeller gibi sade ve ferahlık verici olduğunu da söyler.

Beyânî de Ahdî ve Kınalızâde gibi Sebzî'nin çok sayıda şiiri olduğunu belirttikten sonra, akıcı ve sade manzumeler yazdığını ifade etmektedir.

Şairden bahseden diğer Osmanlıca kaynaklar ise onun sadece XVI. asır şairlerinden biri olduğunu, İstanbul'da doğduğunu, imamlık ve hafızlık yaptığını belirtmektedir.

Görüldüğü gibi tezkirelerde Sebzî'nin edebî kişiliğinden bahsedilirken olumlu ifadeler kullanılmıştır. Bu itibarla Sebzî'nin; belagat ve fesahat açısından beğenildiği, akıcı bir dili olduğu, sade manzumeler yazdığı, devrinde yeni yetişen şairlerce örnek alındığı, manzumelerinde renkli, bedi' ve mana dolu bir üslup kullandığı ifade edilmiştir. Yine hemen hemen tüm tezkirelerde çok sayıda şiirinin bulunduğu da belirtilmiştir.

2. Divanından Hareketle Sebzî

Divan şairlerinin yaşadıkları dönemde müstakil ve sistematik bir şekilde tenkit eserlerinin yazılmamış olmasına karşılık tezkireler, bir tür edebî tenkit vazifesi üstlenmiştir. Bunun dışında bizzat edebiyat sanatının yaratıcıları yani şairler ve yazarlar da gerek muhteva gerekse şekil ve üslup yönünden kendi şiirlerini eleştirme yoluna gitmişlerdir. Divan şairi bunu yaparken hem divan şiirinin üslup ve estetiğinden zerre kadar taviz vermemiş hem de söz konusu beyitler yoluyla şiiri ve şairliği üzerine biraz dozu fazla da olsa övgülü bir havayla yorumlarda bulunmuştur. Bu da gayet tabiidir. Çünkü divan şairinin şiir ve şair üzerine konuşmasının, bu konulardaki bilgi, düşünce, anlayış ve değer yargılarını ortaya koymasının en genel yolu budur. Bu yüzden divan şairlerinin şiirden ve şairlikten bahsettiği beyitlerini, mecazlı ve övgülü havadan soyutlayarak eleştiri muhtevasını bulmaya ve anlamaya çalışmamız gerekir (Tolasa, 1982: 15-18).

Sebzî de büyük ölçüde kendisini anlatırken bu gelenekten istifade etmiştir. Şair, bu itibarla divanındaki manzumelerinde şiir hakkındaki görüşlerini belirtmiştir. Bu görüşler, şairin edebî kişiliğini ortaya koymamızda büyük ölçüde yararlı olacaktır.

a) Kendi Şairliği ve Şiirini Değerlendirişi

Divan şairleri, manzumelerinde çeşitli vesilelerle sanat görüşlerini ifade ederler. Geleneğin de etkisiyle çoğunlukla gazellerin mahlas beyitlerinde şairliklerini överken bir taraftan da şiir hakkında görüşlerini de belirten şairler, bizlere sanatları hakkında önemli ipuçları vermişlerdir. Bu itibarla şairlerin şiirleri hakkında değerlendirmelerde bulunurken bu konuda kendi görüşlerini ifade ettiği beyitlere ya da manzumelere müracat etmenin doğru bir yaklaşım olduğuna inanıyoruz. Gerçi şairlerin bu konuda söyledikleri ile manzumelerinde ortaya çıkan şiir anlayışı birbiriyle örtüşmeyebilir. Ama bu tür manzumeler, en azından şairin şiire bakışını tespit etmek ve bu bakış açısının ne kadarının şiirine yansıdığını görmek açısından önemli bir başvuru kaynağıdır.

Sebzî de şiir hakkında değerlendirmelerde bulunurken bazen gazelleri bazen de beyitleri vasıtasıyla görüşlerini açıklamıştır. Özellikle divanda yer alan 231 numaralı gazel bu konuda bize ayrıntılı bilgi vermektedir. *Şi'r* redifli bu gazelde şairin şiire bakışını görmek mümkündür. Ona göre şiir, ölüleri bile diriltecek canlılığa sahip olmalıdır. Ayrıca şiir, âşığın duygularını sevgiliye iletecek bir vasıtaadır. Şiir, âşıkların aşk yarasına dermandır. Şiir, insanın aklını başından alan sihirli bir söz gibi olmalıdır. Öyle ki şiir okunduğunda âşıkların bağı delinmelidir. Bu yüzden şiir, ateş gibi ciğer yakıcı olmalıdır. Şiir; tıpkı *Matla'u'l-Envâr* gibi parlak, *Mahzenü'l-esrâr* gibi sır dolu olmalıdır. Son olarak şiir, sevgilinin sözleri gibi tatlı olmalıdır.

231

- 1 Alsa mecmû' a eline okısa dildâr şî' r
Mürdeler ihyâ ider Hızr u Mesîhâ-vâr şî' r
- 2 'Âşıkun göñlinde olan hâletini ser-be-ser
Yâra eyler rû-be-rû olup kamu eş'âr şî' r
- 3 Hasteler bulmazdı şîhhat zaḥm-ı 'aşk-ı yârdan
Şerbet-i cân-baḥş ile ger kılmasa tîmâr şî' r
- 4 Âdemün 'aqlın alup dîvâne eyler sih'r ile
Söyledükçe nâz ile ol gözleri bîmâr şî' r

- 5 Bezm-i ğamda nây-veş bağrım deler ‘âşıkıların
Okıdukça muṭrib-i hoş-nağme bir miḳdâr şî‘r
- 6 Şanma çarḥ üzre şafaḳdur her seher-geh görinen
Âteş-i âhum gibi ey dil bıraḳdı nâr şî‘r
- 7 Gün gibi virse ziyâ âfâka ey mâhum n’ola
Ruḥların şevkıyla oldu *Maṭla‘u’l-Envâr* şî‘r
- 8 Sırrına vâḳıf olımaz ‘aḳl u ṭab‘-ı ḥurde-bîn
Ağzının vaşfıyla oldu *Maḥzenü’l-Esrâr* şî‘r
- 9 Sebziyâ gûyâ ezer ‘uṣṣâkûn ağzına şeker
Söyledükçe ṭûṭî gibi ol şeker-güftâr şî‘r

Divan incelendiğinde Sebzî’nin şiirin keyfiyeti hakkında birçok fikir beyan ettiği ve konuyla ilgili kavramları kullandığı görülecektir. Özellikle mahlas beyitlerinde şairin bu konular hakkında bazı değerlendirmelerde bulunduğunu belirtmeliyiz. Bilindiği gibi mahlas beyitleri, şairlerin kendisi ve şiiri hakkında bazı değerlendirmelerde bulunduğu bölümlerdir. Bu beyitler vasıtasıyla, gerek şair gerek şiir anlayışı ve gerekse şairin yaşadığı dönemin sanat anlayışı ve edebî çevresi hakkında bilgi edinmek mümkündür. Bu arada şunu da belirtmeliyiz ki mahlas beyitlerinin çoğu zaman fahriye amaçlı kullanıldığı bir gerçektir. Fakat bu beyitler dikkatle incelendiğinde, fahriyenin içinde şairin edebî kişiliğine dair ipuçlarını görmek mümkündür.

Örneğin, aşağıdaki beyitte şair, şiirin; belagattan, hayallerden yoksun olmaması gerektiğini söylemektedir. Sebzî, hayallerden yoksun olan şiiri *beyt-i sâde* olarak nitelendirmektedir.

Ḥayâlât ile naḳş it Sebzî şî‘rûn
Degüldür mu‘teber çün beyt-i sâde (G. 700/5)

Bu itibarla şairin gönlü, hayallerle dolu olmalıdır:

Dehânuñla miyânuñ ârzû kılsam ‘aceb görme
Çün olmaz ḳalb-i şâ‘irden ḥayâlât-ı muḥâl eksük (G. 418/5)

Divan şairleri, manzumelerinde bazı kavramlar kullanmak suretiyle kendi şiirlerinin vasıflarını ortaya koyarlar. “*Bîkr-i ma’nâ, dil-i pâk, endişe, hayâl, ince hayâl, lafz-ı pâk, nükte-i nazm, rengîn söz, şî‘r-i pâk, ter, tâze eş’ar...*” (İşinsu İsen, 2002: 66) gibi kavramların yardımıyla orijinal ve mana yüklü şiirler yazdıklarını anlatmak isterler. Sebzî, kendi şiirini tanımlarken çoğu zaman “*cihân-sûz, âteş-pâre, ḥayâl, belâgat, rengîn, edâ, şîrîn, fâsîh*” gibi kavramlar kullanır. Bu kavramlar şairin

hem söyleyiş yönünü, üslûbunu hem de şiirinin mana yönünü ifade etmektedir. Şair; “*rengîn, edâ, şîrîn, fâsih, belâgat*” gibi kavramlarla şiirde üslubun renkli, akıcı ve anlaşılır olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu kavramlar, şairi, meslektaşlarından ayıran ve üstün konuma getiren kendisine has kullanımları göstermek için kullanılmıştır (Işınso İsen, 2002: 70).

Yazarsañ ol lebi gonca yüzi gül vaşfını Sebzî
Gerekdür gül gibi *rengîn* ola dîvânun evrâkı (G. 768/5)

Zebânum ey şeh-i mülk-i *fâşâhat* bu dehân içre
Bulınmaz mişli bir mâhî durur baħr-i beyân içre (G. 699/1)

Görse bu şî‘r-i revân-baħşî diseydi fuşahâ
Olmaya Sebzî gibi mülk-i faşâhatde *fâşîh* (G. 65/5)

Hemân olur be Sebzî işiden Ferhâd-veş ‘âşık
Hudâ mülk-i belâgatde saña şîrîn-*edâ* verdi (G. 875/5)

Buna karşılık “*cihân-sûz, âteş-pâre, hayâl*,” gibi kavramlarla da düşüncenin ve anlamın etkileyiciliği ile hayâllerin inceliğinin önemini vurgulamaktadır.

Sebzî bu şî‘r-i *cihân-sûz*ı okurken derd ile
Cân u dilden işidüp taħşîn ider üstâd aña (G. 29/5)

Bir *âteş-pâre* gibi Sebzî gibi
Okusunlar bu şî‘ri yana yana (G. 718/5)

Țutarsa şöreti Sebzî n’ola ‘avâm içre
Hayâl-i hâş idüp ma‘nîde edâ gözler (G. 108/7)

Şair için şiirin bir diğer özelliği ise *rindâne* bir üslupla yani coşkulu ve lirik bir tarzda yazılmış olması gerektiğidir. Çünkü ancak lirik şiirlerde *edâ* ve *hayâl* unsurları bulunur:

Her kişi görüp kesb-i zarâfet ide Sebzî
Şî‘ri diyicek böylece rindâne disünler (G. 219/7)

Sebzî’nün it kemâl u hayâlâtına nazar
Şî‘r ü ğazel dimek nice olur edâyı gör (G. 259/7)

Tabii ki şiirin en önemli vasıflarından biri de sevgiliden bahsetmesidir. Yani şiir, belli bir amaca, fikre hizmet etmemelidir. Dolayısıyla hikmet ve tasavvuf içermemelidir. Şairin divanına baktığımızda bu anlayışın hâkim olduğunu görmekteyiz:

Kim ki ol serv-i sehî vaşfını a‘lâ diyemez
Kimse dünyâda aña şâ‘ir-i ğarrâ diyemez (G. 287/1)

Sebzî o sidre boylu güzel vaşfidur hemîn
Şâ'irler arasında iden müntehâ beni (G. 878/5)

Divan şiirinde iyi şair sayılmanın bazı ölçüleri vardır. Bunların başında yaradılıştan gelen birtakım özelliklerin şairde toplanmış olması gelmektedir. Yaradılıştan gelen yetenekler, tezkirecilerin de özellikle önem verdiği bir husustur. Çünkü tezkire yazarları, şairlerin sanat güçleriyle yaradılışları arasındaki ilişki ve doğuştan birtakım sanat, zevk ve yeteneklere sahip olma hâli üzerinde ısrarla dururlar. Bu itibarla da tezkireciler; şairin doğuştan şair olup olmadığı, yaradılışında sanat güç ve yeteneğinin bulunup bulunmadığı, eğer varsa bunun azlığı, çokluğu, yüksekliği, düşüklüğü vb. çeşitli dereceleri üzerinde değerlendirmelerde bulunur (Tolasa, 2002: 189). Bu yüzden şairler, kendi şiirlerinde de sanat yeteneklerinin doğuştan geldiğini vurgulama gereğini hisseder. Şairler, bu vurguyu yaparken genellikle *tab*' ve *tabiat* gibi kavramları kullanmaktadır.

Sebzî de şiir yeteneğinin Allah vergisi olduğunu söylemekte, doğuştan gelen bu yeteneğin kendisine ezelde verildiğini söylemektedir:

Maqbûl-ı halk olduğu Hakk'ıñ 'atâsıdır
Her nazmı süst eylesün Sebzî'ye hâsed (G. 84/7)

Ser-fürû itdi kalem gibi saña Münşî-i dehr
Sebziyâ tâ kim bu nazm-ı pâki inşâ eyledüñ (G. 443/7)

Kısmet iden bu 'âlem-i eşyâya tab' -ı pâk
Virmiş ezelde Sebzî'ye mülk-i faşâhâti (G. 762/5)

Görince tâze gâzellerle tab' ımız didiler
Cihâna Sebzî cevâhir verici ma' den olur (G. 252/5)

Şair; şairlik yeteneğini, bir sadefe teşbih ederek şiirini de inci tanelerine benzetmiştir:

Şadef-i tab' dan itdüm yine bir dür ızhâr
Aña kıymet koyamaz Sebzî cihân şarrâfı (G. 845/7)

Sebzî'nin şairliğiyle ilgili övündüğü noktalardan biri de üstatlık yönüdür. Ahdî'nin, Sebzî'den bahsederken "...*bu devrde şu'arâ-yı nev içre pür-kühen ve üstâd-ı suhen geçinür.*" (Solmaz, 2005: 358) şeklindeki değerlendirmesi, şairi haklı çıkaran bir tespittir. Tezkirecilerin bu tür tespitleri, hem değer takdiri, hem şairin, kendi devri içerisindeki yerinin, işlevinin tespiti bakımından önemlidir (Tolasa, 2002: 255).

Sebzî de aşağıdaki beyitlerde kendisini bir üstat olarak gördüğünü ve yeni yetişen şairlerin kendisine hizmete geldiğini ifade etmektedir:

Nazm-ı hayât-bağşımı görince Sebziyâ
Tıflân-ı şehîr hıdmet-i üstâda geldiler (G. 148/5)

Bunların dışında Sebzî; kendisini fesâhat mülkünün padişahı (G. 579/1), belâgat mülkünün şâhı (G. 877/5) olarak görmektedir. Sebzî'ye göre o; mucizeler söyleyen (G. 703/7), inciler saçan (G. 83/11, G. 716/6), sözleriyle canlılık veren (G. 33/4, G. 263/5, G. 639/7), rağbet edilen (G. 295/7, G. 444/5) bir şairdir.

b) Başka Şairler Hakkındaki Görüşleri

Divan şairleri kendilerini överken veya şiir söylemedeki üstün oluşlarını ifade ederken, kendilerini gelenek içerisinde değerlendirerek İranlı ya da kendisinden önceki şairlerle karşılaştırmak suretiyle şiirdeki güçlerini ortaya koymaya çalışmışlardır (İspir, 2007: 317). Bu itibarla divan şairi, kendisini eski ya da çağdaş şairlerle –İranlı ya da diğer Türk şairlerle- kıyaslayarak kendisinin onlardan üstün olduğunu iddia etmiş, hatta daha doğru bir deyişle, kendi şairlik gücüyle övünme vesilesi olarak (Mengi, 2000: 23) kendi sanatını ortaya koymaya çalışmıştır.

Sebzî, bu konuda divan şiiri geleneğine uygun bir tavır sergilemektedir. Şairin, bu tür kıyaslamalar dışında *benliğini* ortaya koyma isteği de gözden kaçmamalıdır. Şair, fahriye beyitlerini geleneğe uyma kaygısı ile sadece övünme aracı olarak görmemektedir. Sebzî, bu tür beyitlerde, kendisinin üstün olduğuna inandığı yönlerini özellikle vurgulayarak şair kimliğini belirgin kılan unsurları göstermek istemiştir.

Örneğin aşağıdaki beyitte, şairin sanat anlayışının yansıtan ifadelere rastlamaktayız. Şair, aynı zamanda nazımda kimi örnek aldığını da bu beyitte açıkça ifade etmektedir:

Bir meşeldür bu cihân 'ibret ile eyle nazar
Gerçi dirler ki Necâtî didi Sebzî meşeli (G. 758/5)

Sebzî'nin şiirleri de tıpkı Necâtî Bey'in manzumeleri gibi sade ve yerlidir. Sebzî'nin divanda Necâtî Bey'e ait 25 şiiri tanzir etmiş olması, ona duyduğu yakınlığı ve hayranlığı ispatlar niteliktedir. Aşağıdaki beyitte de aynı şekilde Sebzî'nin Necâtî Bey'i örnek aldığını görüyoruz:

Sebziyâ kimse nazîre diyemez sözlerüme
Ben Necâtî gibi bir şâ‘ir-i garrâ oldum (G. 521/5)

Sebzî, her şeyden önce iyi bir gazel şairidir. Bu yönü hem kaynaklarda vurgulanmış hem de kendisi tarafından ifade edilmiştir:

Ağzın şulandıran şu‘arânun bu zevk ile
La‘lünle Sebzî’nün gazel-i âb-dâridur (G. 186/7)

Şair, Necâtî Bey dışında kendisini geleneğe uygun bir şekilde İranlı şairlerle kıyaslamıştır. Bu kıyaslamalarda Hassan, Husrev, Câmi, Zahîr, Kemâl-i Hocendî gibi isimler geçmektedir:

Ten-i Câmi dir iseñ bula hayât-ı tâze
Sebzî’nün var yûri şî‘rini Horâsân’a ilet (G. 52/5)

Diye nezâket içinde Hasan’dan ahsendür
İrişe Husrev ü Câmi’ye Sebzî dîvânun (G. 399/5)

Şî‘r oldur Husrev-i Câmi gibi
Vire Sebzî diñlene vecd ü hâl (G. 490/7)

Sebziyâ tahsîn idüp kimse Zahîr olmaz baña
Ger faşâhat taht-gâhında bugün Hassân olam (G. 493/7)

Bir kimse tâ ki irmiye Sebzî hayâline
Nazmumda isterem ki Kemâl-i Hocend olam (G. 520/5)

Gözüme göstermese Sebzî n’ola ehl-i hased
Mülk-i nazmun Husrev’i oldum bu dîvân ile ben (G. 618/5)

Yanardı reşk odına cân-ı Husrev
İşitseydi bu şî‘r-i sûz-nâki (G. 809/5)

Eyâ ganî çeker yokdur belâgat bezm-gâhında
Nice Husrevler okur şî‘rini elde dutup Câmi (G. 836/2)

c. Gazel Söylemedeki Ustalığı

Divan şiirinin zirve isimlerinden Fuzûlî, Türkçe divanının dibacesinde, gazelin öneminden şu şekilde bahsetmektedir:

Gazeldir safâ-bahş-ı ehl-i nazar
Gazeldir gül-i bûstân-ı hüner

Gazâl-ı gazel saydı âsân degül
Gazel münkiri ehl-i ‘irfân degil

Gazel bildirir şâ‘irin kudretin
Gazel artırır nâzımın şöhretin

Gazel gerçi eş’âra çok resm var
Gönül resmin et cümleden ihtiyâr

Ki her mahfilin zînetidir gazel
Hired-mendler san'atıdır gazel

Gazel de ki meşhûr-ı devrân ola
Okumakda yazmakda âsân ola

(Akyüz, vd., 2000: 16)

Fuzûlî'nin edebî bir üslupla ifade ettiği gibi gazel, şairlerin kudret ve gücünü en iyi şekilde gösterdikleri bir alandır. Çünkü ona göre gazelin söylenişi diğer türlere göre daha güçtür. Bu yüzden gazelin kıymetini de ancak ifran sahipleri takdir ederler. Gazelin, şairlere şöhret kapılarını açtığını söyleyen Fuzulî; bu nazım şeklinin akıllı kimselerin elinde her zaman mükemmel bir süs ve şairin kendini ispatladığı, sanatkârlığını ortaya koyduğu bir san'at olduğunu da söylemektedir.

Fuzûlî'nin yukarıda gazel hakkında söyledikleri hemen hemen bütün divan şairleri tarafından benimsenmiş bir gerçektir. Bunu, doğrudan divan şairlerinin ağızlarından öğrenebildiğimiz gibi, divanlarında gazele karşı gösterdikleri ilgiden de anlamak mümkündür. Bu itibarla şairler; zaman zaman terci-i bend, terkîb-i bend, şarkı, rübâî, kıt'a ve mesnevî gibi birçok nazım şeklini ihmal etmişlerdir. Buna karşın divan şiirinde gazel yazmamış bir şaire tesadüf etmeyiz (Bayram, 2005: 91).

İşte, Sebzî'nin şairliğinin belirleyici ve en önemli yönlerinden biri de sade ve etkileyici bir üslupla yazdığı gazelleridir. Divan metninden de anlaşılacağı üzere Sebzî, diğer nazım şekillerine pek itibar etmemiş, kendisini daha çok gazel alanında göstermek istemiştir. Çalışmamızda yer alan 893 gazel, onun bu nazım şekline olan vukûfiyetini ve ilgisini göstermektedir.

Aslında Sebzî'nin gazele olan bu meyli, yaşadığı çağda birçok şairde görülen bir hususiyettir. 16. yüzyıl şairlerinden Edirneli Nazmî, yaklaşık sekiz bin (Kutlu, 1983: 132); Muhibbî, 2802; Zâtî, 1825; Behiştî, yaklaşık yedi yüz (Yeniterzi, 2001: 36) gazel yazmıştır. Buna karşın Sebzî'nin yazmış olduğu 893 gazel, yaşadığı dönemdeki şairler arasında onu hatırı sayılır bir gazel şairi de yapmaktadır. Üstelik şairin birçok gazelini, mecmualardan tespit ettiğimiz düşünüldüğünde bu sayının artması da muhtemeldir. Sebzî'nin bir nazire şairi olduğu ve tezkirelerde sayısız şiirlerinin bulunduğu dair ifadeler, onun gazel sayısının daha da fazla olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Sebzî'nin gazellerinin en önemli özelliği, sade ve akıcı bir dille yazılmış olmasıdır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi takipçisi olduğu Necâtî Bey'in sanat

anlayışını benimseyen şair, anlaşılacak ve okunmak için sanatlı bir dil yerine Bâkî ve Zâtî gibi İstanbul Türkçesiyle lirik ve akıcı şiirler yazmıştır. Hasan Çelebi'nin ifadesiyle Sebzî'nin şiirleri, “*Ekser-i kelimâtı rûy-ı meh-veşân gibi sâde ve tâli‘-i nâ-hiredmendân gibi güşâdedür.*” (Kutluk, 1989: I/448). Aynı şekilde Beyânî de “*Kelimâtı sâde ve ebyâtı güşâdedür.*” (Kutluk, 1997: 117) demektedir. Bu ifadeler, onun şiir ve özellikle gazeldeki sanat anlayışını yansıtmaktadır. Buna karşılık şairin şiirleri, Osmanlıca kaynaklarda; “...*gâyette pür-sûz ve pesendide-i erbâb-ı rûmûz*” (Solmaz, 2005: 358), “...*şi‘rinde çendân reng ü çâşnî ve bedâyi‘ u ma‘ânî oldukçadur.*” (Canım, 2000: 296) ve “...*haylî leâfet...*” (Kut, 1978: 304) gibi ifadelerle övülmektedir. Yani şiirlerindeki sade Türkçe; onu lirik, akıcı, mana yüklü ve bedî şiirler yazmasını engellememiştir. Bu bakımdan çağdaşları olan Zâtî ve Bâkî tarzında gazel söylediğini belirtmeliyiz.

Şair, gazeldeki başarısını divanında sık sık dile getirmiştir. Sebzî; birçok beyitte kendisinin gazel konusunda üstat olduğunu, rengîn, taze, zarif ve nükteli gazeller söylediğini ifade etmektedir. Bu ifadelerin divan şiiri geleneğine uygun olarak sadece kendisini övme amacıyla yazılmadığını belirtmeliyiz. Tezkirelerin de Sebzî'nin bu sözlerini doğrulayan ifadeleri, onun gazel konusundaki maharetini haklı çıkarır niteliktedir.

Sebzî, gazellerinin tıpkı sevgilinin yanakları gibi renkli ve yakıcı olduğunu söylerken bir taraftandan da bazı kişilerin gazellerinin değerini anlamadığından şikâyet etmektedir:

Ne ‘aceb oldu zer-i nâsereye almazlar
Kalmadı Sebzî nidem nağd-i gazel şarrâfı (G. 853/5)

Gören yağa çâk itse gül gibi n’ola nazmum
Yârûn ruḥı vaşfiyla rengîn gazel olmışdur (G. 102/2)

Sebzî, başka şairlerin gazellerini kıskandığını söyler, çünkü onun gazelleri taze ve zariftir. Öyle ki onun şiirini gören herkes; “*Bu gazel Sebzî’nindir*”, der:

Ağzın şulandıran şu‘arânûn bu zevk ile
La‘lûnle Sebzî’nün gazel-i âb-dârıdur (G. 186/7)

Reşk odı ile yaqar külli tenini Sebziyâ
Bir gazel didüm gören üstâd benden bilür (G. 204/5)

Şair, gazeldeki başarısını yaradılıştan gelen yeteneğine bağlamaktadır. Bu yeteneği sayesinde ki şiirleri meclislerde, güzeller tarafından okunmakta ve yine o güzeller, gazellerin tesiriyle raks etmektedir;

Görince tâze gazellerle tab‘ımız didiler
Cihâna Sebzî cevâhir verici ma‘den olur (G. 252/5)

Vâdî-i ‘aşka düşmese Sebzî gazel dimez
Çeşmi gazâla şevkı ile söylenür gazel (G. 479/5)

Meclis içre irişür rûha gıdâ kılsa şafâ
Okudukça gazelün Sebzî hoş-âvâz güzel (G. 483/5)

Rakş ura çarh-ı felek zühre gibi döne döne
Şevka gelse o gazâl okısa işbu gazeli (G. 758/4)

Sebzî; gazellerinde sadece aşktan, şaraptan, tabiattan ve sevgiliden bahsetmez. Bazen de başından geçen olayları hasbihâl üslubuyla, okuyucusuyla paylaşır. Bu tür gazellerinde bir âşığın, samimî ve gerçekçi üslubuyla karşılaşırız. Örneğin aşağıdaki gazelde şair, soyut değil somut bir sevgiliden bahsetmektedir. Sevgilinin onu bırakıp Edirne’ye gitmesi üzerine şair; ayrılık acısı içinde kıvrandığını, bu yüzden şaraba düştüğünü, gece gündüz sevgilinin ismini vird edindiğini, sade ve samimî bir üslupla ifade etmiştir:

753

- 1 N’eyleyem gitdi dilber Edrine’ye
Niye olmayayın helâk niye
- 2 Hecr-i yârûn belâsını añlar
Ugradum ben firâk içre neye
- 3 Acıyı başduğı için acı
Düşdi dil bezm-i fûrkât içre meye
- 4 Cânumı almağa geleydi ecel
Minnet idüp dir idüm aña meye
- 5 Vird idüp Sebzî dir bunu şeb ü rûz
N’eyleyem gitdi dilber Edrine’ye

Bu itibarla divanda Sebzî’nin söylemiş olduğu yek-ahenk gazellerden bahsetmekte fayda mülâhaza ediyoruz. Çünkü şairin bu tür gazelleri, hem mana hem de ahenk yönünden akılda kalıcı ve etkileyici bir özellik taşımaktadır. Örneğin; aşağıdaki gazelde şair, sevgiliden bahsederken onun giymiş olduğu ergavan renkli elbiseden bahsetmektedir. Gazel, tamamen kırmızı renk ve bu rengi çağrıştıran kelimelerle örülüdür. Bu çerçevede de “*gül, lâle, kan, âteşîn, şerâî*” gibi kelimeler

etrafında bir kırmızı renk cümbüşü karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca gazelde sık sık tekrarlanan *ergavânî came* terkihi etrafında bir ahenk de oluşturulmuştur:

241

- 1 Ergavânî câme ile seyr iden ey gül-‘ izâr
Diye hergiz olmaya bunun gibi ra‘ nâ bahâr
- 2 Serv-‘adûn şan dıraht-ı ergavândur dôtum
Her yañadan ergavânî güller olmuş âşikâr
- 3 Ergavânî câme ile çeşm-i fettânun senün
Beñzer ol âhûya kim itmiş mekânın lâle-zâr
- 4 Ergavânî câme pehlûya çekelden sen mehi
Gayretinden kanlar ağlar ‘ âşıkun leyl ü nehâr
- 5 Âteşin hil‘ at geyüp odlar bırağduñ cânuma
Ol sebebdan olmaz eksük dilden âh-ı pür-şerâr
- 6 Kim durur dirseñ geyen bu ergavânî câmeyi
Fazlı-ı âşûb-ı şehîr ü şûh-ı çeşm ü şîve-kâr
- 7 ‘ Âşıkın öldürmege kasd itmeseydi Sebziyâ
Ergavânî eylemezdi câmesin ol gamze-kâr

Aynı şekilde aşağıdaki gazelde de şair, sevgilinin giymiş olduğu *ergavânî came*’den bahsetmektedir:

662

- 1 Ergavânî geydügi bu fazlı-ı şâh-ı cihân
Gamze-i hûn-rîzi gibi bir degül biñ ide kan
- 2 Ergavânî câme ile ‘ ârizun gülzârda
Gördi hacletden yire geçdi dıraht-ı ergavân
- 3 Gice gündüz ergavânî câmesinün ‘ aksidür
Bilmeyen şanur şafağdur oldı çarğ üzre ‘ ayân
- 4 Ergavânî câme içre kıddini kim görse dir
Kan içinde bir elifdür gûyiyâ ey dil-i cân
- 5 El bir idüp gamze-i hûn-rîzi ile câmesi
Ey gönül kan itmeden hâlî degüldür bir zamân
- 6 Ergavânî câme ile yağıdı halk-ı ‘ âlemi
El-hâzer ol âteşin-hil‘ at elinden el-emân
- 7 Ergavânî câme geyüp girme Sebzî kanına
Olma mâ’il şu gibi her sûya ey serv-i revân

Divanda yer alan 178 numaralı gazel de kırmızı rengin ağırlıklı olarak işlendiği bir manzumedir. Bu gazelde de şair, al elbise giyen sevgiliden

bahsetmektedir. Divanda bu türde yer alan üç gazel, bizlere şairin hayatında var olan ve bir gözleme dayanan bir sevgili tipinin var olduğu düşüncesine götürmektedir. Ayrıca bu üç gazel, bize şairin de bir rengi olduğunu göstermektedir. Çünkü çiçeklerin rengi olduğu gibi gazellerin ve hatta şairlerin de bir rengi vardır. Bu tür tasavvurlar, bir anlamda şairlerin iç dünyasını da yansıtmaktadır (Arslan, 2000: 109).

Şair, başka bir manzumesinde ise “*nil-gûn, gök, mâ’î, su, âb*” gibi kelimelerle bir tenasüp oluşturacak şekilde mavi rengin ağırlıkta olduğu bir gazel de yazmıştır:

654

- 1 Nîl-gûn câme ile mihr-i mu‘ allâsın sen
Gök çemen içre yaḥûd gonca-i ra‘ nâsın sen
- 2 Nîl-gûn câme ile kim ki seni gördi didi
Ḥalkı gömgök delü itdûñ nice zîbâsın sen
- 3 Döneli lâle-i mâ’iye o gök câme ile
Şu kenârında biten serv-i dil-ârâsın sen
- 4 Âb-gûn câme virelden saña zîb ü zînet
Kûze-i şîşede bir âb-ı muşaffâsın sen
- 5 Sebzî sîmânı libâs ile göreliden o mehi
Dögünür taşlar ile ‘ âşık-ı şeydâsın sen

Şairin renklerle ilgili bu tür yek-ahenk gazellerinin dışında aşıkâne tarzda yazdığı gazelleri de dikkat çekicidir. Sebzî bu tür gazellerde sade Türkçesi ve samimî bir dili ile dikkat çekmektedir:

151

- 1 Gerçi kim tîğ-ı ecel insânı bir dem öldürür
Çeşm-i ḥûn-rîzüñ beni ey ḥûnî her dem öldürür
- 2 Câduvâne çeşmine dil virdüğüm ‘ ayb eylemeñ
Bağduğınca ğamzeler vardır ki o dem öldürür
- 3 Senden ayru ḥâlümi şorma ki firkatda baña
Şâdlık gelmediği yitmez midi ğam öldürür
- 4 Gözleri şeh-bâzı şayd idip bu göñlüm murğını
Ol kemend-endâz ile bu zülf-i pür-ḥam öldürür
- 5 Ey kemân-ebrû okuñ idüp hedef bu göñlümi
Al ruhlar ile beni ol kıra perçem öldürür
- 6 Varını yağmalayup öldürse çeşmi ‘ âşıkı
Ol ḥarâmî gibi esbâbın alur hem öldürür
- 7 ‘ Âşık olaldan beri Sebzî o serv-i gül-ruḥa
Ṭa‘ n-ı düşmen bir yaña bir yaña ‘ âlem öldürür

606

- 1 Âteş-i hicrâna düşüp kimse bîmâr olmasun
Bir cefâ-kâra gönül virüp giriftâr olmasun
- 2 Gül yüzinden ayru düşüp kimseler bencileyin
Ney gibi efgân idüp bülbül gibi zâr olmasun
- 3 Şol kadar çekdüm ben ol derdi nigârün pâresin
Pâresine atılup kimse giriftâr olmasun
- 4 Ol kadar itdün cefâ Tañrı yaratdı dimedün
Kimseler sencileyin cânâ cefâ-kâr olmasun
- 5 Çâre kıl vaşluñ didügümce beni nâ-çâr ider
Sebziyâ ‘âlemde kimse böyle nâ-çâr olmasun

Kısacası; Sebzî, kaside, terkîb-i bend, terci-i bend, mesnevî... gibi nazım şekillerinde kendisini yeterince gösterememişse de özellikle gazel sahasındaki şairlik kudreti ve gücü, muasırları olan Fuzûlî, Bâkî, Zâtî ve Hayâlî Bey’i aratmayacak düzeydedir.

3. Mecmualardan Hareketle Şairin Edebî Kişiliğine Dair Tespitler

Bir devir edebiyatını incelerken o devir içinde yetişen şâirler, muharrirler, münşîler hakkında zamanlarının telakkilerini öğrenmek için aklımıza hemen *tezkiiretü’ş-şu’arâlar* gelir. Yani bir tezkireden, bir şairin yaşadığı asırda nasıl bir mevkîi olduğunu tespit edebiliriz. Buna karşın sadece o devirde kaleme alınmış bir tezkirenin mülâhazalarına dayanmak aldatıcı olabilir. Bir şairi hakkıyla tanımak için yaşadığı devirde veya sonradan kaleme alınmış mecmualar, en doğru fikri veren vasıtalar dır (Yöntem, 1996: 486-487).

Şükrü Elçin mecmuaların taşıdığı değerden bahsederken şu ifadeleri kullanır: “*Türk milletinin uzun asırlar okuma zevk ve seviyesini gösteren bu adsız, iddiasız, samimî, tekellüfsüz, mahremiyet ifadeli eserler, dış görünüşleri ve muhtevaları ile ayrı ayrı değer taşırlar.*” (Elçin, 1993: 5).

Edebiyat tarihi açısından önemli olan mecmuaları, ana hatlarıyla; nazire mecmuaları, antoloji niteliğindeki seçme şiir mecmuaları, türlü konularda risalelerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan mecmualar, aynı konudaki eserleri (tıp, ilahiyat...) içine alan mecmualar, fıkralar ve özel mektupları kapsayan mecmualar olarak sınıflandırmak mümkündür (Levend, 1988: 167).

Bazen edebiyat tarihinin asıl kaynaklarına yardımcı olan bazen de yegâne kaynak olarak işlev üstlenen mecmualar, edebiyat araştırmalarında bazı imkânlar da sunmaktadır (Aydemir, 2007: 123). Bu imkânları, şairlerin edebî kişiliklerini değerlendirme bağlamında ele aldığımızda aşağıdaki bilgilere ulaşmamızı sağlamaktadır:

1. Mecmualar içinde barındırdığı şiir ve şairler vastasıyla dönemin okuyucu zevki ve şairin okunurluğu konusunda bizlere önemli ipuçları verir. Örneğin; Necâtî Bey'in çok okunduğu ve birçok şairin ondan etkilendiği söylenir. Bu bilgi tezkirelerde mevcuttur. Fakat bu bilginin somut ve ispatlanmış örneklerine mecmualarda rastlarız. Necâtî Bey'in mecmualarda yer alan zemin şiirlerine baktığımızda tezkirelerde söylenen bilgilerin doğrulanması daha da kolay olabilmektedir. Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâ'ir*'inde Necâtî Bey'e ait 42 zemin şiir bulunmaktadır. Necâtî Bey, bu sayıyla mecmuada zemin şiir sahibi şairler arasında Ahmet Paşa'dan sonra (51 şiir) ikinci sırada yer almaktadır. Necâtî'nin 42 şiirine 138 farklı şair, 437 nazire yazmıştır. *Pervâne Bey Mecmuası*'nda ise Necâtî'nin şiirlerine 841 nazire yazılmıştır (Kurtoğlu, 2009: 470-472). Bu veriler, bize Necâtî Bey'in divan şiirindeki konumuyla ilgili önemli bilgiler vermektedir. Buna göre Necâtî Bey, birçok şair tarafından örnek alınan üstat bir şairdir. Ayrıca şiirlerinin çok sayıda tanzir edilmiş olması, onun gazel sahasında başarılı bir şair olduğunu da göstermektedir.

2. Mecmualar, şairler arasında ilgi kurabilmenin yollarından biridir. Şairler arasındaki münasebetlerin ve bu şairlerin birbirlerinden nasıl ve ne kadar etkilendiklerinin tespiti açısından özellikle nazire mecmuaları önem arz etmektedir. Bu konuda tezkirelerden sonra, şairler arasındaki etkileşimi ortaya koyan en önemli ve somut kaynaklar, nazire mecmualarıdır. Örneğin; birçok tezkirede Necâtî ile Sehî Bey'in dostlukları üzerinde durulmuş ve Sehî'nin Necâtî etkisinde bir şair olduğu ifade edilmiştir (Canım, 2000: 314; Kılıç, 2010: 1009; Kutluk, 1989: I/494). Bu bilgiye ek olarak Sehî Bey Divanı'nda Necâtî Bey'e yazılmış beş nazire bulunması (Yekbaş, 2010: 57), tezkirelerdeki bilgilerle paralellik arz etmesi bakımından önemlidir.

Bu bilgiler ışığında mecmualardan hareketle Sebzî'nin etkilendiği şairlerden ve nazire geleneği içindeki yerinden bahsetmek istiyoruz.

a) Etkilendiği Şairler

Şairlerin edebî kişiliğiyle ilgili söz söylerken mecmuaların önemi üzerine yukarıda değinmiştik. Özellikle şairlerin, hangi şairleri daha çok okuduğunu, kimlerin etkisinde kaldığını detaylı bir şekilde mecmualardan öğrenmek mümkündür (Aydemir, 2001: 150). Bu yüzden şairin edebî kişiliği hakkında değerlendirmelerde bulunurken nazire mecmuaları, edebiyat araştırmacılarına önemli faydalar sağlamaktadır.

Bu itibarla bizim tespitlerimize göre Sebzî'nin nazire mecmualarındaki şairlerine baktığımızda şairin, 55 farklı şaire 126 nazire yazdığını görmekteyiz. Divandaki manzumelerin % 14'üne tekabül eden bu sayı, şairin tanzir kabiliyetinin yüksek olduğunu göstermektedir. Şairin, muhtemelen mecmualara girmeyen nazirelerinin de bulunduğu düşünüldüğünde bu sayının daha da artması muhtemeldir.

Sebzî'nin nazire yazdığı şairler, onun aynı zamanda en çok okuduğu ve etkilendiği şairleri göstermesi bakımından önemlidir. Buna göre Sebzî'nin en çok nazire yazdığı şairler şunlardır:

Sebzî; Necâtî Bey'e: 25, Hayâlî'ye: 13, Zâtî'ye: 9, Ahmed Paşa ve Şeyhî'ye ise 5 nazire yazmıştır.

Bu verilere göre şairin Necâtî Bey'i beğendini, okuduğunu ve ondan etkilendiğini söylemek mümkündür. Ayrıca şairin dil ve üslubunun, Necâtî Bey'in sanat anlayışıyla aynı doğrultuda olması bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Sebzî, Necâtî'yi takip ettiğini aşağıdaki beyitte açık bir şekilde ifade etmektedir:

Sebziyâ kimse nazîre diyemez sözlerüme
Ben Necâtî gibi bir şâ 'ir-i garrâ oldum (G. 521/5)

Sebzî'nin divanında Necâtî Bey'e nazire olarak yazmış olduğu gazeller; 57, 70, 94, 114, 136, 182, 219, 224, 228, 229, 232, 234, 272, 307, 308, 327, 330, 420, 565, 577, 601, 670, 672, 781, 843 numaralı manzumelerdir. Bu gazellerde Sebzî'nin, Necâtî Bey'in etkisinde olduğu açık bir şekilde görülmektedir:

Necâtî Bey:

Yarın ayagı tozuna benzer deyu bu gün
Bâzâr içinde anberi Allâh ki satdılar (Tarlan, 1992: 190)

Sebzî:

Kirpüklerünle ğamzeñe beñzer diyü bugün
Bâzâr içinde demren ile oķı ŧatdılar (G. 114/2)

Necâtî Bey:

Bezm-i belâda bir kişi hüŧ-yâr kalmadı
Câm-ı mey-i mahabbete sâķî ne katdılar (Tarlan, 1992: 190)

Sebzî:

Her kime ŧorsam ol dem olur sâķî bî-ħaber
Bezm-i elest câmina yâ Rab ne ķatdılar (G. 114/2)

Necâtî Bey:

Uŧ cân vereyim sen deli kanlının önünde
Öldü yine ŧol bir deli divâne desinler (Tarlan, 1992: 211)

Sebzî:

Cân virdigümi derd ile cânâne disünler
Öldi reh-i ‘âŧķuñda ŧu dîvâne disünler (G. 219/1)

Necâtî Bey:

Ey bâd-ı sabâ var yürü yârâna haber ver
Tarz-ı gazeli ŧöylece rindâne desinler (Tarlan, 1992: 211)

Sebzî:

Her kişi görüp kesb-i zarâfet ide Sebzî
ŧi‘ ri diyicek böylece rindâne disünler (G. 219/7)

Necâtî Bey:

Çınarın kadd-i yâra nisbeti var
Eli yufka veli hōŧ himmeti var (Tarlan, 1992: 188)

Sebzî:

Dilüñ serv ile ğâyet ülfeti var
Ki yârûñ ķâmetine nisbeti var (G. 228/1)

Necâtî Bey:

Beli mihrab-ı ibâdetde iki büküldü
Zâhidi gör ki dahi bâb-ı riyâdan geçemez (Tarlan, 1992: 251)

Sebzî:

‘Âŧķa ŧa‘ ne ider arķa virüp mihrâba
Zâhidi gör ki daķı bâb-ı riyâdan geçemez (G. 272/4)

Necâtî Bey:

Giydi merdüm-zâdeler gibi donandı rûz-ı ‘ıyd
Eylemek lâzım degil ibrâmı bayram ertesi (Tarlan, 1992: 403)

Sebzî:

Bî-tekellûf nûş iderken Sebzî câm-ı bâdeyi
Eylemek lâzım degül ibrâmı bayrâm irtesi (G. 843/7)

Ali Nihat Tarlan'ın, Fuzûlî'den sonra XVI. asrın en büyük şairi olarak nitelendirdiği Hayâlî, gazelde üstat olması (Canım, 2000: 254) sebebiyle şairin divanda kendisine en çok nazire yazdığı ikinci isimdir. Hayâlî'nin Sebzî üzerindeki etkisine örnek olması bakımından divandan seçilmiş bazı beyitleri aşağıda veriyoruz:

Hayâlî:

Desen altın benekli câmelerle izz-i nâzım var
Benim hem kanlı kanlı daglarla yüz niyâzım var (Tarlan, 1992: 128)

Sebzî:

Melâhat gülşeninde tâze bitmiş serv-i nâzum var
Anuñ her nâzına bir günde biñ dürlü niyâzım var (G. 117/1)

Hayâlî:

Beyti ocagina su koyan cümle şâ'irin
Cânâ Hayâlînin gazel-i âb-darıdır (Tarlan, 1992: 119)

Sebzî:

Ağzın şulandıran şu' arânuñ bu zevk ile
La' lûñle Sebzî'nün gazel-i âb-dârıdur (G. 186/7)

b. Nazire Geleneği İçinde Yeri

Cemal Kurnaz, “*Osmanlı Şair Okulu*” makalesinde, divan şairlerinin şiir yazmaya başlamadan önce bir hazırlık sürecinden geçtiklerini söyler. Kurnaz; bu sürecin Arapça ve Farsça öğrenmek, bu dillerin edebiyatlarından ve çağın ilimlerinden haberdar olmak, tettebbu' ve mütâla'ada bulunmak, ezberlemek gibi teorik aşamaları olduğu gibi; mümâreset, çalışma, kûşîş, âzmâyîş, verziş, ta'lim, taklit, tercüme ve nazire gibi uygulamaya yönelik çalışmalarda içerdiğini ifade eder (Kurnaz, 2003: 403-415).

Bir şairin şiirine başka bir şairce aynı ölçü, uyak ve redifte yazılan benzeri olan nazire¹ (Dilçin, 1983b: 269); divan şairleri için en etkili öğrenim yöntemlerinden ve şiir becerisini geliştirme yollarından biridir. Tezkirelerde ve bazı kaynaklarda nazirenin karşılığı olarak kimi zaman *cevâb* kelimesi de kullanılmıştır

¹ Nazire ile ilgili tanımlar ve daha geniş bilgi için bk: M. Fatih Köksal (2006). *Sana Benzer Güzel Olmaz, Divan Şiirinde Nazire*, Ankara: Akçağ Yay.

(Köksal, 2006: 16-18). Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ifadesiyle divan şiirin “*académique*”si (1997: 22) olan nazirecilik geleneği, şairlerin yetişmesine katkıda bulunduğu gibi şiirdeki yeteneklerini sergiledikleri bir alan olmuştur.

Bu gelenek, tezkirecilerin de dikkatinden kaçmamış, şairler hakkında değerlendirmelerde bulunurken ele alınan konulardan biri olmuştur. Bu değerlendirmeler, hem tanzir eden hem de edilen açısından yapılmıştır (Tolasa, 2002: 263).

Sebzî de nazireciliği ile ön plana çıkmış bir şairdir. Âşık Çelebi, şairin bu özelliğine vurgu yaparken; “*Selef ü hâlef eş‘ârından çok kimesneye cevâb diyüp haylî tettebbu‘-ı dîvân itmişdür.*” demektedir. Dikkat edilirse Âşık Çelebi’nin Sebzî’nin nazireciliğini ifade ederken “*cevâb*” ve “*tettebbu’*” ifadelerini kullandığı görülmektedir. *Cevâb*ın tezkirelerde *nazire* ile hemen hemen aynı anlamda kullanıldığını yukarıda belirtmiştik. Tettebbu’ ise, “*Bir şeyi ayrıntılı ve kapsamlı olarak inceleme, mahiyetini anlamaya çalışma, geniş bilgi edinme...*” (Kurnaz, 2003: 404) anlamına gelmektedir. Tettebbu’, bu anlamıyla önceden yazılmış şiirler üzerinde okuma, düşünme ve değerlendirme çalışmaları yapmak olarak değerlendirilebilir. Terim olarak ise; “*Bir üstünlük iddiası taşımayan, saygı duyulan bir şairin şiiri gibi yazmaya gayret etme tarzında bir nazire*”dir (Köksal, 2006: 19). Bu tanım itibarıyla tettebbu’da bulunan bir şair, naziredeki gibi daha iyisini yazma gayretinde veya iddiasında bulunmadığını söylemek istemiştir. Tettebbu’, Fasîhî ve Şeyhülislam Yahyâ’ya ait aşağıdaki beyitlerde de bu anlama uygun bir şekilde kullanılmıştır. Fasîhî aşağıdaki beyitlerde açık bir şekilde Nâbî’nin izinden gittiğini söylemektedir. Bu yüzden yazdığı şiiri nazire olarak değerlendirmemektedir. Şair; amacının Nâbî’nin ibretlerle dolu olan şiiri üzerinde meşk yapmak olduğunu söylemektedir:

N’ola pey-rev olursam Nâbî-i pâkîze-güftâra
Ki eş‘ârı sezâ-yı nazra-pâş-ı ragbet olmuşdur

...

Garaz meşk-i suhan maksad tettebbu’dur degül tanzir
Bu şi’r-i bî-nazîri hak budur kim ‘ibret olmuşdur (Gökalp, 2001: 264)

Aynı şekilde Şeyhülislam Yahyâ da tettebbu’ kelimesini beğendiği bir şairin arkasından, izinden gitme anlamında kullanmıştır:

Peyrevi olup n’ola Yahyâ tettebbû eylesem
Şu zemîn bir kâmil-i âlî-himem vâdisidir (Ertem, 1995: 80)

Bu bilgilerden hareketle Âşık Çelebi'nin ifadelerinde geçen *cevâb* ve *tetebbu'* kelimelerini *nazire* anlamında kullanıldığını söyleyebiliriz. Aynı zamanda *tetebbu'*nun sözlük anlamından hareket edersek Sebzî'nin birçok divanı okuduğunu, onlar üzerinde düşündüğünü ve araştırmalar yaptığını da söylemek mümkündür. Âşık Çelebi'nin "...*haylî tetebbu'-ı dîvân itmîşdür.*" şeklindeki ifadeleri, bu kavramın terim anlamından çok sözlük anlamına yakın kullanıldığını göstermektedir.

Ayrıca çalışmamızda A nüshası olarak yer alan ve Berlin Devlet Kütüphanesinde bulunan 142 varaklık bir mecmuada da Sebzî'nin bazı şiirlerinin başında "*Tetebbu'-ı Mihrî, Tetebbu'-ı Necâtî, Tetebbu'-ı Emrî...*" gibi birçok ifade de yer almaktadır. Bu ifadelerin bazılarının nazire anlamında bazılarının ise bu kelimenin sözlük anlamına yakın kullanıldığı görülmüştür.

Sebzî, Âşık Çelebi'nin ifade ettiği gibi birçok şaire nazire yazmıştır. Bu yüzden nazire mecmualarında birçok şiiri bulunmaktadır. Bu konuda bir de yüksek lisans çalışması yapılmıştır. İbrahim Hakan Karataş, 11 farklı mecmuayı taramak suretiyle şairin 172 gazeline ulaşmıştır (Karataş, 2001: 7).

Biz de çalışmamızda Sebzî'nin şiirlerinin ağırlıkta olduğu mecmuaları taradık. Bunlardan bazıları nazire mecmualarıdır. Başta Pervane Bey Mecmuası olmak üzere Süleymaniye Kütüphanesi, Milli Kütüphane ve İstanbul Üniversitesinde bulunan bu mecmualarda tespitlerimize göre şairin 55 farklı şaire yazdığı 126 nazire yer almaktadır. Âşık Çelebi'yi doğrularcasına şair, kendisinden önce yaşayan veya çağdaşı birçok şaire nazire yazmıştır.

Bu şiirler içinde daha önce yukarıda da ifade ettiğimiz gibi başta Necâtî Bey olmak üzere Hayâlî, Zâtî, Ahmed Paşa, Şeyhî gibi isimler ön plana çıkmaktadır. Şairin nazire mecmualarında fazlasıyla yer edinmesine sebep olan bu tavır, onun kendisine güvenini gösterdiği kadar okuyan, araştıran ve şiiri takip eden bir isim olduğunu da göstermektedir.

Bilindiği gibi şairleri nazire yazmaya sevk eden birçok sebep vardır. Bunlar arasında zemin şiiri geçme arzusu, meydan okumalara cevap verme isteği, üstat şairleri izlemek, dostluk nişânesi olarak nazireleşmek, genç şairleri teşvik etmek ve nazirenin şiir yazmada sağladığı kolaylıklar bulunmaktadır (Köksal, 2006: 97-109).

Bu çerçevede Sebzî'nin nazire yazmasındaki en önemli sebebin üstat şairleri izlemek olduğu anlaşılmaktadır. Tezkirelerden, nüshalardaki bilgilerden ve

nazirelerdeki üslubundan anladığımız kadarıyla Sebzî, nazire konusunda herhangi bir iddia taşımamaktadır. Şair, bu tür nazirelerde üstünlük iddiası gütmekten beğendiği sanatkarların şiirlerine benzer manzumeler yazmayı amaçlamıştır.

4. Dil ve Üslup

a) Sade Türkçe

“*Sebzî’nin şiirlerinin en belirgin özelliği nedir?*” şeklindeki bir soruya vereceğimiz ilk cevap, şiir dilinin sade olmasıdır. Şair; külfetsiz, sade ve samimi bir dille yazdığı gazellerinde, duygu ve düşüncelerini genellikle Türkçenin sentaksını bozmadan başarıyla yerleştirmiştir. Bu itibarla şiirlerinde aruz ve kafiye, Türkçenin tabii cümle yapısıyla birleştirmeyi başarmıştır. Yer yer günlük dilin akıcılığı ile İstanbul Türkçesinin kıvraklığını gazellerinde hissetmek mümkündür. XVI. yüzyılda Arapça ve Farsça kelimelerin divan şiirinde etkisini daha da artırdığı düşünüldüğünde, şairin tercihini ağırlıklı olarak Türkçe kelimelerden yana kullanması önemlidir.

Fakat şunu da özellikle ifade etmeliyiz ki şairin bu tercihinin sebebi bilinçli bir dil bilinci veya Arapça ve Farsçaya tepki olarak yorumlanmamalıdır. Sebzî’nin şiir dilindeki sadelik, onun sanat anlayışı ve şiire bakışıyla ilgilidir. Gazellerindeki üsluba ve nazirelerine bakıldığında başta Necâtî Bey olmak üzere Hayâlî, Zâtî ve Ahmed Paşa gibi şairlerden etkilenmiş olması, bu tercihin en önemli sebebidir. Ayrıca genel çerçevede bakıldığında şairlerin *okunma ve anlaşılma isteği* (Tezcan, 2010: 259)’nin de sade bir dille şiir yazmalarında etkili olduğu da bir gerçektir.

Şairin en çok etkilendiği ismin Necâtî Bey olduğunu daha önce ifade etmiştik. Gerek nazirelerinde gerekse divanın muhtelif manzumelerinde hissedilen bu etki, şairin diline de yansımıştır. Şunu özellikle belirtmeliyiz ki Necâtî Bey, Bâkî veya Zâtî’nin şiirlerindeki coşkunluk ve lirizmi, Sebzî’nin manzumelerinde de hissetmek mümkündür. Sebzî, buna rağmen muasırları olan Fuzûlî, Zâtî, Bâkî, Hayâlî Bey kadar divan şiirinin zirve isimleri arasına girememiştir.

Şairin divanının geneline bakıldığında mücerret ve müşahhas kavramların ifadesinde yabancı kelimelere ve uzun tamlamalara başvurmadığı rahatlıkla görülmektedir. Bu yüzden şairin manzumelerinde, tercihini daha çok sade ve samimi bir dilden yana kullandığını söyleyebiliriz.

Sebzî'nin, halkın kullandığı sade ve samimi Türkçe ile kaleme aldığı manzumelerin sayısı bir hayli çoktur. Örneğin aşağıdaki iki gazelde şair, sehl-i mümteni tarzda bir üslup sergilemektedir. Âşıkâne tarzda yazdığı bu gazellerin bir diğer özelliği ise konuşma diline yatkın bir tarzda yazılmış olmasıdır:

410

- 1 Gülşen içre gül eger olaydı yârı bülbülün
Olmaz idi gice gündüz âh u zârı bülbülün
- 2 Âteş-i gülden yanup hâkister olmuşdur teni
Oda yaksa tañ mıdur gülzârı nârı bülbülün
- 3 Kırmızı atlasla gördi cilve eylerken güli
‘Âşık olup kalmadı şabr u qarârı bülbülün
- 4 Muşhaf-ı gülden okurlar âyet-i ‘aşkı tamâm
Her bahâr olduğça yir yir cümle vâri bülbülün
- 5 Yârûn añup gül yüzün feryâda gelsem Sebziyâ
Beñzeyimez nâleme bir dem hezârı bülbülün

456

- 1 Lâyık budur ki devlet-i hüsnünden a güzel
Her ne irürse senden ola hep baña güzel
- 2 Çekdüm şu denlü hecrüñi vaşluñ ümîdine
Kılsañ şu deñlü cevre nedür bir vefâ güzel
- 3 Bu çeşm ü sâ‘ id ile görelden беру hemân
Âşüfte olmuşam dil ü cândan saña güzel
- 4 Cânum revân olup bile gitmege kaçd ider
Şalını şalını gide ger bir yaña güzel
- 5 ‘Arz eyleyüp cemâlünü efsürde dillere
Yakma güneş gibi beni ey meh-liķâ güzel
- 6 Ey gonca gülşene açılalum şabâ gibi
Gül gibi güldi ‘âlem vü oldı hevâ güzel
- 7 İtdi esîr Sebzî'yi zülfin kemend idüp
Bu hüsn-i dil-firîb ile ol dil-rübâ güzel

Şairin, yukarıda bahsi geçen tarzda gazellerinin sayısı divanda bir hayli fazladır. Sebzî'nin, sade Türkçesine örnek teşkil etmesi açısından bazı beyitleri ve mısraları aşağıda veriyoruz:

İdinelden berü dilber biline al kuşak
Koçar ince bilini hîle idüp al kuşak

(G. 381/1)

- Derd ile cânlar virüp biz tâ ki başdan geçmedük
Ol hilâl-ebîrû ve ol yüzi güneşden geçmedük (G. 403/1)
- Düşeli ‘ aşkına o gonca lebûñ
Olmışam gül gibi girbân-çâk (G. 408/2)
- Beni bir derde mübtelâ itdüñ
Derdime ölmegi devâ itdüñ (G. 433/1)
- Degül ki döst benüm düşmenüm dahı olsa
Vefâsı yok güzelin sevmesün Sitanbul’uñ (G. 436/2)
- Mihri yok dilberlere cân virme zinhâr ey gönül
Olmazlar bir iki gün kimseye yâr ey gönül (G. 451/1)
- Tabîbüm derdüñe düşdüm baña dermân ide derdüm
Didüm mi kim saña günden güne artur benüm derdüm (G. 510/1)
- Öldürür yolına cânlar viren üftâdeleri
Bilmezem n’oldı şuçum râh-ı maḥabbetde benüm (G. 535/3)
- Sebziyâ ger eyleyeler başımı tenden cüdâ
Yolına cân virdüğüm cânânı kimdür dimezem (G. 540/5)
- Ey benüm sevgülüce şîvelü cânâneciğim
Ruḥları gül lebi mül gözleri mestâneciğim (G. 541/1)
- Ayağ üzre tırup ḥürmet bulınca
Ne kanlar yutdurur sâķiye bâde (G. 700/4)
- Nedür derdi dime ‘ âşıklıḡuñ var lezzet ü dadı
Efendî cân-ı şîrinden çıkardı nice Ferhâd’ı (G. 772/1)
- Dâyimâ meylüñ it rakîbe neden
Ay efendi begenmedüñ mi bizi (G. 785/4)
- Göreyin yüzi siyâh olsun anuñ sürme gibi (G. 424/4)
- Ol kaşı yâ dilerse okına eger nişân (G. 428/3)
- Ben bende ḥareminde idüm bir zamân anuñ (G. 429/1)
- Bir ciger-pâre içün bu cigerüm pâre gerek (G. 440/4)

b) Eski Anadolu Türkçesine Ait Kelime ve Eklerin Kullanımı

Anadolu Türkçesinin ilk devirlerine ait kimi kelime özelliklerini XVI. yüzyılda görmek mümkündür (Levend, 1972: 47). Sebzî Divanı’nda da eski Anadolu Türkçesine ait bazı kelimeler ve ekler bulunmaktadır. Bu kelimeler ve ekler, divanda belirleyici ve etkili bir yoğunluk arz etmese de şairin lügati hakkında bilgi vermesi açısından çalışmamıza dahil edilmiştir:

Kelimeler, Deyimler

Çın seher: Tanyeri ağarmak üzere olduğu zaman (Dilçin, 1983a: 57).

Sebziyâ budur murâdum kâkül-i cânâneden
Çın seher ire diyü bâd-ı şabâyı gözlerüm (G. 512/6)

Döymemek: Dayanamamak, katlanamamak, tahammül edememek (Dilçin, 1983a: 73). (G. 524/2), (G. 712/5), (G. 792/2), (G. 732/4)

Vişâlünden ırağ idüp beni hecr odına yakma
Gönül döymez firâkuñ dağına ey lâle-ruhsârüm (G. 555/4)

Gıjgırmak: Haykırmak, gürllemek, fısıltılı ses çıkarmak, haykırarak saldırmak (Dilçin, 1983a: 93).

Cigerini çâk çâk eyler kulağın hışm ile
Bir dem içre gıjgırıcak ejder-i âteş-feşân (K. 5/10)

Gömgök: Aşırı derecede (Dilçin, 1983a: 96).

N'ola gömgök delü olursa 'âlem ey bahâr-ı hüsn
Yetişmiş 'ârızuñ bâğında bir tâze çemen gördüm (G. 499/4)

İlmez geçer: Dokunmadan geçmek

Şan'at ile şîşe-i çarhı deler ilmez geçer
Tîr-i âh-ı dil-şikâfî şöyle üstâd eyledüm (G. 505/4)

İltmek (eletmek, iletmek): Götürmek, yerine ulaştırmak (Dilçin, 1983a: 114).

Her birinün zülfine dil virürem uşanmazam
Hâke ilter 'âkıbet bildüm ki bu sevdâ beni (G. 773/4)

Kesek: Parça, kıta (Dilçin, 1983a: 135)

Cellâd-ı çarh başını kesmezdi bir kesek
Hañcer eline virmese kaç'â hilâl-i 'îd (G. 83/5)

Koçmak (kocmak, koşmak): Kucaklamak, sarılmak (Dilçin, 1983a: 142).

Şafâ ile ol ince bilini yârûñ koçar ağıâr
Hemân yok yire ortada çeker cevri ü cefâ 'âşık (G. 358/3)

İdinelden berü dilber biline al kuşak
Koçar ince bilini hîle idüp al kuşak (G. 381/1)

Onmak: İyileşmek, şifa, salah bulmak (Dilçin, 1983a: 163).

Kâr-ı cihânda çok durur ey yâr oñmaduk
Kimse dimez ki bencileyin var oñmaduk (G. 362/1)

Öndin: Önce, ilk önce, önceden, önden, daha önce (Dilçin, 1983a: 168)

Bir el oñdin idegör cânıñnı cânâneye teslîm
Dimedin gelmedi bezm-i nigâra kimse senden geç (G. 60/8)

Ölmezden ön: Ölmeden önce

Bir gün vücûduñ hânesin seyl-i ecel eyler harâb
Nûş eyle câm-ı bâdeyi *ölmezden ön* Sebzi fenâ (G. 15/5)

Sezmek (sizmek): Sezmek, hissetmek, zannetmek (Dilçin, 1983a: 185)

Sebzi'yi sezmezem ola bu varıdan halâş
Gelmiş nigâr derdi ile mübtelâya za' f (G. 351/5)

Ugrın ugrın: Gizli gizli (Dilçin, 1983a: 217).

Sebziyâ 'aqlum alup dîvâne itmezdi beni
Ugrın ugrın bağmasaydı ol gözi şehla baña (G. 21/5)

Âdemün 'aqlın uğurlar sihr ile eyler helâk
Ugrın ugrın kimseye ol çeşm-i şehla bağmasun (G. 586/3)

Umac (umaç, omac) : Hedef, amaç, gaye (Dilçin, 1983a: 162).

Görüp bu hâlümü bir ehl-i dil didi ol dem
Tenün hadeng-i belâya nice ola *umaç* (K. 10/4)

Nice olmayam melâmet okına her dem siper
Sînemi *umaç* iden kaşı kemânım söylemez (G. 276/4)

Uş (üş): İşte, şimdi (Dilçin, 1983a: 220).

Gösterürdüm ulumağ nice olur 'âlemde
Uş seni bağlayayın ben dise itler yirine (G. 683/5)

Yalmanı yalmanı: Bu ikileme muhtemelen “*bir şey istemek*” (Dilçin, 1983a: 232) anlamına da gelen “*yalman-*” fiilinden türemiştir. Buna göre ikileme, “*isteye isteye, seve seve*” anlamına gelmektedir. Bu anlam, beyitteki manaya da uygun düşmektedir.

Rezm içinde berķ-ı tîguñ heybetini göricek
Yalmanı yalmanı düşmen cânını itdi revân (K. 5/9)

Yilüp yopurmak: Telaşla koşmak, durmadan seğırtmek (Dilçin, 1983a: 246).

Şağ olup *yilse yopursa* nice biñ yıl iremez
Kuluñuñ kim manşıbına Erdeşir ü Erdevân (K. 5/21)

Ekler

-(İ)n: 1. tekil şahıs eki

Zâhid müdâm bâde-i bî-ğışdayın dağı
'Arz itme tevbe ol gözi ser-hoşdayın dağı (G. 859/1)

Her zamân yâruñ cefâsını baña olsun dirin
Bâri olmazsa baña ey dil saña olsun dirin (G. 577/1)

-(İ)sar: Gelecek zaman eki (Timurtaş, 1977: 125).

N'olusar maḥşerde ḥâlũñ ey Ḥudâ'dan korkmaz
Bî-güneḥ ben 'âşıkı zülfüne ber-dâr eyledũñ (G. 392/3)

-vüz: 1. çoğul şahıs eki (Timurtaş, 1977: 128).

Gülşen içre n'ola feryâd u hezâr eylesevüz
Cân ile 'âşıkuyuz ol yüzi gül gonca-femũñ (G. 420/2)

Başa bir gün ayağını müşerref olavuz diyü
Nice 'âşık yüzini ferş idüpdür ḥâk-i râhuñda (G. 677/2)

c) Atasözleri ve Atasözü Hükmünde Söyleyişler

XVI. yüzyıl şairlerinden Cevrî İbrahim Çelebi, şiirde atasözünün önemini şöyle ifade eder:

Bu mesel gözgü gibi yüz gösterür
Birdür illâ ma'niyi yüz gösterür

Yukarıdaki beyitte Cevrî'nin veciz bir şekilde ifade ettiği gibi mesel yani atasözü, şiiri zenginleştiren bir mana taşımali, söylenilenden daha fazlasını ifade edebilmelidir. Divan şairleri de anlama zenginlik katmak, söylediklerini daha veciz bir şekilde ifade etmek ve şiirlerinde söyleyiş güzelliği ortaya koymak amacıyla atasözlerini bilinçli bir şekilde kullanmışlardır.

Latîfî, divan şairleri arasında mesel söyleme geleneğinin Sâfî ile başladığını fakat Necâtî Bey'de en güzel örneklerini verdiğini ifade eder (Canım, 2000: 349). Hatta Sebzî de, Latîfî'nin bu tespitini aşağıdaki beyitte açık bir şekilde doğrulamaktadır:

Bir meşeldür bu cihân 'ibret ile eyle nazar
Gerçi dirler ki Necâtî didi Sebzî meşeli (G. 758/5)

Sebzî, atasözlerinin inandırıcı ve etkileyici ifade tarzının yanı sıra çeşitli söz sanatlarına vesile olmasından ve şiire olan katkılarından da istifa etmiştir. Gerçi divanda yer alan birçok söz, atasözünü çağrıştıran halk söyleyişleri veya hikmetli sözler tarzındaki özlü sözlerdir. Öğüt niteliği taşıyan bu sözlerin birçoğu hikmek yüklüdür.

Şair atasözlerini kullandığı beyitlerde “*meseldür, dirler, bu meseldür, bir meseldür*” gibi ifadelerle, söylediği atasözlerinin yaygın olarak kullanıldığına dikkat çekmektedir. Bazı beyitlerde ise bu ifadelerden hiçbirini kullanmaz.

Sebzî, atasözlerini doğrudan kullandığı gibi şiirin yapısından kaynaklanan birtakım kısıtlamalar yüzünden atasözlerinin kalıplaşmış yapılarında bazı değişikliklere gitmiştir.

Çok bilen çok yañılır dirler meşeldür ey göñül
Vaşf iderseñ la‘ l-i yâri olmasun bisyâr lafz (G. 335/5)
(*Çok bilen çok yanılır.*)

La‘ lüñe cân virdüğüm-çün kıanuma girme benüm
Hey benüm çok sevdüğüm kıanı yumazlar kıan ile (G. 682/5)
(*Kanı kanla yıkamazlar.*)

Ferdâya döymezi oldu göñül lutf it ey güzel
Her ne iderseñ eyle bugün şalma yârına (G. 732/4)
(*Bugünün işini yarına bırakma.*)

Mazlûmlaruñ alma şakın âhını ‘ ömrüm
‘ Âşıklara cevri eyleme yâd ile Hüdâyı (G. 766/2)
(*Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste.*)

Ağzına gonca didüm idi didi
Sebzî fikr eyle bil de söyle sözi (G. 785/5)
(*Bin düşün, bir söyle.*)

Şöhret-i dünyâyı terk eyle diyü ey bü‘l-heves
Dimedüm mi nice kerre saña şöhret âfeti (G. 775/3)
(*Şöhret afettir.*)²

Ağyâra naşîb olsa ne var bâd-ı vişâlûñ
Dirler yemişûñ iyüsi hıñzıra olur bük (G. 397/3)
(*Armudun iyisini ayılar yer.*)

Şair; bazen atasözünü doğrudan söylememiş, atasözünün anlamını vererek telmihte bulunmayı tercih etmiştir:

Çeşmüñe şor devâ-yı dilüm ey tabîb-i cân
Bu haste hâlini yine bîmâr olan bilür (G. 105/3)
(*Damdan düşenin hâlinde yine damdan düşen anlar.*)

Yârı ağyâr ile hoş gör gülşen-i ‘ âlemde çün
Her güle kılsañ nazar yanında bir hârı olur (G. 124/4)
(*Gülü seven dikenine katlanır.*)

Naqd-i eşkümler n’ola cânı revân eyler isem
Bu meşeldür dinilür mâla kıyân câna kıyar (G. 264/5)
(*Can, malın yongasıdır.*)

² “Şöhret afettir.” bazı kaynaklarda hadis olarak geçse de Tayfur Ahmedoğlu, bu sözün kelâm-ı kibâr hükmünde veciz bir söz olduğunu delilleriyle ortaya koymuştur. Konuyla ilgili yazı için bk: Tayfur Ahmedoğlu, “Hadis Araştırmalarında Bir Örneklem/’Şöhret Afettir’ Sözünün Tahlili”, 10 Şubat 2011, http://www.ilahiyathaber.com/artikel.php?artikel_id=406

Țolașsa dûd-ı âhum başum üzre itmeñüz ta‘ yîb
Bu sînem kûh-ı derd olmışdur üstinde Țuman gitmez (G. 291/3)
(*Dağ başından duman eksik olmaz.*)

La‘ line cânânenüñ dil virdügin cân duymasun
Her ne râz olursa Sebzî fâş olur hem-râzdan (G. 656/7)
(*Sırrını söyleme dostuna o da söyler dostuna.*)

Sebzî bazen de kelâm-ı kibar hükmünde İslam dünyasında yaygın olan
Arapça sözleri de kullanmıştır:

Göñlüm ile bu gözümden Țoldı ‘aşkuñ ‘âleme
Țoğru dirler *küllî sırrın cevaze’l-işneyni şâ‘* (G. 339/3)
(*İki kişinin bildiği sır değildir.*) veya (*İkiye ulaşan sır yok olur.*)

Aşağıdaki sözler de atasözünden ziyade hikmet ve nasihat içeren özlü veciz
ifadelerdir. Bu tür sözler; çoğunlukla bir inancı, bir yaşam tecrübesini aktarmaktadır:

Raķîb-i küštenüñ Țanını kim da‘ vâ ider çün-kim
Meşeldür bu ki *gavgaya ölür Sebzî olan bâ‘iş* (G. 58/5)

Âşinâlık ister iseñ dilbere yâd ol göñül
Çünkü bildük âşinâdan yeg gelürmiş yad aña (G. 29/2)

Țâķ-ı eyvân-ı cihânuñ Țaşırına itme nazâr
Evvelâ ma‘mûr olur şon demde vîrân oldu Țut (G. 48/3)

Cefâlar eyleme Sebzî’ye hüsnuñe Țayanup
Bahâr vakti geçer mevsim-i ĥazân irişür (G. 110/7)

Düşüp raķîbüñ ardına gelse n’ola ĥabîb
Zîrâ şitânuñ âĥiri evvel bahârdur (G. 115/2)

Țaņcer-i ĥûn-rîz-i yâruñ dökse Țanuñ ģam yime
Sebziyâ dirler şehîd olan kişi mağfûr olur (G. 121/5)

İtmez ģubâr-ı ģuşsa ile kimseyi melûl
Âĥir şu kimse kim bu cihân içre ĥâķ olur (G. 166/4)

Çenâr u servi teşbîh eyleyen bâlâña Țûbâdur
Başından eksük olmasun belâ her kim belâ söyler (G. 168/5)

Ferâġat kııl göñül virme gül ü ģülzârına dehrüñ
Bir iki ģün bahâr olsa hemân yine ĥazânıdur (G. 189/3)

Şimdi ĥüsnuñ bahârı ĥadrini bil
Bir zamân ola olmya bu bahâr (G. 210/2)

N’ola siĥr itmekde ģamzeñ çeşmüne aņdurmasa
Ķâbil-i şâķird olan üstâddan üstâd olur (G. 218/3)

Şabr kııl miĥnet-i dünyâya dilerseñ râĥat
Her şitâ kim gider elbetde soñı yaz gelür (G. 258/4)

- Görmeyüp kûyında Sebzî gül yüzün bilsem n'ola
 'Âşıka cennet cehennem görünür dîdârsuz (G. 281/7)
- Katlan ey dil her ne yâruñ diler iseñ vaşlını
 Dirler olur her şitânuñ âhiri elbette yaz (G. 285/2)
- Gelen dünyâya gitmekde konan göçmekdedir dâ'im
 'Acebdür derd-i 'aşkuñ ey meh-i nâ-mihr-bân gitmez (G. 291/5)
- Soñ ucı zîr-i zemîni iden kişi menzil
 Felek mişâli ne hâşıl sürerse 'ömr-i dırâz (G. 301/5)
- Hele ben bildigüm budur o şâh-ı 'âlem-i hüsnüñ
 Cihânuñ şehliginden yeg derinde bir gedâ olmak (G. 355/4)
- Cevr idüp Sebzî'ye mağrûr-ı hüsn olma şaķın
 Bâķi kalmaz kişiye hüsn ile dünyâ pürçek (G. 430/1)
- Seg rakîbi öldür ey şâhum günâhı var dime
 Kâfir öldürmeklik ile gâziye olmaz vebâl (G. 465/2)
- Cihânda ister iseñ Sebziyâ şafâ sürmek
 Şaķın yir eylemesün gönñlün içre fikr-i muhâl (G. 474/7)
- Elden düşürme dâmen-i ma' şûķı rûz u şeb
 İrişdürür haķîkate âķir mecâzî yol (G. 475/4)
- Bir hâne-i müisâfire beñzer konan göçer
 'Âlem 'imâreti kişiye ortak degül (G. 485/2)
- Ümmîd-i mihr kılma bu çarķ-ı pür-kederden
 Sebzî nice gün ağlar bir dem olan şafâda (G. 684/7)
- El uzatma ni' metine Sebziyâ şol kimsenüñ
 Bir kaşık aş vire de soñında minnet eyleye (G. 697/5)
- Hüsnine mağrûr olup niçün güzeller cevri ider
 Bunı bilmezler mi kalmaz hüsn-i bâķi kimseye (G. 724/3)
- Bu meşeldür kimsenüñ önine geçmiş kimse yok
 Eyledi devr-i felek Mecnûn ile hem-pâ beni (G. 773/2)
- Câm-ı mey şun meded öldürdi humâr ey sâķî
 Kendüye haste olan şihhat umar ey sâķî (G. 851/1)
- Sebzî'ye ta'n eyleme zâhid yûri
 Her kişinüñ hâlini Allâh bilür (G. 188/5)

d) Deyimler

Türkçenin en eski yazılı metinleri sayılan Orhun Yazıtları'ndan başlayarak günümüze kadar birçok edebî metinde atasözü ve deyimlerin kullanımı bir gelenek hâlinde devam etmiştir. Divan şairleri de bu gelenek çerçevesinde eski tabirle, *îrâd-ı mesel* veya *irsâl-ı mesel* dedikleri söz sanatları vasıtasıyla deyimleri sıkça

kullanmışlardır. Aynı zamanda bir ahenk unsuru sayılan deyimlerin mevcut yapısındaki armoni, onların diğer kelime ve söz tekrarları gibi redif olarak kullanımlarını da sağlamıştır (Sinan, 2001: 210-250). Yani deyimler, şiirde ahengi sağlayan önemli unsurlardan biridir. Bu yönüyle deyimler, tıpkı atasözleri gibi sadece anlama değil beytin ses yönüne de etki eden bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Divanda tespit ettiğimiz deyimler, divan şairinin Türkçeye yaklaşımını göstermesi bakımından da önemlidir. Bu arada halk kültürü ve yaşamıyla doğrudan ilgili olan deyimlerin, şiir diline bazı yapısal farklılıklarla yansıdığını da ifade etmeliyiz.

- ağız ağıza vermek (G. 124/2)
- ağzı açık kalmak (G. 20/2), (G. 463/1)
- ağzına adını alma(ma)k (G. 543/5)
- aklı başından gitmek (G. 643/3)
- aklını toplayamamak (G. 494/7)
- arada kan olmak (G. 675/2)
- aşk olsun (G. 624/1)
- ayağına düşmek (G. 213/3)
- ayağı yere basmamak (G. 634/4)
- aybını yüzüne vurmak (G. 748/4)
- bağrına taş basmak (G. 25/9), (G. 463/4), (G. 870/5)
- başı göğşe ermek (G. 30/6), (G. 460/5)
- baş koşmak (G. 592/8), (G. 682/9)
- başına devlet (kuşu) konmak (G. 460/2)
- başına kıyamet koparmak (G. 78/1)
- başını alıp kaçmak (G. 699/7)
- başını ortaya koymak (G. 486/7)
- başına toprak koymak (Tb. 1/15), (Tb. 1/18), (G. 879/5)
- başı üstünde yeri olmak (G. 463/4), (G. 470/5), (G. 488/3)
- be bak, be bak (G. 376/4)
- benzine kan gelmek (G. 262/2)
- bir birine düşmek (G. 416/7)

boynu kıldan ince (G. 88/ 7)
 can (gönül) gözünü açmak (G. 62/3)
 çanına ot tıkmak (K. 7/13)
 çın seher (G. 343/4), (G. 512/6)
 dağ üstü bağ olmak (G. 513/5)
 defteri dürülmek (Tb. 1/33)
 devlet kapısı açılmak (G. 69/1), (G. 500/5), (G. 614/2)
 dünyayı başına dar etmek (G. 533/4)
 dünyayı başına zindan etmek (G. 712/7)
 dünyaya gönül bağlamamak (G. 501/5)
 el bir etmek (G. 519/5)
 elden ele gezmek (G. 61/4)
 geceyi gündüze katmak (G. 70/2)
 geñ yaka (G. 684/3)
 gökte ararken yerde bulmak (G. 875/1)
 gömgök deli (G. 25/3), (G. 743/3)
 gönlünü yakmak (G. 55/1)
 gönülde gözde olmak (G. 2/3)
 göz gördü gönül sevdi (G. 684/5)
 göz kulak olmak (G. 485/7)
 göz süzmek (G. 680/6)
 gözü ağ olmak (G. 749/3)
 gözüm açtım, seni gördüm (G. 511/3)
 gözünü açmak (K. 10/8), (G. 62/5)
 gözü üstünde kaşı var (G. 781/5)
 güvleye düşmek (G. 159/4), (G. 340/5)
 güzellik çağı geçmek (G. 343/5)
 helak olmak (G. 112/2)
 inil inil inlemek (G. 455/2)
 kalemini kırmak (G. 834/6)
 kan ağlamak (G. 724/1), (G. 726/2)
 kan eylemek (G. 242/1), (G. 262/4)

kana kana içmek (G. 570/3)
 kanına girmek (G. 245/5), (G. 388/2), (G. 567/5)
 kanını içmek (G. 239/4), (G. 608/5)
 kan yut(tur)mak (G. 295/4), (G. 720/5)
 katı ahmak (G. 562/5)
 kendi eliyle etmek (G. 514/2)
 kulağına koymak (Tb. 1/4), (G. 833/3)
 kulağını doldurmak G. 335/2)
 küp düşmek (G. 86/5), (G. 521/3), (G. 803/4)
 parmakla göstermek (G. 21/2), (G. 773/3)
 parmak ısırarak (Tb. 1/32), (G. 17/1)
 par par yanmak (G. 504/6)
 sözünü tutmamak (G. 99/5)
 takat getirememek (G. 29/1)
 taş bağırlı (G. 673/3)
 tuz ekmek hakkı (G. 106/5), (G. 452/4), (G. 763/5)
 vebali(kanı) boynuna olmak (G. 388/2), (G. 565/6), (G. 807/5)
 yakasını çâk etmek (G. 102/2), (G. 167/4), (G. 384/5)
 yanına kalmamak (G. 301/6)
 yıldızı düşkün (düşük) (G. 14/4)
 yıldızı sevmek (uyuşmak) (G. 539/1)
 yol basıp kan dökmek (G. 65/4), (G. 78/2), (G. 78/5)
 yoluna can vermek (G. 23/4), (G. 717/6)
 yolundan dönmek (G. 468/6)
 yüz döndürmek (G. 23/7)
 yüzü ak olmak (G. 109/4)
 yüzü kara (G. 86/6), (G. 238/5), (G. 574/7), (G. 680/7)
 yüzünü kızartmak (G. 226/3)
 yüz vermek (G. 213/5)
 yüz sürmek (G. 327/3), (G. 520/1)

5. Ahengi Sağlayan Unsurlar

“Divan şiirinin temel özelliklerinden biri, beyti oluşturan sözlerin birbirleri arasında belli bir uyum ve dengeye dayanan bir yapı içerisinde olmasıdır. Divan şairi söylediği her beyitte bu türlü bir yapı kurmayı amaçlamıştır. Divan şiirinin nazım tekniği, estetik kuralları, mazmunları, söz ve anlam sanatları, şairin bu yönde bir yapı kurmasına yardımcı olan etkenlerdir.” (Dilçin, 1995: 157). Bu itibarla divan şairinin, sözü ve anlamı içine döktüğü, biçimlendirdiği kalıp beyittir. Bu nedenle divan şairi beyit içiresinde ses, söz ve anlam açısından düzenli bir yapı oluşturabilecek kelimeleri özenle seçer. Şair, kelime seçiminde titiz davranır. Bu sayede beytin anlamı birkaç kelime üzerinde toplanmış, bunların üzerinde yoğunlaşmış gibi görünür. Böyle kelimeler çoğu zaman beytin ekseni olabilecek konumda yer alırlar (Dilçin, 1995: 157).

Bu kelimeler, şiirde ve beyitte ahengi oluşturan en önemli unsurlardır. Bu ahengin oluşmasında; ses düzenlemelerinin, ünlü-ünsüz ilişkilerinin, değişik düzeylerdeki tekrarların, kafiye, redif ve vezin gibi ritmik unsurların, söz sanatlarının ve dilde oluşmuş ses değerlerinin önemi büyüktür (Macit, 2005: 2-3).

Tezkirelerde şairlerin üslûbuyla ilgili olarak vurgulanan; *hûb, zarîf, şûh, latîf, sühan-ârâ, belîğ, fâsîh, selis* (Tolasa, 2002: 203-221) vb. ifadeler özellikle şiirlerinde ahengi vurgulamaya yönelik ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çerçevede Sebzî Divanı’nda, şairin ahengi sağlamak için başvurduğu unsurlara, seçilmiş örnekler ve açıklamalar yoluyla başlıklar hâlinde değinilmiştir:

a) İkilemeler

İkileme; anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır (Hatipoğlu, 1981: 9). Bu itibarla ikilemenin, Türkçenin ilk devirlerinden itibaren şair ve yazarlarca kullanılan, şiire ve nesre anlam katan, onlara ahenk ve güzellik verin bir dil hususiyeti olarak kullanıldığını görmekteyiz (Akkaya, 2007: 29). İkilemeler, şiirde ahengi sağlamanın yanı sıra anlamı pekiştirerek etkili bir biçimde sunar (Macit, 2005: 36). Yani doğrudan anlama etki eden bir faktördür.

Cem Dilçin, divan şairleri arasında Fuzûlî'yi, ikilemeleri ve tekrarları kullanma konusunda oldukça başarılı bulmaktadır. Dilçin, bu konuda Fuzûlî'ye yaklaşan şairler olarak da Necâtî ve Bâkî'yi gösterir (Dilçin, 1995: 161).

XVI. asırda yaşayan Sebzî de çağdaşları gibi ahengi ve anlamı olumlu bir şekilde etkileyen ikilemelerden istifade etmiştir:

Aşağıdaki beyitte geçen *kana kana* ikilemesi, (kan)uma, (kan)madı ve (kan)um kelimeleri ile paralellik arz edecek şekilde kullanılmıştır. Ayrıca beyitte geçen *hûnî*, anlam itibarıyla kanla ilişkilidir. Bu kelimelerin oluşturduğu uyum, şairin; sevgilinin gözleri vasıtasıyla oluşturmak istediği sahneyi, daha da pekiştirmektedir.

Ƙanuma aşlar yirürdi âh hûnî gözlerûñ
Ƙana Ƙana içmeyince Ƙamıadı Ƙanum Memî (G. 797/2)

Sâķî lebûñe öykinür imiş şarâb-ı nâb
Meclisde Ƙamnı içeyin Ƙana Ƙana ben (G. 570/3)

Bu beyitte de yukarıdakine benzer bir şekilde uyum bulunmaktadır. *Kana kana* ikilemesi, (kan)ını kelimesiyle paralellik göstermektedir. Aynı şekilde birinci mısradaki şar(âb) ve n(âb) kelimelerindeki ses uyumları da bu ahengi destekler niteliktedir.

Aşağıdaki beyitte ise *bût-i tannâz işi* ikilemesi çerçevesinde, niy(âz) ve n(âz) kelimelerindeki tekrarlar, iç uyumu sağlamaktadır.

‘Âşıkun dâ’im niyâznı görüp nâz eylemek
Ol *bût-i tannâz* işidür ol *bût-i tannâz işi* (G. 893/4)

Bu beyitte ise; (yâ)ra, (ya)na, yâ tekrarlarının *yana yana* ikilemesi ile uyum sağladığı görülmektedir. Ayrıca ikilemedeki –na hecesi ve ikinci mısradaki *ne* soru zamirleri ile (d)ir, işi(d)en, (d)i(d)iler kelimelerindeki ses tekrarları bu ahenge katkı sağlamaktadırlar:

Dir iken yâra hâlüm yana yana
İşidenler dîdîler yâ ne yâ ne (G. 718/1)

Döne döne cân u dil yakşam n’ola ben ‘âşıkı
Şem‘ -i bezm-i hüsnüñe pervâne itdün ‘âķıbet (G. 47/4)

Yukarıdaki beyitte *döne döne* ikilemesi; birinci mısradaki cân ve dil, ikinci mısradaki ise şem‘ ve pervâne kelimeleriyle paralellik kurulacak şekilde kullanılmıştır.

Döne döne nice cevriñ çekelüm gerdûnuñ
Sürelüm zevķını sür sâķî mey-i gül-gûnuñ (G. 395/1)

Aynı ikileme, ses tekrarları ile birlikte yukarıdaki beyitte kullanılmıştır. İkinci mısradaki (Sür)elüm ve sür kelimelerinin yanı sıra sâkî kelimesindeki “s” sesleriyle aliterasyon yapılmıştır.

Aşağıdaki beyitte ise *bek bek* ikilemesinin yanı sıra (câ)vidân, (câ)num ve (câ)nâ kelimelerindeki ses uyumu dikkat çekicidir:

Hayât-ı câvidân taḥṣîl iderdüm Hızr-veş ol dem
Seni cânum gibi cânâ der-âgûş eylesem *bek bek* (G. 407/4)

Âḥîr o şem‘-i bezm-i şafâ ḥasretinden âh
Pervâne gibi cân virürin yana yana ben (G. 570/4)

Y(an)a y(an)a ikilemesine paralel olarak perv(ân)e ve c(ân) kelimeleri ahengi sağlayan unsurlar olmuştur. Aynı şekilde ikinci mısradaki pervâ(n)e, câ(n), virüri(n), ya(n)a ya(n)a ve be(n) kelimelerinde *n* harfinin aliterasyon oluşturduğu görülmektedir. Birinci mısradaki ise mısra başında (âh)ir, mısra sonunda ise (âh) seslerinin kullanımı şairin acısını daha iyi ifade etmektedir.

Yukarıdaki ikilemelerin kullanımına benzer diğer örnekler ise aşağıdadır:

Tâḳat u şabr u ḳarârım alan ‘âşıkларуñ
Uğrın uğrın bakişudur ol gözi şehlâларуñ (G. 427/3)

Beyitte geçen uğ(rın) uğ(rın) ikilemesi, karâ(rın)ı, ‘âşıkla(run), şehlâla(run) kelimelerinde hece tekrarları ile paralellik göstermektedir. Ayrıca beyitte *r* harfinin tekrarı ile aliterasyon yapılmıştır.

Gülşende ‘ayşa lâle mişâli çanaḳ çanaḳ
Sâḳî götürdi ayaḡı gitdi ayaḳ ayaḳ (G. 376/1)

Çan(ak) çan(ak), ay(ak) ay(ak), ay(ag)ı, s(âk)i kelimelerinde ses uyumları net bir şekilde görülmektedir.

Bir nazarda öldürür ‘âşıkla(n) virmez amân
El-ḥazer ol ḡamze-i ḥûn-rîz elinden el-ḥazer (G. 203/3)

El-hazer ikilemesinin paralelinde naz(ar), ‘âşıkla(ar)ı kelimelerinde ses tekrarları yapılmıştır. Beyitte aynı zamanda *r* sesi ile yapılan aliterasyon, ahengi sağlayan bir diğer unsur olmuştur.

Îñîl îñîl îñîlirse ‘aceb mi bülbül-i cân
Çün oldu ḡâr ile hem-dem cihânda ol yüzi gül (G. 455/2)

İkilemeden oluşan *inil inil inlemek* deyiimi, beyitteki diğer kelimelerde sıkça geçen *l* sesinin aliterasyonu ile uyum sağlamaktadır.

Şalup od ruḥundan cefâ ile ḳalbe
Yaḳarsuñ yaḳarsuñ senüñdür bu ḥâne (G. 719/5)

Yakars(un) yakars(un) ikilemesine karşılık beyitte geçen *ruh(un)dan* ve *sen(ün)dür* kelimelerinde uyum görülmektedir.

Gedâ diyü iñen ta‘n eyleme ey ḥ‘âce ḳarşumda
 Benüm zerrîn-küleḥ *par par yanar* her şeb bir oḡlanum (G. 504/6)

Şair, p(ar) p(ar) yan(ar) deyimi ile ḳarş(um)da, ben(üm) ve oḡlan(um) arasında ahenk, ses tekrarları yoluyla sağlanmışır.

Divanda ikilemelerin geçtiği bazı beyitler ise, örnek teşkil etmesi bakımından aşağıdadır:

Şayd olmasun mı murḡ-ı dilüm zülfi aḡına
 Yüzinde *dâne dâne* görüp ḳara beñleri (G. 763/4)

Püşte püşte oluben kûyı içinde küşte
 Ey göñül anuñ ucından nice ḳan olsa gerek (G. 417/5)

Çekmesün ‘âşıḳlara ḥançer-i müjeñ
El-emân ey çeşmi ḥûn-rîz *el-emân* (G. 611/5)

Allâh Allâh ne ‘aceb âfet olur deyr içre
 Naḳşına ol şanemüñ cân ile ḥayrân oldum (G. 494/3)

Tâb-ı meyden ḳaçan ey sâḳî yüzüñ *gül gül* olur
 Cân u dil nâle vü feryâd idici bülbul olur (G. 208/1)

Yır yır benek degül görinen câmesindeki
 Âhum odından üstine düşmiş şerâredür (G. 198/4)

Çünkü olduñ mülk-i ḥüsne pâdişâḥ
 İltifât it ben ḳuluña *gâh gâh* (G. 694/1)

Piyâle her kime hem-dem olursa bezm-i ‘âlemde
 İçüp mest-i ḥarâb olup gezer *meyḥâne meyḥâne* (G. 720/6)

Ayrıca divanda yer alan 196, 376 ve 718. gazellerin redifleri ikilemelerden oluşmaktadır.

b) Söz Tekrarları

Anlamı veya sesi vurgulanmak istenen bir kelimenin tekrar edilmesi, ahengi temin eden önemli başka bir etkidir. Bu vesileyle divanda bazı beyitlerde söz tekrarlarının önemli ölçüde kullanıldığını tespit ettik. Bu arada söz tekrarları başlığı altında incelediğimiz beyitlerde aynı zamanda ses tekrarlarının da bulunduğunu belirtmeliyiz.

Aldadı aldı tâkat u şabrum dime benüm
Âl ile *almaduḡ* ne ḡodı çeşmi *alalar* (G. 227/2)

Yukarıdaki beyitte farklı anlamlarda tekrarlanan ve bir anlamda cinaslı olarak kullanılan *aldadı*, *âl*, *almaduḡ* ve *alalar* kelimeleri aynı zamanda *a* sesiyle asonans oluşturmaktadır. Ayrıca birinci mısradaki *aldadı*, beytin sonunda *alalar* şeklinde tekrar edilmek suretiyle iade sanatı da yapılmıştır.

Benzer bir beyitte ise *g* sesiyle aliterasyon yapılmıştır:

Ey boyı serv lebi ḡonca yüzi ḡül ruḡı *al*
 Giyüben *al*ı saña kim didi kim cân u dil *al* (G. 464/1)

Aşağıdaki beyitte ise yukarıdaki örneğine benzer şekilde cinaslı olarak tekrarlanan *al*/kelimesi dikkat çekmektedir:

ḡamzesin süzdüḡi nâz ile o çeşmi *ala*
 ḡönlümi ḡile vü *âl* ile diler kim *ala* (G. 709/1)

‘Âşık olmasa idi sen yüzi *ḡül ḡoncaya*
ḡül gibi olmaz idi çâk-i *ḡirîbân ḡonca* (G. 711/2)

Yukarıdaki beyitte tekrarlanan *ḡonca* ve *ḡül*, *ḡirîbân* kelimesinin de yardımıyla *g* sesinin yoğun olarak hissedildiḡi bir aliterasyon sağlamıştır.

Şanma ‘âşık şaḡına *cânını cânânından*
Cânı terk eylemeḡe yolına *cânâne* gerek (G. 383/4)

Birinci mısrada cân-cânân, ikinci mısrada paralellik arz edece şekilde tekrarlanmıştır. Beyitte *a* sesiyle oluşan asonans etkili olmuştur.

Va‘deler kılmışdı *öldürem* diyü *öldürmedi*
Öldüren ben bendesini ol şehüñ ihmâlidür (G. 212/3)

Öldürem-öldürmedi-öldüren ve *ben-(ben)*desini şeklindeki söz tekrarları, *e* sesinin oluşturduḡu asonansın yardımıyla beyitte ahenk sağlamıştır.

Zamâne [ḡâlini] bilmek *zamâne* ile olur
Zamân zamâna irişmez *zamânı* seyr eyle (G. 747/2)

Beyitte beşli bir söz tekrarına rastlamaktayız. *Zamân* ve *irişmez* kelimeleri etrafında *z*’lerin aliterasyonu beyitte bir armoni oluşmasına sebep olmuştur.

ḡil‘at-ı *fâḡir* geyüp ey ḡâce *fâḡir* itme bize
 Her kişi dünyâya çün ‘*uryân* gelür ‘*uryân* geḡer (G. 216/4)

Yukarıdaki beyitte, ‘*uryân gelür* ‘*uryân geḡer*, deyiminde tekrarların yanı sıra *fâḡir-fâḡir* kelimelerindeki iştikak dikkat çekicidir. Ayrıca beyitte *hil‘at*, *fâḡir*, *ḡâce*, *fâḡir*, *her* kelimelerindeki *h* aliterasyonu, belirgin bir şekilde hissedilmektedir.

Aşağıdaki beyitte ise *hezâr* kelimesindeki tekrarın yanı sıra (zâr)ı, he(zâr), gül-(zâr) kelimelerinde *zâr*'ın tekrarları beyitte bir armoni ve ahenk sağlamıştır. Ayrıca *gül* kelimesinin tekrarı bu ahengi destekler niteliktedir.

Gülsitânda yiridür zârı hezâr itse hezâr
Toldı gülzâr u çemen *gül* yüzünûn bûyından (G. 589/3)

İkili ses tekrarı yapılan aşağıdaki beyitte *müşkil* ve *âsân*, zıt anlamlı kelimelerin oluşturduğu bir paralellik arz etmektedir. Ayrıca âs(ân) ve cih(ân)daki ses uyumları da ahengi sağlayan diğer etkenlerdir. Beyitte *müşkil* kelimesiyle iade sanatı da yapılmıştır.

Müşkil-i 'âleme âsân dir iken halk-ı cihân
Görüp *âsân* dimedi hiç benüm *müşkilüme* (G. 721/3)

İştikak ve aliterasyon sanatlarının yardımıyla aşağıdaki beytin ahengi dikkat çekicidir. *Hâl-hâline-hâlet-helâk* kelimelerindeki tekrarlar ve bunlara ek olarak *ruhsâr* sözcüğündeki *h* sesiyle oluşturulan aliterasyon, beyitteki ahengin en önemli sebebidir.

Bir melek-ruhsârı gördüm ğabğabında *hâli* var
Bağduğumca *hâline hâlet helâk* eyler beni (G. 786/2)

Aşağıdaki beyitte yer alan söz tekrarı hem iade sanatının hem de *t* sesiyle oluşturulan aliterasyonun kaynağıdır.

Hüsn-i hattûn Sebzî gibi tutsa tañ mı 'âlemi
Mûcib-i şöhret degül midür nigârâ hüsn-i hat (G. 333/5)

Divanda bu ve buna benzer birçok söz tekrarı yapılmıştır. Bu söz tekrarları; *asonans*, *aliterasyon*, *iade*, *istikak* gibi sanatların da yardımıyla beyitlerde iç ahengi ve paralelliği sağlayan unsurlar olmuştur. Aşağıdaki diğer beyitler, şairin bu konuda bilinçli bir tercih yaptığını göstermesi bakımından örnek teşkil etmektedir:

Birli Söz Tekrarları

Yetmez idi tenhâ baña 'ömrüm *belâ*-yı kâkülûn
Gönlümde zülf ü kâmetûn her perî bir başka *belâ* (G. 15/3)

Kayd-ı *ta'allukı* saña var itme pâ-yı bend
Fikr it özüñi kıl yûri terk-i *ta'allukât* (G. 52/4)

Bir şehe dil virmişem dünyâ sarâyında bugün
Hâk-i pâ-yın *tâc* idinür başına her ehl-i *tâc* (G. 64/2)

Söylemege raṭb u *yâbis* 'âşıka
Gelmedi zâhid gibi *yâbis* mizâc (G. 62/6)

- Şafâ* ile sema‘ eylerdi ‘âşık Mevlevî gibi
Çalinsaydı eger bezm-i *şafâ*da muṭribânîler (G. 174/7)
- Nice *hayvân* ola bu mer‘a-i ‘âlemde ‘aceb
Koyuban la‘l-i nigârî çeşme-i *hayvân* arar (G. 235/5)
- Destine tîğın alup Sebzî’nün ol ḥûnî güzel
Başını *kaṭ*‘ ider ḥâlini *kaṭ*‘â diyemez (G. 287/5)
- Belî didi Hüseyin’ün ‘aşkına bil bağlayup çünkim
Çekerse Kerbelâ ḥaḳḳı yiridür ger belâ ‘âşık (G. 358/4)
- Gûş-vâre* ide şarrâf-ı sūḥan *gûşına*
Sebziyâ la‘l-i dürer-bârını cevher diyelüm (G. 558/5)
- Sürerseñ *kebkebine* yüzün ey dil
Sa‘âdet *kevkebi* var *kevkebünde* (G. 678/2)
- O ḥaṭṭı fitne vü zülfi *belâya* dil virdüm
Dirîğ ki uğramışam ben *belâ* vü âşûba (G. 713/2)
- Yazuḳ ol derd ile perverde olan Mecnûn’a
Vây Leylâ diyüben iremedi *vâyesine* (G. 744/4)
- Ḥalk-ı *vilâyet* aḳdı ayağına şu gibi
Gün gibi ṭutdı mihr-i ruḥı her *vilâyeti* (G. 7623/2)
- Ḥidmet* eyleyici çok kullaruñ ey şâh-ı cihân
Sezmezem Sebzî gibi *ḥidmetüne* kul geldi (G. 805/5)
- Sebziyâ *manşıb* dilerseñ bir güzel pîş-keşin it
Şimdi dilberle alurlar oldı ġarrâ *manşıbı* (G. 822/7)

İkili Söz Tekrarları

- Seyre varsam sensiz ey *servüm* çemenden *cânibe*
Tîrler pür-tâb ider her *serv* benden *cânibe* (G. 703/1)
- Fedâ eyler yoluñda *baş u cânın*
Bilürsin Sebzî ḳalmaz *baş a cân a* (G. 717/6)
- Dîvâne oldı* dil ser-i kûyuñda gerçi kim
Dîvâne olmayınca begüm ‘âḳıl *olmadı* (G. 782/2)

Üçlü Söz Tekrarları

- Dilerdi Sebzî *ḥâ’il* olur *câna ten* velî
Virdüm yolında *cânumı ten ḥâ’il* olmadı (G. 782/5)
- Gördi *merdüm-zâde*-i eşküm nazardan düşdüğün
Ḳaldırup Sebzî o dem *merdümlük* itdi *merdümi* (G. 778/5)

c) Ses Tekrarları

Türk şiirinde ses konusuyla ilgili ayrıntılı bir çalışma yapan Tunca Kortantamer, her sanat eserinin özellikle de şiirin, yazıldığı dilin ses sisteminden

alınma sesler üzerine kurulduğunu ifade eder. Şiirdeki ses düzenlemelerinin çeşitli tabakaları taşıma ve iletme işinden daha önemli bir görevi olduğunu söyleyen Kortantamer, sesin anlama da etki eden bir faktör olduğunu belirtir (1993: 277). Şiirdeki bu ses araçları; sundukları sayısız düzenleme imkânları ile, tekrarlar ve Türkçenin yıllar boyu oluşturduğu kısa ve anlamca yoğun, kendine özgü vurgular, tonlar kazanmış söz ve anlam birimleridir. Bu söz ve anlam birimleri arasında yakınma, acı, istek, özlem sevgi, öfke, hoşgörü, şaşkınlık gibi insanı ifade eden duyguları taşıyan kelime ve kelime grupları, konuşma dilinin söyleyiş biçimleri, deyimler ve atasözleri de bulunmaktadır. Bu itibarla Türkçenin ses araçları, tekrar teknikleri ve konuşulan Türkçenin oluşturduğu yoğunlaşmış ses ve anlam birimleridir (Kortantamer, 1993: 328, 335).

Sebzî'nin; manzumelerinde Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerin ses özelliklerinden istifade ettiğini ve bu yolla şiirde ahenk oluşturduğunu aşağıdaki örnekler göstermektedir:

Kaşıyla kâmetin şanmañ hemân ancañ alan göñlüm
Beni şeydâ kılan her demde anıñ hüsni ânıdur (G. 145/2)

Yukarıdaki beyitte sevgilinin güzellik unsurları olan kaş ve kâmet, beyitte yine güzellik anlamına gelen *ân*'ın tekrarlanmasıyla paralellik arz etmektedir. *Sanm(an)*, *hem(ân)*, *(an)cak*, *al(an)*, *kıl(an)*, *(an)ın*, *(ân)ıdur* ve *(k)aşıyla*, *(k)ametin*, *anca(k)*, *(k)ılan* kelimelerindeki asonans ve ailterasyonlar, sevgilinin güzelliğini vurgulamaya yönelik ses olaylarıdır.

Ne nâz ile şalınur serv gibi yârı göre
Revân olup ayağına şu gibi varı göre (G. 680/1)

Yukarıdaki beyitte ise yarım paralelizm bulunmaktadır. Bu paralelizmi sağlayan *serv gibi yârı göre/su gibi vâri göre* ifadeleri, benzer sesleri tekrarlaması dolayısıyla bir aheng kaynağı olmuştur.

Ser ü sâmanuñı terk eyle reh-i ' aşkıında
Sebzî baş koşdı güzel bî-ser ü sâmanlar ile (G. 702/7)

Ser ü sâman söz tekrarının yanı sıra beyitte, *s* ve *ş* seslerinin oluşturduğu mûsikî hissedilmektedir.

Kaşları nûn u elif kadlerüñ aldı anı
Nicedür bu dil-i bî-çâre ' aceb anlar ile (G. 702/6)

Beyitte geçen *kaş(ları)*, *kad(ler)ün ve an(lar)* ile *(an)ı* ve *(an)lar*, dikkat çeken söz tekrarlarıdır.

Aşağıdaki beyitte ise *ş* sesinin olduğu aliterasyon, âşığın su gibi akan göz yaşlarının yansıması olarak anlamla uyum sağlamıştır:

Lü'le-veş yaş ağıdur çeşmüm benüm reşk eyleyüp
Çeşm olup anı temâşâ itdügi-çün câmina (G. 704/2)

Aşağıdaki beyitte, *mesel* kelimesinin tekrarının yanı sıra beyitte *i* sesiyle oluşturulan asonans; *mesel*, *‘ibret*, *dirler*, *Necâtî*, *didi*, *Sebzî* gibi birbiriyle anlam bakımından ilişkili kelimeler arasında ses bağlantısını kurmaktadır.

Bir meşeldür bu cihân ‘ibret ile eyle nazar
Gerçi dirler ki Necâtî didi Sebzî meşeli (G. 758/5)

Benzer bir ilişkiyi aşağıdaki beyitte de görmekteyiz. Beyitteki asonansın kaynağı olan *a* sesi; *vefâ*, *ferâgat*, *âşinâ*, *anmaya*, *yâd* gibi aralarında anlam ilişkisi olan kelimeler arasında uyumu sağlayan bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vefâ gelmez ferâgat eyle Sebzî şol güzelden kim
Ezelden âşinâsın aınmaya yâd eyleye yâdı (G. 772/5)

Son olarak aşağıdaki beyitte ise iştikak sanatının yardımıyla *f* sesinin tekrarlandığı görülmektedir:

Fitne fenninde ferîd oldı şu deñlü gözlerün
Dil-rübâlar şimdi andan öğrenür fettânlığı (G. 788/2)

d) Redd-i Matla

Şairler, matlân birinci ya da ikinci dizesini maktada yani gazelin son beytinde yineleyebilir. Buna redd-i matla denir (Dilçin, 1983b: 106). Redd-i matla, divan şiirinde şairler tarafından çok az başvurulan edebî sanatlardan biridir. İlk kullanımlarına XV. yüzyılda rastlanan bu sanatın, XVII ve XVIII. yüzyılda daha fazla kullanıldığı bilinmektedir. Bir üslup arayışının ürünü olan bu sanat, gazelin yek-ahenk olmasına da vesile olmaktadır. Reddi matla, bir çeşit tekrar olarak kabul edildiğinde; harf, ses, kelime ve tamlama tekrarları gibi bir “*ahenk unsuru*” olarak değerlendirilebilir (Şener, 2004: 173-174).

Bu çerçevede divana baktığımızda sadece 3 tane redd-i matla yapıldığını görmekteyiz. Ayrıca 892. gazelde ise tam sayılmasa da redd-i matla sayılabilecek bir örnek bulunmaktadır. Redd-i matlaların yer aldığı beyitler aşağıdadır:

1. Matla: **N'eyleyem gitdi dilber Edrine'ye**
Niye olmayayın helâk niye (G. 753/1)
Makta: Vird idüp Sebzî dir bunı şeb ü rûz
N'eyleyem gitdi dilber Edrine'ye (G. 753/5)
2. Matla: **Seyre ikrâr eyledi dildâr bayrâm irtesi**
Mânî^c olmazsa eger ağyâr bayrâm irtesi (G. 887/1)
Makta: Bundan özge 'îd olur mı 'îd-gehde Sebzîyâ
Seyre ikrâr eyledi dildâr bayrâm ertesi (G. 887/7)
3. Matla: **Cilve ile şîvedür dâ'im o serv-i nâz işi**
Rûz [u] şeb çekmek cefâlar 'âşık-ı ser-bâz işi (G. 893/1)
Makta: Baş açup zârî kılup Sebzî n'ola itsem niyâz
Cilve ile şîvedür dâ'im o serv-i nâz işi (G. 893/5)
4. Matla: **Ger kabûl itse beni hıdmete ey dil Şâmî**
Aña şükrâne virem Mısr u Haleble Şâmî (G. 892/1)
Makta: Ser-fürû itmez idüm Sebzî şeh-i baħr u bere
Ger kabûl itse beni hıdmete bir dem Şâmî (G. 892/6)

e) Harf ve Kelime Oyunları

Şiirde duyguyu anlatan, daha doğrusu veren, yalnızca anlam değil en az onun kadar da sestir, lafızdır (Kahraman, 1996: 296). Bu itibarla ses ve anlam arasında bağlantı kurmak isteyen şairin izlediği yolu, Tunca Kortantamer şöyle izah etmektedir:

"...şiirdeki dil elemanlarını düzenler, azaltır, yoğunlaştırır, çift anlamlara, kapalı söyleyişlere başvurur, dikkati çekmek için mısra, vezin, kafiye, ses tekrarları gibi pek çok teknik özellikten yararlanıp, bir ruh hâli yansıtır ve okuyanı etkilemeye çalışır... Bir başka deyişle şiir, dilin bireysel, özel ve estetik amaçlı bir biçimlendirmesidir. Bu biçimlendirmede kelimeler, kelimeler arası ilişkiler, cümleler, cümlelerin bağlantısı, kelime, cümle ve seslerdeki çeşitli tasarruflar yoluyla kişiler, davranışlar, olaylar, mekânlar ve düşünceler hayalî gerçeklikler olarak yaratılırlar." (1993: 274).

Özellikle divan şiiri söz konusu olunca harflerin ve sesin kullanımı ayrı bir önem kazanmaktadır. Divan şairleri ses düzenlemelerinde, ünlü-ünsüz ilişkilerinden,

değişik düzeylerdeki tekrarlanan kafiye, redif ve vezin gibi ritmik unsurlardan, söz sanatlarından yararlandıkları gibi, dilde oluşmuş ses değerlerinden de istifade ederler (Macit, 2005:2). Bunların yanı sıra “...sessizlerin uyumundan hareketle aliterasyon, seslilerin uyumu anlamına gelene asonans, mısra başlarındaki kelimelerin ilk harflerin anlamlı bir kelime oluşturmaya dayanan akrostiş, seslerin yer değiştirmesiyle aynı kelimedenden farklı kelimeler çıkarmak demek olan anagram, anlamla seslerin uyumunu göz önünde bulundurmamak demek olan elfâz-ı rakîka ve elfâz-ı cezele bir kelimayı oluşturan kelimeleri tamamen aksi surette okumak suretiyle yeni bir kelime çıkarmak demek olan kalb sanatı gibi ses sanatları, pelteklik anlamına gelen lüknet kelimesi ve peltek kimselerin konuşma taklitlerine dayanan şiir çeşitleri de şiir ve harf (veya ses) bağlamında incelenebilecek konulardır.” (Tökel, 2003: 28-29).

Bu itibarla divan tahlillerinde, şiirde ses ve harflerin kullanımı denilince ilk akla gelen ses ve ses olaylarının metne kattığı ahenk ve mûsikîyi ortaya koymak amacıyla genellikle *kafiye*, *redif*, *ses ve söz tekrarları*, *aliterasyon*, *asonans* gibi ses uyumları vb. özelliklerin incelenmesidir. Bu yaklaşımın doğru olduğunu her şeyden önce belirtmeliyiz. Divan şiirinde ahengi sağlayan önemli unsurlardan olan ses ve anlam ilişkisiyle ilgili çalışmaların yapılmasının önemli olduğu kanaatindeyiz.

Fakat bunların dışında genellikle gözlerden kaçan bir unsur daha vardır. O da şairlerin harfler yoluyla yaptıkları muamma benzeri oyunlardır. Bu tarz oyunlar, şiire lafız yönünden katkıda bulunduğu gibi anlama da derinlik katar.

Divan şiirinde harflerle ilgili edebî sanatlar da yapılmıştır. Bu çerçevede şairler, harflerden hareketle semboller oluşturmuşlardır. Bu durumda harfler, sevgilinin veya âşıkın bir uzvu yahut bir vasfı olarak mazmun hâlinde kullanılmıştır (Çelebioğlu, 1998: 599). Bunların dışında harflerle ilgili olarak; hurûfilik³, ebced hesabı⁴, elifnâmeler, kekeme ve çocuk dili gibi birçok hususiyet bulunmaktadır.

³ Kültürümüzde ve edebiyatımızda hurûfilikle ilgili bazı kaynaklar için bk: Abdülbâki Gölpınarlı (1973). *Hurûfilik Metinleri Kataloğu*, Ankara: TTK Basımevi; Mustafa Ünver (2003). *Hurufilik ve Kur’ân*, Ankara: Fecr Yayınevi; Fatih Usluer, (2009). *Hurufilik*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi; Hüsamettin Aksu (1998). “Hurûfilik”, *TDVİA*, Cilt: 18, İstanbul: TDV Yay., s. 408-412.

⁴ Divan şiirinde ebced hesabı ile ilgili olarak bk: İsmail Yakıt (2010). *Türk-İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, İstanbul: Ötüken Yay.

Harf veya kelimelerin muamma benzeri oyunlarla sembol olarak kullanımıyla ilgili olarak Mehmet Arslan'ın Zâtî Divanı'nından hareketle yaptığı inceleme bu açıdan önemlidir. Arslan'ın divanda bu tarzda tespit ettiği 150 kadar beyit, divan şairleri arasında Zâtî'nin ayrı bir yeri olduğunu da göstermektedir (2000: 306).

Biz de divan metninde Sebzî'nin; sevgilinin veya âşığın bir uzvuna yahut bir vasfına işaret eden mazmun tarzında harf oyunları yaptığını tespit ettik. Şair bu tür oyunlarda; *teşbih, istiâre, tevriye, iştikak, cinâs* gibi edebi sanatlardan faydalanmıştır.

Bilindiği gibi divan şiiri geleneğinde sevgilinin boyu (kadd) elif (ل) 'tir. Kaşları ise nun (ن) harfine benzetilir. Aşağıdaki beyitte şair, sevgilinin boyundan ve kaşından bahsetmektedir. Böylece iki harf yanyana gelince *ân* (ن) kelimesi ortaya çıkmaktadır. Yani beyitte, sevgilinin güzelliği ifade edilmiştir. Ayrıca beyitte geçen *hüsn* ve *ân* kelimeleri aynı anlama gelmektedir. Yine ikinci mısradaki geçen 3. tekil şahıs zamiri *anıñ*, çağrışım yoluyla sevgilinin güzelliğini ifade etmek için kullanılmıştır. Birinci mısradaki “*şanmañ, hemân, alan*” ve ikinci mısradaki geçen “*kılan, anıñ, ânidur*” sözcüklerindeki *an* hecesi veya kelimesi hem bir asonans oluşturmakta hem de sevgilinin güzelliğini vurgulamaktadır:

Kaşıyla kâmetin şanmañ hemân ancağ alan gönülüm
Beni şeydâ kılan her demde anıñ hüsni âmdur (G. 145/2)

Aşağıdaki beyitte de sevgilinin boyu ve kaşları söz konusu edilerek *ân* kelimesi oluşturulmuştur:

Kâmet ü ebrûsı ile ‘âleme fitne şalup
Hüsniñüñ âşüftesi olmuş durur bu *ân* ile (G. 682/6)

Bu beyitte ise teşbih sanatı yoluyla sevgilinin *âmna* yani güzelliğine işaret edilmektedir.

Kaşları nûn u elif kadlerüñ aldı am
Nicedür bu dil-i bî-çâre ‘aceb *anlar* ile (G. 702/6)

Şair, aşağıdaki beyitte de benzer bir harf oyunu sergilemektedir. Sevgilinin güzellik unsurları, bazı harfler ile istiâre edilmektedir. Beyitte geçen *çeşm* kelimesinin eş anlamlısı *ayn* 'dır. Bu kelime bize aynı zamanda *ayn* harfini vermektedir. Bunun yanı sıra kad, elifi; zülf, lamı; dehân ise mim harfine işaret etmektedir. Bunlar yan yana getirildiğinde “*âlem*” (عالم) kelimesi ortaya çıkar. Beytin ikinci mısrasında bu kelime geçmektedir.

Şair, beyitte geçen “*e/lem*” (الم) kelimesinin ortaya çıkışını “*kad-elif, zülf-lam, dehân-mim*” benzetmeleriyle sağlamıştır.

Meyl eyleme *çeşm* ü *kad* ü *zülf* ile *dehâna*
Fikr eyle yüri ‘*âlem*’ün içinde *elem* var (G. 265/4)

Şair, ikinci mısırda “‘*âlem*’ün içinde *elem* var” derken de ayrı bir sanat yapmaktadır. Bu kelime, sevgilinin güzellik unsurları ile oluşturulmuştur. Bu yüzden sevgilinin güzelliği, aynı zamanda âlemi yansıtmaktadır. Tabii bu âlem, sevgili gibi elem kaynağıdır. Ayrıca elem kelimesi, *âlem* sözcüğünün içindedir. Yani ayn harfini kaldırınca *elem* ortaya çıkmaktadır. İkinci mısırda geçen “*fikr eyle*” ifadesi, bu amaçla kullanılmıştır.

Nihâyetsiz *elem* tahşîl iderlerdi dil-i ‘uşşâk
*Dehân u kadd ü zülf ü çeşm*ün olmasaydı ‘*âlem*den (G. 612/2)

Yukarıdaki beyitte de şair, aynı kelimeleri oluşturacak şekilde harf oyunları gerçekleştirmiştir. “*çeşm (ayn), kad (elif), zülf (lam), dehân (mim)*” istiâresiyle ‘*âlem* kelimesi oluşturulmuştur. İkinci mısırda geçen “*olmasaydı*” şart kipini sadece *çeşm* için düşünürsek, onu kaldırdığımızda *elem* kelimesi de ortaya çıkacaktır. Âşık için bu âlemde sevgilinin olmaması elem kaynağıdır.

Sevgilinin kâmeti elif (ل), gözü de he (ه) harfine benzetilince âşığın âhı (اھ) ortaya çıkmaktadır. Ayrıca şair, ikinci mısırda geçen sînedeki uzunlamasına yaraları yani şerhaları elif harfine, dağ denilen yuvarlak yaraları da he harfine benzeterek leffüneşr sanatı yoluyla âhını daha da kuvvetli bir şekilde vurgulamaktadır:

Ķametüñle çeşmüñle hasret geçüp halk-ı cihân
Sînesin *dâğ u elifle* zînet eyler *âhdan* (G. 584/3)

Aynı şekilde aşağıdaki beyitte de kad ve çeşm harfleri vasıtasıyla âh kelimesi oluşturulmuştur:

Gelürken karşıdan nâz ile ‘uşşâk
Görüp *kaddüñi çeşmüñle* didi âh (G. 685/3)

Göricek gülşen içre serv ü nergis
Gelür yâduma *kaddüñle gözün* âh (G. 692/3)

Yukarıdaki beyitte ise sevr ve kad elif’e, nergis ve göz he’ye benzetilerek hem leffüneşr sanatı yapılmış hem de *âh* kelimesi meydana gelmiştir.

Aşağıdaki beyitlerde ise sevgilinin güzellik unsurları olan gözü sad'a, ağzı mim'e, kaşı râ'ya benzetilmiştir. Âşığın boyu ise gamdan ve hasretten dal'a dönmüştür:

‘Âşıka rahm idegör ey gözi şâd femi mîm
Râ kaşuñ hasretine kıddi dönüpdür dâla (G. 709/4)

Elif kâmetlü yâruñ hasretiyle râh-ı mektebde
Dönüpdür kâmetüm ey ẖâce gamdan dâla bilmezsin (G. 627/2)

f) İştikak

İştikak, aynı kökten türemiş en az iki sözcüğü bir dize ya da beyit içinde kullanma sanatıdır (Dilçin, 1983b: 483). Şiirde ahengi sağlayan en önemli unsurlardan biri olan isticak, aynı kökten türemiş kelimelerin beyitteki diğer kelimelerle ses ve anlam açısından ilişki kurmasını sağlamaktadır (Macit, 2005: 18).

Bu türden ses tekrarları, manzumedeki ahengi sağlayan önemli etkenlerdir. Sebzî de, aşağıdaki beyitlerde isticak sanatı vasıtasıyla özellikle ses tekrarları yapmıştır. Aşağıda divandan seçilmiş örnekler arasında sadece Arapça kökenli kelimeler bulunmamaktadır. Türkçe ve Farsça kökenli kelimeler de örnekler arasında yer almaktadır.

Ebed Beytü'l-*harâm* yâd idüp meyl eylemezdim hîç
Harâm-i bâğ-ı kûyına olaydum Sebziyâ *maḥrem* (G. 508/7)

*Göz*ledüm zâhid sözün virdi küdüret gönlüme
Sâkiyâ şimden girü câm-ı şafâyı *göz*lerüm (G. 512/2)

Pîşe idin nâ-murâd olmağlığı ey ehl-i ‘aşk
Pîş-i dilberde dilerseñ kim murâduñ söylene (G. 715/6)

La‘l-i yâruñ ‘aşkı ile Sebzî câm-ı bâdeyi
Şûfîyâ şâfî çeker miydi *şafâsı* olmasa (G. 745/7)

Belâ dirse görüp *bâlâ*ñ her kim
Göreyin anı uğrasın *belâ*ya (G. 716/3)

Ey perî zâyil olur şanma *nuḫûş*-ı ḥüsnüñ
Dilde *naḫḫâş*-ı maḥabbet anı taşvîr itdi (G. 804/2)

Şahrâ-yı ‘aşka düşürür idi şabâ gibi
Vaḫşî *gâzâlum* okuyıcaḫ bu *gâzel* seni (G. 813/3)

Ne bulduñ ben ḫuluñdan hem-nişîn *olmı*şken evvelden
Benüm *vaḫşî* gâzâlum ehl-i *vaḫset* *olm*adan şimdi (G. 816/4)

Ḥüsnüññ biñde birin *vaşf*idemez ‘âlemde
Her ḫalem dil oluben olsa eger *Vaşşâfî* (G. 845/3)

‘İlm-i *sihri* gözleri ta‘lîm ider *sâhid*lere
Fenn-i *sihr* içre idüpdür gamzesi üstâd anı (G. 848/4)

Ķademinde şeb ü rûz olmağa pîr-i câmuñ
Ķademine varuben haylî çok *ikdâm* oldu (G. 886/6)

Her kim ki serv-*ĳaddûñ* toĳruluĳıyla sevmez
Bâĳ-ı cihânda ‘ömrüm *ĳahr* itsün anı *Ķâhir* (G. 135/2)

Gözleridür öğreden efsûn u *sihri* Sebziyâ
Nice câdûdur görûñ ol *sâhir*üñ üstâdını (G. 833/7)

g) Mahlas Beyitlerinde İştikak

Şairlerin mahlaslarını seçerken mahlaslarının anlamları itibarıyla sanatlı, ilginç ve dikkat çekici yönlerinin bulunmasına özen gösterdikleri bir gerçektir. Özellikle tevriye sanatı çerçevesinde değerlendirebileceğimiz hem mahlas ve hem mahlasın anlamının kastedilmesi yoluya yapılan *hüsn-i tahallus*, bu yaklaşıma örnektir (Yıldırım, 2006: 29).

Şairler, tevriye sanatı dışında mahlas beyitlerinde iştikak sanatını da tercih etmişlerdir. İştikak; bir kök ile o kökten türeyen veya aslî manaları aynı köke bağlı bulunan yâhut harflere ait şekil benzerliğinden dolayı aynı kökten türemiş gibi görünen sözlerin bir arada kullanılma sanatıdır (Bilgegil, 1989: 326). “*Belâ-mübtelâ, ârız-muâriz, ilm-âlim...*” gibi.

İştikak sanatının mahlasla ilgili olarak kullanımına bazı şairlerde rastlanmaktadır. Örneğin:

Ey *Gubârî* mey-i nâb olmayıcak işte *gubâr*
Su bulunmazsa zarûretde teyemmü câ’iz
Kandâ kandum ey sanem cüllâb-ı la’lün *kandna*
Kim bana *Kandî* diyü bühtân idersün her nefes (Yıldırım, 2006: 33).

Gayrlarla yârdur şimdi *Hayâlî* dir isen
Haşe lillâh pâdişâhım ol *hayâлиндir* senin (Tarlan, 1992: 186)

Sebzî, iştikak sanatını özellikle mahlas beyitlerinde, mahlasıyla ilgili olarak kullanmıştır. Bu tür kullanımlarda *Sebzî-sebz-sebze* ifadelerini bir arada tenasup sanatı içinde kullanmak suretiyle kelime oyunlarına başvurmuştur. *Sebzî-sebz-sebze*’nin çoğunlukla, renk benzerliği dolayısıyla hatt ve bahçe kavramları etrafında beyitlerde kullanıldığını görmekteyiz. Aşağıdaki beyitler, bu tür kullanımların geçtiği mahlas beyitleridir.

- Göreliden *sebz* câme içre kıddin
Gögerdi geçdi *Sebzî* serv-i şimşâd (G. 89/5)
- Sebze-zâr-ı* çarh üzre görinen dâs-ı hilâl
Hâşılını ‘ömrinüñ her kişinüñ *Sebzî* geçer (G. 203/5)
- Bendesı olmağa *Sebzî sebze-zâr-ı* dehrde
Serv-kadd ü gönca-leb bir husrev-i hûbân arar (G. 235/7)
- Gülsitâna şalsa pertev aks-i haţtı *Sebziyâ*
Sebzeler pîrâ olup ‘âlem bahâr-sitân olur (G. 256/7)
- Sebzî* yiridür dökse göge cür‘a-i câmı
Bir *sebz-i* haţ ile yiri gülzâr-ı çemen-zâr (G. 266/5)
- ‘Ays idüp bir haţ-ı *sebz* ile gülistânda müdâm
Sebziyâ var yûri sür zevkını bezm-i çemenüñ (G. 393/7)
- Sebziyâ* söylemege hâlîmi maşşerde benüm
Sebzeler kabrimüñ üstinde zebân olsa gerek (G. 417/7)
- Hurrem olmaz *Sebziyâ* ol *sebz-i* haţ
Gözlerüm yaşı kaçan bârân degül (G. 478/5)
- Haţ-ı *sebz* o gülüñ tâze vü ter olmağı-çün
Sebziyâ gözlerimüz yaşını bârân idelüm (G. 496/7)
- Tûţî gibi söyledükçe *Sebziyâ* dil haţz ider
Haţ-ı ser-*sebz*yle ol la‘l-i şeker-pâşum benüm (G. 534/5)
- İrişüp âb-ı vaşlı olmadım ser-*sebz* ü hurrem-dil
Şararmış hasret ü derd ile *Sebzî* şol giyâhum ben (G. 579/7)
- Göreliden *sebz* câme içre kıddin
Gögerdi geçdi *Sebzî* serv-i şimşâd (G. 89/5)
- Haţ-ı lebi hevâsına gülşende *Sebziyâ*
Bârân-ı eşküm ile biten *sebze-zârdur* (G. 115/5)
- Çemen-i ma‘rifetde tûţî dir
Sebzî‘yi gördüğince *sebz-i* haţâ (G. 657/5)
- Ol haţı *sebzüñ* cefâsıyla helâk olduğımı
Kabrum üstinde biten *Sebzî* giyâhum söyleye (G. 728/5)
- Haţ-ı *sebzîni* görüp olma melûl ey *Sebzî*
Var mı dir bir kişi ‘âlemde ki olmaya ğamı (G. 834/7)
- İrmeden vaşlına ol *sebz-i* haţuñ *Sebzî* ola
Kabri üstinde bite mihr ü maḥabbet-gehî (G. 888/7)
- Virür miydi saña *Sebzî* dil ü cân
Haţ-ı *sebzüñ* çemen-zâr olmayaydı (G. 889/7)

II. BÖLÜM

SEBZÎ DİVANI'NIN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

A. DİVANIN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1. Nazım Şekilleri

Sebzî'den bahseden Osmanlıca kaynaklar, şairin sağlığında iken şiirlerini bir araya getirerek divan tertip ettiğini ifade etmektedir. Yine aynı kaynaklar şiirlerinin sayısının bir hayli çok olduğunu belirtmektedir (Canım, 2000: 296; Kılıç, 2010: II/943; Kutluk, 1989: 448-449; Kutluk, 1997: 117; Şemsettin Sâmî, 1996: 2532; Mehmed Süreyyâ, 1311: III/8). Daha önce de ifade ettiğimiz gibi özellikle gazel tarzında nazireleriyle meşhur olan Sebzî Divanı içindeki birçok manzume, özellikle mecmualarda yer almaktadır.

Bu bölümde öncelikle Sebzî Divanı'nın *Tertip Şekli* hakkında bilgi verilecektir. Divanda bulunan şiirler ve beyit sayıları da bu başlık altında değerlendirilecektir. Divanda bulunan nazım şekilleri, beyit sayıları, kullanılan aruz kalıpları, kafiye ve redif gibi ahenk unsurlarının kullanımına da ayrıntılı bir şekilde değinilmiştir.

a) *Kaside*

Arapça kökenli bir kelime olan ve “ق ص د” kökünden gelen kaside; “*Matla'ı musarra' olarak bir kâfiye üzere söylenmiş on beşden ziyâde beytten müteşekkil olan nazm.*” (Naci, 1995: 593), “*Yedi veya on beytten mürekkeb 'Arab manzumesi.*” (Bahaeddin, 1997: 548), “*Matla'ı musarra' ve aynı kafiyyede on beş beytten fazla olmak üzere yazılan uzun manzume.*” (Tâhirü'l-Mevlevî, 1973: 84) anlamına gelen bir nazım şeklidir.

Bir kişiyi övmek ve genellikle karşılığında caize almak amacıyla yazılan kaside (İpekten, 2005: 38), Arap edebiyatının ilk dönemlerinden itibaren kullanılan bir nazım şeklidir. Arap edebiyatından önce İran edebiyatına, bu yoldan da özellikle XIII. yüzyıldan sonra Türk edebiyatına geçmiştir (Dilçin, 1983b: 122).

Kaside, sınırları kesin olmamakla birlikte 9 beyitten 100 beyte kadar yazılan, “aa, ba, ca, da...” şeklinde kafiyelenen bir nazım şeklidir. Türk edebiyatında hemen

her şairin divanında görebileceğimiz bu nazım şekli, XV. yüzyılda daha çok sultanlar ve devlet büyüklerini övmek için yazılırken, klasik edebiyatımızın kendi damgasını vurduğu XVI. yüzyıldan itibaren konusu diğer İslâmî edebiyatlarda görülmediği kadar genişlemiştir (Pala, 2001: 24/565). Methiyenin dışında hicviye, mersiye, hasbihal, arzıhal, şehrengiz, cülûsiyye, şitâiyye... gibi konularda da yazılan kaside, divan şairleri tarafından gazelden sonra en çok rağbet edilen nazım şekilleri arasındadır. Çünkü kaside, şairlerin bilgisini ve yeteneğini göstermeye -mesnevîyi bir kenara bırakırsak- en uygun nazım şeklidir. Gerek içinde değişik konuları ele alan bölümleri olması gerekse üst kademelerde iltifat gören bir nazım şekli olması nedeniyle şairlerin hünerlerini gösterdikleri bir alandır (Çavuşoğlu, 1986: 21).

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi divan edebiyatımızın kendi özelliklerini yansıtmaya başladığı XVI. yüzyılda; Bâkî, Hayâlî Bey, Nev'î, Rûhî ve Fuzûlî gibi şairler kaside nazım şeklinin başarılı örneklerini vermişlerdir. İncelememize konu olan Sebzî, maalesef kaside konusunda velut bir şair değildir. Ayrıca kasidelerinin sanat değeri de muasırlarına göre pek de yeterli görünmemektedir. Şairin edebî kişiliğinden bahsederken ifade ettiğimiz gibi Sebzî, her şeyden önce bir gazel şairidir. Gazel meydanında başarıyla at koşturan bir şehsüvardır. Fakat aynı başarıyı kaside başta olmak üzere diğer nazım şekillerinde gösterememiştir. Divanında bulunan kaside sayısı da bunu doğrular niteliktedir. Zaten kasidelerine baktığımız zaman klasik kasidelerdeki muhtevaya rastlarız. Yani çoğunlukla methiye amaçlı kasidelerdir. Sebzî Divanı'ndaki kasidelerin genel özellikleri ise şöyledir:

I. Divanda 11 kaside bulunmaktadır. Kasidelerin tamamı şairin Princeton Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan nüshasında yer almaktadır. İncelediğimiz diğer nüsha ve mecmuaların hiçbirinde kaside bulunmamaktadır. Divandaki kasideler ve özellikleri şu şekildedir:

1. kaside: 33 beyitten müteşekkil olan bu kaside, Kânûnî Sultan Süleyman'a övgü amacıyla yazılmıştır. Aruzun "*Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn*" vezniyle yazılmıştır. "*âr*" kafiyelidir. Redif kullanılmamıştır. Kasidenin ilk 11 beyti yani nesib bölümü "*ıydıyye*" olarak yazılmıştır. 12. beyit girizgâh beytidir. 13-25. beyitler arası methiye, 26-30. beyitler fahriye, 31-33. beyitler arası ise dua bölümleridir.

2. kaside: Divandaki ikinci kaside “*Kasîde-i Der-Sıfat-ı Bahâr*” başlığını taşıyan 23 beyitlik bir bahariyyedir. Mısır’da defterdarlık yaptığı anlaşılan Muhammed Çelebi’ye övgü amacıyla yazılmıştır. Aruzun “*Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün*” vezniyle nazmedilen kaside de, “*â*” kafiye olarak kullanılmıştır. Manzumede redif yoktur. Kasidenin ilk 11 beyti bahariyye, 12-18. beyitler methiye, 19-20. beyitler fahriye, 21-23. beyitler arası ise dua bölümüdür.

3. kaside: Bir seheriyye olan üçüncü kasidenin, dönemin nişancıbaşı için yazıldığı anlaşılmaktadır. Kaside 19 beyittir ve “*Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tû / Me fâ ‘i lü / Fâ ‘i lün*” vezniyle nazmedilmiştir. İlk 10 beyti seheriyye olan kasidenin; 11. beyti girizgâh, 12-17. beyitleri methiye, 18-19. beyitleri ise dua bölümüdür. Kasîde “*seher*” redifli, “*â*” kafiyevidir.

4. kaside “*Kasîde-i Ergavân*” başlıklı dördüncü kaside, divandaki en kısa kasidelerdendir. Âşık Çelebi’nin; “*Bir ergavân kaşîdesi dimişdür.*” demesine vesile olacak şekilde dikkat çeken bu manzume, muhtemelen üçüncü kaside de olduğu gibi nişancıbaşına yazılmıştır. Edebî bakımdan dikkate değer bu kaside aruzun; “*Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*” vezniyle yazılmıştır. 16 beyitten müteşekkil olan manzume, “*ergavân*” redifli, “*âr*” kafiyevidir. Kasidenin ilk 9. beyti girizgâh bölümüdür. 10-14. beyitler methiye, 15-6. beyitler ise dua bölümünü oluşturmaktadır.

5. kaside: Muhtemelen Sultan Süleyman’ın Estergon zaferi (3 Ağustos 1543) üzerine yazıldığı anlaşılan “*Kaşîde-i Tehniye-i Ğarrâ Berây-ı Pâdişâh-ı ‘Âlem-penâh*” başlıklı beşinci kaside, 34 beyitten müteşekkildir. Aruzun; “*Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*” vezniyle yazılmış, “*ân*” kafiye olarak kullanılmıştır. Kasidenin 1-26. beyitleri arasında Kânûnî Sultân Süleyman’ın kazandığı zaferden bahsedilmekte, sultanın övgüsünde bulunmaktadır. 27-28. beyitler fahriye, 29-34. beyitler ise dua bölümüdür.

6. kaside: Kânûnî dönemi paşalarından Mahmud Bey için yazılan altıncı kaside, 16 beyittir. “*Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün*” vezniyle yazılmıştır. “*îr*” kafiyevidir, redif kullanılmamıştır. Kaside, doğrudan Mahmud

Bey'in övgüsüyle başlamıştır. 14. beyit fahriye, 15-16. beyitler ise dua bölümünü oluşturmaktadır.

7. kaside: Estergon emiri Halil Bey için yazıldığı anlaşılan kasidenin; 1-11. beyitleri bahariyye, 12. beyti girizgâh, 13-17. beyitleri methiye, 18-20. beyitler arası ise dua bölümünü teşkil etmektedir. 20 beyit olan manzume, aruzun “*Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün*” vezniyle yazılmıştır. “*ûn*” kafiyevidir.

8. kaside: 24 beyitten müteşekkil sekizinci kasidenin muhtevâsından, Muhammed Bey için yazıldığı anlaşılmaktadır. 1-12 beyit arasındaki nesib bölümü bahariyye olan kasidenin; 13-20. beyitler arası methiye, 21-22. beyitler arası fahriye, 23-24. beyitler arası ise dua bölümüdür. Aruzun “*Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün*” vezniyle yazılan manzumede, redif kullanılmamıştır. Kaside, “*â*” kafiyevidir.

9. kaside: “*Şehr içini seyr iderken anı gördüm nâ-gehân / Halkı şehrûn söyleşürler cümle olup şâd-mân - Muştucu geldi bugün Sulţân Süleymân Hândan / Didiler zevk u şafâlar eyleyüp pîr ü cevân*” beyitleriyle başlayan dokuzuncu kaside, 20 beyitten müteşekkildir. Yukarıdaki ilk iki beyitten anlaşılabileceği üzere konuşma üslûbuna benzer beyitlerle başlayan bu manzume, Veli Bey'in, Kânûnî Sultan Süleyman tarafından önemli bir göreve atanması dolayısıyla yazılmıştır. Aruzun “*Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*” vezniyle yazılan kaside, “*ân*” kafiyevidir. 1-2. beyitler girizgâh, 3-15. beyitler methiye, 16-17. beyitler fahriye, 18-20. beyitler de dua bölümünü oluşturmaktadır.

10. kaside: Divandaki en kısa kaside olan bu manzume, Hüseyin Bey'in övgüsü için nazmedilmiştir. Aruzun “*Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün*” vezniyle yazılan manzumede, redif kullanılmamıştır. Kaside, “*âc*” kafiye ve 15 beyittir. 1-4. beyitlerde şair; yoksulluk, yalnızlık ve hastalık ızdırabıyla sıkıntı çektiğini söylemektedir. Manzumenin; 5-6. beyitleri girizgâh, 7-14. beyitleri methiye, son beyti ise dua bölümünü teşkil etmektedir.

11. kaside: 16 beyitten müteşekkil divandaki son kaside, Arslan Bey'in övgüsü için yazılmıştır. Aruzun “*Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lün / Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lün*” vezniyle yazılan manzumede; “*âd*” kafiye, “*i*” redif olarak kullanılmıştır. Şair,

onuncu kasidede olduğu gibi bu manzumede de ilk beyitlerde sıkıntı içinde olduğunu söyledikten sonra, 9. beyitten itibaren Arslan Bey'i övmeye başlamıştır. 14-16. beyitler ise dua bölümünü oluşturmaktadır.

II. Sebzî Divanı'nda yer alan kasidelerin toplam beyit sayısı, 236'dır. Kasidelerdeki beyit sayısının divandaki toplam beyit sayısına oranı % 4'tür.

III. Divandaki en uzun kaside 34 beyit, en kısa kaside ise 15 beyittir. Bu sayılar bize, Sebzî'nin yukarıda daha önce verdiğimiz kasideyle ilgili beyit sayılarına uygun manzumeler yazdığını göstermektedir. Yani kasidenin şekli ile ilgili olarak Sebzî de farklı bir yaklaşım görülmemektedir.

IV. Kasidelerde 5 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Bunlar:

1. *Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün* : 4 kasidede
2. *Me fâ 'i lün / Fe 'i lâ tün / Me fâ 'i lün / Fe 'i lün* : 4 kasidede
3. *Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün* : 1 kasidede
4. *Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tû / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün* : 1 kasidede
5. *Mef 'û lü / Me fâ 'î lün / Mef 'û lü / Me fâ 'î lün* : 1 kasidede

V. Görüldüğü gibi Sebzî'nin te'lif etmiş olduğu kasidelerin tamamı; şekil ve muhteva bakımından divan şiirindeki kaside nazım şeklinin genel özelliklerine uymaktadır. Bu çerçevede şairin kaside nazım şekliyle ilgili bir yenilik yaptığını veya farklı bir yaklaşım sergilediğini söylemek mümkün değildir.

b) Terkîb-i Bend

Türk edebiyatında çoğunlukla sosyal eleştiri, mersiye, zamandan ve felekten şikâyet, Allah'ın kudreti, felsefî ve tasavvufî fikirler, evrenin sonsuzluğu gibi konuların yanı sıra tevhid, münâcât, naat, dört halife övgüsü, methiye ve hiciv gibi konuları ele alan terkîb-i bendler, özellikle İran edebiyatının tesiri ile XIV. yüzyıldan itibaren divan şiirinde kullanılmaya başlanmıştır. Yukarıdaki konuların dışında da terkîb-i bendler yazılabilir. Yani konu sınırlaması yoktur (Tâhirü'l-Mevlevî, 1973: 165).

Nazım şekilleriyle ilgili kaynaklarda musammatlar başlığı altında incelenen terkîb-i bendler, 8-20 mısralık bendlerin birleştirilmesiyle yapılır. Fakat şunu belirtmeliyiz ki edebiyatımızda mısra sayısı 20’den fazla olan bendlere de rastlanmaktadır. Çünkü bend sayısını belirleyen, konu ve şairin bu konuyu işleyebilme gücüdür. (Cengiz, 1986: 396-397). Genellikle bend sayıları 5-7 arasında olmasına rağmen daha uzun terkîb-i bendlerde görülür. Bendlerin her *terkîb-hâne*, hâneleri birleştiren beyitlere *vasıta* veya *bendiyye* denilmektedir (İpekten, 2005: 114). Tercî-i bendin, terkîb-i bendden en önemli farkı, vasıta beyitlerinin her bend sonundan tekrar ediliyor olmasıdır. Yani terkîb-i bendlerde vasıta beyti aynen tekrarlanmaz. Vasıta beyti her bendin sonunda aynı vezinde ve murassa olarak yazılır. (Tâhirü’l-Mevlevî, 1973: 165).

Terkîb-i bendin kafiye düzeni iki şekildedir:

1. aa, xa, xa, xa.../vv; bb, xb, xb, xb.../yy (Vasıta beyti hariç gazel tarzında kafiye)
2. aa, aa, aa, aa.../yy; bb, bb, bb, bb.../zz
3. aa, xa, xa, xa.../aa; bb, xb, xb, xb.../aa

Sebzî, bahsi geçen konuda ustalığını sergilediği bir terkîb-i bend yazmıştır. Divanda “*Merşîye-i Tercî-i Bend Berây-ı Vefât-ı Sulţân Muhammed bin Süleymân Hân*” başlığını taşısa da şekil özellikleri bakımından bir terkîb-i bend olan bu manzumenin genel özellikleri şöyledir:

I. Terkîb-i bendin toplam beyit sayısı 46’dır.

II. Terkîb-i bend, altı bendden müteşekkildir. Başlıkta tercî-i bend olduğu yazılıysa da şekil özellikleri bakımından bir terkîb-i benddir. Aruzun “*Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn*” vezniyle yazılmıştır. Terkîb-i bendin ilk bendi 8, ikinci bendi 9, üçüncü bendi 8, dördüncü bendi 8, beşinci bendi 7, altıncı bendi 6 beyitten müteşekkildir. Görüldüğü gibi bendlerdeki beyit sayıları farklıdır. Tercî-i bend ve terkîb-i bendlerin her bendindeki beyit sayısının mutlaka eşit olması gerektiği gibi yaygın ve önemli bir yanlışlığı (Cengiz, 1986: 407) gösteren bu manzume, benzerlerinden farklı bir şekil özelliği arz etmektedir.

III. Terkîb-i bend, mersiye türünde yazılmıştır. Şair; birinci bendde, felekten şikâyet etmekte, ona kimsenin karşı koyamadığını, feleğin yüz binlerce insanı hile ile helâk ettiğini ifade etmektedir. Vasıta beytinde ise 1543 yılında Manisa’da sancak beyi iken ölen Kânûnî’nin oğlu Şehzade Mehmet’ten bahsedilir. İkinci bendde ise bu ölüm karşısında halkın duyduğu üzüntü anlatılır. Üçüncü bendde, şehzadenin ölümüne sadece insanların değil gökteki ve yerdeki her varlığın üzüldüğü belirtilmiştir. Şehzadeye seslenilen dördüncü bendde de halkın ölüm karşısındaki tepkileri, üzüntüsü anlatılmaktadır. Beşinci ve altınca bendlerde ise şehzadeye dua edilerek onun cennet ehlinden olması arzulanmaktadır.

IV. Şair, geleneğe uygun olarak son bendde mahlas kullanılmıştır.

c) *Murabbalar*

Kelime olarak “*dörtte bir, bir şeyin dört kısmından bir kısmı, çeyrek*” anlamındaki Arapça *rub*⁶ kökünden gelen murabba (Cengiz, 1986: 295), her bendi dörder mısradan oluşan bir manzumedir (Saraç, 2007: 110).

Murabbanın birinci bendinde ilk dört mısra birbiriyle kafiyelidir. İkinci bend ve onu izleyen diğerlerinde, ilk üç mısra kendi aralarında kafiyelenir. Dördüncü mısra ise ilk bendin son mısrası ile kafiyelenir. Birinci bendin son mısrası diğer bendlerde tekrar ediliyorsa mütekerrir, tekrar edilmiyorsa müzdevic murabba olarak nitelendirilir (Tâhirü’l-Mevlevî, 1973: 103). Murabbaların kafiye düzeni genelde şu şekildedir:

1. Murabba-ı müzdevic: aaaa, bbba, ccca, ...
2. Murabba-ı mütekerrir: aaaA, bbbA, cccA, ...

Murabba, halk edebiyatımızın temel nazım şekillerinden *koşmayı* andırması ve bestelenmeye uygun olmasından dolayı şairlerimiz tarafından sıkça kullanılmıştır. Bu yüzden konu bakımından çeşitlilik göstermektedir. Murabbalarda genellikle aşk konuları mevzu edilir. Bunun dışında ayrılık, bahâr, bayram, din ve tasavvuf, hamâset, hezeliyyât, mersiye, münâcât, naat, öğüt, övgü, şikâyet, eleştiri gibi konular da murabbalarda ifade edilir (Çetinkaya (Aktaş), 1996: 165-218). Murabbalar, bu yüzden musammatlar arasında en çok kullanılan nazım şekli olmuştur.

Sebzî Divanı'ndaki murabbaların genel özellikleri ise şöyledir:

I. Divanda 19 adet murabba bulunmaktadır. Bu murabbaların genel şekil ve muhteva özellikleri şöyledir:

1. murabba, 6 benddir. Yani 12 beyitten müteşekkildir. Aruzun “*Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*” vezniyle yazılan mütekerrir bir murabbadır. Murabba, aşk ve sevgili üzerine söylenmiştir.

2. murabba, 5 benddir. Aşk mevzûlu murabba, aruzun “*Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*” vezniyle yazılmıştır. Mütekerrir bir murabbadır.

3. murabba, yine 5 bendden oluşmaktadır. Aruzun “*Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*” vezniyle yazılan bu manzume, aşk ve sevgili üzerine bir muhtevaya sahiptir. Mütekerrir bir murabbadır.

4. murabba, 6 bendden müteşekkildir. Sevgili ve aşk konulu manzume; aruzun “*Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*” vezniyle yazılmış, mütekerrir bir murabbadır.

5. murabba ise 7 bendden oluşmaktadır. “*Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*” vezniyle yazılan manzumenin muhtevası, şarap ve bahardır. Mütekerrir bir murabbadır.

6. murabba, 5 bendden oluşan mütekerrir bir murabbadır. Sevgili ve aşk üzerine söylenmiş bir manzumedir. Aruzun “*Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*” vezniyle yazılmıştır.

7. murabba, aruzun “*Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün*” vezniyle yazılmış olan 6 bendlik bir manzumedir. Sevgilinin güzelliği üzerine söylenmiş bir müzdevic murabbadır.

8. murabba, 5 bendden oluşan mütekerrir bir murabbadır. Sevgili ve aşk konulu murabba, aruzun “*Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*” vezniyle yazılmıştır.

9. murabba, 6 bendlik bir mütekerrir murabbadır. Sevgili üzerine söylenen manzumenin vezni, “*Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*”dür.

10. murabba, 7 bendlik bir mütekerrir murabbadır. Aruzun “*Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*” vezniyle yazılan murabbanın teması sevgilidir.

11. murabba, aruzun “*Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün*” vezniyle yazılmış mütekerrir bir murabbadır. 5 benddir. Bu murabba, şairin Budun vilayetine yaptığı yolculuktan bahseden bir manzume olduğu için muhtevası itibarıyla diğerlerinden farklıdır. Mütekerrir bir murabbadır.

12. murabba, aruzun “*Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün*” vezniyle yazılmıştır. Manzumenin konusu, sevgili ve aşk üzerinedir. Mütekerrir bir murabbadır. 5 bendden oluşmaktadır.

13. murabba da aruzun “*Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün*” vezniyle yazılmıştır. 5 bendden müteşekkil manzume, mütekerrir bir murabbadır. Sevgili üzerine söylenmiş bir murabbadır.

14. murabba, 5 bendden oluşmaktadır. Aruzun “*Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün*” vezniyle yazılmıştır. Mütekerrir bir murabbadır. Aşk ve sevgili üzerine söylenmiş bir manzumedir.

15. murabba da aruzun “*Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün*” vezniyle yazılmıştır. 5 bendden müteşekkil manzume, sevgili üzerine söylenmiş mütekerrir bir murabbadır.

16. murabba, 5 benddir. Aşk ve sevgiliyi konu edinen manzume, aruzun “*Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*” vezniyle yazılmıştır. Mütekerrir bir murabbadır.

17. murabba, sevgili üzerine söylenmiş mütekerrir bir murabbadır. 5 bendden oluşan murabbanın vezni “*Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün*”dür.

18. murabba, aruzun “*Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün*” vezniyle yazılmış mütekerrir bir murabbadır. Sevgili ve aşk üzerine söylenen manzume, 5 bendden müteşekkildir.

19. murabba, 5 bendden oluşmaktadır. Sevgili ve aşk temalı manzume, mütekerrir bir murabbadır. Aruzun “*Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*” vezniyle yazılmıştır.

II. Divanda 5 bendlik 13; 6 bendlik 4; 7 bendlik 2 murabba bulunmaktadır. Görüldüğü gibi murabbaların bend sayıları, divan edebiyatımızdaki geleneğe uygun olarak 5 ile 7 arasında değişmektedir.

III. Murabbaların toplam bend sayısı 103'tür. Buna göre murabbaların beyit sayısı 206'ya tekabül etmektedir. Murabbaların beyit sayısının divandaki beyit sayısına oranı ise % 3'tür.

IV. Murabbalarda 5 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır:

1. *Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün* : 11 murabbada
2. *Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün* : 4 murabbada
3. *Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün* : 2 murabbada
4. *Fe 'i lâ tün / Me fâ 'i lün / Fe 'i lün* : 1 murabbada
5. *Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün* : 1 murabbada

V. Murabbaların biri hariç diğerleri mütekerrir murabbadır. Bu da bizlere şairin divan edebiyatındaki geleneksel murabba kullanımına uygun davrandığını göstermektedir. Bilindiği gibi mütekerrir murabba örnekleri, müzdevic olanlarına göre daha fazladır.

VI. Murabbaların tamamında yine geleneğe uygun olarak mahlas, son bendde kullanılmıştır.

d) Gazeller

Gazel, Arap edebiyatında bir edebî tür hâlinde ortaya çıkıp Arap, Fars ve özellikle de Türk edebiyatında, kendisine mahsus biçim özellikleriyle en çok işlenen, en önemli ve en temel bir nazım şeklidir (Kurnaz, Çeltik, 2010: 47). Kaynaklarda gazelin; *sevgilinin güzelliğini överek onunla yârenlik etme* (Şemseddin Sâmî, 2004: 966), *kadınlarla sevgi üzerine koşmak, söyleşmek* (İpekten, 2005: 18) anlamına gelen Arapça kökenli bir kelime olduğu belirtilmiştir. Edebî bir ıstılah olarak bilhassa aşk, güzellik ve şaraptan bahseden küçük şiirler (Ateş, 2001: IV/730) hakkında kullanılan bir tabir olan gazelin ilk örneklerine Arap edebiyatında rastlamaktayız. Arap edebiyatında aslında ilk dönemlerde müstakil bir gazel biçimi

bulunmamaktaydı. Kasidelerin girişinde özellikle aşk ve kadın konularından bahseden *nesib* veya *teşbib* bölümleri, gazel veya tegazzül adlarıyla anılmaktaydı (Dilçin, 1986: 79). İlerleyen dönemlerde bağımsız bir nazım şekli olan gazelin beyit sayısı konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Muallim Naci gazelin; en az 4-5, en fazla 10-15 beyit olacağını söylerken (Naci, 2004: 21) Tâhirü'l-Mevlevî, Ahmet Ateş ve Cem Dilçin 5-15 beyit (Ateş, 2001: IV/733; Tâhirü'l-Mevlevî, 1973: 47; Dilçin, 1986: 88) arasında olabileceğini belirtmektedir. Tabii aynı kaynaklar 15 beyitten daha uzun gazellerin de olabileceğini ifade etmektedir. Aruzun her kalıbıyla söylenebilen ve tıpkı kaside gibi kafiyelenen gazel, divan şairleri tarafından en sevilen ve en fazla kullanılan bir nazım şekli olmuştur.

Bu çerçevede Sebzî'nin, gazel söyleme geleneği içinde önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz. Divanda bulunan 893 gazel, Sebzî'nin bu nazım şekline ilgisini göstermesi ve divan şiiri geleneğine uygun bir tavır sergilemesi bakımından önemlidir. Şairin gazellerinin özellikleri ise aşağıdaki gibidir:

I. Sebzî Divanı'nda 893 gazel bulunmaktadır. Bu gazellerden altısı nâ-tamam gazeldir. Çalışmamızdaki; 91 (4 beyit), 337 (4 beyit), 491 (4 beyit), 568 (2 beyit), 658 (3 beyit) ve 755 (5 beyit) numaralı gazeller, nâ-tamamdır. Her şeyden önce şunu belirtelim ki bu gazellerin nâ-tamam veya gazel-i nâkıs olarak nitelendirilmesinin sebebi, mahlas kullanılmaması veya beyit sayısının azlığından kaynaklanmamaktadır. Nâ-tamam gazellerin bulunduğu nüshalar; Almanya, Edirne ve Milli Kütüphanede bulunan mecmualardır. Muhtemelen mecmualardaki varak eksikliğinden dolayı kaynaklanan bu durum, şiirlerin kompozisyonuna bakıldığında daha da net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

II. Manzume sayısını esas aldığımızda 893 gazelin, divandaki toplam manzume sayısına oranı %96'dır.

III. Divandaki toplam beyit sayısı 5719'dur. Gazellerin toplam beyit sayısı ise 5231'tir. Buna göre beyit sayısı olarak gazellerin divandaki toplam beyit sayısına oranı % 91'dir. Bu oran Sebzî'nin tam anlamıyla bir gazel şairi olduğunu göstermektedir.

IV. Sebzî Divanı'nda beyit sayılarına göre gazel dağılımı şöyledir:

2 beyitli 1 gazel	7 beyitli 310 gazel
3 beyitli 1 gazel	8 beyitli 7 gazel
4 beyitli 3 gazel	9 beyitli 17 gazel
5 beyitli 516 gazel	10 beyitli 3 gazel
6 beyitli 32 gazel	11 beyitli 3 gazel

Gazellerin beyit sayıları 2 ile 11 beyit arasında değişmektedir. Divanda en fazla 5 beyitli gazel (516 adet) bulunmaktadır. İkinci sırada ise 310 gazelle 7 beyitlik manzumeler yer almaktadır. Buna göre Sebzî, divan edebiyatının genel özelliklerine uygun olarak en fazla 5-7 beyit arası gazeller söylemiştir.

V. Divanda Arap alfabesindeki tüm harflerden gazel yazılmıştır. Şair, Fars alfabesinde bulunan چ چ پ gibi harflerle gazel söylememiştir. Hangi harften kaç gazel yazıldığını elifbâ sırasına göre şu şekilde gösterebiliriz:

ا	34	ط	3
ب	12	ظ	3
ت	11	ع	5
ث	3	غ	2
ج	5	ف	10
ح	5	ق	28
خ	4	ك	66
د	16	ل	43
ذ	2	م	77
ر	176	ن	97
ز	38	و	6
س	2	ه	84
ش	17	لا	1
ص	4	ی	136
ض	3		

Görüldüğü gibi gazellerde en fazla; Re: 176 (% 19), Ye: 136 (% 15) ve Nun: 97 (% 9) harfleri tercih edilmiştir.

VI. Divanda yer alan 893 gazelde 15 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Bu kalıpların kullanım sıklığına ve yüzdelere göre dağılımı ise aşağıdaki gibidir:

1. Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün: 327 gazelde (% 36)

2. Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün:	161 gazelde (% 17)
3. Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün:	140 gazelde ((% 16)
4. Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘i lü / Fâ ‘i lün:	105 gazelde (% 12)
5. Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün:	34 gazelde (% 4)
6. Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün:	31 gazelde (% 3)
7. Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘i lün:	30 gazelde (% 3)
8. Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün:	20 gazelde (% 2)
9. Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fe ‘û lün:	19 gazelde (% 2)
10. Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tün / Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tün:	8 gazelde
11. Müs tef ‘i lün / Müs tef ‘i lün / Müs tef ‘i lün / Müs tef ‘i lün:	7 gazelde
12. Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün:	5 gazelde
13. Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lün / Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lün:	4 gazelde
14. Müs tef ‘i lâ tün / Müs tef ‘i lâ tün:	1 gazelde
15. Fe ‘û lün / Fe ‘û lün / Fe ‘û lün / Fe ‘û lün:	1 gazelde

VII. Divanda nâ-tamam 6 gazel hariç, tamamında mahlas kullanılmıştır. 872 gazelde son beyitte mahlas kullanılmıştır. 25, 55 , 81, 178, 179, 192, 195, 349, 383, 409, 563, 633, 838, 847, 884. gazellerde mahlas, son beyitten önceki beyitlerdedir.

VII. Divanda sadece 753, 887 ve 893 numaralı gazelde redd-i matlâ yapılmıştır. Yani gazelin ilk beyti olan matlâdaki mısralardan biri, gazelin son beyti maktâ beytinin ikinci mısrasında tekrar edilmiştir.

VIII. Sebzî Divanı’nın metnini oluştururken mecmualardan büyük ölçüde istifade ettiğimizi belirtmek istiyoruz. Bunda şairin nazireciliğinin payı büyüktür. Bilindiği gibi özellikle nazire mecmuaları şairlerin edebî kişiliğinin tespitinde önemli bir etkidir. Sebzî, kendisinden önce yaşamış veya muasır birçok şaire, nazire yazmıştır. Bu yönü o kadar kuvvetlidir ki tezkirelerde bile bu özelliğine sık sık gönderme yapılmıştır. Şairin nazire geleneği içindeki yerine “*Edebî Kişiliği*”nden

bahsettiğimiz bölümde ayrıntılı bir şekilde değindiğimiz için, bu bölümde sadece hangi şairlere nazire yazdığını ifade etmek istiyoruz.

Bizim tespitlerimize göre Sebzî Divanı'nda 126 nazire bulunmaktadır. Bu nazirelerin, mecmualardan hareketle şairlere (alfabetik olarak) göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Sebzî'nin Gazellerini Tanzir Ettiği Şairler ve Divandaki Nazireler

No	Gazeli Tanzir Edilen Şairin Adı	Nazirenin Divandaki Numarası	Nazire Sayısı
1	Adlî	333	1
2	Âhî Çelebi	226, 357, 425, 817	4
3	Ahmed Paşa	59, 120, 256, 282, 325	5
4	Ahmedî	64	1
5	Ahmed-i Dâî	383	1
6	Atâî	23, 67	2
7	Celâlî	377, 893	2
8	Cem Sultan	90	1
9	Cinânî	157	1
10	Emânî	553	1
11	Figânî	189, 233, 801	3
12	Gazâlî	405	1
13	Hafî	230	1
14	Hayâlî	20, 117, 162, 186, 198, 211, 215, 283, 328, 338, 341, 404, 686	13
15	Hayretî	317, 364, 373, 702	4

16	Kâdiri Efendî	80, 309	2
17	Kadrî Çelebi	147, 205	2
18	Kâşîfî	363	1
19	Kemâl-i Zerd	51, 339, 844	3
20	Latîfî	346	1
21	Meâlî	39	1
22	Merdümî Kadı	210	1
23	Mesîhî	322	1
24	Mîhrî Hâtûn	92	1
25	Muhibbi	87, 92, 273	3
26	Nazmî	675, 892	1
27	Necâtî	57, 70, 94, 114, 136, 182, 219, 224, 228, 229, 232, 234, 272, 307, 308, 327, 330, 420, 565, 577, 601, 670, 672, 781, 843	25
28	Nizâmî	424	1
29	Ömrevî	342	1
30	Rahmî	395	1
31	Resmî Bursevî	71	1
32	Revânî	374	1
33	Riyâzî	284	1
34	Rûhî	649	1
35	Sabâyî	536	1
36	Sâfî	376, 535	2

37	Salih Çelebi	231	1
38	Sânî	34	1
39	Sehî Bey	121	1
40	Selîkî Kâdı	196	1
41	Selîmî	33, 534	2
42	Sinan Paşa	132	1
43	Surûrî	375	1
44	Süheylî	366	1
45	Şem'î Dede	331	1
46	Şeyhî	69, 99, 143, 271, 280	5
47	Şifâyî	784	1
48	Tâbiî	227	1
49	Tâcî-zâde Cafer Çelebi	135, 810	2
50	Usûlî	3	1
51	Vâsî Ali Çelebi	202	1
52	Visâlî	281	1
53	Yetim Ali Çelebi	744	1
54	Zâtî	44, 73, 175, 176, 183, 192, 312, 320, 324,	9
55	Zihnî	811	1
TOPLAM			126

Sebzî, tablodan da anlaşılacağı üzere 55 farklı şaire 126 nazire yazmıştır. Bu nazirelerin divandaki gazel sayısına oranı % 14'tür. Divandaki nazire sayısının bir divançe oluşturacak kadar fazla olması, Sebzî'nin nazireciliğini ön plana çıkaran bir

unsurdur. Zaten daha önce de ifade edildiği gibi özellikle tezkirelerde Sebzi'nin bu yönü vurgulanmıştır.

Yukarıdaki tabloya göre Sebzi'nin en çok nazire yaptığı 7 şairin isimleri ve nazire sayıları aşağıdaki gibidir:

Necâtî Bey'e 25 nazire	Şeyhî'ye 5 nazire
Hayâlî'ye 13 nazire	Âhî Çelebi'ye 4 nazire
Zâtî'ye 9 nazire	Hayretî'ye 4 nazire
Ahmed Paşa'ya 5 nazire	

Nazirelerin, genelde şairlerin beğendiği şiirleri veya bir noktada etkilendiği şairleri göstermesi bakımından önemli olduğu bir gerçektir. Yukarıdaki bilgilerden hareketle Sebzi'nin en çok Necâtî Bey'den etkilendiğini veya onun şiirlerini beğendiğini söylemek sanırız yanlış olmayacaktır. Sebzi'nin edebî anlayışı ve şiir özellikleri düşünüldüğünde Necâtî Bey'den etkilenmesinin doğal olduğunu var sayabiliriz. Çünkü Sebzi de tıpkı Necâtî Bey gibi yerli unsurları ustalıklarla kullanmış, şiirlerindeki sade dille ön plana çıkmış bir şairdir. Aynı şekilde Sebzi'nin en çok nazire yazdığı şairlerden olan Hayâlî, Zâtî, Ahmed Paşa, Şeyhî, Âhî Çelebi ve Hayretî gibi isimler de şiirlerindeki yerli unsurlar ve sade dil ile dikkat çeken isimlerdir.

2. Vezin

Divan şiirinde en önemli ritim aracı aruz veznidir (Macit, 2005: 71). Aslında Arap şiirinin ölçü sistemi olan aruz, sonraları Fars şairleri tarafından da benimsenmiştir. Özellikle 14. asırdan sonraki dönemlerde de Türkler, Fars aruzunu benimseyerek şiirlerinde kullanmaya başlamışlardır.

Vezinlerin Nazım Biçimlerine Göre Dağılımı

Sebzi, divanındaki şiirlerinde aruzun farklı kalıplarını başarıyla kullanmıştır. Divanda kullanılan vezinlerin çeşitliliği ve zenginliği hemen dikkat çekmektedir. Tespitlerimize göre divandaki manzumelerde 16 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Aruz kalıplarının nazım şekillerine ve kullanım sıklığına göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Vezinlerin Nazım Şekillerine Göre Dağılımı

Bahir	Vezinler	K	TB	M	G	Top	%
Remel	Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün	4	1	11	327	343	37,2
Remel	Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün	1		4	161	166	17,9
Hezec	Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün			2	140	142	15,5
Muzari	Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tün / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün	1			105	106	11,4
Hezec	Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün			1	34	35	3,8
Müctes	Me fâ ‘î lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘i lün	4			31	35	3,8
Hafif	Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘i lün			1	30	31	3,4
Remel	Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün				20	20	2,2
Hezec	Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fe ‘û lün				19	19	2,1
Muzari	Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tün / Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tün				8	8	0,8
Recez	Müs tef ‘î lün / Müs tef ‘î lün / Müs tef ‘î lün / Müs tef ‘î lün				6	6	0,6
Remel	Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün				5	5	0,5
Hezec	Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lün / Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lün	1			4	5	0,5
Recez	Müs tef ‘î lâ tün / Müs tef ‘î lâ tün				1		0,1
Mütekârib	Fe ‘û lün / Fe ‘û lün / Fe ‘û lün / Fe ‘û lün				1		0,1
Recez	Müf te ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Müf te ‘î lün / Me fâ ‘î lün				1	1	0,1
	TOPLAM	11	1	19	893	924	100

Tablodan da anlaşılacağı üzere Sebzî, en çok Remel bahrinden “Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün” (343 manzumede), “Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün” (166 manzumede) ve Hezec bahrinden “Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün” (142 manzumede) vezinlerini kullanmıştır. Bu

verilere göre şair, divan şairleri tarafından Türkçeye kolay uygulanabilmesi ve hece ölçüsüne benzerliği sebebiyle sıkça kullanılmış olan (İpekten, 2005: 216, 229) “Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün” ve “Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün” vezinlerini, nazım şekillerinde daha çok tercih etmiştir.

3. Kafiye

Yahya Kemal’in “*Şiirin uzviyetinde kafiye kuşta kanat gibidir. Yani başlıca uzuvdur.*” (1971: 133) şeklinde tarif ettiği kafiye, beytin şekil ve manası üzerinde doğrudan doğruya etkili olan bir ahenk unsurudur. Kafiye; son harf ve harekeleri birbirine uygun olan ve mısra yahut beyit sonunda bulunan harfler veya kelimelerin (Tâhirü’l-Mevlevî, 1973: 77) lafız ve mana yönünden farklı kullanılmasıyla oluşur (Muallim Naci, 2004: 65).

Divan şiiri geleneğinin ve estetiğinin getirdiği bir zorunluluk olan kafiyenin özellikle kaside ve gazel gibi nazım şekillerinde matla beytinden başlayarak bütün beyitlerin aynı kafiye etrafında dönmesi, ses ve anlamın bütünleşmesinde şaire yardım eder (Macit, 2005: 79-81). Ayrıca divanların tertibinde gazellerin, kafiye ve rediflerin son harflerine göre sıralanması, kafiyenin önemini gösteren bir diğer özelliktir.

Sebzî Divanı’nda da kafiye genel anlamda başarıyla kullanılmıştır. Fakat bazı kafiye hataları ile karşılaşilmektedir. Bu hataların başında gazeldeki kafiyelerin tekrarlanması gelmektedir. Aşağıda bu hatalara örnekler bulunmaktadır:

Cânını kim ki revân itse bulur tâze hayât Leblerüñdür var ise hastelere râhat-ı rûh	(G. 69/2)
Yârı pehlûya çeküp leblerin emsem bir şeb Sebziyâ sîne şafâ bulup olur râhat-ı rûh	(G. 69/5)
Bir güzel sevdi gönül dilberlerüñ maqbûl ıdur Cânımı ‘illetde kıyan dîde-i ma‘ lûmıdur	(G. 109/1)
Dâ’imâ hüsn ü cemâl-i dilberi vaşf eylerem Sebziyâ şehüm anuñ-çün ‘ âlemüñ maqbûl ıdur	(G. 109/5)
Kaçan ol yâr gelüp hışm ü ‘ itâb ile geçer Bizüm ol gün günümüz derd ü ‘ azâb ile geçer	(G. 160/1)
Bilmezem n’eyledüm ol pâdişeh ikide bir Beni öldürmege hışm ile ‘ itâb ile geçer	(G. 160/4)

Divanda buna benzer kafiye hatalarına 134, 151, 160, 162, 171, 264, 550, 885. gazellerde de rastlanmaktadır. Şairin divanda yer alan 836. gazelinde ise kafiye, üç defa tekrarlanmıştır:

Sühan tîğıyla feth itdi feşâhat mülkini **Câmî**
Tutarsa tañ mıdur âfâkı gün gibi anuñ nâmı (G. 836/1)

Eyâ ganî çeker yokdur belâgat bezm-gâhında
Nice Hüsrevler okur şi' rini elde dutup **Câmî** (G. 836/2)

Kemâle irdüñ ey Sebzî şu deñlü mülk-i Rûm içre
Nazîre diyemez bir kimse şi' rüne meger **Câmî** (G. 836/7)

Divan şiirinde rediflerde, tekrarların ve ikilemelerin kullanımıyla ilgili örneklere sıkça rastlamak mümkündür. Buna karşın tekrar ve ikilemelerle yapılan kafiye örnekleri de bulunmaktadır (Aydemir, Çeltik, 2009: 86). Bu tür kafiyelerin şiire güzellik kattığı ve ahengi sağladığı bir gerçektir (Akkaya, 2007: 29). Aşağıda bu tarz kullanımlara örnek verilmiştir:

376

- 1 Gülşende 'ayşa lâle mişâli **çanak çanak**
Sâkî götürdi ayağı gitdi **ayak ayak**
- 2 Gül maḳdemine meclis-i rindâna rûz u şeb
Taşındı câm u bâde pey-â-pey **ķabak ķabak**
- 3 Uydı rakîb sözine gelmez yakînıma
Gördükce ol perî beni kaçdı **ıraq ıraq**
- 4 Misvâk ü taylasân u ridâ-yı riya ile
Gör şûfiyi ki cennet umarmış **be bak be bak**
- 5 Gördi kadûñ hırâmını gülşende bâgbân
Servi çıkardı atdı yabâna **ķucak ķucak**
- 6 'Aşk âyetini n'ola okursa sayır sayır
Ezberlemişdi tıfl-ı dil anı **sebak sebak**
- 7 Eglence 'aşk-ı yârdan özge bulunmadı
Gûşe-be-gûşe 'âlemi gezdüm **bucak bucak**
- 8 Başdan geçüp varır ser-i kûy-ı nigâra dil
Bir hâcıdır ki Ka'be'ye varır **ķonak ķonak**
- 9 Naḳl ü cevâhir-i sühanım koymağa benim
Güller açıldı Sebzî çemende **tabak tabak**

718

- 1 Dir iken yâra ḫâlüm yana yana
İşidenler didiler **yâ ne yâ ne**

- 2 Ne hûnîdür o hûnî gamzeñ ey dôst
İçer şu gibi kanum **şana şana**
- 3 Benüm tohm-ı hayâtumdur Memî Şâh
Lebûñ üstinde hâlûñ **dâne dâne**
- 4 Güzel sevme dir idûñ baña ey dil
Başuña uğradı gör **şana şana**
- 5 Bir âteş-pâre gibi Sebzî gibi
Okusunlar bu şî'ri **yana yana**

4. Redif

Redifler, gazellerdeki konu bütünlüğünü sağlayan en önemli unsurlardır. Özellikle gazellerde ahenk ve anlam açısından önemli olan redifler, çağrışımlar yoluyla beytin anlamına doğrudan etki etmektedir.

Divan şiiri geleneğini iyi bilen ve başarıyla kullanan Yahya Kemal, redif konusunda şunları söylemektedir: “*Arab’ın şiirinde redif usludur, fakat Acem’le Türk’ün şiirinde azgındır, taşkındır, coşkundur. Türk’ün ve Acem’in şairleri kafiyeden ziyade redife bakarlar. Bilhassa Türk’ün manzumeleri denilebilir ki âdetâ rediften doğar; Türk, redifi buldu mu şiirin asıl özünü söylemiş demektir.*” (1977: 117).

Yahya Kemal’in veciz bir şekilde ifade ettiği gibi redif, bütün divan şairleri için bir anlamda şiirin temel taşıdır.

Sebzî’nin gazellerinde redifleri kullanımına baktığımızda geleneğe uygun bir tarzda hareket ettiğini gözlemleyebiliriz. Divanda yer alan 893 gazelden 756’sında yani %85’inde redif kullanılmıştır. Yani şair, gazellerinde ahenk ve mana üzerinde doğrudan etkileri olan redifleri, büyük oranda manzumelerine yerleştirmiştir.

Divan şairleri genelde Türkçe kelimelerden redif seçmektedir (Macit, 2005: 83). Divandaki 756 redifin 640 tanesi Türkçe kelimelerden oluşmaktadır. Bu sayı % 84’e tekabül etmektedir. Bu bakımdan Sebzî, divan edebiyatındaki genel eğilime uygun bir tavır sergilemiştir.

Divandaki rediflerin 116’sı ise Arapça veya Farsça kökenli kelime ve eklerden oluşmaktadır.

Şairin divanda, genellikle tek kelimedenden oluşan redifleri tercih ettiğini görmekteyiz. Buna göre tek kelimedenden oluşan redif sayısı; 299 (% 40), bir kelime ve bir ekten oluşan redif sayısı; 182 (%24), sadece eklerden oluşan redif sayısı; 219 (%

29), iki kelimedenden oluşan redif sayısı; 30 (% 4), iki kelime ve bir ekten oluşan redif sayısı; 21, üç kelimedenden oluşan redif sayısı; 3, dört ve beş kelimedenden oluşan redif sayısı; 1'dir.

Divandaki gazellerin 137 tanesinde ise sadece kafiye kullanılmıştır.

Metinde yer alan bazı ilginç örneklerden de bahsetmek istiyoruz. Örneğin, aşağıdaki beyitte beş kelimedenden oluşan bir redif bulunmaktadır.

323

- 1 Cefâ-yı bî-şümâr eyler bekâr oğlu güzel dervîş
Ğam-ı ' aşkını yâr **eyler bekâr oğlu güzel dervîş**
- 2 Işıklardur gezüp bu tekye-i ' âlemde mihr ü meh
Kapuñı ihtiyâr **eyler bekâr oğlu güzel dervîş**
- 3 Hilâli halka-i mengûşuñna beñzer diyü her dem
Felekler gûş-vâr **eyler bekâr oğlu güzel dervîş**
- 4 Şalarsa sâyesin vaşluñ hümâsı lutf ile bir kez
Gedâyı şehr-yâr **eyler bekâr oğlu güzel dervîş**
- 5 O şâhîn gözlerüñ yanında her dem zülf-i şeh-bâzuñ
Gönül murgın şikâr **eyler bekâr oğlu güzel dervîş**
- 6 Ne gülşendür hezârân âferîn gül ruğlaruñ ' aksi
Cihânı lâle-zâr **eyler bekâr oğlu güzel dervîş**
- 7 Leb-i la' lüñ hevâsına düşüp meyhâneye ' uşşâk
Ne nâmûs u ne ' âr **eyler bekâr oğlu güzel dervîş**
- 8 Seni bu nâz u şîveyle seven üftâdeler söyle
Niçün terk-i diyâr **eyler bekâr oğlu güzel dervîş**
- 9 Nesîm-i zülf-i müşkînüñ dimâğ-ı câna ir ü geç
Perîşân rûzgâr **eyler bekâr oğlu güzel dervîş**
- 10 Ruğ u zülfüñ hevâsına düşelden Sebzî bî-çâre
Dün ü gün âh u zâr **eyler bekâr oğlu güzel dervîş**

Divanda yer alan 196, 350, 352 numaralı gazellerde ise ikilemeler redif olarak kullanılmıştır. Bu tür ikilemeler, şiirin ahenginde önemli rol oynamışlardır. Örnek teşkil etmesi bakımından bir gazeli aşağıda veriyoruz:

352

- 1 Çeşm-i pür-nemde ki zeyn oldı bu müjgân şaf şaf
Şan zühûr itdi leb-i cûda neyistân şaf şaf
- 2 Dursa ' aşıkları kıl kıl dirilüp karşı n'ola
Kim selâm için olur leşker-i sultân şaf şaf

- 3 Olmadan göremeyüz sâķi yine meykedede
Ele alup ayağı nûş ide yârân şaf şaf
- 4 Gördiler ğuşşâ kıomaz pîr-i muĝânuñ câmını
Düşdiler ayağına cümle-i rindân şaf şaf
- 5 Yârımuñ nâmı bütün ‘âlemi tutdı Sebzî
Görelüm diyü gelür seyrine hûbân şaf şaf

B. DİVANIN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

1. Dinî Unsurlar

Din; ilk çağlardan bu yana ister İlâhî ister beşerî kaynaklı olsun, bütün insanlar özellikle sanatçılar için önemli ve vazgeçilmez bir ilham kaynağıdır. Bu yüzdendir ki tarihin karanlık dönemlerinden günümüze kadar din, bütün toplumların yaşamında ve kültüründe belirleyici unsur olmuştur. Öyle ki dinler tarihi, insanlık tarihiyle birlikte ele alınan bir konu olagelmıştır. Yani din, insanla birlikte var olmuş ve yine insanla var olacak bir kavramdır.

Tarih öncesinin belirsiz kaynaklarından, sanat ve dinin el ele ortaya çıktıklarını ve yüzyıllarca birbirlerine sıkı sıkıya bağlı kaldıklarını öğrenmekteyiz (Read, 1974: 60). Bu yüzden din ve edebiyatı birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Fuad Köprülü'nün ifadesiyle güzel sanatlar özellikle şiir, kaynağı itibarıyla din ile çok alakadardır (Köprülü, 1999: 52).

Hemen her toplumda görülebilen bu husûsiyet, Müslüman Türk toplumu söz konusu olunca kendisini, daha belirgin ve etkili bir şekilde göstermektedir. Geleneksel ve klasik Osmanlı toplumunun sosyal, kültürel ve edebî yaşamına kaynaklık eden ve *Osmanlı* kimliğini oluşturan en önemli öge hiç şüphesiz *İslam*'dır.

Bu çerçevede Osmanlı Dönemi edebiyatının en belirgin ve umûmî özelliği olarak az veya çok dinî bir karakter taşıdığını, bu yönüyle diğer dünya edebiyatları içinde orijinal ve zengin bir muhteva kazandığını söylemek mümkündür (Çelebioğlu, 1998: 349, 365). Divan edebiyatının muhtevasını oluşturan temel kaynaklara baktığımızda şairlerimizin dinî unsurları büyük ölçüde referans aldığı rahatlıkla görülecektir. Başta Allah, Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Muhammed olmak üzere tefsir, fıkıh, kelâm, akaid, tasavvuf, tabakât ve menâkıp kitapları gibi birçok dinî unsur (Levend, 1972: 35), divan edebiyatının muhtevasında önemli bir yere sahiptir. Öyle ki dinî unsurların klasik edebiyatımızda kullanılması zamanla bir gelenek hâlini almış ve bu geleneğin etkisiyle de dinî unsurlar, muhtevada olduğu kadar şekil bakımından da etkili olmuştur. Bu geleneğin bir tezahürü olarak da dinî olsun olmasın mensur ve manzum eserler, Besmele'den sonra Hamdele ve Salveleyle

başlayıp dua ve münâcat ile biten geleneksel bir tertip husûsiyeti kazanmıştır (Çelebioğlu, 1998: 349).

Özellikle İslâmî Türk edebiyatının başlangıcı sayılan Kutadgu Bilig'den itibaren dinî unsurların kullanımı bir gelenek hâlini almıştır. Bu geleneğin sonucunda ilk dönem divan şairlerinin eserlerinde dinî unsurlara daha fazla yer verdikleri bilinen bir gerçektir.

Âmil Çelebioğlu, “*Türk Edebiyatı’nda Mesnevî* (XV. Yy’a kadar)” isimli kitabında özellikle XIII ve XV. asırlardaki şairlerin şiir anlayışından bahsederken aşağıdaki beyitleri örnek olarak vermektedir.

Hem binâ-yı nush için bünyâd ola
Hem okındukça revânun şâd ola

Kim nasâyihden kılaydum feth-i bâb
Tâ ki hâsıl ola hayrından sevâb

K’evvel ü âhir ilâhiyyâtur

Şerre nefy ü hayra çün isbâtur

(Çelebioğlu, 1999: 27)

Yukarıdaki beyitlerde ilk dönem divan şairlerinin şiir söylerken amaçlarının hayır ve şerri ortaya koymak, nasihat yoluyla sevap kazanmak dolayısıyla İslâm’ı anlatmak olduğu gayet açık bir şekilde ifade edilmektedir.

İlerleyen dönemlerde divan şairleri özellikle XVI. yüzyıldan itibaren dinî unsurları; sadece dinî görüşlerini ifade etmek veya yaymak ve nasihat etmek amacıyla kullanmamışlardır. Şairler; dinî unsurları, memduhları veya sevgilinin güzellik unsurları için bir araç olarak kullanmaya da başlamışlardır. Yani dinle ilgili birçok terim, farklı amaçlarla şiirde malzeme olarak kullanılmıştır.

Sebzî, bir hafız olmasına rağmen divanında dinî unsurlara pek yer vermemiştir. Şairin divanından ve mecmualardan tespit edebildiğimiz manzumelerinin hiçbirinde dinî türler içinde yer alan münâcât, tevhid, naat gibi manzumelere rastlamadığımızı özellikle belirtmek istiyoruz. Divandaki manzumelere dinî unsurlar penceresinden baktığımızda ise bu tür terimlerin gelenek çerçevesinde kullanıldığını görmekteyiz. Yani şairin beyitlerde anlatmak istediği her türlü konu için dinî unsurları bir malzeme olarak kullandığı görülmektedir.

Divanda tespit ettiğimiz dinî unsurlar ve kullanım amaçları aşağıda maddeler hâlinde incelenmiştir:

a. Allah

Divan edebiyatında mürettep divanların başında genelde dinî türlerden olan besmele-nâmeler, tevhid ve münâcâtlar ilk başta yer alırlar. Bu manzumelerden tevhid ve münâcâtların ana konusu Allah'tır. Şairler; tevhidlerde, Allah'ın birliğini belirtmeyi ve bütün âlemleri yaratan Allah'a şükretmeyi bir görev bilir. Münâcâta ise Allah'ın büyüklüğü ve gücü karşısında, güçsüzlüğünün ve hiçliğinin farkında olan şairin yakarışını görmekteyiz. Bir anlamda münâcât şairlerin, işlediği günahlardan dolayı bağışlanmak umuduyla yazılan manzumelerdir (Levend, 1972: 36-37).

Hemen her divanda bulunan bu tür manzumeler: kaside, mesnevî, terakib-i bend, terci-i bend ve hatta gazel tarzında yazılabilmektedir. Sebzî Divanı'na baktığımızda ise özellikle tevhid ve münâcât türünde herhangi bir manzumenin bulunmadığını görmekteyiz. Şairin *hâfiz* kimliği, bize divanında dinî türlere ve unsurlara daha fazla yer vermesi gerektiği konusunda bir ön yargı oluşturmamalıdır. Nasıl ki XVII. asrın büyük şairlerinden Şeyhülislam Yahyâ, dinî bir eğitim almasına, medrese İslâm'ının kuralcı ve şekilci anlayışı içinde yetişmesine rağmen profane (din dışı) denilecek bir üslupla şiir söylemiştir, Sebzî de din dışı konulara divanında daha fazla yer vermiştir.

Buna karşılık gazellerin ağırlıkta olduğu divanda, şair çeşitli vesilelerle Allah'ı konu alan beyitlere yer vermiştir. Bu beyitlerin genelinde İslâm akidesine uygun olarak; Allah'ın isimlerine, dua mahiyetindeki beyitlere, affına sığınılan, mağfiret ve yardım istenilen Yüce Yaratıcı'ya yer verilmiştir.

Beyitlerin birçoğunda Allah'ın kudretine ve sıfatlarına yani esmasına göndermelerde bulunulduğunu görmekteyiz.

Allah, kendisinden yardım istenilendir:

İsterem Hâk'dan ki dünyâ tırdığınca tırasın
Şaklâya zâtuñ belâlardan *Hudâ-yı Müste'ân* (K. 5/31)

Allah, her şeyi görendir ve duyandır, kullarını koruyandır:

Du‘âsı gice vü gündüzde Sebzî’nüñ budur
Ki hâfızuñ ola her yirde ol *Semî‘ ü Başîr* (K. 6/16)

Allah, tüm insanlar için doğru yolu gösterendir:

Zâhidâ ıslâh olur şanma naşîhatle bizi
Vây aña kim itmese *Hâdî* hidâyetler meded (G. 78/4)

Allah’ın rahmeti boldur. Bu rahmet o kadar kapsayıcıdır ki ağaç dalları, yapraklar bile O’nun sayesinde yeşermektedir. Bundan dolayı âleme, Allah’ın bir eseri , hikmeti olarak bakmak gerekmektedir.

Nazar kıl olmuş iken rahmet-i Hudâ eşerin
Hayât âbın içürdi yaşardı cümle ğuşûn (K. 7/3)

Bu kâinatı yoktan var eden Allah’tır:

Ketm-i ‘ademden eyleyüp ızhâr u âşikâr
Mevcûd iden bu ‘âlemi ol Kirdgâr’dur (G. 115/4)

Zulmet şebinde kalur idi halk-ı kâ’inât
Yaratmasaydı Hâlîk-ı Perverdigâr şem‘ (G. 342/4)

Şun‘ -ı kudret görmek isterseñ ruḡ-ı cânâna bak
Yoğ iken bir katre mâdan var iden Sübhân’a bak (G. 373/1)

‘Âlemi ketm-i ‘ademden ey Hudâ var eyledüñ
‘Âşıkâ derd ü ğam-ı dilberleri yâr eyledüñ (G. 392/1)

Halk iderken âdemi bezm-i ezelden ey Hudâ
Kimisini mest idüp kimini hüşyâr eyledüñ (G. 392/4)

Der-i devlet açalı üstiñe Hallâk-ı cihân
Çekilür cümle-i âfâka simât-ı ni‘ âmuñ (G. 420/6)

İrişüp tıġuñ n’ola ben mürdeye virse hayât
Her kişinüñ dirligin Tañrı idüpdür âbdan (G. 631/6)

Şair, bazı beyitlerde ise tasavvufî bir bakış açısıyla Allah’tan bahsetmektedir. İslâm tasavvufunda kâinattaki her varlık Allah’ın bir tecellisidir. Dolayısıyla her varlığa farklı bir gözle bakmak gerekmektedir:

Mihr-i Hakk her zerreden eyler zuhûr
Kıl temâşâ cân u dil çeşmini aç (G. 62/3)

Sebzî, aşk ateşinden kurtulmak için Allah'tan başkasından yardım istememektedir:

Düşdi ‘aşk âteşine cân u gönül ile hâlâş
Meded Allâh meded Hayy meded Allâh meded (G. 79/3)

Allah, her şeye Kâdir olandır. Şair, Allah'ın bu sıfatını sevgilinin ateşe benzeyen yanağındaki reyhan gibi tüylerin çıkmasıyla ilişkili olarak kullanmaktadır. Bu benzetme bize Hz. İbrâhim'in Nemrûd tarafından ateşe atıldığında, ateşin gül bahçesine dönmesine hatırlatmaktadır:

Haft-ı ‘izâr-ı yârı görüp ta‘accüb itmeñ
Âteş içinde Kâdir reyhân bitürse kâdir (G. 135/4)

Şair, nazım iklimini baştan ayağa feth etmesinde Allah'ın yardımcı olacağına inanmaktadır. Çünkü Allah, *Nâsır*'dır:

İklîm-i nazmı yek-ser feth itmedür murâdum
Mülk-i cihânda Sebzî nuşret virürse *Nâsır* (G. 135/5)

Divanda Allah'ın *Bârî*, *Sübhân*, *Şâfi* gibi isimlerinden bahsedilmek suretiyle Allah'tan yardım istenmektedir:

Yoğurdukda ezelden Âdem'ün toprağını *Bârî*
Senün nûr ile âteşdür sirişt-i tıynet-i hüsnün (G. 398/4)

‘Arz idem zulmuñı *Sübhân*'a yaşam çâk idüben
Elüme girmeye maşşerde meger dâmânuñ (G. 402/3)

Çünkü hilkatde beni haste-i cânân itdün
Leblerinden yine sen eyle şifâ yâ *Şâfi* (G. 845/5)

Yüce Yaratıcı'nın cemal sıfatlarına karşılık celal sıfatları da bulunmaktadır. Âsi ve müşrik olanlar Allah'ın celal sıfatları ile karşılaşacaktır. Bu sıfatlardan biri de kahreden anlamındaki *Kâhir* ismidir.

Her kim ki serv-şaddün toğrulığıyla sevmez
Bâğ-ı cihânda ‘ömrüm qahr itsün anı *Kâhir* (G. 135/2)

Kim ki kesmek ister ise ben kılın sen şâhdan
Yıldırım gibi ine tığ-ı belâ Allâh'dan (G. 584/1)

Şair; kâinattaki düzene, güzelliklere ve hikmete dikkat çekerek Allah'ın *Nakkâş, Hattât, Meşşâta, Münşî, Mimâr* olduğunu yani kâinatı süsleyen, ona düzen veren bir Yaratıcı olduğunu da vurgulamaktadır:

Şöyle nakş itmiş cemâlün nakşını *Naqqâş-ı şun*[‘]
Hayrete varur görüp taşvîrünü naqqâşlar (G. 234/3)

Nice çekmiş *kâtib-i kudret*[‘] aceb [‘] unvânı-vâr
Sebziyâ hüsnî berâtında olan tuğrâlaruñ (G. 427/5)

Ser-fürû itdi kalem gibi saña *Münşî-i dehr*
Sebziyâ tâ kim bu nazm-ı pâki inşâ eyledüñ (G. 443/7)

Hüsnuñi zînet idelden berü *Meşşâta-i Şûn*[‘]
Bağmadı şûretine her kişi hürşîd ü mehûñ (G. 424/2)

La[‘] l-i yâkûtuñda bir haţ yazdı kim *Haţţât-ı şun*[‘]
İdinürdi görse Yâkût-ı cihân anı mişâl (G. 463/2)

Câmi[‘] -i hüsnini *Mi[‘] mâr-ı Ezel* yapduğda
Müşğ ü [‘] anberden aña eylemiş iki tâkı (G. 854/3)

Divanda, Allah inancı İslam tasavvufundaki terimler vasıtasıyla da açıklanmaya çalışılmıştır. Buna göre kâinattaki her varlık Allah'tan bir tecellidir. Allah bilinmek istediği için insan cevherini yaratmıştır. Aşk da Allah yaratmıştır. Dolayısıyla âşığı kınamamak gerekir. Aşk şarabını ezel meclisinin sâkisi olan Allah, kullarına içirmiştir:

Yir ü gök içre ey Sebzî Hudâ'dur Fâ[‘] il-i Muţlak
Ne şey' kim zâhir olursa ider cümle zuhûr andan (G. 616/5)

Kıldı anuñ-çün sirişte Tañrı insân cevherin
Âşikârâ eyleye kalmaya pinhân cevherin (G. 633/1)

[‘] Aşk içre rûy-ı zerdüme ta[‘] n itme zâhidâ
Kulını böyle eyledi Mevlâ ta[‘] alluķı (G. 819/3)

Nûş idelden sâķî-i bezm-i ezelden câm-ı [‘] aşķ
Mest-i rüsvâ-yı harâbâtım olup bed-nâm-ı [‘] aşķ (G. 359/1)

Bezm-i ezelde içeli sâķî şarâb-ı [‘] aşķ
Oldum şu deñlü bî-hođ u mest-i harâb-ı [‘] aşķ (G. 360/1)

b. Kur'ân-ı Kerîm

Kur'ân-ı Kerîm, divan şiirinin en önemli kaynaklarından. Agâh Sırrı Agâh Sırrı Levend, on üç başlık altında ele aldığı divan edebiyatının kaynakları arasında Kur'ân'dan özellikle bahsetmektedir (Levend, 1984: 9).

Kur'ân'ın divan şiirine kaynaklık etmesinin en önemli sebepleri; muhtevası, belâgatı ve i'câzıdır. Muhtevasıyla; ilim, fikir ve ilham kaynağı olan Kur'ân'ın mükemmel bir dile sahip olması, divan şairlerinin bu Yüce Kitap'tan her anlamda istifade etmesini sağlamıştır. Şunu kesinlikle belirtmeliyiz ki hiçbir divan veya mesnevî metni yoktur ki bir vesileyle Kur'ân'dan faydalanmamış olsun. Divan edebiyatındaki manzumelere baktığımızda şairlerimiz; ayetlerden ve sûrelerden iktibas veya telmih yoluyla, Kur'ân'daki kıssalardan, besmeleden bir şekilde bahsetmişlerdir. Bazen de fâl-ı Kur'ân'lar, manzum ayet ve sûre tercümeleri, kısas-ı enbiyâlar, hurûfî metinleri yoluyla doğrudan edebî türlere kaynaklık edecek şekilde Kur'ân'dan istifade etmişlerdir. Bu etki o kadar fazladır ki beyit ve mısralar çoğu zaman Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ifadesiyle “*Hamdullah yazması bir Kur'ân sayfası*”nı hatırlatmaktadır (Tanpınar, 1997: 18).

Divan şiirinde Kur'ân, bazı teşbihler ve mecazlarla birlikte de kullanılmıştır. Sebzî de bu tür teşbihlerden yararlanarak divanda sık sık sevgilinin güzellik unsurlarına göndermelerde bulunmuştur. Bu itibarla, sevgilinin güzelliği ve yüzü bir Mushaf'a benzetilmiştir. Divan şairleri, Kur'ân-ı Kerîm'in çok okunan bir kitap olmasından hareketle sevgilinin yüzünü, yanağındaki ayva tüylerini, dudaklarını, saçlarını çeşitli yönlerden teşbih sanatı içinde kullanmışlardır.

Haţtuña yañlış didüm luţf eyleyüp ma' zûr tut
Çok kişi Qur'ân okurken gâh olur eyler gâlaţ (G. 333/4)

Göricek hüsni cemâlünde dehânuñ noktasın
Şanuram sürh ile konmuş âyet-i Qur'ana vakf (G. 347/3)

Şair, sevgilinin güzelliğiyle ilgili benzetmeler yaparken kendisinin de bir hâfız olduğunu hatırlatacak şekilde anlam ilişkisi kurmaktadır:

Muşhaf-ı hüsnünden eyler âyet-i haţtuñ revân
Şanki dil hâfızdur eyler 'ömrini Qur'ân'a şarf (G. 345/2)

Okıduguñca bu ħüsn-i edâ ile Kur'ân
Kim ola virmese cân u dilin saña Ĥâfız (G. 336/4)

c. Ayetler ve Sûrelerin İsimleri

Türklerin İslâm'ı kabulüyle birlikte ilk edebî eserimiz sayılan Kutadgu Bilig'den başlayarak günümüze kadar yazılan birçok eserde Kur'ân'da geçen ayetlere telmih veya iktibas yoluyla değinilmiştir. Her şeyden önce divan edebiyatında esere besmeleyle başlanır ki bilindiği gibi besmele Fatıha Sûresi'nin ilk ayetidir, Neml Sûresi'nde ise 30. ayette geçmektedir.⁵

Sebzî Divanı'nda ayetler ve sûre isimleri çeşitli vesilelerle kullanılmıştır. Divanda tespit ettiğimiz ayetler ve kullanım şekilleri ise aşağıdaki gibidir:

Sebzî'yi her dem itmeñüz rüsvâ
*Fe't-teħullâhe yâ uli'l-elbâb*⁶ (G. 42/5)

Şair, yukarıdaki beyitte akıl sahiplerine seslenmektedir. Burada akıl sahiplerinden kastedilen; rind ve ârif vasıflarını taşıyan âşığın karşısında dindâr geçinip vaaz ve nasihatlarda bulunan ve âşıkları devamlı olarak kınayan, onları yaralayan, inciten zâhidlerdir. Çalışmamızın “*Tipler*” bölümünde ayrıntılı bir şekilde değineceğimiz zâhid tipi, genellikle ham softa, yobaz bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kişilik devamlı olarak aşkı ve âşığı aşağılayan bir davranış sergilemektedir. Bu beyte bağlı olarak bir önceki beyitte geçen:

Güzeli kim ki sevmezin dirse
Diñlemeñ külli müdde'î kezzâb (G. 42/4)

şeklindeki ifadeler, âşığın güzelleri sevdiği için kınandığını göstermektedir. Halbuki divan şairindeki telakkiye göre âşığa; aşk şarabını, ezel meclisinin sâkîsi olan Allah içirmiştir. Bu yüzden Sebzî, onları ayet vasıtasıyla uyararak aklınızı başınıza alın demektedir.

⁵ Özellikle divan şiirinde geçen ayetlerle ilgili olarak bk: Mehmet Yılmaz, *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992. Ayrıca son yarım asır içinde Ali Nihat Tarlan'la (Şeyhî Divanı'nı Tetkik) birlikte başlayan Mehmet Çavuşoğlu (*Necâtî Bey Divanının Tahlili*), Harun Tolasa (*Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*), Nejat Sefercioğlu (*Nev'î Divanı'nın Tahlili*), Cemal Kurnaz (*Hayâlî Bey Divanı'nın Tahlili*) gibi akademisyenlerle devam eden divan tahlili çalışmaları ve yine yüksek lisans, doktora düzeyinde yapılan tahlil ve şerh çalışmaları, divan şiirinde çeşitli vesilelerle kullanılan ayetler hakkında geniş bilgi vermektedir.

⁶ “*Ey akıl sahipleri! Allah'a karşı gelmekten sakının*” Mâide, 5/100.

Bir diğ er beyitte ise gelecekten haber verdiğini iddia eden remm allara hitap eden şair, gayb  Allah'tan gayrısının bilemeyeceğini ifade etmektedir:

Sırr-ı ġayb iden haber virme gel ey remm l-i dehr
' ilm-i ġayb ı kimse bilmez ġayr-ı 'All  mu'l-  uy  b⁷ (G. 44/3)

Kur' n'da k firlerin ve inkarcıların ahirette çekecekleri azab  gördüklerinde "Keşke toprak olsaydım" diyecekleri ayetle sabittir. şair, bu ayeti divan şiirinde sıkça bahse konu olan bir tasavvurdan yola çıkarak kullanmıştır. Bilindiği gibi şarap içilirken kadehin dibinde kalan son yudum, toprağa dökülür. şair de bu tasavvurdan hareketle keşke ben de toprak olsaydım da o son yudumu ben i seydim demektedir.

Gördi   nkim c r' a-i c mu n düşer h k üstine
Dem-be-dem dil  ağırur y  leyten  küntü t r b⁸ (G. 45/2)

Kur' n-ı Ker m'de Hz. M s 'ya hitaben kullanılan *l  te af* (*Korkma*) ayeti, sevgilinin öldürücü bakışlarından  şıkların aslında korkması gerektiğini ifade etmek için kullanılmıştır. Çünkü sevgilinin bakışının kılıcı birçok  şığı telef etmiştir:

T ğ-ı m jġanu  nice 'uşş k  itmişken telef
Şank  ' şıkdur diyen çeşminden anun l  te af⁹ (G. 346/1)

 nşir h S resi, Hazret-i Muhammed'in çektiği sıkıntılara karşı onu teskin etmek ve rahatlatmak amacıyla gönderilmiştir. şair de, sevgilinin kirpiklerinden gelecek okların kendisini rahatlatacağını ve gönlünün her zaman bu ayeti okuduğunu söyler. Çünkü sevgilinin şaire bakması, onunla ilgilendiğini göstermektedir:

M je den ey kem n-ebr  iricek s neme n vek
O ur şevkıyla her dem dil *elem neşrah leke şadrek*¹⁰ (G. 407/1)

Kur' n'da geçen *m -z ğ* ifadesi, divan şiirinde görmekle ilgili kelimelerle tenasup içinde kullanılır. Aşağıdaki beyitte de sevgilinin güzellik unsurlarından olan göz etrafında, *bas ret*, *n r*, *sürme*, *nergis*, *şehl * kelimeleriyle birlikte zikredilmiştir:

Sürme-i *m -z ğ*dan¹¹ virüp baş ret n rını
Gülşen içre nergis   çeşmini şehl  eyled   (G. 443/5)

⁷ "Gayb  çok iyi bilen..." M ide, 5/116, Tevbe, 9/78, Sebe, 34/48.

⁸ "Ah ne olurdu ben bir toprak olsaydım." Nebe, 78/40.

⁹ "Korkma" anlamındadır. Hz. Musa'nın elindeki asasının yere atınca yılan olduğunu görür ve korkarak kaçar.  yet bunun üzerine n zil olmuştur. Taha, 20/21; Neml, 27/10; Kısas, 28/25, 31.

¹⁰ "(Ey Muhammed!) Senin g şs n  açıp genişletmedik mi?"  nşir h, 94/1.

¹¹ "M  z ğal basaru ve m  teg " "(G z (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı." Necm, 53/17.

“*hel etâ*” ayeti Ehl-i Beyt’in cennetle müjdelenmesiyle ilgili olduğu için aşağıdaki beyitte Hz. Ali ile birlikte bahse konu olmuştur:

Görmedüm işitmedüm dirler be-*hakkı hel etâ*¹²
Mâlik-i mülk-i se^hâ vü şîr-dil Haydar gibi (G. 781/7)

Divanda ayet iktibaslarının yanı sıra sûre isimleri de kullanılmıştır. Sûre isimlerinin genelde sevgilinin güzellik unsurları ile birlikte kullanıldığını görmekteyiz. Bunlardan Leyl ve Duhâ sûreleri, sevgilinin yüzünün beyazlığı ve saçının siyahlığı ile bağlantılı olarak kullanılır (Yılmaz, 1992: 164). Aşağıdaki beyitte sevgilinin alnı, parlaklığından dolayı Duhâ Sûresi’ne; saçları ise anlam ilgisi kurulmak suretiyle Leyl Sûresi’ne benzetilmiştir:

Ve’^d-duhâ olalı gün gibi cebînüñ vâzılı
Sûre-i *Ve’^l-leyl* rûyuñ üzere mûyuñ senüñ (G. 444/2)

Aynı zamanda Kur’ân’ın 108. sûresinin adı olan Kevser, Hz. Muhammed’in bir hadîs-i şerifinde şöyle tarif edilmektedir: “*Genişliği Ka’be’den Beytü’l-Makdis’e kadar uzanır. Suyu süt misali bembeyaz. Yıldızlar adedince susakları var...*” (Canan, ? : 637). İslam inancına göre cennette bir nehir olan Kevser’in suyunun baldan daha tatlı olduğuna inanılır. Âşıkların canına can katan sevgilinin dudağı da, tatlılığı yönünden Kevser’e benzetilmiştir:

Teşne-dil olmasa idi leb-i cân-perverüne
Sûre-i Kevseri okur mıdı her gice imâm (G. 550/2)

Lebüñüñ *Sûre-i Kevser* hakı-çün
Deger her büsesi v’allâhi câna (G. 717/4)

Âşıklar sevgiliye kavuşmak için her çareye başvururlar. Bunlardan biri de İhlâs Sûresi’ni okumaktır. Allah’ın birliğinden bahseden bu sûrenin faziletleri sayesinde âşık, sevgiliye kavuşacağına inanmaktadır:

Çapuñda kılmağ için gün yüzüne secde-i hâş
Bu niyyete okudum günde biñ keret İhlâş (G. 325/1)

Halk arasında en çok bilinen ve okunan sûrelerden biri olan Yâsîn Sûresi, özellikle ölen kimselerin ruhlarına hediye etmek maksadıyla okunmaktadır. Hz. Peygamber tarafından *Kur’ân’ın kalbi* (İbn Kesîr, 1993: XII/6717) olarak nitelendirilen bu sûre, şair tarafından sevgilinin güzellik unsurlarıyla birlikte

¹² “*İnsan (henüz) anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti.*” İnsan (Dehr), 76/1.

kullanılmıştır. Bilindiği gibi bu sûre, Kur'ân'da *hurûf-ı mukattaa* olarak nitelendirilen ve 29 sûrenin başında yer alan ancak anlamları insanlar tarafından tam olarak bilinmeyen müteşâbih ayetlerdendir. Şair, bu sûrede geçen *Yâ* ifadesini sevgilinin kaşlarına, *Sîn* ifadesini ise kelimenin sözlük anlamından da yola çıkarak dişlerine benzetmek suretiyle güzel bir leff ü neşr-i müretteb sanatı yapmıştır:

Ebrûlarıyla dür dişinüñ hasretinden âh
Ey ḥâce ben ölürsem eger oğu *Yâ-Sim* (G. 815/3)

d. Hadîs

Hiz. Muhammed, gerek yaşamıyla gerekse davranışları ve sözleriyle divan şiirinin önemli kaynaklarından biridir. Öyle ki merkezinde Hiz. Muhammed'in olduğu başta mevlid ve naat olmak üzere siyer, miraciyye, esmâ-i nebî, gazavât-ı Resûl, hilye-i Nebî, kırk hadis, hicretnâme, mucizâtnâme, şefâatnâme gibi dinî-edebî türler bile ortaya çıkmıştır.

Bu itibarla Hiz. Muhammed'in hadîsleri de başta naatlar olmak üzere birçok manzumede çeşitli vesilelerle iktibaslar veya telmihler yoluyla zikredilmiştir. Divanda da konuyla ilgili olarak bir örneğe rastladığımızı belirtmek istiyoruz. Daha önce belirttiğimiz gibi divanın tespit ettiğimiz nüshalarının hiçbirinde dinî türde yazılmış bir manzume bulunmamaktadır. Buna karşılık çok sayıda gazeli bulunan Sebzî, sadece bir yerde Hiz. Muhammed'in hadîsinden bahsetmektedir:

Seyr idelden dil-rübâlar ortasında sen mehi
Cân u dil oğur bunı *lâ hayra illâ fî'l-vaşat*

Beyitte sevgilinin güzelliğinden hareketle Hiz. Peygamber'in "*Hayır ancak ortadadır*" mealindeki hadîsi iktibas yoluyla kullanılmıştır. Birinci mısradaki geçen *ortasında* kelimesi ile hadîste geçen *vasat* ibaresi birbiriyle ilişkili olarak kullanılmıştır.

e. Melekler

Divanda dört meleğin adı geçmektedir. Bunlar arasında en çok cennetin denetleyicisi ve kapıcısı olduğuna inanılan *Rıdvân* adlı meleğin adı zikredilir. Diğer bir ismi *Hâzin* (hazinedâr, bekçi) olan Rıdvân, divanda sevgiliye teşbih amacıyla kullanılmıştır:

Ravzanuñ tâvûsıdur dirdi gören üftâdeler
Gülşen-i kûyında cevân itse *Rıdvân*um kaçan (G. 602/6)

Şîve vü nâz ile tâvûs-şıfat kûyuñda
Cilve itseñ yaraşur ravzada *Rıdvân*msın (G. 642/2)

Vâ' iz saña yârın kad-i *Rıdvân* ile tubâ
Sebzî'ye bugün nâz ile ol serv-i hırâmân (G. 659/5)

Hûb idi nûş eylesek men' nice destinden ayâğ
Zâhidâ idince 'ömrüñ hûrî vü Rıdvâna şarf (G. 345/4)

Divanda adı geçen bir diğér melek ise Cebra'il'dir.

Dil nice yâra irüp vaşlıyla ola şâd-mân
Çün harîm-i bezm-i hâşa mahrem olmaz Cebre'il (G. 467/4)

İslâm inancına göre ölen bir kimseyi mezarında sorguya çeken ve gerektiğinde onu cezalandıran iki melek olan Münker ile Nekir, halk arasında sual melekleri olarak da bilinmektedir (İmâm-ı Gazâlî, 2009: 16-17). Şair de bu inanışa gönderme yapmak suretiyle Münker ve Nekir'i zikretmektedir:

Cümle ahvâlûñ kâmusundan su'âl eyleyeler
Meşhedüñ içre Nekîr ü Münker itdükde duhûl (G. 469/3)

f. Peygamberler

Haber getiren anlamına gelen *peygamber* kelimesi Farsçadır. Peygamber; Arapçada ise elçi anlamında *resûl*, haber getiren manasında *nebî* kelimeleriyle karşılanmaktadır. İnsanoğlunun yaratılışından itibaren Allah tarafından, onlara yaratılışın gayesini ve kulluğu öğretmek amacıyla gönderilen peygamberler, Kur'an-ı Kerîm'de anlatılan çeşitli kıssalara da konu olmuştur. İnsanlara Allah'ın birliğini ispat etmek, onları uyarmak, hayır, şer, sabır, sızlanma, şükür, nankörlük gibi ahlâkî konular hakkında ders vermek amacıyla (Seyyid Kutub, 1969: 219-235) Kur'an'da anlatılan bu kıssalar, zamanla İsrailiyyat ve din dışı unsurların etkisiyle değişik bir muhtevaya da bürünmüştür. Özellikle Türk edebiyatında Rabguzî'nin *Kısas-ı Enbiyâ*'sı¹³, İslâm'ın (veya Şeyh Şeref) *Muînü'l-Mürîd*'i¹⁴ ile başlayan bu geleneğin, Ahmed Cevdet Paşa'nın *Kısas-ı Enbiya ve Tevârih-i Hulefâ*'sı ile XIX. asra kadar devam ettiğini görmekteyiz. *Kısas-ı Enbiyâ* adı verilen bu tür edebî eserler, bazen bir

¹³ Aysu Ata (1997). *Nasırü'd-Dîn Bin Burhânü'd-Dîn Rabguzî, Kıyasu'l-Enbiyâ (Giriş-Metin-Tıpkıbasım)*, Ankara: TDK Yay.

¹⁴ Recep Toparlı (1988). *Mu'înü'l-Mürîd*, Erzurum: AÜ Fen-Edebiyat Fak. Yay.

tek peygamberin kıssasından bahsederken (Yûsuf u Züleyhâ, Halilnâme, Süleymannâme vb.) bazen de birden fazla peygamberin hayatını ve mucizelerini anlatmaktadır.

Peygamberler; hayatları, başlarından geçen olaylar ve mucizeleriyle divan şiirinin vazgeçilmez konuları arasına girmiştir.¹⁵ Şairlerimiz, beyitlerinde peygamberlere gönderme yaparken belli bir amaç doğrultusunda bunu yapmaktadırlar. Bu çerçevede Sebzî Divanı'nda birçok peygamberin adı geçmektedir. Divanda adı geçen peygamberlerin, kronolojik sıraya uygun olarak hangi özellikleriyle anıldıkları aşağıda gösterilmiştir.

(1) Hz. Âdem

İslam inancına göre Hz. Âdem, ilk insan ve ilk peygamberdir. Künyesi Ebu'l-Beşer (insanlığın ilk atası)'dır. Hz. Âdem, Safiyu'llah unvanıyla da tanınmaktadır. Adı Kur'ân'da birçok ayetde değişik vesilelerle geçmektedir.¹⁶ Çiftçilerin pîri sayılan Hz. Âdem, cennette 130 yıl kalmıştır. Bazı rivayetlere göre 1000 yıl yaşadığı söylenmektedir (Köksal, 1993: 29-84). Diğer kutsal kitaplar tarafından da insanlığın ilk atası olarak kabul edilen Hz. Âdem; yaratılışı, Hz. Havva ile olan münasebeti, cennetten kovulması, yeryüzündeki hayatı, uzun ömrü... gibi birçok sebeplerle hem dinî hem de edebî olarak çeşitli kıssalara konu olmuştur.

Hz. Âdem, divanda, yukarıda bahsi geçen özelliklerine uygun bir şekilde geçmektedir. Hz. Âdem'in balçıktan yaratılması, divanda en çok vurgulanan özelliğidir. Yaratılışa dair bu olay, divan şiirinde “*âb u gîl*” ifadesiyle telmihlere vesile olmuştur:

La' l-i yâruñ mest ü şeydâsıydı dil rûz-ı ezel
Olmadın bezm-i cihân içre *gîl-i Âdem* kadeh (G. 68/2)

Yoğurduğda ezelden Âdem'ün toprağını Bârî
Senün nûr ile âteşdür sirişt-i tıynet-i hüsnün (G. 398/4)

¹⁵ Divan şiirinde adı geçen peygamberlerin; kullanım özellikleri, şairlere sağladığı ifade imkânları ve şiire kattıkları zenginlikleri hakkında daha geniş bilgi için bk: Melike Uçar (2006). *Klasik Türk Şiirinde Peygamberler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: KSİÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

¹⁶ Bakara, 2/31, 33, 34, 34, 37; Âl-i İmrân, 3/33, 59; Mâide 5/27; Araf, 7/11, 19, 26, 27, 31, 35, 172; İsrâ, 17/61, 70; Kehf, 18/50; Meryem, 19/58; Tâhâ, 20/115, 116, 117, 120, 121; Yâsin, 36/60; Mü'minûn, 23/12; Hicr, 15/26, 33; Rahman, 55/14...

Bir başka beyitte insan hayatının fânîliği üzerinde durulur. Rivayetlere göre Hz. Âdem, bin yıl yaşamıştır. Fakat sonunda yine de ölmüştür. Çünkü can, insanlara verilen bir emanettir:

Almağ için virdiler saña emânet cânuñı
Âdem'ün itdüğü demde cismine rûhı hülûl (G. 469/6)

(2) Hz. Nûh

Kur'ân'da adı çeşitli vesilelerle 43 kere geçen Hz. Nûh; edebiyatımızda gemi, tûfân, eşi ile çocukları ve uzun ömrü sebebiyle beyitlere konu olmuştur. Özellikle kavminin ona isyanı ve ardından gerçekleşen tûfân hadisesi, sadece edebiyatta değil kültürel anlamda da birçok toplumu etkileyen bir olay olmuştur. Örneğin dünyada bilinen ilk yazılı belgelere sahip olan Sümerlerin tabletlerinde Hz. Nûh, Kitab-ı Mukaddes'teki ismi Ziusudra ile karşımıza çıkar (Kramer, 1998: 187-193). Bu tabletlerde anlatılan olay Tevrat ve Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılan Hz. Nûh kıssasına birçok yönden benzemektedir.

Tûfândan sonra insanlar, onun üç oğlundan türediği için Hz. Nûh'a “*İkinci Âdem*” de denmiştir (Pala, 2003: 374). Aşağıdaki beyitte Hz. Nûh, hem ömrünün uzunluğu hem de tûfân hadisesiyle birlikte zikredilmektedir.

‘Âkıbet baħr-i fenâ ğarķasıdur fûlk-i vücûd
Şabr-ı Eyyûb idüp ger olasın ‘ömr ile Nûh (G. 69/4)

(3) Hz. İbrâhîm

Tek Allah'a inananların atası sayılan Hz. İbrâhîm, aynı zamanda üç büyük İlâhî dinin Peygamberlerinin soylarının birleştiği bir isimdir (Ateş, 2004: 88). Tefsir, tarih, edebiyat ve enbiya kıssalarına ait eserlerde Hz. İbrâhîm'in adı sıkça geçmektedir (Aydemir, 1996: 58). Edebiyatımızda; doğumu, yıldızlarla alakası, babası Âzer'le olan münasebeti, putları kırması ve Nemrut'la mücadelesi, ateşe atılması, evliliği, eşleri, Hz. İsmail'i kurban etmeye niyetlenmesi, ades kıssası, Kâbe'yi inşa etmesi, ulû'l-azm peygamberlerden olması, sofrasının bereketi ve misafirperverliği gibi birçok özelliğiyle zikredilmiştir.¹⁷ Kültürümüzde çoğunlukla

¹⁷ Edebiyatımızda Hz. İbrahim'in doğumundan ölümüne kadar bütün hayatını manzum ve müstakil olarak anlatan tek eserin, Abdülvasi Çelebi'nin te'lif etmiş olduğu “*Halilnâme*”si olduğu bilinmektedir. Bu eserin yanı sıra Abdurrahman Gubârî'nin *Kâbe-nâme*'si, Hatiboğlu'nun

Halilullah veya *Halil İbrahim* ismiyle meşhur olan bu peygamber, aynı zamanda bereketin ve misafirperverliğin simgesi olmuştur.

Divanda Hz. İbrâhîm, Nemrut tarafından ateşe atılması ve atıldığı ateşin gül bahçesine dönüşmesiyle bahse konu olmuştur:

Al câmeñ ‘ aksini kim görse yüzünde ‘ ayân
Diye kim faşl-ı bahâr içre açılmış erguvân
Yâ *Halîlu’llâh*’a âteşdür ki olmuş gülsitân
Muşlı-ı la‘ lîn-ķabâ sarrâc-ı şâh-ı tâc-dâr (Mur. 4/5)

Hz. İbrâhîm, Türk kültüründe sofrasının bereketi ve sofraya asla tek başına oturmaması sebebiyle sıkça zikredilmiştir. Halk arasında Hz. Fâtıma ile birlikte bereketin sembolü olmuştur. “*Halil İbrâhîm sofrası*” “*Halil İbrâhîm bereketi*” gibi tabirler halk arasında bu yüzden yaygındır.

Şair de Hz. İbrâhîm’i unvanlarından olan Halil’in *dost* anlamından hareketle sevgilinin evinde ve sofrasında misafir olmak istediğini aşağıdaki beyitlerde söylemektedir:

Halîl-âsâ ele al göñlümüz rencîde-dil itme
Bir iki gün bu miñnet-ķânenüñ mihmânıyuz cânâ (G. 33/2)
Vişâlûñ ķânına mihmân olup cân virmek isterler
Halîfüm Ka‘be-i kûyuñda ķurbân eyle ‘uşşâķı (G. 768/2)

Hz. İbrâhîm’in oğlu Hz. İsmâîl’le birlikte Ka’be’yi yeniden inşa etmesi de beyitlerde zikredilen hadiseler arasındadır. Şair, bu hadiseden bahsederken halk kültüründe ve İslam tasavvufunda yaygın bir telakkiye de işaret etmektedir. Bilindiği gibi gönül, Allah’ın nazar ettiği yerdir, yani tecelligâhtır. Bu yüzdendir ki gönül yıkmak Ka’be’yi yıkmaktan daha kötü sayılmıştır. Bir gönül yapmak ise Ka’be’yi yeniden yapmaktan daha sevap olarak görülmüştür. Bu anlayışı en veciz şekilde Yûnus Emre’nin şu mısralarında görmekteyiz:

Gönül Çalab’ın tahtı
Çalap gönüle baktı
İki cihan bedbahtı
Kim gönül yıkar ise

Şair de bu telakkiden yola çıkarak gönül yapmanın Ka'be yapmak kadar sevap olduğunu söylemek suretiyle sevgiliye seslenmektedir:

Eyledükde Ka' beyi bünyâd-ı lutf ile Halil
Kim gönül yapsa girür dimiş şevâb-ı Ka' be'ye (G. 689/3)

Sebzî'ye göre sevgilinin kapısında hizmet etmek, Merve ile Safâ tepeleri arasında yüz defa gidip gelmek gibidir:

Ka' be vü Beytü'l-Harâm'a irişür yüz sa'y ile
Ol Halilüñ işiginde kim ki hizmet eyleye (G. 697/4)

Divanda, Hz. İbrâhîm'in Allah'a verdiği sözü tutarak Hz. İsmâîl'i kurban etmek istemesine de telmihte bulunmaktadır. Bilindiği gibi Allah, Hz. İbrâhîm'in sözünü tutmasının mükâfatı olarak Hz. İsmâîl'i bağışlamış, onun yerine kurban edilmesi için bir koç göndermiştir.

İderdüm Ka' be-i kûyında cânım koçını kurbân
Müyesser olsa idi ol Halil'üñ vaşlı bayrâmı (G. 836/3)

(4) Hz. Yâ'kûb

Hz. Yûsuf'un babası olan Hz. Ya'kûb, divanda çoğunlukla oğlunun kıssası vesilesiyle zikredilmiştir. Edebiyatımızda çoğunlukla Hz. Yûsuf'u araması, yaşadığı *Beytü'l-Hazen* isimli evi, oğlunun hasretiyle ağlamaktan gözlerinin kör olması ve sonunda Hz. Yûsuf'un gömleğinin kokusuyla gözlerinin açılması gibi hadiselerle sıkça bahse konu olur.

İder Nîl ağlamakdan kanlu yaşın
Çü Ya' kûb Yûsuf-ı Ken'ân'ın özler (G. 185/4)

Ol Yûsuf-ı gül-ruhdan ayru düşeli cânım
Ya' kûb-ı dile mesken Beytü'l-Hazen olmışdur (G. 143/4)

Gönül Ya' kûb'ına beytü'l-hazende kanlar ağladur
Nice şabr-ı cemîl ol Yûsuf-ı gül-pîrehenden geç (G. 60/5)

Açınca dîde-i cânım nesîm-i yâr didüm
Şemîm-i Yûsuf'ı Mısrı irişdi Ya' kûb'a (G. 713/4)

(5) Hz. Yûsuf

Kur'ân-ı Kerîm'in 111 ayetten müteşekkil olan on ikinci sûresi “*Yûsuf*” sûresidir. Kur'ân'da *ahsenü'l-kasas*¹⁸ olarak nitelendirilen Hz. Yûsuf'un hikâyesi, divan şairlerinin birçoğunun dikkati çekmiştir. Zamanla Kur'ân'daki şeklini büyük ölçüde korumasına rağmen bazı kaynakların ve şairlerin şahsî tasarruflarıyla bir aşk macerası şeklinde *Yûsuf u Züleyhâ* türünde eserler yazılmıştır.¹⁹ Hz. Yûsuf'un başından geçen birçok ilginç olay, divan şiirinde çeşitli vesilelerle söz konusu olmuştur. Divanda, Hz. Yûsuf'un kıssasının ana hatlarıyla yansımaları mevcuttur.

Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Yûsuf'un bir rüya gördüğü ve rüyasında on bir yıldız, güneş ve ayın kendisine secde ettiği açık bir şekilde anlatır. Bu rüya karşısında babası Hz. Ya'kûb, rüyasını kardeşlerine anlatmamasını, ona tuzak kurabileceklerini söyler.²⁰ Bu olaya divanda bir beyitte telmih bulunmaktadır:

Secde eyler hüsnuñe mihr ü meh ü çarh u nücûm
Görmedi Yûsuf düşinde bu kadar sulţânlığı (G. 788/4)

Hz. Ya'kûb'un, oğlu Hz. Yûsuf'u diğer kardeşlerinden daha çok sevmesi, kıskançlığa sebep olmuştur. Bunun sonucunda da kardeşleri Hz. Yûsuf'u çölde bir kuyuya atarlar:

Yûsuf'ı Mısr-ı melâhatde gören ‘âşıkılar
Düşdiler çâh-ı zenehdânına bir bir kıdaş (G. 312/2)

Düşdiler çâh-ı zenehdânına oldılar esîr
Yûsuf'ı seyr eyleyenler ey karındaşum benüm (G. 534/4)

Hz. Yûsuf, bir kervan tarafından kuyudan çıkartılır. Kardeşleri ise “*Bu bizim kölemizdir*”, diyerek ucuza kervana satarlar.²¹ Kervan daha sonra Hz. Yûsuf'u Mısır'a götürür ve orada esir pazarında Mısır azizi Potifar veya İtfîr'e satar (Ateş, 2004:139).

¹⁸ Yûsuf Sûresi, 12/3.

¹⁹ Yûsuf u Züleyhâ hikâyeleri için bk: Ağâh Sırrı Levend (1967). “Divan Edebiyatında Hikâye” *TDAY Belleten*, Ankara, s. 71-117; Dehri Dilçin (1946). *Yûsuf u Zeliha*, İstanbul: TDK Yay.; Mehmet Çavuşoğlu (1979). *Yahyâ Bey, Yûsuf u Zeliha*, İstanbul: İÜ Edebiyat Fak. Yay.; Mustafa Demirel (1983). *Kemal Paşazâde, Yûsuf u Zeliha*, Ankara: KTBY; Leyla Karahan (1994). *Erzurumlu Darîr, Kıssa-i Yûsuf*, Ankara: TDK Yay.; Naci Onur (1991). *Yusuf u Züleyhâ*, Ankara: Akçağ Yay.; Osman Yıldız (2008). *Yûsuf u Zeliha* (Destân-ı Yûsuf), Ankara: Akçağ Yay.; Emin Eminoğlu (2008). *Destân-ı Yûsuf*, İstanbul: IQ Yay.; Kazım Köktekin (1994). *Süle Fakih'in Yûsuf u Zelihası*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

²⁰ Yûsuf, 12/4-5.

²¹ Yûsuf, 12/19/20.

Ey ‘azîzüm çü bugün Mısr-ı cihân Yûsuf’ısun
Cân ile müşteriyüz kaçma harîdârûndan (G. 617/2)

Bu arada Hz. Yûsuf’un kardeşleri, babaları Hz. Ya’kûb’a, kardeşlerini kurtların parçaladığını ve öldüğünü söylerler. Hz. Ya’kûb, onlara inanmasa da üzüntüsünden evine çekilir ve ağlamaya başlar. Zaman içinde ağlamaktan gözleri de kör olur:

Gözleri ağlamadan görmez olan Ya’kûb’uñ
İy şabâ var haberin Yûsuf-ı Ken‘âna ilet (G. 51/3)

Mısır azizinin eşi Züleyhâ (Zelîhâ), Hz. Yûsuf’un güzelliğinden çok etkilenmiş ve ona âşık olmuştur. Bir gün ondan murat almak amacıyla odasına çağırır ve içeriden kapıyı kilitler. Durumu anlayan Hz. Yûsuf kaçmak ister, fakat arkasından kovalayan Züleyhâ, onun gömleğini çeker ve yırtar.

Züleyhâ kânde çâk eylerdi şabrı câmesin ey dil
Eger kim olmasaydı Yûsuf-ı gül-pîrehen bâ‘ış (G. 58/2)

Hüsn-i Yûsuf vireli zîneti Mısr-ı bâğa
‘Aşkî ile gögürüp geçdi Züleyhâ-yı çemen (G. 575/4)

Bu olay bir süre gizlense de zamanla saray çevresinde duyulur. Bu olayın yayılmasının sebebi de Züleyhâ’nın dâyesidir. Hamdi’nin *Yûsuf u Züleyhâ*’sında Züleyhâ’nın dâyesine sırrını açması şu şekilde anlatılır:

Pür-gam oldu demi Züleyhâ’nın
Hadden aştı gamı Züleyhâ’nın
...
Dâye-i hâsa bir gece vardı
Göz yaşın döktü yandı yalvardı

Dedi ana ki ey nevâ bahşım
Sînemin derdine devâ bahşım
...
Hâra düştüm bana meded eyl
Hecre sedd ol visâle gedd eyle (Onur, 1991: 304-305)

Züleyhâ’nın sırrını dâyesine açması sonucunda Hz. Yûsuf’a duyduğu aşk, herkes tarafından malum olmuştur:

Fâş olur mıydı cihân hâlkına râz-ı Yûsuf
Ger Züleyhâ gamını söylemese dâyesine (G. 744/2)

Züleyhâ, hakkında çıkarılan dedikodular üzerine, Mısırlı kadınları davet etmiş ve Hz. Yûsuf'u karşılarına çıkarmıştı. Onu gören kadınlar ise güzelliğinin karşısında hayrete düşmüşler ve farkın olmadan ellerini kesmişlerdir:

Cemâl-i Yûsuf'a nâzır olan kesdi elin dirler
Bunu gören helâk olur Te'âla'llâh ne şûretdür (G. 137/3)

Dedikoduların ayyuka çıkmasıyla Mısır azizi, Yûsuf'u zindana attırır.

Hayâli olsa n'ola Sebzî dilde
Mağâm itmedi mi zindânı Yûsuf (G. 349/7)

Bütün bu hadîselerden sonra Hz. Yûsuf, Mısır firavununun gördüğü rüyayı yorumlaması sonucu Mısır'a aziz olur. Fakat bu arada babası, Hz. Yûsuf'un özlemiyle ağlamaktan kör olmuştur. Hz. Yûsuf, daha sonra kardeşleri vasıtasıyla babasına gömleğini göndermiş, gömlek daha Ken'ân iline gelmeden kokusunu alan Ya'kûb oğlunun yaşadığını anlamıştır. Gömleği gözlerine süren Hz. Ya'kûb'un gözleri de açılmıştır:

Başar virdüğünü Ya'kûb-ı mağzûna te'essüfde
Var ey bâd-ı şabâ ol Yûsuf-ı gül-pîrehenden şor (G. 99/2)

Divanda Hz. Yûsuf'un güzelliğine de göndermede bulunmak suretiyle sevgili övülmek istenmiştir:

Sen güzeller şâhına n'ola sipihr olsa serîr
Cân u dilden Yûsuf-ı Mısırî saña şânî durur (G. 107/4)

Beñzemez saña güzellikde perî hûr u melek
Her güzel bellü durur Yûsuf-ı Ken'ân olmaz (G. 299/2)

(6) Hz. Eyyûb

Hz. Eyyûb, zengin ve sağlıklı bir durumda iken Allah tarafından imtihan için bütün malı elinden alınmıştır. Öyle ki on oğlunu da kaybetmiş, ardından da devası olmayan bir hastalığa yakalanarak yataklara düşmüştür. Yatakta iken kurtlar, bedenini yediği hâlde şikâyet etmemiş, devamlı olarak sabrederek Allah'a şükretmiştir. Sabrının sonucunda Allah, ona tekrardan mal ve evlat vermiştir (Şemseddin Sâmî, 1996: II/1174). Kültürümüzde ve edebiyatımızda sabrın sembolü olan Hz. Eyyûb, âşıkla ve onun çektiği sıkıntılarla özdeşleştirilmiştir.

Ne kadar kirm-i belâ o şeh ider hañt-ı 'azîm
Derd-i Eyyûb'a cihânda mübtelâlar var imiş (G. 321/4)

‘Âkıbet baħr-i fenâ ğarķasıdur fülk-i vücûd
Şabr-ı Eyyûb idüp ger olasın ‘ömr ile Nûh (G. 69/4)

(7) Hz. Mûsâ

Divan şiirinde çoğunlukla Firavun ile olan mücadelesi, Tûr Dağı’nda Allah ile konuşması (Kelimullah olması), yed-i beyzâ ve asâsının ejdere dönüşmesi, Kızıldeniz’i asası ile ikiye ayırması gibi hadiselerle zikredilen Hz. Mûsâ, Hz. Hızır ile olan münasebeti ile de sık sık beyitlerde bahis konusu olur.

Divanda, Hz. Mûsâ’nın adı; yed-i beyzâ mucizesi, Vâdi-i Eymen ve Allah’ın Tûr Dağı’ndaki bir ağaca tecellî etmesiyle ilgili olarak geçmektedir:

Mûsî ĥaķı ziyâ vireli ğün gibi yüzi
Raĥşende eyledi yed-i beyzâyı Aĥmed’üñ (G. 385/4)

Çıkardı âstîninden münevver kıldı âfâķı
Yed-i beyzâ-yı Mûsî gibi ben anda bir el gördüm (G. 502/2)

Şanuram bir yanar âteş durur vâdî-i Eymen’de
Ĝülistân içre gördükçe nihâl-i verd-i ra‘ nâyı (G. 789/2)

(8) Hz. Dâvûd

Hz. Dâvûd, saltanatla peygamberliĝi bir arada yürüten ve kendisine dört büyük kitaptan biri olan Zebûr’un verildiĝi bir peygamberdir. Edebiyatımızda sesinin güzelliĝi, hatipliĝi, ilim ve hikmet sahibi olması, demiri yumuşatması ve demircilerin pîri olması, zırh yapması, ğün aşırı oruç tutması gibi özellikleriyle anılmaktadır (Aydemir, 1996: 151-156).

Aşağıdaki beyitte Hz. Dâvûd, sesinin güzelliĝi ve hatip özelliĝiyle zikredilmektedir:

Kürsiye çıkup ser-âĝâz eylese Dâvûd-vâr
Mürdeler ihyâ ider Hızır u Mesîĥ-âsâ Velî (G. 827/3)

(9) Hz. Süleymân

Mesnevî başta olmak üzere birçok manzumede bilgeliĝi, hikmeti, adaleti, hükümdarlıĝı ve mucizeleri ile söz konusu edilen Hz. Süleymân; divan şiirinde adı en çok geçen peygamberlerin başında gelmektedir. Özellikle hükümdarlık sembolü olan yüzüĝü ve bir cin tarafından yüzüĝünün çalınması, tüm canlılara hükmetmesi

Sebe Melikesi Belkıs'la olan hikâyesi, karınca beyi ile olan macerası çeşitli teşbihler vasıtasıyla şairler tarafından sıkça mevzu edilmiştir.²²

Divanda, Hz. Süleymân'ın üzerinde İsm-i A'zam yazılı olduğu söylenen yüzüğü sayesinde, insanlar ve cinlerin yanı sıra bütün mahlukata hükmetmesine değinilmiştir:

Süleymân gibi ins ü cinne hüküm itse eyâ Sebzî
İrer bâd-ı ecel âhîr maḥâm olsa saña evreng (G. 414/5)

Halk arasında “*Bu dünya Sultan Süleymâna bile kalmadı*” şeklinde ifade edilen dünyanın faniliği konusuna, yukarıdaki beyitte özellikle vurgu yapılmıştır. Sevgilinin ağzı; divan şiirinde şekli, etkileyiciliği ve konuşunca âşıkları büyülemesi gibi sebeplerden dolayı Hz. Süleymân'ın yüzüğüne benzetilmiştir.

Müsaḥḥar eylese ins ile cinni tañ mı ol dilber
Dehân-ı nâzenîne ḥâtem-i mühr-i Süleymânî (G. 780/2)

La' liyle hüküm iderse Süleymân gibi n'ola
İns ile cinni zîr-i nigîn ḥâtem eyledi (G. 828/4)

Hz. Süleymân'ın tahtını rüzgarlar taşırmış (Onay, 200: 41):

Süleymân gibi ey Sebzî getürse tahtuñı yeller
Virürsin ' âḫîbet bâda kılpup taht-ı revân terkin (G. 596/7)

Hz. Süleymân'ın karınca ile olan kıssasından hareketle Sebzî; kendisini karınca, sevgilisini de Süleymân olarak tasavvur etmektedir:

Ben mûrına itdikleri zulmını o yâruñ
Feryâd ideyin şâh-ı Süleymân'a gelürken (G.622/3)

(10) Hz. İsâ

Divan şiirinde “*Mesîh, Mesîhâ, Rûhullah, Rûhu'l-Kudüs, İbn Meryem*” gibi sıfatlarla anılan Hz. İsâ; babasız olarak yaratılması, bebekken konuşması, Hz. Muhammed'in geleceğini müjdelemesi, hastalara şifa dağıtması, ölüleri diriltmesi, eşiği, göğe yükseltilmesi, âhir zamanda yeryüzüne gelişi gibi olaylarla anılan bir peygamberdir. Ayrıca Hz. İsâ'nın adı çoğunlukla Hz. Hızır, Hz. Mûsâ, Hz. Yûsuf, Hz. Yahyâ ve Hz. Muhammed'le birlikte kullanılmıştır (Okumuş, Kalkışım, 2008: 544-545).

²² Hz. Süleymân ile ilgili müstakil eserler için bk: Hüseyin Akkaya, *Osmanlı Türk Edebiyatında Süleyman Peygamber ve Şemseddin Sivâsî'nin Süleymâniyyesi*, 1. Kısım, Harvard Üniversitesi 1997, s. 29-49.

Hız. İsa'nın yukarıda zikredilen özellikleri, çoğunlukla sevgilinin güzellik unsuru olan dudağı ile birlikte anılmıştır. Sebzî de geleneğe uygun bir şekilde sevgilinin dudağını, Hız. İsa'nın hastaları iyileştirme ve ölüleri diriltme mucizelerine teşbih etmiştir:

- Lebidir gördigini halkı gördi
İdüben reşk çıktı göge 'İsa (G. 7/4)
- Ğamzeden hançer çeküp öldüresin lâıık mıdır
La' l-i cân-baıııııla olmuıken Mesîıı-âsâ yigit (G. 49/5)
- Şurâıı meclisiıde sâkıyâ bir hûb u ra' nâdur
Piyâle gibi cân virür lebi gûyâ Mesîııâ'dur (G. 192/1)
- Hayât-ı câvidân virür leb-i cân-baıııı 'İsa'nuıı
Ölümlüsi dirilse taıı mıdur gökde Mesîıı anuıı (G. 388/1)
- Ol Mesîııâ-dem şanem kim la' li cânumdur benüm
'Aıııına ölmek hayât-ı câvidânumdur benüm (G. 530/1)
- Nutık ile ihyâ ider biıı mürdeyi miııı-i Mesîıı
Yok dime vardur kerâmet zâhidâ cânânede (G. 691/2)
- Mesîııâ gibi her demde ider biıı mürdeyi ihyâ
Tekellüm eyledükçe nâz ile la' l-i dür-efıanı (G. 780/3)
- Bilmezem hikmet nedür kim ol Mesîııâ-leb şanem
Nice yüz bin mürde-i bir demde ihyâ eyledi (G. 842/2)
- Kılsa cânânım mezâristâna 'İsî-veıı güzer
Ol dem içre mürdeler zinde olup sınden çıkar (G. 224/4)

Hız. İsa, divanda sık sık Hız. Hızır ile birlikte anılmıştır. Bilindiğı gibi Hız. Hızır'ın âb-ı hayât sayesinde sonsuz hayata kavuıııına inanılmaktadır. Ayrıca Hızır kelimesi, renk benzerliğı dolayısıyla sevgilinin ayva tüyleriyle birlikte kullanılmaktadır. Dolayısıyla Hız. İsa ve Hız. Hızır beyitlerde sevgilinin dudağı, yanağı ve yanağındaki ayva tüyleri ile birlikte kullanılmaktadır.

- Hatı-ı ruııııla la' l-i lebüıı ey melek-ııfâıı
Hızır u Mesîıı gibi virür mürdeye hayât (G. 52/1)
- Mürdeler bulsa n'ola Hızır gibi 'ömr-i dırâz
La' l-i cân-baıııııı ile zindedür enfâs-ı Mesîıı (G. 65/2)
- Mürde diller Hızır-veıı kesb ide 'ömr-i sermedi
Söze gelse la' l-i cân-baıııııı ey 'İsî-nefes (G. 307/3)
- Gonca ağızııda ne taıı olsa dür-i şehvâr-ı lafz
Mürdeler ihyâ ider Hızır u Mesîıı âıâr-ı lafz (G. 335/1)

Dir gören bir yirde cem^ç olmuş durur Hızr u Mesîh
İtdügünce leblerüni depredüp her-bâr lafz (G. 335/4)

Haft-ı Hızr u la^ç l-i cân-bağşıyla ol ^ç İî-nefes
Mürde diller zinde eyler bir Mesîh-âşârdur (G. 104/3)

Hiz. İî'nin göge yükseltilmesi, divan şiirinde sıklıkla dile getirilen bir durumdur. İslam inancına göre Hiz. İî; çarmıha gerilmemiştir, Allah tarafından göge yükseltilmiştir.²³ Fakat bazı rivayetler göre edebiyatımızda *tecerrüd* yani kendisini masivadan soyutlamış olarak nitelendirilen Hiz. İî'nin üstünde göge yükselirken bir iğne bulunduğu ve dördüncü katta kaldığı söylenir. Bundan dolayı Hiz. İî, divan şiirindeki felek tasavvuruna göre dördüncü katta yani güneşin bulunduğu kattan ileri gidememiştir:

Çarh-ı çârümde yiriñ ister iseñ ^ç İî-veş
Bas tecerrüd gökine gün gibi a^ç lâ olıgör (G. 122/3)

Hiz. İî, bugün Hristiyan geleneğinde yaygın olan bir ritüel yüzünden şarapla da anılmaktadır. Hiz. İî'nin kanı olduğu ileri sürülerek kiliselerde Hristiyan cemaatine şarap içirilmesi, divan şiirinde de yansımaları bulmuştur. Sevgilinin yanağının rengini şaraba benzeten divan şairleri, Hiz. İî'yı bu vesileyle zikrederler:

^ç İî hâkı-çün ey şanem ü gonca-leb güzel
Mey içdügünce gül yañağun lâle-zâr olur (G. 123/2)

İrerdî gün gibi başum göge meyhânesi içre
Şunaydı pür idüp ^ç İî şuyını ger baña Yorgi (G. 821/2)

Sebzî, Hiz. İî'nin ölümleri diriltme mucizesine gönderme yaparak kendi şiirini övmeyi de ihmal etmemiştir. Şair, cihanda birçok kişinin şiir söylediğini fakat muteber olanın tıpkı Hiz. İî'nin ölümleri diriltmesi gibi insanlara canlılık veren şiirler olduğunu da belirtmektedir:

Naẓm oldur mürdeler ihyâ ide ^ç İî gibi
Yoksa bu dâr-ı cihânda nice yüz biñ var lafz (G. 335/6)

(11) Hiz. Muhammed

Hiz. Muhammed; yaşamı, davranışları ve hadisleri ile Müslümanların hayatının her alanını doğrudan etkilemiş bir peygamberdir. Bu etkinin en büyük yansımaları kültürümüzde dolayısıyla edebiyatımızda görmek mümkündür. Fakat

²³ Nîsâ, 4/156-158.

daha önce belirttiğimiz gibi Sebzî Divanı'nda dinî manzum türde herhangi bir şiir bulunmamaktadır. Bunun bir yansıması olarak Hz. Muhammed'le ilgili beyitlere de çok az rastlanmaktadır. Bu beyitlerin ilkinde şair, Hz. Muhammed'den şefâat dilemektedir. İkincisinde ise Sebzî, Hz. Peygamber'e duyduğu özlemi ve sevgiyi ifade etmektedir:

Cürmine göre 'azâb itmek dilerlerse eger
Rûz-ı mahşer Sebzî'ye eyle şefâ' at yâ Resûl (G. 469/7)

Ey Muhammed ümmeti cân u cihândan geçmişem
Gözlerüm nûrî habîbüm Muştafâ'yı gözlerüm (G. 512/5)

g. Diğer Dinî Kişilikler

(1) Hz. Hızır

Hızır; gerek hakkındaki rivayetler gerekse efsanevî kişiliğiyle hadîslerde, tefsirlerde, kısas-ı enbiyâlarda, İskender tarihlerinde, evliya menakıbnâmelerinde, halk edebiyatına ait metinlerde adı sıkça geçen bir şahsiyettir. Kur'an'da adıyla anılmayıp kendisine rahmet ve ilim verilen bir kul olarak nitelendirilen²⁴ bu şahsiyetin peygamber olup olmadığı tartışmalı bir konudur. Fakat hakkında anlatılan birçok olağanüstü olay, onun efsanevî bir kişilik olmasına sebep olmuştur.²⁵

Hızır; Hz. Musa ile kıssası,²⁶ İlyas Peygamber'le olan dostluğu, İskender'le karanlıklar ülkesine yaptığı yolculuk ve âb-ı hayâtı araması gibi birçok yönden divan şiirinde mevzu konusu olmuştur.

Hızır, divan şiirinde sevgilinin güzelliği söz konusu olunca sıkça kullanılan bir kavram olmuştur. Sevgilinin dudağı, Hz. İsâ'nın hastaları iyileştirme ve ölüleri diriltme mucizesiyle ilişkili düşünüldüğü gibi, Hızır'ın âb-ı hayâtı içmesi sonucu sonsuz hayata kavuşmasıyla da alakalandırılır. Ayrıca Hızır'ın kelime anlamı itibarıyla renk ilişkisi kurularak sevgilinin hattıyla da ilişkili olarak düşünülmüştür:

²⁴ Kehf, 18/65.

²⁵ Hızır'ın kültürümüzdeki ve edebiyatımızdaki yansımaları hakkında bilgi için bk: Ahmet Yaşar Ocak, *İslam-Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas Kültü*, Kabalcı Yay., İstanbul 2007.

²⁶ 15. yüzyıl şairlerinden Muhyiddin Çelebi, Hızır'ın Hz. Mûsâ ile yaptığı yolculuğu anlatan *Hızır-nâme* isimli bir eser te'lif etmiştir. Ayrıca Şemseddin Sivâsî, Nev'î Yahyâ gibi şairler tarafından bu konuyu işleyen *Kıssa-i Hızır ve Musa*, *Kıssa-i Musa ve Hızır* gibi isimlerle müstakil eserler yazılmıştır (Levend, 1967: 96).

Lebleründen söze geldükçe akar âb-ı hayât
Nûş iden Hızır gibi görmeye ‘ömrinde memât
Bulınur mı felek üstinde melekde bu şîfât
Güzel olursa begüm sencileyin olsa güzel (Mur. 17/2)

Kim nûş iderse Hızır gibi kesb ider hayât
Sâkî şarâb-ı la‘ lüñi eyle meded baña (G. 30/3)

Benem sâkî leb-i la‘ lüñ şarâb-ı erguvânumdur
Mesîh ü Hızır hakı içün hem âb-ı zinde-gânumdur (G. 119/1)

Mürde diller bulsalar Sebzî n’ola ‘ömr-i dırâz
Hızır’dur hatt-ı lebinden çeşme-i hayvân akar (G. 211/5)

Hızır-veş bulsañ n’ola ey dil hayât-ı sermedi
Dilberün la‘ li hayât-ı câvidânuñdur senün (G. 413/3)

Leblerinde hatt-ı ser-sebzine olsun cân revân
Hızır gibi gösterüpdür âb-ı hayvân yolların (G. 573/3)

Hızır, divan şiirinde âb-ı hayâtı aramak için İlyas Peygamber ve İskender’le birlikte Zulûmat ülkesine yaptığı seyahatla da sık sık anılır:

İrişür Hızır-ı dilüm la‘ lüñe bakmaz haţuña
Zulumât olmuş iken çeşme-i hayvân belâ (G. 18/4)

Halk kültüründe Hızır’ın darda kalanlara yardıma yetiştiği inancı çok yaygındır. Türklerin İslâm’ı kabulüyle birlikte halk inanışlarında önemli bir yeri olan Hızır kültünün ilk örneklerini, Dede Korkut’un Boğaç Han hikâyesinden itibaren folklorumuzda ve edebiyatımızda görmek mümkündür. Bu inanışın bir yansıması olarak “Hıdırellez” adı verilen bir ritüel de halk tarafından yüzyıllarca kutlanagelmıştır. Hz. İlyas ile Hz. Hızır’ın Mayıs ayının altıncı gününde buluşup Ka’be’ye hacca gittiklerine inanılan bu gün, halk tarafından bir kutlama vesilesi olarak kabul görmüştür. İnanışa göre Hızır denizde, İlyas ise karada sıkıntıya düşenlerin yardımına koşmaktadır.

Sebzî de halk arasında önemli bir yeri olan bu inanışlara gönderme yapmayı ihmal etmemiştir:

Baħr-i belâya düşdi gönül zevrakı meded
Bir Hızır-ı pey-ğuceste bize âşinâ gerek (G. 421/6)

Baħr-i firâka düşdi meded Hızır olup yitiş
Ėarķ itmeden bu fülk-i dili rûzgâr gül (G. 480/3)

İşitdük ol cüvân deryâya gitmek niyyetin imiş
Aña yoldaş ide Sebzî Hudâ Hızır ile İlyâs’ı (G. 798/5)

(2) Lokmân

Kur'ân'ın 31 sûresi Lokmân adını taşımaktadır. Sûrede Lokmân'a tıpkı Hızır gibi hikmet verildiğinin ifade edilmesi²⁷ onun edebiyatımızda hikmet sembolü şeklinde anılmasına vesile olmuştur. Taberî, onun Hz. Dâvûd zamanında dünyaya geldiğini, ilim ve hikmet sahibi olduğunu, dertlere derman bir hekim olarak ün yaptığını ifade etmektedir (Taberî, ? : I/510-515).

Lokmân, divan şiirinde hem hikmetin hem de tıbbın üstadı olarak kabul edilir. Bu yüzden beyitlerde çoğu zaman tıpla ilgili kavramlarla kullanılır. Ayrıca Lokmân'ın ölüme çare bulduğuna inanılır. Lokmân, tıp ilminin önemli isimlerinden olan İbn-i Sînâ ve onun tıp kitapları ile de divanda bahis konusu olmuştur:

Zinde eyler mürdeyi cânâ lebûñ 'Îsî gibi
Eyleseñ n'ola Şifâ bâbında Lokmân ile başş (G. 59/6)

Künc-i miñnetde ölem derdüñ ile Lokmân'um
Sen Şifâ itmeyesin böyle midür Kânûn'ûñ (G. 395/3)

(3) Hz. Ali

Dört büyük halifenin sonuncusu olan Hz. Ali, hiç şüphesiz Türk-İslam edebiyatında kendisine en çok telmihte bulunulan şahsiyetlerden birisidir. Edebiyatımızda “*kerremallâhu vechehû, Haydar, Kerrâr, Murtazâ, Şâh-ı Velâyet, Emîrû'l-Mü'minîn, Şîr-i Hudâ, Veliyullâh, Ebû Tûrâb...*” gibi isimlerle anılan Hz. Ali, İslam tarihinde hayatı hakkında en fazla menkıbeler oluşturulan kişidir. “...Kur'ân-ı Kerîm'de olan sırlar da Fâtîha'da toplanmıştır. Fâtîha-yı Şerîf'teki sırlarda Besmele-i Şerîf'te toplanmıştır. Besmelede toplanan sırlar ise besmelenin baş harfî olan bâ'dadır. Bâ'daki sırlar da onun altındaki noktadadır. İştin, bilin ki işte ben o noktayım.” (Seyyid Muhammed Nur, 200: 50-51) şeklindeki meşhur sözü onun ilim ve irfan sahibi kişiliğini göstermesi bakımından önemlidir.

Hz. Ali, yiğitliği ve cesaretiyle o kadar meşhurdur ki Bedir Savaşı esnasında onun için cennetin bekçisi olan Rıdvan adında meleğin “*Lâ fetâ illâ Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr*” diye seslendiği rivayet edilmektedir (Yıldıran Sarıkaya, 2004: 60).

²⁷ Lokmân, 31/12.

Zülfikârdan başka kılıç, Ali'den başka yiğit yoktur, anlamına gelen bu ibare, İslâmî edebiyatta Hz. Ali için sıkça kullanılan bir sözdür (Gölpınarlı, 1977: 214).

Hız. Ali; divan şiirinde ilim ve irfan sahibi olması, kahramanlığı, cömertliği, veli olması yönleriyle birçok manzumede adı geçen bir şahsiyettir. Divanda da Hız. Ali, yukarıda zikredilen özelliklerine uygun şekilde geçmektedir.

Aşağıdaki beyitte dönemin hükümdarı olan Kânûnî Sultan Süleyman, Hız. Peygamber'in hediye ettiği söylenen *Zülfikâr* adlı kılıcıyla özdeşleşen, Haydar ve Allah'ın arslanı ünvanlarına sahip Hız. Ali'ye benzetilmiştir:

Kâfire Haydar gibi her dem gazâdur çün işi
N'ola dirsem tîğ-ı bürrânına anuñ Zü'l-feğâr (K. 1/20)

Sensin ol Haydar-şifat şîr-i Hudâ rezm içre kim
Öykinümez hamleñe bebr-i beyân şîr-i jiyân (K. 5/4)

Sen kadar seniyy dil-âver pâdişâh olur mı kim
Kâfire Haydar gibi kârûñ gazâdur her zamân (K. 5/17)

Sebzî, sevgilinin bakışlarını Hız. Ali'nin Zülfikâr isimli kılıcına benzeterek âşığı öldürdüğünü iddia etmektedir:

Sînemizde Haydaruñ ey pîr-i 'aşk
Ğamzesinüñ 'aşkına çek Zü'l-fikâr (G. 94/3)

Şair aynı benzetmeyi bu sefer Hız. Ali'nin meşhur atı Döldül'den bahsederek yapmaktadır. Bilindiği gibi Hız. Ali'nin bir diğer sıfatı da "*Döldül-süvâr*" (Yıldiran Sarıkaya, 2004: 206)'dır.

Döldül-i nâza süvâr olan 'Alî'nüñ Sebzîyâ
Ğamzesinüñ 'aşkına sînemde çekdüm Zü'l-feğâr (G. 214/5)

İnsân Sûresi'nde geçen "*hel etâ*" ayetinin Hız. Ali şanında nâzil olduğu ve bu sûrenin Hız. Ali'yi vassettiği şeklinde divan şiirinde yaygın bir telakki vardır (Yıldiran Sarıkaya, 2004: 32). Bu itibarla, *hel etâ* ayeti ile Hız. Ali çoğu zaman birlikte zikredilmektedir:

Görmedüm işitmedüm dirler be-ğakkı *hel etâ*
Mâlik-i mülk-i şehâ vü şîr-dil Haydar gibi (G. 781/7)

(4) Hz. Hüseyin

Hız. Muhammed'in en çok sevdiği iki torunundan biri olan Hz. Hüseyin, edebiyatımızda özellikle Kerbelâ Hadisesi sebebiyle adı sıkça geçen şahsiyetlerdendir. Kerbelâ'daki bu hüçün verici olay, edebiyatımızda Hz. Hüseyin'i konu alan maktel ve mersiyelerin yazılmasına sebep olmuştur. Divanda sadece bir beyitte adı geçen Hz. Hüseyin, gelenekte olduğu üzere Kerbelâ ile birlikte anılmıştır. Şair, aşağıdaki beyitte “*Kerbelâ*” ve “*ger belâ*” ibareleri arasında kelime oyunu da yapmıştır:

Belî didi Hüseyin'ün ‘aşkına bil bağlayup çünkü
Çekerse Kerbelâ hakkı yiridür ger belâ ‘âşık (G. 358/4)

(5) Hz. Hasan

Hız. Muhammed tarafından ismi konulan Hz. Hasan, Hz. Hüseyin'le birlikte Resulullah'ın soyunu devam ettiren iki torunundan biridir. Hanımı Ca'de tarafından zehirlendiğı rivayet edilmektedir (Fığlalı, 1997: XVI/283).

Sebzî de bu rivayete dayanak Hz. Hasan'ın zehirlenerek öldürüldüğünü ifade etmektedir:

Hüseyin-i Kerbelâ hakkı eyâ Sebzî cihân içre
İder zehr-i belâ küşte eger olsam Hasansızın (G. 580/7)

Başka bir beyitte ise Yezid'le birlikte anılan Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, isimlerinin *güzel* ve *güzelcik* anlamlarına gelmesi sebebiyle mevzu olmuşlardır:

Olsun Yezîd sevmez ise Sebzî cân ile
Hüsni-i Hasan hakkı seni ey dil-rübâ Hüseyin (G. 636/5)

(6) Kanber

Hız. Ali'nin hâcipliğini yapan Kanber (Akkuş, 2000: 106), divan şiirinde hizmet ve bağlılığın sembolü olarak görülmüştür. Beyitlerde Hz. Ali çoğunlukla sevgiliye benzetilirken, Kanber de âşığa benzetilmiştir.

Sebzî, kendisini Kanber'e benzeterek sevgilinin hizmetinde olduğunu belirtmektedir:

Düldül-i nâza süvâr olsañ şeh-i Haydar gibi
Hizmet itsem cân u dilden ben saña Kanber gibi
Olmasam yanıñdan ayru bende bir çâker gibi
Gonca-i bâğ-ı leâfet nev-cüvânum Pîr ‘Alî (Mur. 16/2)

Cübbesine dâğ urmuş meh gibi gök ھاqqı-çün
Hıdmet itse yiridür Sebzî saña Ƙanber gibi (G. 781/9)

(7) Bilâl-i Habeşî

Sesinin güzelliği nedeniyle Hz. Peygamber'in müezzin olarak tayin ettiği Bilâl-i Habeşî, divan şiirinde genellikle teninin rengi nedeniyle sevgilinin beni ile birlikte düşünülür. Sebzî, aşağıdaki beyitte Bilâl-i Habeşî'nin sesinin güzelliğine göndermede bulunurken sevgilinin benini de zikretmektedir:

Hâl-i Hindûsı Habeş'den geldi kûl oldu diyü
Her yaña âvâze-i hûsn-i Bilâl'ümdür benüm (G. 525/2)

(8) Ca'fer-i Tayyâr

Sahâbeden olan Ca'fer-i Tayyâr, Mu'te savaşında sancaktarlık yaparken sağ ve sol elleri kesilmiş, buna rağmen sancağı bırakmayarak dişleri arasında taşımıştır. Ca'fer'e Cennet'te iki kanat verildiği ve uçmakta olduğu vahyedilince "Tayyâr" lakabıyla anılır olmuştur (Pala, 2003: 91). Bu sahâbenin ismi divanda sadece bir beyitte geçmektedir:

Sebz-i evrâk arasında al gönca göricek
Şanuram bî-şübhe gümüş Ca'fer-i Tayyârsız (G. 297/2)

(9) Yezîd

Divan şiirinde, Kerbelâ'da Hz. Hüseyin'in şehadetine sebep olması sebebiyle sevilmeyen ve nefret edilen bir karakter olarak karşımıza çıkan Yezîd, Sebzî Divanı'nda da aynı şekilde bahis konusu olmuştur:

Olayın hûsn-i Hasan ھاqqı cihân içre Yezîd
Olmaz isem cân u dilden pîr 'aşkına merîd
Kerbelâ-yı gâmda iden Sebzî'yi her dem şehîd
Püştede bir dil-rübâdur ismidür anuñ Hüseyn (Mur. 8/5)

Kerbelâ ھاqqı sebîl itmez ise cân u dili
Reh-i 'aşkıñda Yezîd olsun aña 'aşık-ı zâr (G. 213/2)

h. Ka'be

İslam inancına göre yeryüzünde yapılan ilk mabed olan Ka'be (Ünal, 2001: XXIV/14-15), çeşitli özellikleriyle manzumelere konu olmuştur. İnşasından bu yana Hz. İbrâhîm, Hz. İsmâil, Hz. Muhammed gibi peygamberle ismi anılan bu mabet,

tenasüp ve telmihler yoluyla *hâcerü'l-esved*, *zemzem*, *makâm-ı İbrâhim*, *Safâ* ve *Merve* tepeleri gibi mekânlar; *ihrâm*, *tavâf*, *sa'y* gibi terimler, hacla ilgili ayet ve hadîslerle sıkça zikredilmiştir. Divan şiirinde; *Beytullah*, *Beytü'l-atîk*, *Beytü'l-harâm*, *Harem-i Şerîf*, *Mescidü'l-harâm*, *Kible* gibi isimlerle de anılan Ka'be; sevgiliyle ilgili teşbih unsuru olarak da kullanılmıştır (Uzun, 2001: XXIV/ 23).

Örneğin aşağıdaki beyitlerde sevgilinin kapısı, Ka'be'nin kapısı ve eşiği gibi düşünülmüştür. Âşık, tıpkı hacıların Ka'be'yi tavaf ettiği gibi sevgilinin kûyunu tavaf etmektedir:

- Şafâ vü Merve hâkı eylemezler idi tavâf
İşigün olmasa 'uşşâka Ka'be-i 'ulyâ (K. 8/18)
- Gördüm yüzini Ka'be-i kûyında dilberün
Virdi cilâ bu kalbûme şevk u şafâ şehir (K. 3/7)
- Ka'be-i vaşlına irmek ister iseñ ol şehün
Âsitânına yüzün sür yüri var eyle niyâz (G. 285/3)
- Ka'be hâkkı bu dilün dünyada maşşûdı budur
Geyüp ihrâmı tavâf ide harâm-i haremün (G. 420/4)
- Ebed Beytü'l-harâmı yâd idüp meyl eylemezdüm hîç
Harâm-i bâğ-ı kûyına olaydum Sebziyâ mahrem (G. 508/7)
- Âsitânun olalı Beyt-i Harâm
Tavf ider 'âşıkun geyüp ihrâm (G. 550/1)
- Ka'be gibi beytünün her rûknini eyler tavâf
Hizmet işiginde fehm idenler erkân yolların (G. 573/6)

Sevgilinin Ka'be'ye benzeyen cemali ve mihrâbı andıran kaşları, âşık için secde edilmesi gereken bir kible konumundadır:

- N'ola secde iderse kaşları mihrâbına Sebî
Cemâli Ka'besi halk-ı cihânun secde-gâhıdır (G. 175/5)
- Dürüst olmaz namâzı secde itmezse görüp 'uşşâk
Cemâlün Ka'be'si hâkkı kaşun mihrâbına kıblem (G. 508/2)

Bilindiği gibi Ka'be, Hz. İbrâhîm ve oğlu Hz. İsmâil tarafından yeniden inşa edilmiştir. Şair de bu hadiseye şiirinde telmihte bulunarak sevgiliyi Hz. İbrâhîm'e, sevgilinin yüzünü de Ka'be'ye teşbih etmektedir:

- Ey Halîlüm saña beñzer gelmemişdür 'âleme
Ka'be'ye beñzer yüzün la'lün zülâli zemzeme

Bu gelür cârî olup gören zebân-ı âdeme
Âh şâhum dilberüm rûh-ı revânüm Muşlı Şâh (Mur. 10/6)

Şair, başka bir beyitte ise hac esnasında Ka'be'de kutlanan Kurban Bayramı'na telmihte bulunarak sevgilinin, âşığın gönlünü yapması suretiyle sanki Ka'be'yi yeniden inşa etmiş gibi sevap kazanacağını söylemektedir:

‘Îd-ı vaşla ırgürüp ben bendeñi şâd eyledüñ
Cân u dilden gûyiyâ bir Ka' be bünyâd eyledüñ (G. 406/1)

Şair, Sabâyî'ye nazire olarak yazdığı “*kıblem*” redifli şiirde Ka'be'yle ilgili birçok teşbih, tenasüp ve telmihlerde bulunmaktadır:

536 . Gazel

- 1 Tāvâf-ı Ka' be-i kûyuñ naşîb olsa baña kıblem
Huzûr ile sürerdüm Merve haqqı-çün şafâ kıblem
- 2 Cemâlûñ Ka' be'dür kıble kaşuñdur çünki 'uşşâka
Revâdur her kişi dirse saña a Ka' be'm a kıblem
- 3 Tāvâf-ı Ka' be'yi hâcılar eyler yılda bir kerre
Olur kûyuñ tāvâfı günde biñ kerre baña kıblem
- 4 Melekler Ka' be-i kuyuñ tāvâf eyler şafâsından
Görüp nûr-ı cemâlûñi iderler merhabâ kıblem
- 5 Senûñ bu Ka' be-i kûyuñ tāvâf itmekde 'âşıklar
Ne sa'y ile iderlerse olur ehl-i şafâ kıblem
- 6 Senûñ kûyuñda 'âşıklar iderler cânını kurbân
Müyesser eylesün diyü vişâlûñi Hudâ kıblem
- 7 Baş açık yalın ayak kûyuña 'azm eyledi Sebzî
Şanasın Ka' be'ye gitdi gedâ-yı bî-nevâ kıblem

2. Tasavvuf

Kaynakları itibarıyla çeşitlilik ve zenginlik arz eden divan şiirinin istifa ettiği en önemli konulardan biri de tasavvuftur. Birçok edebiyat araştırmacısı, tasavvufun, divan şairleri için önemli kaynaklarından biri olduğu konusunda hemfikirdirler (Levend, 1984: 9-79; Tolgay, 1995: 75-76; Timurtaş, 1990: 10-11; Çavuşoğlu, 2001: 15; Gibb, 1999: I/34-62; Çeltik, 2003: 124-125).

Özellikle Selçuklular döneminde Moğol baskısından kaçan ve çoğunluğu *Horasan, Buhara, Semerkand, Belh, Hoy* gibi tasavvuf merkezlerinden gelen ve kültürümüzde *Horasan Erenleri* şeklinde tanımlanan mutasavvıflar, fikir ve ilim sahasındaki eserlerinin yanı sıra kültürel faaliyetlerde de çok etkili olmuşlardır. Bu mutasavvıflar, ilerleyen dönemlerde Selçukluların ortadan kalkmasıyla Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda da söz sahibi olmuşlardır (Kara, 2008: 70).

Osmanlılarda tasavvufun bu kadar yaygın ve etkili olmasında İslam medeniyetinin Horasan yoluyla Maverâünnehir'den gelmesi de önemli bir faktördür. Bu dönemde İran kültürünün Türkler üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Zaten Türkler, İslâmiyetin birçok unsurunu doğrudan doğruya Araplardan değil, Acemlerden almıştır. Bu etkileşimi aynı ruh hâlini yaşayan ve aynı zevk derecesine erişen her iki toplumun, farklı dillerle, aynı hakikati dile getirmesi olarak yorumlamak da mümkündür (Kılıç, 2004: 32). Bu itibarla İranlılar, Türklerin tasavvuf ve edebiyat anlayışında tesirli olmuştur

Bu etkileşimin sonucunda divan şairleri, tasavvufu bir ifade vasıtası olarak kullanmaya başlamışlardır.²⁸ Bazen mecazlarlar bazen sembollerle birçok tasavvufi terim ve tabir; divan şiirinin şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir (Andrews, 2001: 81-82; Schimmel, 1999: 155). Tasavvuf, şairlerin anlam ve hayal dünyasını zenginleştirmiş, şiirin estetik bir boyut kazanmasında ve derinlik kazanmasında etkili olmuştur (Köprülü, 2003: 51-52; Gibb, 1999: I/34; Gölpınarlı, 2000: 232-236).

Cihan Okuyucu, divan şairlerinin bazılarının inanarak bazılarının ise yaşadıkları dönemin eğilimlerine uyarak tasavvuf mazmunlarını kullandığını, fakat sonuç itibarıyla şairlerin tamamının tasavvuf neşvesine tabii olduğunu ifade eder. Bu itibarla Ahmet Yesevî geleneğini takip eden bazı şairler, şiiri; tasavvuf eğitiminde bir araç olarak görürken bazıları da bir geleneğin tezahürü olarak şiirlerinde tasavvufi terimlere yer vermiştir. İlk grupta yer alan şairlerin birçoğu tekkelerde yetişmiş, kalabalık halk topluluklarına sade ve güzel bir Türkçe ile şiir söylemişlerdir (Güzel, 2006: 278). Yani yaşadıklarını veya yaşanması gerekenleri şiir vasıtasıyla anlatmışlardır.

²⁸ Özellikle XIV ve XV. yüzyılda divan şiirinde tasavvuf ve tasavvufi terimlerin kullanımıyla ilgili olarak bk: Kaplan Üstüner (2007). *Divan Şiirinde Tasavvuf*, Ankara: Birleşik Dağıtım Kitabevi.

İkinci grupta yer alan şairler ise, üzüntü, sevinç, gurbete düşmüşlük, hayret vb. duyguları tasavvufî terimler yoluyla anlatmayı tercih eden ama mutasavvıf olmayan şairlerdir. Yani bu şairlerin şiirlerinde tasavvuf; yaşamlarını yansıtan bir araç değildir, yaşadıklarını tasavvuf yoluyla yorumlama şeklidir (Andrews, 2001: 84).

Kısacası hangi sebepten olursa olsun divan şairlerinin tamamının tasavvufla şöyle veya böyle bir ilişkisi vardır. Bazı kaynaklarda tasavvufla doğrudan ilgisinin bulunmadığı söylenen ve şuh şiirleriyle tanınan Nedim’de bile tasavvufî eğilimlerin olması (Gölpınarlı, 2000: 239-240) veya epiküryen bir şair olarak vasıflandırılan Bâkî’nin (Pala, 1988: 20-21) de tasavvufî manzumeler yazması (Karaismailoğlu, 2001: 111-117), tasavvufun divan şiirindeki yerini göstermesi bakımından önemlidir.

Sebzî ise yukarıda bahsi geçen ikinci grupta yer alan şairlerdendir. Yani tasavvufu şiirlerinde bir amaç olarak değil araç olarak kullanan bir şairdir. Hayatıyla ilgili bilgi veren kaynaklarda mutasavvıf olduğuna veya bir tarıkata bağlı olduğuna dair bilgi bulunmayan şairin, divanı da bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Divanın geneline baktığımızda tasavvufî içeriği sahip çok az sayıda beyit ya da manzumeye rastlamaktayız. Divanda büyük ölçüde tasavvufî içeriğe sahip manzumelere aşağıda değinilmiştir:

a) Tasavvufî Kavramlar

Aşk: Mutasavvıflar, aşkı mecâzî ve hakikî olmak üzere ikiye ayırırlar. Mecâzî aşk, bir insanın diğerini sevmesi, hakikî aşk ise kulun Allah’a veya Allah’ın kuluna duyduğu sevgi anlamına gelmektedir. Tasavvufta mecâzî aşk, en az hakikî aşk kadar önemlidir. Çünkü sâlikî, hakikî aşka götürecek en önemli vasıta mecâzî aşktır. Mutasavvıfların ifadesiyle; “*el-mecâzû kantaratü’l-hakîka*”; yani mecaz, hakîkatin köprüsüdür.

Bu yüzdendir ki divan şiirinde gerek İlâhî aşk hâllerinin beşerî aşkı anlatan bazı terimlerle kullanılması gerekse beşerî anlamdaki sevgilinin güzellik unsurlarından ve şaraptan bahsedilmesi; aşka yüklenen anlamla ilgilidir (Şentürk, 2006: 63).

Sebzî de tasavvuftaki bu bakış açısını aşağıdaki beyitte açık bir şekilde ifade etmiştir. Şair, sevgilisinin eteğini bir türlü bırakmayacağını ifade ederken amacının bu vesileyle hakîkî sevgiliye ulaşmak olduğunu söylemektedir:

Elden düşürme dâmen-i ma‘ şûkî rûz u şeb
İrişdürür haqîkate âhîr mecâzî yol (G. 475/4)

Bezm-i Elest: Kur’ân-ı Kerîm’de “*Elestü bi-Rabbiküm*” hitabının yapıldığı ve ruhların da “*Kâlû belâ*”²⁹ şeklinde cevap verdikleri meclistir:

Şair, aşağıdaki beyitte kendisinin aşkı, ezel meclisinde tanıdığını bu yüzden Ferhâd’ın kendisi yanında bir âşık sayılamayacağını ifade etmektedir:

Keserken tağ-ı ‘ aşkı derd ile rûz-ı ezelde ben
Dağı Şîrîn’e olmamışdı Sebzî Kûh-ken ‘ âşık (G. 357/5)

Sevgilinin yüzü, beni, kaşı, gözü, saçları, dudağı vb. birçok güzellik unsuru, Allah’ın bazı sıfat ve güzelliklerinin ve ona duyulan aşkın sembolize edildiği remizler içermektedir (Şentürk, 2006: 63). Şair de daha Hz. Âdem yaratılmadan sevgilinin dudaklarının mesti olduğunu ifade ederek bu sembolü kullanmıştır. Bilindiği gibi tasavvufta dudak, vahdeti işaret etmektedir:

La‘ l-i yâruñ mest ü şeydâsıydı dil rûz-ı ezel
Olmadın bezm-i cihân içre gil-i Âdem kadeh (G. 68/2)

La‘ l-i yâruñ mesti idi dil ezel
Olmadın peymâne vü meyhâne hiç (G. 64/3)

Cemâl: İç ve dış güzelliği ifade eden bu terim, tasavvufta hakîkî güzelliği anlatmak için kullanılır (Cebecioğlu, 2005: 123). Mutasavvıflar, Allah’ın kendi cemâlinin aynını görmek istemesi üzerine dünyayı yarattığına inanırlar. Bu inancı da “*Ben bir gizli hazine idim, bilinmek istedim; bilineyim diye mahlûkâtı yarattım.*” kudsî hadîsi en veciz şekilde ifade etmektedir:

Kıldı anuñ-çün sirişte Tañrı insân cevherin
Âşikârâ eyleye qalmaya pinhân cevherin (G. 633/1)

Dünyanın Geçiciliği: Bu dünya ve ona ait olan her şey geçicidir. Bu yüzden ona bel bağlamamak, güvenmemek gerekir. Şaire göre bu dünyada rahat etmenin tek yolu da bu dünyanın faniliğine inanmaktır:

Devr-i hüsni geçmedin sürsün şafâsın dilberüñ
Dem bu demdür bâkî qalmaz Sebzîyâ devrân geçer (G. 216/7)

²⁹ A‘râf, 7/172.

Kurtulam dirseñ eger âfet-i derd ü ğamdan
Zînete aldanuben ğalma bu şöhretde şağın (G. 582/3)

Süleymân gibi ey Sebzî getürse tağtuñı yeller
Virürsin ‘ âĳıbet bâda ĳılup tağt-ı revân terkin (G. 596/7)

il‘ at-ı fâĳır geyüp ey ħ‘âce faĳır itme bize
Her ĳişi dünyâya ĳün ‘ uryân gelür ‘ uryân geĳer (G. 216/4)

Gaflet: Nefsin arzularına uyarak, zamanı boşa geĳirmek, kalbin Allah’tan ve onun zikrinden ğâfil olmasıdır (Uludaĳ, 2001: 141). Eskilerin deyimiyle; *Gaflet, derin bir uykudur*. Şair de dünya hayatını bir yolculuĳa benzeterek bir mürşidin kılavuzluĳunda gaflet uykusuna dalmadan bu yolculuĳun başarılı bir şekilde tamamlanması gerektiĳini ifade etmektedir:

Kâr-bân ile iriş menzile yol ĳorkuludur
Ēaflet uyĳusına ĳalma dem-i riĳletde şaĳın (G. 582/2)

Hayret (Hayrân): Sâlikin nefis terbiyesinde geĳtiĳi hâllerden biridir. Allah’ın gücüne, sun’una, hikmetine karşı duyulan aşırı bir arzudur. Sâlik, bu hâlde iken korku ve rıza, tevekkül ve recâ arasındadır (Cebecioĳlu, 2005: 260). Şair de aşağıdaki beyitte sûfîyi uyararak aşkın menzillerini geĳmenin kolay olmadığını söyler. Ēünkü birçok ĳişi hayret makamında kendisini kaybetmiş, yolunu şaşırmıştır:

‘ Aşk menzillerini añlama ĳâfil şûfî
Nice irdüm diyeni vâlih ü ĳayrân buldum (G. 492/6)

Şair bu kavramı, sevgilinin yanaĳı vesilesiyle Allah’ın hikmetine ve gücüne duyulan hayranlıĳı ifade etmek için de kullanmıştır:

Yâr ruĳsârı ki ĳayrân oldu şeyĳ ü şâb aña
Pertev-i nûr-ı İlâhî’dür getürmez tâb aña (G. 27/1)

Kanaat: Tasavvufî metinlerde sıkĳa zikredilen ve hadis olarak da rivayet edilen “*Kanaat bitmez tükenmez bir hazinedir*” (Kuşeyrî, 1991: 299) sözü, hırslı ve açĳözlü olmamak gerektiĳini öğütlemektedir. Tasavvuf yoluna girenlerin sahip olması gereken bir erdem olan kanaat, azla yetinmeyi ve mutlu olmayı gerektiren ahlakî bir özelliktir:

Seng-i miĳnet mesnedüm başumda biñ dürlü belâ
Mülk-i ĳam sultânıyam baña gerekmez taĳt u tâc (G. 64/3)

Cihânda ister iseñ kim ‘ azîz ola ĳadrûñ
Hemîşe terk-i ĳama‘ ĳıl dime bu çoĳ u bu az (G. 301/4)

Mâsivâ: Tasavvufta, Allah'tan başka her şey demektir (Cebecioğlu, 2005: 414). Gönülde Allah'tan başka neyin sevgisi varsa onun sevgilisi odur, anlayışının bir yansıması olarak dünyalık her şey mâsivâ olarak nitelendirilmiştir. Bu yüzden dünyaya gönül vermemelidir:

Seni dûr eyleyen Hâk'dan dilâ nâm u nişânuñdur
İrerdüñ şübhesiz kılsañ eger nâm u nişân terkin (G. 596/3)

Görüp zen-i dünyâyı biñ zîver ü zînetle
Meyl eylemeyen ey dil merdâneye 'aşk olsun (G. 624/5)

Yıkılur zîr ü zeber olur bu kaçır-ı kâ'inât
Gel gönül virme binâ-yı dehre bî-bünyâddur (G. 118/3)

Mest: Aşkın, âşğın bütün varlığına hâkim olması, iliklerine işlemesi (Uludağ, 2001: 243). İlâhî aşk şarabıyla sarhoş olan kişi anlamına gelen mest, devamlı olarak hâlet içindedir. Şair de bu şaraptan ezel meclisinde içtiğini ifade etmektedir:

Men' eyleme Sebzi'yi zâhid mey-i hamrâdan
Olmaz idi 'âkıl-ı mest-i ezel olmuşdur (G. 102/5)

Aşağıdaki beyitlerde geçen, *mest-i harâb* ifadesi ise; aşk denizine batmış, sarhoşluğa gark olmuş anlamına gelmektedir. Şair, ezel meclisinin sâkisi olan Allah'ın kudretiyle bu hâle geldiğini ifade etmektedir:

Ben ezel hum-hânesinde mest-i dürd-âşâmken
Gelmemişdi mül dağı mest-i harâbuñ 'aynına (G. 686/4)

Sâkî bezm-i ezel itdi bizi mest-i harâb
Zâhîdâ sencileyin ehl-i riyâ eylemedi (G. 803/3)

Pîr-i Mugân: Aşk şarabını sunan mürşit, şeyh anlamlarına gelmektedir. Bu tabir, divanda riyadan korunmak isteyenler için başvurulması gereken bir makam anlamında kullanılmıştır:

Olmağ isterseñ eger zerğ ü riyâdan sen berî
Sebziyâ pîr-i muğânuñ ayağına karşı var (G. 190/7)

Riyâ: İbadet ederken veya amel işlerken Allah'tan başkasını düşünerek ihlası terk etmek anlamına gelmektedir (Cebecioğlu, 2005: 520-521). Divan şiirinde rind gönüllü âşğın karşısında zâhid, riyâsıyla söz konusu edilmiştir:

'Âşıka ta'ne ider arka virüp mihrâba
Zâhîdi gör ki dağı bâb-ı riyâdan geçemez (G. 272/4)

Sâkî: Arapça kökenli olan bu kelime, “su ve şarabı sunan” anlamına gelmektedir. Tasavvufi anlamıyla “pîr-i kâmil, mürşid-i kâmil, mürşid-i mükemmel”

gibi tasavvuf büyüklerini de işaret eden bu kelime; “*Kendi âşıklarına ezeli aşk şarabını tattıran Cenâb-ı Hak, feyiz veren, aşk ve muhabbet şarabını âşıklara vererek onları fânileştiren fenâfillaha erdiren Allâh*” manasında da kullanılmaktadır (Arslan, 2003: 13-14). Bu tabir, divanda *aşk şarabını sunan Allah*, anlamında kullanılmıştır:

Ma‘ ânî câmını baña şunardı sâkî-i vahdet
Ezel bezmine gelmemiş iken bir kimse benden geç (G. 60/7)

Şarap: Tasavvufta şarap; aşkı, muhabbeti, şevki ve vecdi temsil eder. Şarap gibi aşk da insanı kendinden geçirir (Uludağ, 2001: 323). Bu şarap öyle etkilidir ki bir yudumu bile insanın mahşer gününe kadar mest olmasını sağlayacaktır. Ayrıca aşağıdaki beyitte Mevlevîlerin kendi aralarında kullandığı bir deyim de kullanılmıştır. Aşk ve vecd hâlinin artması için bir Mevlevî diğerine: “*Aşk olsun*” deyince öbürü de niyaz secdesi yaparak “*Aşkın cemâl bulsun*” diye cevap verir. Bu vesileyle muhabbetin artmasına vesile olan bu deyim, günümüzde farklı bir anlamda kullanılmaktadır:

Bir cür‘ asını içen tâ-ğaşr olur medhûş
Câm-ı mey-i vahdetden mestâne ‘aşk olsun (G. 624/3)

Yukarıda ifade edildiği gibi aşk şarabını içen mest olur, kendinden geçer:

Her kime şorsam ol dem olur sâkî bî-ğaber
Bezm-i elest câmina yâ Rab ne kıtdılar (G. 114/3)

Tecrid: Sâlikin zahirini mal ve mülkten arındırması, yaptığı her şeyi sadece Allah rızası için yapması, makam ve hâl sahibi olma düşüncelerinden kendini soyutlamasıdır (Uludağ, 2001: 342).

Divan şiirinde tecrid veya mücerred kavramları Hz. İsâ’yı hatırlatır. Çünkü onun göğe yükselirken üzerinde bulunan bir iğne yüzünden dördüncü felekde kaldığı söylenmektedir. Bu yüzden amacına ulaşmak isteyen sâlik, dünyadan kendini soyutlamalıdır.

Çarh-ı çârümde yiriñ ister iseñ ‘İsâ-veş
Bas tecerrüd gökine gün gibi a‘ lâ olığör (G. 122/3)

Terk: Tasavvufta kendini dünyaya ait olan her şeyden tecrid eden sâlik, aynı zamanda her türlü mâsivâyı da terk etmelidir. Hatta *terk-i terk* etmek suretiyle zihninde ve gönlünde Allah’tan başka hiçbir şeye yer bırakmamalıdır:

Kayd-ı ta‘ allukı saña var itme pâ-y bend
Fikr it özüñi kıl yüri terk-i ta‘ allukât (G. 52/4)

İremez Ka'be-i maşşûda şu kim 'aşk içre
Varını terk idüben tâc u kabâdan geçemez (G. 272/3)

İçenler bâde-i 'aşkıñ kılurlar hân-mân terkin
Düşüp kûy-ı harâbâta virürler bu cihân terkin (G. 596/1)

Tevekkül: Sebep ve tedbirde ihmal göstermemek şartıyla sebebi hiç nazar-ı itibara almamaktır. Sadece Allah'a güvenmektir. Allah'ı vekil kılmak ve vekile tam olarak itimat etmek demektir (Kuşeyrî, 1991: 302).

Aşağıdaki beyitte şair, iki dünyada mutlu olmak isteyen kişinin buna ancak tevekkülle ulaşabileceğini anlatmaktadır:

İki 'âlemde ey dil ister iseñ pâdişâ olmak
Tevekkül hırkasın geyüp gerekdür hâk-pâ olmak (G. 355/1)

Uzlet: Kötü huylardan arınmaktır. Aslında bu kavram, halktan uzaklaşıp bir köşeye çekilmek ve ibadetle meşgul olmak şeklinde anlaşılmıştır. Halbuki uzlet; “*iş zamanı içinde, halkın arasında bulunmak ve onlara faydalı olmak, iş zamanı dışında lehv ü la'b, hevâ vü heves peşinde koşanların arasında bulunmamak için evine, ailesinin yanına dönmek ve onlara faydalı olmaya çalışmaktır.*” (İz, 1968: 137).

Şair de yukarıdaki anlayışa uygun olarak dünya malından uzaklaşıp uzlete çekildiğini söylemektedir:

Mülk-i fakruñ şâhiyam terk-i cihân başumda tâc
Ey gönül taht u serîrim künc-i 'uzletdür baña (G. 28/4)

Manşıbını kanı dünyânuñ gönülden 'azl idüp
Künc-i 'uzlet Sebziyâ şimdi mekânumdur benüm (G. 530/5)

Vahdet-i Vücûd: Tasavvufî anlayışa göre bütün varlıklar, Allah'ın isim ve sıfatlarının tecellîsidir. Bu konu hakkında iki farklı görüş bulunmaktadır. Biri “*Heme ûst*” (Ne varsa odur), diğeri “*Heme ez ûst*” (Ne varsa ondandır). Türk-İslam kültüründe çoğunlukla Muhyiddin Arabî'nin öncülüğünü yaptığı birinci görüş yaygındır. Buna göre *kâinatta varlık olarak ne varsa hep O'nun kendisidir*. Görülen bütün eşya, O'nun esmâ ve sıfatının tecellisinden ibarettir. Eşyaya bakan insan, Allah'ın kudretini temaşa ederek ona ulaşır. Vahdet-i vücûd, Cüneyd Bağdadî'ye isnat edilen “*Sırtımdaki cübbenin içinde Hak'dan başka bir şey yoktur.*” anlayışından hareketle insanda Hakk'ı görmek, O'nun kudret ve azametini düşünmektir. (İz, 1968: 161-162). Bu yüzden âlemde görünen her şey mecâzîdir ve onun tecellisidir. En

veciz ifadesiyle *Lâ mevcûde illâ Hû* şeklinde özetlenebilecek bu anlayış, divan şiirinde de tasavvuf ehli olsun olmasın birçok şair tarafından dillendirilmiştir:

Câm-ı şabûhı içre gören didi ‘ârîzuñ
Âyine-i cemâl-i Hudâ-yı nümâ seher (K. 3/6)

Yâruñ ruḥı ki şun‘ -ı Haḫ-ı zü‘l-celâldür
Her kim görürse dir bu ne ḥüsn ü cemâldür (G. 111/1)

Zâhidâ pervâne-veş ‘âşık nice tolaşmasun
Ḥüsn-i yârı kendi şun‘ ından uyardı çok sirâc (G. 64/4)

b) Tasavvufi Şahsiyetler

(1) *Hacı Bektaş-ı Velî*

I. Murad devrinde yaşamış olan Hacı Bektaş-ı Velî, Ahmet Yesevî’nin talebelerinden icazet almıştır. Anadolu’da tasavvufun gelişmesinde önemli bir yeri olan Horasan erenlerindendir. Tasavvufla ilgili eseri Makalât, mutasavvıflar arasında meşhurdur (Güzel, 2006: 292-308).

Hacı Bektaş, aşağıdaki beyitte Anadolu Abdallarının, Kalenderîlerinin Haydarîlerin, Melâmîlerin, Babaîlerin, Ahîlerin, Bektaşîlerin, Alevîlerin; Işıkların, Torlakların ve Yeniçerilerin ortak “pîr”i sayılan Seyyid Gazi ile birlikte geçmektedir (Öz, 2000: 193):

Bir ışıkdur nâr-ı âhuma göre Sebzî benüm
Seydî Gâzî tekyesi vü Hâcî Bekdâş ocağı (G. 829/5)

Aşağıdaki beyitte ise Hacı Bektaş, *Hünkâr* lakabıyla anılmaktadır:

Şu kadar ḥ’âr u ḥacîl itdi beni çarḥ-ı denî
Görsem isterdüm eger Ḥazret-i Ḥünkâr-ı cihet (G. 56/7)

(2) *İbrahim Edhem*

Belhli İbrahim diye de tanınan İbrahim Edhem, bir gün avdayken ininden çıkardığı bir tilkiyi veya tavşanı takip eder. Takip sırasında birden bir ses ona: “*Ey İbrahim sen bunun için mi yaratıldın? Bu işi yapmaya mı memur kıldın?*” diye hitapta bulunur. Yaşadığı bu olay üzerine atından inip babasının çobanlarından birinin cüppesini alır. Daha sonra sahranın yolunu tutar (Kuşeyrî, 1991: 112).

Sahip olduğu saltanattan ve dünya nimetlerinden vazgeçerek tasavvuf yolunu seçmesi sebebiyle divan şiirinde çeşitli telmihlerle zikredilir. Sebzî de İbrahim Edhem’in tahtını bırakmasına telmihte bulunarak asıl sultanlığın mâsivâyı terk etmekte olduğunu ifade etmektedir:

Ṭutan İbrâhîm Edhem-veş ferâgat mülkini
Terk iden taht u serîri didi sulṭânlık budur (G. 260/4)

(3) *Mansûr*

Tasavvufun gelişmesinde önemli katkıları olan Hallâc-ı Mansûr, coşkun sözleri ve tavırlarıyla halk ve ulemâ arasında huzursuzluğa sebep olmuş, bazıları deli olduğunu iddia ederken bazıları da velî olduğuna hükmetmiştir. Aleyhindeki faaliyetler sebebiyle tutuklanmış, sekiz yıl hapiste kaldıktan sonra “*Ene’l-hak*” sözüyle İlahlık iddiasında bulunduğu söylenerek katline hükmedilmiştir (Güfta, 2004: 278).

Divan şiirinde çoğunlukla “*Ene’l-Hak*” sözü ve idam edilmesi sebebiyle anılmaktadır. Mansûr’un idamına telmihte bulunulan beyitlerde sevgilinin saçı, dar ağacı olarak düşünülür. Çünkü âşığın gönlü, sevgilinin saçlarındadır ve âşık eğer aşk sırrını ifşa ederse ölümü bu yüzden olacaktır:

Dâr-ı zülf-i yâra ber-dâr olsa dil Manşûr olur
Şâd olup ceyş-i belâ vü guşşaya manşur olur (G. 121/1)

Dâr-ı cihânda aşıla Manşûr-veş n’ola
Esrâr-ı derd-i ‘aşkıni her kim iderse fâş (G. 309/3)

Şakın fâş eyleme yâruñ saña itdügi nâzından
Haber virdügi içün aşdılar Manşûr’ı râzından (G. 572/1)

3. Şahıslar

a) Hikâye Kahramanları

(1) *Leylâ ve Mecnûn*

Başta Arap, Fars ve Türk edebiyatları olmak üzere bütün İslâm edebiyatlarının ana temalarından biri olan bu hikâye, şairlerin sıkça andığı, mazmun olarak kullandığı, mukayese ve telmihler yaptığı son derece meşhur bir kıssadır (Kütük, 2002: 10).

Pek çok kaynağın efsane olarak nitelendirdiği Leyla ve Mecnûn hikâyesi, divan şairleri tarafından çeşitli vesilelerle sıkça konu edilmiş bir kıssadır. Divan şiirinde en fazla işlenen mevzuların başında gelen bu hikâyeyi, Türk edebiyatında ilk olarak Gülşehrî, *Mantıku’t-Tayr* adlı eserinde işlemiştir. Hikâye, eserin “*Dâstân-ı Leylî ve Mecnûn*” başlıklı bölümünde 79 beyitlik bir manzumede anlatılır (Levend, 1959: 103).

Türk edebiyatında aşk konulu mesnevîler sahasında en çok ilgi çeken ve beğenilen hikâye, hiç şüphesiz Leylâ ve Mecnûn hikâyesidir.³⁰ Öyle ki divan şiirinde Mecnûn âşğın, Leylâ ise sevgilinin timsâli olmuştur. Bu iki kavram, manzumelerde aşk ve sevgili ile bütün kavram ve çağrışım katmanlarını ifade edebilecek genişlikte kullanılmıştır (Tökel, 2000: 446).

Hikâyenin kahramanlarından Mecnûn, âşğın en çok zikrettiği isimdir. Çünkü, o aşk yolunda kendisi gibi sıkıntılar çekmiş birisidir. Fakat yine de Mecnûn, aşk sahrasında Sebzî'ye yoldaş olamaz.

Râh-ı ğurbetde belâ vâdîlerin kattı itme de
‘Aşğ şahrâsında Mecnûn olamaz hem-pâ baña (G. 5/3)

Kûh-ken fehmi eylemez söylersem ahvâl-i dilim
Bu tarîk-i ‘aşğda Mecnûn ise dîvânedür (G. 113/7)

Hîred vâdîlerin terk eyleyüp ol Leylî ‘aşğında
Kanı Sebzî gibi ser-ğalka-i ehl-i cünûn olmuş (G. 314/5)

Bu hikâye, Osmanlı toplumunun her katmanında bilinen ve sevilen bir mesnevidir. Bu yüzden başta Fuzûlî'ninki olmak üzere şiir ve eğlence meclislerinde devamlı olarak okunmuştur. Şair, aşağıdaki beyitte bir taraftan buna telmihte bulunurken bir taraftan da kendi aşk macerasını daha üstün tutmaktadır:

Oğurlar kışsa-ğânlar kışsa-ı Leylî vü Mecnûn'ı
Meger ben ‘âşğ ile ol şacı leylâyı bilmezler (G. 220/3)

Hikâyenin kadın kahramanı olan Leylâ, ma'şûkun simgesi olması itibarıyla beyitlerde sevgilinin benzetildiği kişidir. Beyitlerde çoğu zaman *leyl* (gece) ve *leylâ* (karanlık gece, gece renkli) kelimelerinin çağrışımıyla *şac*, *siyah*, *zincir*, *gece* ile birlikte kullanılmıştır:

Leylî-i zülfi hevâsı ile Mecnûn olmadın
Ey gönül başum alup gitmek gerekdür bir yaña (G. 22/3)

Ğağlara düşer m'idim Mecnûn gibi ey ehl-i hûş
İtmeseydi ol şacı Leylî eger efsûn baña (G. 26/3)

İy şacı Leylî beni dîvâne itdün ‘âkıbet
‘Âleme Mecnûn gibi efsâne itdün ‘âkıbet (G. 47/1)

³⁰ Türk edebiyatındaki Leylâ ve Mecnûn mesnevîleri ve bunların birbiriyle mukayesi için bk: Rıfat Kütük (2002). *Lârendeli Hamdî'nin Leylâ ve Mecnûn Mesnevîsi (İnceleme/Metin ve Diğer Leylâ ile Mecnûn Mesnevîleriyle Mukayeses)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Divanda hikâyenin bazı bölümlerine telmihte bulunan sahneler de görmekteyiz. Mecnûn'un sahrada gezmesi, Leylâ'nın çadırına Mecnûn'un gelmesi, babasının Mecnûn'u şifa bulmak ümidiyle Ka'be'ye götürmesi ve Leylâ'nın devesi gibi birçok unsur metinde karşımıza çıkmaktadır:

Taşlar ile sîne dögüp âh-ı vâ Leylî diyüp
Ey gönül Mecnûn gibi biz sâ'ir-i şahrâlaruz (G. 268/2)

Hayme-i Leylî diyü hâl eyleyüp yüz sa'y ile
Sürdi Mecnûn-ı belâ-keş yüz niķâb-ı Ka'be'ye (G. 688/2)

İtmezdi ceres gibi figân şevķ ile Mecnûn
Leylî'den eşer ańlamasa maħmil içinde (G. 733/2)

Gök haymesin yakardı o gün nâr-ı âh ile
Mecnûn ziyâret itmese Leylî otağını (G. 873/3)

Sebzî, bu iki aşk kahramanından bahsederken onların aslında efsane veya mesel olduğunu da ifade eder. Şair, bu beyitlerde kıssayı tasavvufî bir motif olarak ele almaktadır. Çünkü beşeri aşk, geçicidir, efsanedir.

Tâ Leylî gibi yârüm ey dil güzel olmışdur
Mecnûn gibi 'aşķında cânüm meşel olmışdur (G. 102/1)

Söylenür dillerde dâ'im Leylî ve Mecnûn gibi
Ser-güzeşti şimdi her bir 'âşıkun efsânedür (G. 113/8)

Sevdüm o saçı Leylî'yi biñ cân ile dilâ
Mecnûn mişâli 'âleme olsam gerek meşel (G. 479/4)

Şair, Leylâ ve Mecnûn'dan bahsederken yine aşklarıyla meşhur olan Ferhâd ile Şirin hikâyesine de gönderme yapmaktadır. Bu durumda sevgili saçıyla Leylâ'ya, dudakları itibarıyla Şirin'e benzetilir.

Her saçı leyli lebleri şîrine virme dil
Şahrâya Kays'ı Kûh-keni tağa şaldılar (G. 129/2)

Sevdi bir saçları leyli leb-i şîrini diyü
Kays u Ferhâd gibi 'âleme efsâne idüm (G. 544/6)

(2) *Ferhâd ile Şîrin*

Divan şiirinde âşık ve sevgiliyi temsil eden aşk kahramanlarından biri olan Ferhâd ile Şirin, Türk ve İranlı şairlerce defalarca işlenmiş ve mesnevilere konu olmuştur. Genellikle Hüsrev ü Şirin ismiyle şark edebiyatlarında tanınan bu hikâyenin konusu, menşee itibarıyla Sâsâni hükümdarlarından Husrev Pervîz'in

hayatını ve aşk maceralarına dayanmaktadır (Timurtaş, 1980:17). Hikâye, sadece divan şiirinde değil halk kültürü ve edebiyatında da önemli bir etkiye sahiptir.

Hikâyenin divanlarda genel yansıması, mesnevilerde anlatılan temaya uygundur. Ferhâd, şairi yani âşığı; Şirin de sevgiliyi temsil eder. Ferhâd; sanatkârlığı, Şirin'in aşkı uğrunda Bî-sütûn dağına delmeye çalışması ve yine bu dağda feci bir şekilde ölmesiyle beyitlerde sıkça zikredilir. Şirin ise; daha çok sevgilinin dudağı ve Husrev'le olan ilişkisiyle söz konusu edilir.

Çalışmamızda yer alan “-ı *Kûh-ken*” redifli 637. gazel tamamen Ferhâd ile ilgili yek-ahenk bir gazeldir. Divanda yer alan diğer beyitlerde de Ferhâd, çoğu zaman *dağ kazıcı* anlamına gelen Kûh-ken ismiyle anılmaktadır.:

Kûh-ı ğam çekmekde umar Kûh-ken himmetâ baña
Nice Mecnûn öykinür ey saçları Leylâ baña (G. 5/1)

Seni ben ol lebi şîrîn yolında ey delü gönülüm
Kazar ğam-ı tîşeyle kûh-ı derdi Kûh-ken gördüm (G. 499/2)

Ferhâd'ın bir diğer özelliği ise nakkaşlığıdır. Divanda bu özelliği de vurgulanmıştır:

Şan'at-ı aşk içre Ferhâd'ı n'ola aındurmasam
Kâbil-i şâkird olan üstâddan üstâddur (G. 118/2)

Hikâyenin bir diğer kahramanı Husrev ise çoğunlukla Şirin ile birlikte zikredilmektedir:

Belâ Ferhâd'ınuñ derdiyle kûh-ı bî-sütûn üzre
Nice cân virdügin ol Husrev-i şîrîn-sühândan şor (G. 99/4)

Neyledük bilmezem ey Husrev-i Şîrîn-leb kim
Gönlümi kûh-ı belâ kızmada Ferhâd itdün (G. 422/3)

Ferhâd ile Şirin, divanda sadece âşık ve sevgili istiaresiyle değil, aynı zamanda mesnevide anlatılan hikâyeye uygun sahnelerle de bahse konu olmuştur., Ferhâd'ın Şirin için yaptığı köşk, Ferhâd'ın dağı Şirin'e süt getirmek için delmesi ve Şirin'in onu izlemesi ve yine Ferhâd'ın, *Şirin öldü* denilerek oyuna getirilmesi beyitlerde bahsedilen temalardır.

Cân-ı şîrîni revân itmelüdür 'âşıklar
'Aşk kaşırını binâ itdügi-çün Ferhâd'a (G. 708/5)

Kazarken sîne tağın tîşe-i nâhuñla gördi yâr
Didi Şîrîn gelüpdür itmek için Kûh-ken seyrin (G. 578/3)

Taşdan düzüp akıtmaz idi şîr-i cûyını
Şîrîn yolında olmasa Ferhâd şîr-i merd (G. 87/3)

Şîrîn yolına cânını itdürdiler revân
Kâşîdları ki lu‘b ile Ferhâd’a geldiler (G. 148/4)

Şair, tıpkı Mecnûn gibi kendisini aşk konusunda Ferhâd ile kıyaslamaktadır.

Tabii aşk dağında Sebzî, doğal olarak kendini daha üstün görmektedir:

Söyle çek ol lebleri Şîrîn gamını derd ile
Dimesünler kûh-ı ‘aşkuñ Sebzîyâ Ferhâd’ı yok (G. 367/5)

Keserken Sebzî kûh-ı bî-sütûnı
Düşinde dağı görmemişdi Ferhâd (G. 80/5)

(3) *Vâmık ile Azrâ*

Divan edebiyatında müstakil bir aşk hikâyesi olarak işlenen mesnevîlerden biri de Vâmık ile Azrâ’nın hikâyesidir. Oldukça eski bir hikâye olan Vâmık ile Azrâ’nın kökeni konusunda bazı tartışmalar mevcuttur. Kaynaklardan bazıları hikâyenin kökenlerini Yunanlılara, bazıları ise İranlılara dayandırmaktadır (Ece, 2002: 15).

Leylâ ve Mecnûn ile Ferhâd ile Şîrin hikâyeleri kadar halk kültüründe ve edebiyatında yaygın olmayan bu mesnevî, aynı şekilde divan şiirinde de diğer aşk hikâyeleri kadar rağbet görmemiştir.

Âşık ve sevgiliye benzetilen bu iki aşk kahramanının hikâyesi, divanda genellikle tasavvufî bir şekilde ele alınmıştır. Şair, Vâmık ile Azrâ’nın birbirlerini ezel meclisinde sevdiklerini, bu yüzden âşklarının büyük olduğunu söylemektedir:

Eger ki ‘âlem-i vahdetde tutmasa ülfet
Sever midi biri birini Vâmık u ‘Azrâ (G. 16/2)

Azrâ’nın, yanak manasına gelen ‘ızâr kelimesiyle olan benzerliğinden dolayı sevgilinin yanağı ve yüzü için tevriyeli olarak kullanıldığı da olmuştur:

Nice bir ey lebi şîrîn ü ruhları ‘azrâ
Cihâna şâh u gedâ gibi dâstân olalum (G. 557/4)

Ey saçı leylî saña mecnûn iken âşüfte-dil
Görmemişdi Vâmık-ı şeydâ dağı ‘Azrâ yüzün (G. 613/2)

b) Acem Kahramanları

(1) Cem

Cem, belki de divan şiirinde adı en çok anılan Acem kahramanıdır (Tanyeli, 1952: 28). Farklı milletlerin mitolojilerinde değişik isimlerle anılan Cem'in hayatı efsaneler ve rivayetlerle doludur. Güzel yüzlü ve tatlı sözlü bir kimse imiş. Yüzündeki nur, gittiği her yeri aydınlatırmış (Tanyeli, 1952: 28). Dünyaya baştan başa hükmettiği, İdris Peygamber'in dininden olduğu ve adaletiyle meşhur olduğu söylenen Cem, birçok ilke de imza atmış bir isimdir. Cenk araçlarını, kılıcı, baltayı, zırhı, gömlek dokumayı, bez dokumayı ve buna benzer birçok şeyi onun icat ettiği ifade edilmektedir (Taberî, ? : I/132-133). Ayrıca Cem'in şarabı da icat ettiğini inanılmaktadır. Cem, yedi madenden yapıldığı söylenen kadehiyle de meşhurdur. (Onay, 2000: 134, 136).

Bu yüzden divan şiirinde de özellikle *şarap, bâde, mey, cür'a, kadeh, câm, ays, mest, bezm...* gibi kelimelerle telmihlere konu olmuştur. Divanda Cem, özellikle şarap, kadeh ve bezmle ilgili beyitlerde zikredilmiştir:

Götüreydi ayağı bezmin göreydi Cem eger
Mülk-i 'ayşa komuş iken bu nice nâmla nişân (K. 9/12)

Keyfiyyet-i cihânuñ zevkıyla öldi gitdi
Komadı câmı elden bezm-i zamânede Cem (G. 524/3)

Cem'in bin yıllık bir saltanatı olduğu da söylenmektedir. Bu süre içinde ne bir hastalık ne de bir keder gören Cem (Tanyeli, 1952: 28), divan şiirinde dünyanın faniliğini anlatmak için kullanılan bir unsur olmuştur. Çünkü Cem bin yıl yaşamış olsa da sonunda yine de ölmüştür. Şair de bu telakkiden hareketle, dünya hayatının faniliğini anlatmak için Cem'in yanı sıra saltanatın sembollerinden olan İskender'i de örnek vermiştir:

Şikest eyler dil ü cân şîşesin âhîr bu seng-i çarh
Şikest itmedi mi Cem câmını Sebzî bu fânîdür (G. 145/7)

Nûş eyleyen altun kadehile meyi şehler
Şimdi yirüñ altında yatur câm u ne Cem var (G. 262/2)

Süre gör devrini câm-ı şafânuñ fırsat eldeyken
Dilâ İskender'üñ câmı ne devrân içre Cem kaldı (G. 838/7)

(2) *Dârâ*

Dârâb veya *Dârâb-ı Ekber* adlarıyla da anılan *Dârâ*, *Şehnâme*'nin ünlü kahramanlarından. İran hükümdarları içinde en güçlüsü ve zengini olduğu söylenen *Dara*, *Hükümdâr-ı a'zam* ve *Şehenşâh* sıfatlarıyla da anılmıştır. Rivayetlere göre İskender'le yapmış olduğu bir savaştan sonra öldürülmüştür (Zavotçu, 2006: 103).

Divan şiirinde çoğunlukla hükümdarlığı ve ihtişamıyla anılan *Dârâ*, bu yönüyle kasidelerde memduh ile kıyaslanır. Sahip olduğu güç ve zenginlik de telmihler yoluyla manzumelerde zikredilmiştir.

Divanda, *Dârâ*; yukarıda bahsedilen özelliklerine uygun bir şekilde saltanat sembolü olması ve İskender'le olan mücadelesi sebebiyle anılmaktadır:

Şâhıyam mülk-i cihânuñ diyü mağrûr olma
Arta kaldı nice *Dârâ* ile Cem'den bu kâh (G. 73/3)

Virmez in ayağınuñ toprağını Sebzi eger
Baña virürler ise mülket-i *Dârâ*'yı temâm (G. 542/5)

İnüp serîr ü tahtdan âhîr biner çün tahtına
Dut kim cihâna hüküm iden İskender ü *Dârâ* imiş (G. 319/5)

(3) *Erdeşîr*

Şehnâme'nin kahramanlarından İsfendiyar'ın oğlu olan *Erdeşîr*, aynı zamanda İran hükümdarlarından birkaçının adıdır. Divan şiirinde kahramanlık sembolü olarak kullanılan *Erdeşîr* (Tökel, 2000: 165), çalışmamızda diğer bir İran hükümdarı olan *Erdevân* ile birlikte anılmaktadır:

Şağ olup yilse yopursa nice biñ yıl iremez
Kuluñuñ kim manşıbına *Erdeşîr* ü *Erdevân* (K. 5/21)

(4) *İsfendiyâr*

İran mitolojisinin kahramanlarından olan *İsfendiyâr*, olağanüstü özellikleriyle meşhur olmuştur. Taberî; ona ok ve kılıcın işlemediğini söylemektedir (? : II/58). Rüstem'le birlikte *Heft-han* adı verilen tehlikeli yolu geçebilen iki kişiden birisidir (Tökel, 2000: 182). Divanda da memduhu övmek amacıyla Rüstem'le birlikte ismi geçmektedir:

Şol kadar encüm-ğaşem ħurşîd-rif' atsin ki sen
Kim ħuluñ deñlü olımaız Rüstem ü İsfendiyâr (K. 1/25)

(5) *Kahramân*

Adı *pehlivân* anlamına gelen Kahramân, *Gamgam* isimli elmastan yapılmış kılıcı ile meşhurdur. Kahramân-ı katil lakabıyla da anılan bu şahıs (Onay, 2000: 274) divan şiirinde cesaretin sembolü olarak kullanılmıştır. Aşağıdaki beyitte şair, memduhunu Kahramân'a, kılıcını ise Gamgam'a benzetmektedir:

Nîzesin alup eline eylese 'azm-i neberd
Başın alup ħaça kâfir geldi diyü Ėahramân (K. 9/8)

(6) *Keykâvûs*

İran'nın en ünlü hükümdarlarından biridir. Süleyman Peygamber zamanında yaşadığı söylenmektedir (Taberî, ? : II/5).

Keykâvus, divanda dünya hayatına bel bağlamanın ne kadar yanlış olduğunu ifade içinde kullanılmıştır. Ayrıca aşağıdaki beyitte; Şehnâme'de anlatılan bir hikâyeye de telmihte bulunulmuştur. Bu hikâye göre Keykâvus, eşi benzeri görülmemiş saraylar yaptırmıştır. Bunlardan en ünlüsü ise Elburz Dağı'nda cinlere yaptırdığına inanılan saraydır (Firdevsî, 1994: 241):

Ey yapup eflâke evyânın berâber eyleyen
Taht-ı Keykâvus ile mülk-i cihândan 'ibret al (G. 466/3)

(7) *Keykubâd*

Hayat hikâyesindeki bazı ayrıntılar ile Hz. Mûsâ'ya benzemektedir. Dünyaya geldiğinde bir bez parçasına sarılarak sandık içerisinde suya atılmış ve Tâhmâsp'ın oğlu Zâb tarafından kurtarılmıştır. Fars edebiyatında her yönüyle iyi ve güler yüzlü bir hükümdâr olan Keykubâd'ın zamanında şarabın ortaya çıktığı rivayet edilmektedir (Yıldırım, 2008: 470-471).

Sebzî de muhtemelen bu rivayete dayanarak Keykubâd ile Cem'i birlikte ele almaktadır. Cem'in şarabın mucidi olduğu düşünüldüğünde bu kullanımın bilinçli olarak yapıldığı anlaşılmaktadır:

Didüm bu bezm-i şafâ-baĥşî eyleyen kimdür
Didi Ėubâd ile Cem ħâker ola görse aña (K. 8/13)

Tenümde tâze dâgumla maḥabbet taḥtına geçdüm
Be Sebzî mesned-i Cemşîde geçmiş Keyḡubâdam ben (G. 653/7)

(8) Nerîmân

Diğer adıyla Nîrem. Kelime anlamı itibarıyla “*Kahraman, erkek yaradılışlı*” anlamına gelen Nerîmân, pehlivanlığı ile ünlüdür (Yıldırım, 2008: 545). Divanda kahramanlık sembolü olarak torunu Rüstem’le birlikte kullanılmıştır:

Ki nice ma‘ rekeye Rüstem ü Nerîmân-vâr
Biri birine hemân dir o demde kâfir kaç (K. 10/9)

(9) Nûşîrevân

Sasanîlerin büyük hükümdarlarından olan Nûşîrevân, divan şiirinde adaleti ile sıkça söz edilen Acem kahramanlarındandır. Hz. Muhammed, onun döneminde dünyaya gelmiştir. Sarayının balkonunundan *adalet zinciri* adıyla bilinen bir zincir astırdığı, haksızlığı uğrayanların gelip bu zinciri sallayarak adaletin gerçekleşmesini istedikleri rivayet edilmektedir. *Tâk-ı Kîsrâ* adıyla meşhur olan sarayı, güç simgesidir (Yıldırım, 2008: 559). Bilindiği gibi bu saray, Hz. Muhammed’in doğduğu gece bir mucize eseri olarak yıkılmıştır.

Divanda da memduhu övmek amacıyla bir güç sembolü olarak kullanılmıştır. Ayrıca yaptırmış olduğu sarayı vesilesiyle de bahse konu olmuştur:

Sensin ol kişver-güşâ-yı şehir-yâr-ı baḡr u ber
Kim kuluñ deñlü olımaḡ Kayşer ü Nûşîrevân (K. 5/16)

Kemerler dek sûtûn-ı bînüñ üstinde iki ḡaşuñ
Nişân-ı ṭâḡ-ı Kîsrâ’dur görenler ol iki ṭâḡı (G. 768/3)

(10) Rüstem

Acemlerin meşhur kahramanlarından olan Rüstem’in adı, divan şiirinde; *Rüstem-i Dâstân*, *Rüstem-i Zâl*, *Pûr-ı Zâl*, *Pûr-ı Destân*, *Tehemten*, *Heft-hân-ı Acem*, gibi sıfatlarla birçok beyitte geçmektedir. Divan şiirinde kahramanlık ve yenilmezlik sembolü olarak özellikle kasidelerde memduhu övmek amacıyla kullanılmıştır (Pala, 2003: 395):

Var iken anda şecâ‘ at Rüstem-i Destân gibi
Şöyle oturmak aña lâyıḡ degüldi bir zamân (K. 9/5)

Ğahramânî göziyle hışm itdi
Bana aındurdı Rüstem-i Zâl'ı (G. 800/3)

(11) Zâl

Rüstem'in babasıdır. Zal; annesinden saç, kirpik ve kaşları beyaz doğduğundan dolayı hile ile bir dağa atılmış, orada Sîmurg kuşu tarafından beslenmişti. Bu hileye atfen ona Destân ve saçının beyazlığından dolayı da *ihtiyar* anlamına gelen Zâl denilmiştir (Onay, 2000: 65).

Zâl'ın *ihtiyar*, *ak sakallı*, *zalim* gibi anlamları da vardır. Şairlerimiz de bu anlamlarından hareketle feleği, ak saçlı bir kadın olarak tahayyül etmek suretiyle Zâl'a gönderme yapmışlardır.

Meydâna girse da' vî-i merdânelik idüp
Destân u Zâl'ı 'âciz iden çarğ-ı bîvedür (G. 162/3)

Ne kadar zînet iderse o zenî Zâl-ı felek
Meyl itmez aña Sebzî olıcağ er hâliş (G. 326/7)

Çü düşdüñ kûh-ı 'aşkına o şîrîn sözlü dildârũ
Şağın Zâl-ı felek Ferhâd gibi itmesün nîreng (G. 414/2)

b) Şairler

(1) Ali Şîr Nevâyî

Çağatay edebiyatının en büyük şairi olan Ali Şîr Nevâyî; Hindistan'dan Herat'a, Herat'tan Azerbaycan ve Anadolu'ya kadar etkileri olan önemli bir şahsiyettir. Öyle ki Çağatay Türkçesi çoğu zaman *Nevâyî Türkçesi* olarak nitelendirilmiştir. Bu itibarla, XV. yüzyıl, *Nevâyî Yüzyılı* şeklinde nitelendirilirse mübalağa edilmiş olmaz (Çetindağ, ?: 127). Nevâyî; Anadolu sahasındaki Türk edebiyatına hem tezkireciliği hem de manzumeleriyle örnek olmuş bir isimdir. Gazellerine divan şiirinde birçok nazire yazılmıştır³¹

Aşağıdaki beyitte şair, Nevâyî'nin Câmî'yle olan dostluğuna da değinerek bu iki şairin kendi şiirine hayran kalacağını ifade etmektedir:

Şöyle hayrân qalalar rûh-ı Nevâyî Câmî
Varsa bu şi' rûñ eger Sebzî Hôrâsân iline (G. 737/5)

³¹ Ali Şîr Nevâyî'nin divan şiirine etkisiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bk: Yusuf Çetindağ (2006). *Ali Şîr Nevâyî'nin Osmanlı Şiirine Etkisi*, Ankara: KBY.

(2) *Câmî*

Acem şairleri içinde divan şairlerini en çok etkileyenlerin³² başında gelen Câmî, üstün şairlik kabiliyetinin yanı sıra dinî, edebî ve aklî ilimlerle tasavvuftaki derin bilgisiyle tanınmaktadır (Okumuş, 1993: VII/96). Özellikle *Divan*'ı, tasavvuf alanında yazmış olduğu *Nefehâtü'l-Üns*'ü ve *Bahâristân* isimli eserleri Türk şairlerini derinden etkilemiştir.

Şair, Molla Câmî'den bahsederken yine kendi şiirini onunla kıyaslamıştır. Aşağıdaki beyitlerde Câmî; *Hüsrev*, *Kemâl*, *Horasan*, *Rûm* gibi özel isimlerle birlikte anılmaktadır:

Ten-i Câmî dir iseñ bula hayât-ı tâze
Sebzî'nün var yûri şi' rini Hôrâsân'a ilet (G. 52/5)

Şi' r oldur Hüsrev-i Câmî gibi
Vire Sebzî diñlene vecd ü hâl (G. 490/7)

Şîve-i Câmî-i Hüsrev sözini nazm eyledün
Sebziyâ bu ' âlemün şâhib-kemâli sen misin (G. 660/7)

Ele al ' ayş u nûşuñ vaqtidir sür sâkiyâ câmı
İrişdi gül gibi itdi müşerref bezmimiz Câmî (G. 835/1)

Sühân tîğıyla feth itdi feşâhat mülkini Câmî
Tutarsa tañ mıdur âfâkı gün gibi anuñ nâmı (G. 836/1)

Kemâle irdün ey Sebzî şu deñlü mülk-i Rûm içre
Nazîre diyemez bir kimse şi' rüne meger Câmî (G. 836/7)

(3) *Hâfız-ı Şîrâzî*

Kullandığı irfânî ve felsefî üslûbuyla kendisinden sonra ortaya çıkan Sebk-i Hindî üslûbunun bir anlamda hazırlayıcısı olmuştur. Divanı çok meşhurdur. Divanına Sûdî, Surûrî, Şemî gibi şairler şerhler yazmışlardır. Yine divanı çok okunan kitaplar arasında olduğundan tefe'ül geleneğinde önemli bir yere sahiptir.

Kûy-ı cânâne dururken baña añmañ cenneti
Hoş yir olmuş Hâfız-ı Şîrâzî'ye Şîrâz'dan (G. 656/3)

³² Acem şairlerinin özellikle fahriye beyitlerinde divan şiirine yansımaları için bk: Hakan Yekbaş (2009). "Divan Şairinin Penceresinden Acem Şairleri", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Wolume 4/2, Winter 2009.

(4) *Hüsrev*

İran edebiyatının hem nazım hem de nesir alanında büyük şairlerindendir. Hindistan’da Farsça şiir söyleyen tanınmış ünlü şairlerdendir. Kendisinin güzel sesli biri olduğu söylenmektedir. On üç perdeyi ve nağmeyi kendisinin başlattığı iddia edilmektedir (Zebîhullâh-i Safâ, 2005: II/143).

Şarımız de muhtemelen Hüsrev’in mûsikîye olan ilgisini bildiğinden aşağıdaki beyitlerde aynı zamanda mûsikî terimlerinden olan *sûz-nâk* ve *pûr-sûz* kelimelerini tenasüp sanatı içinde kullanmıştır:

Yanardı reşk odına cân-ı Hüsrev
İşitseydi bu şi‘r-i sûz-nâki (G. 809/5)

Dilerseñ âteş-i şi‘rûñ yağa ‘âşık-laruñ cânın
Gerekdür Sebziyâ nazmuñ ola Hüsrev gibi pûr-sûz (G. 288/5)

Şair, kendisini Hüsrev ile kıyaslarken bir taraftan da İranlı şairin mahlasından yola çıkarak hüsn-i tahallüs sanatı yapmıştır.

Gözüme göstermese Sebzî n’ola ehl-i hâsed
Mülk-i nazmuñ Hüsrev’i oldum bu dîvân ile ben (G. 618/5)

(5) *Kemâl-i Hocendî*

Daha çok tasavvufî kişiliğiyle tanınan Kemâl-i Hocendî, aynı zamanda bir şeyh olması sebebiyle şiiri, irşad ve terbiye aracı olarak kullanmıştır (Zebîhullâh-i Safâ, 2005: II/196). Bu yüzden divan şiirinde çoğunlukla *şeyh*, *üstâd*, *pîr*, *mîr* gibi kelimelerle anılmıştır.

Divanda bu şair, Sebzî’nin gıpta ettiği ve nazım sahasında beğendiği bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır:

Bir kimse tâ ki irmiye Sebzî hayâline
Nazmumda isterem ki Kemâl-i Hocend olam (G. 520/5)

(6) *Necâtî Bey*

Divan şiirinde genellikle sade söyleyişi ve yerli unsurları şiire taşıması yüzünden mahallî şiirin öncülerinden sayılan Necâtî Bey, şairin divanında adı geçen Anadolu sahasındaki tek Türk şairdir. Daha önceki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde ifade ettiğimiz gibi Sebzî, büyük ölçüde Necâtî Bey’in takipçisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sebzî’nin divanındaki sade dil, yerli unsurlar bu tezimizi desteklemektedir.

Aşağıdaki beyitte şair, Necâtî Bey'in manzumelerinde sık sık mesellere başvurduğunu söylemektedir. Bilindiği gibi Necâtî Bey, mesel söylemekde usta bir şairdir.³³ Latifî, onun bu yönünü ifade ederken şöyle demektedir: “*Şu’arâ-yı Rûm’da mesel-gûyluk evvel andan (Sâfi) sâdır u zâhir olmuş ve merhûm Necâtî Begde kemâlin bulmuşdur.*” (Canım, 2000: 349).

Sebzî, aşağıdaki beyitte Necâtî Bey'in bu özelliğine vurgu yapmaktadır:

Bir meşeldür bu cihân ‘ibret ile eyle nazar
Gerçi dirler ki Necâtî didi Sebzî meşeli (G. 758/5)

Sebzî, kendisinin Necâtî gibi usta bir şair olduğunu, bu yüzden kimsenin şiirlerine nazire yazamayacağını iddia etmektedir:

Sebziyâ kimse nazîre diyemez sözlerüme
Ben Necâtî gibi bir şâ ‘ir-i garrâ oldum (G. 521/5)

(7) *Sahbân*

Her ikisi de İran edebiyatının önde gelen şairlerinden olan Sahbân ve Hassân, şairin kendisini kıyasladığı isimler olarak divanda geçmektedir:

Nazm meydânında kapdum ben feşâhat tûpını
Eylesem ‘âciz kıla Şahbân u Hassân ile bahş (G. 59/6)

(8) *Vassâf*

Özellikle sanatlı ve süslü nesirleriyle ünlü olan Vassâf (Zebîhullâh-i Safâ. II/ 229), divanda hüsn-i tahallüs sanatı yapılmak suretiyle zikredilmiştir:

Hüsnuññ biñde birin vaşf idemez ‘âlemde
Her kıalem dil oluben olsa eger Vaşşâfi (G. 845/3)

(9) *Zahîr*

Zahîr, tam bir övgü şairidir. Devletşah Tezkiresi'nde Zahîr'le ilgili şu ifadeler, şairin şiir kudretini göstermesi bakımından önemlidir. “*Eğer Zahîr-i Feryâbî'nin divânını Ka'be'de bulursan yine çal.*” (1977: 157).

Şair, Zahîr'i de hüsn-i tahallüs yoluyla diğer bir Acem şairi olan Hassân ile birlikte fahiye amacıyla kullanmıştır:

Sebziyâ tahsîn idüp kimse Zahîr olmaz baña
Ger faşâhat taht-gâhında bugün Hassân olam (G. 493/7)

³³ Necâtî Bey'in şiirlerinde atasözlerinin kullanımıyla ilgili olarak bk: Mine Mengi (1986). “Necâtî'nin şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı”, *Erdem*, Cilt: 2, S: 4, s. 47-57.

c) Tarihî ve Efsanevî Kişilikler

(1) *Gazneli Mahmud*

Edebiyatımızda çoğunlukla cömertliği, şairleri koruması ve kölesi Ayâz ile anılmaktadır (Pala, 2003: 307). Aşağıdaki beyitte ise şair; Mahmûd'u sevgiliye, kendisini ise Ayâz'a benzetmiştir:

N'ola mergûb olursa ' âşıka sevgülü cânânı
Güzel olmaz bilürsin çeşm-i Maḥmûd'a Ayâz'ından (G. 572/5)

(2) *Hâtem-i Tâî*

Cömertliği ile ün salmıştır. O kadar ki, ismi mesel hükmünde cömertlik ile birlikte anılmaktadır. Hz. Muhammed'in zamanında yaşamışsa da hicretinden evvel vefat etmiştir. Cömertliğinin yanı sıra şairlik yönüyle de tanınmaktadır (Şemseddin Sâmî, 1996: III/190-1904).

Hâtem, aşağıdaki beyitlerde divan şiirindeki genel telakkiye uygun olarak cömertliğiyle anılmıştır:

Bahşîşi katında Hâtem bir gedâ-yı hûşe-çîn
' Azm-i rezm itse aḡar ol dem bîñâr-ı ergavân (K. 4/12)

Hâtem-i Tayy gibi pür kılduñ cihânı cûd ile
Yıldı virmez bir keret virdüğüñi baḡr ile kân (K. 5/19)

(3) *İbni Sînâ*

Divan şiirinde tıp denilince akla gelen isimlerden biridir. Özellikle tıp konusunda yazmış olduğu *Şifâ* ve *Kânûn* isimli kitaplarıyla meşhurdur. Divan şiirinde genellikle aşk derdine çare bulması istenen, hikmet ve ilim sahibi biri olarak karşımıza çıkmaktadır:

Derd-i ' aşkuñ Bû ' Ali Sînâ devâsın bilmedi
Gerçi *Kânûn* u *Şifâ* ve ' ilm ü hikmet baḡladı (G. 831/3)

Künc-i miḡnetde ölem derdüñ ile Loḡmân'um
Sen *Şifâ* itmeyesin böyle midür *Kânûn*'uñ (G. 395/3)

(4) *İskender*

Doğu ve Batı kültürlerinde tarihten mitolojiye kadar pek çok alanda hakkında birçok rivayet bulunan İskender, çoğu zaman Kur'ân'da bahsi geçen Zü'l-karneyn ile karıştırılmıştır (Ünver, 2000: XXII/557; Pala, 2003: 301).

Hızır'la birlikte âb-ı hayâtı araması, Aristo'ya yaptırdığı rivayet edilen âyine-i İskender'i, Ye'cûc ve Me'cûc kavmi ile mücadelesi, cihangirliği gibi yönlerden ele alınan İskender hakkında, hayatını ve kahramanlıklarını konu edinen *İskender-nâmeler* de yazılmıştır.³⁴

Divanda İskender, Aristo'ya yaptırdığı söylenen âyine-i İskender, Cem'le olan alakası, cihangirliği ve dünyanın faniliğini ifade aracı olarak kullanılmıştır:

- ‘ Aks-i ruḥını dilberüñ Sebzî görüp ḳadehde dir
Câm-ı cihân-nümâyâ ḥod âyine-i Sikenderî (G. 830/5)
- Dilberüñ ‘ aks-i ruḥun seyr itdürür miydi müdâm
Olmasaydı Sebzîyâ mir’ât-ı İskender ḳadeḥ (G. 67/7)
- Her gedâsı ‘ âleme ḥükm eyler İskender gibi
Câm-ı meyden başına giydükçe la‘ lîn-efseri (G. 824/4)
- Süre gör devrini câm-ı şafânuñ fırsat eldeyken
Dilâ İskender’üñ câmı ne devrân içre Cem ḳaldı (G. 838/7)

(5) *Kârûn*

Kur’ân’da adı³⁵ Firavun ve onun veziri Hâmân’la birlikte anılan, Hz. Mûsâ zamanında yaşamış, zenginliğine rağmen cimriliğiyle ün salmış, malına ve mülküne güvenerek Allah’a isyan etmiş bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Kârûn, Allah’a isyanının cezasını malı ve mülküyle beraber yere geçerek ödemiştir (Tökel, 2000: 380).

Divanda Kârûn, dünya malının gelip geçici olduğunu anlatmak amacıyla, Kur’ân’daki kıssasına uygun bir şekilde geçmektedir:

- Maḥabbet eyleme ey ḥ’âce mâla Ḳârûn-veş
Geçürdi yire anı âḥiri bu mâl u menâl (G. 474/6)
- Sebzîyâ ‘ Îsî gibi terk eyle dünyâ mâlını
Geçdi Ḳârûn yirlere olduğı içün rağbeti (G. 775/5)

³⁴ Divan edebiyatında yazılan İskendernâme’ler için bk: Agâh Sırrı Levend (1951). “Bilinmeyen Eski Eserlerimizden: Ahmed Rızvân’ın İskender-nâmesi” *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 3, s. 143-151; Agâh Sırrı Levend (1952). “Bilinmeyen Eski Eserlerimizden: Hayâtî’nin İskender-nâmesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 4, s. 195-201; Agâh Sırrı Levend (1968). “Divan Edebiyatında Hikâye I”, *TDAY Belleten*, s. 71-117; İsmail Ünver (1983). *Ahmedî İskender-nâme*, Ankara: TDK Yay.

³⁵ Kârûn’un adı Kur’ân’da üç ayette geçmektedir. Kasas, 28/76-82; Ankebut, 29/39, Mü’min, 40/24.

(6) *Mânî*

Mânî; Zerdüşizm, Hristiyanlık ve daha başka birçok dinin karışımından kendi adıyla anılan bir din kurmuştur. Divan şiirinde genellikle resimlerinin yer aldığı Erteng veya Erjeng adındaki kitabıyla zikredilmektedir (Tökel, 2000: 232-235).

Divanda Mânî'nin isminin geçtiği beyitlerde; *Çîn, Nigâristân, nigar, nakş, çiz-, sûret, hüsn, tasvîr, kalem* gibi resim ve ressamlıkla ilgili tabirler kullanılmıştır:

Ruĥuñ naķşına olmadı müşâbih
Nice kez yazdı çizdi Mânî şûret (G. 57/4)

Dilde taşvîr eylesem incinme naķş-ı hüsnüñi
Çîn Nigâristân'ua şûret viren Mânî durur (G. 107/3)

Kurıyup alurdı destinde alem-veş ey nigâr
Görse Mânî hayretinden naķş-ı taşvîrûñ senüñ (G. 387/4)

(7) *Şeddâd*

Peygamberlerden ve salih kişilerden işitmiş olduğu cennetin bir benzerini yapmak iddiasıyla, *Bâğ-ı İrem* adı verilen efsanevî bahçeyi yaptıran, ardından İlahlık davası güden ve zulmüyle meşhur olmuş tarihî, efsanevî bir kişiliktir (Tökel, 2000: 394).

Sebzî, aşağıdaki beyitte Şeddâd'ın yaptırmış olduğu bahçeye telmihte bulunarak sevgilinin bulunduğu yeri cennete benzetmiştir:

Ravzası eşcârı sîm ü zer idi vardı yine
Cennet-âsâ yapmış iken olmağa Şeddâd mülk (G. 439/2)

(8) *Yâkût*

Türk asıllı olan Yâkût-ı Musta'sımî, hattatların pîri olarak kabul edilmektedir. *Aklâm-ı sitte* denilen altı çeşit yazının ustasıdır. Divan şiirinde hat sanatındaki ustalığı sebebiyle anılır (Pala, 2003: 492).

Yâkût, aşağıdaki beyitlerde sevgilinin dudağının yâkût taşına benzemesi dolayısıyla tevriyeli olarak kullanılmıştır. Ayrıca *hatt, hokka, hamrâ, yâkût* kelimeleri etrafında tenasup oluşturmak suretiyle bahse konu olmuştur:

La' l-i yâķûtuñda bir ĥatt yazdı kim Ĥattât-ı şun^c
İdinürdi görse Yâķût-ı cihân anı mişâl (G. 463/2)

Kim ki seyr eylerse anı ey göñül virür feraĥ
Ĥokķa-i yâķûta beñzer lâle-i ĥamrâ degül (G. 471/5)

4. Ülkeler, Şehirler

Ülkeler

Çîn: Divan şiirinde adı en çok geçen ülkelerden biridir. Divan şiirinde; Türk, Hıtâ, Maçin, Çiğil gibi güzellerinin bulunması, Mani dininin kurucusu sayılan Mânî'nin ressam olmasının yanı sıra Nigâristan ve Erjeng gibi adlarla anılan kitabının güzel minyatürlerle süslü olması dolayısıyla; büt, sanem, kâfir, nigâr, nakş, nakkâş, sûret, tasvîr gibi güzellikle ilgili kelimelerle birlikte kullanılmıştır (Yeniterzi, 2010: 309):

Ey muşavver şöyle taşvîr eyle kim cânânımı
Kim görüp nakşın ola *naḳkâş-ı Çîn* hayrân aña (G. 17/2)

H̱âce ferâgat eyler idi *müşk-i Çinden*
Yârı göreydi turre-i ‘anber-feşân ile (G. 676/2)

Hoten, Hıtâ: Çin'in kuzeyi ile Türkistan topraklarına verilen addır. X. asırdan itibaren Mogolların “*Hatâ*” adlı kabilesi bu bölgede yaşadığından bu isimle anılmıştır. “*Hıtâ, Hutên, Hoten*” şekilleriyle de anılan bu kelime, divan şiirinde çoğunlukla *âhû* ve *misk* ile birlikte geçer. Bazen Çin, Rum gibi ülkelerle birlikte de tenasüp yoluyla zikredilir. Bu durumda *Hatâ* kelimesinin bilinen anlamı da ele alınmış olur (Pala, 2003: 209).

Nûkhet-i hulkıyla tutmuşdur cihânı şöyle kim
Râyîḥa virmez o deñlü ‘âleme *müşg-i Hoten* (Tb. 1/42)

Nesîm-i kâkül-i dilber var iken ey ẖâce
Cihânda *nâfe-i müşg-i Hıtâ* yı n'eylerler (G. 194/4)

Rû-siyâh olmuş iken zülfine öykindügi-çün
Nâfe-i müşg-i Hıtâ Sebzî *ḥatâsın* göremez (G. 298/5)

Diyârın terk idüp gelmezdi Rûm'a pöst-pûş olup
Yüzünde olmasaydı zülfüne müşg-i *Hoten* ‘âşık (G. 357/2)

Şimdi gülşen şanki dönmüşdür *Hoten* şahrâsına
İrişüp eyler mu‘ attar cân meşâmın bûy-ı gül (G. 458/2)

Mu‘ anber zülfine *müşg-i Hıtâ* didüm *ḥatâ* itdüm
Bu ne yüz қarasıdur sehv idüp ben mübtelâ itdüm (G. 514/1)

Müşg gibi çîn-i zülf-i yâr olurken ‘itr-nâk
İtme ey ẖâce sefer hergiz *Hoten*’den cânibe (G. 703/5)

Hindistân: Hindistan, siyah tenli insanların ülkesidir. Bu yüzden edebiyatımızda sevgilinin saçları ve beni Hintliye benzetilir:

İşitmese ‘acabâ vaşf-ı *hâlûñi Rûm’a*
Diyâr-ı *Hind* den ey cân gelür midi kulkul (G. 455/4)

Rûm ülkesi (Anadolu) beyaz tenli insanların memleketi olduğu için Hindistan’la tezat teşkil eder (Yeniterzi, 2010: 315).

Tutduñ ‘Acem’le Rûm’ı eyâ Sebzî nazm ile
Şi’ rûñ ‘alemlerin yûri *Hindûstâna* dik (G. 428/6)

Rûm: Burada yaşayan insanlar beyaz ırktan ve güzel oldukları için şiirlerde çoğunlukla Habeş, Zenci, Hintlilerle karşılaştırılır. Divan şiirinde sevgilinin yüzü için kullanılır:

Beg idüp dâne-i hâlini şayd eyler gönül murğın
Meded *Rûm* ilinüñ şâhîn bakışlu şâh-bâzından (G. 572/3)

Mısır: Divan şiirinde Nil nehri, Ken’an, Rûm, Bağdad, Şam, Habeş gibi adlarla yan yana kullanılır. Bu kelime çoğunlukla *ülke memleket* anlamında tevriyeli olarak kullanılır. Aşağıdaki beyitte *Yûsuf u Züleyhâ* hikâyesine gönderme yapılmak suretiyle Mısır, ülke anlamında tevriyeli kullanılmıştır:

Bir güzeldür ki dilâ *Mısr-ı melâhatda* bu gün
Cân ile görse anı *Yûsuf* olurdı şânî (G. 891/2)

Şehirler

Aden: Güzel ve değerli incilerin çıkarıldığı Aden, divan şiirinde de bu özelliğiyle anılmıştır:

Delmek gerek yüregini elmâs-ı eşk ile
Gûşına yârûñ irmege *dürr-i ‘Aden* gibi (G. 801/2)

Bâbil: Zamanında dünyanın en mamur ve en müzeyyen, büyük ve meşhur şehirlerinden biri olan Bâbil (Onay, 2000: 111), Hârût ve Mârût adlı iki meleğin kıssaları sebebiyle divan şiirinde sıkça zikredilir. Bu itibarla sevgilinin gamzesi Hârût ve Mârût’a, çenesi çâh-ı Bâbil’e benzetilmiştir:

Hâlûñi görenler didi çâh-ı zeķanuñda
Hârût durur şanki *çeh-i Bâbil* içinde (G. 733/4)

Bağdad: *Dârü’s-selâm*, *Medînetü’s-selâm* ve *Behîşt-âbâd* gibi isimlerle de anılan Bağdat, güzelliği ile meşhur bir şehirdir. Aşağıdaki beyitte Dicle ve Fırat’ın birleştiği yer olan Şat’la birlikte anılmıştır:

Olmasa *Bagdâd* kûyuñ ey leâfet gülşeni
Gözlerüm yaşı revân olur mıdı mânend-i *Şağ* (G. 333/2)

Hüsn Bagdâdınıñ ol şâh-ı cihân-ârâsı
Fürkatinde yaşumı Dicle vü Ceyhûn itdi (G. 839/2)

Yukarıdaki beyitte ise sevgili güzelliğiyle Bağdat'a, âşğın göz yaşları da çokluğu nedeniyle Dicle ve Ceyhun nehirlerine benzetilmiştir.

Bedahşân: Bedahşân'ın *la'l-i Bedahşân* namıyla kırmızı yakutu çok meşhurdur. Divan şiirinde kırmızılığı sebebiyle sevgilinin dudağına benzetilmiştir (Ahmet Rıfat, 2004: II/75).

İncünün bağrın delen reşkiyle dendânuñ mıdur
La' le kanlar yutduran *la'l-i Bedahşânıñ* mıdur (G. 164/2)

Kanlı yaşum kıatresi olalı la' l-i âb-dâr
Hâceler terk eylemişlerdür *Bedahşân* yolların (G. 573/4)

Estergon: Kânûnî tarafından fethedilen Estergon, aşağıdaki beyitte şairin memduhu Halil Bey vasıtasıyla zikredilmiştir. Ayrıca beyitte Hristiyanlığa ait *büt, çan, kâfir* gibi unsurlar da kullanılmıştır:

Çaını od tıķuben kâfirün bütini şıyan
Halil Beg kim olupdur emîr-i *Estergôn* (K. 7/13)

Hicâz: Arap yarımadasında Mekke ve Medine'nin bulunduğu bölgedir. Şiirimizde Ka'be, Safâ, Merve, zemzem, hac, kurban gibi unsurlarla ve hac yolculuğunun zorluğu gibi hususlarla zikredilir (Yeniterzi, 2010: 314). Aşağıdaki beyitten şairin hac farızasını yerine getirmeye niyetli olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda da dostlarından yardım istemektedir:

Sebzî gitdi kûyına nûr-ı cemâlin görmege
Himmet eyleñ ol ğaribe eyledüm 'azm-i *Hicâz* (G. 286/5)

Horasan: *Horasan erenleri* şeklinde tabir edilen mutasavvıflar, özellikle Anadolu'da tasavvufun yayılmasında çok etkili olmuştur. Edebiyatımıza da bu yönüyle derin tesirleri olmuştur. Aşağıdaki beyitte ise Sebzî, meşhur şair Molla Câmi dolayısıyla Horasan'dan bahsetmektedir:

Ten-i Câmi dir iseñ bula hayât-ı tâze
Sebzî'nün var yûri şî' rini *Horâsân*'a ilet (G. 52/5)

İsfahân: İsfahân, sürmesi ile meşhur bir şehir olarak beyitlerde yer alır. “*Kuhl-ı İsfahânî, kuhl-ı Sıfâhânî*” terkipleri bu sebeple kullanılır. İsfahân, ayrıca bir musikî makamı olarak da kullanılır (Sefercioğlu, 2001: 74).

Ayağı toprağı cânânun olurken serüme
Hâceler anlamayup *kuhl-ı Sıfâhân* getirür (G. 262/5)

‘Aynına almaz idi *kuhl-ı Sıfâhânı* eger
Hâk-i pâyuñ sürme itse ehl-i ‘irfân Muşlıcık (G. 365/6)

‘Aynına alması tañ mıdur *Sıfâhân kuhlını*
Hâk-i pây-ı dil-rübâdur tûtiyâsı çeşmümün (G. 416/4)

Ol hüceste-dilberüm şehnâz iderken bezmde
Okuma muṭrib *sıfâhân* u ‘ırâkı kimseye (G. 724/4)

İstanbul: Osmanlının yüzyıllarca başkentliğini yapan İstanbul, sadece payitaht olarak değil aynı zamanda bilim, kültür ve edebiyat merkezi olarak da meşhur bir şehirdir. Özellikle divan şiirinin bir anlamda merkezi sayılmaktadır.³⁶ Bunların yanı sıra İstanbul; havasının ve suyunun letafeti, güzellerinin çokluğu, semt, meydan, gezi ve eğlence yerleriyle de şiirlerde sıkça zikredilir.³⁷ Aşağıdaki beyitlerde İstanbul’un güzellerinin meşhur olduğu ifade edilmektedir. İstanbul övülürken genellikle Halep, Şam, Bağdat ve Mısır gibi mekânlarla da kıyaslanmaktadır.

Dime yârimdan özge yok durur yâr
Sitanbul şehridir bunda neler var (G. 244/1)

Bir olmuş hûrî vü gılmânlar ile kaşr-ı cennetdür
Leṭâfet-kânı ğarrâlar ile ğarrâdur *İstanbul* (G. 491/2)

Haleble Mısrı vü Şâm’ı temâşâ eyleyenler dir
Şehîrler kalmadı seyr eyledük a‘lâdur *İstanbul* (G. 491/4)

Eskiden Müslümanların meyhane açmaları yasak olduğundan bu tür yerler çoğunlukla Hristiyan nüfusun daha fazla yaşadığı Galata’da bulunmaktaydı. Bu yüzden Müslümanlardan bazıları Galata’ya ayak seyrine yani meyhanelere giderlerdi (Çavuşoğlu, 1981: 35-37):

‘Aynuma gelmez ise n’ola *Sitanbul* zevkı
Sebziyâ dilber ile şimdi *Ḳalâtâ* da yine (G. 739/5)

Şehîrler gülsitânında gül-i ra‘nâdur *İstanbul*
Ḳalâtâ Üsküdar gibi degül zibâdur *İstanbul* (G. 491/1)

³⁶ İstanbul’un edebî bir muhit olarak değerlendirilmesi hakkında bk: Halûk İpekten (1996). *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*, İstanbul: MEB Yay., s. 25-61.

³⁷ İstanbul, yukarıda zikredilen özellikleriyle şehrengizlere ve çeşitli manzumelere konu olmuştur. Bu konuyla ilgili olarak bk: Asaf Halet Çelebi (2002). *Dîvân Şiirinde İstanbul*, Ankara: Hece Yay.

Şarâb-ı kevşere firdevs-i a' lâya ider ta' nı
Geçüp nûş eyleyen câm-ı muşaffâyı *Ķalâtâ* da (G. 696/5)

İstanbul'un meşhur yerlerinden olan At Meydanı, Kâğıthâne ve Eyüp de gezi yerleri olarak divanda bahse konu olmuşlardır:

Zülfi çevgânına başın tûp ider ' âşıklarun
Şeh-süvârum çıksa cevân itse *At Meydânına* (G. 706/2)

Hemân o yâra iderdüm bu cânımı kurbân
İdeydi gitmege kûlını seyr-i *Eyûb'a* (G. 713/3)

Şanma Kâğıd-hânenün ırmağıdur olan revân
Eşk-i çeşmümdür saña ' arz eyler aḥvâlüm benüm (G. 529/2)

Karaman:

Karaman, divan şiirinde çoğunlukla Osmanlıyla olan mücadelesi sebebiyle bahse konu olur. Karamanoğlu Mehmet Bey ve Karamanlı Nizâmî arasında geçen bir hadiseden dolayı *sözünde durmamak* anlamında *Karaman bahşişi* ve *Karaman'ın koyunu sonra çıkar oyunu* şeklindeki atasözü ile şiirlerde zikredilir (Onay, 2000: 282). Yani Karaman, yukarıda zikredilen diğer şehirler gibi olumlu bir imaja sahip değildir. Sebzî de aşağıdaki beyitte sevgilinin gözleri ve saçlarıyla ilgi kurmak suretiyle Karaman'da haramîlerin yolunu kestiğini söylemektedir:

Gözleri kanın döker zülfine meyl idenlerün
Sebziyâ tûtdı ḥarâmîler *Ķarâmân* yolların (G. 573/7)

Şam: Divan şiirinde Şam, akşam ve karanlık anlamlarıyla tevriyeli kullanılır. Bu yüzden Şam ile genellikle sevgilinin saçları arasında anlam ilgisi bulunmaktadır (Yeniterzi, 2010: 325):

Şanmañuz ' âşıklarun başın terâş eyler anı
Rûm şâhıdur ki cünd-i *Şâm* ile eyler savaş (G. 324/4)

Şâhı olmasa idi şem' -i diyâr-ı *Şâm*' un
Şu' leden başına urmaz idi zerrîn-külehi (G. 888/5)

Ger kabûl itse beni ḥıdmete ey dil Şâmî
Aña şükrâne virem Mıṣr u Haleble *Şâmı* (G. 892/1)

5. Nehirler, Dağlar

Nehirler

Dicle ve Ceyhûn: Divan şiirinde genellikle âşğın gözyaşlarının çokluğunu anlatmak için kullanılır: (G. 26/2, G. 332/4, G. 646/4, G. 812/3, G. 839/2)

Kıldılar baħr-i tahayyürde görüp ehl-i nazār
Gözlerüm yaşına nisbet Dicle ve Ceyhûn iden (G. 610/6)

‘Âleme tûfân koparur çağlayup olsa revân
Gözlerüm yaşı katında *Dicle ve Ceyhûn’a* ne (G. 674/2)

Her iki nehrin birleştiği yere Şat denilmektedir. Dicle ve Ceyhûn, Bağdat yakınlarında birleşmektedir:

Olmasa Bağdâd kûyuñ ey leʔâfet gülşeni
Gözlerüm yaşı revân olur mıdı mânend-i *Şat* (G. 333/2)

Kızılırmak: Divanda âşığın kanlı göz yaşlarını teşbih unsuru olarak kullanılmıştır:

Hemân ‘aynı degül mi *Kızılca ırmağı*
Benüm gözümünden akan bunca kanı seyr eyle (G. 747/3)

Nîl: Âşığın gözyaşları sebebiyle zikredilen Nîl, aynı zamanda Hz. Yûsuf vesilesiyle de anılmaktadır:

İder *Nîl* ağlamakdan kanlu yaşın
Çü Ya‘ kûb Yûsuf-ı Ken‘ân’ın özler (G. 185/4)

Hüsni-i Yûsuf’dan cüdâ düşdüğü-çün Ya‘ kûb-vâr
Ağlayup mâtem libâsını geyer deryâ-yı *Nîl* (G. 467/2)

Dağlar

Kâf: Dünyanın etrafını çevrelediğine ve aşılmasının imkânsızlığına inanılan dağlar zinciri. Özellikle masallarda sıkça anılır. Divan şiirinde yüksekliğin, uzaklığın, ihtişamın, kâinatın ve kanaatin sembolü olarak anka kuşu ile birlikte zikredilir (Pala, 2003: 261).

El uzatmaz ni‘metine kimsenüñ mişl-i meges
Sebziyâ her kim kanâ‘at *Kâf*’ınüñ ‘anķâsıdur (G. 233/6)

Necd: Mecnûn’un sahradayken yaşadığı mekânlardan biri olan Necd Dağı, divanda da bu vesileyle geçmektedir:

Anuñ-çün haste Mecnûn’uñ mekânı Necd tağıdur
Şehirden sürdiler heb kavm-i Leylî tağıdur (G. 248/1)

6. Kavimler

Arab: Aşağıdaki beyitte renk itibarıyla ele alınmıştır. Sevgilinin beni ve hurma dolayısıyla beyitte zikredilmiştir:

Leblerüñ üstinde ey piste-dehen hâl-i siyeh
Bir ‘*Arab* maħbûbıdur kim gûyiyâ hûrmâ şatar (G. 180/4)

Tatar: Sevgilinin gamzesi ve saçı ile birlikte çoğunlukla acımasız, merhametsiz, gaddar anlamlarında kullanılmıştır. Tatarların en bilinen özelliklerinden biri de yağmacı olmalarıdır:

Mülk-i câna n'eyleyem Tâtârlar gice gelüp
Ğâret ider gözleri Sebzî yoğ u varum kıomaz (G. 278/7)

Mülk-i cânda kıomadı bir nesne ey şâhum benüm
Gönlümü Tâtâr-ı çeşmüñ haylî yağmâ eyledi (G. 842/5)

Hind: Hintliler; siyah renkleri dolayısıyla ben, zülf ve gece ile birlikte anılırlar (Kurnaz, 1996: 147). Aşağıdaki beyitte ise sevgilinin beni vesilesiyle bahse konu olmuştur:

Serîr-i la' l üzre Hind şâhı
Görinen dâne-i hâlûñ lebûñde (G. 678/2)

Yahûdî: Hem dinî bir topluluk hem de kavim anlamında kullanılan bu tabir, divanda güzelliği sebebiyle zikredilmiştir:

Şanuram kim bir kıara gözlü Yahûdî beççedür
Gördüğümce gülsitânda nergis-i şehlâları (G. 759/2)

7. Kitaplar

Mahzenü'l-Esrâr: *Penc Genc* adlı eseriyle hamse geleneğini başlatan Nizâmî'nin ilk mesnevisi olan bu esere, İran ve Türk edebiyatında birçok nazire yazılmıştır (Zebîullâh-i Safâ, 2002: I/229):

Sırrına vâkıf olımağ akl u tab' -ı hürde-bîn
Ağzınuñ vaşfiyla oldı Mahzenü'l-Esrâr şî' r (G. 231/8)

Matlau'l-Envâr: 13. yüzyılda yaşamış meşhur Acem şairi Hüsrev-i Dihlevî'nin eseridir. Nizâmî'nin Mahzenü'l-Esrâr'ına cevap olarak yazılmış bu eser 3310 beyitten müteşekkildir. Eser; tevhid, tahkik, tehzib ve terkip konularını işlemektedir (Zebîullâh-i Safâ, 2005: II/142).

Aşağıdaki beyitte eserin isminde geçen *matla* ve *envar* kelimelerinden hareketle sevgilinin yüzü ve yanağının parlaklığıyla ilgi kurulmuştur:

Gün gibi virse zîyâ âfâka ey mâhum n'ola
Ruğlarıñ şevkıyla oldı Matla' u'l-Envâr şî' r (G. 231/7)

Keşşâf: Türk müfessir Cârullah Ebu'l-Kâsım Muhammed ez-Zemahşeri'nin “*el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl*” adlı eserinin kısa adıdır. Bu eser gereksiz söz ve

uzatmalardan uzak durduğu, hikâye ve İsrailiyata yer vermediği için Osmanlı medreselerinde okutulan temel kitaplardan biri olmuştur. Esere yüzlerce şerh ve haşiye yazılmıştır (Hızlı, 2008: 35):

Râz-ı dehen-i yârumı ‘allâme-i ‘âlem
Keşf eyleyemez biñ yıl eger okısa *Keşşâf* (G. 348/2)

Keşf-i ‘aşk eyledüñ ‘âleme ‘allâme olup
Okumağdan ne olur medresede *Keşşâf* (G. 845/2)

Şifâ ve Kânûn: İbn-i Sînâ’nın mantık, tabîiyat, riyâziyyat ve ilahiyyat sahasında yazmış olduğu Şifâ ve tıp alanındaki meşhur eseri Kânûn fi’t-Tıb, divan şiirinde sıkça zikredilen kitaplar arasındadır. Bu iki kitap; aşk hastalığına derman bulmanın ne kadar zor olduğunu göstermek için tıpla ilgili terimlerin geçtiği beyitlerde birçok ilgiyle kullanılmıştır (Güfta, 2004: 438). Sebzî, bu vesileyle aşk derdine İbn-i Sînâ ve kitaplarının derman olamayacağını ifade etmektedir:

Derd-i ‘aşkuñ Bû ‘Ali Sînâ devâsın bilmedi
Gerçi *Kânûn* u *Şifâ* ve ‘ilm ü hikmet bağladı (G. 831/3)

Künc-i miñnetde ölem derdüñ ile Lokmân’um
Sen *Şifâ* itmeyesin böyle midür *Kânûn*’uñ (G. 395/3)

8. Sosyal Hayat

Edebî metinler, sosyal bir belge olarak kullanıldığında içinde bulunduğu toplum hayatının ana çizgilerini, inanış ve değer yargılarını ortaya koymaktadır. Bu yüzden olsa gerek Agâh Sırrı Levend, toplumbilim araştırmalarında çok zengin bir kaynak olan tarihin bile bu konuda edebiyatla asla yarışamayacağını ifade etmektedir. Çünkü Levend’e göre tarih, milletleri siyasal bir topluluk olarak ele alırken; edebiyat bir milletin umutlarını, kaygılarını, heyecanlarını kısacası bütün düşkünlüklerini ve erdemlerini yansıtabilmektedir (1988: 52-53).

Bu itibarla sosyal ve kültürel değişmeler, tip tahlilleri, zihniyet araştırmaları, psikoloji çalışmaları, yabancı ülke ve kültürlerin algılanış biçimleri, ekonomi ve ahlâk anlayışları gibi farklı sosyal alanlara ait çalışmalar; edebî metinlerin değerini göstermesi bakımından önemlidir (Bilkan, 2006: 97).

Bernard Lewis, Osmanlı toplum hayatına sosyo-kültürel bağlamda kaynaklık eden ve toplum hayatını şekillendiren en önemli unsurlardan biri olarak mahallî unsurları gösterir (1984: 1-17). Üç kıtaya yayılan Osmanlı coğrafyasının çok dinli,

çok dilli ve çok kültürlü hayatı; divan şiirinin önemli malzemelerinden ve kaynaklarından biri olmuştur.

Divan şiiri, bu bakımdan önemli bir kültür kaynağıdır. Bu bağlamda Cem Dilçin, divan edebiyatının altı asırlık geleneğiyle Türk kültürü açısından zengin bir kaynak olduğunu ifade etmektedir (Dilçin, 1999: 618). Divan şiirinin altı yüzyıl boyunca güncelliğini korumasına, serpilip gelişmesine kaynaklık eden başlıca faktör, bu şiirin geniş kitlenin ilgilendiği önemli konuları akıcı, anlamlı ve dolaysız bir biçimde dile getirmiş olmasıdır. Yani kendisini üreten kültürün ve toplumun değerlerini şiire yansıtmasıdır (Andrews, 2001:32). Divan şiirini içinden çıktığı toplumun bir aynası olarak düşündüğümüzde “*Âdet, usul ve gelenekler, günlük hayatta kullanılan âletler, malzemeler, inançlar vb.*” (Şentürk, 1993: 175) konularda bilgi edinmemiz mümkün olacaktır.

Bu itibarla divan şiiri metinlerini değerlendirirken sosyal hayata dair bulguları değerlendirmek gerekmektedir.³⁸ Biz de incelediğimiz divan metninde sosyal hayata dair ön plana çıkan hususları, örnekleriyle dört ana başlık hâlinde açıklamaya çalıştık.

a) Gelenekler, Günlük Yaşamdan Kesitler

Toplamlar, günlük yaşamlarında davranış biçimlerini belli normlara göre belirler. Tüm toplumu ilgilendiren bu normların başında gelenekler, âdetler gelmektedir. Toplumun yaşama biçimlerini ve dünya görüşlerini yansıtan bir ayna vazifesinde olan gelenekler, âdetler ve günlük hayata dair birçok davranış, divan şiirinde de sıklıkla zikredilmiştir.

Örneğin, aşağıdaki beyitlerde bugün bile çok yaygın olan bir gelenek anlatılmıştır. Bir ölüm durumunda mevtanın yakınları üzüntülü ve matemde olduklarını göstermek için siyah renkte elbiseler giyerlerdi:

Girye eylerdi kimi feryâd u zârı eyleyüp
Kimi müştemil olup egnine giymişdi siyâh (Tb. 1/9)

³⁸ Divan edebiyatıyla ilgili olarak yapılan sosyal hayat çalışmalarının bibliyografyası için bk: Fatma Meliha Şen (2007). “Eski Türk Edebiyatında Sosyal Hayat Çalışmaları”, Eski Türk Edebiyatı Tarihi I, TALİD, Cilt:5, Sayı: 9, s. 467-506.

Ağlamağdan kınlara ğark itdi kimi câmesin
Kimi kıldı dūd-ı âh-âsâ libâsını siyâh (Tb. 1/14)

İnsanlar, üzüntülerini göstermek için başka yöntemlere de başvurmuşlardır. Bunlardan biri de aşağıdaki beyitte geçen “*başına toprak koymak*” deyimini ile ifade edilmiştir. Bu deyim, yas tutmayı ifade etmektedir (Öztelli, 1959: 1860):

Hayf gitdün nev-cüvân iken eyâ şâhum diyü
Ağlar idi başına toprak koyup hayl ü sipâh (Tb. 1/15)

Bâr-geh vîrân olup hayme girîbân-çâk ider
Hâk kıor başına taht u tâc olur zîr ü zeber (Tb. 1/18)

Yukarıdaki beyitlerden de anlaşılacağı üzere renklerin toplum hayatında özel anlamları vardır. Bunlardan biri de Osmanlı toplum hayatının merkezinde olan padişah ve ona mahsus olan otağ-ı hümayunlarda karşımıza çıkmaktadır. Büyük, etekli ve süslü bir çadır olan otağ-ı hümayunlar, genellikle kırmızı renkten yapıldı (Pakalın, 2004: II/741). Şair de aşağıdaki beyitte padişahlık alâmetlerinden olan mehterle birlikte bu geleneğe işaret etmektedir:

Mehter-i bâde işâret eyledi kırsun diyü
Kırmızı otağını şâh-ı bahâr-ı ergavân (K. 4/3)

Aynı şekilde renklerle ilgili olarak devlet görevlilerinin kıyafetleri de söz konusu edilmiştir. Edmondo De Amicis, *İstanbul (1874)* isimli kitabında “*Bütün bu insanlar, vazifelerine göre, sarıklarının şeklinden, elbise kollarının kesiminden, kürklerin cinsinden, astarların renginden, eğer süslerinden, bazıları çember sakalından, bazıları da bıyığından tanınabiliyormuş...ordu paşalarının ayaklarında kırmızı; kapı zabitlerinin sarı...*” (1981: 377) kıyafetler giydiğini söylemektedir. Aşağıdaki beyitten de anlaşılacağı üzere o dönemde nöbetçiler, zabıtlar gerçekten de sarı kıyafetler giymektedir:

Nergis-i zerrîn külâhı kıpuda gözci diküp
Gülsitânda bezm kırdı şehir-yâr-ı ergavân (K. 4/9)

Osmanlı padişahı, saraydan çıkarken belirli bir protokol uygulanırdı. Buna göre padişahın sağında ve solunda kapıkulu askerlerinin yanı sıra vezirleri ve paşaları da bulunmaktadır:

Seyre kıksa ‘ âşık-ı şûrîdelerle yaraşur
Pâdişehdür paşalar şolındadır şağındadır (G. 209/3)

Tabii sultanın geçişinde halk sağı sollu toplanarak onun geçişini izler. Bu geçiş sırasında “*Padişahım çok yaşa, mağrurlanma padişahım senden büyük Allah var*” şeklinde nidalar yükselirdi:

Râh-ı kûyuñda seni seyr itseler incinme kim
Her kişi eyler temâşâ her kaçan sulţân geçer (G. 216/6)

Bu geçiş sırasında yol üzerinde başlarında ot, hasır, paçavra gibi şeyler yakarak durmak, böylelikle dikkati çekmek, dert dinletmek de âdetmiş (Onay, 2000: 117). Bu âdete çerağ uyandırmak da denilmektedir:

Başına âteş yakup dil tañ mı feryâd eylese
Şol kadar zulm eyleyüpdür ol şeh-i bî-dâd aña (G. 29/4)

Başına olur yakup zulm u cefâ-yı yârdan
Hâlini ‘arz eylemek ister varup sulţâna dil (G. 486/5)

Bugün olduğı gibi eskiden de insanlar maaş karşılığı bir işte çalışıyordu. Şair de ay başında muhtemelen eline geçmeyen vakıf geliri için sitemde bulunmaktadır:

Yüzi gün alnı kamer yolına harc eyler idüm
Ay başında ele girse idi dînâr-ı cihet (G. 55/8)

Devrin süslenmeyle ilgili bir özelliğı olarak sarıklara çiçek (gonca, gül, karanfil, sünbül) takma geleneğı de oldukça yaygındır (Sefercioğlu, 2001: 120):

Yüzünün ğasretine çihrelerine sürüben
Tağdırlar başlarına cümle-i yârân gül-i sürġ (G. 72/6)

‘Ârız-ı yâra müşâbih olduğı-çün Sebziyâ
Başlar üstinde yir itdi buldı hoş iclâl gül (G. 470/5)

Nice bir ey gül-i gülzâr-ı leţâfet nice bir
Götürem dâğ-ı ğamuñ başda kıaranfûl yirine (G. 687/3)

Baş üzre gördi gül gibi her ğoncanuñ yirin
Sünbül saçını yoldı ‘aceb mâtem eyledi (G. 828/3)

Zengin olsun fakir olsun bayram, herkes için bir vesileyle alışveriş yapmak demektir. Şair, muhtemelen yukarıdaki gibi parasızlıktan şikâyet etmektedir. Çünkü herkes gibi alışverişe çıkamamaktadır:

Alur ‘îd irdi diyü başına şâh u gedâ dülbend
Elimde sîm ü zer yok kim alam ben bî-nevâ dülbend (G. 76/1)

Tabii eskiden insanlar, şimdiki gibi teknolojinin sağladığı imkânlarla değil geleneksel yöntemlerle önemli işlerini hallediyorlardı. Bunlardan biri de ramazan ayını yani orucun vaktini tayin etmektir. Bunun için gökyüzü izlenir, hilal görüldüğü zaman oruca başlanırdı. Hilalin diğeri bir görünmesinde ise bayram yapılırdı. Sevgili

de tıpkı yeni ay gibi beklenendir. Çünkü yeni ay görününce nasıl ki halk bayram yapıyorsa âşıklar da sevgiliyi görünce bayram eder:

Çün kim görindi burc-ı felekde hilâl-i ‘îd
Toldı cihâna şevk ile câh u celâl-i ‘îd (G. 81/1)

Mâh-ı nev gibi temâşâ eyler iken halk-ı şehir
Kaşına kimdür diyen kim gurre-i garrâ degül (G. 471/4)

Bayramlarda çocuklara ve misafirlere şeker ve badem dağıtmak da âdettendir.

Gelmesün lâzım degül şeker-fürûşa dek yiter
Dilberün la‘ liyle çeşmi şeker ü bâdâm-ı ‘îd (G. 82/6)

Halk, hilalin görünmesini beklerken hırsızlar da dolunayın görünmesini istemezler. Çünkü ortalık dolunayda daha aydınlık olacaktır. Bu da onların işine gelmemektedir:

Alıma gönlüm ruhuñ yanında zülf-i şeb-ruñ
Uğrı haş itmez bilürsin döstüm meh-tâbdan (G. 631/4)

Papağanları konuşturmak için değişik yöntemler kullanılırdı. Bunlardan biri de papağanın sahibi, bir aynanın arkasına saklanarak konuşur; aynaya bakan papağan, yansımasının konuştuğunu sanarak onu taklit ederdi:

Göricek gül yüzüñi bülbül-i dil zâra gelür
Nitekim tûfî görüp âyine güftâra gelür (G. 134/1)

Günümüzde olduğu gibi eskiden de asayiş problemleri vardı. Aşağıdaki beyitten o dönemde haramîlerin, insanların sadece paralarını değil elbiselerini de çaldığını anlıyoruz:

Varını yağmalayup öldürse çeşmi ‘ âşıkı
Ol harâmî gibi esbâbın alur hem öldürür (G. 151/6)

Bu yüzden yolculuğa tek başına çıkmamalıdır, bir kervanla birlikte yolculuk daha güvenli olacaktır:

Kâr-bân ile iriş menzile yol korkuludur
Gaflet uyhusına talma dem-i rişletde şağın (G. 582/2)

Necâtî Bey’in meşhur *döne döne* redifli gazelinde geçen:

Sen olasıñ diye yer yer asılıp âyineler
Gelene gidene eyler nazarı döne döne (Tarlan, 1992: 360)

beyti, bizlere o dönemde içeri giren çıkanları rahat görmek için dükkânlara asılan aynaları hatırlatmaktadır. Aynı tasavvuru Sebzî, daha açık bir şekilde aşağıdaki beyitte ifade etmektedir.

Mâh-ı nev tîğ ü felek tās u güneşdür âyine
Tolanur dükkânını çarh-ı felek olmağa taş (G. 324/2)

Yüzme bilmeyen insanlar bugün nasıl simit kullanıyorlarsa eskiden de insanlar suya batmamak için kollarına kabak takarlarmış:

Talınur mâhî gibi bahr-i tahayyürde gönül
Sebziyâ ol lebi mercâna kaçan vara kabak (G. 368/6)

Gebe kadınların aş ermeleri meşhurdur. Tabii burada sevgili, gebe bir kadına benzetilerek onun âşıkların kanına aş erdiği yani onları öldürdüğü ifade edilmektedir:

Hâmile ‘avret gibi aşlar yirer kan içmege
Gice gündüz âdem olmuşdur gîdâsı ‘âlemün (G. 435/8)

İstanbul’un güzelleriyle meşhur olduğunu daha önce ifade etmiştik. Doğal olarak güzeller aynı zamanda vefasız olurlar:

Degül ki döst benüm düşmenüm dahı olsa
Vefâsı yok güzelin sevmesün Sitanbul’uñ (G. 436/2)

Hasta insan, devamlı hararet içindedir. Fakat bazen hastalara su içirmek iyi gelmeyebilir. Bu yüzden hastanın ağzına suya batırılmış bir pamukla damla damla su verilir ki zarar görmesin:

Hasteyem öldüm şusuz lutf it baña ey pîr-i çarh
Penbe-i ebriyle tamzur ağzuma bir pâre şu (G. 667/2)

Aynı şekilde hastaların istekleri bitmez. Yasak olmasına rağmen birçok şey isterler:

Gözlerünññ hastesi vaşluñ dilerse kılma ‘ayb
Ârzû olur bilürsin dâ’imâ bîmârda (G. 750/2)

Bugün bile geçerli olan bir hüküm aşağıdaki beyitte tekrarlanmıştır. Akıl sağlığı yerinde olmayanlar ve sarhoş olanların şahitliği kabul edilmez:

Kanum içdügine gamzeñ oldı şâhid gözlerünñ
Mestlerdür bilmezem nice şehâdet eyleye (G. 697/3)

Eskiden bayanların bugünkü anlamda makyaj malzemelerinden biri de kınaydı. Bugün hâlâ Anadolu’da yaygın olarak kullanılan kına, al kelimesinin tevriyeli anlamıyla birlikte kullanılmıştır:

Barmağı uçlarını hınnâlayup yek âlla
Şîve vü nâz ile itmişler durur nağş u nigâr (K. 1/5)

Divana yansıyan geleneklerden biri de kan kardeşliğidir. Çok iyi dost olan iki kişinin birbirinin kanını emerek veya yalayarak kardeşlik andı içmeleri şeklinde yapılan bu uygulama; hüsn-i ta'lîl yoluyla sürâhi ve kadehin kardeşliği şeklinde ifade edilmiştir.

Şurâhî sâgar-ı bezmün ' aceb yoldaşıdur sâkî
Şanasın kan yalaşmışdur anuñ kardeşidur sâkî (G. 779/1)

b) Günlük Hayata Dair Tasvirler

Divan şairlerinin önemli özelliklerinden biri de beyitlerde kelimelerin yardımıyla insanların gözünde canlandırabilecekleri sahneler çizmektir. Gerçi her şairin aslında yapmak istediği budur. Şair; acısından, üzüntüsünden, sevgiliden, rakipten, günlük hayattan bahsederken bazı sahneleri sanki bir resim çiziyormuş gibi tasvir eder. Bu sayede anlatılan mücerret ve müşahhas bütün kavramlar, okuyucunun gözünde canlanır ki bu da şairin yeteneğini gösteren önemli bir unsurdur.

Bu bölümde şairin özellikle günlük hayata dair bu tarz yazılmış bazı beyitlerinden bahsetmek istiyoruz. Okunduğu zaman insanların gözünde hemen bir manzara, görüntü canlandıran bu beyitler, şairin günlük hayata dair izlenimlerini de göstermektedir.

Örneğin aşağıdaki beyitte bir matem görüntüsü anlatılmaktadır. Ölüm haberini duyan insan, o anda üzüntüsünden ne yapacağını bilemez. Üstünü pareler, başındaki külâhı yere çalar. Bir ölüm üzerine sergilenen bu tavır, aşağıdaki beyitte gerçekçi bir şekilde tasvir edilmiştir:

Lâle-veş kan ağlayup kimi iderdi câme çâk
Kimi başından aluben yire ururdı külâh (T. 1/11)

Atsam külâhı yiridür eflâke gün gibi
Ol meh sa' âdet ile bugün bu yaña gelür (G. 97/5)

O devirlerde çocukların en sevdiği oyunlardan biri de ağaç dallarından at yaparak oynamaktır. Tabii bu oyun esnasında bazı çocuklar, dengelerini kaybedip yere de düşmektedirler:

Ŧıfl şâh üzre tırurken şararup düşdi yire
Bildi kim mülk-i fenâdan sefer eyler nârenc (G. 61/3)

Çocuklar, saklambaç oynamayı da severler. Hele hele özellikle bağlık bahçelik yerlerde saklanmak daha da kolaydır:

Sebzelerle yâsemen gizlembec oynar bâğda
Yügrüşür eţfâl-i gülşen bâd ile muhkem bahâr (G. 217/5)

Çocuklar, sadece oyun oynamazlar. Eğitimleri için sıbyan mekteplerine de giderler. Kitaplarını elinde taşımak istemeyen çocuklar, onları koyunlarına koyarlar:

Şanmañuz şokdı elin koyunına mektebde o serv
Nâz mecmû' asını koydı teressül yirine (G. 687/4)

Bugün bile sokakta gezerken sık gördüğümüz bir manzarayı şair, aşağıdaki beyitte tasvir etmiştir. Rakibi, ağzında kemik taşıyan bir köpeğe benzeten âşık, bizlere sokaktan bir manzara sergilemektedir:

Görince 'âşıkı kesse n'ola sözün ağıâr
Seg ağzını tutar ol dem ki üstüñ'ân irişür (G. 110/2)

Şair, köpeklerin boynuna ip takılmak suretiyle bazen de zorla gezdirilmesine de gönderme yapmaktadır:

Ey gözi âhû itüñ gibi bulurdu ululuğ
Sürüeydüñ gerdenine Sebzî'nüñ tağup resen (G. 634/5)

Sokak köpeklerinin birçoğu ise insanların paçalarından tutup çekiştirmektedir:

Âdemîdür şol-ğadar kûyuñ kilâbı gel diyü
Her birisi yüzüme bağup çekerler dâmenüm (G. 537/3)

Tabii ki köpekler tanıdıkları insanlara zarar vermezler, onların eteğinden çekiştirmezler:

Uzatmaz el rakîbüñ merhabâya
Bilürüz seg yapışmaz âşinâya (G. 716/1)

Divanda günlük hayatta yine sıkça karşılaşılan sineklerden de bahsedilmektedir. Sinekler, açıkta bulunan ve özellikle tatlı olan yiyeceklerin üstüne konarlar:

Meges gibi kaçan her siflenüñ h'ânına el şunar
Ğanâ' at mülkine ey dil şular kim pâdişâhlardur (G. 93/8)

Leblerüñ şehd ü şekerden tatlıdur balum benüm
Dil meges gibi dutuldu n'olısar hâlüm benüm (G. 529/1)

Bulutların hareketleri insanların hep dikkatini celbetmiştir. Devamlı hareket hâlinde olan bulutların, gökyüzünden geçişi şairin dikkatinden kaçmamıştır:

Sebziyâ çıkısa derinden ruḥ u zülfîyle o mâh
Şanuram mihr-i semâ gökde şehâb ile geçer (G. 160/7)

Bu arada güneş de bulutların arasından çıkmaktadır:

Rûyuñ ey mâhum kaçan bu zülf-i müşkînden çıkar
Gûyiyâ ḥurşiddür kim ebrûñ içinden çıkar (G. 224/1)

Kargalar, bahçeleri çok severler. Bağ bahçeyi onlardan korumak için tedbir alınsa da özellikle gül bahçesi onlar için vazgeçilmez mekânlardır.

Ḥaṭṭı ‘izârî dâ’iresinde görüp didüm
Gülzâr çevresini tutupdur gurâblar (G. 232/4)

Eskiden de insanlar asayiş sorunları yaşamaktaydı. Harâmî denilen eşkıya cinsinden insanlar, ok ve yayları ile insanlara korku salmaktadırlar:

Gözleri ḡamze vü ebrûsı ile yâr uyumuş
Ol ḥarâmî gibi kim tîr ü kemânsız yürimez (G. 292/4)

İnsanlar, sadece harâmîlerden korkmazlar. Hava karardığında şimdiki gibi aydınlatma araçları bulunmadığından herkes evine doğru koşuşturmaya başlar:

N’ola Sebzî meyl iderse zülfine dilberlerüñ
Şeb irişse ‘azm ider herkes vaṭandan cânibe (G. 749/5)

Şair, meyhaneden çıkan insanların dengelerini sağlayamadıkları için duvara yaslanmalarını da gözümüzde canlandırmaktadır:

Ne keyfiyyet durur sâķî ki destüñden ayağ içen
Düşüp bî-hûş olup her birisi dîvâra yaşdanmış (G. 317/4)

Sokakta sadece sarhoşları görmeyiz. Deliler de belirli bir mekânları olmadığı için günlük hayatta karşımıza her an çıkabilirler. Bazı durumlarda zaptedilemez olanlar bu yüzden zincire vurulmuş:

Ey ṭabîb-i cân u dil uşlanmaz idüm sa‘y idüp
Çekmeseñ zencîr-i zülfüñe bu ben dîvâneyi (G. 723/3)

Deliler, aynı zamanda çocukların eğlencesi sayılırlar. Onları kızdırmak için çeşitli davranışlarda bulunurlar. Bunlardan biri de delileri taşlamaktır:

Oldı bir leylî-‘izârüñ ‘aşķına mecnûn diyü
Yollarunda şehrüñ etfâli ṭurup taşlar beni (G. 866/4)

(c) Tipler

Bir edebiyat terimi olarak bakıldığında “tip”in manası konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Tespitlerimize göre edebiyatımızda türlere göre yani roman, hikâye, masal, tiyatro, fıkra, şiir gibi birbirinden farklı türlerde karşımıza çıkan kişilerin tip açısından değerlendirilmesini sağlayacak bir ölçütün bulunmadığını söyleyebiliriz. Edebî eserde değerlendirilecek kişilere hangi açıdan yaklaşılabileceği yönünde temel kriterlerin bulunmaması ise bir diğer sıkıntıdır (Çitçi, 2007: 18).

Bu tespite dayanarak divan şiirindeki tipleri incelediğimizde de aynı manzara ile karşılaşmaktayız. Mesela divan şiirinde tipleri, sosyolojik açıdan ele aldığımızda padişah, vezir, asker, ulemâ, kalender gibi tipler karşımıza çıkarken; psikolojik açıdan değerlendirdiğimizde zalim, cömert, komik gibi bir sınıflandırmaya gidilebilir. Yine kişileri, divan şiiri metinlerine bakıp dinî bir yaklaşımla sınıflandırdığımızda; Rum, Ermeni, Yahudi, Müslüman, kâfir, hoca, zâhid gibi bir sınıflandırmaya gitmek mümkündür veya Nâbî’nin Hayriyyesi’nde oğluna nasihat ederken çeşitli toplum kesimlerini ahlâkî bir şekilde değerlendirerek “*orta tabaka*” (Kaplan, 1995: 224) insan tipini ortaya koyması, bu konudaki farklı yaklaşımların başka bir göstergesidir. Ayrıca yukarıda daha önce ifade ettiğimiz gibi edebî eserlerin toplum hayatını yansıttığı düşünüldüğünde, her devrin kendisini temsil eden tipler ortaya koyduğunu kabul etmeliyiz.

Bu itibarla, divan metninde tipleri belirlerken şu hususlara dikkat ettiğimizi belirtmek istiyoruz: Her şeyden önce divandaki tipler; kalıplaşmış bir ifadeyle “*nev’i şahsına münhasır*” özelliği göstermeyen, sosyal hayat içinde belli bir zümreyi, fikri, yaşam şeklini temsil eden, özellikleri itibarıyla her yerde karşımıza çıkabilecek bir yapısı olan ve en önemlisi şairin muhayyilesinde anlatmak istediği şeyler için bir vasıta özelliği taşıyan kişilerden yola çıkarak belirlenmiştir. Tabii ki belirlediğimiz bu ölçüt, 16. asrın sosyal hayatı için geçerli olacaktır. Çünkü bugünkü sosyal hayatın içinde *pîr-i mugân*, *sâkî*, *muhtesib*, *levend*... gibi tipleri görmemiz mümkün değildir.

(1) Sevgili

Divan şiirinin en belirgin ifade şekillerinden biri de vasıflandırmadır. Edebî sanatların yardımıyla mazmunlarla yapılan bu vasıflandırmalar, zamanla kalıplaşmış

ifadeler hâline gelmiştir. Divan şiirinde sevgili, birkaç şairin şahsî tasavvuru dışında baştan ayağa belirli vasıflarla tanımlanmaya çalışılmıştır. Sevgiliyi tanımlamaya çalışan bu ifadeler, dikkat edilirse sevgilinin maddî varlığından ziyâde; kişilik özelliklerine, tavırlarına ve güzelliğine dair benzetmeler içermektedir (Cebeci, 2001: 24).

Divan şiirindeki genel tasavvura göre kadın, aşk kaynağıdır. Bu anlayışı kadın şairlerde bile görebiliriz. Yani şair, kadın da olsa erkek de olsa yukarıda zikrettiğimiz gibi sevgili, belli özelliklere sahip bir tiptir. Bu yüzden karakteristik bazı özelliklere sahiptir.

Sebzî'nin şiirlerindeki sevgili tipine baktığımızda, divan şiirinde tasavvur edilen klasik sevgili tipinin bütün özelliklerini görmekteyiz. Divandaki sevgili; bazen bir sultan, bazen işveli bir âfet, bazen de acımasız zalim bir fettândır. Yeri geldiğinde aşk derdinden Mecnûn gibi çöllere düşen âşığın Leylâ'sıdır. Âşık, Ferhâd gibi onun uğruna dağları delse de uğruna ölse de sevgili, istiğnâ sahibidir. Sevgili, yan bakışlarıyla yaraladığı gönülleri tedavi eden bir tabip olduğu gibi, sırf âşık acı çeksün diye rakîbe yüz veren, âşığı kûyuna bile yaklaştırmayan merhametsiz ve eziyetten hoşlanan bir tiptir. Sevgili bazen de bir cadı olur, sihirle büyüyle âşığı kendine daha çok bağlar. Bazen de perî gibi bir görünür bir kaybolur. Hatta bazen anka olur, hü mâ olur, âşık için ulaşılması mümkün olmayan hayâl ülkelerinde yaşar. Âşık için zaten sevgiliyi görmek büyük bir lütuftur. Fakat sevgili ulaşamayandır. Bu yüzden âşık, daima güneş gibi sevgiliyi görmek umuduyla kûyunu tavâf eder. Çünkü sevgilinin eşiği Ka'be gibidir ve âşık onun kapısında secde etmektedir. Sevgili Halîlullah gibi bazen misafirperver olsa da bazen de zalim bir hükümdar gibi gönül Ka'be'sini yerle bir edendir. Kısacası, sevgili; aşkın da âşığın da tek sahibidir. Güzellik mülkünün sultanı olan sevgilinin fermanı karşısında âşığın söz hakkı yoktur.

İşte Sebzî Divanı'ndaki sevgili tipinin genel özellikleri bu şekildedir. Divan şiirinin diliyle sevgilinin karakteristik özelliklerini şairin hemen her manzumesinde görmekteyiz:

Sevgilinin yüzü Ka'be'ye benzemektedir. Sevgili tıpkı Ka'be gibi benzersizdir, eşi benzeri yoktur. Aynı zamanda onun dudaklarının tadı zemzem gibi gibidir, şifa kaynağıdır:

Ey Hâlılüm saña beñzer gelmemişdür ‘âleme
 Ka‘be’ye beñzer yüzün la‘lün zülâlı zemzeme
 Bu gelür cârî olup gören zebân-ı âdeme
 Âh şâhum dilberüm rûh-ı revânum Muşlı Şâh (Mur. 10/6)

Sevgilinin boyu servi ağacını, yanakları ise yâsemîni kiskandıracak kadar güzeldir. Bu hâliyle sevgili gönül bahçesinin nadide bir çiçeğidir.

Kad ü haddüne yârın ‘âşık iken bâğbân-ı dil
 Gülistân içre olmamışdı serv ü yâsemîn peydâ (G. 1/2)

Sevgili, güzeller arasında müstesna bir yere sahiptir. Ay nasıl ki güneşten ışığını almaktaysa, güneş de ışığını sevgilinin yanağından almaktadır.

Meh-likâlar arasında ‘ârızun mâhiyyeti
 Zerrece hiç şüphe yok gün gibi rûşendür baña (G. 11/2)

Kesb itmeseydi nûr cemâlinde ol mehün
 Olmaz idi bu deñlü fûrûzende âfitâb (G. 37/3)

Sevgilinin kapısı, eşiği âşıklar için cennetten bir köşedir. Çünkü sevgili aynı zamanda hûrîdir, melektir.

Yâr kûyı mesken olsa ey dil-i şeydâ baña
 Cennet-i a‘lâ olurdu menzil ü me’vâ baña (G. 21/1)

Sevgilinin kûyu âşık için aynı zamanda Ka‘be gibidir. Dolayısıyla âşıklar onun eşiğinde hizmet etmektedir. Mihrâba benzeyen kaşları da âşıklar için bir secdegâhtır:

Mescid içre kaşların seyr itmege cânânenün
 Arkasını kıbleye virmiş yüzün mihrâb aña (G. 24/3)

Nûr u fer viren felekde mâha rûyundur senün
 Ka‘be-veş kıbleme şafâ ‘uşşâka kûyundur senün (G. 444/1)

Ka‘be vü Beytü’l-Harâm’a irişür yüz sa‘y ile
 Ol Hâlılün ışığında kim ki hıdmet eyleye (G. 697/4)

Gönül tahtının sultanı olan sevgilinin fermanı uğruna âşıklar canlarını vermektedir. Onun âşıkları bir tane değildir. Nasıl ki bir sultanın binlerce askeri varsa, sevgilinin de bir o kadar âşıkları vardır. Âşıkları, sevgiliye can u gönülden sadıktır. Ama güzeller sultanı, adaletiyle değil zalimliğiyle meşhurdur:

Nice fermân-ı revân-bağşına cân virmiyeyin
 Sebziyâ ol şehi dil tahtına sulţân buldum (G. 492/7)

Bu gönülüm kişverinde gelsün ol meh pâdişâh olsun
 Yanınca zümre-i hûbân aña hayl ü sipâh olsun (G. 574/1)

Yakdı gönül vilâyetini eyledi harâb
Zulmından ol şehûn kime idem şikâyeti (G. 762/4)

Bilmezem zulmuñ elinden kime feryâd ideyin
‘Adl ü dâd eylemeyen kullara sultânımsın (G. 642/6)

Divan şiirinde sevgilinin bazı özelliklerinden yola çıkarak ona, bazı meslekler de isnat edilir. Bunlardan biri tabipliktir. Sevgili tabiptir, çünkü âşıkları hem yaralayan hem de isterse bir bakışıyla, bir nefesiyle iyileştirendir. Yani hem sebep-i derttir hem de dermandır.

Şerbet-i vaşluñla dermân eyle lutf it gönlüme
Kûyuñuñ dârü’ş-şifâsında yatur bir hastedür (G. 92/2)

Yıllarla haste idüm irişdi hoş eyledi
Ol cân u dil tabîbi beni bir cevâb ile (G. 712/2)

Çâre kılmaz meded ol la’li tabîb-i dil ü cân
İşigi dâr-ı şifâsındaki bî-çâre göre (G. 731/2)

Sevgili, saçlarıyla sihir yapan bir cadıdır:

Didi câdû durur sihr ile âteşde qarâr eyler
Mu’anber zülfini gören kaçan ruhsâra yaşdanmış (G. 317/2)

Sevgili, güzelliği ve bir görünüp bir kaybolması yüzünden periye de benzemektedir. İnanişlara göre periler, göründükleri kimselerin aklını almakta, onları divane kılmaktadır. Âşık da bu yüzden deli divane olmuştur.

Sihr ile ‘akluñ alup dîvâneitse vechi var
Kim didi Sebzî saña vir ol perî-ruhsâra dil (G. 461/6)

‘Ayn-ı ‘âlem görmedi sen deñlü bir meh-manzarı
Sen beni dîvâne itdüñ yâ meleksin yâ perî (G. 764/1)

Sevgili, âşıkların gönlünü tıpkı bir inci tanesi gibi delmektedir. Bu tavrıyla bir hakkâkı andırmaktadır:

Elinde mişkâba ile deler gibi lü’lü
Görince bağrumı deldi ol dilber-i hakkâk (G. 426/3)

Gönülleri yaralayan, parçalayan sevgilinin karakteristik özelliklerinden biri de zalimliğidir. Âşıkların canına kast eden sevgili çoğu zaman bunun için gamzesini kullanmaktadır:

Tekâsül eyleme Sebzî sen eyle cânı revân
Okını sîneñe kâsd eyledükçe ol kaşı yâ (G. 16/5)

Bir nazarda gözleri öldürmesün mi ‘âşıkı
Fitneler ta‘lîm ider ol gamze-i fettân aña (G. 23/3)

Görüp teraḥḥum itmedüñ ey pâdişâh âh
Öldürdi gamzeler beni ḥıṣm u ‘ itâb ile (G. 712/4)

Sevgili, gamzesiyle öldürdüğü âşıklarına, dudaklarıyla tıpkı Hz. İsâ gibi tekrar can verebilmektedir:

Öldüren ḥalkı dime ol gözi şehlâdur bu
Mürdeler zinde iden la‘l-i Mesîhâ’dur bu (G. 669/1)

Leblerinden n’ola Ḥızr ile Mesîh umsa ḥayât
Âb-ı ḥayvânı ḳarañlukda ḳoyan şudur bu (G. 670/2)

Âşığın sevgiliye kavuşmasındaki en büyük engel aslında rakîp değildir. Yine sevgilidir. Çünkü sevgili o kadar güzeldir ki kendi güzelliğine âşık olmuştur. Bu tavrıyla âşığın en büyük rakîbi yine sevgilidir:

Tâ ki alduñ destüñe âyîneyi ḳılduñ naḳar
‘Âşık olup ḥüsnîñe ol dem rakîb olduñ baña (G. 19/6)

Yukarıdaki beyitlerde sevgilinin genel ve klasik özelliklerinden bahseden Sebzî, bazen de aşağıdaki beyitlerde olduğu gibi gerçek sevgilisini anlatma yoluna gitmiştir:

N’eyleyem gitdi dilber Edrine’ye
Niye olmayayın helâk niye
Hecr-i yâruñ belâsını añlar
Ugradum ben firâḳ içre neye (G. 753/2)

(2) Âşık

Aşkî yaşayan, anlatan, sevgiliyi ma’şûk olarak var eden aslında şairlerdir. Şairler, bu yüzden âşık tipinin bire bir kendisidir. Bu yüzden âşık olmadan sevgiliyi tanımak, onu vafetmek de mümkün değildir. Sevgili olmadan da şairin âşık olması, bu şiirleri yazması mümkün değildir. Yani aslında âşık ve ma’şûk, bir bütünün parçalarıdır. Ünlü halk ozanı Âşık Veysel’in aşağıdaki mısraları bu ilişkiyi en veciz bir şekilde ifade etmektedir. Âşık olmadan ma’şûk, ma’şûk olmadan âşık olmaz. :

*Güzelliğın on par’etmez,
Bu bendeki aşk olmasa;
Eğlenecek yer bulaman,
Gönlümdeki köşk olmasa*

...

*Tâbirin sığmaz kaleme,
Derdin dermandır yâreme;*

*İsmin yayılmaz âleme,
Âşıklarda meşk olmasa.*

...

*Senden aldım bu feryâdı,
Buyemiş dünyanın tadı;
Anılmazdı Veysel adı,
O sana âşık olmasa.*

Divan şiirindeki âşık-ma'sûk ilişkisini en iyi şekilde özetleyen yukarıdaki ifadeler, aslında divan şiiri geleneğinin bir tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sebzî de divan şiirindeki âşık tiplemesinin genel özelliklerini divanda yansıtmaktadır. O, aşk hastalığına yakalanmıştır. Çaresi bulunmayan bu hastalığın tabibi olan sevgili, merhametsiz ve zalimdir. Yine de âşık, sevgilinin kûyundan, eşliğinden bir an bile ayrılmaz. Fakat sevgilinin mahallesinde yabancılar da vardır. Bunlar bir köpek gibi âşığın sevgiliye ulaşmasını engelleyen rakiplerdir. Âşığın tek düşmanı, rakibi değildir. Felek ve bahtı da onun sevgiliye kavuşmasını engelleyen faktörlerdir. Ama kavuşma önündeki en büyük engel yine sevgilinin ta kendisidir. Zaten bunu bilen âşık için önemli olan aşkın varlığıdır. Yani kavuşmaktan ziyade kavuşmanın hayâli âşığı daha mutlu eder. Bu yüzden aşkının bitmesini hiç istemez.

Sebzî, sevgilinin dudağının hasretiyle meyhanelere düşmüştür. Bu uğurda deli divane olmuştur. Aşk sarhoşu olan kişi, her şeyi terk eder. Bu yüzden utanması da yoktur:

Düşmez isem câm-ı la' lûñ yâdına meyhâneye
Dimesünler 'âşık-ı şûrîde vü şeydâ baña (G. 5/6)

Terk idüp zühd ü şalâtı düşmüşem meyhâneye
Câm-ı 'aşkuñ mestiyem nâmûs u 'âr olmaz baña (G. 6/3-)

Âşık, aşkıdan dolayı her dem, bülbül gibi nale ve efgan kılmakta, ney gibi inlemektedir:

Gülûñ cemâline cân ile olmasa 'âşık
Hezâr nâle kılmıydu bülbül-i gûyâ (G. 16/3)

Düşeli hecrine oldu ol yüzi gülzârımuñ
Çeng-i ğamda ney gibi zâr eylemek kânûn baña (G. 26/4)

Âşık, çoğu zaman kendisini Mecnûn ve Ferhâd ile kıyaslar. Hatta çoğu zaman da kendisini onlardan üstün görür:

Mecnûn olur mıdı ğam-ı Leylâ ile gönül
Ki reh-nümûn olaydı bu yolda ħired baña (G. 30/5)

Cân-ı şîrîni revân eyler idüñ ey ‘ âşık
Añlasayduñ sen eger hâletini Kûh-ken’üñ (G. 393/3)

O şîrîn-leb yolında ey dil-i zâr
Kazar gam tağını Ferhâd imişsin (G. 571/3)

Sevgilinin binlerce âşığı vardır. Fakat şairler, devamlı olarak kendilerinin hakikî âşık olduğun iddia ederler. Öyle ki Sebzî, cihan mülkinde aşk padişahı olarak kendisini görmektedir:

Gözüm yaşı sipâhumdur ‘ alem göynüklü âhumdur
N’ola olsam cihân mülkinde ‘ aşkuñ pâdişâhı ben (G. 604/5)

Âşıklar, kendilerini kınayanlar ayıplayanlar olsa bile yollarından dönmezler.

Çünkü onlar aşk şarabıyla sarhoşurlar:

Şîşe-i nâmûsuñ isterseñ ki olmaya şikest
Zâhidâ ta‘ n eyleme gel ‘ âşık-ı mestâne (G. 693/3)

Câminuñ câm-ı lebin nûş eyleyenler Sebziyâ
Haşre dek mest ü harâb olup yatur meyhânede (G. 691/5)

(3) *Rakîb, Ağyâr*

“Bir kimsenin sevdiği ile görüşmesine engel olup kendisi için elde etmeye çalışan” (Şentürk, 1995: 3) rakîb, divan şiirinde âşığın en büyük düşmanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Divan edebiyatındaki diğer tipler gibi rakîb de idealize edilmiş bir tip olup özellikleri ve vasıfları klişeleşmiştir (Şentürk, 1995: 25). Rakîb; *sevgili ile âşık arasında fesatlık yapan, onları gözeten* (Çavuşoğlu, 1981: 57) biri olduğu için her şeyden önce kötü insanı sembolize eder. Bu tip; âşık ile sevgilinin arasına girmeye çalışması, âşığın sevgiliye kavuşmasını engellemek istemesi yüzünden manzumelerde hep olumsuz vasıflarla karşımıza çıkmaktadır.

Adu, ağyâr, it, şeytan, dev, kâfir, yüzü kara, eşek, gav, akrep, karga, hınzır, diken gibi sıfatlarla anılan rakîb; âşık tarafından ölümü istenilen bir tip olarak divanda sıkça bahse konu olmuştur. Divanlarda *rakîb* kelimesinin çoğu zaman ters olarak yazılması, âşığın yani şairin nefretini göstermesi bakımından önemli bir örnektir.

Rakîb, devamlı olarak âşık ile sevgilinin arasını açmak için uğraşmaktadır:

İltifâtuñ degül evvelki gibi şimdi baña
Bilmezem yine ne söz söylemiş ağyâr saña (G. 4/3)

Sevgili de bazen rakîble bir olmak sûretiyle âşığa eziyet çektirmektedir.

Mihr ü vefâlar eyleyüp ağıyâra göz göre
Eyler cefâyı her dem o çeşmi belâ baña (G. 8/5)

Geç o dilberden ki bezm-i gamda koyup ‘âşıkın
Yâr olup ağıyâr ile her lahza şöhet eyleye (G. 696/2)

Görmedüm anuñ gibi bir bî-vefâ Sebzi hele
Âşinâyı yâd idüp hem-dem ider bî-gâneyi (G. 723/7)

Âşığa engel olduğu için rakîb, devamlı olarak kötü sıfatlarla anılmaktadır.

Bunlardan biri de onun kara yüzlü olmasıdır.

Gördüğince n’ola ögersem seni ma‘zûr tut
Ey rakîb-i rû-siyeh şey’-i ‘acîb olduñ baña (G. 19/4)

Añlaram ol meh-liķânuñ baña mihri vardur
Mâni‘ olan her zamân ol rû-siyâh ağıyârdur (G. 104/1)

Rakîb, kara yüzü gibi aynı zamanda kâfirdir. Çünkü devamlı olarak kötülük yapmakta, fitne çıkarmaktadır. Bu yüzden onu öldürmek günah sayılmaz. Rakîb, ölünce gideceği yer de cehennemdir:

Kurtarup şerr ü fesâdından kamu ‘âşıkları
Öldüre kâfir rakîbi bir müselmân yok mıdur (G. 165/2)

N’ola hecrinde çekerse biñ belâ ağıyâr-ı şûm
Kâfirüñ dirler cehennemde ‘azâbı var imiş (G. 311/2)

Rakîbin kötü sıfatlarından biri de köpek olarak nitelendirilmesidir. Şair, rakîbi ağzında kemik olan ve devamlı olarak uluyan bir köpek olarak tasvir etmektedir:

Görince ‘âşıkı kesse n’ola sözün ağıyâr
Seg ağzını tutar ol dem ki üstüñân irişür (G. 110/2)

Rakîbüñ saña incinme hücum eylerse ey ‘âşık
Hemîşe itüñ ağzına bilürsin üstüñân hoşdur (G. 179/7)

Sen âhû-çeşme uyup seg rakîbüñ
Uludı şimdi haylî şöheti var (G. 229/2)

Şair, rakîbi bazen de kış olarak düşünür. Güzelliğin sembolü olan baharın öncesinde kış vardır. Fakat kışın ardından elbette bahar gelecektir:

Düşüp rakîbüñ ardına gelse n’ola habîb
Zîrâ şitânuñ âhiri evvel bahârdur (G. 115/2)

Halk arasında “*Gülü seven dikenine katlanır*” denir; ama rakîbi sevmek, ona katlanmak âşık için pek mümkün değildir:

Seyr itdügin rakîb ile bir ‘ârîfi görüp
Didüm bu ol gülün nesidür didi hâridur (G. 186/6)

Sebzî; rakîbi çoğu zaman gav, hınzır ve div olarak da vasıflandırmaktadır:

Da‘ vî yüzinden bizi meydâna çekse ol hâbîb
Pârelerdüm Sebzîyâ gâv-ı rakîbi şîr-veş (G. 320/5)

Ağyâra naşîb olsa ne var bâd-ı vişâlün
Dirler yemişün iyüsi hınzîra olur bük (G. 397/3)

Buña âdem mi katlanur cihân içinde ey ‘âşık
Göre ağyâr-ı dîvi ol perî-ruhsârûn ardınca (G. 751/3)

Şair, rakîbin bütün bu kötü özelliklerinden dolayı Allah’ın gazabına uğramasını ve ölmesini istemektedir:

Görem rakîbi ki uğraya Tañrı hışmına
Ne yaña yâr ile gitsem bilüp hemân irişür (G. 110/6)

Bugün meydân-ı ‘aşkuñda helâk itmege a‘ dâyı
Hamîde kıdd ile âhum gibi tîr ü kemânum var (G. 177/3)

(4) Pâdişâh

Ahmet Hamdi Tanpınar, divan şiirinin özelliklerini açıklarken saray istiaresinden yola çıkar. Bu istiarede en önemli şahsiyet hükümdardır. Ona göre hükümdar; cazibesi ve iradesiyle, aydınlığın ve feyzin kaynağı olan, hayatı düzenleyen, Osmanlı toplum hayatının hiyerarşik düzeni içinde en üstte ve merkezde bulunan kişidir (1997: 5-6). Dolayısıyla devletin siyâsî, içtimâî, askerî, iktisâdî, ve adlî sahalarda ve bunların belirlenmesinde önemli bir rol oynayan hükümdar, Osmanlı’da bütün yolların şahsına çıktığı bir yönetim biçimi ve ideoloji oluşturmuştur (Unan, 1991: 33). Osmanlı İmparatorluğu’nda her şeyin sahibi olan hükümdar, bilgin ve sanatkârın en önde gelen velinimet, hâmîsi idi. Toplumsal statülerin ancak hanedan tarafından belirlendiği bu sistemde (İnalçık, 2003: 9-10); hükümdar, divan şairleri için önemli bir teşbih unsuru olmuştur.

Sebzî, manzumelerinde padişahı tasvir ederken Kânûnî’nin şahsında Osmanlı’nın *devlet-i ebed-müddet* vasfına gönderme yapmaktadır:

Şayd ider mülk-i ebed murğını bâz-ı himmetün
Pâdişâhâ atuña binüp eger kılsañ şikâr (K. 1/17)

Padişahların en önemli vasıflarından biri de fetihçi kişilikleridir:

Pâdişâh olalı nice memleket feth eyledün
Gelmiye dünyâyâ zâtuñ gibi bir gîfî-sitân

Divan şiirinde padişah övülürken çoğu zaman tarihte fetihleri ve zaferleri ile meşhur olmuş kişilerle kıyaslanır:

Sensin ol kişver-güşâ-yı şehir-yâr-ı baħr u ber
Kim kuluñ deñlü olımaz Kayşer ü Nüşirevân (K. 5/16)

Padişah, saraydan çıktığında halk onu görmek veya maruzatını iletme amacıyla yol kenarından onu izlemektedirler:

Râh-ı kûyuñda seni seyr itseler incinme kim
Her kişi eyler temâşâ her kaçan sultân geçer (G. 216/6)

Şair, bazen de kendisini padişah olarak tasavvur etmektedir. Bu durumda Sebzî, kendisinin gam mülkünün sultanı olduğunu söylemektedir. Bu mertebeye sevgilinin kapısında dilenci olmak suretiyle ulaştığını görmekteyiz:

Gedâ isek n'ola ğam mülkinüñ sultâniyuz cânâ
Ġubâr-ı ħaġtınıñ esrarınıñ ħayrâniyuz cânâ (G. 33/1)

Seng-i miħnet mesnedüm başumda biñ dürlü belâ
Mülk-i ğam sultâniyam baña gerekmez taħt u tâc (G. 64/3)

İnsan sultan olsada sonu topraktır. O yüzden bu dünyaya meyl etmemelidir:

Menzilüñ âħir olur iy Sebzî çün-kim zîr-i ħâk
On sekiz biñ ' âleme kendüñi sultân oldu tut (G. 48/5)

Divan şiirinde sevgili, özellikleri itibarıyla çoğu zaman bir padişaha benzetilir. Gönül ikliminin padişahı olan sevgili, bazen adaletiyle bazen zulmuyla kulları olan âşıklarına hükmetmektedir. Sevgilinin kudreti bir padişahınki gibidir. Sevmez, ama seilmeyi kabul eder. İsterse iltifat ve lutfeder. İsterse de cevır eder, işkence eder, hatta öldürür (Tanpınar, 1997:6).

Kul itmişdür cihân ħalkını bir sultânumuz vardır
Cefâ vü cevır ü zulmından dil-i vîrânemüz vardır (G. 141/1)

Bize itdükleri zulmını o şâh-ı ħüsnüñ
'Adl ü dâda varalum gel der-i sultân açılır (G. 150/6)

Bu yüzden âşıkların tek bir isteġi vardır. Sevgilinin zulmu bırakıp adalet ile hükmetmesi. Bu sayede adı, adaletle iyilikle anılacaktır:

Pâdişâhum zulmı ħo 'adl ile dâduñ söylene
Aña sa'y it kim cihânda eyü aduñ söylene (G. 715/1)

Âşıklar, onun kullarıdır. Kapısından ayrılmazlar. Âşıkların tek dileġi onu görebilmektir:

Dil ü cânı kapuñdan pâdişâhum sürme ihsân it
Zekât-ı hüsnüñe gelmiş durur bir kaç gedâlardur (G. 93/2)

Âşıkların gönül tahtındaki tek hükümdar, sevgilidir. O olmazsa tıpkı idarecisz kalan bir ülke gibi âşığın gönlü de harap olacaktır.

Dil serîrinde anuñ-çün şehr-yâr itdüm seni
Memleket varur harâba pâdişâhsız olmadan (G. 647/4)

(5) *Rind*

“*Divan şiirinde rind, seven insandır. Rindlik sevmekle, aşkla başlar, insanın istenen en yüce mertebeye ulaşması, yücelmesi için de gene aşk gereklidir. Kısacası, tıpkı meyhane gibi aşk da rindi olgunlaştırır.*” (Mengi, 1985: 29). Mine Mengi’nin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere rind, âşığın ta kendisidir. O; hoşgörüsü, dürüstlüğü ile içi dışı bir olan insandır. Bu özellikleriyle rind, zâhid tiplemesinin tam zıddı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki tipin çatışmasını divan şiirinde Fuzûlî’nin *Rind ü Zâhid*’i en iyi şekilde anlatmaktadır.³⁹

Divanda rind tiplemesi, genellikle umursamaz tavrıyla mescit yerine meyhaneyi tercih eden avare, olup biteni umursamayan kişiliğiyle karşımıza çıkmaktadır. Rindin meskeni meyhanelerdir ve elinde şarap ile sevgiliyi hayal etmektedir:

Lebleri şevkı düşürse bâdeye ‘ayb eylemeñ
Rind-i dürd-âşâma mesken gûşe-i meyhânedür (G. 113/3)

N’ola elden kımasak devr-i lebûñde ayağı
Rind-i mey-h’âr olanuñ devri şarâb ile geçer (G. 160/6)

Devr-i la’lûñde şarâba düşdigüm ‘ayb eyleme
Olmaya meyhâne gibi rind-i ‘ayyâş ocağı (G. 829/3)

Yeni hilal, rindler için sadece bayram müjdesi değildir. Aynı zamanda Ramazan süresince kapalı olan meyhanelerin açılmasına sebeptir. Bu yüzden yeni ayın görülmesi, rindler için güzel bir haberdur:

Olmasaydı mâh-ı nev çarh üzre şekl-i câm-ı ‘îd
Bâdeden mest olmaz idi rind-i dürd-âşâm-ı ‘îd (G. 82/1)

Rindin tam zıddı karakter özellikleri taşıyan zâhid, her zaman onu kınamakta, ayıplamaktadır. Fakat zâhid de sevgiliyi görünce mescidi terketmiştir:

³⁹ Fuzûlî (1980). *Rind ü Zâhid*, (nşr: Kemal Edib Kürkçüoğlu), Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay.

Dilberüñ la‘ lin görüp meyḥâneye düşdi ḥatîb
Rind olup terk itdi ey dil mescid-i âzînesin (G. 645/4)

Da‘ vî-i zühd eyleyenler zühd ü taḳvâdan geçüp
Lebleri devrinde yâruñ rind-i dürd-âşâm olur (G. 195/5)

Rindin bir diğér düşmanı ise devamlı olarak meyhaneleri basan, onları rahat bırakmayan muhtesiplerdir:

İrişdi meykedeye muḥtesib ‘ale’t-ta‘ cîl
Ḳopardı rind-i mey-âşâma şûr u şer küstâḥ (G. 70/4)

İrişüp rind-i mey-âşâma ḳoparduñ şûr u şer
Kim didi ey muḥtesib varup saña meyḥâne baş (G. 327/4)

(6) Zâhid, Sûfî, Fâkih

Divan şiirinin mühim bir kısmını oluşturan gazeller, âşığın rakîble olduğu kadar zâhidle de olan mücadelesini anlatan beyitlerle doludur (Şentürk, 1996: 2). Rakîb ve zâhid, meşrepleri itibarıyla birbirlerine benzemeseler de âşığın düşmanı olmaları itibarıyla sevilmeyen tiplerdir. Çünkü zâhid; aşktan anlamayan, kendisine sadece akli rehber edinen, katı, taş yürekli, riyâkâr, fitneci bir yapıya sahiptir. Bu özellikleriyle zâhid, rindin yani âşığın düşmanıdır.

Sebzî; zâhidi divanda vasıflandırırken onu, “*ehl-i hîred, musallî, sûfî, yâbis-mizâc, katı ahmak, katı bâtıl, câhil, gılze*” gibi sıfatlarla anmaktadır:

Ehl-i ḥîred çeşm-i maḥmûruñ görüp ey mest-i nâz
Tevbe ü peymânı koyup düşdiler peymâneye (G. 693/4)

Yâ kılam şem‘-i şarâb ile şafâ ḳandîlini
Ey muşallî var yûri sen mescid-i âzîneye (G. 741/3)

Almış eline zâhid-i ḥôd-bîn ‘aşâsını
İster ki yıḳa ḥâne-i ‘ayşuñ esâsını (G. 815/1)

Men‘ eyleme güzellere cân virdüğüm görüp
Şûfî bu ḥâl ‘âşıḳa rûz-ı elest olur (G. 132/4)

Didüm Sebzî kıyâmetde elün almaz senün tesbîḥ
Geçüben ḳarşuma şûfî ‘inâd idüp nizâ‘ eyler (G. 184/5)

Ter eyler idi dimâğını câm-ı bâde ile
Olaydı şûfî-i yâbis-mizâcda idrâk (G. 426/2)

Şûfiye ḥâli nice añladın
Ḳatı aḥmak ḳatı bâtıl câhil (G. 562/5)

Konulmuş sûfî gılzet kalıbuñda
Leâtâfet yok durur hîç meşrebüñde (G. 678/1)

Zâhidin tek derdi cennettir. Rind, cennete ulaşmanın yolunun samimiyetten geçtiğine inanırken, zâhid sadece zâhire dikkat etmektedir. Yani ibadetle cenneti kazanacağını sanmaktadır:

Ṭâ' atıyle zâhidâ irmez kişi bir hâlete
İrgürür her kişiyi biñ hâlete câm-ı şafâ (G. 22/4)

Ṭâ' at u haccını Haqq için edâ itmeyicek
Diseler ehl-i riyâ zâhide bühtân degül a (G. 672/5)

Âşığa göre zâhid'in ibadeti de geçerli değildir. Çünkü o riyâkârdır:

Düşüp pîr-i muğân ayağına hıdmetler eylerler
Be zâhid ' âşık-ı şâdık olanlar bî-riyâlardur (G. 93/7)

' Âşıka ṭâ' ne ider arka virüp mihrâba
Zâhidi gör ki dahı bâb-ı riyâdan geçemez (G. 272/4)

Râh-ı Haq' da niyyetüñ hâliş degülse zâhidâ
Girmeden ne fâ'ide bu hırka-i peşmîneye (G. 741/2)

Zâhid, âşığı kâfir olmakla da itham etmektedir:

Tekfir iderse zülfi yüzüñde n'ola fakîh
Kim didi aña uzat ayağıñ kitâba baş (G. 328/3)

Âşığın bu suçlamalarına rağmen zâhid, aşkı bilmediğinden tanımadığından devamlı olarak onu kınamaktadır:

Ṭâ' n itmez idüñ hergiz ' uşşâka sen ey zâhid
Sevdâ-zede ' âşıklar bilseñ neden olmuşdur (G. 143/2)

Zâhidâ men' idemezsin sen güzellerden beni
Olduğınca cân bedende tâlib-i cânâneyüm (G. 552/2)

(7) Vâiz, Nâsîh, Hatîb, İmâm

Ahmet Atilla Şentürk; *zâhid*, *sûfî*, *şeyh vâiz*, *fakîh*, *imâm*, *nâsîh* gibi şahsiyetleri benzer karakter çizgilerini taşıdıklarından aynı grup içinde değerlendirmektedir (Şentürk, 1996: 1). Fakat biz çalışmamızda zâhid ve sûfî dışındakileri ayrı birer tipler olarak değerlendireceğiz.

Vâiz, nâsîh, hatîb, imâm; zâhid ile benzer özellikler taşısa da ona göre daha yumuşak bir tavır sergilemektedirler. Zâhidin kin kusan tavrına karşılık bu tipler, daha çok nasihat eden, yol gösteren bir üslupla âşığı uyarmaktadırlar:

Luţf idüp mihrinde ol mâh-ı cihân-efrûzumuñ
Vâ'îzâ pend eylemek terk-i naşîhatdür baña (G. 28/2)

Huţbe-i hüsnüñ senüñ ey şâh-ı hûbân-ı cihân
Cum'alar içre bülend âvâz ile oğur hatîb (G. 46/3)

Naşîhat eylemekden gel ferâgat eyle ey nâşih
Bahâr eyyâmı irişdi yine dîvânelik vardır (G.261/4)

Bir 'aceb dîvânedür nâşih ki nuş u pend ile
Uşladam dir 'âlemüñ rüsvâ-yı mâder-zâdını (G. 833/5)

Vâiz de tıpkı zâhid gibi âşıkları meyhâneden men etmektedir. Buna karşın sevgilinin güzelliğini gören vâiz de güzelleri sevmektedir. Hatta hatîb, rind olup camiye terk etmiştir:

Neden men' idesin meyhâneden bilsem beni vâ'iz
Müdâmî olan añlar lezzet-i kûy-ı harâbatı (G. 867/3)

Halkı dilber sevmeden şöhetde vâ'iz men' ider
Kendünüñ sîmîn-şanemlerden tolu kâşânesi (G. 811/6)

Dilberüñ la'lin görüp meyhâneye düşdi hatîb
Rind olup terk itdi ey dil mescid-i âzînesin (G. 645/4)

Sebzî, sevgilinin gözlerini bir imâma benzeterek kaşlarının da kible olduğunu ve bütün âşıkların ona secde ettiğini söylemektedir:

Olalı câmi'-i hüsn içre şehâ çeşmüñ imâm
Kaşlaruñ kıblesine secde ider cümle enâm (G. 550/1)

Şair; imamın her gece Kevser Sûresini okumasını, sevgilinin can veren dudaklarını Kevser'e benzemesine bağlamaktadır:

Leb-i yâra şu deñlü teşne-dil olmuş imâm-ı şehîr
Oğur hem Fâtihâ ardınca her şeb sûre-i Kevşer (G. 174/4)

Teşne-dil olmasa idi leb-i cân-perverüñe
Sûre-i Kevşeri oğur mıdı her gice imâm (G. 550/2)

(8) Pîr-i Mugân

Pîr-i mugân, tasavvufî manasıyla; “*Aşk şarabını sunan hakiki ve kâmil mürşit, kutb-ı âlem, rehber*” (Uludağ, 2001: 282) anlamlarına gelmektedir. Bu tabirin divandaki genel kullanımı da tasavvufî anlamını kapsayacak şekildedir.

Şair, aşk deryasına ancak pîr-i mugânın elinden içeceği şarapla dalmanın mümkün olduğunu ifade etmektedir:

Olmağ dilerseñ ey gönül deryâ-yı 'aşka âşinâ
Pîr-i mugâna bende ol nûş eyle câm-ı pür-şafâ (G. 15/1)

Pîr-i mugân, aynı zamanda âşığı riyadan ve ikilikten kurtaracaktır:

Olmağ isterseñ eger zerğ ü riyâdan sen berî
Sebziyâ pîr-i muğânun ayağına karşı var (G. 190/7)

Aşağıdaki beyitte şair, pîre yani şeyhe teslim olduğunu açık bir şekilde söylemektedir. Bu sayede safa meclisine hem-dem olmuştur:

Mürîd oldum irâdet eyleyüp meyhâne pîrine
Anuñ-çün sâkiyâ ben hem-dem-i bezm-i şafâ oldum (G. 549/4)

Aşk yoluna giren sâlik, gamdan pîri sayesinde kurtulmuştur. Çünkü o, gam gününde âşığın dostu olmuştur:

Bir cür' a ile eyledi gamdan bizi helâk
Pîr-i muğânun ayağı altında hâkiyem (G. 560/3)

Tutar mıydum sözün pîr-i muğânun
Gam eyyâmında gam-ğâr olmayaydı (G. 889/6)

Pîr-i mugâna hizmet eden kişi, elbette büyük mükâfatlar kazanacaktır:

Hürmet isterseñ eger pîr-i muğâna hıdmet it
Devlete irdi şular kim hıdmet-i pîr eyledi (G. 757/3)

(9) Şeyh

Arapçada “*ihitiyar*” anlamına gelen bu kelime; bir toplumun büyüğüne, bir kabilenin başkanına ve tarikatlarda derviş yetiştiren kişilere verilen bir unvandır (Gölpınarlı, 1977: 317). Bu tabir, pîr anlamına da gelmektedir. Osmanlı sosyal hayatında önemli bir yere sahip olan *tekke*, *zaviye*, *dergâh*, *hânkâh*, *ribat* adlarıyla anılan tarikat merkezlerinin (Özbilgen, 2007: 544) başında bulunan şeyhler, yetiştirdikleri müritleri vasıtasıyla etkili bir konuma gelmişlerdir.

Divanda; “*hânkâh*, *mey-hâne*, *mürşid*, *tarîk*, *aşk*, *hikmet*, *mescid*” kelimeleri etrafında kullanılan bu tabir; kendisine sual sorulan, öğretici bir konuma sahiptir:

Bu dehr-i dün içinde hikmet nedür ki ey şeyh
Câhil olan şafâda ehl-i şafâ belâda (G. 684/4)

Şair, aşk yolunda birçok şeyhten daha yetenekli olduğunu iddia etmektedir:

Mürşid-i halkum diyü şeyhü'l-ecell olanlaruñ
Nicesin Sebzî tarîk-i 'aşka irşâd eyledüm (G. 505/7)

Şeyh tabiri, divanda lugat manasına uygun olarak *yaşlı*, *ihitiyar* anlamında da kullanılmıştır. Bu kelime, çoğu zaman *genç* anlamına gelen *şâb* kelimesiyle birlikte beyitlerde geçmektedir:

Ağzına barmağ koyup hayretde kaldı şeyh ü şâb
Nev-cüvân gıtdüğüne gâyetde ey Cemşîd-fer (Tb. 1/32)

Yâr ruhsârı ki hayrân oldu şeyh ü şâb aña
Pertev-i nûr-ı İlâhî'dür getürmez tâb aña (G. 27/1)

Mihr idüp zülfün gibi luğf eyle toprakdan götür
Zerre-veş hâk olmasun dirseñ yoluñda şeyh ü şâb (G. 45/4)

(10) Mürîd

Lugat anlamıyla “*irade ve talep eden isteyen, arzu eden*” anlamlarına gelen bu kelime, ıstılahta “*Tarıkate giren ve şeyhe bağlanan, derviş, bende, efendisi olan şeyhin kulu*” (Uludağ, 2001: 260) manalarına gelmektedir.

Mürîd, her şeyiyle şeyhe teslim olduğundan dünya ve âhiret tasasından uzaklaşma yoluna gitmelidir. Yani iradesini teslim etmelidir. Bu yüzden beyitlerde *irâdet* kelimesiyle birlikte *mürîd* tabiri yan yana kullanılır:

Mürîd oldum irâdet eyleyüp meyhâne pîrine
Anuñ-çün sâkiyâ ben hem-dem-i bezm-i şafâ oldum (G. 549/4)

Mürîd olan kişi her şeyi terk etmelidir. En başta aklı terk etmelidir. Çünkü akıl, aşk yolunda bir engeldir:

Terk idüp ‘aşkı saña ‘aqla mürîd ol dirse ger
Kulağıña koymasın ol mürşidüñ irşâdını (G. 833/3)

Âşığın aşk yolunda pîri, sevgilidir. Fakat sevgili, herkesi mürîdliğine kabul etmemektedir:

Pîr-i ‘aşkına mürîd olduğunı ey dil senüñ
İşidüp rahm eylemez ol nev-cüvânuñ tuymasun (G. 640/3)

(11) Derviş

Derviş, bir tarıkata bağlı olarak halk arasında gezen dolaşan kimse demektir. Osmanlı toplumunda çok yaygın olan dervişler, çoğu zaman abdâl veya kalenderî diye tabir edilen tiplerle karıştırılmıştır.⁴⁰

Divanda dervişle ilgili olarak şairin “*eyler bekâr oğlı güzel dervîş*” redifli bir gazeli bulunmaktadır. Şair, bu gazelde bir dervîşi tasvir etmektedir. Beyitlerde

⁴⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk: Ahmet Yaşar Ocak (1999). *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sûfilik: Kalenderiler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*, Ankara: TTK Yay; M. Fuad Köprülü (2003). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara: Akçağ Yay.

özellikle dervişlere mahsus “*ışık, tekye, halka, menguş, gûş-vâr, gedâ*” gibi tabirler kullanılmıştır:

İşıklardur gezüp bu tekye-i ‘âlemde mihr ü meh
 Kapuñı ihtiyâr eyler bekâr oğlu güzel dervîş
 Hilâli halka-i mengûşuñâ beñzer diyü her dem
 Felekler gûş-vâr eyler bekâr oğlu güzel dervîş
 Şalarsa sâyesin vaşluñ hüması luţf ile bir kez
 Gedâyı şehr-yâr eyler bekâr oğlu güzel dervîş (G. 323/2-3-4)

(12) Abdâl

İslâmî bazı unsurlarla eski Türk inanışına ait bazı çizgileri cem etmek suretiyle özellikle Anadolu’da yaygın bir zümre olan abdâllar; çoğu zaman Bektaşilerle bir telakki edilmiş bir gruptur. Sırtlarında kebe, bellerinde nefir ve cür’adân, bir elinde keşkül, diğer elinde teber, kulakta mengûş halka, kemerinde ise bir teslim taşı ile şehirden şehre dolaşan abdâllar (Onay, 2000: 56), yukarıda zikredildiği gibi kalenderîler veya dervişler ile karıştırılmışlardır. Gezgin dervişler olarak da bilinen bu tipler; başlarını tıraş ederler, vücutlarına da dağ vururlardı:⁴¹

Pâ-bürehne baş açık abdâluñ olmazsam eger
 Zü’l-fekâr boynuma uğrasun ‘Alî Şâh’um benüm (G. 539/3)
 Lâleyi hâlî durur dâğ urıban abdâl iden
 Kâkülidür sünbüli her dem perîşân-hâl iden
 Gülsitânda goncaya humret virüben al iden
 Kim durur dirseñ Hüseyn-i Bâlî ibn-i Bâyezîd (Mur. 2/2)

(13) Mevlevî

Mevlânâ, gerek tasavvuf anlayış gerekse eşsiz eseri *Mesnevî*’siyle divan edebiyatının doğuşu ve gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Öyle ki Mevlevîhâneler zamanla, divan edebiyatını besleyen en önemli kaynaklardan biri hâline gelmiştir. Birçok divan şairi, Mevlevî olsun olmasın Mevlâna ve Mevlevîlik hakkında şiirler de yazmıştır (Horata, 1999: 46-47).

Mevlevîlikle ilgili bütün unsurlar ya doğrudan ya da teşbih, tevriye, telmih ve mecaz gibi divan şiirinin estetik kuralları içinde kullanılmıştır (Üstüner, 2007: 286).

⁴¹ Konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgi için bk: Furkan Öztürk (2007), “Baş Açık Abdâl Hayalî ve Bakî’nin Şiirlerinde ‘Melâmî İşlev’ Üzerine Bir Deneme” *Hacı Bektaşî Veli Dergisi*, Sayı: 41, s. 215-220.

Bu itibarla divan şairlerinin birçoğu manzumelerinde Mevlevîlikle ilgili tabirleri çeşitli vesilelerle kullanmışlardır. Divanda “*Mevlevî, semâ’, mutrib, ney...*” gibi Mevlevîlikle ilgili tabirler kullanılmıştır.

Mevlevîlikte ritim ve mûsikî eşliğinde yapılan, sağdan sola kalbin etrafında çark atıp dönerek icra edilen bir nevi ibadet sayılan semâ’(Gölpınarlı, 1977: 290), divanda safa meclisindeki âşığın neşesini yansıtan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır:

Şafâ ile sema‘ eylerdi ‘âşık Mevlevî gibi
Çalınsaydı eger bezm-i şafâda mutribânîler (G. 174/7)

Neyin verdiği coşku ile âşık, kendinden geçip gayr-i ihtiyârî semâ’ya başlamıştır:

Şu kim neyden figân u ‘aşk hâlin istimâ‘ eyler
Gelüp bî-ihtiyârî şevke vecd olup sema‘ eyler (G. 184/1)

(14) Müftî

Osmanlıda Şeyhülislam tabirinden önce ilmiye mesleğinde kullanılan bir tabir olan müftî, ilmi salâhiyyete dayanarak fetva veren kişi demektir (Pakalın, 2004: II/599).

Divanda müftî, aşk ve sevgiliyle ilgili sorulara verdiği cevaplar ile bahis konusu olmuştur:

Öldürün yârını terk eyleyenün kâmi helâl
Müftî-i ‘aşk didi baña budur nakl-i şahîh (G. 65/3)
İtdüm su’âl derd-i dilüm virmedi cevâb
Hal itmedi bu mes’eleden müftî müşkilim (G. 554/6)

(15) Mest

Mest, divan şiirinde âşığın ta kendisidir. Mecâzî olsun İlâhî olsun aşk şarabını içen âşık, sarhoştur veya harâbâtîdir. Bazen de ayyâş tabiriyle vasıflandırılan âşık için dertlerini, sıkıntılarını unutabileceği tek yer de meyhanedir. Gerçi Osmanlılar döneminde Müslümanlar, meyhaneye açık bir şekilde gidemezdi. Hatta meyhane bile işletemezdi. Rumlar ve Yahudîlerin işlettiği meyhanelere gizli gizli giden Türkler, zaman zaman asayiş problemlerine de sebep olmuşlardır.

Divanda mest, bazı beyitlerde tasavvufî manasıyla; *ezel meclisinde aşk şarabını içen sâlik* anlamında kullanılmıştır. Bu durumda ezel bezminin sâkîsi Allah'tır:

Men' eyleme Sebzi'yi zâhid mey-i hamrâdan
Olmaz idi 'âkıl-ı mest-i ezel olmuşdur (G. 102/5)

Nûş idelden sâkî-i bezm-i ezelden câm-ı 'aşk
Mest-i rüsvâ-yı harâbâtım olup bed-nâm-ı 'aşk (G. 359/1)

Şarap denilince akla hemen Cem gelmektedir. Cem'in şarabı icat ettiğine inanan divan şairleri, çoğu zaman kendilerini onun yerine koyarlar.

Sebzî hevâ-yı câm ile olur Cem-i zamân
Meyhâne gûşesindeki mest ü harâblar (G. 232/7)

Âşığı sarhoş eden, aslında şarap değildir. Sevgilin dudağı, şaraptan bile daha etkilidir. Zaten şarap da rengini sevgilinin dudaklarından almıştır:

Sâkiyâ la' lûñ görelden 'âşık-ı peymâneyem
Gice gündüz mest ü rüsvâ sâkin-i meyhâneyüm (G. 552/1)

Mest olmuşam añup leb-i yârı haberüm yok
Şaşmış ayağum düşmüşem ol dem yüzüm üzre (G. 727/2)

Mey-gûn lebinüñ şevkı ile ol gözi maḥmûr
Mest eyledi 'âşıkları mestâne gelürken (G. 622/2)

Mest olan kişi ne yaptığını bilemez. Dolayısıyla halk içinde rezil rüsva olur:

Bilmezem yine ne hâlûñ vardur ey Sebzi' senüñ
Mest ü rüsvây u harâbâtî girîbân-çâksin (G. 638/5)

Eylesem Sebzi' n'ola ben nâm ile nâmûsı terk
Mest-i rüsvâ olmuşam ol lebleri mey-gûn için (G. 646/5)

Meyhâneler eskiden izbe, harap mekânlarda bulunurdu. Aşağıdaki beyitlerde geçen *harâb* tabiri, sadece mestin değil meyhanenin de vâsfıdır:

Piyâle her kime hem-dem olursa bezm-i 'âlemde
İçüp mest-i harâb olup gezer meyhâne meyhâne (G. 720/6)

Virmez iki cihâna gönül 'aşk câmını
Meyhâne gûşesindeki mest-i harâb-vâr (G. 101/4)

Bir câm-ı şafâ-baḥş ile sâki bizi añmaz
Ey pîr-i muğân hâli n'olur mest-i harâbuñ (G. 438/4)

(16) Müslümân, Kâfir

Osmanlı toplum hayatında reâyâ şeklinde tanımlanan halk, müslim ve zımmî şeklinde ikiye ayrılmaktaydı. Zımmî, devletin hizmetinde, yani koruması altında bulunan hür gayrimüslimlerden oluşan topluluğun adıydı. Katolik, Ortodoks ve Musevîlerden oluşan bu topluluk, divan şiirinde çoğunlukla *kâfir* olarak tanımlanmıştır. Yalnız şunu belirtmeliyiz ki Kur’ân’ın tabiriyle ehl-i Kitap olan zımmîler için kullanılan bu tabir, müslüman olmayan anlamında telakki edilmiştir.

Müslümân ve kâfir, gazellerde çoğunlukla âşık, ma’şuk ve rakîb üçgeninde kullanılan tabirler iken kasidelerde genellikle memduhun karşısında bulunan düşman için kullanılmıştır. Örneğin aşağıdaki beyitte şair, Kânûnî’nin düşmanlarını kâfir olarak nitelendirmektedir. Memduhunu ise kahramanlığı yönünden Hz. Ali’ye benzeten şair, diğer kasidelerde de aynı tasavvuru dile getirmiştir:

Kâfire Haydar gibi her dem gazâdur çün işi
N’ola dirsem tîğ-ı bürrânına anuñ Zü’l-fekâr (K. 1/20)

Şöyle kırduñ kâfiri yakduñ kıla‘ı ile kim
Vâkı‘ olmaz nice biñ karn içre bu olan kırân (K. 5/6)

Hurd u hâml ide irişüp cümle kâfir leşkerin
Rezm içinde alduğınca destine gürz-i girân (K. 9/11)

Aşağıdaki beyitte ise Estergon Kalesi’ne yapılan seferden bahsedilmektedir. Beyitte geçen “*çanına od tıkmak*” deyimini, kâfirden kastın Hristiyanlar olduğunu göstermektedir. Ayrıca beytin ikinci mısrasındaki “*başına toprak koymak*” deyimini, yas tutmayı ifade eden bir tabir (Öztelli, 1959: 1860) olarak karşımıza çıkmaktadır:

Göricek tozlar kıoparduğın rûz-ı rezmd e
Başına toprak kıoyup kâfirler isterler emân (K. 9/10)

Gazellerde geçen kâfir tabiri ise yukarıda ifade edildiği gibi sevgilinin güzellik unsurları ile ilgili kullanılmıştır. Bu durumda âşık müslümandır. Sevgilinin beni, rengi itibarıyla kara olduğundan kâfir olarak düşünülmüştür.

Kâfir rakîbe biz ne için eyledük gazâ
Şorsa bilürdi baña eger vaşf-ı hâl-i döst (G. 50/6)

Aynı benzetmeyi şair, sevgilinin saçının renginden dolayı da yapar:

‘Uşşâkı kâfir eyler ve zünnârı bağladur
Bî-dîn saçuñ ki ruğlaruña târ-mâr olur (G. 123/3)

Zülf-i kâfir-kîşine dil virenüñ kanın döker
Hey müselmânlar meded ol gözleri cellâddan (G. 600/5)

Sevgili bazen de tavırları yüzünden kâfir olarak nitelendirilir. Çünkü zalimdir. Bu tasavvuru divan şiirinde Nedim'in: "*Tahammül mülkünü yıkdın Hülâgû Han mısın kâfir / Aman dünyâyı yakdın âteş-i sûzan mısın kâfir*" (Macit, 1997: 41) matla'lı gazeli veciz bir şekilde ifade etmektedir. Şair de geleneğin tesiriyle aynı benzetmeyi kullanmıştır. Ayrıca sevgiliyi, güzelliğinden dolayı bir tasvire benzetmiştir. Bilindiği gibi kiliselerde *ikon* denilen resimler bulunmaktadır:

Meded vaşluñ 'aât eyle mecâlüm kalmadı hergiz
Fırâkuñdan helâk oldum be-hey zâlim be-hey kâfir (G. 174/2)

Ol nakşî zîbâ kâfirüñ görem diyü taşvîrini
Ser-geşte olup dil gezer büt-ğâneden büt-ğâneye (G. 681/4)

Bazen de rakîb, kâfir olarak düşünülür. Bu durumda âşık müslüman bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Rakîb, kâfir olunca onu öldürmek de sevap olacaktır:

Ķurtarup şerr ü fesâdından kamu 'âşık-ları
Öldüre kâfir rakîbi bir müselmân yok mıdur (G. 165/2)

'Âşık-ı ser-bâz olup meydân-ı 'aşk içre girüp
Her zamân kâfir rakîb ile şavaşdan geçmedük (G. 403/5)

Seg rakîbi öldür ey şâhum günâhı var dime
Kâfir öldürmeklik ile ĝâziye olmaz vebâl (G. 465/2)

Şairin, Yorgi adında Hristiyan biri için söylediği anlaşılan bir gazelde, kâfir tabiri gayrimüslim anlamında kullanılmıştır:

İdersin her müselmâna be kâfir zulm u bî-dâdı
Sañâ îmân naşîb ide dilegüm bu Ĥudâ Yorgi (G. 821/4)

(17) *Dîvâne, Deli, Mecnûn*

Aklî dengesi yerinde olmayanlar kişiler için genelde *deli*, *dîvâne*, *şeydâ*, *vâlih* veya *mecnûn* gibi tabirler kullanılır. Bu tip insanların hâl ve tavırları, âşıklarinkilerle benzerlik gösterdiğinden deli tabiri; genellikle âşığın yerine kullanılan bir istiare olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu istiare beyitlerde yer alırken, toplum hayatında delilerle ilgili değişik tasavvurlar da dile getirilir.

Eskiden deliler; zincire vurulurdu. Çocuklar, onları görünce taşlar ve kovalardı. Çoğunlukla harâbe yerlerde yaşayan deliler, bu duruma sevgili yüzünden düşmüşlerdir. Bu durumda sevgili, bir peri olur. Çünkü perileri gören insanlar

akıllarını yitirir, dîvâne olurlar. Ayrıca delilerin bahar ayı gelince daha da çılgına döndükleri inanılırdı. Deli tiplmesi, bütün bu yönleriyle divanda kullanılmıştır.

Âşığın gönlü, sevgilinin saçına bağlıdır. Bir anlamda sevgilinin saç, bir zincire veya halkaya benzetilir. Tabii deliliğin tedavisi yine sevgilinin elindedir:

Çözüp zencîr-i zülfin ol perî biñ nâz ile ey dil
Eger depretse bir mûyın olur dîvâneler peydâ (G. 2/3)

Şeydâ dili zencîr-i ser-i zülfine çeksün
Ola ki bu dîvâneyi uşlana disünler (G. 219/6)

Bend iderseñ zülfüñüñ zencîrine şeydâları
Nice ‘âkıllar delü eyler bu zencîrüñ senüñ (G. 387/3)

‘Îlâc idüp tabîb-i hâzık itdi baña tedbîri
Müsel sel zülfüñüñ sevdâsı içün tağdı zencîri (G. 776/1)

Peri gibi güzel sevgiliyi gören âşık, aklını yitirmiş deli dîvâne olmuştur:

Irakdan bir perî nâz ile olsa nâgehân peydâ
Şanur dîvâne göñlüm oldu ol rûh-ı revân peydâ (G. 2/1)

Şol kadar şeydâlığım vardur düşüp bî-hûş olup
Gördüğümce ol perîyi ihtiyâr elden gider (G. 225/3)

Eskiden ayın insanların davranışları üzerinde etkili olduğuna inanılırdı. Bunlardan biri de ay görününce âşığın dîvâneliğinin daha da artmasıdır (Çelebioğlu, 1998: 680):

‘Arz eyleyince kaşını Leylî-veşüm gibi
Mecnûn mişâli eyledi şeydâ hilâl-i ‘îd (G. 83/3)

Bahar ayı gelince de delilerin kanı daha hızlı akarmış:

Böyle dîvâne mi olurdu göñül
Sebziyâ olmasaydı tâze bahâr (G. 206/5)

Delileri gören çocuklar, onları kovalar ve taşlarmış:

Taşlamañ dîvâne oldu diyü ey eţfâl-ı şehr
Ol perîñüñ zülfî zencîrini sevdâ eylesem (G. 559/3)

Delilere nasihat fayda vermez. Kendilerine ne kadar güzel bir şekilde nasihat edilse de akılları başlarında olmadığı için kimseyi dinlemezler:

Tolaşma zülf-i yâra dirin eslemez dile
Gûş itmemek naşîhati dîvânedan gelür (G. 242/5)

Şair; Mecnûn ve Ferhâd'ı örnek göstererek delilere sır verilmeyeceğini de söylemektedir. Gerçekten her iki kıssada da aşk sırrını ortaya koyan bu iki kahraman olmuştur:

Sırr-ı ‘aşkı ‘âleme Ferhâd u Mecnûn itdi fâş
Sebziyâ olmaz imiş mecnûn olanlar ehl-i râz (G. 285/5)

(18) *Tabîb*

Divan şiirinde tabip, genellikle aşk hastalığına derman olması için betimlenen bir tiptir. Çoğu zaman istiare yoluyla sevgilidir. Tabip beyitlerde; “*zahm, ‘ilâc, derd, dermân, devâ, pister, şerbet, merhem, haste, leb, em, çâre, nabz...*” gibi kelimelerle birlikte geçer.

Divanda sevgili hem yaralayandır, hem de gönül yarasına derman olacak tabiptir. Bu durumda âşık da hastadır. Sevgilinin tabip olması durumunda *vasl*, veya *leb* âşığın ilacı olacaktır:

Pister-i fûrkatde derdüñle helâk olmuş idüm
Şerbet-i vaşluñ yetişdüdüñ tabîb olduñ baña (G. 19/5)

Derdüme dermân olurdu ‘âlem içre ey habîb
Haste cânuma eger la‘l-i lebüñ olsa tabîb (G. 46/1)

Kılmayasın lebüñle ‘ilâc ey tabîb-i cân
Ğam bisterinde haste yatur derd-mend olam (G. 520/4)

Bazen de tabip tiplmesi, sosyal hayatta karşımıza hekim kimliğiyle çıkan gerçek bir kişiliktir. Bu durumda yine aşk derdine derman olması istenir, ama âşık da bu derde kimsenin derman olmayacağını bilmektedir:

İstedüm varup eţıbbâya su’âlüme cevâb
Merhem ile eyü olmaz didi efkâr-ı cihet (G. 55/3)

Devâ şordum tabîb-i şehre derd-i ‘aşk-ı dilberden
El urdu nabzuma didi saña bî-çâre çârem yok (G. 364/2)

Çekme zahmet derdüme dermân idem diyü tabîb
Derd-i ‘aşkuñ kimseler irmiş degül dermânına (G. 706/3)

(19) *Muhtesib, Şahne*

Muhtesib, “*Sanat erbabının narhlarına bakmak, kile, arşın ve sair ölçüler ile terazi ve kantarları muayene edip düzgün ölçüler kullanmayan ve satışlarda hile yapanları cezalandırmak vazifesiyle mükellef olan memur hakkında kullanılan bir*

tâbirdir.” (Pakalın, 2004: II/572). Muhtesib, bugünkü anlamda zabıtanın görevlerini yapan bir memurdur. Şahne de aynı şekilde şehrin inzibat işleriyle görevli bir memurdur. Bu yüzden muhtesib gibi meyhanelerin denetimiyle görevlidir (Pakalın 2004: III/305)

Muhtesib, divan şiirinde çoğunlukla meyhaneyle birlikte zikredilir. Çünkü muhtesipler, şeriata muhalif olan işleri tahkik ederek suçluları cezalandırma yetkisine de sahipti (Pakalın, 2004: II/572). Meyhanelere daha önce Müslüman ahalinin gitmesi yasak olduğundan, yakaladığı Müslümanları cezalandırır, meyhaneyi de kapatırdı. Bu yüzden muhtesib, tıpkı zâhid gibi âşığın sevmediği bir tiptir.

Özellikle ramazanlarda muhtesibler, kontrollerini daha da sıklaştırmaktadır:

İrişdi rûze diyü muhtesib kapatdı yine
Der-i esâş-ı harâbatı feth ide fettâh (G. 66/3)

Göreyin irişmesün bayrâm günine muhtesib
Rûze irdi diyü itdi hâne-i humârı yok (G. 369/4)

Muhtesibin ve şahnenin meyhaneyi ikide bir basması rind karakterli âşığı rahatsız etmektedir. Bundan dolayı âşık, muhtesip ile kavgalıdır:

İrişdi meykedeye muhtesib ‘ale’t-ta‘ cîl
Kopardı rind-i mey-âşâma şûr u şer küstâh (G. 70/4)

İrişüp rind-i mey-âşâma koparduñ şûr u şer
Kim didi ey muhtesib varup saña meyhâne baş (G. 327/4)

Tolaşur dâ’ireimiz meykedede şahne-i şehir
Bâdedür içdügümüz itdügümüz kan degül a (G. 672/6)

(20) Müneccim

Müneccimlik; “*insanların talihi, devletlerin, milletlerin mukadderatı, herhangi bir istekte hayırlı ve hayırsız sonuç, yıldızların hareketlerinden anlaşılacağı kanaatiyle ortaya çıkan ilm-i Nücûm*” (Uraz, ?: 33)’la uğraşan kişidir. Müneccimlerin geçmişi İslamiyet öncesi devirlere kadar uzanmaktadır. Müneccimler, çoğu zaman yıldıznâme adı verilen cetveller hazırlarlar ve buna göre tahminlerde bulunurlardı. Bazen de yıldızlar dışında; ay, su, ayna ve cinler vasıtasıyla gelecekte haber verirlerdi.

Şair, aşağıdaki beyitlerde yıldızlara ve aya bakan müneccimden kendisiyle ilgili bir tahminde bulunmamasını istemektedir. Sonuçta temiz, bilge bir gönül, âlemdeki her şeyi açıkça görebilir:

Hâli hoşdur ‘âşıkun mîhr-i ruḥ-ı cânân ile
Ey müneccim dik gözün encüm gibi sen aya bak (G. 375/4)

Yüri [bir cünbiş-i] çarḥa gözün dikme müneccim-vâr
Çek al aḥvâl-i ‘âlemden bulup bir gönli âgâhı (G. 820/4)

(21) *Mutrib*

Walter G. Andrews, gazelin bağlam oluşturan etkinliğinin meclis olduğunu ve meclisin; yiyip içmek, hoş sohbetler etmek, şarkılar ve şiirler söyleyip dinlemek için toplandığını söyler (2001: 178). Bu meclisin en önemli unsurlarından biri de mutriptir. Mutrib, bazen bir enstrüman çaldığı gibi hânendelik de yapar:

Ol ḥuceste-dilberüm şehnâz iderken bezmde
Okuma mutrib şîfâhân u ‘ırâkı kimseye (G. 724/4)

Kimse vaşf itmez yüzi gülzârını bülbül gibi
Sebziyâ zâhîrde gerçi mutrib u hoş-ḥâna ne (G. 674/5)

(22) *Remmâl*

Remil, bir fal çeşididir. Remil falına bakılırken bir kâğıda veya tahtanın üzerine kum konulduktan sonra, üzerine dört nokta atılır. Daha sonra noktalar ikişer ikişer birbirleriyle çizgi çekilerek birleştirilir. Her sıranın sonunda açıkta kalan tek nokta için bir tarafa işaret konur. Açıkta nokta yoksa çizgi çekilir. Böylece bütün noktalar birleştirildikten sonra ortaya çıkan şekle göre anlam çıkarılırdı (Abdülaziz Bey, 1995: II/368). Bu işi yapanlara da remmâl denirdi. Bilindiği gibi XVI. asrın büyük şairlerinden Zâtî’nin de remmâl dükkânı vardır.

Şair, bu tip insanlara güvenmediğini aşağıdaki beyitte ifade etmektedir. Çünkü gaybı sadece Allah bilebilir:

Sırr-ı gaybiden ḥaber virme gel ey remmâl-i dehr
‘İlm-i gaybı kimse bilmez ḡayr-ı ‘Allâmu’l-Ḡuyûb (G. 44/3)

(23) *Bü'l-heves*

Sözlük anlamı itibarıyla “*Aklına geleni yapmak isteyen, keyfine buyruk, maymun iştahlı, her şeye istekli*” (Devellioğlu, 2002: 117) anlamlarına gelen bü'l-heves; divanda lügat anlamına uygun olarak geçmektedir. Dünya zevklerine düşkün, Allah'ın kudretinden ibret almayan, hadsizlik yaparak sevgiliye kavuşmayı isteyen, şöhretin afet olduğunu bilmeyen bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır:

- Zevk-ı dünyâdan elüñ çek gel berü ey bü'l-heves
 ‘Ayşî mâtemdür anuñ cümle nedemdür her demi (Tb. 1/22)
- Kudret-i Hakk’a delil olmağ için ey bü'l-heves
 Gökde şem‘-i mâhî gör her gice yanar mı fetîl (G. 467/3)
- Vaşl-ı yâra key şağın itme tama‘ ey bü'l-heves
 Şâdîliği degmez anuñ guşsa-i hicrânına (G. 698/3)
- Şöhret-i dünyâyı terk eyle diyü ey bü'l-heves
 Dimedüm mi nice kerre saña şöhret âfeti (G. 775/3)
- Saña ‘âşık geçüben kendü hevâsında yiler
 Şanma yoluñda vefâ eyleye her bü'l-hevesi (G. 863/2)

(24) *Nâdân*

Nâdân, tıpkı *bü'l-heves* gibi haddini bilmeyen bir tiptir. Çünkü câhildir, kabadır, terbiyeden yoksundur. Bu yüzden de her şeyi bildiğini sanan, ama hiçbir şey bilmeyen bir tip olarak beyitlerde karşımıza çıkmaktadır.

Nâdân, hem her şeyi bildiğini iddia etmektedir hem de âşıkları ayıplamaktadır. Kıyafetiyle ârifler içinde adam gibi görünse de aslında öyle değildir:

- Şanmañ cemâl-i dilberi nâdân olan bilür
 Gül şîvesini bülbül-i nâlân olan bilür (G. 106/1)
- Ta‘ ne taşıyla bulınma yüri her nâdânuñ
 Sebziyâ hatır-ı dâna gibi deryâ olıgör (G. 122/5)
- Dimezler aña ki ‘ârifler içre âdemdür
 Geyerse atlas u dîbâyı merdüm-i nâdân (G. 661/3)

(25) *Hûrî ve Gilmân*

Cennetteki erkek hizmetçiler gılman, kadın cariyeler ise hûrî olarak isimlendirilmektedir. Hûrî, dünya kadınlarını kıskandıracak bir güzelliğe sahip olduğundan sevgiliye benzetilmiştir.

Şair, gılman ve hûrîyi, bazı beyitlerde dinî mahiyetiyle ele almıştır. Yani onlar, cennette Müslümanlara hizmet edecektir:

Dilerüm aña Hüdâ firdevsi me'vâ eylesün
Hıdmetini cân ile gılmân u havrâ eylesün (Tb. 1/34)

Buna karşın zâhid, daha önce bahsedildiği gibi sadece cenneti kazanmak amacıyla hareket etmektedir. Bu yüzden onun tek derdi hûrîlerdir:

Tezehhüd eyleyince zâhidâ hûr u cinân için
İderseñ yeg durur cândan Hüdâ-yı müste'ân için (G. 635/1)

Âşık için ise sevgilinin güzelliğinin bir benzeri ne bu dünyada ne de cennette bulunmaktadır. Bu yüzden âşık, zâhid gibi cenneti istememektedir. Çünkü sevgilisi, hûrîlerden de güzeldir.

Bu zîbâ hañ u hâliyle ser-i kûyuñda ey hûrî
Nazîrûñ sezmezem ola bihişt-i câvidân içre (G. 699/5)

Kim ki hem-şoñbet olursa bir nefes cânân ile
İstemez cennât-ı 'adni hûrî vü gılmân ile (G. 682/1)

(26) *Levend*

Sözlük anlamı itibarıyla “oğlan, tembel, oynak kız, hizmetçi, zorba” (Kantar, 2008: 1186) gibi anlamlara gelen bu kelime aslında bahriye askerlerine verilen bir isimdir. Fakat, Osmanlı kültüründe ve edebiyatında genellikle olumsuz bir imaja sahip olan bu tip, divan da da *müflis*, *işsiz*, *ayyaş*, *aylak* anlamıyla karşımıza çıkmaktadır:

Dilberleri alup yanına 'ayş ider müdâm
Her bir levend ü müflis ü bî-kâr oñmaduğ (G. 362/4)

Levend kelimesinden hareketle *kabadayı* tavrı sergileyen anlamında *levendâne* tabiri de divanda geçmektedir:

Olur mı bir şafâ ehli piyâle gibi cânâne
Ola her sözleri pîrâne vü tavrı levendâne (G. 720/1)

d) *İnanışlar*

Doğduğu ve geliştiği coğrafya itibarıyla çok dinli, çok dilli ve çok kültürlü yaşam anlayışının tesiriyle özellikle halk kültürüne ait birçok unsuru ihtiva eden divan edebiyatının edebî geleneğinde inanışlar önemli bir yere sahiptir. Bu çerçevede divan edebiyatı, içinden çıktığı toplumun inanışlarını yansıtmaları bakımından önemli

bir kültür kaynağıdır. Kaynağı ister dine isterse eski kültür ve medeniyetlere dayansın inanışlar; az veya çok, divan şairleri tarafından önemli bir malzeme olarak kullanılmıştır.

Pertev Naili Boratav, inanış kavramını “... *belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp kendi çağının şartlarının gerektirdiğinde yeni biçimler, yeni içerikler ve anlatışlarla oluşturduğu*” (1973: 8) bir kavram olarak tanımlamaktadır. İnanış kavramına karşılık inanç terimini kullanmayı tercih eden İsmet Zeki Eyüboğlu ise bu kavramın; bir kimsenin günlük yaşamını, davranışlarını etkileyen, başkalarından öğrenme yoluyla kazanılan düşünce varlığı anlamına geldiğini ifade etmektedir (1974: 17). Halk arasında çoğunlukla *bâtıl itikât, bâtil inanış, hurâfe, boş inanış* gibi tabirlerle ifade edilen inanış kavramı, halk kültürünün en önemli unsurlarından biri olagelmıştır. Kaynağı itibarıyla önemli bir kısmı eski çağlardan ve başka kültürlerden gelen inanışlar, sosyal hayatımızın önemli bir parçasıdır (Ülken, 1974: 35).

Bu itibarla Sebzî'nin şiirlerinde halk kültürüne ve özellikle inanışlarına dair birçok unsuru kullandığını görmekteyiz. Sebzî'nin sanat anlayışına da uygun olan bu tavrın örnekleri, aşağıda maddeler halinde açıklanmıştır:

(1) Din Kaynaklı İnanışlar

Bütün İlâhî dinler özü itibarıyla hurâfelere, bâtil inanışlara karşıdır. Başta Kur'ân olmak üzere tüm kutsal kitaplar insanların eski çağlardan ve başka kültürlerden gelen hurâfelere din olarak inanılmaması gerektiği konusunda müntesiplerini uyarmışlardır. Kur'ân'da özellikle bâtil inanışlarla ilgili olarak aşağıda geçen ayetler, İslâm'ın bu konudaki hassasiyetini göstermesi bakımından önemlidir.

*“Ey iman edenler! (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.”*⁴²

“Onlara ‘Rabbiniz ne indirdi?’ denildiği zaman, ‘Öncekilerin masalları’ dediler. Böylece kıyamet gününde kendi günahlarını tam olarak, bilgisizce

⁴² Maide, 5/90

*saptırdıkları kimselerin günahlarının da bir kısmını yüklenirler. Dikkat et, yüklendikleri ne kötüdür.”*⁴³

*“Yoksa, ‘O Kur’an’ı kendisi uydurup söyledi’ mi diyorlar? Hayır, (sırf inatlarından dolayı) iman etmiyorlar. Eğer doğru söyleyenler iseler, haydi onun gibi bir söz getirsinler!”*⁴⁴

*“O, bir şâirin sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz! Bir kâhinin sözü de değildir. Ne de az düşünüyorsunuz! O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmedi. Eğer (Peygamber) bize isnat ederek bazı sözler uydurmuş olsaydı mutlaka onu kudretimizle yakalardık.”*⁴⁵

Görüldüğü gibi yukarıda ayetlerde Kur’ân, dikili taşları ve fal oklarını şeytan işi olarak nitelendirmektedir. Münkirlerin, Kur’ân’ın indirdiklerine inanmamalarını ve başkalarını da saptırmaları, hak olanı değil bâtil olanı tercih ettiklerini göstermektedir. Yine Hz. Peygamber’in kendinden asla bir söz uydurmadığını ifade eden Kur’ân, İslâm dini içinde en ufak bir bid’at veya hurâfe olmadığını da söylemektedir.

Bazı inanışlar, kaynağını dinden almaktadır. Fakat halk arasında ifade edilirken dinî bir referans ile değil kültürel bir unsur olarak aktarılmaktadır.

Örneğin; birçok hadîs-i şerifte, âhir zamanda yani kıyametin kopmasına az bir vakit kala dünyada birçok karışıklığın çıkacağına dair bilgiler mevcuttur.⁴⁶ Bu hadîsler, halk kültürüne de yansımıştır. Şiirimizde ise bu inanış; sevgilinin *boy, hat, ayn* gibi güzellik unsurları ile birlikte düşünülmüştür.

Divanda da sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri, fitne çıkaran bir unsur olarak tahayyül edilmiştir:

Degül midir kıyâmet Sebziyâ yâruñ yüzi üzre
Gören dir hañın oldı fitne-i âhir zamân peydâ (G. 2/7)

⁴³ Nahl, 16/24-25

⁴⁴ Tur, 52/33-34

⁴⁵ Hâkka, 69/41-45

⁴⁶ Konuyla ilgili hadisler için bk: İbrahim Canan (?). Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte, İstanbul: Akçağ Yay.

Bu kitabın 14. cildinde s. 105-105-113 arasında yer alan “*Kıyamet Öncesi Fitneler*” ve 17. cildinde s. 568-578 arasındaki “*Kıyametin Büyük Alâmetleri*” başlıklı bölümlerde konuyla ilgili hadis-i şerifler yer almaktadır.

Sevgili, gözüyle de âşıklar arasında fitne çıkarmaktadır. Şâir, bu durumu ahir zaman fitnelerine benzetmektedir. Çünkü bu yüzden âşıklar, birbirine düşmüştür:

Cihânı bir meşelin görmemiş bir nev-cüvân gördüm
Gözini ‘aynı ile fitne-i âhîr zamân gördüm (G. 501/1)

Eski astroloji bilgilerine göre her gezegenin biner yıllık bir devri olduğuna inanılırdı. Buna göre: Zühâl, Mirrih, Müşterî, Şems, Zühre ve Utarid dönemlerini tamamlamış, son bin yıllık dönem yani devr-i kamer gelmiştir. Hz. Muhammed’in doğumuyla başlayan bu dönemin sonunda fitne artacaktır (Çelebioğlu, 1998: 682; Pala, 2003: 53). Bu çerçevede divan şiirinde, sevgilinin yüzü ve yanağı parlaklığı ile güzelliğinden dolayı aya benzetilmiştir. Dolayısıyla sevgilinin yüzü, fitnelere sebep olmaktadır:

Fitne-i devr-i zamândan kurtulup görmez yüzün
Bir nefes hem-dem olan ol âfet-i devrân ile (G. 682/8)

Divanda yer alan bir diğer dinî kaynaklı inanış ise, alın yazısı ile ilgilidir. Bilindiği gibi *Levh-i Mahfûz*’da insanlar daha dünyaya gelmeden önce başlarına gelecekler yani kaderleri yazılıdır. Bu gerçek, halk kültürüne *alın yazısı* şeklinde yansımıştır:

Görsek zamândan biri birine Sebziyâ
Ebrû-yı haţ-ı yâr gibi başda yazımız (G. 289/5)

Dest-i Kudret ki gil-i âdemi taḥmîr itdi
Alnuma mihr-i haţ-ı dilberi taḥrîr itdi (G. 804/1)

Divanda geçen diğer bir inanış ise isimlerin gökten indiği şeklindedir. Muhtemelen bu inanışın kaynağı Kur’ân-ı Kerîm’de geçen “*Ve Âdem’e bütün isimleri öğretti...*”⁴⁷ ayeti olsa gerektir. Kur’ân müfessiri olan Elmalılı Hamdi Yazır, bu ayette geçen isimlerle ilgili olarak birkaç görüşün olduğunu ifade etmektedir. Bu görüşlerden birine göre isimlerle kastedilen, insanların tanışmasına ve anlaşmasına sebep olan bütün isimlerdir. Yani; insan, hayvan, yeryüzü, deniz, dağ vb. hepsi kastedilmektedir (Yazır, 1995: I/262-263).

Ayrıca bu inanışa, Müslüman Türk halkının büyük çoğunluğunun çocuklarına isim verirken Kur’ân’a başvurması da kaynaklık etmiş olabilir. Çünkü Kur’ân, Allah katından inmiştir. Dolayısıyla isimler de gökten inmiştir.

Bu inanışın tezahürünü birçok divan şairinde görmekteyiz. Örneğin;

⁴⁷ Bakara, 2/31.

Gerçek degül mi eşküme bârân didükleri
 Gökden iner gibi kişiye vâkı'â lakab
 İshâk Çelebi (Çavuşoğlu, Tanyeri 1990: 118)

İşigünde lebün anılsa Mesîhâ dirilür
 'Aceb olmaz güzelüm gökden iner çünkü lakab
 Yahyâ Bey (Çavuşoğlu 1977: 298)

Sebzî de aynı inanışa gönderme yapmıştır:

Gökden iner laķab kişiye çün
 Gün yüzüne senün ķamer dirler (G. 125/2)

Ölümle ilgili halk arasında mevcut olan bir inanış da divanda karşılığını bulmuştur. Buna göre ölümcül bir hastaya sık sık su içirilir. Çünkü ölüm anında şeytanın insanın hararetinden faydalanarak su teklif ettiği ve bu şekilde imanını aldığına inanılır (Pala, 2003: 445):

Hâlet-i nez'e düşüp dil teşne iken ey Hudâ
 Dest-i şeytândan hâlâş eyle bu îmân cevherin (G. 633/5)

(2) *Muska, Nüşa, Tılsımla İlgili İnanışlar*

Pertev Naili Boratav, halk arasında büyü için; esmâ, dualar, rakamlar, türlü remiz veya resimler gibi yazı türünden kullanılan araçlar olabileceği gibi yenilen, içilen, yakılan, bağlanan veya dikilebilen, gömülen eşyalarında kullanılabileceğini ifade etmektedir (1973: 132). Bu tip eşyalar arasında *muska*, *hamâyil*, *nüşa*, *bâzûbend*, *yafta*, *hırz*, *vefk*, *ta'vîz* gibi isimlerle anılan araçlar oldukça yaygındır.

Genel olarak *muska* olarak isimlendireceğimiz bu tür eşyaların en önemli özelliği, kötülöklere ve hastalıklara karşı insanları koruduğuna inanılmasıdır. Şair, aşağıdaki beyitte, yavuz gözden yani nazardan korumak için hamâyil kullandığını ve bunu koluna taktığını söylemektedir:

Gel hamâyil kııl kıolum boynuña irmesün gezend
 Hem yavuz gözden seni Bârî Te'âlâ şaklasun (G. 585/2)

Aynı şekilde aşağıdaki beyitlerde de şairin, hem dert ve kederlerden korunmak hem de sevgiliye kimsenin yanaşmaması için hırz ve nüşa yazdığını anlamaktayız:

Felekden yağsa bârân gibi derd ü miķnet ü guşşâ
 Hâz-ı sâgar yeter Sebzî baña hırz-ı emân için (G. 635/5)

Baña ey vifâķ-ı lutf it bir mücerreb nüşa yaz
 Olmasun ol dilber-i ra' nâ mülâķî kimseye (G. 724/1)

Divanda rastladığımız ilginç inanışlardan biri de kılıçlarla ilgilidir. Eskiden hazinelerin gizlenmesi ve kimsenin ele geçirememesi için kılıçların tılsım olarak kullanıldığı bilinmektedir. Hatta buna benzer bir inanışı Dede Korkut'un "*Basat Depegözi Öldürdüğü Boyı Beyan Eder*" başlıklı hikâyesinde de görmekteyiz. Buna göre Basat; mağaraya girdiğinde, Tepegöz ona kılıçları görüp görmediğini sorar. Basat, mağaranın tepesinde kınırsız bir kılıcın inip çıktığını görünce kendi kılıcıyla onu almak ister, ama mağaradaki kılıç, kendi kılıcını ikiye böler. Daha sonra bir ağaç getirir, kılıç ağacı da ikiye böler. Bunun üzerine okla, kılıcın asılı bulunduğu zinciri vurur (Özcelik, 2005: 781-782).

Şair, dünya malını bir hazineye benzeterek ona dokunanın tılsımlı kılıcı vasıtasıyla helâk olacağını söyleyerek bu inanışa telmihte bulunmuştur:

Mâlna meyl eyleme dehrüñ tılsım-ı tîğ ile
Nice âdemler helâk itmiş ‘aceb gencînedür (G. 139/2)

(3) Yıldızlarla İlgili İnanışlar

Yıldızlar, eskiden olduğu gibi günümüzde de bir fal aracı olarak kullanılmaktadır. Yıldızların birbirlerine yaklaşmaları, uzaklaşmaları veya farklı hareketlerinden anlam çıkaran insanlar, yıldıznâmeler yazmışlardır. Buna göre herkesin gökte bir yıldızı vardır. İnsanların kaderi yıldızlarının, gökyüzündeki diğer cisimler ile olan münasebetine göre değişir. Bu yüzden insanların, doğdukları andan itibaren bir yıldızın tesirinde olduğuna inanılmıştır (Şentürk, 1994: 150). Uğurlu bir yıldızın tesirinde doğanlar "*yıldızı yüksek, yıldızı parlak*" olarak nitelendirilirken, uğursuz bir yıldızın tesirinde doğanlar "*yıldızı düşük, yıldızı düşük*" şeklinde ifade edilmiştir (Deniz, 1992: 109).

Şair de sevgiliden ayrılmasını yıldızının düşük olmasına bağlamak suretiyle doğuştan talihsiz olduğunu aşağıdaki beyitte söylemektedir:

Gözlerim yaş akıdur çarh ururum dölâb-vâr
Yıldızum düşdi görüñ ol mâh-ı tâbândan cüdâ (G. 14/4)

Ben sitâresiz ile yıldızı bâr şimdi âh
Olmayıncağ güç imiş ‘aşk u maḥabbet ezeli (G. 758/3)

Sebzî'nin sevgiliye ulaşmasındaki en büyük engel, yıldızının düşük olmasıdır:

Nice bî-tâli‘ u bahtı siyâhem ben ki mihr idüp
Sîtâremde baña yar ol disem ol mâh yâr olmaz (G. 273/2)

Bilindiği gibi güneş; parlaklığı sebebiyle yıldızların hükümdarıdır, hüsrev-i haverdir. Dolayısıyla o, ortaya çıktığında yıldızlar da kaybolur. Şair, feleğin yıldızının düşük olmasını, sevgilinin güneşe benzeyen yüzünün ortaya çıkmasına bağlamaktadır:

Toğarken mihr-i ‘ âlem-tâbı ol mâh-ı ziyâ-bağşuñ
Gören dir çarhı batdı yıldızı düşdi bu devrânüñ (G. 388/4)

(4) Perilerle İlgili İnanışlar

Divan şiirinde peri; insanlarla ünsiyete gelmemesi, herkesin gözüne görünmemesi, son derece güzel oluşu, insanları dîvâne kılması, çeşme, pınar ve hamam gibi yerleri mesken tutmaları yüzünden sevgiliye benzetilmiştir (Tolasa, 2001: 54).

Sebzî, sevgilinin her zaman gözüne görünmediğini söyleyerek perilerin yukarıda bahsi geçen özelliklerine telmihte bulunmaktadır:

Varuben kûyına yârüñ nice hâlüm söyleyem
Gizlenür her dem perî-ves âşikâr olmaz baña (G. 6/5)

Halk inanışlarına göre periler, ıssız ve تنها yerlerde bulunur (Çobanoğlu, 2003: 104).

Yetmez idi tenhâ baña ‘ ömrüm belâ-yı kâkülüñ
Göñlümde zülf ü kâmetüñ her perî bir başka belâ (G. 15/3)

Sebzî, perilerin meyhâneleri de mesken kıldığını ifade etmektedir:

Nev-cüvân itdi perî bâde-i nâb
Tañ mı meyhâne olsa aña me’âb (G. 42/1)

Periler, güzellikleri ve olağanüstü güçleri sayesinde insanları kolayca kendilerine bağlayabilirler. Bu yüzden de insanların akıllarını yitirip deli dîvâne olmalarına sebep olmaktadır. Sevgilinin güzelliği de âşıkların aklını başından almaktadır:

Şol deñlü var leţâfet şeklinde ol perînüñ
Her kişi görse olur elbetde ‘ aql zâ’il (G. 476/2)

İ‘ tâ-yı ‘ aql iden bu cihân içre âdeme
Hüsnüñe ey perî beni dîvâne eylemiş (G. 310/2)

Perilerle ilgili bir diğer inanışa göre ise eskiden bazı insanlar, bir daire çizip içinde bazı dualar okumak suretiyle birtakım hayaller ve perileri görebileceklerini sanırlarmış (Onay, 2000: 195). Âşıklar da bu yola başvurarak perî gibi olan sevgiliyi dâirelerine çekmek istemişler, fakat bunu başaramamışlardır.

Halka-i zâkir-i ‘uşşâkına itmez nazarı
Taşradur dâ’ire-i ehl-i vefâdan o perî (G. 793/1)

(5) Hazinelele İlgili İnanışlar

Eski dönemlerde insanlar, paralarını hırsızlığa ve yağmaya karşı korumak amacıyla bir çömleğin içine koyarak gömerlermiş. Gömdükleri bu yerler genelde insanların pek uğramadığı virâne, harâbe yerler olurmuş. Hazinelele, yıkık dökük eski evlerde aranmasının sebebi işte budur.

Sebzî, bu inanıştan yola çıkarak gönlünü bir virâneye benzetmektedir. Bu virânede, sevgilinin hayâlî ve ona kavuşma ümidi bulunmaktadır:

Ey felek ırgürmedüñ bir genc-i hüsnüñ vaşlına
Heç ile gam-ñânemi vîrâne itdüñ ‘âkıbet (G. 47/5)

Aynı şekilde aşağıdaki beyitlerde de aşk hazinesinin meskeninin harap bir şekilde bulunan âşığın gönlü olduğu belirtilmektedir:

Genc-i ‘aşkuña gönül ñânesi mesken olalı
Olmadı gitdi ñarâb olmasa hergiz âbâd (G. 88/3)

‘İmâret kılmayınca genc-i vaşluñ
Yıkılmış göñlümüz ma‘mûr olur mı (G. 808/3)

İnsanların hazineleri korumak için başvurdukları yollardan biri de tılsım yaptırmaktır. Bunun için çoğunlukla hazinelerin bekçisi olduklarına inanılan yılan kullanılmış. Halk inanışlarına göre yılan, definelerin bekçisi sayılmaktadır (Boratav, 1973: 75).

Divan şiirinde bu inanış, çoğunlukla sevgilinin saçı ile ilişkilendirilmek suretiyle zikredilmiştir. Sevgilinin saçının yılan olarak düşünülmesi durumunda *yüzü, gerdeni, beli*; hazineye teşbih edilmiştir.

Aşağıdaki beyitlerde sevgilinin güzellik unsurlarından olan gerdeni, hazine olarak tahayyül edilmiş; saçı ise onu koruyan bir yılanla benzetilmiştir.

Mâr ola gerdeniñe çün şala kabründe kemend
Zülfine ‘âşık olup Sebzî tolanmak nice bir (G. 207/5)

Țolanursa gerdenine zülf-i yârûñ ğam degül
Ey gönül meşhûrdur gencîne olmaz mârsuz (G. 281/5)

Mârlar olup Țakar Țabrûñde boynuña kemend
Sebziyâ Țopraq başına ‘âlemüñ gencînesi (G. 879/5)

(6) *Delilerle İlgili İnanışlar*

Divan şiirinde *deli*, *mecnûn*, *şeydâ*, *dîvâne*, *vâlih* gibi kavramlarla çoğunlukla âşık kastedilir. Âşığın sevgili yüzünden deli dîvane olması, divan şiirinin geleneksel istiarelerinden biri olarak hemen her divanda karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra delilerle ilgili bazı inanışlar da mevcuttur.

Bahar ayları gelince delilerin daha da çıldırması, divanda bu konuda tespit ettiğimiz inanışların başında gelmektedir. Ayrıca âşığın deli olmasının perîlere bağlanması da bir diğer inanışı yansıtmaktadır.

Özellikle bahar aylarında kan dolaşımının hızlanmasından dolayı delilerin cinnetin daha da arttığına inanılmış (Onay, 2000: 112). Şair de elinden kadehi düşürmemesinin sebebi olarak baharın gelişini göstermektedir. Çünkü bahar, aynı zamanda çılgınlık zamanıdır:

Gel’e nûş idelüm gülşende bâde gel yüzüñ göster
Bahâr eyyâmı gül devri yigitlik ‘unfuvânıdur (G. 145/3)

Elden piyâleyi Țomasam gül gibi n’ola
Şûrîdelik zamânıdur evvel bahârdur (G. 149/6)

Bahâr irişdi yine câna virdi şevķ u şafâ
Gönül bu demde n’ola olsa vâlih ü şeydâ (K. 8/1)

Âşığın dîvâne olmasının sebebi periye benzeyen sevgilidir. Yukarıda daha önce bahsi geçtiği üzere periler, insanların aklını başından alırlarmış. Âşığın da aklını başından alan, güzelliğiyle bir periye benzeyen sevgilidir:

Dîvâne ider Țalkı gördüm o perî-zâdı
Nâz ile şalınuķça ol Țâmet-i şimşâdı (K. 11/1)

Dimez miydüm deli gönüm yûri çek cevriñi şimdi
Göricek ‘âşık olmak bir perî-ruhsâra müşkildür (G. 144/2)

(7) *Diğer İnanışlar*

Yukarıda daha önce bahsettiğimiz astronomi kaynaklı inanışlara göre; insanların duygu, ahlak, huy, sağlık gibi durumları yedi gezegen ve on iki burcun birbirlerine aldıkları konuma bağlı olarak değişmektedir. Buna bağlı olarak eskiden,

gezegenlerin burçlara göre uğurlu (sa'd) veya uğursuz (nahs) durumlarına bağlı olarak insanlar da iyi veya kötü bir anlam çıkartırlardı.

Bir gezegenin kendi güzergâhında (mihrak) dolaşırken ilk hareket noktasına döndüğü vakte “*zamân-ı şeref*” yani eşref saati denilirdi. Bu yüzden insanlar, bir işe başlamadan önce uğurlu zamanı öğrenmek için müneccimlere başvurulardı. Müneccimler de *zâyiçe* adı verilen ve her burç için ayrı ayrı günlük ve aylık olarak düzenlenen, uğurlu ve uğursuz saatların yazıldığı listeler, cetveller hazırlardı.

Bu inanış o kadar etkiliydi ki, Osmanlı Sarayı’nda önemli birçok iş, eşref saatine göre düzenlenirdi. Padişahın tahta çıkması, sadrazama mühür verilmesi, şehzadelerin doğumu ve isimlerinin konulması, sultanların düğünleri, savaş ilanı, ordunun hareketi, hücumla başlamak, gemilerin denize indirilmesi gibi birçok önemli konu için müneccimbaşıdan eşref saatinin tespiti istenmiştir (Özbilgen, 2007: 604). Âşıklar için eşref saati ise sevgiliye kavuşma ânıdır:

Ne demlerdür bu demler ne mübârek kutlu şâ‘ atdür
Senüñ ‘îd-ı vişâlüñ şevķinüñ kurbânıyuz cânâ (G. 33/5)

Müslümanın en büyük silahı sayılan dua için de elbette bir eşref saati vardır.

O da tüm insanlar uyurken seher vakti yapılan duadır:

Yâ Rab o şâhuñ eyle diyü ‘ömrini dırâz
Vaķt-i du‘ âda serv ser-â-pây dest olur (G. 132/3)

Görseñ yüzini iste niyâz ile vuşlatı
Dirler seherde Sebzî du‘ â müstecâb olur (G. 182/5)

Görsem yüzini bûse niyâzını eylerüm
Vardur du‘ â-yı şubħuñ ümîd-i icâbeti (G. 762/4)

Açıldı şubħ-dem yâruñ kapısı feth-i bâb oldu
Yüzin gör secde it ey dil du‘ âlar müstecâb oldu (G. 783/1)

Divanda yer alan inanışlardan biri de hüma kuşuyla ilgilidir. Halk arasında devlet kuşu olarak da tanının hüma kuşunun gölgesi kimin üzerine düşerse talih ve saltanat bahşettiğine inanılırmış (Ceylan, 2007: 121). Şair de bu inanışa gönderme yaparak sevgiliyi hüma kuşuna benzetmiştir:

Ĥamdü’lillâh tâli‘ üm mes‘ üd ü baķtum yâr imiş
Sen hümâyı avladum başumda devlet var imiş (G. 308/1)

Ol hümâ sâye-i vaşlını şalup üstümüze
Sebziyâ tâli‘ vü baķtumı hümâyûn itdi (G. 839/5)

Halk arasında şehitlerin kanının âhiret gününe kadar durmadan aktığına inanılır. Çünkü âhiretde onlar bu sayede tanınacaktır:

Sâkin olur şanmañuz defn itmek ile kanımı
Haşre dek dirler şehîd olan kişiden kan akar (G. 211/3)

Divan şiirinde sevgilinin dudağı ile teşbih unsuru olarak kullanılan kızıl yâkûtun, yüreği ferahlandığına ve gamı giderdiğine dair bir inanış mevcuttur (Argunşah, 1999: 114).

Kim ki seyr eylerse anı ey gönül virür ferah
Hoşka-i yâkûta beñzer lâle-i hamrâ degül (G. 471/5)

Bahar aylarında yapılan yolculukların insana rahatlık ve ferahlık verdiğine inanıldığından, seyahatlar için bu mevsim beklenirmiş. Aslında bu inanışın temelinde eskiden ulaşım imkânlarının özellikle kış şartlarında yetersiz olması yatmaktadır:

Cân u dilüñi eyle revân hattı şevkine
Olur bahâr günleri Sebzî sefer lezîz (G. 90/5)

Dirdüm bahâr irişe idem bir yana sefer
Oldum belâ-yı ‘aşkuña ben mübtelâ Sefer (G. 120/1)

SONUÇ

XVI. asır, Osmanlının siyasî ve askerî başarılarına paralel olarak sosyal ve kültürel hayatta da yükselişi ve tekâmülü gerçekleştirdiği bir dönemdir. Bu asırda bilim, kültür ve sanat alanlarında belki de Türk tarihinin en olgun ve parlak dönemleri yaşanmıştır. Başta padişahlar olmak üzere diğer devlet erkânının kültür ve edebiyat alanlarındaki faaliyetlere büyük önem ve değer vermeleri bunun en önemli sebebidir. Ayrıca sanat ve edebiyat konusundaki faaliyetlerin, sadece payitahtta sınırlı kalmayıp Edirne, Bursa, Diyarbakır, Konya ve Bağdat gibi Anadolu'daki sancakların yanı sıra Rumeli coğrafyasında yer alan Vardar Yenicesi, Bosna, Üsküp, Filibe, Prizren gibi şehirleri de kapsaması, hem nitelik hem de nicelik bakımından önemli ve büyük şairlerin yetişmesine vesile olmuştur.

Bu asırda yetişen önemli şairlerden biri de XVI. asrın ortalarında yaşayan, nazireleri ve gazelleri ile meşhur olan Sebzî'dir. Gerek devrindeki gerekse sonraki dönemlerde yazılan şua tezkirelerinde adından övgüyle bahsedilen bir şair olmasına rağmen Sebzî, maalesef edebiyat tarihimizde hak ettiği yeri alamamıştır. Yaptığımız bu araştırmayla edebî hayatımızın unutulmuş olan bu önemli şairini ve onun şiirlerini gün ışığına çıkarmaya çalıştık. Bu çalışma sonucu Sebzî'nin hayatı, divanı ve edebî şahsiyeti hakkında vardığımız sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz:

1. Şairin hayatı hakkında başta Sehî Bey olmak üzere Âşık Çelebi, Latîfî, Kınalızâde, Ahdî ve Beyânî gibi önemli tezkirecilerin birçoğu bilgi vermektedir. Kaynaklar; şairin İstanbullu olduğu, iyi bir eğitim aldığı, hâfızlık ve imamlık yaptığı konusunda müttefiktir. Buna karşın aynı kaynaklarda; Sebzî'nin adı, doğum ve ölüm tarihi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece Âşık Çelebi'ye ait bir manzumeden adının Hüseyin olduğunu tahmin etmekteyiz.

2. Araştırmalarımıza göre Sebzî'nin bugün elimize ulaşan tek eseri Divanı'dır. Divanın en önemli nüshası Princeton Üniversitesi Kütüphanesinde bulunmaktadır. Şairin divanının Türkiye'de ise sadece gazellerinin önemli bir bölümünü içeren bir nüshası bulunmaktadır. Şairin bu nüshalar dışındaki şiirleri, Almanya ve Türkiye'de bulunan mecmualardan hareketle metne dahil edilmiştir.

3. Mecmualar, çalışmamızda önemli bir yere sahiptir. Divan edebiyatı çalışmalarında son döneme kadar yeterince önemsenmeyen ve faydalanılmayan

mecmualar, Sebzî Divanı'nın metin teşkilinde önemli yararlar sağlamıştır. Şair hakkında bilgi veren kaynakların, onun iyi bir nazire şairi olduğunu ve bir hayli şiirinin bulunduğunu ifade etmesi, araştırmalarımıza mecmuaları da dahil etmemize sebep olmuştur.

Divanda yer alan 893 gazelden 691'inin aynı zamanda mecmualarda yer alması, mecmuaların çalışmamızdaki önemini ortaya koymaktadır. Mecmualarda yer alan 555 gazel, tenkitli metinde kullanılmıştır. Ayrıca yine 691 gazelden 136 tanesi divanın diğer nüshalarında yer almayan ve sadece bir mecmuada yer alan manzumelerdir. Buna ilaveten 555 gazel içerisinde divanın P ve M nüshalarında bulunmayıp birden fazla mecmuada bulunan 45 gazel daha tespit edilerek metne eklenmiştir. Bu sayede divanın, mecmualar dışındaki asıl nüshaları sayılan P ve M nüshalarında bulunmayan toplam 181 gazel Sebzî Divanı'na dahil edilmiştir.

4. Sebzî Divanı, içerdiği gazel sayısı bakımından XVI. asrın en hacimli divanlarından biridir. XVI. yüzyılda en çok gazel yazan şairlerin başında gelen Edirneli Nazmî'nin yaklaşık sekiz bin; Muhibbî'nin, 2802; Zâtî'nin 1825; Behiştî'nin ise yaklaşık yedi yüz gazeli bulunmaktadır. Buna karşın Sebzî'nin söylemiş olduğu 893 gazel, yaşadığı dönemde onun, hatırı sayılır bir gazel şairi olduğunu da göstermektedir.

5. Şairin gazellerinin niceliği kadar kadar niteliği de önem arz etmektedir. Gerek şuarâ tezkirelerinde şairin gazel söylemedeki ustalığı hakkında söylenenler, gerekse nazire mecmualarında birçok şiirinin bulunması, Sebzî'nin iyi bir gazel şairi olduğu görüşünü desteklemektedir. Buna karşın divanına baktığımızda Sebzî'nin, diğer nazım şekillerine pek itibar etmediğini görmekteyiz.

Sebzî'nin gazellerinin en önemli özelliği, sade ve akıcı bir dille yazılmış olmasıdır. Gazellerine baktığımızda sanatlı ifadelerden çok, anlaşılacak ve okunmak için yazılmış hissi veren, yerli unsurları şiirine başarıyla yerleştirmiş bir şair görürüz. Şair, bu yönüyle bir anlamda Necâtî Bey'in takipçisidir. İstanbul Türkçesini şiirlerinde başarıyla kullanan şairin, yer yer sanatkârene üslubunun da etkili olduğu manzumelere rastlanmaktadır. Bu tür gazellerinde şair, divan şiiri geleneği doğrultusunda çoğunlukla aşktan, sevgiliden bahseder.

6. Divan şairlerinin şiirlerinde geleneksel olarak bahsettikleri ve sık sık dile getirdikleri mevki ve makam beklentileri ile maddî sıkıntılardan dolayı çekilen

ızdıraba, Sebzî'nin şiirlerinde rastlamayız. Bu yönüyle Sebzî, samimî bir rind şairdir. Dünyadan pek beklentisi olmadığı manzumelerinde açıkça görülmektedir. Fakat bu tavrı, onun mutasavvıf bir şahsiyet olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. Kaynaklarda Sebzî'nin mutasavvıf olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadığımız gibi divanında da geleneksel tavır dışında yani tasavvufu bir motif olarak kullanmasının dışında örnekler de bulunmamaktadır.

7. Şairin edebî şahsiyeti hakkında bilgi veren kaynakların tamamı, Sebzî'nin iyi bir şair olduğu hatta üstat sayılabileceği konusunda müttefiktirler. Özellikle gazellerindeki üslubu, tezkire müellifleri tarafından çok beğenilmektedir. Kaynaklarda doğrudan söylenmese de özellikle gazellerinde dil ve üslup bakımından Necâtî Bey'in etkisi altındadır. Şairin Necâtî Bey'e duyduğu hayranlığı, divandaki bazı manzumelerde açıkça ifade ettiğini görmekteyiz. Ayrıca şairin divanda en fazla nazireyi, Necâtî Bey'e yazması da onun yolundan gittiğini gösteren başka bir delildir.

8. Şairin, gazellerinde konu, dil ve üslup bakımından gösterdiği başarıyı vezinde de gösterdiğini söylemek mümkündür. Hemen her divan şairinde görülen zihaf, imâle, vasl-ı ayn gibi aruz kusurlarına divanda da rastlanmaktadır. Fakat manzumelerinde Türkçe kelimelere ağırlık verdiği düşünüldüğünde, bu tür hataların olması da doğaldır.

Aynı şekilde şairin kafiye kullanma konusunda da başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Birkaç manzumesi dışında aynı manzume içerisinde tekrara düşmemiştir. Şair, gazellerinin büyük bir bölümünde redif kullanmıştır. Sebzî'nin rediflerdeki tercihi, çoğunlukla Türkçe kelimelerden yanadır.

9. Sebzî'nin gazellerinde dikkat çeken bir diğer husus ise ahenk unsurlarını başarıyla kullanmasıdır. Şair; manzumelerinde ahengi sağlamak için ikilemeleri, söz ve ses tekrarlarını, harf ve kelime oyunlarını başarıyla kullanmıştır.

10. Bir devir edebiyatını incelerken o devir içinde yetişen şâirler, muharrirler, münşiler hakkında zamanlarının telakkilerini öğrenmek için şuarâ tezkirelerinin yanı sıra mecmualardan da istifade etmek gerekmektedir. Mecmualar, barındırdıkları şiir ve şairler vasıtasıyla dönemin okuyucu zevkini ve şairlerin okunurluğu konusunda önemli ipuçları vermektedir.

Bu bağlamda Sebzî'ye baktığımızda, onun yaşadığı devirde ve sonraki dönemlerde yazılmış mecmualarda hatırı sayılır nicelikte gazelleri bulunduğunu

görmekteyiz. Daha önce şairin mecmualarda 691 gazelinin bulunduğunu belirtmiştik. Bu gazellerinin bir kısmının antoloji niteliğindeki mecmualarda yer alması, onun okunan ve beğenilen bir şair olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

11. Şairin bazı gazelleri ise nazire mecmualarında yer almaktadır. Tespitlerimize göre Sebzî'nin nazire mecmualarında 126 kadar gazeli bulunmaktadır. Bu sayı, şairin hem diğer divan şairlerini iyi takip ettiğini hem de nazire yazmakta usta olduğunu göstermektedir. Başta Âşık Çelebi olmak üzere birçok tezkire müellifi, onun birçok divanı okuduğunu ve nazire yazdığını açıkça ifade etmektedir.

12. Mecmuaların, divan edebiyatı araştırmalarına en önemli katkılarından biri de; şairler arasındaki münasebetlerin ve bu şairlerin birbirlerinden nasıl ve ne kadar etkilendiklerinin tespiti açısından önemli birer kaynak olmalarıdır. Bu konuda tezkirelerden sonra, şairler arasındaki etkileşimi ortaya koyan en önemli ve somut kaynaklar, nazire mecmualarıdır. Sebzî'nin başta Necâtî Bey olmak üzere Hayâlî, Zâtî, Ahmed Paşa, Şeyhî ve Âhî Çelebi'ye toplam 65 nazire yazmış olması, okuduğu ve etkilendiği şairleri göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Yine Sebzî'nin üslubuna ve sanat anlayışına baktığımızda adı geçen şairlerle birçok benzerliğinin bulunduğunu söylemek mümkündür.

Divan şiirinin zirve isimlerinin yetiştiği XVI. asırda yaşamış olan Sebzî, günlük dilin akıcılığı ile İstanbul Türkçesinin ahengini manzumelerine ustalıkla yerleştirebilmiş başarılı bir şairdir. Ayrıca manzumelerinin birçoğunun mecmualarda yer alması, mecmuaların divan edebiyatı araştırmalarında önemini göstermesi bakımından dikkate değerdir.

III. BÖLÜM

TENKİTLİ METNİN HAZIRLANMASI VE SEBZÎ DİVANI

A. METİN TESPİTİYLE İLGİLİ HUSUSLAR

1. Nüshaların Tanıtılması

a) (P) Princeton Üniversitesi Kütüphanesi, İslamic Manuscripts, New Series, No: 1015.

177 varak olan bu nüsha, 208x135 mm. ebadındadır. Divanın ilk varağında başka bir yazara ait olduğu anlaşılan bahr-i tavîl bulunmaktadır. Divanın kütüphane kaydında 1680 veya 1681 tarihinde ölen ve şairimizle aynı mahlası taşıyan Sebzî Mehmed Efendi'ye ait olduğu yazılı olduğu şeklinde bir bilgi bulunmaktadır. Bu bilgi, muhtemelen mahlas benzerliğine dayanan yanlış bir kayıttır. Eserin herhangi bir yerinde müstensihî veya istinsah tarihine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Ta'lik hatla yazılan divanda, 1b'deki serlevha tezhiplidir.

Baş: Yine mâh-ı 'îd oldı çün felekde âşikâr
Şevk u şadî vü ferahdan güldi her dâr u diyâr

Sonu: Gicede vü gündüzde Hâk'dan dilegüm budur
Dünyâ evi turdukça bozulmaya bünyâdı

Bu nüshada 11 kaside, 1 terkîb-i bend, 16 murabba ve 709 gazel bulunmaktadır.

b) (M) Milli Kütüphane, O6 HK 4264.

Sırtı bez, desenli kâğıt kaplı mukavva, krem rengi kâğıt üzerine cetveller siyah, başlıklar kırmızı, 179x121 (114x75) mm ebadında, çift sütuna divanî kırmısı hatla yazılmıştır. Kitap, 85 varaktan müteşekkildir. 78. varağa kadar Sebzî'nin gazelleri vardır. Kitabın geriye kalan bölümlerinde Âhî, Derûnî, Necâtî Bey ve Şem'î... gibi farklı şairlere ait gazeller bulunmaktadır. Eserin müstensihî ve istinsah tarihi hakkında bir kayıt yoktur. Fakat kitabın sonunda başka bir şaire ait olduğu anlaşılan manzumenin altında 11 Safer 1253 (17 Mayıs 1837) tarihi bulunmaktadır. 1b'deki serlevhada *Gazelliyât-ı Sebzî* yazmaktadır.

Baş: Ne yirde olsañ ey gül yüzlü gonca nâzenîn peydâ
Olur her gûşeden bülbül gibi âh-ı hâzîn peydâ

Sonu: Düşelden gevher-i vaşlı için deryâ-yı ‘aşkına
Gözüm kirpiginün ucına asmaz baır-ı ‘ummânı

Bu nüshada 10 murabba, 376 gazel bulunmaktadır.

c) (S) Edirne-Selimiye Kütüphanesi, No: 2139.

Sırtı meşin, kapaklar mukavva kaplı âdi cilt içinde 210x140 (160x90) mm ebadındadır. Mecmuanın 124a-200b varakları arasında Sebzi’nin divanı bulunmaktadır. Eserin müstensihî ve istinsah tarihi hakkında bir kayıt yoktur.

Başı: Dimeñüz ol mâh-rûnuñ şimdi devrânı durur
Nice anuñ gibi gelmişdür bu devr ânî durur

Sonu: Seni zilletde pâ-y-mâl eyler
‘Âleme kılma i‘tibâr şakın

Bu nüshada 5 murabba, 382 gazel vardır.

d) (A) Staats Bibliothek zu Berlin, Ms. 27.

142 varaklık bir mecmua olan bu nüsha, 195x125 mm ebadındadır. Mecmuanın 7, 30-32, 39-58, 61 ve 62. varakları arasında Sebzi Divanı bulunmaktadır. Mecmuada Amrî, Necâtî, Hayâlî, İshâk Çelebî, Bâkî, Zâtî, Cafer Çelebi ve Revânî gibi birçok şaire ait gazellerin yanı sıra Harîmî, Taşlıcalı Yahyâ ve Kemalpaşazâde gibi muhtelif şairlere ait manzumeler de yer almaktadır.

Bu mecmuada yer alan şiirlerin şair tarafından kaleme alınmış olması muhtemeldir. Yani mecmuada Sebzi’nin şiirlerinin yer aldığı bölümler, müellif hattıyla yazılmış olmalıdır. Bazı gazellerin başında bulunan “*Muhterî‘ü’l-hakîr*” ifadesi, nüshanın müellif hattıyla yazılmış olabileceğini göstermektedir. Ayrıca aynı şekilde mecmuada nazire olduğu anlaşılan gazellerin başına “*Tetebbu‘-ı Necâtî, Tetebbu‘-ı Mihrî...*” gibi başlıklar yazılmış olması da bu ihtimali daha da kuvvetlendirmektedir.

Başı: Ne yirde olsañ ey gül yüzlü gonca nâzenîn peydâ
Olur her gûşeden bülbül gibi âh-ı hâzîn peydâ

Sonu: Şîrîn lebünden irişe andan ne dadı var
Ağyâra luğ Sebzi’ye cânâ ‘itâb-ı telh

Berlin’deki bu mecmuanın içinde 1 murabba, 108 gazel yer almaktadır.

e) (T) Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Bağdat 406.

Pervane b. Abdullah tarafından 1560 yılında tertip edilen *Mecmû'atü'n-Nezâ'ir* isimli bu mecmua, 627 varaktan müteşekkildir. Bu eser, 625 şaire ait 7360 nazireyi içermektedir. Mecmua, nesih yazı ile kaleme alınmıştır. Kânûnî Sultan Süleymân'a takdim edilen eserin tek nüshası mevcuttur.

Bu mecmuada Sebzi'ye ait 98 gazel tespit edilmiştir. Bu gazellerden beş tanesi çalışmamıza dahil ettiğimiz hiçbir nüshada yer almamaktadır.

f) (G) Süleymaniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi İlavesi, No: 244.

357 varaktan müteşekkil bu eser, 195x120 mm ebadında, mukavva ciltli, talik yazılıdır. Katalogda, *Mecmûa-i Gazeliyyât-ı Türkiyye* ismiyle kayıtlı mecmuanın, müstensih ve istinsah tarihi hakkında bir kayıt yoktur.

Bu mecmuada Sebzi'nin 60 gazeli bulunmaktadır. Bu gazellerden beş tanesi diğer nüshalarda yer almamaktadır.

g) (H) Süleymaniye Kütüphanesi, H. Hüsnü Paşa, No: 1031.

Adı *Mecma'a'-Nezâ'ir* olan bu mecmua, 350 varaktan müteşekkildir. Meşin ciltli, 119x195 (75x145) mm ebadında, cetvelli, talik yazı ile yazılmıştır. Mecmuanın müstensih ve istinsah tarihine dair bir kayıt bulunmamaktadır.

Sebzi'nin bu mecmuada 32 gazeli bulunmaktadır.

h) (Ü) İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nadir Eserler Bölümü, TY 739.

Mecmû'a-i Nezâ'ir isimli bu mecmua, 1233/1817 (?) yılında istinsah edilmiştir. Müstensih hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Mecmua, 200x113 (114x70) mm ebadında, meşin ciltli, çift sütuna 17 satırlı ta'lik hatla yazılmıştır. Başlıklar kırmızı, şiirler siyah mürekkeplidir. Eser, 250 varaktır.

Bu mecmuada Sebzi'nin 7 gazeli vardır. Bunlardan 5 tanesi, çalışmamızdaki diğer nüshalarda mevcut değildir.

i) (N) Nuruosmaniye Kütüphanesi, No: 4962.

Bu nüshayı şahsen görmek mümkün olmadı. *Mecmû'a-i Müntehabât-ı Kasâ'id-i Eş'âr* isimli mecmua 324 varaktır. Milli Kütüphane kayıtlarından bu

nüshada Sebzî'nin gazelleri bulunduğu tespit edilmiştir. Sebzî'nin bu mecmuada iki gazeli bulunmaktadır. Bunlardan biri, sadece bu nüshada yer almaktadır.

i) (M₁) Milli Kütüphane, YZ A 485.

Sırtı ve kenarları vişne rengi, şemseli, siyah meşin cilt içindedir. 194x123 mm boyutlarındaki bu mecmua, 115 varaktır. Talik yazıyla istinsah edilmiştir. Bazı sayfalarda 1153/1740 tarihli etrafında Yemliha ibaresi olan Ömer'e ait bir mühür bulunmaktadır.

Bu mecmuada Sebzî'nin 2 gazeli bulunmaktadır. Bunlardan biri, diğer nüshalarda bulunmamaktadır.

2. Mecmuaların Metin Teşkilindeki Rolü

Mecmualar, Osmanlı toplumunun çeşitli kesimlerine mensup şiir seven insanların beğendikleri şairleri ve şiirleri topladıkları günümüz tabiriyle şiir defterleridir. Bu itibarla mecmuaların muhteviyatı dönemin şiir zevkini yansıtmaları ve ilerleyen dönemlerde ne kadar rağbet bulduğunu göstermesi bakımından önemlidir (Aydemir, 2001: 150).

Mecmuaların bir diğer önemli özelliği de metin teşkili sırasında araştırmacılar için değerli bir kaynak olmasıdır. Bilindiği gibi özellikle divan metinleri oluşturulurken izlenen klasik yönteme göre divan nüshaları bir araya getirilir. Nüshalar incelendikten sonra çeşitli kriterlere göre (müellif hattı, istinsah tarihi, şiir hacmi vb.) ana nüsha veya nüshalar belirlenir. Yani nüsha şeceresi kurulur. Daha sonra diğer nüshalarla edisyon kritik yapmak suretiyle mümkün olduğu kadar, müellifin kaleminden çıkmış metnin aynı olan bir metin vermeye çalışılır. Zaten metin tenkidi de, orijinali aramak ve ona ulaşmak için kullanılan vastıaların ve takip edilen yolun tamamını ifade etmektedir (Ateş, 1942: 255).

Halbuki binlerle ifade edilen mecmualar tarandığında gerek nüsha farkı gerekse yeni şiir olarak metin teşkili için azımsanamayacak ve gözardı edilmeyecek kadar manzumenin varlığı bulunduğu da bir gerçektir (Aydemir, 2001: 151). Mecmualardaki şiirlerin, şairin bir şekilde divan nüshalarına girmemiş veya bulunamayan, tespit edilemeyen nüshalardan kaynaklanan eksik şiirleri temine yardımcı olacağı unutulmamalıdır.

Bu gerçekten hareketle mecmuaların yardımıyla hazırlanmış birçok divan da bulunmaktadır. Örneğin; tamamı mecmualardan oluşturulan Helâkî Divanı (Çavuşoğlu, 1982), Aydınî Visâlî (Mermer, 2006) ve Selikî (Zülfe, 2006)'nin şiirleri mecmuların metin teşkilinde ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Mecmualar olmasaydı muhtemelen bugün Helâkî, Aydınî Visâlî ve Selikî'nin şiirlerine ulaşmak mümkün olmayacaktı.

Aynı şekilde divan nüshaları bulunmasına rağmen büyük ölçüde mecmualardan yararlanarak hazırlanan Amrî Divanı (Çavuşoğlu, 1979), Çâkerî Divanı (Aynur, 2009), Behişî Divanı (Aydemir, 2000) önemli çalışmalardır.

Görülüyor ki nüsha sayısının yetersiz olduğu durumlarda mecmualar, vazgeçilmez kaynaklar olarak büyük faydalar sağlamaktadır. Bu yüzden mecmualar dikkate alınmadan yapılan metin neşirleri, hiçbir zaman tam metin olmayacaktır. Aynı zamanda daha önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi şairlerin edebî kişiliği hakkındaki tespitler de bu yüzden eksik ve yetersiz kalacaktır.

İşte biz de bu tespitlerden hareketle Sebzî Divanı'nı hazırlarken büyük ölçüde mecmualardan istifade ettik. Sebzî'nin şiirlerini ihtiva eden sadece iki divan nüshası bulunması ve tezkirelerde şairin iyi bir nazire şairi olduğu yönündeki bilgiler, dikkatimizin mecmualar üzerinde yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Bu itibarla, şairin yaşadığı devirde ve sonradan yazılan mecmualarda birçok şiirinin bulunması, metin teşkili sırasında büyük yararlar sağlamıştır. Bu manzumelerden bazıları yukarıda bahsi geçen divan nüshalarında bulunurken bazılarının da nüshalar da yer almadığı görülmüştür. Mecmular bu sayede, hem tenkitli metnin oluşturulması hem de divan nüshalarında bulunmayan manzumeleri ihtiva etmesi bakımından metin teşkiline önemli bir katkı sağlamıştır.

Sebzî Divanı'nın nüshalarından Princeton nüshasında 709, Milli Kütüphane nüshasında ise 376 gazel bulunmaktadır. Buna karşın Edirne Selimiye Kütüphanesinde bulunan mecmuada 382 gazel, Almanya'da bulunan ve muhtemelen müellif nüshası olan mecmuada 108 gazel, Pervane Bey Mecmuası'nda 98 gazel, Süleymaniye Kütüphanesindeki mecmualarda toplam 92 gazel, İstanbul Üniversitesinde bulunan bir mecmuada 7 gazel, Nuruosmaniye Kütüphanesindeki mecmuada 2 gazel ve Milli Kütüphanede bulunan bir mecmuada ise 2 gazel

bulunmaktadır. Mecmualardaki gazel sayılarını tablo hâlinde gösterirsek mecmuaların metin teşkilindeki rolü daha da iyi anlaşılacaktır:

Mecmuanın Adı	Toplam Gazel Sayısı	Sadece Bir Mecmuada Yer alan Gazel Sayısı	Birden Fazla Nüshada veya Mecmuada Yer Alan Gazel Sayısı
S	382	74	308
A	108	45	63
T	98	5	93
G	60	5	55
H	32	-	32
Ü	7	5	2
N	2	1	1
M ₁	2	1	1
TOPLAM	691	136	555

Tablodan da anlaşılacağı üzere mecmualarda, P ve M nüshalarında bulunmayan 136 gazel tespit edilmiştir. Ayrıca 555 gazelden tenkitli metin oluşturulurken istifade edilmiştir. Divandaki 893 gazelden 136'sı değişik mecmualarda bulunmaktadır. Bu sayı divandaki gazellerin % 15'ini oluşturmaktadır.

Mecmualarda yer alan toplam gazel sayısı ise 691'dir. Divanda toplam 893 gazel yer aldığı düşünüldüğünde mecmuadaki manzume sayısının metne katkısı daha iyi anlaşılacaktır. Mecmualardaki gazel sayısı divandaki gazellerin %77'sini oluşturmaktadır.

Bu mecmuaların dışında Sebzi'nin adı Hisâli'nin *Metâliü'n-Nezâir*'inde de geçmektedir. Diğer nazîre mecmualarından farklı olan bu eser, XIII. yüzyıldan XVII. yüzyıla kadar yaşamış şairlerin matla beyitlerini, vezinlerini, kafiyelerini, rediflerini ve konularını dikkate alarak bir araya getirilmiştir. Hisâli, kendi matlalarını da ilgili bölümlere ilave etmiştir (Kaya, 2003: XXXIII). Fakat matlalarda zemin şiirin

belirtilmemiş olması, örnek olarak verilen manzumelerin kime nazire yazıldığı bilgisine ulaşmayı engellemektedir. Bu mecmuada Sebzî'ye ait 9 matla yer almaktadır. İncelememize konu olan diğer nazire mecmualarını dikkate aldığımızda bu 9 manzumenin zemin şiir olmadığı anlaşılmaktadır. Bunların dışında muhtemelen Sebzî'ye ait bir nevrûziyye matla'da yer almaktadır. Matla'dan anlaşıldığı kadarıyla bu manzumenin kaside olması muhtemeldir. Fakat incelediğimiz mecmualarda böyle bir kasidesi olmadığını da belirtmeliyiz.

3. Divan'ın Çeviri Yazılı Metninin Hazırlanmasında İzlenen Yol

a) Sebzî Divanı'nın tespit ettiğimiz bütün nüshalarına ulaşılmıştır. Bu nüshalar arasında müellif hattıyla yazılmış bir eser olup olmadığı tespit edilememiştir. Yalnızca Almanya'da bir mecmuada bulunan şiirlerinde geçen bazı ifadeler, bu nüshanın müellif hattı olma ihtimalini bize düşündürmüştür. Buna göre bazı şiirlerin başındaki “*Muhterü'l-hakîr*” ifadesi yer almaktadır. Fakat bu mecmuada bunun dışında müellif hattı olduğunu gösteren ne bir istinsah tarihi ne de müstensih ile ilgili bilgi bulunmaktadır.

Divanın en önemli ve hacimli nüshası Princeton Üniversitesi'nde kayıtlı bulunan nüshadır. Bu nüshada istinsah tarihi bulunmamaktadır. Çalışmamızda P nüshası olarak geçen bu yazmada; 11 kaside, 1 terkîb-i bend, 16 murabba ve 709 gazel bulunmaktadır.

b) Çalışmamızda P ve M nüshaları bir grup olarak değerlendirilmiştir. Çünkü bu nüshalar, divan olarak istinsah edilmişlerdir. Bu nüshalardaki şiirler okunduktan sonra S, A, T, G, H, Ü, N ve M₁ nüshaları ise mecmua olduğundan ayrı bir grup olarak değerlendirilmiştir. Mecmualardaki şiirlerin tenkitli metne önemli katkıları olmuştur. Bahsi geçen mecmualarda şairin toplam 691 gazeli bulunmaktadır. Bu gazellerden P ve M nüshalarında bulunmayan 181 gazel tespit edilmiş, bunlar da metne dahil edilmiştir. Ayrıca yine bu mecmualardaki diğer gazellerde tenkitli metnin oluşturulmasında kullanılmıştır.

c) Metindeki şiirlerin sıralanışında, nüshalardaki sıralamaya bağlı kalınmamıştır. Divandaki kasidelerden biri, murabbaların ise tamamı gazellerin

arasında yer aldığından, bu manzumeler klasik divan tertibine göre yeniden düzenlenerek metne yerleştirilmiştir.

d) Sebzî Divanı'nın karşılaştırmalı metnini hazırlarken aşağıdaki kurallara uyulmuştur:⁴⁸

1. Divandaki manzumelere nazım şekillerini esas almak suretiyle numara verilmiştir. Numaraların yanına ise manzumenin bulunduğu nüsha ve varak numarası yazılmıştır. 45 (P: 19a, M: 5a, G: 287a) gibi.

2. Nüsha farkları dipnotta verilmiştir. Nüsha farkı belirtilirken önce beyit numarası sonra da ilk mısra için a, ikinci mısra için b yazılmıştır. Daha sonra ise tercih ettiğimiz nüshadaki kelime veya kelimeler yazılmış, araya / konarak diğer nüshadaki metin yazılmıştır. Metnin yanına ise ait olduğu nüshanın kısaltılmış hâli yazılmıştır. (4b- zülf-i pür-ğam / zülf-i perçem P / zülf-i dilber S)

3. Nüsha/nüşhalardaki beyit ya da mısra yazılmamışsa bu durum dipnotta şöyle gösterilmiştir: 3. beyit M'de yok. 5. beyit A ve S nüshasında yok.

4. Nüsha farklarında kelimelerde eksiklik varsa üç nokta ile gösterilmiştir: 5b- eylerem / ... S

5. Nüşhalarda beyitlerin yeri farklı ise dipnotta belirtilmiştir.

6. Vezin bozukluğu düzeltilemeyen mısralar, dipnotta gösterilmiştir.

7. Metinde geçen Arapça ve Farsça ibareler çeviri yazı ile italik olarak yazılmış, alta da anlamı verilmiştir.

8. Bütün çabalarımıza rağmen bir türlü okunamayan bir kelime olduğunda, kelimenin nüshadaki orijinal hâli metne dahil edilmiştir.

9. “*Âsmân, âşkâr, pâdşâh*” gibi kelimelerdeki ses türemeleri gösterilmiştir.

10. Farklı şekilde okunması da mümkün olan “*zemân/zamân, ‘ıyd’/îd, suhan/sühan*” gibi kelimeler tek şekil seçilerek okunmuştur. Bu tür kelimelerde “*zamân, ‘îd, sühan...*” gibi okunuşlar tercih edilmiştir.

11. Nüşhalarda bulunmayan ek veya kelimeler için anlam ve vezin dikkate alınarak yaptığımız eklemeler [] içinde gösterilmiştir.

⁴⁸ Bu konuda büyük ölçüde İsmail Ünver'in “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” isimli makalesi göz önünde bulundurulmuştur.

12. Çeviri yazıda kelimelerin ve eklerin yazılışında şunlara dikkat edilmiştir:

İyelik ekleri

- Birinci ve ikinci tekil ile çokluk şahısların yardımcı ünlüleri yuvarlak ünlü olarak okundu:

sirüşküm (G. 35/2), revânım (G. 177/4)

benüm (G. 434/1), senün (G. 33/5)

- Üçüncü tekil şahıs ekinin ünlüsü her zaman dar-düz ünlü olarak okundu:

gözi (K. 2/5), ‘aynı (G. 294/1)

Bildirme Ekleri

- Birinci tekil şahıs ekleri düz-geniş okundu: Sebzi’yem (G. 541/7)
- Üçüncü tekil şahıs ekleri yuvarlak okundu: üftâdedür (G. 128/1), câvidânüñdur (G. 413/3)

Farsça ve Arapça Bazı Terkipler

- Farsça terkiplerde muzaf ile izâfet kesresi arasına tire konulmuştur: bahâr-ı hüsne (G. 6/4)
- Arapça terkipler aşağıdaki gibi yazılmıştır: Ka‘betü’l-‘Uşşâk (G. 39/3), beytü’l-hâzen (G. 60/5)
- Arapça lafza-i celâl ile birleşen isimler kesme işareti ile ayrılmıştır: Hamduli’llâh (G. 442/2), nuru’llâh (G. 820/1)
- Bir ön edatlı bir ismin birleşmesi sonucu oluşan kelimeler arasına tire konuldu: nâ-tüvân (K. 9/17), bî-vefâ (G. 8/1)
- Ayrıca bir edat vasıtasıyla bitişen aynı iki kelime kısa çizgi konularak yazıldı: dem-â-dem (G. 67/3), ser-â-ser (G. 93/5)
- Birleşik kelimelerin arasına kısa çizgi konuldu: tîre-baht (G. 8/2)
- Atıf vavları kalınlık-incelik uyumu dikkate alınarak u/ü şeklinde okunmuştur.

4. Çeviri Yazı Sistemi

ا	a, e, ı, i, u, ü	ش	ş
آ	â, a	ص	ş
ب	b	ض	ž, ḍ
پ	p	ط	ṭ
ت	t	ظ	ẓ
ث	s	ع	‘
ج	c	غ	ğ
چ	ç	ف	f
ح	ḥ	ق	ḳ
خ	ḫ	ك	k, ñ, g
د	d	ل	l
ذ	ẓ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	u, û, ü, o, ö, v
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ی	y, ı, î, i

SEBZÎ DİVANI

METİN

HAZÂ DÎVÂNÜ SEBZÎ

(KAŞİDELER)

1 (P: 1b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Yine mâh-ı ‘îd oldu çün felekde âşikâr
Şevk u şadî vü ferahdan güldi her dâr u diyâr
- 2 Rûze rahtın bağladı ‘îd urdı oda ‘ûdını
‘Ûdı al çengüñe muṭrib sen de inṭet zâr zâr
- 3 Bir bunun gibi şerîf eyyâm olur mı dünyada
Aç bu çeşm-i ‘ibreti eyle cihâna i‘tibâr
- 4 Dürlü dürlü zînet idüp şâhidân-ı ‘îd özin
Gülsitân-ı ‘îd-gehde şalınurlar serv-vâr
- 5 Barmağı uçlarını hınnâlayup yek al ile
Şîve vü nâz ile itmişler durur nakş u nigâr
- 6 Tağıdurlar gül yüzi üzre siyeh sünbülleri
‘Âşık-ı şûrîdesini anuñ içün bî-ḳarâr
- 7 Âl ile almağ içün bu dem hezâruñ gönlini
Âllar geydi içine taşına her gül-‘izâr
- 8 Destüñe al bâde-i gül-fâmı sâḳî gel beru
Bülbüle bülbül gibi ḳarşuñda zâr olsun hezâr
- 9 Bir yire cem‘ eyle şehriñ ḡonca-i hoş-bûların
Ḥacletinden güller olsun bezm içinde şerm-sâr
- 10 Piste-leb bu gözleri bâdâm ola bezm içre nuḳl
Dôst-kâmîler içüp ‘uşşâḳı ide kâmkâr
- 11 İde bülbüller gibi âvâzeler bî-ḳâreler
Bâdeden olduklarınca her biri rengîn ‘izâr

- 12 Bu kadar ‘îd ola mı dünyâ sarâyında ‘aceb
Devletiyle taht-ı İstanbul’da ola şehr-yâr
- 13 Pâdişâh-ı ins ü cin Sultân Süleymân bin Selîm
Ögredür arza sekînet kûha bağışlar vaqâr
- 14 Bir Tehemten-heybet ü Rüstem-şalâbetdür o kim
Kârı zâr olur ‘adûnuñ eyler ise kâr-zâr
- 15 Cünd-i bî-‘addin görüp rûz-ı neberd içre nücûm
Bu toköz kat kal‘ ayı havfından idindi hışâr
- 16 Bâd-ı kahrı esse gülzâr içine eyler hazân
Hulkınuñ lutfi ider faşl-ı şitâyı nev-bahâr
- 17 Şayd ider mülk-i ebed murgını bâz-ı himmetüñ
Pâdişâhâ atuña binüp eger kılsañ şikâr
- 18 Baır ile kânı senüñ cûduña kimdür beñzede
Bir olur mı hîç cihân içre yemîn ile yesâr
- 19 Sensin ol kim çarh-ı çârümden inüp her-bâr güneş
Sürmek ile işigüñe yüzün eyler iftiğâr
- 20 Kâfire Haydar gibi her dem gazâdur çün işi
N’ola dirsem tîğ-ı bürrânına anuñ Zü’l-feğâr
- 21 Gülsitân-ı rezm içinde destine tîğın alup
Hûn-ı a‘ dâdan zemînüñ rûyın itdi lâle-zâr
- 22 Senden evvel pâdişehlerden irince bu deme
Sen kadar mülküñ ‘arûsın kimse itmedi kenâr
- 23 Kim bâbındaki yeter heybetin pertâb ide
Bu yidi kat cevşeninden çarhun eylese güzâr
- 24 Gördi Hâk zâtuñda var tab‘-ı selîm ü zihn-i pâk
Cümle şehlerden seni kıldı cihânda ihtiyâr

- 25 Şol kadar encüm-ğaşem hürşîd-rif' atıñ ki sen
Kim kuluñ deñlü olıma Rüstem ü İsfendiyâr
- 26 Devletüñde nice şâ' irler ola âsûde-hâl
Bendeñe lâyıķ mıdur ortada olam h'âr u zâr
- 27 Gülsitân-ı muşhafuñ bir bülbül-i hoş-h'ânıyam
Öykinür mi nâleme efgâna gelsem ben hezâr
- 28 Kimi ser-mahfil olup akrânımuñ kimi hatîb
Bîh-i dünyâdur baña iren be-ħaķķ-ı çâr-yâr
- 29 Her kişi senden umar vech-i ma' îşet çâresin
Derdüme bu derde ben daħı umaram vechi var
- 30 Sebziyâ sözüñ uzatma vaķtidür eyle du' â
Ol şehe itdükçe 'âbidler du' â dürrin nişâr
- 31 Yalıñuz anlar degül cân u diliyle dâ'imâ
İzdiyâd-ı devletin ister şıgar ile kibâr
- 32 Bendeñüñ medh ü şenâsı zâtuña budur müdâm
Ey şeh-i hürşîd-rif' at vü ey meh-i 'âlî-tebâr
- 33 Bulduğınca ĳadr ü 'îd ile şeref her mâh u sâl
Giceñi ĳadr ü günüñ 'îd eylesün Perverdigar

2 ĳaşıde Der-Şıfat-ı Bahâr

(P: 2b)

Fe ' i lâ tün / Fe ' i lâ tün / Fe ' i lâ tün / Fe ' i lün

- 1 Nev-bahâr oldı yine buldı çemen neşv ü nemâ
Nev-'arûsân-ı şükûfeyle bezendi dünyâ
- 2 ĳonca-i ĳalbini gülşende gülüñ açmağ içün
Gül dirahıtında olur murğ-ı şehir-h'ân gûyâ
- 3 Her şükûfe olalı necm-i dirahşende gibi
Reşķ ider oldı biri birisine arz u semâ

- 4 Kâse-i lâleyi gördükde didüm gülşende
Beñzer ol sâgara kim bâde ile tolu ola
- 5 Nergis almışdur ele şevk ile zerrîn-ğadehi
Gözi bakarken ide meclis-i gülşende şafâ
- 6 Gül ‘arûsını görüñ kendüyi göstermek için
Goncadan manzaralar açmış ider ‘arz-ı liğâ
- 7 Var iken yâsemen ü sünbül-i hoş-bû n’idelüm
Şimdiden girü eger olmaz ise şubh u mesâ
- 8 Bâğbâna göricek ağ güli ezhâr içre
Şanuram mâh-ı cihân-tâb durur kaldı taña
- 9 Kâkül-i yâr yanında ne ‘aceb zülf-i nigâr
Mâr-ı pîçide görünür nazâr itseydüm aña
- 10 Her biri şâhid-i bostânüñ olur hûr-ı cemîl
Âşikâr itdi nihân cünbiş-i lutf-ı Hudâ
- 11 Şem‘-i kâfûrîyi çün gonca-i zeynin yakdı
Meclise virmek için lâle çerâğıyla ziyâ
- 12 Gele ‘ayş ide diyü ol gül-i gülzâr-ı kerem
Nâzır-ı Mısr Muhammed Çelebî Hızr-liğa
- 13 Rây u tedbirine beñzer mi anuñ ‘aql u havâs
Vire mi cirm-i sühâ gün gibi afâka ziyâ
- 14 Mısr şehrine tapuñ olalıdan defterdâr
Şükr-i şükrüñi eyler dün ü gün bâ y u gedâ
- 15 Yedi ebter olur idi bu cihân menşûr
Olmasaydı ger ezel hükmine nâmuñ tuğrâ
- 16 Hıdmetüñ eylemege istemeseydi her şeb
Bağlanır mıydı biline kemerini cevzâ

- 17 Rûşenâ bulmaz idi dîde-i dil her demde
Virmeseydi ger aña hâk-i derûn kuhl-ı cilâ
- 18 Eline aldı debîr-i felek altun kâlemin
Tâ yaza vaşfuñ ey kân-ı kerem bahr-ı ‘atâ
- 19 Gerçi şâ‘ir geçinür ‘âlem içinde çü kadar
Diyemez kimse bunuñ gibi kaşîde garrâ
- 20 Sîm ile yapmağa göñli yıkıgın Sebzî’nüñ
Gelmiye ‘âleme luţfuñ gibi hergiz bennâ
- 21 Devlet ü rif‘atüñi ide ziyâde diyü Hâk
Gice gündüz iderem kaldırup el saña du‘â
- 22 Bezene niteki envâ‘-ı şükûfeyle bahâr
Merdüm ü halk-ı cihân eyleye ‘ays ile şafâ
- 23 Şaklasun bâd-ı hazândan gül-i ‘ömrüñi Hudâ
Derd ü ğam görmeyesin bâĝ-ı cihânda aşlâ

3 Kaşîde-i Seher

(P: 3b)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Göster yüzüñi gün gibi ey meh-liķâ seher
Pür-şevk olur dili kişinüñ gün toĝa seher
- 2 ‘Âşık odur ki yâdına gelse hayâl-i dôt
Hicrân şebinde ağlaya olinca tâ seher
- 3 Añdum yüzüñi şubha deĝin diñmedi yaşum
Encüm göziyle gördi ve kaldı taña seher
- 4 Bu âsumânda şanmañ olan humret-i şafaķ
Çarĝa geyürdi atlas-ı gül-gün kabâ seher
- 5 Toĝınca karşıdan güzelüm ‘izz ü nâz ile
Didüm yüzüñe maţla‘-ı şubĝ-ı şafâ seher

- 6 Câm-ı şabûhı içre gören didi ‘ârîzuñ
Âyine-i cemâl-i Hudâ-yı nümâ seher
- 7 Gördüm yüzini Ka‘be-i kûyında dilberüñ
Virdi cilâ bu kalbüme şevk u şafâ seher
- 8 Her gice şubha dek dökerin göz yaşını âh
Görüp teraḥḥum eylemez ol pür-cefâ seher
- 9 Yâr ışiginde yatmış idüm dün gice gelüp
Toğup güneş gibi dimedi merḥabâ seher
- 10 Göz yaşını döker giceler şubḥ olunca âh
Lâyık mıdur añılmaya bu mâcerâ seher
- 11 Var âsitân-ı devletine ol melek-ḥıṣâl
Her bendesine luṭfla virür merḥabâ seher
- 12 Mîr-i nişâncı ol melik-i mülk-i ma‘rifet
Ḥurşîd-i râyı ile bulupdur ziyâ seher
- 13 Ser-mû-şikâf-ı baḥr-i ma‘ârifdür ol melek
Lâzım degül dimek aña ey mübtelâ seher
- 14 Hicrân şebinde ‘âşık-ı nâlân gibi dilâ
Bülbül gibi görüp yüzün eyler nevâ seher
- 15 Zâtuñ mişâli toğmadı bir zât-ı ehl-i fazl
Toğurdu gerçi nice oğul ekşerâ seher
- 16 Meydân-ı rezm içinde ‘adû teşne tîguña
Şundi ezelde destüñe zerrîn cıdâ seher
- 17 Ben ne diyem o zât-ı kerîmü’l-ḥıṣâle kim
Bir rû-sefid bendesidür dâ’imâ seher
- 18 Kaldır du‘âya ellerüñi Sebzî vaḳtidür
Oldukça gice mülketine pâdişâ seher

- 19 ‘Ömrüñ ziyâde ola nite mevsim-i bahâr
Pejmürde itmesün gül-i ‘ömrüñ Hudâ seher
- 4 Kaşîde-i Ergavân
(P: 4a)
Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün
- 1 Sürh-pûş itdi zemîni lâle-zâr-ı ergavân
Bâde-nûş itdi beni idüp bahâr-ı ergavân
- 2 Bağıdığımca n’ola alınsam o gül ruhsârına
Aldı destümden benüm şabr u qarâr-ı ergavân
- 3 Mehter-i bâde işâret eyledi kursun diyü
Kırmızı otağını şâh-ı bahâr-ı ergavân
- 4 Goncalar dâğ urınupdur lâle-ḥaddi şevkına
Gülsitânda gösterelden gül-‘ izâr-ı ergavân
- 5 Ğuşsa vü gamdan kişiyi kırtarup eyler feraḥ
Bir müferriḥ dil-güşa olmış nigâr-ı ergavân
- 6 Ey gönül zevk u şafâ itmek dilerseñ bâde iç
Şimdi şehrüñ dilberi olur şikâr-ı ergavân
- 7 Maḳdem-i gülden haber virdi nesîm-i bâd-ı şubḥ
Pâyına şol deñlü zer itdi nişâr-ı ergavân
- 8 Başa geldük yüzimüz diyü temelluḳ eyledi
Giydürüp bir sürh atlas yâdigâr-ı ergavân
- 9 Nergis-i zerrîn-külâhı kapuda gözci diküp
Gülsitânda bezm kırdı şehr-yâr-ı ergavân
- 10 Zübde-i erkân-ı devlet münşî-i dîvân-ı fażl
Kâtib-i tuğrâ-yı şâh u nev-bahâr-ı ergavân

4. beyit der-kenar olarak yazılmış.

- 11 Hâcletinden kızarup geçdi ayağı yirleri
Utanup haddinden oldı şerm-sâr-ı ergavân
- 12 Bahşışi katında Hâtem bir gedâ-yı hûşe-çîn
‘Azm-i rezm itse aķar ol dem bîñar-ı ergavân
- 13 Meclisinde sâķiler alsa ayağı dir gören
Bitüre güllerle lâle şâķ-sâr-ı ergavân
- 14 Murtażâ-ķadr u Ferîdûn-şadr u Dârâ-ma‘ delet
Sürķ-rû bir bendesidür lâle-zâr-ı ergavân
- 15 Sebziyâ ķaldır du‘ âya ellerüñ gel vaķtidür
Oldıgınca gülsitânda nev-bahâr-ı ergavân
- 16 İsterem pejmürde ķılmasun Hudâ ‘ömrin gülin
Turduğınca gülsitânda lâlezâr-ı ergavân

5 Kaşîde-i Tehniye-i Ğarrâ Berây-ı Pâdişâh-ı ‘Âlem-penâh
(P: 4b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Ey şeh-i ķışver-güşâ-yı pâdişâh-ı ins ü cân
Maķdemüñden şevķ u zevķıyla şafâ buldı cihân
- 2 Bilmedük kim bir ğazâ tâ devr-i Âdem’den berî
Görmedi işitmedi çeşm-i felek gûş-ı cihân
- 3 Sensin ol ķal‘ a-güşâ kim heybet ü hışmuñ görüp
İsteseñ teslîm ide nüh ķal‘ asını âsumân
- 4 Sensin ol Haydar-şifat şîr-i Hudâ rezm içre kim
Öykinümez ģamleñe bebr-i beyân şîr-i jiyân

- 5 Âyetüñden âyet-i *naşrun mina'llâh* okınur
Görinür âyine-i tîguñda hem nuşret ‘ayân
- 6 Şöyle kırduñ kâfiri yıķduñ kıla‘ı ile kim
Vâķı‘ olmaz nice biñ ķarn içre bu olan kırân
- 7 Şöyle dökdüñ ħûn-ı a‘dâyı basît-ı ħâke kim
Diller olsa her çemenler idemez anı beyân
- 8 Ol Süleymân’suñ ki görse mûr-veş yir altına
Ķurtılamaz dest-i ħışmuñdan ‘adû olup nihân
- 9 Rezm içinde berķ-ı tîguñ heybetini göricek
Yalmanı yalmanı düşmen cânını itdi revân
- 10 Cigerini çâķ çâķ eyler ķulaġuñ ħışm ile
Bir dem içre ġıjġırıcak ejder-i âteş-feşân
- 11 Ħâme ol vaķtûñe irişdi şeh-i ‘âlem diyü
Nîzeler söylemek içün düşmene olmış zebân
- 12 Âhenîn kûh olur ise fi’l-meşel a‘dâ eger
Ħurd-ı ħâm eyler irişüp đarb ile ġürz-i girân
- 13 Tîġ-ı şeh ‘uryân olup meydân-ı rezme giricek
Urduġın şöyle helâķ eyler o dem virmez emân
- 14 Eline alup cıdâsın ġün gibi ceng eylese
Heybetinden ditreşür ol dem zemîn ile zamân
- 15 Pâdişâh olalı nice memleket fetĥ eyledüñ
Gelmiye dünyâya zâtüñ gibi bir ġîtî-sitân

“Allah’ın yardımı” anlamına gelen bu âyetin tamamı şöyledir: “*Ve uhrâ tuhibbûnehâ nasrun minallahi ve fethun karîb ve beşşiri’l-mü’mînîn*” (Seveceġiniz başka bir kazanç daha var: Allah’tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke’nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü’mînleri müjdele!) Saff Sûresi, 61/3.
Kur’an-ı Kerim Meâli (hzl: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), DİB Yay., Ankara 2009, s. 551.

- 16 Sensin ol kişver-güşâ-yı şehr-yâr-ı baħr u ber
Kim ҡuluñ deñlü olımaz Ҙayşer ü Nüşirevân
- 17 Sen ҡadar seniyy dil-âver pâdişâh olur mı kim
Kâfire Hâydar gibi kâruñ ğazâdur her zamân
- 18 Nîzelerde çâk çâk olmış ‘adû başın görüp
Gülsitân-ı rezm içi olmış didiler nâr-dân
- 19 Hâtem-i Tıyy gibi pür ҡılduñ cihânı cûd ile
Yılda virmez bir keret virdüğünü baħr ile kân
- 20 Sen ҡadar encüm-ھاşem ‘âlî-tebâra yaraşur
Târem-i çarħ-ı felek olsa eger kim âsitân
- 21 Sağ olup yilse yopursa nice biñ yıl iremez
Ҙuluñuñ kim manşıbına Erdeşîr ü Erdevân
- 22 Ҙurtılur iki cihânuñ ğuşşasından şâh olur
Kim ki olursa hümâ-yı himmetüne âşiyân
- 23 N’ola irişse sarây-ı rif’ atuñ eflâke kim
Nice yüz biñ var zühal gibi ҡapuñda pâs-bân
- 24 Şol ҡadar ‘adliyle dâd itdüñ cihân içinde kim
Ğamzesidür hûblaruñ ancağ görinen reh-zenân
- 25 Cümleden a‘ lâ dutup ‘arşa aşarlarsa n’ola
Tîĝuñ ile def’ olur çün fitne-i âħir-zamân
- 26 Nireye depseñ semend-i devlete olup süvâr
Yarıcuñ Allâh diyü fetħ ü zaferdür hem-‘ inân
- 27 Gülşen-i râhatda olmış her kişi âsûde-ħâl
Tab‘ -ı Sebzî’de ҡalan bûlbûl gibi ancağ figân
- 28 Hâyf ola hâr-ı felâketde geçe ‘ömri n’ola
Şi‘ rini şâ‘ ırlar ile ҡılmayalar imtiħân

- 29 Ey gönül kaldur du‘ âya ellerüñ oldur ehemm
Sözüñi ikşâr idüp uzatma mişl-i kışşa-ḡân
- 30 Döndüğünce dâ‘imâ bu gerdiş-i devr-i felek
Dem-be-dem cûş eyledüğince bu bahr-i bî-kerân
- 31 İsterem Hâḡ‘dan ki dünyâ tırdığınca tırasın
Şaklâya zâtuñ belâlardan Hudâ-yı Müste‘ân
- 32 Yalıñuz bir ben degül mecmu‘ -ı ḡalk-ı kâ‘inât
Saña eylerler du‘ â her rûz [u] şeb açup dehân
- 33 Bâḡ-ı zulmı eyledüñ vîrâne devründe şehâ
Bu bahâr-ı ‘adlûne irişmesün bâd-ı ḡazân
- 34 Mesned-i ‘izzet serîrinde muḡîm olup şehâ
Olasın mülk-i cihân içre hemîşe câvidân

6 Kaşîde Berây-ı Maḡmûd Beg

(P: 7b)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Seḡerde hâtif-i ḡaybîden irdi câna beşîr
Didi nice bir olasın bu dehr-i dûna esîr
- 2 Yüzüñ sür ayaḡınuñ topraḡına bir şâhuñ
Ki çarḡ-ı târem ola aña lâciverd serîr
- 3 Şu deñlü zât-ı şerîfinde ola istidâd
Gelüp sa‘âdet ü devlet işiḡiñ ide maşîr
- 4 Binüp seḡerden eger ‘azm iderse seyrâna
Vire atı ayaḡı topraḡı mizâc-ı ‘abîr
- 5 Ola sa‘âdet ü devletle ercümend cihân
Ki himmeti gözine görine zamâne ḡaḡîr
- 6 Naḡîri olmaya ‘aḡlıyla fehîm ü dânişde
Faḡîr ḡâlîni añlaya itmeyin taḡrîr

- 7 Büyügi küçügi şu gibi aķıda ķatına
Ki luķf-ı bî-bedeli ile ola ‘ âlem-gîr
- 8 Penâh-ı ehl-i hüner bedr-i dîn Maķmûd Beg
Ki hûkmi cümle cihân halkına ider te’sîr
- 9 Yürür koyun ile ķurd u ğazâl ile aşlân
Senüñ bu مولنف zât-ı şerîfüñ olalı mîr
- 10 Şu deñlü cevher ü sîm ü zer eyledi taķşîl
Ķuluñ gibi yanuñı bekleyeliden şemşîr
- 11 Ferâğat eyledi telbîs ü hîleden şerîr
Ki bîm ü ħavf-ı siyâsetden eylemez tezvîr
- 12 ‘ Alî-şîfat ola mı bu ķadar seĥâ-kânı
Ki bezl ider nesi var ise eylemez taķşîr
- 13 Bahâdırân-ı cihân gördi rezmüñi vü didi
Ki rûz-ı ma‘ rekede olmaya bu deñlü dilîr
- 14 Göñül belâ-yı cihân ile düşdi ğavĝâya
Ceres-mişâl ider isem ne var hezâr nefîr
- 15 Hemîşe tâ ki cihân tûrdıĝınca var olasın
Ĥudâ’dan isterem oĝluñ civânı eyleye pîr
- 16 Du‘ âsı gice vü gündüzde Sebzî’nüñ budur
Ki ĥâfızuñ ola her yirde ol Semî‘ ü Başır

7 Ķaşîde Berây-ı Ĥalîl Beg

(P: 8a)

Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ i lâ tün / Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ i lün

- 1 Bahâr irişdi yine yir yir aķdı cümle ‘ uyûn
Görüp bu ĥâlî ķalur mı göñülde şabr u sükûn
- 2 Benefşe itdi mu‘ atķar demâĝını dehrüñ
Ķanı o ĝün ki yir altında olmış idi maşûn

- 3 Nazar kı1 olmış iken rahmet-i Hudâ eşerin
Hayât âbın içürdi yaşardı cümle guşûn
- 4 Kâ1ur mı şimdi bu dem dâğ-ı guşşa âdemde
Kızardı lâle ile kûh u deşt ile hâmûn
- 5 Muḥazzarât-ı çemen çıkdı dürlü zînet ile
Ser-â-ser olmuş iken perde-i ‘ademde bugün
- 6 Karâr u tâkat u şabrın dilinden almağ için
Gül itdi bülbül-i şûrîdeye hezâr efsûn
- 7 Hazîne-dâr şabâ emr idince gül şâhı
Çıkardı kîse-i goncayla zerleri medfûn
- 8 Kâ1ur idi açup ağızını gonca gülşende
Eger ki nergisûñ olmasa çeşmine meftûñ
- 9 Hudâ şu resme viripdür bahâra zîneti kim
Temâşa eyleyici ‘âkıllı kı1ur mecnûn
- 10 Görüp bu ḥâlûmi zevk u şafâlar eyleyen
Kâ1ursa yiridür ol kimse tâ ebed maḥzûn
- 11 Kenâr-ı Tuna’da elden ayağı koma müdâm
Nedür yanında bunuñ şimdi Dicle vü Ceyḥûn
- 12 Gelince gülşene ‘ayş itmege emîr-i kerem
Nişâr ider gül-i nesrîn ayağına altun
- 13 Çañına od tıḳuben kâfirûñ bütini sıyan
Ḥalîl Beg kim olupdur emîr-i Estergôn
- 14 ‘Adâleti şu kadar eyledûñ ki ḥavfuñdan
Yürür üşenmeyüben ḳurddan ḳızıyla ḳoyun
- 15 Kim olur ise ra‘iyyet ḥuzûr u zevk eyler
İtâ‘at eylemeyenler saña olur mağbûn

- 16 Şalâh u zühhd işini eyle başa iletdüñ
Ki düşdi ayağa devründe bâde-i gül-gün
- 17 Ne vardur eylese tedbîr ile cihânı zabt
Olnca yâd-ı şerîfinde resm ile kânûn
- 18 Uzatma sözüñi Sebzî du‘ âya eyle şürû‘
Oğunduğınca cihânda hemîşe şerh ü mütûn
- 19 O mihrüñ eyleye maşşûdî mîvesin hâşıl
Döne murâdınıñ üstine dâ’imâ gerdûn
- 20 Oğullarını idüp devlet ile ber-hûrdâr
Du‘ âmı eyleye maşbûl Bârî-i bî-cûn

8 (P: 9a)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Bahâr irişdi yine câna virdi şevk u şafâ
Göñül bu demde n’ola olsa vâlih ü şeydâ
- 2 Yağayı gül gibi çâk idecek mağallerdür
Kızardı lâle ile kûh u dâmen-i şahrâ
- 3 Gülüñ cemâline karşı bülend idüp âheng
Hezâr nağme ile bülbül eyler idi nevâ
- 4 Kim eyler ise nazar gülşen içre ‘aqlı gider
Benefşe câme-i môr ile oldu bir zîbâ
- 5 Bahâr şevkına nûş eylemek için lâle
Elinde ayağı tobtolu bâde-i hamrâ
- 6 Bihişt-i gülşen içinde dönüp durur hûra
Çemenler egnine giydiyse hulle-i hağrâ
- 7 Bisât-ı sebzenüñ ârâyışine eyle nazar
Şükûfelerle müzeyyen olalı arz u semâ

- 8 Hemîşe sâgar-ı zerrîni tutduğı nergis
Dimekdür elden ayağı düşürme şubh u mesâ
- 9 Çemen cevânlarınuñ vaşfına olup vaşşâf
Açup dehânını dürrâc u kebg iderdi şadâ
- 10 Bahâr u sebzeler ey haşre eyleyen inkâr
Olup çürümüş iken nice oldılar ihyâ
- 11 Şükûfeler görünür şanki necm-i rahşende
Bulalı gülşen içi şem‘ lâle ile ziyâ
- 12 Gelür diyü bu zamân ‘ işrete ider ihzâr
Ayağına yeşil atlas döşeyü bâd-ı şabâ
- 13 Didüm bu bezm-i şafâ-bahşı eyleyen kimdür
Didi Kûbâd ile Cem çâker ola görse añâ
- 14 Medâr-ı devlet ü ‘ izz ü şeref Muhammed Beg
Sipîhr-i kevkebe baħr-i ‘ atâ şeh-i deryâ
- 15 Eger ki virdüğünü yine almasa ebri
Biħâr-ı cûdına bir pâre beñzedürdüm ola
- 16 Sepilse rûz-ı ğazâda tüfekler üstine
Dönerdi ħâne-i zenbûra keşti-i a‘ dâ
- 17 Çıkardı göklere deryâ iderdi ‘ âlemi ğark
Biline bağladı ħıdmet kemerini cevzâ
- 18 Şafâ vü Merve ħaķı eylemezler idi tavâf
İşigüñ olmasa ‘ uşşâķa Ka‘ be-i ‘ ulyâ
- 19 Ne deñlü âfet-i mevc-i ħavâdiş irse ne ğam
Senüñ ki rây-ı şerîfüñ ola irer mi belâ
- 20 Gedâ şıfat görünür baħr-i râhuñ içinde
Elinde keçkül-i çûbîn ider hemîşe recâ

- 21 Cevâhir-i kelimâtumı baħr-i ʔabʕ umdan
Çıkardum eyleyem îşâr lü'lü-i lâlä
- 22 Görür midi dü-cihân naķşını ʕ ayân dîde
Ġubâr-ı ħâk-i rehüñ virmeyeydi kuħl-ı cilâ
- 23 Uzatma sözüñi Sebzî duʕ âya eyle şürüʕ
Bahâr şevķı ile olduġınca zevķ u şafâ
- 24 Güler cemâlüñi şoldurmasun ħazân irişüp
Belâlarından emîn eylesün seni Mevlâ

9 (P: 9b)

Fâ ʕ i lâ tün / Fâ ʕ i lâ tün / Fâ ʕ i lâ tün / Fâ ʕ i lün

- 1 Şehr içini seyr iderken anı gördüm nâgehân
Ĥalkı şehrüñ söyleşürler cümle olup şâd-mân
- 2 Muştucı geldi bugün Sultân Süleymân Ĥândan
Didiler zevķ u şafâlar eyleyüp pîr ü cevân
- 3 Devlete lâyıķ ezelden n'ola irse devlete
Eylesün ʕ izz ü saʕ adetle anı Ĥaķ kâm-rân
- 4 Nice eyyâm idi müstaġnî idi sancaķdan
Virdi himmetle ziyâde eyleyüp şâh-ı cihân
- 5 Var iken anda şecâʕ at Rüstem-i Destân gibi
Şöyle oturmak aña lâyıķ degüldi bir zamân
- 6 Devlet ü iķbâl ile n'ola olursa ercümend
ʕ İzzet âşârı görünür çihresinde bî-gümân
- 7 Ben didüm kimdür emîr olan işidüp didiler
Ol Velî Beg kim olupdur şimdi mîr-i ħâtırân
- 8 Nîzesin alup eline eylese ʕ azm-i neberd
Başın alup kaçā kâfir geldi diyü Ĥahramân

- 9 Şol-ķadar ‘âlî-dilâversin ki rûz-ı rezmde
Eyleyemez itdüġüñ cengi senüñ bir pehlivân
- 10 Göricek tozlar ķoparduġını rûz-ı rezmde
Başına toprak koyup kâfirler isterler emân
- 11 Hurd u hâm ide irişüp cümle kâfir leşkerin
Rezm içinde alduġınca destine gürz-i girân
- 12 Götüreydi ayaġı bezmin göreydi Cem eger
Mülk-i ‘ayşa ķomuş iken bu nice nâmla nişân
- 13 Alduġınca destine meclisde câm-ı lâle-reng
Açılup virir şükûfe şan dıraht-ı ergavân
- 14 Dökilen evrâķdur şanmañ gelince mîr için
Ayaġına kırmızı atlas döşedi gülsitân
- 15 Şöyle ‘âdilsin ki devründe emîn olup gezer
Gice gündüz âhûlarla ķarışup şîr-i jiyân
- 16 Hadden artuķ eyledi cümle faķîri aġniyâ
İdemez cûd u seġâsını anuñ diller beyân
- 17 Şol-ķadar itdi za‘îf olanlara luţf u kerem
Yanına gelüp tüvânâ oldu her bir nâ-tüvân
- 18 Ey gönül eyle du‘âyı eyleme taşdı‘ gel
Oldıġınca bâġ-ı ‘âlemde bahâr ile ġazân
- 19 Ol emîri eyleyüp Sebzî belâlardan emîn
Dâ’imâ yârdımcısı olsun Hudâ-yı Müste‘ân
- 20 Cümle-i maġdûmınuñ idüp ziyâde ‘ömrini
Ĥaķ te‘âlâ eylesün ‘izzet serîrinde mekân

10 Kaşîde Berây-ı Hüseyin Beg

(P: 10a)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Göñül ki düşmüş idi fūrķatiyle ĥaste-mizâc
Umardı yâr ṭabīb ola ide aña ‘ilâc
- 2 Ne yâr yoğıdı bir kimse başum üzre gelüp
Yaķaydı raĥm idüben zulmet-i leylde sirâc
- 3 Belâ vü miĥnet ü derd ile şöyle yatmış idüm
Nice döşek nice bâlîn geh şusuz geh aç
- 4 Görüp bu ĥâlümi bir ehl-i dil didi ol dem
Tenüñ ĥadeng-i belâya nice ola umaç
- 5 Yüzüñ sür işigine var yüri o şâhuñ kim
Ayağı ṭoprağı begler başına olur tâc
- 6 Didüm ki kimdür o zât-ı şerîf ü ĥûy-ı laṭîf
Didi ki zübde-i erkân olan emîr-i vâc
- 7 Hemîşe ĥulķı ĥasen nâmıdur Ĥüseyn Beg
Gider ģanî oluben yanına gelen muĥtâc
- 8 Birine eylese tîĝını ķasd-ı kâfir için
Ecel irişüp aña dir ki geldi gözün ac
- 9 Ki nice ma‘rekeye Rüstem ü Nerîmân-vâr
Biri birine hemân dir o demde kâfir ķac
- 10 ‘Alî-şıfat gice gündüz ģazâ durur kârı
Murâdı bu gele îmâna cümle ehl-i ĥac
- 11 Urınca şeş-per ü gürz-i girânı küffâra
Didim didim etleri şanki penbe-i ĥallâc
- 12 Geçer mi idi ‘adû sîne sîne bir demde
Ki tîri bulmasa bâzâr-ı rezm içinde revâc
- 13 Dil-i ra‘ıyyeti eyler ri‘âyet incitmez
Bileli ģâyet ile nâzûk olduĝını zücâc

- 14 Zamân-ı ma‘deletinde güzelleri şehriñ
Meger ki tâkat-ı ‘uşşâkı eyleye târâc
- 15 O emîre Sebzî du‘âyı bu resme eyle edâ
Ki Tañrı eylesün kimseye anı muhtâc

11 Kaşîde Berây-ı Arşlan Beg Mîr-Livâ-i İstolni Belğîrâd Dâme
İzzuhû

(P: 174a)

Mef‘û lü / Me fâ‘î lün / Mef‘û lü / Me fâ‘î lün

- 1 Dîvâne ider halkı gördüm o perî-zâdı
Nâz ile şalınuğça ol kâmet-i şimşâdı
- 2 Bir husrev-i hûbân kim ‘arz itse cemâlini
Şîrîni ide Ferhâd şîrîn-lebinüñ dadı
- 3 Beg eyleye hâlini şayd itmege dil murğın
Zülfîni duzağ idüp gördüñ mi o şayyâdı
- 4 Hecr ü ğam u derd ile hâlini bilüp dildâr
Vaşlı ile şâd eyler miñnetdeki nâ-şâdı
- 5 Zâ‘f ile ğubâr olmuş hâk-i tenimi luğ it
İrgürdüm idem yâra göreydüm eger bâdı
- 6 Ol yâr-ı perî-rûdan kim umar idi yâ Rab
Bilişini yâd idüp yâd eyleye her yârı
- 7 Ol çeşm-i ğazâlum ki seyr eyleye şahrâyı
Tobtolu olur hây u hûy ile o dem vâdî
- 8 Gün gibi tütalıdan tîğî ile âfâkı
Luğî ile hoş tutar her bende vü âzâdı
- 9 Kimdür bu olan mevşûf tedbîr ü şecâ‘atle
Zabı ider re‘âyâyı ola kamu münkâdı

- 10 Mazhar düşüben zulma bir kimse figân itmez
Devrinde meger ‘ûd u nây eyleye feryâdı
- 11 Esbâb-ı re‘âyâyâ bir kimse el uzatsa
Emriyle döke ol dem kanın yire cellâdı
- 12 Odlar yalabur ursa tîğın ser-i küffâra
Zî ehl-i kerâmet kim cem‘ eylemiş ezdâdı
- 13 Meydân-ı ğazâ içre bir şîr-i Hudâdur kim
Her kişi kâsem ider bu kâdr ü bu endâdı
- 14 Telh eylesün ‘ayşın sâķî-i ezel anuñ
Lezzet-i cihân ile olmuş ola mu‘tâdı
- 15 Sebzî sözi uzatma vird eyle du‘âsını
‘Âlemde okundukça şûfilerüñ evrâdı
- 16 Gicede vü gündüzde Hâķ’dan dilegüm budur
Dünyâ evi tırduķça bozulmaya bünyâdı

MUSAMMATLAR

Terkîb-i Bend

1 Merşîye-i Tercî' -i Bend Berây-ı Vefât-ı Sultân Muhammed bin Süleymân Hân⁴⁹

(P: 5b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

I

- 1 Ey gönül gel eyleme çarh-ı denîye i' tibâr
Kime virdi mertebe itmedi şöra ẖâr u zâr
- 2 Kime virdi bir kaşık balı belâsı olmaya
Kime şundı şerbeti virmedi aḥir zehr-i mâr
- 3 Var mıdur bir ḥâne kim sûrını mâtem itmeye
Var mı cem' iyyet ki anı kılmaya ol târ-mâr
- 4 Cânını alur nice gül yüzlünüñ biñ zôrla
Gûşına koymaz nice yıl inler iseñ zâr zâr
- 5 Nice yüz biñ âdemi bir âl ile eyler helâk
Hiç olur mı bir daḥı buñun gibi bir ḥîle-kâr
- 6 Dâmeni kan ile nice tolmasun her rûz u şeb
Nice yüz biñ âdemüñ kanını döker âşikâr
- 7 Var imiş diyü fenâsı bu cihân gülzârınuñ
' Âlem içre nâle vü feryâd u zârı şad-hezâr
- 8 N'eyledüñ Sultân Muhammed Hân'ı ey çarh-ı felek
Anuñ içün câme-i mâtem geyer cümle melek

II

- 9 Bir muşîbet oldu nâgeh ḥalk-ı şehr içinde âh
Kimseye göstermesün anuñ gibi günü İlâh

⁴⁹ Başlıkta metnin tercî' -i bend olduğu ifade edilmekteyse de manzume, terkîb-i bend nazım şekliyle yazılmıştır.

- 10 Girye eylerdi kimi feryâd u zârı eyleyüp
Kimi müştemil olup egnine giymişdi siyâh
- 11 Lâle-veş kan ağlayup kimi iderdi câme çâk
Kimi başından aluben yire ururdu külâh
- 12 Kimisi geyüp gilîm gögsin dögerdi taş ile
Kimisinüñ kâmeti bu guşşadan oldu dü-tâh
- 13 Birinüñ odı birin yakardı âh u vây ile
Birbirine karşı oluben iderlerdi nigâh
- 14 Ağlamağdan kanlara garğ itdi kimi câmesin
Kimi kıldı düd-ı âh-âsâ libâsını siyâh
- 15 Hayf gitdüñ nev-cüvân iken eyâ şâhum diyü
Ağlar idi başına toprak koyup hayl ü sipâh
- 16 Gün gibi ‘adliyle tolmışdı cihân içi tamâm
Mâh-ı burc-ı câh idi ol husrev-i gerdûn-penâh
- 17 Nev-cüvân Sultân Muhammed vâlî-i mîr ü haşem
Fânî dünyâdan beka iklimine başdı kadem

III

- 18 Şubh çâk itdi yakasın gördi çün bu mâtemi
Ağlayup çeşm-i şafağ kana boyadı ‘âlemi
- 19 Âsumân yaşın yaşın ağlardı ol mehrû için
Bilmeyen şanurdu gökden yire indi şebnemi
- 20 Lâle gibi bir döğün yakdı firâkı âteşi
Gitmeye tâ haşr olunca sîneden anuñ gamı
- 21 Pençesinden rûzgâr-ı zûr-kâruñ dünyada
Bulmıyorsun kurtılmış ola bir âdemi
- 22 Zevk-ı dünyâdan elüñ çek gel berü ey bü’l-heves
‘Aysı mâtemdür anuñ cümle nedemdür her demi

- 23 Zevk u şâdîyi harâm eyler harâmî-i ecel
Bu harîm-i ‘ âlem içre kimüñ olsa mahremi
- 24 Kılmadı bir çâre itmedi etıbbâ-yı cihân
Olmaz imiş bu ecel zaḥmınıñ aşlâ merhemi
- 25 Hâke gitdi ‘ âkıbet ol burc-ı tahtuñ serveri
Furkatine düşüben ağlar cihânuñ begleri

IV

- 26 Fânî dünyâyı koyup bâkîye itdüñ çün sefer
Ey şeh-i devrânımız kimden şoralum bir haber
- 27 Nice şehler sâhat-ı gamda olup ser-geşte-hâl
Furkatünden tûb yirine oynadurlar cân u ser
- 28 Bâr-geh vîrân olup hayme girîbân-çâk ider
Hâk kor başına taht u tâc olur zîr ü zeber
- 29 Saçların itdi perîşân tuğ u şındı nîzeler
Tîğlar bî-âb oluben yüzini devirdi ser
- 30 İnce bilinden cüdâ düşdüm çün anuñ ben diyü
Halka halka oluben dürildi kendinden kemer
- 31 Biri acı yaş döküp çâk itdi biri sînesin
Güş idicek mâtemüñi derd ile baḥr ile ber
- 32 Ağzına barmağ koyup hayretde kaldı şeyḥ ü şâb
Nev-cüvân gitdügüne gâyetde ey Cemşîd-fer
- 33 Hâmeler şındı vü hem dürildi defterler dirîğ
Ağlayup cümle ağalar didiler begler dirîğ

V

- 34 Dilerüm aña Hudâ firdevsi me’vâ eylesün
Hıdmetini cân ile gılmân u havrâ eylesün

- 35 Çün Muḥammed'dür adı cennât içinde dâ'imâ
Ḥaḳ te'âlâ'nuñ cemâlini temâşâ eylesün
- 36 Nûrdan koyup tabaḳlar içre cennet mîvesin
Bezm ü 'ayş itdükçe öñinde müheyyâ eylesün
- 37 Kevşer ile selsebîlüñ aḳıdup ırmaḡını
Cümlesinden ḳaşr içinde 'ayş-ı a'lâ eylesün
- 38 Aña bâlîn eyleyüp isteبراḳ-ı luṭfî ile
Bisterini sündüs-i Ḥıẓr ile dîbâ eylesün
- 39 Enbiyânuñ rûḥına Ḥaḳ rûḥını ḳılsun ḳarîn
Evliyânuñ zümresin anuñla zîbâ eylesün
- 40 Dilerem kim çâr-yâr olup aña yâr-ı güzîn
Hem şefî' ola ḳıyâmetde Şefî' ü'l-müznibîn

VI

- 41 Yirde yatduḡınca olsun bu şeh-i 'âlem esen
Dûr olup zât-ı şerîfinden anuñ derd ü miḥen
- 42 Nûkhet-i ḥulḳıyla tutmıḡdur cihânı şöyle kim
Râyiḥa virmez o deñlü 'âleme müşg-i Ḥoten
- 43 Gelmiye zâtuñ gibi ârâyiş-i tâc u nigîn
Olmaya şânuñ gibi ḡayrû'l-beşer faḡrû'z-zemen
- 44 Gice gündüz zâtuña durup du'âlar eylemek
Farz-ı 'ayn olmıḡdur ey pîrâye-i şer' ü sünen
- 45 Sebzî ḳaldırup du'âya ellerin dir rûz u şeb
Eyleyesin mesned-i 'izzet serîrinde vaṭan
- 46 Rûzî ḳılup Ḥaḳ saña dünyâda 'ömr-i bî-şümâr
Eylesün devlet serîrinde hemîşe ber-ḳarâr

(MURABBA‘LAR)

Murabba‘

1 (P: 18b, M: 5a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Sevdî dil çarḥ-ı cemâl üzre yine bir mâh-tâb
Zerre-veş görse yüzün dıtrer felekde âfitâb
‘Âşık-ı şûrîdesi oldum meded ḥâlîm ḥarâb
Âh kim raḥm eylemez ol dilber-i ‘âlî-cenâb
- 2 Ruḥları güldür lebi mül kâmeti serv-i revân
Çeşm-i merdümünden perî gibi olur her dem nihân
Gülşen-i kûyında kılsam şad-hezâr âh u figân
Âh kim raḥm eylemez ol dilber-i ‘âlî-cenâb
- 3 Ney gibi tâ şubḥ olunca nâle vü zâr eyledüm
Uyḥusundan çeşm-i ḥâb-âlûdı bîdâr eyledüm
Zâr ile yir ü gök ḥalkını bîzâr eyledüm
Âh kim raḥm eylemez ol dilber-i ‘âlî-cenâb
- 4 Kirpigi okın atar her dem kemân-ebrûları
Sıḥr ile mât eylemişdür gözleri câdûları
Kûyınıñ dârü’ş-şifâsında görüp şayruları
Âh kim raḥm eylemez ol dilber-i ‘âlî-cenâb
- 5 Bende olup sevmesün bir kimsene sulṭân-ı ḥüsn
Gün gibi rif‘ atdedür bildüm meh-i tâbân-ı ḥüsn
Olmuşam cân u gönülden bende-i fermân-ı ḥüsn
Âh kim raḥm eylemez ol dilber-i ‘âlî-cenâb
- 6 Dâğ yakdı lâle-veş bu sîne-i sûzâna ben
Baña raḥm itsün diyü ol Yûsuf-ı gül-pîrehen
Cân-ı Şîrîn’den çıkarsam Sebziyâ çün Kûh-ken
Âh kim raḥm eylemez ol dilber-i ‘âlî-cenâb

2 (P: 26a, M: 9a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Bir cefâ-hû mihri yok şer içre olmuşdur bedîd
Ġamzesi tîġın çeküp ' uşşâkı eyler şehîd
Meh-liqâlar arasında gün gibi olan ferîd
Kim durur dirseñ Hüseyn-i Bâlî ibn-i Bâyezîd
- 2 Lâleyi hâlî durur dâġ urıban abdâl iden
Kâkülidür sünbüli her dem perîşân-hâl iden
Gülsitânda goncaya humret virüben al iden
Kim durur dirseñ Hüseyn-i Bâlî ibn-i Bâyezîd
- 3 Gün gibi mehrûlar arasında yolın imtiyâz
Artuġ iden nâzını ' uşşâkı itdükçe niyâz
Serv-ķadd ü gonca-leb ol gül-' izâr u ser-firâz
Kim durur dirseñ Hüseyn-i Bâlî ibn-i Bâyezîd
- 4 Mâh-ı nev gibi tolu dükkânı içi şeb-külâh
Aķ عجبى dir aña satılmaġ için şubh-gâh
Ġâr-sû-yı ' aşķ içinde mülk-i hüsne pâdişâh
Kim durur dirseñ Hüseyn-i Bâlî ibn-i Bâyezîd
- 5 Gülşen içre Sebziyâ ol serv itdükçe kıyâm
' İzzet ile iki bükülüp giyâh eyler selâm
Bende-i halka-be-gûş iden meh-i bedri tamâm
Kim durur dirseñ Hüseyn-i Bâlî ibn-i Bâyezîd

3 (P: 41a, M: 16a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Oldı peydâ bir güzel şehr içre meyli yâdedür
Sîne-i pür-kînesi harf-i vefâdan sâdedür
Gerdeni sîmîn şurâhî la' li rengîn-bâdedür
Ol melek-sîmâ ' Alî Bâlî ki Ca' fer-zâdedür
- 2 Kim ki ol mâhı gelüp bir dem temâşâ eyleye
' Âşık olup tâķat u şabrını yaġmâ eyleye

Gelmiye kendüye ayruķ şöyle şeydâ eyleye
Ol melek-sîmâ ‘ Alî Bâlî ki Ca‘ fer-zâdedür

- 3 Câme-i sürh ile gelmekden şehir dükkânına
Âl ider ‘ âşıklarınıñ girmek için ıanına
Kıymasun ayruķ yazıkdur mübtelâlar cânına
Ol melek-sîmâ ‘ Alî Bâlî ki Ca‘ fer-zâdedür
- 4 Düldül-i nâza süvâr olsa kaçan ol şeh-süvâr
Her tarafda sağlu şollu ğamzelerdür zü’l-feķâr
Pâ-bürehne baş açuķ abdâl ider bî-ihtiyâr
Ol melek-sîmâ ‘ Alî Bâlî ki Ca‘ fer-zâdedür
- 5 Pâdişâha ‘ arz iderse hüsni çâker ider
Miñnet ü derd ü belâ iklîmine ser-ver ider
Sebzî’yi ol dem be-haķķı Murtaẓâ Kanber ider
Ol melek-sîmâ ‘ Alî Bâlî ki Ca‘ fer-zâdedür

4 (P: 45b, M: 18b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Al giymiş lâle-veş ol serv-ķadd ü gül-‘ ızâr
Âl ile almak diler gönlin hezârûñ ğonca-vâr
Bir perî-rûdur gören âdemde ķomaz ihtiyâr
Muşlı-1 la‘ lîn-ķabâ sarrâc-1 şâh-1 tâc-dâr
- 2 Anuñ için câmesin al eyleyüpdür gül gibi
Kim görürse kıp-kızıl dîvâne ola mül gibi
Nâle vü feryâd idüp ider gönül bülbül gibi
Muşlı-1 la‘ lîn-ķabâ sarrâc-1 şâh-1 tâc-dâr
- 3 Naķşını bir resme taşvîr itdi naķķâş-1 ezel
Mânî-i ‘ âlem görüp didi buña olmaz bedel
Banû-yı devrân toğurmadı senüñ gibi güzel
Muşlı-1 la‘ lîn-ķabâ sarrâc-1 şâh-1 tâc-dâr
- 4 Muştafâ’sın berķ urur elüñde nûr-1 zü’l-celâl
Gün gibi irişmesün mihr-i cemâlüne zevâl

Hâk-pâyûñ sürme eyler çeşmine ehl-i kemâl
Muşlı-ı la‘ lîn-ķabâ sarrâc-ı şâh-ı tâc-dâr

- 5 Al câmeñ ‘ aksini kim görse yüzüñde ‘ ayân
Diye kim faşl-ı bahâr içre açılmış erguvân
Yâ Hâlîlu’llâh’a âteşdür ki olmuş gülsitân
Muşlı-ı la‘ lîn-ķabâ sarrâc-ı şâh-ı tâc-dâr
- 6 Tırşesini göremez biñ yıl çiriş çekse rakîb
Dem ki bir başa ‘ inân-ı devlet olur mı naşîb
Gül yüziñ görüp gelür feryâda Sebzî ‘ andelîb
Muşlı-ı la‘ lîn-ķabâ sarrâc-ı şâh-ı tâc-dâr

5 Murabba‘

(P: 51b, M: 22b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Sâķî sür câm-ı sürûr-encâmı şohbet vaķtidür
Mest ü bî-hûş olmağın bu demde ğâyet vaķtidür
‘ Âşık-ı bî-ķâreye luţf u mürüvvet vaķtidür
Nev-bahâr eyyâmıdır ‘ ayş ile ‘ işret vaķtidür
- 2 La‘ lden efser geyüp şâh-ı şükûfe başına
Kırmızı geydi sipâhî gibi ğonca taşına
Hâtem-i verdün kazıldı ‘ ayş u ‘ işret kaçına
Nev-bahâr eyyâmıdır ‘ ayş ile ‘ işret vaķtidür
- 3 Gûşına daķdı ‘ arûsân-ı çemen dürr ü güher
Anları görüp olur murġân-ı gülşen naġme-ger
Kim bilür kim bu deme sâķî yine kimler irer
Nev-bahâr eyyâmıdır ‘ ayş ile ‘ işret vaķtidür
- 4 Şâd u ħandân oldu her ğonca irişdi diyü yaz
Şâh-ı şûhuñ şalınur boynına idüp dürlü nâz
Bülbül-i şûrîdeler anı görüp eyler niyâz
Nev-bahâr eyyâmıdır ‘ ayş ile ‘ işret vaķtidür
- 5 Gülden öğren ‘ işreti destinde toptolu ķadeĥ
Ġoncadan yanında desti şâd u ħandân u feraĥ

Gönlüne yol bulmasun dirseñ gam u guşsa-i tarh
Nev-bahâr eyyâmıdur ‘ ayş ile ‘ işret vaqtidür

- 6 Hânmanuñ bâdeye şarf idegör mişl-i habâb
İtmedin seyl-i ecel ‘ ömrüñ evin irip harâb
Cem gibi elden düşürme câmı ey ‘ âlî-cenâb
Nev-bahâr eyyâmıdur ‘ ayş ile ‘ işret vaqtidür
- 7 Bâkî kalmaz kimseye çün-kim bu ‘ ayş u gülsitân
Gonca-lebler yâdına nûş it şarâb-ı ergavân
İrmedin Sebzî bahâr-ı ‘ ömrüne bâd-ı hazân
Nev-bahâr eyyâmıdur ‘ ayş ile ‘ işret vaqtidür

6 (P: 97a, S: 179a, M: 48a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Tîğ-ı ‘ aşkıyla temâm olmuş iken işüm benüm
Baş u cân virmek iken yolında teşvîşüm benüm
Dimedi rahm eyleyüp hâlûñ ne dil-rîşüm benüm
Ol güzellik kişverinüñ şâhı dervîşüm benüm
- 2 Gönlümi esrâr-ı ‘ aşkı şöyle hayrân eyledi
Hân-kâh-ı şevkde bî-şabr u sâ mân eyledi
Pâ-bürehne baş açuk abdâl u ‘ uryân eyledi
Ol güzellik kişverinüñ şâhı dervîşüm benüm
- 3 Seyr-i gülzâr eyledükçe kâmet-i bâlâ ile
Servler şaf şaf durup ta‘ zîm ider âlây ile
Ol ruğ-ı zibâ ile ol nergis-i şehlâ ile
Ol güzellik kişverinüñ şâhı dervîşüm benüm
- 4 Şîve vü nâz ile halkı eyleyelden mübtelâ
Hâk-i pâyn sürme eyler çeşmine her bir gedâ
Bende idüp pâdişâh-ı dehri geydürür ‘ abâ
Ol güzellik kişverinüñ şâhı dervîşüm benüm
- 5 Cânuma cevri ü cefâlar eylemişken bî-‘ aded
Dâğ urupdur lâle gibi sîneme ol serv-şad

Çâre yokdur Sebziyâ rahm eyleye öldüm meded
Ol güzellik kişverinüñ şâhı dervîşüm benüm

7 (P: 100b, S: 179a, M: 51a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Görelden sen yüzi hurşîdi mâhum
İrer yirden göge feryâd u âhum
Ġarîb isem n’ola vardur İlâh’um
Meded rahm eyle öldüm Muşlı Şâh’um
- 2 İrer şîrîn lebüñden sükkere dad
Kul olmuş kâmetüñe serv-i âzâd
Dili zülfüñ mişâli itme berbâd
Baña rahm eyle öldüm Muşlı Şâh’um
- 3 Haţuñdur âyet-i hüsn ü melâhat
Yüzüñden gül alur reng ü leţâfet
Nice bir yaķa cismüm dâġ-ı ġasret
Esirge ben kuluñ hey Muşlı Şâh’um
- 4 Gönüller kapıcı bir dil-rübâsın
Güzeller arasında pâdişâhsın
Dimesünler seni kim bî-vefâsın
Baña rahm eyle öldüm Muşlı Şâh’um
- 5 Saña ġasret geçelden cân-ı ġâm-nâk
İder gül gibi her dem yaķasın çâk
Hevâ-yı âteş-i ‘aşķ itmeden ġâk
Baña rahm eyle öldüm Muşlı Şâh’um
- 6 Yüzüñdür Sebzi’nüñ bâġ-ı bahârı
Görüp bülbül gib’eyler âh u zârı
Esirge ol ġarîb-i ġâk-sârı
Ölür hecrüñle bir gün Muşlı Şâh’um

3b- Yüzüñden / Yüzüñdür S

3c- dâġ-ı ġasret / nâr-ı ġurbet S

5. dörtlük S’de yok.

8 Murabba‘ (P: 119b, S: 196b, M: 63b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Kıble-i ‘uşşâk olalıdan o zîbâcâ cebîn
Secde itmek Ka‘be-i kûyuña oldu farz-ı ‘ayn
Şîve vü nâz ile viren kendüsine zîb ü zeyn
Püştede bir dil-rübâdur ismidür anuñ Hüseyn
- 2 Eyleyüp yelgen tırıya yürüseydi nâzla
Kul olur şâh u gedâ görüp anı i‘zâzla
Kân döken her lahẓada ol ğamze-i ğammâzla
Püştede bir dil-rübâdur ismidür anuñ Hüseyn
- 3 Şeş-peri destinde iken aña olsa şeş perî
Dökülürdi yire hışm u heybetinden şehperi
Tîğ-ı hışmıyla olan meydân-ı hüsnüñ serveri
Püştede bir dil-rübâdur ismidür anuñ Hüseyn
- 4 Sorğucunı yelkeni üzre görüp şandum hemân
Aķ sünbüldür kıızıl lâleyle olmuşdur ‘ayân
İñleden ben bülbülin ol ğonca-i gülzâr-ı cân
Püştede bir dil-rübâdur ismidür anuñ Hüseyn
- 5 Olayın hüsn-i Hasan hâķı cihân içre Yezîd
Olmaz isem cân u dilden pîr ‘aşķına mürîd
Kerbelâ-yı ğamda iden Sebzî’yi her dem şehîd
Püştede bir dil-rübâdur ismidür anuñ Hüseyn

9 (P: 127a, M: 67a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Düşdi göñlüm döstlar bir bî-vefânuñ ‘aşķına
Düşmesün düşmen dahı ol pür-cefânuñ ‘aşķına
Câm-ı ğam nûş eylerem her demde anuñ ‘aşķına
Âl ile göñlüm alan gül-ġûn kabânuñ ‘aşķına
- 2 Hâķ-i râhın kirpüğümle süpürüp pâķ eyledüm
Sâye şalsun üstüme diyü yüzüm hâķ eyledüm

Pîrehen gibi kabâ-yı cismümi çâk eyledüm
Âl ile göñlüm alan gül-gûn kabânuñ ‘aşkına

3 Bir dem olmadum ben ol gül yüzlü yâruñ hem-demi
Cidd ü cehd itdüm naşîb olmadı vaşlı ‘âlemi
Sâkiyâ şimden girü nûş eyledüm câm-ı ğamı
Âl ile göñlüm alan gül-gûn kabânuñ ‘aşkına

4 Ol perînüñ fûrkati akıtdı kanlu yaşımı
Zehr ü derd itdi benüm ğam maṭbahından aşımı
Vaşlına ırgürmeyüp ala nihâyet başımı
Âl ile göñlüm alan gül-gûn kabânuñ ‘aşkına

5 Kâküli sevdâsı göñlüm eylemişdür bî-karâr
Gül yüzine ‘âşık olmuş bencileyin şad-hezâr
Şâhid olmuşdur ruḥ-ı zerdümle çeşm-i eşk-bâr
Âl ile göñlüm alan gül-gûn kabânuñ ‘aşkına

6 Başuma tar eylemişdür ‘âlemi ol ğonca-fem
Nûş idüp aġyâr ile câm-ı şafâyı dem-be-dem
Menzilüm olsa yiridür Sebzî şahrâ-yı ‘adem
Âl ile göñlüm alan gül-gûn kabânuñ ‘aşkına

10 (P: 130a, M: 69b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Bende oldum gördüğüm dem ḥüsnüñey pâdişâh
Merve ḥaḳḳı Ka‘be-i kûyuñ idindüm secde-ġâh
Göge boyar gökleri eyle ḥazer dūd-ı siyâh
Âh şâhum dilberüm rûh-ı revânum Muşlı Şâh

2 Ḥüsn ü behcet gülşeninüñ ġonca-i ḥandânısın
‘Âşık-ı giryân u zâruñ sînesinde cânısın
Fitne-i çeşm-i siyâhuñla cihân fettânısın
Âh şâhum dilberüm rûh-ı revânum Muşlı Şâh

3 Ol mehüñ ḥasret ölürsem gözleriyle ḳaşına
Diyesiz yârân-ı müşfik şehrimüz naḳḳâşına

Luṭf idüp bu mışra‘ ı yaza mezârum taşına
Âh şâhum dilberüm rûh-ı revânum Muşlı Şâh

4 Merg-zâr u gülsitânda nâle kıllur murğ-ı zâr
Kim görürse hâl-i zârın inler idi zâr zâr
Derd ile bu mışra‘ ı feryâd idüp dirdi hezâr
Âh şâhum dilberüm rûh-ı revânum Muşlı Şâh

5 Gördiler mir’ât-ı vechûnde Cemâl-i Zü’l-celâl
Bilûñ ile ağzun içün kılmadılar kıl u kâl
Yazdı bunu her der ü dîvârda ehl-i kemâl
Âh şâhum dilberüm rûh-ı revânum Muşlı Şâh

6 Ey Hâfîlüm saña beñzer gelmemişdür ‘âleme
Ka‘be’ye beñzer yüzüñ la‘lûñ zülâli zezeme
Bu gelür cârî olup gören zebân-ı âdeme
Âh şâhum dilberüm rûh-ı revânum Muşlı Şâh

7 Nice meyl itsün kişi cennât-ı ‘adnûñ dârına
İrmeyicek anda Sebzî yârınuñ dîdârına
Girmeyem ben görmeyince yazılı dîvârına
Âh şâhum dilberüm rûh-ı revânum Muşlı Şâh

11 (P: 139a)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

1 Himmet-i evliyâ kerâmetine
Dil meger bağlayup iḳâmetine
Cümle yârânumuz selâmetine
Gider olduk Budun vilâyetine

2 Üştürüz çekerüz kaṭârı ile
İsterüz bir diyârı yârı ile
‘Ayş u nûş itmege nigâr ile
Gider olduk Budun vilâyetine

3 Atlar ile idüp tek ü tâzı
Na‘ramızdan ṭola ḳamu yazı

Yâ şehîd olavüz yaḥûd ġâzî
Gider olduḡ Budun vilâyetine

- 4 Şehr-i İstanbul'ũn nesi vardur
Ṭa' n-ı a' dâ ile göñül ṭardur
Her biri bir münâfıka yârdur
Gider olduḡ Budun vilâyetine

- 5 Görürüz her ne yazdı ise kalem
Başa çün yazılan gelür ne elem
Sebziyâ her ne kim gelürse görem
Gider olduḡ Budun vilâyetine

12 (P: 152b)

Fe ' i lâ tün / Fe ' i lâ tün / Fe ' i lâ tün / Fe ' i lün

- 1 Görmedüm sencileyin bir yüzi gül gonca-lebi
Ṭâlibin cân u göñül görmege ide ṭalebi
Ölmek ister aşılup zülfüñe ney ki sebebi
Gözlerüm nûrı güzeller şehi Aḥmed Çelebî
- 2 Zülfüñ ile ruḥuñâ ' âşık olup leyl ü nehâr
Dil-i şûrîde kıılır girye idüp âh ile zâr
Merdüm-i dîde gibi kıl gözüm üstinde qarâr
Gözlerüm nûrı güzeller şehi Aḥmed Çelebî
- 3 Kâmetüñ gelse kıyâma kıparur fitneleri
Öldürür ġamzelerüñ zulm ile şâḥib-naẓarı
Görmedüm sencileyin ġamze-zen ü ' işve-geri
Gözlerüm nûrı güzeller şehi Aḥmed Çelebî
- 4 Harem-i Ka' be-i kûyuñâ gelüp ehl-i şafâ
Kıldılar cân u dili şevk ile ' aşkuñda fedâ
İtdiler mihr-i cemâlüñi görüp şükr-i Hudâ
Gözlerüm nûrı güzeller şehi Aḥmed Çelebî
- 5 Leblerüñ câmını nûş eyleyen aşlâ olmaz
Haşre dek mest ü ḥarâb olur u kendin bilmez

Sebzî dir sencileyin dünyada zîbâ olmaz
Gözlerüm nûrî güzeller şehi Aḥmed Çelebî

13 (P: 164a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Oldı dîvâne bahâr-ı ruḥını dil seveli
O ğazâlî özenüp şevḳ ile oḡur ğazeli
Şorar iseñ seni kimdür ki iden böyle deli
Başcı-zâde ‘ Alî Bâlî o güzeller güzeli
- 2 Kim ki dükkânına varsa o mehi seyrâna
Düşürüp ‘ aşḳına dillerde ider efsâne
Yâr ider bülbül-i şûrîde gibi efgâne
Başcı-zâde ‘ Alî Bâlî o güzeller güzeli
- 3 Gün gibi kime tûlû‘ eylese ol mâh-ı seḡer
Sînesin ğamzesi tîrîne ider anı siper
Tîĝ-ı müjĝânı ile cân u dîl iki deler
Başcı-zâde ‘ Alî Bâlî o güzeller güzeli
- 4 Kaçan ol serv ider gülşen içinde reftâr
Ķâmet-i dil-keşine bende olur serv ü çenâr
İtdürür bülbül-i bî-çârelere âh-ı hezâr
Başcı-zâde ‘ Alî Bâlî o güzeller güzeli
- 5 Göreliden biri ol serv-i semen-sîmâyı
Sebziyâ sevdi göñül oldu ‘ aceb rûsvâyı
Zülfî zencîrine bend eyledi ol şeydâyı
Başcı-zâde ‘ Alî Bâlî o güzeller güzeli

14 (P: 170a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Ķarâr u şabrı ĝâret eyleyelden çeşm-i fettâmı
Felekde şerm-sâr itdi yüzi ḡurşîd-i raḡşânı
Diyeyin kim durur ey dil şorarsañ sen baña anı
Leṭâfet gülşeninüñ nâz ile serv-i ḡırâmânı

- 2 Ayağ alsı eline her kaçan ol gonca-i ra' nâ
Melâhat şâh-sârında biter şan bir gül-i zibâ
Leb-i cân-bağşla dil-i mürdesini eylesin ihyâ
Le'tâfet gülşeninüñ nâz ile serv-i hırâmânı
- 3 Girerse gülşene şevk ile gonca yağa çâk eyler
Figâna başlayup bülbüller âh-ı sûz-nâk eyler
Süzüp şol çeşm-i alın merdüm ü halkı helâk eyler
Le'tâfet gülşeninüñ nâz ile serv-i hırâmânı
- 4 Bahâr eyyâmıdur pend ü naşîhat eyleme zâhid
Beni rüsvâ-yı ' âlem eyleyüpdür bâde vü şâhid
Kişide züh'd ü taqvâdan eşer mi kor eyâ ' âbid
Le'tâfet gülşeninüñ nâz ile serv-i hırâmânı
- 5 Perîşân olalı zülfi ğam ile Sebziyâ ahvâl
Akar her demde bu ruhsâr-ı zerdüm üzre eşk-i al
Reh-i kûyında eyler sâye gibi cismümi pâ-mâl
Le'tâfet gülşeninüñ nâz ile serv-i hırâmânı

15 (P: 170b)

Me fâ ' î lün / Me fâ ' î lün / Me fâ ' î lün / Me fâ ' î lün

- 1 Yine bir şâha dil virdüm şorarsañ benden ahvâli
Döker ' âşıkıların kanını yire tîğ-ı kattâlî
Ararsañ mülk-i ' Osmânda bulunmaz anuñ emşâli
' Ömer-heybet ' Alî-sîret şeh-i ' âlem Bekir Bâlî
- 2 Beni râh-ı ğam-ı ' aşkıında itdi hâk ile yek-sân
Ser-i zülf-i siyâhı gibi idüp zâr u ser-gerdân
İder her demde tîğ-ı hûn-feşânı ile yüz biñ kan
' Ömer-heybet ' Alî-sîret şeh-i ' âlem Bekir Bâlî
- 3 Benüm serv-i revânum şu gibi her cânibe aqma
Dil ü cânını hasret odına üftâdeñüñ yaqma
Dönüp ol çeşm-i hûn-rîzûñle rahm it hışm ile baqma
' Ömer-heybet ' Alî-sîret şeh-i ' âlem Bekir Bâlî

- 4 Gören gül gibi ruhsârûñ girîbânını çâk eyler
Ser-i kûyuñda zevk u şevk ile cismîni hâk eyler
Nice ehl-i niyâzı hañçer-i gamzeñ helâk eyler
‘Ömer-heybet ‘Alî-sîret şeh-i ‘âlem Bekir Bâlî
- 5 Kıyâmet kıparur serv-ğaddüñ reftâre geldükçe
Lebüñ cânlar bağışlar mürdeye güftâra geldükçe
Kapuñdan sürme lutf it Sebzî-i bî-çâre geldükçe
‘Ömer-heybet ‘Alî-sîret şeh-i ‘âlem Bekir Bâlî

16 (P: 171a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Ey güzellik mülkine şâh-ı cihânum Pîr ‘Alî
Alma zulm idüp benüm âh u figânum Pîr ‘Alî
İñleyüp bülbül gibi vir murğ-ı cânum Pîr Alî
Ġonca-i bâğ-ı leğâfet nev-cüvânum Pîr ‘Alî
- 2 Düldül-i nâza süvâr olsañ şeh-i Haydar gibi
Hızmet itsem cân u dilden ben saña Kanber gibi
Olmasam yanuñdan ayru bende bir çâker gibi
Ġonca-i bâğ-ı leğâfet nev-cüvânum Pîr ‘Alî
- 3 Zülf ü rûyuñı görelden iñlerem leyl ü nehâr
Kâkülüñ gibi bozup ‘aqlumı kılduñ târ-mâr
Saña beñzer görmedüm gördüm güzeller şad-hezâr
Ġonca-i bâğ-ı leğâfet nev-cüvânum Pîr ‘Alî
- 4 Al câme ile temâşâ eyleyen ey nev-cüvân
Didi toğmışdur şafağdan gûyiyâ mihr-i cihân
Ġamzeler kan dökmede her biri tîğ-ı hûn-feşân
Ġonca-i bâğ-ı leğâfet nev-cüvânum Pîr ‘Alî
- 5 İşigi başa iletdüñ gül gibi ey bî-vefâ
Zinde eyleser bu mürde kalbi la‘ lüñ n’ola
Gülşen-i kûyuñda feryâd eylese Sebzî revâ
Ġonca-i bâğ-ı leğâfet nev-cüvânum Pîr ‘Alî

17 (S: 165a)

Fe[‘] i lâ tün / Fe[‘] i lâ tün / Fe[‘] i lâ tün / Fe[‘] i lün

- 1 Arayup halk-ı cihân bulmadı hüsnüñe bedel
Şöyle zîbâ yaradıpdur seni Hâk ‘azze ve cell
Sensin ey şâh olan şimdi hikâyât u meşel
Güzel olursa begüm sencileyin olsa güzel
- 2 Lebleründen söze geldükçe açar âb-ı hayât
Nûş iden Hızr gibi görmeye ‘ömrinde memât
Bulunur mı felek üstinde melekde bu şîfât
Güzel olursa begüm sencileyin olsa güzel
- 3 Cânlar bende olup bir şehe ser-ver dimege
Ağzı gonca yüzi gül gözleri ‘abher dimege
‘Âşîkuñ gönlin alur nâz ile dilber dimege
Güzel olursa begüm sencileyin olsa güzel
- 4 Zülfi zencîrine bend eylemege ‘uşşâkı
Komağa hasret ile gamda bu ben müştâkı
Ra‘d-veş kılmaga pür-na‘ra ile âfâkı
Güzel olursa begüm sencileyin olsa güzel
- 5 Gün gibi ‘arz-ı cemâl eyleseñ ey kâşî [hilâl]
Kalmıya Sebzî-i âşüftede bir zerre mecâl
İtmege ey saçı leylî dil-i mecnûnı mişâl
Güzel olursa begüm sencileyin olsa güzel

18 (S: 165b)

Fe[‘] i lâ tün / Fe[‘] i lâ tün / Fe[‘] i lâ tün / Fe[‘] i lün

- 1 Kalem-i şun‘ı alaldan ele naqqâş-ı elem
Yazmadı naqş-ı haţ u hâl-i mişâline meşel
Olımaz hûr u perî hüsnine ‘âlemde bedel
Yok durur Fazlı gibi şehr-i Sitanbul’da güzel
- 2 Eyler isem n’ola bir nâzına biñ dürlü niyâz
Korkarın ağlar isem fâş ola gönümdeki râz

Yaraşur eyler ise ‘ âşıkına şîve vü nâz
Yok durur Fazlı gibi şehr-i Sitanbul’da güzel

3 Şem‘-i ruhsârını ‘ arz eylese pervânesiyem
Zülfî zencîrinüñ âşüfte vü dîvânesiyem
Çeşm-i meyhânesinüñ bâde-i mestânesiyem
Yok durur Fazlı gibi şehr-i Sitanbul’da güzel

4 Yürise şîve-i nâz ile kıyâmet koparur
Çeşm-i ser-mesti ile fitne vü âfet koparur
Ân-ı hüsnini gören şevk ile hâlet koparur
Yok durur Fazlı gibi şehr-i Sitanbul’da güzel

5 Sebziyâ düşse aña merdüm ü halkuñ nazarı
Terk ide ‘ âşık olup yolına cân ile seri
Diyeler şâhid olup hüsnine hûri vü perî
Yok durur Fazlı gibi şehr-i Sitanbul’da güzel

19 (A: 42b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

1 Bende-i ‘ aşkı olanlar guşşadan âzâdedür
Gözlerine kaşına halk-ı cihân âvâredür
Kullarına zulmı yokdur meyli ‘ adl ü dâdedür
Şehr-i hüsnüñ şehr-yârı şimdi ‘ Osmân-zâdedür

2 Bu cemâl ü hüsnî kim virmişdür aña Allâh
Ġamze-i çeşmi helâk eyler kimi itse nigâh
Bende-i cihân-peżîri cümle-i halk u sipâh
Şehr-i hüsnüñ şehr-yârı şimdi ‘ Osmân-zâdedür

3 Seyr-i gülzâr itse ol hadd u lebi hamrâ ile
Gülleri şermende ider gonca-i ra‘ nâ ile
Servler şaf şaf turup hıdmet ider âlâ ile
Şehr-i hüsnüñ şehr-yârı şimdi ‘ Osmân-zâdedür

4 Gül yüzini görelî gülşende oldu mün‘ aqîl
Yire geçdi serv kıddinden olup gâyet hacîl

Dil olup şevk ile söyler cismüm üzre cümle kıl
Şehr-i hüsnüñ şehr-yârı şimdi ‘Osmân-zâdedür

- 5 Sebziyâ ben bir gedâyım ol şehî ‘âlî-cenâb
Gam degül yüz döndürüp eylerse benden ictinâb
Hüsnine mağrûrdur rahm eylemez hâlim harâb
Şehr-i hüsnüñ şehr-yârı şimdi ‘Osmân-zâdedür

(GAZELLER)

Harfî'l-Elif

1 (P: 10b, M: 1b, A: 32b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Ne yirde olsañ ey gül yüzlü ğonca nâzenîn peydâ
Olur her ğuşeden bülbül gibi âh-ı ħazîn peydâ
- 2 Kâd ü ħaddüne yârîñ 'âşık iken bâĝbân-ı dil
Gülistân içre olmamışdı serv ü yâsemîn peydâ
- 3 Aña şükr eylerem sûz-ı nihânım kâldı göklere
Olaydı ħalkı yaĝardı bu âh-ı âteşîn peydâ
- 4 Döküp göz yaşlarını şem' gibi bezm-i fûrħatde
Yanaşmaĝa dirîĝâ olmadı bir hem-nişîn peydâ
- 5 Bunuñ bir târına kıymet olur mı şimdi her ħ'âce
Olaldan müşĝi terk itdi bu zülf-i 'anberîn peydâ
- 6 Güneş yıldız gibi gördükçe maĥv olur ħacâletden
Olursa ħânesinden nâz ile ol meh-cebîn peydâ
- 7 Eger bir kerre okursa bu şi'ri muṭribi bezmüñ
Olur her ğuşeden Sebzî saña biñ âferîn peydâ

2 (P: 10b, M: 1b, A: 32b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 İraĝdan bir perî nâz ile olsa nâĝehân peydâ
Şanur dîvâne göñlüm oldı ol rûĥ-ı revân peydâ
- 2 Zevâle varuben 'ömrüm ĝüni ħiç eksilür miydi
Olaydı ħarşumuzda ol meh-i nâ-mihribân peydâ

3 Hâyâlerinden cüdâ olmak müyesser olmasun yâruñ
Göñülde gözde olmuşken Hudâyâ her zamân peydâ

4 Vücûdını ‘adem idüp göñül ol mihr-i şevkında
Deheninden lebûñ bulmadı bir zerre nişân peydâ

7 Degül midir kıyâmet Sebziyâ yâruñ yüzi üzre
Gören dir hatın oldu fitne-i âhîr zamân peydâ

3 (P: 11a, M: 1b , T: 35a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1 Kılur nâ-yâb olan yâruñ miyânını kemer peydâ
Nitekim râz-ı ‘uşşâkı ider bu çeşm-i ter peydâ

2 Didüm ‘ömrüm günü geçdi müyesser olmadı vaşluñ
Şeb-i hicrân-ı ‘uşşâka didi olmaz şehir peydâ

3 Çözüp zencîr-i zülfin ol perî biñ nâz ile ey dil
Eger depretse bir mûyın olur dîvâneler peydâ

4 Gözüñ yaşı ile ruhsâr-ı zerdüñ fâ‘ide itmez
Eger vaşl-ı nigâr isterseñ eyle sîm ü zer peydâ

5 Olaydı fenn-i şî‘re iltifâtı ol şeh-i hüsnüñ
İderdüm Sebziyâ bir günde biñ dürlü ğazel peydâ

4 (P: 11a)

Fe ‘î lâ tün / Fe ‘î lâ tün / Fe ‘î lâ tün / Fe ‘î lün

1 Virmişem yoluña cân ola diyu yâr saña
Tîğ-ı baħr ile didüm şanki dilüm yar saña

2 Zâhidâ tek beni қо yârum ile kûyında
Cennet ü hûrî vü ğılmânı kamu var saña

M nüshasında varak eksikliğinden dolayı 3. gazelin sadece 1 beyti bulunmaktadır.

5b- bir günde / her günde T

5b- ğazel / hüner P, M

1. mısra metinde “Virmişem yoluña cân ola yâr diyu saña” şeklinde geçmektedir. Fakat vezin ve kâfiye gereği “diyu” ile “yâr” kelimelerinin yeri değiştirilmiştir.

- 3 İltifâtũn degül evvelki gibi şimdi baña
Bilmezem yine ne söz söylemiş ağıâr saña
- 4 Mürdeler zinde idersin şanemâ mişl-i Mesîh
‘ Âlem içinde yeter bu kadar âşâr saña
- 5 Sebzî’yi kimũn ölmelüsi geçer dersen eger
Bu durur şâfi cevâb ey gözi bîmâr saña

5 (P: 11a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Kûh-ı ğam çekmekde umar Kûh-ken himmetâ baña
Nice Mecnûn öykinür ey saçları Leylâ baña
- 2 Açılurdu gonca-i ıalbüm şafâda gül gibi
Şunşa nergis gibi câmı ol gözi şehlâ baña
- 3 Râh-ı ğurbetde belâ vâdîlerin kıattı itmede
‘ Aşk şahrâsında Mecnûn olımaı hem-pâ baña
- 4 Nâr-ı ruhsârũn ğamından sîbe döndüm zerd olup
Leblerũn şeftâlüsine irmedüm eyvâ baña
- 5 Devlet el virüp olurdu tâli‘üm ğâyet sa‘id
‘ İd-gehde merhabâ itse o mest-şenâ baña
- 6 Düşmez isem câm-ı la‘lũn yâdına meyhâneıe
Dimesünler ‘ âşıķ-ı şûrîde vü şeydâ baña
- 7 Düşmüşem sevdâsına zülfün görüp cânâneniñ
Bilmezem kim neıleyiser Sebzî bu sevdâ baña

6 (P: 11a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Kime yâr ol diyü dil virsem o yâr olmaı baña
Cân virüp ölsem ğamından ğam-ğüsâr olmaı baña

- 2 Ta‘ li‘ ümde kankı yire olayın dirsem mürîd
İhtiyâr idüp beni ol ihtiyâr olmaz baña
- 3 Terk idüp zühd ü şalâtı düşmüşem meyhâneye
Câm-ı ‘ aşkuñ mestiyem nâmûs u ‘ âr olmaz baña
- 4 Ol bahâr-ı hüsne aldurdum qarâr u şabrumı
‘ Âşık-ı şûrîdeyem bir dem qarâr olmaz baña
- 5 Varuben kûyına yâruñ nice hâlüm söyleyem
Gizlenür her dem perî-veş âşikâr olmaz baña
- 6 Baħr-i ‘ aşka şalmışam dil zevrakını âh ile
Hiç bunuñ gibi muvâfık rûzgâr olmaz baña
- 7 Açılur dil goncası seyr eyleyince gül gibi
Rûy-ı dilber gibi Sebzî nev-bahâr olmaz baña

7 (P: 11b)

Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Fe ‘ û lün

- 1 Olaldan çeşmümün manzûrı Yahyâ
Göñül oldı cihân halkına rüsvâ
- 2 Kemân-keş kaşlarınıñ okı içün
İderler birbiriyle halk gavgâ
- 3 İdelden sînemi ta‘ lîm-hâne
Olupdur kirpigi ok u kaşı yâ
- 4 Lebidir gördigini halkı gördi
İdüben reşk çıkdı göge ‘ Îsâ
- 5 Eger cennetde dîdâr ister iseñ
İdeyin ta‘ lîm-hânesini me’va
- 6 Girüben bâğ-ı vaşluña raķîbüñ
Lebüñ şeftâlüsini yiye eyvâ

- 7 Yiterdi Sebziyâ sehm-i sa‘âdet
İdeydi za‘hm-ı tîri sînede câ

8 (P: 11b)

Mef‘û lû / Fâ‘i lâ tû / Me fâ‘î lû / Fa‘i lûn

- 1 İtdi cefâ vü cevri ni ol bî-vefâ baña
Mihr eylemedi zerre kadar hayf-ı vâ baña
- 2 Hicrân şebinde kalmış idim tîre-baht olup
Rûyuñ çerâğı virmese cânâ ziyâ baña
- 3 Sâkî ne hâl olur buña hâlet virür müdâm
Meyhâne gûşesindeki câm-ı şafâ baña
- 4 Şol mûmiyân güzelleri eller kocar yürür
Ortada nesne yok çıkar ey dil saña baña
- 5 Mihr ü vefâlar eyleyüp ağıyâra göz göre
Eyler cefâyı her dem o çeşmi belâ baña
- 6 Yoluñda her zamân göresin yol mıdur begüm
‘Âr eylesin eylemege merhabâ baña
- 7 Ey gönül feryâd u zârîdur işüm bülbül gibi
Gösterelden ruğlarını ol gül-i ra‘nâ baña
- 8 Çekdürme Sebzi’yem gam u firâkât elemelerin
Sâkî şarâb-ı vaşluñı eyle ‘atâ baña

9 (P: 12a)

Me fâ‘î lûn / Me fâ‘î lûn / Me fâ‘î lûn / Me fâ‘î lûn

- 1 Bugün yârdan diyü n’içün idersin sen baña ferdâ
Be zâlim korşam mı sen dâd-ı hâ olam diyü ferdâ
- 2 Gidere rûy-ı zerdümden gubâr-ı kûyını ey eşk
Ki pejmürde olıcağ rûyı âzürde olur eyvâ

3 Nigâruñ derd-i hecrin çekmeden ‘ömrüm tamâm oldu
Vişâline irişmedüm dirîgâ hasretâ derdâ

4 Raķîbüñ tîĝ-ı ğamzeñden kesilsün dir imiş baña
Benüm başum keserlerse kesülmem yok durur kaç‘ â

5 Vaşakla giymeden semmûru Sebzî şübhesiz yegdür
Şitâ vaķtinde hâlî olmamak elden mey-i hamrâ

10 (P: 12a, G: 277b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1 Gösterelden yüzini ol yüzi gülzâr baña
İtdürür bülbül-i şûrîde gibi zâr baña

2 Kimine ğonca-i ra‘ nâ kimine sünbül ü gül
Bâĝbân-ı felegi gör ki virür hâr baña

3 Zaķmına şanma eķibbâ-yı cihân ide ‘ilâc
Şöyle itmişdür oķun ey kaç-ı yâ kâr baña

4 Bilmezem nice diyem hâl-i dilüm yâra dilâ
Kalmaz anı göriceķ tâķat-ı ğüftâr baña

5 Dilberüñ tîĝ-ı ğamından olayın âzürde
Sebziyâ tek dimesün kimse dil-âzâr baña

11 (P: 12b, G: 285b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Darb-ı tîĝuñ sînem üzre ‘ayn-ı sûsendür baña
Zaķm-ı hûn-âlûdeler bir tâze ğülşendür baña

2 Meh-liķâlar arasında ‘ârîzuñ mâhiyyeti
Zerrece hîc şüphe yok ğün gibi rûşendür baña

3a- eķibbâ / t̃abîbân G

5a- olayın / oluban G

- 3 Bilmezem suçum nedür halk-ı cihânuñ her biri
Dôstuñ olduğum için şimdi düşmendür baña
- 4 Dikmek için egnüme ‘aşkıñda miñnet câmesin
Rıştedür cânım müjem çeşmümde sûzendür baña
- 5 Cânumuz cânâneye çokdan bulurdı vuşlatı
Ara yirde hâyil olan ey gönül tendür baña
- 6 Da‘ vet umma lâle vü gül seyrine iy bâgbân
Tâze tâze dâğlar sînemde gülşendür baña
- 7 Nâle vü âhumdan oldu halk-ı ‘âlem bî-ñuzûr
Sebziyâ şimden-girü vîrâne meskendür baña

12 (P: 12b)

Fe ‘i lâ tûn / Me fâ ‘i lûn / Fe ‘i lûn

- 1 Hattûña öykünüben itdi haţâ
Rû-siyâh olmasun mı müşg-i Hıţâ
- 2 Zülfi ile ruñından ol yârûñ
İrişür cânâ dürlü dürlü belâ
- 3 Kırtulur guşşa ve küdüretten
Kim ki nûş eyler ise câm-ı şafâ
- 4 Öldürem diyü va‘ de itmişdi
Âh eger eylemezse ‘ahde vefâ
- 5 İstedüm bûse la‘ lini ıştırıp
Cânıma kıldı Sebzî cevır ü cefâ

13 (P: 13a, M: 2a, A: 39a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Oldı dil hüsnuñ görüp âşüfte vü şeydâ saña
Kim durur olmaya 'âşık ey gül-i ra' nâ saña
- 2 Tınmaduñ 'âşıklara kûyında zâhid dilberuñ
Dilerüm kim cennet-i a' lâ ola me'vâ saña
- 3 Dökmez idi la' lüñe sâķî habâb-ı çeşmini
Bezm içinde 'âşık olmasaydı ger şahbâ saña
- 4 Cennet-i firdevsden baş indirirken şevķdan
Kande tûbâ öykinür ey serv-i hoş-bâlâ saña
- 5 Añmayup rûz-ı hesâbı mâlı yıgđıñ bî-hesâb
N'eyleyiser göresin ey h'âce bu dünyâ saña
- 6 Zerd olup beñzi düşer miydi 'aşâya bâğda
'Âşık olmasaydı nergis ey gözi şehlâ saña
- 7 Gülşen-i dehri tutar bülbül gibi feryâd u zâr
Sebziyâ 'arz itse hüsnin ol ruķ-ı zîbâ saña

14 (P: 13a, M: 2a, A: 39a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Çarķ-veş ser-geşteyem bir mihr-i raķşândan cüdâ
Sâye-veş pâ-mâlem ol serv-i hırâmândan cüdâ
- 2 Bir nefes ansız olursam şanuram cânım çıkar
'Âşık olup olmasun bir kimse cânândan cüdâ
- 3 Şem'e karşı ki çü pervâne yaķar bâl ü perin
Ben 'aceb pervâneyem şem'-i şebistândan cüdâ

1a- hüsnuñ / ğamuñ P

3. beyit A nüshasında 6. beyit olarak geçmektedir.

- 4 Gözlerim yaş ağıdır çarh ururum dölâb-vâr
Yıldızum düşdi görüñ ol mâh-ı tâbândan cüdâ
- 5 Gülşen-i dehrüñ sevelden ol gül-i handânını
Olmadum bülbül gibi feryâd u efgândan cüdâ
- 6 Rûzgârım tîre olduğı benüm yetmez midir
Kara düşler görürüm zülf-i perîşândan cüdâ
- 7 Mihr-i yâr ile diler cânın vire Sebzî gönül
Şoñ nefesde itmesün Hakk anı îmândan cüdâ

15 (P: 13b, M: 2b, A: 32a)

Müs tef ‘i lün/Müs tef ‘i lün/Müs tef ‘i lün/Müs tef ‘i lün

- 1 Olmak dilerseñ ey gönül deryâ-yı ‘ aşka âşinâ
Pîr-i muğâna bende ol nûş eyle câm-ı pür-şafâ
- 2 Görse libâs-ı al ile gülşende ey gonca seni
Gül câme-i firûzesin şevkıyla eylerdi kabâ
- 3 Yitmez idi tenhâ baña ‘ ömrüm belâ-yı kâkülüñ
Göñlümde zülf ü kâmetüñ her perî bir başka belâ
- 4 Kûyında görseñ yârı ‘ arz eyle hâl-i zârımı
Benden elin ayağın öp luğf eyle ey bâd-ı şabâ
- 5 Bir gün vücûduñ hânesin seyl-i ecel eyler harâb
Nûş eyle câm-ı bâdeyi ölmezden öñ Sebzî fenâ

16 (P: 13b, A: 32a)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâtün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Kıyâmeti koparur fitneler kıılır peydâ
Hezâr nâz ile şalınsa ol gül-i ra‘ nâ
- 2 Eger ki ‘ âlem-i vahdetde tutmasa ülfet
Sever midi biri birini Vâmık u ‘ Azrâ

- 3 Gülüñ cemâline cân ile olmasa ‘ aşık
Hezâr nâle kılur mıydı bûlbûl-i gûyâ
- 4 Kıo añma cân-ı Cem’i bezm-i ‘ âleme nazar it
Piyâle çârğ-ı felekdür şafağ mey-i hamrâ
- 5 Tekâsül eyleme Sebzî sen eyle cânı revân
Okını sîneñe kıasd eyledükçe ol kıaşı yâ

17 (P: 14a, M: 2b, A: 32b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Kûyuñı geşt itdügüm her şeb görüp ey meh-likâ
Mâh-ı enver âğzına barmağ kıoyup kıldı taña
- 2 Ey muşavver şöyle taşvîr eyle kim cânânumı
Kim görüp nağşın ola nağkâş-ı Çîn hayrân aña
- 3 Ben bu gayretten helâk oldum meded ey döstlar
Âhuma meyl itmedi bir dem o serv-i dil-rübâ
- 4 Kıanını dökmek diler ‘ aşıkıların âl eyleyüp
Anuñ içün giydi ol hun-rîz-i gül-gûnı kabâ
- 5 Ol lebi gonca yüzi gül çün saña meyl eylemez
Nice bir bûlbûl gibi feryâd idersin Sebzîyâ

18 (P: 14a, M: 2b)

Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün

- 1 Râzıyım çekmege gelse ne kıadar cânâ belâ
Tek hemân gelmesün ol sevgülü cânâna belâ
- 2 Mûnis oldu şu kıadar cevır ü cefâ-yı yâra
Diyemez şimdi gönül fûrkat u hicrâna belâ
- 3 Çekerim gam irişe diyü belâ seglerüñe
Yâr-ı şâdığ mıdır ol istese yârâna belâ

4 İrişür Hızır-ı dilüm la' lüñe bakmaz haţuña
Zulumât olmış iken çeşme-i hayvân belâ

5 Sebziyâ ol gözi âhû güzelüñ ' âlemde
Serv-i bâlâsı durur dîde-i insâna belâ

19 (P: 14a, M: 3a)

Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lün

1 Şâd-mânum ey ğam-ı dilber karîb olduñ baña
Kısmet-i h'ân-ı ezelden sen naşîb olduñ baña

2 Cennet olsun menziliñ ey âh u nâle göreyin
Gülşen-i kûyında yâruñ ' andelîb olduñ baña

3 Râhat olup bir gice kirpüklü gözüm yummadum
Tâ muhib oldum saña vü sen habîb olduñ baña

4 Gördüğince n'ola ögersem seni ma' zûr tut
Ey raķîb-i rû-siyeh şey'-i ' acîb olduñ baña

5 Pister-i fûrkatde derdünle helâk olmuş idüm
Şerbet-i vaşluñ yetiştürdüñ tabîb olduñ baña

6 Tâ ki alduñ destüñe âyîneyi kılduñ nazar
' Âşık olup hüsniñe ol dem raķîb olduñ baña

7 Sebzi dir ey gözleri âhu siyeh zülfüñ görüp
Sünbül ü ğisûñ ile sen dil-firîb olduñ baña

20 (P: 14b, M: 3a, A: 39b)

Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lün

1 Eyleseydüñ ey cefâ-hû vaşluñı ihsân baña
Olmaz idi bundan özge luţf-ı bî-pâyân baña

2 Gördiler esrâr-ı la' lüñden benüm keyfiyyetüm
Halk-ı ' âlem ağzın açup kaldılar hayrân baña

- 3 Tîğ-ı ‘aşkuñ cânımı çokdan alurdu kahr ile
Sîne de la‘ lûñ hayâli olmasaydı cân baña
- 4 Her kişi yârıyla vuşlat ‘âleminde şâd-mân
Her zamân bir yâr hecrin gösterür devrân baña
- 5 Ra‘ d ile ebr-i bahârî hâl-i zârımı görüp
Sebziyâ nâlân birisi birisi giryân baña

21 (P: 14b, M: 3a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Yâr kûyı mesken olsa ey dil-i şeydâ baña
Cennet-i a‘ lâ olurdu menzil ü me’vâ baña
- 2 Sevdüğüm günden ‘ayân olmuş cihân halkı seni
Barmağıyla gösterür ki ey meh-i garrâ baña
- 3 Şem‘-i ruhsâruñdan ayru künc-i miñnetde gice
Gördi hâlüm girye itdi şem‘-i bezm-ârâ baña
- 4 Döne döne çün kebâb oldu ciger ‘aşk odına
Bezm-i gamda gözlerüm yaşı yeter şahbâ baña
- 5 Sebziyâ ‘aqlum alup dîvâne itmezdi beni
Uğrın uğrın bakmasaydı ol gözi şehlâ baña

22 (P: 15a, M: 3b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Kaşlaruñ ‘aks-i şarâb-ı nâbda ey dil-rübâ
Mâh-ı nevdür kim hüveydâdur şafağdan gûyiyâ
- 2 Çok büyükçe kana girdüñ kimse bilmesün diyü
Al câme eyledüñ adın koduñ gül-gün kabâ
- 3 Leylî-i zülfi hevâsı ile Mecnûn olmadın
Ey gönül başum alup gitmek gerekdür bir yaña

- 4 Tâ‘ atıyle zâhidâ irmez kişi bir hâlete
İrgürür her kişiyi biñ hâlete câm-ı şafâ
- 5 Gelüp ol mâhuñ ışigine yüzini sürmese
Mihr-i ‘ âlem-tâb Sebzî gökde virmezdi ziyâ

23 (P: 15a, M: 3b, T: 5a, G: 129b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 ‘ İd-i vaşl-ı yâr kim ğâyet feraħdur cân aña
İrmemişdür niceler cânlar virüp kurbân ana
- 2 Bil ğanîmet bir nefes yâr ile hem-dem olduĖuñ
İrmeden ey ‘ âşık-ı miñnet-zede hicrân aña
- 3 Bir nazarda gözleri öldürmesün mi ‘ âşıkı
Fitneler ta‘ lîm ider ol ğamze-i fettân aña
- 4 Ey ecel hâk eyle luşf it ben ğubâr-âlûdeyi
Yolına cân virdüğüm bir gün ola cânân aña
- 5 Derd-i ‘ aşkum çâre itmekden berîdür ey tabîb
Kâbil-i dermân degüldür eyleme dermân aña
- 6 Ekmeñ içün sîne-i hâkîde hâlûñ tohumını
Kirpüğüm ebr-i siyeh eşküm durur bârân aña
- 7 Sebzîyâ tîğından ol şâhuñ n’ içün yüz döndürem
Ol şeh-i fermân-revân ben bende-i fermân aña

24 (P: 15a, M: 4a, G: 166a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Taña kıalsa kâkülûñ hüsñin görüp meh-tâb aña
Zerre-veş ser-geştedür ħurřîd-i ‘ âlem-tâb aña

1a- feraħdur/ sevinür T, G

2. beyit T nüshasında yok.

5. beyit T nüshasında yok.

- 2 Nice ra‘nâ olmasun bâğ-ı ruḥuṇda sünbülüñ
Çeşme-i ḥurşîd virür her zamânda âb aña
- 3 Mescid içre kaçların seyr itmege cânânenüñ
Arkasını kıbleye virmiş yüzün mihrâb aña
- 4 Râhat olup gönlümüz bir bâbdan açılmadı
Bir kapu açdı oḡuñ irişdi feth-i bâb aña
- 5 La‘l-i mey-gûnuṇdan öper ‘âşık-ı âvâreye
Sâķî-i bezm-i belâ nûş itdürür ḥûn-âb aña
- 6 Göreyin kana boyansın cismi ser-tâ-ser anuñ
La‘l-i rengînüñ var iken yañılup ‘unnâb aña
- 7 Mihr ü ruḥsârına yâruñ Sebzi ‘âşık olalı
Nâle ile her gice bir zerre gelmez ḥ‘âb aña

25 (P: 15b, M: 4a, A: 39b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Çeker pehlûya her mâhı sürer zevķ u şafâ deryâ
Yiridir ‘âşıķuñ yaşı olursa dâ’imâ deryâ
- 2 İrişmedüm yolına sîm ü zer naķdini ḥarc idüp
Kenâr eyler o dürr-i bî-bahâyı bî-‘atâ deryâ
- 3 Çeker zencîre bu gömgök delidür diyü bâd anı
Olupdur bir perî-rûya meger kim mübtelâ deryâ
- 4 Eline keçkülin alup reh-i ‘aşķuṇda tırmazdı
Eger kim ḥ‘ân-ı vaşluñ-çün degülmüşse gedâ deryâ
- 5 Nice ‘âşıķlaruñ cânın bedenden itdi bî-gâne
Semen-sîmâ güzellerle olaldan âşînâ deryâ

- 6 Nazar kılmag ile ol lü' lü-i meknûna bir kerre
Ne luṭf-ı bi-nihâyetdür kim itdün ey fedâ deryâ
- 7 Raḳîb ile olur hem-dem diyü endîşe eylersen
Ḳazâ-yı âsumânîdür kim oldu âşinâ deryâ
- 8 Bürûdet eyledügince ziyâde itdiler mihri
Bu şehriñ dil-rübâsından nice olsun cüdâ deryâ
- 9 Lebi mercân dişi lü'lüden ayrılmışdur ey Sebzî
Başarsa bağına taşlar benüm gibi n'ola deryâ
- 10 Sürinüp şu gibi gelseñ der-i Dâvûd Paşa'ya
Nice yüzden nice yüz gösterür görseñ saña deryâ
- 11 Bu şehir-i bî-nazîri sakla bâd-ı fitneden yâ Rab
Muḥallid olduğınca ḥâkî buldukça bağa deryâ

26 (P: 15b, M: 4a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Sâḳiyâ la' lüñden ayru bâde-i gül-gün baña
Câm içinde görünür kılsam nazar pür-ḥûn baña
- 2 Ğarḳ ider cûş eylese tûfân-ı eşküm 'âlemi
Kim durur beñzer diyenler Dicle vü Ceyḥûn baña
- 3 Tağlara düşer m'idim Mecnûn gibi ey ehl-i hûş
İtmeseydi ol şacı Leylî eger efsûn baña
- 4 Düşeli hecrine oldu ol yüzi gülzârımuñ
Çeng-i ğamda ney gibi zâr eylemek ḳânûn baña
- 5 Sebziyâ zevḳ u şafâ câmin virür bir câmla
Kâse-i zehrin şunar bu sâḳî-i gerdûn baña

6. beyit M nüshasında 7. beyit olarak geçmektedir.

8. beyit M nüshasında 6. beyit olarak geçmektedir.

27 (P: 15b)

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

- 1 Yâr ruhsârı ki hayrân oldı şeyh ü şâb aña
Pertev-i nûr-ı İlâhi’dür getürmez tâb aña
- 2 Cân hâlâş itmek olurdı şûrişinden bu hîbüñ
Bağr-i hüsnünde zenağdânüñ çeh-i girdâb aña
- 3 Kûyıñı ‘âşık maqâm eylerse her gice n’ola
Hâr u hâşâk derüñdür bister-i sincâb aña
- 4 Bağr-i çeşmümden çıkarmazdı dili mâhî gibi
Zülf-i ham-geşte irişüp atmasa kullâb aña
- 5 Zülfî zencîrine şeydâ yalñûz bir ben degül
Cân virelden ‘âşık olmuşdur ülü’l-elbâb aña
- 6 Mescid içre tâk-ı ebrû-yı nigârı seyr idüp
Turdı ayağ üstine ta‘zîm ider mihrâb aña
- 7 Gözlerim yaşıyla Sebzî nâleme taklîd idüp
Döne döne nâle eyler şevk ile dölâb aña

28 (P: 16a, M: 4b)

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

- 1 Eşkümü cû itdiren bu serv-ķâmetdür baña
Görmesem bir gün anı ol gün kıyâmetdür baña
- 2 Luğf idüp mihrinde ol mâh-ı cihân-efrûzumuñ
Vâ‘izâ pend eylemek terk-i naşîhatdür baña
- 3 Yağdı âhum âteşi kâşânemi külhen gibi
Ağlaşur divâneler hayrân u hayretdür baña
- 4 Mülk-i fakruñ şâhıyam terk-i cihân başumda tâc
Ey gönül taht u serîrim künc-i ‘uzletdür baña

- 5 La' l-i dilberden cüdâ hûn-ı sirişküm câm-ı mey
Nuql-ı meclis Sebziyâ seng-i melâmetdür baña

29 (P: 16a, M: 6a, G: 285b)

Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lün

- 1 Cevr ü zulm-ı yâr kim ben olmışam mu' tâd aña
Niceler tâkat getürmeyüp ider feryâd aña

- 2 Âşinâlık ister iseñ dilbere yâd ol gönül
Çünki bildük âşinâdan yeg gelürmiş yâd aña

- 3 Kaddi Şîrînüñ virür rûz-ı kıyâmetden haber
İtmesün mi cân-ı şîrîni revân Ferhâd aña

- 4 Başına âteş yakup dil tañ mı feryâd eylese
Şol kadar zulm eyleyüpdür ol şeh-i bî-dâd aña

- 5 Sebzi bu şi' r-i cihân-sûzı okurken derd ile
Cân u dilden işidüp taḥsîn ider üstâd aña

30 (P: 16a)

Mef ' û lü / Fâ ' i lâ tü / Me fâ ' î lü / Fâ ' i lün

- 1 Nâz ile sâye şalalı ol serv-ḳad baña
Reşk odı ile yandı her ehl-i ḥased baña

- 2 Ğam bisterinde hecr ile ḥâlüm görüp benüm
Hiç şefkat eylemez n'ideyin bir aḥad baña

- 3 Kim nûş iderse Hızr gibi kesb ider ḥayât
Sâḳî şarâb-ı la' lüñi eyle meded baña

- 4 Alup eline yayını çarḡ-ı sitem-ger âh
Dâyim belâ oḡını urur bî- ' aded baña

- 5 Mecnûn olur mıdı ğam-ı Leylâ ile gönül
Ki reh-nümûn olaydı bu yolda ḥired baña

- 6 Başum irerdi gn gibi eflke şübhesiz
Yrn eşigi şaşı olurdu sened baa
- 7 Fhir libsı Sebz cihnu alkadur
Egnme geymege neme ytmez nemed baa

31 P(16b)

Fe i l tn / Fe i l tn / Fe i l tn / Fe i ln

- 1 Olalıdan beru senden bugün ey yr cd
Olmadı ağlamadan dde-i hnbr cd
- 2 Der idim kimse ayırmaya ecelden ğayrı
Eyledi řarĥ-ı sitem-ger beni n-şr cd
- 3 Bister-i hecre düşüp cnı revn itmez idim
Olsa yanumda benüm olmasa dildr cd
- 4 Nice şan ağlamıyam ĥançer-i ğamdan ğayrı
Gl ced itdi cefyı baa her ĥr cd
- 5 Ayru olmak güzelinden kişi bir kerre nedür
Sebziy miĥnet odur kim ola her-br cd

32 (P: 16b, M: 6a)

F i l tn / F i l tn / F i l tn / F i ln

- 1 Bezm-i aşkuda gözüm yaşi durur hem-dem baa
Nle v zrumdan zge kimse yok maĥrem baa
- 2 İĥtilt eyle gözüme şarşu her ncins ile
Ol per-r neyleyem hergiz dimez dem baa
- 3 Tĝ-ı ğamze zaĥmnu gönlüm ilcn istemez
Ey şabb-i cn u dil virsem durur merhem baa
- 4 Ĥařı-ı yra nola ğam-nk olur isem ey gnll
Bulnr var mı cihn içinde bir b-ĝam baa

- 5 Luṭf yüzinden toğup gelse o mâh u âfitâb
Sebziyâ olur musahḥar cümle-i ‘âlem bana

33 (N: 261b, Ü: 3a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Gedâ isek n’ola ğam mülkinüñ sultânıyuz cânâ
Ġubâr-ı ḥaṭṭınuñ esrarınuñ ḥayrânıyuz cânâ
- 2 Ḥalîl-âsâ ele al göñlümüz rencîde-dil itme
Bir iki gün bu miḥnet-ḥânenüñ miḥmânıyuz cânâ
- 3 Şeh-i ‘aşkuñ geçer ḥükmi beden mülkinde cârîdür
Biz anuñ cân u dilden bende-i fermânıyuz cânâ
- 4 Benüm mu‘ciz kelâmumdan olurlar mürdeler zinde
Gele gör kim cihân içre ne cânlar cânıyuz cânâ
- 5 Ne demlerdür bu demler ne mübârek kıtlu şâ‘atdür
Senüñ ‘îd-ı vişâlüñ şevḳinüñ kurbânıyuz cânâ
- 6 Ser ü sâ mânı terk itdi diyü Sebzî’ye ta‘n itme
Cihânüñ lâ’übâlî bî-ser ü sâ mânıyuz cânâ

34 (Ü: 10a)

Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fe ‘û lün

- 1 Gül-ruḥları ile ideli yârı temâşâ
Bir daḥı göñül itmedi gülzârı temâşâ
- 2 Nâz ile görüp ol boyı servüñ ḥarekâtın
Ḥayrânı olup oldı dilüñ kârı temâşâ
- 3 Her kimse ben ol serv gibi eylemedüm seyr
‘Ömrümde bu nâz ile refâtı temâşâ

- 4 Şekker-şiken olanları bu tûṭî-i ṭab‘ uñ
Ḥayretde kıya itse bu güṭṭarı temâşâ
- 5 Sebze bulımadı ḥaṭ-ı ruḥsârına beñzer
Sebzî şu kıadar itdi çemen-zârı temâşâ

Ḥarfü'l-Bâ

35 (P: 16b, M: 6a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Dil-i bîmâr u zâr u nâ-tüvânımdan n’idem her şeb
İrişür nâle vü feryâd u zârından göge Yâ Rabb
- 2 Sirüşküı her gice ol mâh-ı bî-mihriñ işiginde
Ne hoş zeyn eylemişdür dir gören gök yüzini kevkeb
- 3 Anuñ-çün söylemezmiş kimseye şîrîn zebânıı kim
Yapışmuş lezzetinden biribirine ol iki leb
- 4 Nice feryâd u zârı itmesün ey ḥa‘ce ‘âşık-veş
Güneş yüzlü hilâl-ebrû ile ṭobṭoludur mektep
- 5 Dil-i bîmâr u zârımdan kime feryâd idem bilmem
Figânından uyııazlar anuñ hem-sâyeler her şeb
- 6 Şatuben cübbe vü destâruñı şehir içre ey zâhid
Viresin bâdeye gül gibi budur da‘vî-i meşreb
- 7 Mesîḥ-âsâ mezârımdan güzâr itse eger bir kez
Çürümüşken ḥayât-ı nev bulurdu Sebziyâ kıalıı

36 (P: 17a)

Fe ‘î lâ tün / Fe ‘î lâ tün / Fe ‘î lün

- 1 Yüzüne öpse kaçan zülfî niķâb
Güneşe perde olur şanki seḥâb
- 2 Kıad-i cânâneıe beñzemese serv
Düşmez idi ṭurup aıağına âb

3 Sâkî bezm içre güzel olmayıcağ
Nîş olur cânumuza nûş-ı şarâb

4 Kâmetüm halka olupdur gamdan
Nice bir öper ayağını rikâb

5 Hâ'ce gel mâlîña mağrûr olma
Âhîriñ öpse gerekdür çü türâb

6 La' l-i cânâne hayâliyle müdâm
Olalum meykede de mest ü harâb

7 Çeşmi meyl itse n'ola Sebzî dile
Meyl ider mest kaçan görse kebâb

37 (P: 17a)

Mef'û lü / Fâ' i lâ tü / Me fâ' i lü / Fâ' i lün

1 Gördi cemâl-i rûyuñı tâbende âfitâb
Cân u dil ile oldu saña bende âfitâb

2 Bir zerre tuş olam diyü yârûñ cemâline
Oldı cihân içinde perâkende âfitâb

3 Kesb itmeseydi nûrî cemâlinde ol mehûñ
Olmaz idi bu deñlü fûrûzende âfitâb

4 Ebr-i siyâhı ağlamadan eyledi halâş
İtdügi gibi şubh gibi hande âfitâb

5 Göster kaşuñı aňlaya eksüklüğün hilâl
'Arz it cemâlüñi ola şermende âfitâb

6 Başa diyü ayağını yüziniñ üstine
Yollarda itdi kendüyi efgende âfitâb

7 Pür-şevk olursa Sebzî gören n'ola ol mehi
Olur görüp cemâlini ferhunde âfitâb

38 (P: 17a, M: 6b, T: 70a, G: 277b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Gülşen-i hüsn ü melâhatde bugün bir gonca-leb
Nâz ile göñlümi aldı cânımı eyler taleb
- 2 Zülfüñ olmuşdur sebab göñlümi ber-dâr itmege
Kimse aşılmaz cihân dârında ‘ömrüm bî-sebeb
- 3 Leblerüñ devriñde nice terk idem meyḥâneyi
Bâde-i nâb olduğı yirde olur şevḳ ü ṭarab
- 4 Gözler olmuş hüsninüñ âyînesin seyr itmege
Ol sipâhî dilberi üstindeki sâz u seleb
- 5 Nev-bahâr eyyâmı gül devri nigâr ile müdâm
Sebzî nûş itse şarâbı sâḳiyâ olmaz ‘aceb

39 (P: 17b, G: 277a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Hazer kıl nâr-ı âhumdan ki her şeb
Yanar gökler yüzinde şem‘ -i kevkeb
- 2 İşidüp vaşf-ı hüsnüñ ḥalk-ı ‘âlem
Kulaḳdan ‘âşık olmuşdur saña hep
- 3 Oḳurlar *Ka‘betü’l-‘Uşşâḳ*’ı cânâ
Müşerref olalı rûyuñla mekteb
- 4 Senüñ la‘lün ḡamıyla ḥûn-ı dilden
Olupdur sâḡar-ı çeşmüm leb-â-leb
- 5 İden Sebzî’yi bir ḡamzeyle ‘âşık
Yirinde hüsn [ü] esbâbı müretteb

40 (P: 17b, A: 55a)

Mef[‘]û lû / Fâ[‘]i lâ tû / Me fâ[‘]î lû / Fâ[‘]i lûn

- 1 Öldürmedi hemân beni ol çeşm-i pür-‘ itâb
Kıldı hezâr hâne-i merdümeleri harâb
- 2 Zülfün şu deñlü diller aşupdur hesâbsız
Gamzeñ şehîd ü küştesini kim ider hesâb
- 3 Rûşen kılursa ‘âlemi her gice tañ mıdur
Her dem güneş yüzünden alur nûrî mâh-tâb
- 4 Umma sadâ-yı ‘âşıkı cânâ raķîbden
Bülbül yirini tuta mı âvâze-i gurâb
- 5 Başlar çıkarsa tañ mı derûnında Sebzî’niñ
Düşdi şarâba ‘aşkuñ ile nitekim habâb

41 (P: 18a, A: 55a)

Fe[‘]i lâ tûn / Fe[‘]i lâ tûn / Fe[‘]i lâ tûn / Fe[‘]i lûn

- 1 Yine aındurdı baña gözleri mestânı şarâb
Sâķiyâ tıldura câmı içelüm kanı şarâb
- 2 Gonca-veş târ olanıñ göñlüni gül gibi açar
Giderür her ne kadar olsa gamı anı şarâb
- 3 Bilmedükleri için hürmetini meclisde
Tutdı kâğîya iletdi nice yârânı şarâb
- 4 Deñlülenmek nice olur göstereyin ağıyâra
Göresin ortaya gelsün tavışan kanı şarâb
- 5 İtdürür Sebzî-i âşüfteye feryâd-ı hezâr
Her ne dem kim ide gül gül ruķ-ı cânânı şarâb

42 (P: 18a)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Nev-cüvân itdi perî bâde-i nâb
Tañ mı meyhâne olsa aña me’âb
- 2 Şeh-i zâlim emîr-i mülk-i fiten
Eyledi dil vilâyetini harâb
- 3 Rağş ura zerre gibi halk-ı cihân
Gösterüp gün yüzini açsa niğâb
- 4 Güzeli kim ki sevmezin dirse
Diñlemeñ *küllî müdde‘î kezzâb*
- 5 Sebzi’yi her dem itmeñüz rüsvâ
Fe’t-tekullâhe yâ uli’l-elbâb

43 (P: 18a)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Nice bir câna bunca çeşm ü ‘itâb
Aña ol günü k’ola cümle hesâb
- 2 Hâlüme zâr olup benüm ağlar
Derd ocağında döne döne kebâb
- 3 La‘l-i dilber var iken ey gönüm
Bâdeye dikme çeşmüñi çü habâb
- 4 Beni bir gözi mestüñ ey sâkî
Eyledi câm-ı ‘aşkı mest ü harâb
- 5 Sebziyâ ser-keş olma âteş-veş
Âhîr olsa gerek yiriñ çü türâb

44 (P: 18b, M: 6b, A: 52b, G: 286b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Bir güzel gördüm güzeller içre müsteşnâ vü hûb
Yandı şem‘-i hüsnine pervâne-veş cümle kulûb
- 2 Bir başuñla merd-i meydânum diyü lâf eyleme
‘Aşk çevgânına ‘âşık nice başlar oldu tûb
- 3 Sırr-ı gaybîden haber virme gel ey remmâl-i dehr
‘İlm-i gaybı kimse bilmez gayr-ı ‘*Allâmu’l-Guyûb*
- 4 Tevbe itdüm telh-kâm olduğu içün bâdeden
Ol naşûhuñ la‘l-i şîrînine *emmâ lâ etûb*
- 5 Dilber-i zer-kûba ‘âşık olalıdan Sebziyâ
Sîm-i eşküm akıdup şevk ile oldum sîne-kûb

45 (P: 19a, M: 5a, G: 287a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Hüsnuñe tâkat getürmez kimse ey ‘alî-cenâb
Âfitâb-ı ‘ârızuña zülfüñi eyle niķâb
- 2 Gördi çünkim cür‘a-i câmuñ düşer hâk üstine
Dem-be-dem dil çağırur *yâ leytenî küntü türâb*
- 3 Dôstum ser-çeşme-i âb-ı hayâtuñ ‘aynıdur
Zahm-ı tîguñ şanma virmişdür bu câna ıztırâb
- 4 Mihr idüp zülfüñ gibi lutf eyle toprakdan götür
Zerre-veş hâk olmasun dirseñ yoluñda şeyh ü şâb
- 5 Her kişiyi gerçi mest eyler şarâb-ı lâle-reng
Sebzî’yi mestâne çeşmüñdür iden mest-i harâb

‘*Allâmu’l-Guyûb*: Allâh’ın sıfatlarındandır. Kur’ân’da “*Mâide Sûresi, 109 ve 116. aetler, Tevbe Sûresi, 78. ayet, Sebe Sûresi 48. ayet*”te geçmektedir.
“*Ah ne olurdu ben bir toprak olsaydım*”. Nebe Sûresi 78/40.

46 (P: 19b, M: 5b, G: 287a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Derdüme dermân olurdı 'âlem içre ey habîb
Haste cânuma eger la' l-i lebün olsa tabîb
- 2 Kûyuñ içre yâ naşîbi zıkr ider gönlüm müdâm
Olmağ için ey kemân-ebrû aña gamzeñ naşîb
- 3 Huṭbe-i hüsnüñ senüñ ey şâh-ı hûbân-ı cihân
Cum' alar içre bülend âvâz ile oḡur ḡatîb
- 4 Cân-ı 'âşıḡdan ba'îd ola ḡarîb olmaya ḡam
Devlet-i vaşluñ müyesser olur ise 'an-ḡarîb
- 5 Sebzî'yi feryâda gelsün dir iseñ göster yüzüñ
Görmeyicek gül yüzün nâlân olur mı 'andelîb

Ḥarfü't-Tâ

47 (P: 19b, M: 5b, G: 287a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 İy saçı Leylî beni dîvâne itdüñ 'âḡıbet
'Âleme Mecnûn gibi efsâne itdüñ 'âḡıbet
- 2 Düşürüp la' lüñ hevâsıyla ḡabâb-âsâ meye
Gice gündüz sâkin-i meyḡâne itdüñ 'âḡıbet
- 3 Âşinâyı terk idüben yâr olup bî-gâneye
Şabr u 'aḡl u hûşdan bî-gâne itdüñ 'âḡıbet
- 4 Döne döne cân u dil yaḡsam n'ola ben 'âşıḡı
Şem' -i bezm-i hüsnüñe pervâne itdüñ 'âḡıbet
- 5 Ey felek irgürmedüñ bir genc-i hüsnüñ vaşlına
Hecr ile ḡam-ḡânemi vîrâne itdüñ 'âḡıbet

- 6 Şavma‘a küncinden artık yoğ iken yir zâhide
Ey lebi mül hem-dem-i peymâne itdüñ ‘âkıbet
- 7 Sebzî’ye hışm eyleyüp sürdüñ kapuñdan bilmezin
Evvelâ luţf eyleyüp cânâ ne itdüñ ‘âkıbet

48 (P: 19b, M: 5b, G: 287b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Her zamânda hem-demüñ gül yüzlü cânân oldu tut
İşüñi bülbül gibi feryâd u efgân oldu tut
- 2 ‘Âkıbet cânuñ olur âb-ı revân gibi revân
Gülşen içre maḥremüñ serv-i hırâmân oldu tut
- 3 Tâḫ-ı eyvân-ı cihânuñ kaşrına itme nazâr
Evvelâ ma‘ mûr olur şon demde vîrân oldu tut
- 4 Kaşr-ı dünyâyı dilersün ‘ayş içün cânân ile
Eyleyüp zevḫ u şafâ ḫâk ile yeksân oldu tut
- 5 Menzilüñ âḫir olur iy Sebzî çün-kim zîr-i ḫâk
On sekiz biñ ‘âleme kendüñi sulţân oldu tut

49 (P: 20a, M: 7a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Olalıdan gül gibi ol ḡonca-leb ra‘ nâ yigit
Şalınur maḡrûr olup ḫüsnine ol zîbâ yigit
- 2 Cür‘a-veş pâ-mâl idüp bezm-i firâḫa şaldı âḫ
Meykede küncinde olmuşken ḫadeḫ-peymâ yigit
- 3 Kim nazâr eylese anı öldürür pervâ yimez
Görmedüm bunuñ gibi bî-raḫm ü bî-pervâ yigit
- 4 Var iken ḫüsnüñ zamânı dünyada itme cefâ
Bâḫî ḫalmaz kimseye bu ḫüsn ü bu zîbâ yigit

- 5 Ğamzeden ħançer çeküp öldüresin lâyıķ mıdır
La‘l-i cân-baĥşuñla olmuşken Mesîĥ-âsâ yigit
- 6 Süze süze şanuram ħanını ‘uşşâķuñ içer
Nergîsini süzdüğünce ol gözi şehlâ yigit
- 7 Gül yüzi devrinde Sebzî nice feryâd itmeyem
Eyledi ‘aşıkların bülbül gibi şeydâ yigit

50 (P: 20a)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Kime tecellî eylese ey dil cemâl-i dôst
Dilde ħomaz ħarâr u teninde mecâl-i dôst
- 2 Fersûde ħalbim bulur idi ħayât-ı nev
İrişse idi baña nesîm-i şimâl-i dôst
- 3 Hızr u Mesîĥ gelmez ise n’ola şûrete
Âb-ı ħayâtı zulmet ħomadı zülâl-i dôst
- 4 Yârûñ firâķı şerĥin ide kimi diñlesem
Yâ Rabb kime müyesser olupdur vişâl-i dôst
- 5 Nesne ħomadı çeşmi gibi ħâret eyledi
Dil ħişverini dutalı ħayl-i ħayâl-i dôst
- 6 Kâfir raķîbe biz ne içün eyledük ħazâ
Şorsa bilürdi baña eger vaşf-ı ħâl-i dôst
- 7 Dîvâne eyleyen seni Sebzî’ye kim diseñ
Gün ruĥlarıyla ħamzeleriyle hilâl-i dôst

51 (P: 20b, T: 83a, G: 275a)

Fe‘i lâ tün / Fe‘i lâ tün / Fe‘i lâ tün / Fe‘i lün

- 1 İy nesîm-i seĥerî cânımı cânâna ilet
Bülbül-i ‘aşıkı ya‘nî ki gülistâna ilet

- 2 Nâr-ı ‘aşka yaqayın külli tenüm nûr olsun
Dil-i pervânemi ol şem‘-i şebistâna ilet
- 3 Gözleri ağlamadan görmez olan Ya‘ kûb’uñ
İy şabâ var haberin Yûsuf-ı Ken‘ âna ilet
- 4 Cân-ı şîrîni revân itdi diyü ‘özü ile
Tuñfe-i ‘âşıkı ol husrev-i hûbâna ilet
- 5 Ten-i Câmî dir iseñ bula hayât-ı tâze
Sebzî’nüñ var yûri şî‘rini Hôrâsân’a ilet

52 (P: 20b)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Hatt-ı ruñuñla la‘l-i lebüñ ey melek-şîfât
Hızr u Mesîh gibi virür mürdeye hayât
- 2 Meyl itmese kûluna n’ola ol şeh-i cemâl
İtmez gedâya şâh-ı cihân olan iltifât
- 3 Hüsñüñ güneş gibi vireli ‘âleme ziyâ
Ser-geştedür hilâl ile zerrât-ı kâ’inât
- 4 Kayd-ı ta‘alluķı saña var itme pây-ı bend
Fikr it özüñi kıl yûri terk-i ta‘alluķât
- 5 Dil müşkilini hâll idemez kimse Sebzîyâ
Çokdur cihânda gerçi ki hâllâl-ı müşkilât

53 (P: 21a)

Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lün

- 1 Eyleyelden nûra müstağrak cihânı rûy-ı döst
Tûtiyâdur dîde-i ‘uşşâka hâk-i kûy-ı döst

2a- Nâr-ı ‘aşka yaqayın külli tenüm nûr olsun / Nâr-ı ‘aşka yaqayın cümle tenüm nûr olsun G / Nâr-ı ‘aşka yaqayın gül tenümi nâr olsun T

- 2 Bu dil-i divâneyi uşlatmak için sa‘y idüp
Bend idüpdür zülfünüñ zencîrine gîsû-yı dîst
- 3 İstemez mâh-ı nevi tâk-ı felekde görmege
Her kimüñ kim ham idüpdür kâmetin ebrû-yı dîst
- 4 Kalkamaz yirden tayanmasa ‘aşâyâ sihr ile
Nergis-i bîmâr idüpdür gamze-i câdû-yı dîst
- 5 Mâh u hurşîde nazar kılmazlar oldı zerrece
‘Âleme nûr u ziyâ-bağş olalıdan rûy-ı dîst
- 6 Kâr u bârına cihânuñ yağışur mı ey gönül
Her kimüñ kim kâr u bârı ola cüst ü cûy-ı dîst
- 7 Kûyına varduğıña rencîde-hâtır olmasun
Sebziyâ gâyetde nâzükdür hâzer kıl hûy-ı dîst

54 (P: 21a, G: 285a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Ne sihrüñ var ‘aceb ey serv-kâmet
Otursañ fitnedür tursañ kıyâmet
- 2 Elüñe hançeri bir ân alduñ
Beni öldür begüm itme melâmet
- 3 Harâmî çeşmüñe baş koşmaz idi
Eger kaşuñda olsa istikâmet
- 4 Beni meyhânededen men‘ itme şûfî
Yakîn bil kim budur râh-ı selâmet
- 5 O hûnî kanum içdüğine Sebzî
Olupdur gözleri ‘ayn-ı ‘âlâmet

1a- ey / ... G

1b- tursan / dursan G

2a- hançer-i bürrânı / hançeri bir ân G

55 (P: 21b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Cân ile ölsem eger n’ola taleb-kâr-ı cihet
Yağdı gönlümi harâb eyledi efkâr-ı cihet
- 2 Görse her ehl-i cihet derdümü ol dem dir idi
Olmasun buncılayın kimse giriftâr-ı cihet
- 3 İstedüm varup eṭıbbâya su’âlüme cevâb
Merhem ile eyü olmaz didi efkâr-ı cihet
- 4 Sezmezem cân-ı gam-âzürdesini ide halâş
Bister-i derde düşüp kim k’ola bîmâr-ı cihet
- 5 Gece bülbül yirine zâğ u zağan hayf u dirîğ
Menzil olmaya dil-i bülbüle gülzâr-ı cihet
- 6 Karlığan girsün irişmez şu kadar keşreti var
Şehr-i İstanbul’uñ olsa der ü dîvâr-ı cihet
- 7 Şu kadar ḥ̣âr u hacıl itdi beni çarḥ-ı denî
Görsem isterdüm eger Hâzret-i Hünkâr-ı cihet
- 8 Yüzi gün alnı kamer yolına harc eyler idüm
Ay başında ele girse idi dînâr-ı cihet
- 9 Nice bir kıla yıkuḡ gam yime kim bir gün ola
Yapa gönlüñ evini lutf ile mi‘ mâr-ı cihet
- 10 Göz göre sen var iken Sebzî eyâ kân-ı kerem
Kime vara yüz ura isteye yalvar-ı cihet
- 11 Ey gönül cehd idegör dâmenin elden kıomağıl
İster iseñ ki ide seni sezâ-vâr-ı cihet

56 (G: 128a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

- 1 Kıyâm itse kaçan ol serv-ķâmet
Gören dir şübhesüz kopardı kıyâmet
- 2 Helâk eylese tîğ-ı ğamze ile
Hemîşe yâr ola sağ u selâmet
- 3 Geçüp her-câyîlerden tevbe ile
Soñ ucu aşşı kılmazmış nedâmet
- 4 Selâmet ehli olmaz hem-nişînüm
Olaldan meskenüm kûy-ı melâmet
- 5 O mâha 'âşık olduğına her-dem
Olur Sebzî gözün yaşı 'âlâmet

57 (G: 128b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

- 1 Görinmez nice gün oldu ol âfet
Helâk itdi beni bu derd ü ħasret
- 2 Ten-i mürde ħayât-ı tâze bulsun
Götür topraķdan iriş â kıyâmet
- 3 Görüp zeyn ü zer-i dünyâyı bakmaz
Gerekdür er olan kişide 'ibret
- 4 Ruĥuñ naķşına olmadı müşâbih
Nice kez yazdı çizdi Mânî şûret
- 5 Başumda ħâk-i pâyüñ oldu tâcum
Olur mı bundan özge baña 'izzet
- 6 Kapañdan itme ırağ eşk-i çeşmüm
Bulur çarĥ-ı felek encümle zînet

- 7 N'ola gün gibi meşhûr olsa iy mâh
Tutupdur 'aşkun ile Sebzî şöret

Harfî's-Sâ

58 (P: 21b, M: 7a, G: 287b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Añılmağa kişinüñ sevdüğü olur seven bâ' is
Nitekim şöret-i Şîrîn'e oldı Kûh-ken bâ' is
- 2 Züleyhâ kande çâk eylerdi şabrı câmesin ey dil
Eger kim olmasaydı Yûsuf-ı gül-pîrehen bâ' is
- 3 Esîr itdi beni çâh-ı zekanda zülf-i şeb-rengi
Velî öldürmege oldı o çeşm-i pür-fiten bâ' is
- 4 Cemâli şem' inüñ şevki helâk eyler beni âhir
Olur pervâne katline çü şem' -i encümen bâ' is
- 5 Raķîb-i küştenüñ kanını kim da' vâ ider çün kim
Meşeldür bu ki gavğaya ölür Sebzî olan bâ' is

59 (T: 92b, G: 128a)

Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lün

- 1 Eylesem bir zerre ben mihr-i dıraşşân ile baḡs
Bir gedâ dirler fuzûlî itdi sultân ile baḡs
- 2 Cennet-i firdevs haḡḡı hâl ü haḡḡıyla bozar
Şehrümüz dilberleri eylerse ğılmân ile baḡs
- 3 Göñül içre yir bulam dirseñ eger kim dâ'imâ
Sözine itme 'inâd u kılma cânân ile baḡs
- 4 Şol kadar buldı ta' ayyün bâb-ı nâz u şivede
Ehl-i fitne idemez ol çeşm-i fettân ile baḡs

5b- gavğaya / 'âlemde G

1. mısra G'de 2. mısra olarak yazılmış.

- 5 Zinde eyler mürdeyi cânâ lebûñ ‘Îsî gibi
Eyleseñ n’ola Şifâ bâbında Lokmân ile baḥş
- 6 Naẓm meydânında ẓapdum ben feşâḥat tûbını
Eylesem ‘âciz ẓala Şaḥbân u Ḥassân ile baḥş
- 7 Sebziyâ ḥaddüm degül söz söylesem cânân ile
Bûlbûl-i şeydâ ider mi verd-i ḥandân ile baḥş

Ḥarfî’l-Cîm

60 (P: 22a, M: 7b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 ẖamu ‘âlem saña dirse o serv-i gül-bedenden geç
Şaḥın geçmesin andan var yûri cân ile tenden geç
- 2 Sürûḥ-rûy olayın dirseñ cihân içre şafaḥ gibi
Şehîd ol ğamzesi tîĝıyla dildâruñ kefinden geç
- 3 Nedür bu cûbbe vü destâr u fâḥir câme ey ḥâce
Bürinüp ‘aşḳ şâlin egniñe ẓayd-ı bedenden geç
- 4 Geçen yârânlara meclisde teklîf eyleme bâde
Kerem it ğılzet itme sâḳî luṭf eyle geçenden geç
- 5 Gönül Ya‘ḳûb’ına beytü’l-ḥazende ẓanlar aĝladur
Nice şabr-ı cemîl ol Yûsuf-ı gül-pîrehenden geç
- 6 İkiye bir de mest olup çeküp müjĝânları tîĝın
Helâk eyler seni ey dil o çeşm-i pür-fitenden geç
- 7 Ma‘ânî câmını baña şunardı sâḳî-i vaḥdet
Ezel bezmine gelmemiş iken bir kimse benden geç
- 8 Bir el öñdin ideĝör cânıñı cânâneye teslîm
Dimedin gelmedi bezm-i nigâra kimse senden geç

- 9 O ھاٲٲ-ı nev-bahâruñ ‘ aşkına düşdüñ çün ey Sebzî
Bahârı añma şimden-girü gel seyr-i çemenden geç

61 (P: 22b, G: 279a)

Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün

- 1 Beñzi şaru güzelüm ‘ âşıka beñzer nârenc
Sevdi beñzer yine bir şûh-ı sitem-kâr nârenc
- 2 Anuñ içün kıomaz elden anı her sıb-zekân
Gösterür kendüyi başdan ayağa zer nârenc
- 3 Tıfl şâh üzre tırurken şararup düşdi yire
Bildı kim mülk-i fenâdan sefer eyler nârenc
- 4 Her mehüñ ğabğab-ı turuncına meyl itme görüp
Elden ele çü bilürsin gezer ekşer nârenc
- 5 Rûy-ı zerd ile kabûl eyleye cânân umarın
Şoħbete çünki virür zînet ü zîver nârenc
- 6 Ğabğabı ħasreti ile ölü isem yâruñ
Di ki ser-ķabrümüñ üstinde ser-â-ser nârenc
- 7 Sebziyâ ‘ âşıķ-ı şûrîde gibi şâm u seħer
Şöyle beñzer arayup dilberin ister nârenc

62 (P: 22b)

Fa ‘ i lâ tün / Fa ‘ i lâ tün / Fa ‘ i lün

- 1 Mihr-i ħüsnüñ yaķalı dilde sirâc
Zerrece ķalmadı mihre ihtiyâc
- 2 Kûyuñ olsa ħâk-i pâyuñla naşîb
İstemezdüm pâdişâhum taħt u tâc

4b- gezer ekşer / güzer eyler G

5a- zerd ile / zerdümle G

5. beyit G’de 6. beyit olarak geçmektedir.

6b- ser / siz P

3 Mihr-i Hakk her zerreden eyler zuhûr
Kıl temâşâ cân u dil çeşmini aç

4 Gözlerüñden haste olan ‘âşıka
Ey tabîbüm câm-ı la‘lûndür ‘ilâc

5 Düşse şohbet bir gice ol mâh ile
Uyma encüm gibi tur gözüñi ac

6 Söylemege raṭb u yâbis ‘âşıka
Gelmedi zâhid gibi yâbis mizâc

7 Yok dime Sebzî’ye gel bir bûse vir
Ehl-i hüsn olanlar olmazlar lecâc

63 (P: 23a)

Fa ‘i lâ tûn / Fa ‘i lâ tûn / Fa ‘i lûn

1 N’eyledüm ben ol gözi mestâne hîç
Nûş ider kınumı kınmaz kına hîç

2 Genc-i vaşl-ı yârla bugün dirîğ
Olmadı ma‘mûr bu vîrâne hîç

3 La‘l-i yâruñ mesti idi dil ezel
Olmadın peymâne vü meyḥâne hîç

4 Hîç rahm itme görüp dil şem‘-i bezm
Her gice ölür nice pervâne hîç

5 Var mı bir ‘âşık görüp sâķî lebin
Meclis içre almıya pervâne hîç

6 Hûâb-ı mevte yüz tutup dir işiden
Görmedüm bunuñ gibi efsâne hîç

7 Her perîniñ zülfi zencîrin diler
Görmedüm Sebzî gibi dîvâne hîç

64 (P: 23a, M: 7b, T: 95a, G 287b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Kim ki yârından cüdâ olup ola haste-mizâc
Eyleyemez ger Mesîh olsa tabîb aña ‘ilâc
- 2 Bir şehe dil virmişem dünyâ sarâyında bugün
Hâk-i pâyn tâc idinür başına her ehl-i tâc
- 3 Seng-i miñnet mesnedüm başumda biñ dürlü belâ
Mülk-i ğam sultânıyam baña gerekmez taht u tâc
- 4 Zâhidâ pervâne-veş ‘âşık nice tolaşmasun
Hüsn-i yârı kendi şun‘ından uyardı çok sirâc
- 5 İrmesün dirsene metâ‘ı hüsnüñe hergiz kesâd
Müşteriye eyle mâhum meyl bulmışken revâc
- 6 Meh gibi her dem kanâ‘at eyleyen bir nân ile
Varuban kimseye Sebzî ‘arza kılmaz ihtiyâc

Harfî’l-Hâ

65 (P: 23b, G: 288a, A: 62a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 La‘lün üzre yazalı kudret eli hatt-ı melîh
Kim görürse anı yâkûtdan eyler tercîh
- 2 Mürdeler bulsa n’ola Hızır gibi ‘ömr-i dırâz
La‘l-i cân-bağşuñ ile zindedür enfâs-ı Mesîh
- 3 Öldürün yârını terk eyleyenün kanı helâl
Müfti-i ‘aşk didi baña budur nakl-i şahîh

1a- ola / yatur T, G

1b- Eyleyemez ger Mesîh olsa tabîb aña ‘ilâc / Eyleyemez ger tabîb-i hâzık olursa ‘ilâc
T, G

3. beyit P, M ve T’de yok.

3b- budur / odur G

4 Zülfüñ ile şu Һarâmî gözüne söyle begüm
Yol başup Һan döküben eylesün zulum-ı şarîҺ

5 Görse bu şi‘r-i revân-baҺşsı diseydi fuşahâ
Olmaya Sebzî gibi mülk-i faşâҺatde faşîҺ

66 (P: 23b)

Me fâ‘i lün / Fe‘i lâ tün / Me fâ‘i lün / Fe‘i lün

1 Bahâr irişdi ele aldı lâleler aqdâҺ
Şafâ virür getür ey sâķî rûҺa kâse-i râҺ

2 Şu deñlü‘ aşķuñda düşmüş durur bu cân u gönül
Һadîş-i zülf ü ruҺuñ virdidür mesâ vü şabâҺ

3 İrişdi rûze diyü muhtesib Һapatdı yine
Der-i esâş-ı Һarâbatı fetҺ ide fettâҺ

4 Olup bu tekye-i‘ uzletde zikriñe meşgûl
Du‘â-yı devletüñi eylerem şabâҺ u revâҺ

5 Çü düşdi bir şanemüñ câm-ı‘ aşķına Sebzî
Yir itmez anda ola sâķî tevbe ile şalâҺ

67 (P: 23b, M: 7b, T: 101b)

Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lün

1 La‘lden başına urındı yine efser ҺadeҺ
Şâh olup cünd-i ğamı almağa Һasd eyler ҺadeҺ

2 Kimse almasun diyü meclisde bûse sâķiyâ
Her Һabâbı çeşm idinmiş la‘lüñi gözler ҺadeҺ

3 Sen gözi mestâneden ayru dem-â-dem ğun olup
Hep Һarâb olsun baña nûş eyler isem ger ҺadeҺ

4 Һoma elden ayağı bir sîm-ber ile rûz u şeb
Gülşen içre nergis almışken eline zer ҺadeҺ

- 5 Bûsesin alam diyü her demde la‘l-i dilberüñ
Tolaşur binmiş ayağa bezmi ser-tâ-ser kadeh
- 6 Gülsitânda şâh-ı gül bezmi içün olmuş durur
Gonca-i sûsen şurâhî lâleler güller kadeh
- 7 Dilberüñ ‘aks-i ruḥun seyr itdürür miydi müdâm
Olmasaydı Sebziyâ mir’ât-ı İskender kadeh

68 (P: 24a, M: 8a, G: 287b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Sür şarâbı sâkiyâ yâr olmuş iken hem-kadeh
Devlet el virdi getür dilden gidersün ğam kadeh
- 2 La‘l-i yâruñ mest ü şeydâsıydı dil rûz-ı ezel
Olmadın bezm-i cihân içre gil-i Âdem kadeh
- 3 Ğuşşadan meyḥâne küncin nice itmeyem penâh
Varduğumca dest-gîr olur baña her dem kadeh
- 4 Tağıdup cünd-i ğamı mülk-i şafâya şâh idüp
Hoş tutar bâde müdâm eyler beni ḥurrem kadeh
- 5 Şoḥbete şevḳ ü şafâ virmek içün dilber gibi
Giydi gül-gûn câmesini hem şurâhî hem kadeh
- 6 Sen gözi mestüñ leb-i la‘li şafâsundan durur
Alduğı her dem eline cümle-i ‘âlem kadeh
- 7 Bildi kim bezm-i cihân bâda varur mişl-i ḥabâb
Anuñ içün komadı Sebzî elinden Cem kadeh

6. beyit G’de yok.

7a- bâda / yâra G

69 (T: 99b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Göreliden der-i meyhâneyi iy dil meftûh
Der-i devlet açılup oldu baña feth ü fütûh
- 2 Cânını kim ki revân itse bulur tâze hayât
Leblerüñdür var ise hastelere râhat-ı rûh
- 3 Mestlikden ne mesâ vü ne şabâhı bilürüz
Sâkî-i bezm-i şafâ içürelî câm-ı şabûh
- 4 ‘Âkıbet baħr-i fenâ ğarkasıdur fülk-i vücûd
Şabr-ı Eyyûb idüp ger olasın ‘ömr ile Nûh
- 5 Yârı pehlûya çeküp leblerin emsem bir şeb
Sebziyâ sîne şafâ bulup olur râhat-ı rûh

Harfû'l-Hâ

70 (P: 24a A: 62b, T: 103a, H: 96a)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Piyâle meclis içinde lebün öper küstâh
Nite ki câme hemîşe tenün çoçar küstâh
- 2 Giceyi gündüze katup çoçardum ol güzeli
Şokulmasaydı gelüp ortaya şehir küstâh
- 3 Lebiden almağa yârûñ ben utanam bûse
Revâ mı koynına sürte hemîşe her küstâh
- 4 İrişdi meykedeye muhtesib ‘ale’t-ta‘ cîl
Kopardı rind-i mey-âşâma şûr u şer küstâh
- 5 Rızâsı olmayıcağ dilberün lebin öpme
Bilürsin olmaz eyâ Sebzi mu‘teber küstâh

71 (P: 24b, A: 62b, T: 104b)

Mef'û lü / Fâ'î lâ tü / Me fâ'î lü / Fâ'î lün

- 1 Nûş ideli nigâr ile sâķî şarâb-ı telh
Şîrîn gelür mezâķuma şimdi her âb-ı telh
- 2 Hecr âteşinde yañmış iken ey gönül ciger
Bezm ehline getürmek olur mı kebâb-ı telh
- 3 Cânum cihânda lezzet ile geçmedi diyen
Nûş eylesün nigâr ile şâfi şarâb-ı telh
- 4 Şîrîn lebünden eyleyicek bûseñi taleb
Lâyık mıdur ki hışm ile virmek cevâb-ı telh
- 5 Şîrîn lebünden irişe andan ne dadı var
Agyâra luţf Sebzî'ye cânâ'itâb-ı telh

72 (P: 24b, M: 8a, G: 288a)

Fe'î lâ tün / Fe'î lâ tün / Fe'î lâ tün / Fe'î lün

- 1 Takdı başına yine nâz ile cânân gül-i sürh
Oldı'aksiyle cihânuñ yüzi yeksân gül-i sürh
- 2 Reng-i ruyuñ gibi bulmadı gülistânda hezâr
Getüreliden berü bu'âleme devrân gül-i sürh
- 3 Alalı sebz-nikâbını şabâ rûyından
İtdürür bülbül-i şûrîdeye efğân gül-i sürh
- 4 Aradum bâd-ı şabâ gibi cihân gülzârın
Yok durur sencileyin var hezârân gül-i sürh
- 5 Gördügi dem seni ey gonca-i gülzâr-ı cihân
Eyledi'âşık olup çâk-i girîbân gül-i sürh
- 6 Yüzünüñ hasretine çihrelerine sürüben
Taķdılar başlarına cümle-i yârân gül-i sürh

- 7 Mest olup şevki ile na‘ralar ider bî-bâk
Sebziyâ oldı gibi bâde-i rindân gül-i sürh

73 (T: 102b, A: 62b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Hâkkuñ emrinde dil olmazdı bu deñlü küstâh
Penbe-i ğaflet ile tölmasa ger râh-ı şumâh
- 2 Halka bu şerhalarum şerh ü beyân eylemege
Ney gibi derd ile bu sînem olupdur şûrâh
- 3 Şâhiyam mülk-i cihânuñ diyü mağrûr olma
Arta qaldı nice Dârâ ile Cem’den bu kâh
- 4 Rağş-ı himmet iremez her ne qadar sa‘y itse
‘Arşa-i mülk-i cihân olmayıcaq aña ferâh
- 5 Sebzi her ruqları gül yârı görüp nâle kıllur
Beñzer ol bülbüle zârîlik ider şâh-be-şâh

Harfû’d-Dâl

74 (P: 25a, M: 8b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 ‘Âleme şevk u şafâ virdi yine çün meh-i ‘îd
Sâkiyâ câmı kırıp eyle ki ğam ola ba‘îd
- 2 Va‘de itmişdi gele seyr ide bayram yirini
Gelmedi dilberüm oldı baña ol va‘de va‘îd
- 3 Düşına ala cenâzem götüre hûrîler
Ğamzesiyle beni kûyında nigâr itse şehîd
- 4 Bülbül-i câna olurdı gül-i gülzâr-ı neşât
Gül gül olsaydı eger bâdeden ol rûy-ı sefid

2b- Ney gibi derdile / Derdile ney gibi A

Bu gazelin A nüshasında sadece 1 ve 2. beyitler bulunmaktadır.

- 5 Yâr Sebzî'ye ziyâde ider oldı lûtfın
Eylesün Tañrı anuñ devlet ü 'ömrini mezîd

75 (P: 25a, M: 8b, G: 280a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Kim ki zevkın sürmege bir dil-rübâ eyler ümîd
'Âlem içre ol hemân derd ü belâ eyler ümîd

- 2 Derd-i 'aşkuña düşüp dil ey tabîb-i cân u ten
Leblerüñ dârü's-şifâsından şifâ eyler ümîd

- 3 Nûr haqqı 'ârızuñ rûşen temâşâ itmege
Hâk-i pâyuñden bu çeşmüm tûtiyâ eyler ümîd

- 4 Bu 'acebdür kim benüm dîvâne göñlüm ey perî
Sen cefâ-hû yârdan mihr ü vefâ eyler ümîd

- 5 Ğurbet içre ârzû kılduğımı Sebzî 'aşkuñı
Beñzer ol bî-gâneye kim âşinâ eyler ümîd

76 (P: 25b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Alur 'îd irdi diyü başına şâh u gedâ dülbend
Elimde sîm ü zer yok kim alam ben bî-nevâ dülbend

- 2 Ğam-ı câme yiterken ben faķîre gör belâyı kim
Ezildi pâre pâre oldı gitdi ol kabâ dülbend

- 3 Uzun boylu semen sîmâ güzel gibi revân anı
Çekerdüm sîneye lûf eyleyüp kılsañ 'atâ dülbend

- 4 Şararlar mıydı 'âşıklar anı mihr ü maħabbetle
Ten-i sîmîniñe benzemese ey meh-liķâ dülbend

- 5 Cihânda oñmaduķ başuñ bulurdı Sebziyâ devlet
Vireydi ol seḫâ-kânı eger bir müntehâ dülband

77 (P: 25b, A: 61b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Ne şîrîn yâr olur gör ey şeker-ḫand
Ḳadüñe beñzedür kendin ney-ḫand
- 2 Ferâgat itmez ey zâhid güzelden
Şu deñlü eyledüm ben göñlüme pend
- 3 Ne dâm olur siyeh zülfüñ ‘aceb kim
Düşer bendine dâna vü ḫired-mend
- 4 Ḳo ben bende olayın ḫidmetüñde
Olnca itme âzâd ey Ḥudâvend
- 5 Cefâyı terk idüp mihr eylemege
İnanmazam eger eylerse sevgend
- 6 Dilâ ol kâkûl içün kim ne dirdi
Seni bir ḫîle ile eylese bend
- 7 Seni añdurmağa rûy-ı zemînde
Yiter ey Sebzi şî‘rûñ saña ferzend

78 (P: 25b, M: 9a)

Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lün

- 1 Nâz ile seyr eylese ol serv-ḫâmetler meded
Ḳoparurlar başuma ol dem ḫıyâmetler meded
- 2 Ğamzelerden tîğ ele alup ḫarâmîler gibi
Yol başup kanlar dokerler çeşmi âfetler meded
- 3 Dûzaḫ olup yirimiz mîzânımız olur şaḫîl
İrmez ise ey Ḥudâ senden ‘inâyetler meded

- 4 Zâhidâ ıslâh olur şanma naşihatle bizi
Vây aña kim itmese Hâdî hidâyetler meded
- 5 Zülfî ile gözleri yolum başup kanum döker
Bilmezem kime idem Sebzî şikâyetler meded

79 (P: 26b)

Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün

- 1 Düşdi bir yâr-ı cefâ-kâra dil eyvâh meded
Hasret ü derd ile mihr gice dirin âh meded
- 2 Şeb-i hicrânda kalup görmesün eylük günini
Dôstdan itdi cüdâ düşmen-i bed-hâh meded
- 3 Düşdi ‘ aşk âteşine cân u gönül ile halâş
Meded Allâh meded Hayy meded Allâh meded
- 4 Bâkîdür diyü gurûr eyleme jeng eylesesün
Hüsniñ âyînesini âh-ı seher-gâh meded
- 5 Sebziyâ ben nice feryâd u figân itmeyeyin
Zülfî başdı yolumı zulm ile nâ-gâh meded

80 (P: 26b, T: 110a, H: 102b)

Me fâ ‘ i lün / Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ û lün

- 1 Yanuñda n’oldı suçum ey perî-zâd
Beni öldürdüñ itdüñ düşmenüm şâd
- 2 Senüñle âşinâlık böyle mi olur
Beni bî-gâne itdüñ itmedüñ yâd
- 3 Dil-i sengînüñ te’sîr itmez
Îrür âhum odından gerçi pûlâd
- 4 Elinden ey dil ol sultân-ı hüsniñ
Kime feryâd ideyin dâd u feryâd

- 5 Keserken Sebzî kûh-ı bî-sütûnı
Düşinde dağı görmemişdi Ferhâd

81 (P: 26b)

Mef'û lü / Fâ'î lâ tü / Me fâ'î lü / Fâ'î lün

- 1 Çün kim görindi burc-ı felekde hilâl-i 'îd
Toldı cihâna şevk ile câh u celâl-i 'îd

- 2 Yazdı felek şaḥîfesine kâtib-i kazâ
Bir râ-yı zer ki 'âleme olmağa dâl-i 'îd

- 3 Bayram yirini cennet-i firdevse döndürüp
Rağbet komadı ḥûriye şaḥîb-cemâl-i 'îd

- 4 Vaşluñla n'ola şâd olur ise bu cân u ten
Zevk u şafâ virür kişiye çün vişâl-i 'îd

- 5 Vuşlatda hecrini añuben olmağıl melûl
Ey 'âşık-ı feraḥ-zede olmaz melâl-i 'îd

- 6 'Abdüñ durur ki Sebzî gibi reşk idüp anı
Yañlış okudı kaşd ile ehl-i kemâl-i 'îd

- 7 İrişmiş idi rûze-i hecr içre cân lebe
İrgürdi yâra olmalıdur pâ-y-mâl-i 'îd

82 (P: 27a, M: 9b)

Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lün

- 1 Olmasaydı mâh-ı nev çarḥ üzre şekl-i câm-ı 'îd
Bâdeden mest olmaz idi rind-i dürd-âşâm-ı 'îd

- 2 Her kişi yârınuñ irdi bûsesi in'âmina
Âh kim olmadı bayrâmlık baña eyyâm-ı 'îd

- 3 Hûr-veş dâmen-keşân seyre gelince ol perî
Gördi ḥayrân kaldı taşvîrinde ḥaşş u 'âm-ı 'îd

- 4 Zînetiyle böyle ta‘ zîm eylemezlerdi eger
Girmeseydi halk-ı ‘ âlem gûşına peygâm-ı ‘ îd
- 5 Birbirinden mûntehâ hûbân-ı şehr-âşûb ile
Dimek olmaz hâşılı saña nedür hengâm-ı ‘ îd
- 6 Gelmesün lâzım degül şekker-fürûşa dek yiter
Dilberün la‘ liyle çeşmi şekker ü bâdâm-ı ‘ îd
- 7 N’ola umsañ her güzel vaşlına idüp bûsesin
Olı gelmişdir ezelden Sebziyâ in‘ âm-ı ‘ îd

83 (P: 27a)

Mef‘ û lü / Fâ ‘ i lâ tü / Me fâ ‘ î lü / Fâ ‘ i lün

- 1 Halka olalı gûşuña cânâ hilâl-i ‘ îd
Oldı felekde ğurre-i ğarrâ hilâl-i ‘ îd
- 2 Câm eyleyen sıfâl-i seg-i kûyuñı müdâm
İçmez olursa sâgar-ı şahbâ hilâl-i ‘ îd
- 3 ‘ Arz eyleyince kaçını Leylî-veşüm gibi
Mecnûn mişâli eyledi şeydâ hilâl-i ‘ îd
- 4 Yâruñ görince nâhunı ‘ aksini şındı halk
Tâk-ı felekde oldı hüveydâ hilâl-i ‘ îd
- 5 Cellâd-ı çarh başını kesmezdi bir kesek
Hançer eline virmese kat‘ â hilâl-i ‘ îd
- 6 Eksük gedük kul olalı saña Vuşûlî Beg
Buldı felekde melce’ vü me’vâ hilâl-i ‘ îd
- 7 ‘ Ayş ehline berât ola mı idi keh-keşân
Altun kalemle çekmese tuğrâ hilâl-i ‘ îd

- 8 Na‘ liyle sîne pür olalı göñlüm istemez
Olsa eger ki tobtolu dünyâ hilâl-i ‘îd
- 9 Bir barmağına beñzemez iken niçün tutar
Her demde böyle kendüye ‘ulyâ hilâl-i ‘îd
- 10 Fi’l-cümle saña beñzer idi bulsa fi’l-meşel
Hâl ü hatıyla zülf-i semen-sâ hilâl-i ‘îd
- 11 Sebzi görüp bu nazm-ı güher-pâşuñı senüñ
İtdi nişâr lü’lü-i lâlâ hilâl-i ‘îd

84 (A: 48a)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Bu âb u reng ile bulunur mı saña bedel
Gülzâr-ı hüsn içinde sehî-ğad ü lâle-ğad
- 2 Raḥm eyle hâl-i zâruma gel ey tabîb-i cân
Bu derd-i ‘aşkı çekmedi ‘âlemde bir eḡad
- 3 Kaşuñ ‘izâruñ üzre eyâ meh gören didi
Virmiş ḡasen yazılmağ ile âfitâba med
- 4 Sâḡî lebüñ şafâsına meyhânede müdâm
Alırlar oldu gül gibi câmı yeden bi-yed
- 5 Kible kapusına idüp işigi taşına
Bir şâha ḡıdmet eyle der-i devlet-i ebed
- 6 İrem vişâline umarum şâdmân olam
Cânâ firâḡuñ ile helâk olmasa cesed
- 7 Maḡbûl-ı ḡalk olduğı Ḥaḡḡ’uñ ‘atâsıdur
Her nazmı süst eylesesün Sebzi’ye ḡased

84. gazelin matla‘ beyti yoktur. Muhtemelen arada bir varak eksiktir.

85 (A: 48a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Olalıdan berî sen hüsni ile tûbâ Ahmed
Beñzemez kaddüñe cennetdeki tûbâ Ahmed
- 2 Gün gibi burc-ı melâhatden olinca peydâ
Didiler râ kaşuñâ gurre-i garrâ Ahmed
- 3 Eylesem hıdmetüñi gicede vü gündüzde
Baña yiterdi hemân manşıb-ı a' lâ Ahmed
- 4 La' l-i lebüñle nişân eyle bu sînem üzre
Çün olur olsa kumâş üstine tamğa Ahmed
- 5 Müntehâ olmuş iken sidre-kadûñ tûbâdan
Dağı bir dilbere meyl itmezsin aşlâ Ahmed
- 6 Hüsni-i pîrâ olalı dünyada ben bildüğüm ol
Gelmedi sencileyin ' âleme zîbâ Ahmed
- 7 Nev-bahâr-ı ruhuñâ ' âşık olaldan Sebzî
Oldı ber-vech ile âşüfte vü şeydâ Ahmed

86 (A: 48a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Mübtelâ oldı bu gönülüm yine bir yâra meded
Müjesi tîğı ider sînemi bir pâre meded
- 2 Çemenî câme geyüp serv gibi şalınma
Döyemez kimse bu şîveyle bu refâtara meded
- 3 Kûyuñuñ dârü-şifâsında yatup ol didirür
Ey tabîbüm dil-i bîmâraya bir çâre meded
- 4 Bezm-i fûrkatde beni hasret ile öldürdüñ
Varma ' ayş eylemege hâne-i ağıyâra meded

- 5 Kâğı meclisde görürse leb-i mey-gûnları
Küp düşer bâde-i sâkî dil-i âvâre meded
- 6 Şöyle çok başlu durur zülf-i nigârûñ ey dil
Bûse-i la‘line şormaz o yüzi kâra meded
- 7 Sevmişem bir meh-i nâ-mihr cefâ tîğıyla
Bir degül Sebzî eder cismini biñ pâre meded

87 (A: 61a)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Bülbül gibi ben olmuş iken ey gül ehl-i derd
Açılmamışdı gülşen-i çarh içre verd-i zerd
- 2 Seng-i cefâ-yı yâr ile cismüm kebûde iken
Yapılmamış idi dağı bu kâsr-ı lâciverd
- 3 Taşdan düzüp akıtmaz idi şîr-i cûyını
Şîrîn yolında olmasa Ferhâd şîr-i merd
- 4 Ey gonca-i le‘âfet ü gülzâr-ı bâğ-ı cân
Germ olma hüsnuñe irişür bir gün âh-ı serd
- 5 Bülbüller itmesün mi eyâ Sebzî nâleler
Gülzâr içinde kalmadı açıldı cümle verd

88 (A: 61a)

Fe‘i lâ tün / Fe‘i lâ tün / Fe‘i lâ tün / Fe‘i lün

- 1 Baña dâd eylemedüñ eyledüñ ey şeh bî-dâd
Kime feryâd ideyin zulmuñ elinden feryâd
- 2 Gördi serv-şadüñüñ nâz ile bâlâlığını
Hasedinden kurudı kaldı yirinde şimşâd
- 3 Genc-i ‘aşkuña gönül hânesi mesken olalı
Olmadı gitdi harâb olmasa hergiz âbâd

- 4 Ğarķa virür irişüp seyl-i sirişküm şehri
N'ola eylerse cihân mülkini âhum berbâd
- 5 Ğam yime ğuşşa vü ğamdan beni kırtarmasa çarķ
Kimi şâd itdi cihân içre seni eyleye şâd
- 6 Pehlivânum diyü bu 'arşada leffâf olup
Mât itdi bir oyunla anı bu çarķ-ı nerâd
- 7 Buyruğuñ ħançerine gerdeni kıldan ince
Sebzî cân ile saña oldı muţî' ü münķâd

89 (A: 61b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

- 1 Getürdi bûy-ı zülfüñ göñlüme bâd
Bu idi istedigüm âferîn-bâd
- 2 Görüp gül yüzüñi bülbul olupdur
Dil eyler anuñ içün âh-ı feryâd
- 3 Güzellik kişverinüñ şâhı olduñ
Kuluña 'adl ü dâd it itme bî-dâd
- 4 Gider şon demde zâr u girye ile
Olanlar 'âlem içre ħurrem u şâd
- 5 Görelden sebz câme içre kıddin
Gögerdi geçdi Sebzî serv-i şimşâd

Ĥarfü'z-Zâ

90 (P: 27b, M, 9b, A: 48b, T: 116b)

Mef 'û lü / Fâ 'î lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'î lün

- 1 Bâĝ-ı cihânda gerçi olur mîveler lezîz
La' lüñe beñzer olmaya ey sîm-ber lezîz
- 2 Zehr-i firâķı def' ine şun câmı saķiyâ
Gelmez dimâĝ-ı cân u dile bu kıadar lezîz

- 3 Şîrîn lebûñden özgeye meyl eylemez göñül
‘ Âdet budur ki mü’min olanlar sever lezîz
- 4 Nergis gözini açmadın uyğudan ey göñül
Olur çemende yâr ile seyr-i seher lezîz
- 5 Cân u dilûñi eyle revân hattı şevkine
Olur bahâr günleri Sebzî sefer lezîz

91 (A: 48b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Bûsesin aldum nigârûn mihr-i şekerden lezîz
Cânûña lâyıķ şulu şeftâlû-yı terden lezîz
- 2 Nice hayrânûñ olup göz dökmeyem bâdâm-veş
Leblerüñdür dôstum pâlûde-i terden lezîz
- 3 İmtihân itdüm cihânûñ acısıyla tatlusın
Bulmadum ey nâşıl ola ‘ aşķ-ı dilberden lezîz
- 4 Hânesinde yârûñ aldum bûsesin tenhâ bulup
Cennet-i firdevs içinde âb-ı kevşerden lezîz

Harfî’r-Râ

92 (P: 27b, M: 10a, T: 219b, H: 142a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Her kimûñ kim meh-likâsı ol kaşı peyvestedür
Göklere anuñ figân u nâlesi peyvestedür
- 2 Şerbet-i vaşluñla dermân eyle luţf it göñlüme
Kûyuñuñ dârü’ş-şifâsında yatur bir hastedür
- 3 Leblerüñ gonca haţuñ reyhân saçuñ sünbül durur
Gülşen-i hüsn ü melâhatda kadûñ gül-destedür

4 Dâne-i hâline aldandı gidelden gelmedi
Dâm-ı zülfünde dirîgâ murğ-ı dil pâ-bestedür

5 Gül gibi âl eyleyüp alur hezâruñ göñlini
Sebziyâ zâhirde gerçi gonca-i nev-restedür

93 (P: 27b, M: 9b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1 Güzellerden vefâ umma gel ey dil bî-vefâlardur
Cefâlar kılıcı ‘âşıklarına pür-cefâlardur

2 Dil ü cânı kapuñdan pâdişâhum sürme ihsân it
Zekât-ı hüsnüñe gelmiş durur bir kaç gedâlardur

3 Şafâ ile niçün nûş itmeyeler câm-ı yâkûtı
Küdûretten halâş olmuş şu kim ehl-i şafâlardur

4 İñen ey çeşmi âhû olma bî-gâne sevenlerden
Nice demdür ki kûyuñ itler ile âşinâlardur

5 Ser-â-ser cismüñe dâğ urma dilberler hevâsıyla
Gedâ ile bir olmazlar şeh-i zerrîn-ķabâlardur

6 Zülâl-i tîğ-ı vaşluñla irişdür derdüme dermân
Tabîbâ tîğ-ı hicrânuñla bu cismüm yaralardur

7 Düşüp pîr-i muğân ayağına hıdmetler eylerler
Be zâhid ‘âşık-ı şâdık olanlar bî-riyâlardur

8 Meges gibi kaçan her siflenüñ hûñına el şunar
Ķanâ‘ at mülkine ey dil şular kim pâdişâhlardur

9 Nevâ-yı nâlesine çengüñ eyler her zamân efgân
Şular kim Sebzi-veş bezm-i belâda bî-nevâlardur

94 (P: 28a, T: 190b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 N’ola kılsam âh u zârı şad-hezâr
Bülbül-i şûrîdeñem ey gül-‘izâr
- 2 Bir lebi ğonca yüzi gül yâdına
Koma elden câmı bir dem lâle-vâr
- 3 Sînemizde Haydaruñ ey pîr-i ‘aşk
Ġamzesinüñ ‘aşkına çek Zü’l-fekâr
- 4 Câm-ı la‘li şevkına cânânenüñ
Sâkiyâ meyhânedür dârü’l-karâr
- 5 Luţf idüp yok dimeyüp ey şâh-ı hüsn
Sebzî’ye bir bûse virürseñ ne var

95 (P: 28a, M: 10a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 ‘Âşıkun yâruñ selâmı gönllüñi mesrûr ider
Nitekim ruhsârı ile çeşmini pervâne ider
- 2 Tıfl iken söyleşmesi yâr ile âsândur velî
Korkarım günden güne hüsni anı mağrûr ider
- 3 Môrlar giydüğünü iden siyâh ol Tañrı’nuñ
Hikmetidir kim benefşe câmesini mor ider
- 4 Ne ‘acebdür bu felek cânâneye ‘âşıklarun
Vaşlına irişdürür kimin kimini dûr ider
- 5 Câm-ı ‘aşkun şöyle mest itmiş durur Sebzî’yi kim
Ne leb-i sâkî anı ne bâde-i engûr ider

4b- dârü’l-karâr / cây-ı karar T (P nüshasının kenarında “dârü’l-karâr” terkîbinin yanında “cây-ı karar” tamlaması da yazılıdır.)

96 (P: 28b, M: 10b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Güzeller zümresinüñ şehr-yârı şimdi Ca‘ fer’dür
Kâpusında kul olan pâdişâh-ı heft-kışverdür
- 2 Helâk olur gören taşvîrini ol nağş-ı zibânüñ
Melekdür yâ perîdür dir yağûd rûh-ı muşavverdür
- 3 Berî idüp cihânın dil-rübâsından dil ü cânı
Ser-i zülfine bend eyler ‘aceb mümtâz-ı dilberdür
- 4 Melâhat gülşeninde kâmetüñ nâzik nihâl olmuş
Yüzüñ gül gibi ra‘ nâdur dehânuñ gonca-i terdür
- 5 Cemâlüñ Sebzî’ye ‘arza kılursañ şubh-ı şâdıkda
N’ola çokdan berü kûyuñda dil bir hâk-i aḥḳardur

97 (P: 28a, S: 127a)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Her yañadan ki nâz ile bir dil-rübâ gelür
Dil mübtelâ olur başına çok belâ gelür
- 2 Bilmem ne hâl olur bu ki ey şûh-ı dil-firîb
Bağdukça ḥüsnüñ âyinesine şafâ gelür
- 3 Ğayrılarını vişâli ile şâd-mân olur
Yâruñ firâḳ u miḥnet ü derdi baña gelür
- 4 Bülbüller oldı sâğar-ı gülden şu resme mest
Gülzâr içinde her yañadan bir şadâ gelür
- 5 Atsam külâhı yiridür eflâke gün gibi
Ol meh sa‘ âdet ile bugün bu yaña gelür
- 6 Bilmem nesine ğurre olur âdem-i za‘îf
Cism-i ğubârı ḥâke varur çün fenâ gelür

- 7 Sebzî nice ħalâş ola ol ġamze-kârdan
Müjġânı ħançer almış eline kıya gelür

98 (P: 28b, M: 10b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Şimdi ey dil dilberüñ vaşlı saña ‘âlem gelür
Ķanlu ağlarsın firâķına düşicek dem gelür
- 2 Benden ol cânâneye her dem varur medĥ ü şenâ
Lîk andan ħışm u ħahr ile baña derhem gelür
- 3 Ķanlar ağlayup gider ġonca-mişâli ‘âķıbet
Şol ki yillerle şafâ ġülzârına ħurrem gelür
- 4 Görmedüm insân içinde ey perî-rû sen ħadar
Mâder-i eyyâmdan her ġün nice âdem gelür
- 5 N’ola Sebzî la‘l-i cân-baĥşuñla kesb itse neşât
Bâde-nûş olan kişkiye şanma sâķî ġam gelür

99 (P: 29a, M: 10b, T: 226b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Nice yandüğünü pervâne şem‘-i encümenden şor
Nice olmış durur ‘âşık ġüle murġ-ı çemenden şor
- 2 Başar virdüğünü Ya‘ķûb-ı maĥzûna te’essüfde
Var ey bâd-ı şabâ ol Yûsuf-ı ġül-pîrehenden şor
- 3 Çekelden ħatlı için müjġânları ħançerlerin her dem
Ne deñlü ‘âşık öldürmüş o çeşm-i pür-fitenden şor
- 4 Belâ Ferĥâd’ınuñ derdiyle kûĥ-ı bî-sütûn üzre
Nice cân virdüğün ol ħusrev-i şîrîn-süĥandan şor
- 5 Vefâya va‘de itmişken şıyup ħavlini ey Sebzî
Niçün ‘ahde vefâ itmez var ol peymân-şikenden şor

100 (P: 29a, A: 58b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 ‘Âşıka mihr ü vefâ itse o meh-rû bekler
Kılmasa cevri ü cefâ olmasa bed-hû bekler
- 2 Uzdap zulm elini fitneye baş oldu meded
Ruḥ-ı dilberde görinen iki gîsû bekler
- 3 Bend idüp gönlümi bir âl ile zülf-i siyehi
Öldürür sihr ile ol ğamze-i câdû bekler
- 4 Virmeye ol güzeliñ âb-ı hayât-ı la‘li
Teşnelikten ölür isem bir içim şu bekler
- 5 Akıdur ayağına eşk-i revânum ol dem
Serv gibi şalına ol kad-i dil-cû bekler
- 6 Getürüp bu o lebi goncadan itdi beni şâd
Minnetüm bâd-ı şabâya bu idi bû bekler
- 7 Bezm-i mey eyler ise Sebzî güzellerle n’ola
Gülsitânda yaraşur bülbül-i hoş-gû bekler

101 (P: 29b)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Zülf-i mu‘anberüñ olalıdan niķâb-vâr
Kıpladı mihr-i rûyuñı cânâ şehâb-var
- 2 Kûyında yâr ayağını öpmeye irişür
Şâbit kadem olursa bu gönlüm türâb-vâr
- 3 Raķş eyler idi zerre gibi cân u dil o meh
Burc-ı şerefden itse tûlû‘ âfitâb-vâr
- 4 Virmez iki cihâna göñül ‘aşk câmını
Meyḥâne gûşesindeki mest-i ḥarâb-vâr

- 5 Sebzî cihânda bilmez iken bâde neydüğün
Mest itdi şûfiyâ leb-i cânân şarâb-vâr

102 (P: 29b, M: 11a)

Mef 'û lü / Me fâ 'î lün / Mef 'û lü / Me fâ 'î lün

- 1 Tâ Leylî gibi yârum ey dil güzel olmuşdur
Mecnûn gibi 'aşkıında cânım meşel olmuşdur
- 2 Gören yağa çâk itse gül gibi n'ola nazmum
Yâruñ ruḥı vaşfiyla rengîn gâzel olmuşdur
- 3 Ol ḥûr-ı perî-zâduñ âşüftesidir 'âlem
Ḥüsnine bedel olmaz bu bî-bedel olmuşdur
- 4 Gördüm güzeli tenhâ kûyında refîki yok
'Arz eyledüm aḥvâlüm bildüm maḥal olmuşdur
- 5 Men' eyleme Sebzî'yi zâhid mey-i ḥamrâdan
Olmaz idi 'âkıl-ı mest-i ezel olmuşdur

103 (P: 29b, S: 126b)

Fe 'i lâ tün / Me fâ 'i lün / Fe 'i lün

- 1 Sâlim iden beni selâmuñdur
Egleyen göñlümi kelâmuñdur
- 2 Serv-i âzâdeler gülistânda
Bende-i kıadd-i hoş-ḥırâmuñdur
- 3 Şehleri ḥüsn şehrinüñ cümle
Cân u dilden senüñ gulâmuñdur
- 4 Murğ-ı cânı ruḥuñda şayd iden
Müşğ ü 'anberden iki dâmuñdur
- 5 Burc-ı ḥüsnünde nûr iden dehri
Kaşuñ üzre meh-i tamâmuñdur

6 Bûseye va‘ de itmiş idi lebûñ
Gel edâ eyle anı vâmuñdur

7 Sebzî la‘ lûñ şafâsı ile müdâm
Kemterîn cür‘ a-nûş-ı câmuñdur

104 (29b, M: 11a, A: 7a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

1 Añlaram ol meh-liķânuñ baña mihri vardur
Mâni‘ olan her zamân ol rû-siyâh aġyârdur

2 Görse herkes ruġlaruñ feryâd ider bülbül gibi
Behcet ü ħüsn ü leţâfetde ‘ aceb gülnârdur

3 Ĥatı-ı Ĥızr u la‘ l-i cân-baġşıyla ol ‘ İsí-nefes
Mürde diller zinde eyler bir Mesîĥ-âşârdur

4 Ğamzesi tîġın çeküp der-bend-i cevri içre tırup
‘ Âşıkun yolın başan ol tırresi tırrârdur

5 Dem-be-dem artup gider derd-i derûnı Sebzî’nüñ
Ĥâline eyle nażar çeşmüñ gibi bîmârdur

105 (P: 30a)

Mef ‘ û lü / Fâ ‘ i lâ tü / Me fâ ‘ î lü / Fâ ‘ i lün

1 Ğam çekdüġümü derdle ġam-ĥ‘âr olan bilür
Dil derdini bu derde giriftâr olan bilür

2 Rûz-ı vişâl devletini ey meh-i münîr
Miĥnet şebinde hecr ile bîdâr olan bilür

3 Çeşmüñe şor devâ-yı dilüm ey tabîb-i cân
Bu ĥaste ĥâlini yine bîmâr olan bilür

4 Vaşluñ metâ‘ ina bugün ey ĥ‘âce-i cemâl
Sûd u ziyânı aña ĥarîdâr olan bilür

- 5 Sebzî hevâ-yı ‘aşkı ne bilsün faķîh-i şehir
Bir serv-i hoş-ıurâma hevâdâr olan bilür

106 (P: 30a)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Şanmañ cemâl-i dilberi nâdân olan bilür
Gül şîvesini bûlbûl-i nâlân olan bilür

- 2 Ğam bisterinde her gice bîmâr u zâr olup
Vaşluñ kûyını mûnis-i hicrân olan bilür

- 3 Her sâde dil ne bile tarîk-i maħabbeti
Esrâr-ı ‘aşk-ı yâr ile hayrân olan bilür

- 4 Cân u diliyle hâdim-i meyhâne olmağı
Sâķi cihânda başına sulţân olan bilür

- 5 Nân u nemek haķîķatini Sebzî haķ bu kim
Aınca cihânda merdüm ü insân olan bilür

107 (P: 30a, S: 124a, M: 11a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Dimeñüz ol mâh-rûnuñ şimdi devrânı durur
Nice anuñ gibi gelmişdür bu devr ânî durur

- 2 Sebz-i evrâķ arasında şanuram görsem enâr
Bir zeberced hoķķada yâķût u rümmânî durur

- 3 Dilde taşvîr eylesem incinme naķş-ı hüsnüñi
Çîn Nigâristân’uñ şûret viren Mânî durur

- 4 Sen güzeller şâhına n’ola sipihr olsa serîr
Cân u dilden Yûsuf-ı Mîsrî saña şânî durur

- 5 Nice terk itsün ki ansuz olmağa ķâdir degül
La‘l-i cân-baķş ile cânân Sebzî’nüñ cânı durur

108 (P: 30b)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Kıya kıya bakıcı çeşm idüp kara gözler
Direm ki cânını almağa mübtelâ gözler
- 2 İçerdüñ âb-ı beķâyı Hızır gibi ey dil
Çekeydi üstümüze hançer-i belâ gözler
- 3 Cihâna fitne vü âşûbla şalar ğavĝâ
Hemîşe şîve vü nâz ile ger baķa gözler
- 4 Umarsa ayaĝuñuñ topraĝın ‘aceb görme
Remed-girifte olan göz çü tûtiyâ gözler
- 5 Nice ħalâş ideyin cânı ol kemân-ebrû
Atup müje oķını ħışm idüp kıya gözler
- 6 Karıp kara yire ķanumı eyleye pâ-mâl
Süze süze bakıcaķ ey gönül dilâ gözler
- 7 Tütarsa şöhreti Sebzî n’ola ‘avâm içre
Ĥayâl-i ħaş idüp ma‘ nîde edâ gözler

109 (P: 30b, M: 11b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Bir güzel sevdi gönül dilberlerüñ maķbûlıdur
Cânumı ‘illetde ķoyan dîde-i ma‘ lûmıdur
- 2 ‘Âşıkâ lutf eyle ey nâşîh naşîhat eyleme
Nice gündür şuĝl-ı ‘aşķ eyler anıñ meşĝûlıdur
- 3 Dirligin bâd-ı hevâya virse gönüm tañlamañ
Bir sipeh-sâlâr-ı ĥüsnüñ vaşlınuñ ma‘ zûlıdur
- 4 Yüzüm aĝ olursa maķşerde kefe gibi n’ola
Devlet anuñdur kim ol sen ķâtilüñ maķtûlıdur

- 5 Dâ'imâ hüsni ü cemâl-i dilberi vaşf eylerem
Sebziyâ şehüm anuñ-çün 'âlemüñ maqbûldur

110 (P: 30b, G: 43b)

Me fâ 'i lün / Fe 'i lâ tün / Me fâ 'i lün / Fe 'i lün

- 1 Kaçan ki şive vü nâz ile bir cüvân irişür
Gören şanur ki belâ âfet-i cihân irişür
- 2 Görince 'âşıkı kesse n'ola sözün ağıâr
Seg ağzını tutar ol dem ki üstüñân irişür
- 3 Metâ'-ı 'âleme itme maḥabbet iy h'âce
Ki soñra fâ'ide itmez saña ziyân irişür
- 4 İrişe ide vefâ diyü sevdüğüm tıflı
'Aceb durur ki baña ol belâ-yı cân irişür
- 5 O dilber añladum öldürmege beni bir gün
Elinde tîğ-ı ser-endâzı her zamân irişür
- 6 Görem rakîbi ki uğraya Tañrı hışmına
Ne yaña yâr ile gitsem bilüp hemân irişür
- 7 Cefâlar eyleme Sebzi'ye hüsniñe ṭayanup
Bahâr vaḳti geḳer mevsim-i ḥazân irişür

111 (P: 31a)

Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

- 1 Yâruñ ruḥı ki şun'-ı Ḥaḳ-ı zü'l-celâldür
Her kim görürse dir bu ne hüsni ü cemâldür
- 2 Zencîre çek bu göñlümi ola ki uşlana
Zülf-i müşevveşüñ ile şûride-ḥâldür

- 3 İtdükçe gûş-mâl-i nevâ eylediği çeng
Ey muṭrib-i zamâne saña gûş-mâldür
- 4 Cânda cüdâ olan bedene döndi ƣalıbum
Sensiz ḫayât bulamam o ‘ ömr-i muḫâldür
- 5 Dehr-i denî çün eyledi sâķî bizi melûl
Şun câm-ı ḫûşk-vârı ki def‘ -i melâldür
- 6 Ebrûsı mihri zâr u nizâr itdügin bilen
Dir ƣâmet-i ḫamîdeme gûyâ hilâldür
- 7 Seyr eylemen raķîb ile eṭrâf-ı ‘ âlemi
Sebzî’yi almayan bile nâmı Bilâl’dür

112 (P: 31a, M: 11b, A: 47b)

Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün

- 1 Tıyuran râz-ı ‘ aşķın ol gülûñ sînemde çâkümdür
ƣılan rûşen şeb-i tîrem bu âḫ u sûz-nâkümdür
- 2 Helâk olmak nice olur göreydüñ ey ṭabîb-i cân
Diseñ çokdan berü bir derd-mendümdür helâkümdür
- 3 Süpürüp kirpügiyle gerd-i ‘ aşķın ḡayrınıñ dilden
Nazar iden saña her dem benüm bu çeşm-i pâkümdür
- 4 Beni gördügi dem ḫışm ile alup destine ḫançer
Döken ƣanum yire ol ḡamze-i bî-raḫm ü bâkümdür
- 5 Ğubâr olmak diler kûyında yâruñ her zamân göñlüm
Çeken ol cânibe ḡâlib beni ey Sebzî ḫâkümdür

113 (P: 31a, M: 11b, A: 7a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Dâ’imâ meylüm benüm bir şem‘ -i nûr-efşânedür
Ḥıdmetinde yanmaḡa cân u göñül pervânedür

- 2 Şîşe-i ƣalbũñ şımasın seng-i cevır ile saƣın
Mest-i cām-ı nâz olan ol gözleri mestânedür
- 3 Lebleri şevkı düşürse bâdeye ‘ayb eylemeñ
Rind-i dürd-âşâma mesken gûşe-i meyhânedür
- 4 Şubh-dem varduğımı kûyına yârun bildürür
Minnetüm yirden göge dek nâle vü efğânedür
- 5 Dôstlar ben n’eyledüm kim düşmen-i cânım olan
Cân u dilden yolına cân virdüğüm cânânedür
- 6 Dâğ-ı ğamdur her biri ben ‘âşıkũñ cânında âh
Hâl-i şeb-gûn kim leb-i dilberde dâne dânedür
- 7 Kûh-ken fehmi eylemez söylersem aıvâl-i dilim
Bu tarîk-i ‘aşqda Mecnûn ise dîvânedür
- 8 Söylenür dillerde dâ’im Leylî ve Mecnûn gibi
Ser-güzeşti şimdi her bir ‘âşıkũñ efsânedür
- 9 La‘l-i dilberden cüdâ ‘ayş itmege Sebzî müdâm
Bâde-i hamrâ sirişküm gözlerüm peymânedür

114 (P: 31b, T: 199b)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Baƣışlaruñ ki hışma gelüp baş çatdılar
Ben ‘âşıkũña ğamzeler okını atdılar
- 2 Kirpüklerũñle ğamzeñe beñzer diyü bugün
Bâzâr içinde demren ile okı şatdılar
- 3 Her kime şorsam ol dem olur sâķî bî-ıhaber
Bezm-i elest cāmına yâ Rab ne ıatdılar

4 Kaftânlarını al ideli dil-rübâlar âh
Hakka ki boylarınca kızıl kana batdılar

5 Sebzî dürüst olalı zücâc-ı dilüm benüm
Urup cefâ taşıyla güzeller uşatdılar

115 (P: 32a)

Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

1 Gönlüm hevâ-yı zülfün ile bî-çarârdur
Kârı hemîşe anuñ içün âh u zârdur

2 Düşüp rakîbüñ ardına gelse n'ola habîb
Zîrâ şitânuñ âhîri evvel bahârdur

3 Ben bûlbûlinden ayru olaldan o gül-'îzâr
Kânlu yaşumla her tarafum lâle-zârdur

4 Ketm-i 'ademden eyleyüp ızhâr u âşikâr
Mevcûd iden bu 'âlemi ol Kirdgâr'dur

5 Hatt-ı lebi hevâsına gülşende Sebziyâ
Bârân-ı eşküm ile biten sebze-zârdur

116 (P: 32a, M: 12a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

1 Kâmetün refât ile rûh-ı revân olmuş durur
Mürdeye la' lün hayât-ı câvidân olmuş durur

2 Ne belâ-engîzdür bu çeşm-i fettânuñ senün
Nâz ile diller alur şûh-ı cihân olmuş durur

3 Kılmasun pejmürde hiç bir bergini bâd-ı hazân
Ruğlaruñ 'aks ile 'âlem gülsitân olmuş durur

4 Mihrini cânânumuñ cânum gibi hıfz itdügüm
Kânlu yaşumdan dilâ şimdi 'ayân olmuş durur

- 5 Cân u dil almağ için mihr ü maḥabbet eyleyen
Şimdi Sebzî bir meh-i nâ-mihribân olmuş durur

117 (P: 32a, M: 12a, H: 129b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Melâḥat gülşeninde tâze bitmiş serv-i nâzum var
Anuñ her nâzına bir günde biñ dürlü niyâzım var
- 2 Ayağına düşüp servîler olur sâye-veş pâ-y-mâl
Şalınsa nâz ile gülşende serv-i ser-firâzum var
- 3 Tıtuşdum nâr-ı ‘aşkıyla yanar cismüm aḫar yaşum
Benüm her dem budur ḫâlüm ‘aceb sûz u güdâzum var
- 4 Ol âhû-çeşm kûyında köpek yirine ‘add itmem
Raḫîb-i rû-siyehden şanma ey dil i‘tirâzum var
- 5 Beñiyle zülfini dâneyle dâm idüp eyâ Sebzî
Şikâr eyler nice ‘anḫâları bir şâh-bâzum var

118 (P: 32b)

Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lün

- 1 Seng-i cevruñle göñül vîrânesi âbâddur
Anuñ için guşsaña düşdüğüme dil şâddur
- 2 Şan‘at-ı ‘aşk içre Ferhâd’ı n’ola aındurmasam
Ḳâbil-i şâkird olan üstâddan üstâddur
- 3 Yıkılır zîr ü zeber olur bu ḫaşr-ı kâ’inât
Gel göñül virme binâ-yı dehre bî-bünyâddur
- 4 Nice umsun senden ey gül âşinâ bûy-ı vefâ
Yâdlar olur biliş bilişlerüñ hep yâddur

- 5 Ğonca vü gül hârlarla hem-dem olduğı için
 Gülşen içre bülbül-i zâruñ işi feryâddur
- 6 Çekdügi-çün servi gör bâr-ı ta‘ alluğdan elin
 Bôstân-ı dehr içinde yanmadan âzâddur
- 7 Nice yüz biñ âdemi bir demde alur cânunı
 Ğamze-i hûn-rîz-i dilber Sebziyâ cellâddur

119 (P: 32b, M: 12b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Benem sâķî leb-i la‘ lüñ şarâb-ı erguvânumdur
 Mesîh ü Hıızr hâķı için hem âb-ı zinde-gânumdur
- 2 Vişâline irüp cânum revân itsem ‘aceb görmeñ
 Firâķ u ‘aşķı pîr iden beni ol nev-cüvânumdur
- 3 N’ola her birine sînemde cânum gibi yir itsem
 Müje oķlarını pür-tâb iden ebru-kemânumdur
- 4 Benüm tûmâr-ı şî‘ rûm tîr olup kıavs-ı faşâhatden
 ‘Adûnuñ çeşmini kûr eyleyen nâm u nişânumdur
- 5 Revân olduķça cânânı revân idüp dil ü cânı
 Nâzar kılduķça Sebzî dir benüm rûķ-ı revânumdur

120 (T: 200b; H: 173b)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Dirdüm bahâr iriše idem bir yana sefer
 Oldum belâ-yı ‘aşķuñâ ben mübtelâ Sefer
- 2 Cânlar gözine virmek için rûşenâ yeter
 Hâķ-i cevâhir-i kâdemün tûtiyâ Sefer
- 3 Oturmağ ile girmez ele yâr-ı nâzenîn
 Kûy-ı nigâra varmağa düşdi baña sefer

- 4 Gün toğdı şanmañuz seheri âsumândan
Âfâkı itdi hüsni ile pür-ziyâ Sefer
- 5 Rûy-ı zemîne çarh-ı leâfetde gelmedi
Bir sidre boylu sencileyin müntehâ Sefer
- 6 Bu yol mıdur yoluñda görüp haste vü nizâr
Ben mübtelâña eylemedüñ merhabâ Sefer
- 7 Sebzi bu cihânda her kişinüñ bir murâdı var
Hûr u bihişti zâhide yitür baña Sefer

121 (P: 33a, M: 12b, T: 141b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Dâr-ı zülf-i yâra ber-dâr olsa dil Manşûr olur
Şâd olup ceyş-i belâ vü guşşaya manşur olur
- 2 Ruğları üzre perişân eylese zülfin o mâh
Gün tutilur şanasun ‘ âlem şeb-i deycûr olur
- 3 Olma rencîde belâ irse eger eflâkden
Çâre ne irer kişiye her ne kim mağdûr olur
- 4 Rûyın eyler hatt-ı ser-sebzi irüp âhir siyâh
Hüsnine ol meh-liķâ bilsem niçün mağrûr olur
- 5 Hañcer-i hûn-rîz-i yâruñ dökse kanuñ ğam yime
Sebziyâ dirler şehîd olan kişi mağfûr olur

122 (P: 33a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Vaşl-ı yâr ister iseñ tâleb-i dünyâ olıgôr
Bâde-i şevkı ile ‘ âleme rüsvâ olıgôr
- 2 Bir perî vaşlını ümmîd ider iseñ dâ'im
Dil-i dîvâne gibi ‘ âşıķ-ı şeydâ olıgôr

- 3 Çarh-ı çârümde yiriñ ister iseñ ‘Îsâ-veş
Baş tecerrüd gökine gün gibi a‘ lâ olıgör
- 4 Çünkü sevdük o lebi bâde-i hamrâyı gönül
Mest-i lâ-ya‘ kıl olup mâyl-i şahbâ olıgör
- 5 Ta‘ ne taşıyla bulunma yürü her nâdânüñ
Sebziyâ hatır-ı dâna gibi deryâ olıgör

123 (P: 33a)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Şol kimsenüñ muşâhibi kim bahtiyâr olur
Yüz tutar aña devlet ü hem bahtı yâr olur
- 2 ‘Îsî haqı-çün ey şanem ü gonca-leb güzel
Mey içdüğüñce gül yañağıñ lâle-zâr olur
- 3 ‘Uşşâkı kâfir eyler ve zünnârı bağladur
Bî-dîn şacıñ ki ruğlarıña târ-mâr olur
- 4 Bâğ-ı cihânda nâz ile reftârüñi gören
Ey serv-i boylu sâye gibi bî-karâr olur
- 5 Kim seyr iderse Sebzi gibi sen bî-himmetin
Deyr-i felekde kârı ceres gibi zâr olur

124 (P: 33b, M: 13a)

Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lün

- 1 Her kimüñ kim bir yüzi gül gonca-leb yârı olur
Bülbül-i şûrîde-veş kârı anuñ zârı olur
- 2 Ağız âğıza virüp söyleşmegil âgyâr ile
Uyuzı ulaşmasun şağın begüm sârı olur
- 3 Şu gibi didârını her kime ‘arz itse nigâr
Gıll u gışşdan qalbinüñ âyinesi arı olur

4 Yârı ağıâr ile hoş gör gülşen-i ‘ âlemde çün
Her güle kılsañ nażar yanında bir hârı olur

5 Ten-i libâs ‘ âriyetdür Sebziyâ terk eylegil
Devlet anuñ kim libâs-ı ârîden ‘ ârî olur

125 (P: 33b)

Fe ‘ i lâ tün / Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ i lün

1 Halk-ı şehr içre bir haber dirler
Benüm içün seni sever dirler

2 Gökden iner laķab kişie çün
Gün yüzüne senüñ kamer dirler

3 ‘ Ayb-bîn olma bu cihânda şaķın
Nâzır olana bî-nażar dirler

4 Dil kebâbın getürdigi dil ü cân
Öñüne h ‘ ân-ı mâ-ħazar dirler

5 Kapusın bekledügi Sebzî bu kim
Mihr-i devlet toğar seher dirler

126 (P: 34a, A: 41a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

1 Kande kim bir serv-ķadd ü lâle-ruħ peydâ olur
Dil düşer sevdâsına ‘ âlemlere rüsvâ olur

2 Bâğ-ı hüsnüñ gonca-i nev-ħîzdür ķatlan daħı
Açılır günden güne gül gibi bir ra ‘ nâ olur

3 Şanma ķorkar yanmağa şem ‘ -i ruħuñña cân u dil
Şem ‘ e ķarşu yanmağa pervâne bî-pervâ olur

4 Şehre girse nâz ile ğamze-künân ol âfitâb
Birbirine girişür halk-ı cihân ğavgâ olur

- 5 Kaddüñe Sebzî heves kılduğın kim görse dir
Nice tûbâ baht olur ne himmet-i a' lâ olur

127 (P: 34a, M: 13a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Bulmadum gezdüm bütün dünyâyı kimse yâr olur
Her kime cânlar virüp yâr ol disem ağıyâr olur
- 2 Dil virürsin diyü sögdi yok yire ben hasteye
Leblerüñi böyle bilmezdim ne şîrîn yâr olur
- 3 Nûş ideydi bâde-i la' lüñ olurdı bî-haber
Zâhid-i hûd-bîn ki her dem 'âkıl u hüşyâr olur
- 4 Nice şabr itsün kişi devr-i ruhuñda la' lüñe
Tevbe itmek bâdeden gül mevsimi düşvâr olur
- 5 Gülşen-i hüsnüñ gül-i ra' nâlarınuñ Sebzîyâ
Kâmeti serv ü gözi nergis yüzi gülzâr olur

128 (P: 34a, M: 13a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Âh öldüm bir güzel dirler sipâhî-zâdedür
Çarh-ı ser-gerdân aña rûy-ı zemîn üftâdedür
- 2 Âşinâyâ meyli yok bî-gâneye dem-sâz olur
Âh öldüm meyli yok rahmi dem-â-dem yâdadur
- 3 Güvleyüp düşse n'ola âvâreler mişl-i habâb
Ey gönül hum-hâne-i hüsn içre la' li bâdedür
- 4 H'âcesi mektebde ta' lîm eylemiş ders-i cefâ
Ey gönül harf-i vefâdan gönli anuñ sâdedür

- 5 Gülsitânda Sebziyâ her dem o serv-i kâmetüñ
Bendesî olduğı-çün serv-i sehî âzâdedür

129 (P: 34b)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Cânâneler ki zülfini ayağa şaldılar
Murğ-ı dil-i şikestemizi ağa şaldılar
- 2 Her saçı leylî lebleri şîrîne virme dil
Şahrâya Kays’ı Kûh-keni tağa şaldılar
- 3 Haṭṭuñla ‘ârîzuña senüñ öykünür diyü
Cânâ benefşe ile güli bâğa şaldılar
- 4 Ebrûlaruñ hayâlini çeşmümde seyr iden
Şandı bir iki mâhîyi ırmağa şaldılar
- 5 Haṭṭ-ı ğubârı ‘aşkına Sebzî güzeller âh
‘Uşşâk-ı zârı derd ile toprağa şaldılar

130 (P: 34b)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Yâ Rab o şâh-ı hüsñ nice ehl-i nâz olur
Kim kullarınuñ işi derinde niyâz olur
- 2 Bu nâz u şîve ile bu çeşm-i siyâh ile
Çok sevdüğüm senüñ gibi dünyâda az olur
- 3 Yitmez mi bu kerâmet eyâ dil güzelde kim
‘Arz-ı cemâl iderse şitâ içre yaz olur
- 4 Her kim düşerse şevk ile ‘aşk u maḥabbete
Her gice şem‘-veş işi sûz u güdâz olur
- 5 Gördüğü gibi Sebzî didi ey nihâl-i nâz
Bâğ-ı cihânda serv-ḳadüñ ser-firâz olur

131 (P: 35a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Her kaçan nâz ile ol nergis-i cemmâş yatur
Şehr gavgâdan emîn olur u pür-hâş yatur
- 2 Şanuram gûşe-i çeşmünde olan gamzelerin
Pûsîde dökmege kan bir bölük evbâş yatur
- 3 Zülfîñ ile lebûññ şevkına ser-mest oluben
Gûşe-i meykedede her gice ‘ ayyâş yatur
- 4 Nice ter düşmeyeler seyl-i sirişkünden kim
Merdüm ü halk-ı cihân meskeni hep yaş yatur
- 5 Ğâfil olma ser-i kûyunda nigârûñ Sebzî
‘ Aşk meydânı durur bunda nice baş yatur

132 (P: 35a, H: 131b)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Sâkî şarâb-ı la‘ lüñ ile kim ki mest olur
Meyhâne gûşesine düşüp mey-perest olur
- 2 Reftâra gelse nâz ile gülşende râstî
Serv-i bülend-i kâmeti yanında pest olur
- 3 Yâ Rab o şâhuñ eyle diyü ‘ ömrini dırâz
Vaqt-i du‘ âda serv ser-â-pây dest olur
- 4 Men‘ eyleme güzellere cân virdüğüm görüp
Şûfî bu hâl ‘ âşıka rûz-ı elest olur
- 5 Sebzî ferâgat eylemeyüp nuql-ı bâdeden
Devlet anuñ ki gûşede ehl-i nişest olur

133 (P: 35a, M: 13b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Her kimüñ kim gonca-leb bir serv-i hoş-bâlâsı var
Heft-kişver şâhına baş egmez istignâsı var
- 2 Dünyada anlar irer sîmîn-beden dilberlere
Yolına harc itmege eşküm gibi dünyâsı var
- 3 Şol-şadar cehd eyledüm şeftâlüsine irmedüm
Ol cefâ bostânınınuñ amma ‘aceb eyvâsı var
- 4 Meyli ço gülzârına dehrüñ hezârın öldürüp
Kânını sürmiş yüzine gonca-i ra‘nâsı var
- 5 Sebzi’yi gördüñ mi diyü kim şorarsa diyesiz
Şehr için seyrân ider yanında bir zîbâsı var

134 (P: 35b, M: 13b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Göricek gül yüzüñi bülbül-i dil zâra gelür
Nitekim tûtî görüp âyine güftâra gelür
- 2 Gül hayâdan kızarur yire geçer serv-i sehî
Yâr gülşende kaçan nâz ile reftâra gelür
- 3 Kime şerh eyler isem nerd-i gamuñ naqşını âh
O dağı ‘âşık olur bencileyin zâra gelür
- 4 Kûyuña vaşluñ içün varsa n’ola ‘âşıklar
Hasteler karşı şifâ-hâneye tîmâra gelür
- 5 Sebziyâ ‘âşık-ı şeydâ olavuz gibi yine
Sâkî koysa kadehe bâdeyi âvâre gelür

135 (P: 35b, A: 46a, T: 180b, H: 161a)

Mef'û lû / Fâ'î lâ tûn / Mef'û lû / Fâ'î lâ tûn

- 1 Sihr ile diller alur her dem o çeşm-i sâhir
Gün gibi 'ârızını eyledügince zâhir
- 2 Her kim ki serv-ı kaddûn toğrulığıyla sevmez
Bâğ-ı cihânda 'ömrüm kahr itsün anı Kâhir
- 3 Mehrûlar arasında olmaya saña beñzer
Mihr ü vefâda nâdir fenn-i cefâda mâhir
- 4 Hatt-ı 'izâr-ı yârı görüp ta' accüb itmeñ
Âteş içinde Kâdir reyhân bitürse kâdir
- 5 İklîm-i nazmı yek-ser feth itmedür murâdum
Mülk-i cihânda Sebzî nuşret virürse Nâşır

136 (P: 36a, M: 13b, T: 200a, H: 165b)

Fâ'î lâ tûn / Fâ'î lâ tûn / Fâ'î lâ tûn / Fâ'î lûn

- 1 Kâni' olmaz buseñe dil vaşluñuñ şeydâsıdur
Döstüm ma'zûr tut dünyâ tama' dünyâsıdur
- 2 Râh-ı aşkuñda görenler mâcerâ-yı derdümü
Gözlerüm yaşına didi 'âlemüñ deryâsıdur
- 3 'Ârızıdur eyleyen şermende bâğuñ güllerin
'Ar'arı hayretde koyan kâmet-i bâlâsıdur
- 4 Hâr-ı gamda inledür 'âşıkların bülbül gibi
Nâz iderse yaraşur şehrüñ gül-i ra' nâsıdur
- 5 Sînesine lâle gibi dâğ uran 'âşıklarüñ
Hâl-i pür-sevdâsı ile nergis-i şehlâsıdur
- 6 El uzatmaz ni' metine kimsenüñ mişl-i meges
Sebziyâ her kim kanâ'at Kâf'ınüñ 'anķâsıdur

137 (P: 36a, M: 14a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Şalınsa nâz ile Muşlı kıyâmet serv-ķâmetdür
Meded bu çeşm ü bu ebrû ne âfetdür ne âfetdür
- 2 Yolu düşse mezârumdan geçerken râh-ı şefkatden
Benüm-çün ağlasa çeşm-i nigârum ‘ayn-ı rahmetdür
- 3 Cemâl-i Yûsuf’a nâzır olan kesdi elin dirler
Bunı gören helâk olur Te‘âla’llâh ne şûretdür
- 4 Ni‘âllar kim görünür sîne-i sûzânum üstinde
Efendüm pâdişâhum ben gedâya dâl-i devletdür
- 5 Dögünmekden açıldı taşlar ile lâleler mâ’î
Şanasın Sebziyâ cism-i nizârum kûh-ı miñnetdür

138 (P: 36a)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Gülşene hüsni hüsni-i yâr virür
‘Âleme revnaķı bahâr virür
- 2 Baña âh ol dıraķt-ı bâğ-ı cefâ
Miñnet ü derd ü hecr-i bâr virür
- 3 Ne ‘acebdür ki bâğbân-ı cihân
Kimine gül kimine hâr virür
- 4 Koma elden ayağı sâķî bugün
Dime kim irtesi humâr virür
- 5 Her ne dem kim irişse Sebzi bahâr
Tevbe câmina inkisâr virür

139 (P: 36b, M: 14a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Hâsretiyle sîm iden eşküm benüm ol sînedür
Kaṭ' idüp mihrin döken kan gamze-i pür-kînedür
- 2 Mâlina meyl eyleme dehrüñ tılsım-ı tîğ ile
Nice âdemler helâk itmiş 'aceb gencînedür
- 3 Kim ne bilsün bâtınuñ haqqıyla ma' mûr olduğın
Zâhiren egnüñde zâhid hırka-i peşmînedür
- 4 Hâzır ol cum'a günü saña varayın didi yâr
İntizâr ile hilâl oldum nice âzînedür
- 5 Yâra karşı n'ola tutsam Sebzî câm-ı bâdeyi
Lebleri 'aks-i temâşâ itdürür âyînedür

140 (P: 36b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Şanma ey dil dilberi cevr ü cefâsı bildürür
Her zamân 'âşıklara mihr ü vefâsı bildürür
- 2 N'ola bildürsem zekât-ı hüsnini cânâneye
Luṭf u ihsân ehlini şehüñ gedâsı bildürür
- 3 Olmaz imiş bu riyâ ile şeh-i mülk-i fenâ
Söyleyicek zâhidâ anı riyâsı bildürür
- 4 Mihrini ol mâhımuñ efvâhdan kılsam nihân
Uğrayıcaḡ yolda anuñ merhabâsı bildürür
- 5 Dime bilmez eylesem ol gül-'izâr âh-ı hezâr
Bülbül-i şûrîdeyi lâ-büd şadâsı bildürür
- 6 Gönlüme her kim benüm ahvâl-i 'aşkı söylese
Şol aña bir mişlidür kim ketûdâsı bildürür

- 7 Şöhre-i şehîr itse Sebzî n'ola ol meh-pâreyi
Nâzenîn olanları çün mübtelâsı bildürür

141 (P: 37a, M: 14a, S: 124b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Kûl itmişdür cihân halkını bir sultânumuz vardur
Cefâ vü cevîr ü zulmından dil-i vîrânemüz vardur
- 2 Bizi gül gibi 'ğarî-ı hûn iden hûn-âb-ı çeşmümden
Melâhat gülşeninde gonca-i handânumuz vardur
- 3 Ne vardur hokka-i la' lûnde didüm ol tabîb-i cân
Didi kim haste-i 'aşk olana dermânumuz vardur
- 4 Nice rahm eylesün ol nâzenîn-i şehîr-i 'izz ü nâz
Kulağına irişmez nâle vü efgânumuz vardur
- 5 Benüm meftûnlığım zâhid şanurmuş ihtiyârımla
İder mekriyle efsûn gözleri fettânumuz vardur
- 6 Nice elden kıyalum ayağını bezm-i 'âlemde
Bizüm peymâne ile 'ahdümüz peymânemüz vardur
- 7 Dimişler la' lümüz esrârı ile ol perî-rûlar
Nice Sebzî gibi dîvâne vü hayrânımız vardur

142 (P: 37a)

Mef 'û lü / Fâ 'î lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'î lün

- 1 Güller ki dürlü nâz ile gülzâra geldiler
Bülbülleri görünce hemân zâra geldiler
- 2 Âh ellerinden ol yüzi gül serv-kadlerüñ
Kopardılar kıyâmeti refâra geldiler
- 3 Cân u gönül ki gözlerinüñ oldı hastesi
Dârü's-şifâdur işigi tîmâra geldiler

4 ‘Uşşâk yaşlu gözlerine tûtiyâ için
Yâruñ ayağı tozına yalvara geldiler

5 Bezm-i ezelde la‘l-i leb-i yâra cân u dil
Sebzî habâb-ı mey gibi âvâre geldiler

143 (P: 37b, S: 124a, M: 14b, T: 182b, H: 112a)
Mef‘û lü / Me fâ‘î lün / Mef‘û lü / Me fâ‘î lün

1 ‘Âşıkları öldürmek çeşmüñe fen olmışdur
Her dem işi anuñ-çün mekr ü fiten olmışdur

2 Ta‘n itmez idüñ hergiz ‘uşşâka sen ey zâhid
Sevdâ-zede ‘âşıklar bilseñ neden olmışdur

3 ‘Aks-i kad ü haţţunla ey gülşen-i rûhânî
Dünyâ yüzi ser-tâ-ser serv ü çemen olmışdur

4 Ol Yûsuf-ı gül-ruĥdan ayru düşeli cânım
Ya‘kûb-ı dile mesken Beytü’l-Hâzen olmışdur

5 Çün pîç ü ĥam-ı zülfi bend eyledi Sebzî’yi
Tolaşma aña vâ‘iz lutf it olan olmışdur

144 (P: 37b, S: 124a, M: 14b, A: 41b)
Me fâ‘î lün / Me fâ‘î lün / Me fâ‘î lün / Me fâ‘î lün

1 Göñül virmek vefâsız mihri yok dildâra müşkildür
Ola irmiye vaşla ‘âşıq-ı bî-çâre müşkildür

2 Dimez miydüm deli göñlüm yûri çek cevriñi şimdi
Göricek ‘âşık olmak bir perî-ruĥsâra müşkildür

1a- çeşmüñe / ‘aynuña T

3b- aks-i / gülşen P, T, H

3b- serv ü çemen / serv-i çemen S, H

4. beyit S’de 3. beyit olarak geçmektedir.

5b- lutf it / lutf ... S

- 3 Yazık ol ‘âşık-ı şeydâya bir Leylî firâkıyla
Olup Mecnûn gibi rûsvâ düşe kühsâra müşkildür
- 4 Cihânda bundan özge bir belâ olur mı ey ‘âşık
Vefâ ide kişinûn sevdiği ağıyâra müşkildür
- 5 Cüdâ düşdüm çü kûyından yiridür ağlasam Sebzî
Kişi firdevs-i a‘lâdan ola âvâre müşkildür

145 (P: 37b, S: 125a, M: 15a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Hızır Bâlî leb-i la‘lûn hayât-ı câvidânîdür
Vişâlûn ‘âşıka cândur hem âb-ı zindegânîdür
- 2 Kaşıyla kâmetin şanmañ hemân ancak alan gönlüm
Beni şeydâ kılan her demde anıñ hüsni ânıdur
- 3 Gel’e nûş idelüm gülşende bâde gel yüzün göster
Bahâr eyyâmı gül devri yigitlik ‘unfuvânıdur
- 4 Bilesin hâlini bir vâkt olayın ‘âşık-ı zâruñ
Ne diyem ben saña şimdi hele hüsniñ zamânıdur
- 5 Görinen gice vü gündüz şafağdur şanma çarh üzre
Felek ‘uşşâkı öldürdi yüzine çaldı kanıdur
- 6 Nice tevbe olur bu demde zâhid şâhid ü meyden
Yigitlik devri ‘işret çağı ‘âşıklık evânıdur
- 7 Şikest eyler dil ü cân şîşesin âhîr bu seng-i çarh
Şikest itmedi mi Cem câmını Sebzî bu fânîdür

146 (P: 38a, S: 125a)

Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lün

- 1 Ol kaşı yâ gâfil olmasun hâzer kılsun hâzer
Tîr-i âhum şîşe-i çarhı deler eyler geçer

- 2 Gülsitân-ı dehr içinde kimse kalmaz ber-çarâr
Jâleyi gör gice konar gündüzün nice göçer
- 3 Başımı alup ele tîguña karşı varduğum
Kim görürse dir ki bu bî-çâreyi şuyı çeker
- 4 Nev-bahâr-ı hüsni dîvâne ider ‘âkılları
Bu dil-i âşüfte şimdi tâze bir dilber sever
- 5 Sebziyâ endâzeden taşra bu hayyât-ı felek
Her denîniñ egnine devlet libâsını biçer

147 (P: 38a, S: 125b, M: 15a, A: 58a, T: 136b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Şanursın lâle-veş sînemde yir yir tâze dâğum var
Ruhuñ ‘aksi ile güller açılmış tâze bâğum var
- 2 Çerâğ-ı lâle şem‘-i rûyîña beñzer didüm didi
Nice anuñ gibi her gûşede yanar çerâğum var
- 3 Gel’e ey sâkî-i bezm-i belâ ‘ayş idelüm tenhâ
Sirişküm bâdesinden tobtolu iki kabağum var
- 4 Duğân-ı âh ile oldum bugün ğam mülkinüñ şâhı
Felek üzre kurulur lâciverdî bir otağum var
- 5 Görelden ol meh-i nâ-mihribânuñ rûy-ı zîbâsın
Fürûğ-ı mihr-i ‘âlem-tâbdan Sebzî furâğum var

148 (P: 38b, S: 124b)

Mef‘û lü / Fâ‘î lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘î lün

- 1 ‘Âlem şafâlaruña dil-i şâda geldiler
Miñnetleri bu cân-ı ğam-âbâda geldiler

- 2 Murgân-ı bâğ terk idüben âşiyânların
Gûş eyleyüp figânımı feryâda geldiler
- 3 Dâğ-ı elemle lâle gibi gitdiler hemîn
Anlar ki bezm-i gülşene bî-bâde geldiler
- 4 Şîrîn yolına cânını itdurdiler revân
Kâşıdları ki lu‘b ile Ferhâd’a geldiler
- 5 Nazm-ı hayât-bağşımı görince Sebziyâ
Tıflân-ı şehîr hıdmet-i üstâda geldiler

149 (P: 38b, S: 125b)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Şanma yüzinde kâkülîni târ u mârdur
Eyle hâzer ki ‘âşıkâ her târî mârdur
- 2 Câmî nice hâlâş ideyin çeşm-i yârdan
Bir gamzelerle öldürici gamze-kârdur
- 3 Sürdüñ kapuñdan incinüben bâd-ı âhdan
Buluşavuz senüñ ile bu rûzgârdur
- 4 Şahrâ-yı ‘aşka düşürüp âvâre eyleyüp
Bî-kâr eyleyen beni nâmı bekârdur
- 5 Kirpikleri okını ol ebrû-kemânımuñ
Çak kan içinde şaklayıcağ yâdigârdur
- 6 Elden piyâleyi komasam gül gibi n’ola
Şûrîdelik zamânıdur evvel bahârdur
- 7 Sebzî yüzüñi görmege ihtiyârı yok
Şevmekde Hâk bilür seni bî-ihtiyârdur

4a- şahrâ-yı ‘aşka / ... aşka S

4b- beni / ben S

150 (P: 39a, S: 126a, A: 58a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 ‘İzz ü nâz ile kaçan gülşene cânân açılır
Gül hayâdan kızarur gonca-i handân açılır
- 2 Tâze tâze irişen goncalar ile bu cihân
Bâğ-ı cennet gibidür gülleri her ân açılır
- 3 Ne ‘aceb dir ki okundukça kitâb-ı ‘aşkuñ
Varakında nice biñ defter ü dîvân açılır
- 4 Şubh-dem şanma tulû‘ eyledi gökden güneşi
Görüben gül yüzüñi hâtır-ı devrân açılır
- 5 Beñzemez bu dil-i pür-hûnuma hergiz birisi
Gerçi gülşende nice gonca-i handân açılır
- 6 Bize itdükleri zulmını o şâh-ı hüsnüñ
‘Adl ü dâda varalum gel der-i sulţân açılır
- 7 Hâşret-i zülf ü ruḥı ile ölürsem Sebzî
Ḳabrüm üstinde benüm lâle vü reyḥân açılır

151 (P: 39a, S: 126a, M: 15a, A: 41b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Gerçi kim tîğ-ı ecel insânı bir dem öldürür
Çeşm-i hûn-rîzüñ beni ey hûnî her dem öldürür
- 2 Câduvâne çeşmine dil virdügüm ‘ayb eylemeñ
Baḳduğınca ğamzeler vardır ki o dem öldürür
- 3 Senden ayru ḥâlümi şorma ki fırkatda baña
Şâdlık gelmedigi yitmez midi ğam öldürür
- 4 Gözleri şeh-bâzı şayd idip bu göñlüm murğını
Ol kemend-endâz ile bu zülf-i pür-ḥam öldürür

- 5 Ey kemân-ebrû okuñ idüp hedef bu göñlümi
Al ruḥlar ile beni ol ḳara perçem öldürür
- 6 Varını yağmalayup öldürse çeşmi ‘âşıkı
Ol ḥarâmî gibi esbâbın alur hem öldürür
- 7 ‘Âşık olaldan beri Sebzî o serv-i gül-ruḥa
Ṭa‘n-ı düşmen bir yaña bir yaña ‘âlem öldürür

152 (P: 39b, S: 127b)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Ḳana boyandı eşk-i revânumla her kenâr
Derdâ o serv-ḳâmetümi itmedüm kenâr
- 2 Dilden ḳarâr u şabrı alup kâkülüñ gibi
Zülf-i müşevveşüñdür iden cânı bî-ḳarâr
- 3 Gûşına ḳoymaz ol yüzi gül ḡonca-leb göñül
Ḳılsañ fîḡân u nâleyi bülbül gibi hezâr
- 4 ‘Ahd ü vefâ vü mihrine aldanma dilberüñ
Olmaz binâ-yı dehr gibi hergiz üstüvâr
- 5 Câ-yı enîn ü miḡnet ü derd ü elem durur
Ey ehl-i ‘ibret eyleme dünyâya i‘tibâr
- 6 Sûsenler ola merḳadı üstinde ‘âşıkıñ
Öldürse tîḡ-ı ḡamzesi ile o ḡamze-kâr
- 7 Kim görse sînesine urur Sebzî gibi dâḡ
Bir lâle-ḡadd ü ḡonca-lebi ḳıldum iḡtiyâr

153 (P: 39b, S: 127b)

Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lün

- 1 Yârsız içsem şarâb-ı nâb zehr-âlud olur
Nâr-ı âhumla yanar meyḡâne yirim od olur

- 2 Nev-bahâr u sebze-zâr ey haşre inkâr eyleyen
Yılda bir kere ‘ademden gör nice mevcûd olur
- 3 Hıdmet itse kul efendisine yâ vird ü niyâz
‘İzz-i a‘lâya anı ırgürmesi maşsûd olur
- 4 Dest-res bulsam eger ol nev-cüvânuñ vaşlına
Devletüm olur güşâde tâli‘üm mes‘ûd olur
- 5 Gûş-ı yâra gûşvâre olsa Sebzî yiridür
Dişleri vaşfinda şi‘rüm kim dūr-i manzûd olur

154 (P: 40a, S: 128a, M: 15b)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tün / Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tün

- 1 Kaddüñ kıyâma gelse serv-i revâna beñzer
Nâr-ı ‘izâruñ üzre haţtuñ duğâna beñzer
- 2 Bir zerre zâhir olup gün gibi halkı yakdı
Görmedüm ola âteş sûz-ı nihâna beñzer
- 3 Toğınca maţla‘ından oldı cihân münevver
Yüzi o mâh-ı şehrüñ şems-i cihâna beñzer
- 4 Biñ kerre diğkat itseñ bir kıl kadar görünmez
Yoklukda ince bili ey dil dehâna beñzer
- 5 Bağdıñ diyü yüzüme halk-ı cihânı kırdı
Ol hûnî gamze ile şâhib-kırâna beñzer
- 6 ‘Âşıklarına eyler döne döne cefâyı
Her câylıkda ol meh devr-i zamâna beñzer
- 7 Sebzî o gül-‘izâruñ vaşlı ile firâkı
Biri bahârı oğşar biri hâzâna beñzer

155 (P: 40a, S: 133b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Nev-bahâr irişdi yine bâğ u bostân tâzedür
Goncalar açıldı şevk ile dil ü cân tâzedür
- 2 Bülbulün şıklığını diñdürse efgânım n’ola
Her gül-i terden baña çün rûy-ı cânân tâzedür
- 3 Nev-‘arûs-ı gonca vü gül yüzlerini yudılar
Ebr-i nîsânun sirişkinden gülistân tâzedür
- 4 Sînem üzre eski yaramdan biri oñulmadın
Âteş-i gülden dilimde dâğ-ı hicrân tâzedür
- 5 Hâlûme rahm itmeyüp ‘âşıkларуñ her şubh u şâm
Gün gibi yağa ne gam ol mâh-ı tâbân tâzedür
- 6 İrişüp faşl-ı hazân pejmürde olur her bahâr
Sebziyâ bâğ-ı cemâl-i yâr her ân tâzedür
- 7 Hâlleri olmuş durur bâğ-ı feşâhat goncası
Gül gibi pejmürde olmaz köhne divân tâzedür

156 (P: 40a, S: 128b)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Şanur özi gibi zâhid selâmetüm vardur
Harâb-ı bezm-i belâyım melâmetüm vardur
- 2 İlâhî nâr-ı cehennemden eyle cânı halâş
Ne iş ki işledüm ise nedâmetüm vardur
- 3 Diyeydi kopdı kıyâmet göreydi vâ‘iz-i şehri
Nihâl-i sidre hâkı serv-i kâmetüm vardur
- 4 Hemîşe va‘de-i vaşlına eyleyüp ferdâ
Bugünü yârına kor bir kıyâmetüm vardur

- 5 Añınca yârı hemân karşıdan olur peydâ
Be Sebzî ‘âşık-ı pâkem kerâmetüm vardur

157 (P: 40b, S: 127b, M: 15b, T: 191b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Ruḥlarıñda ḥaṭṭuñ aḥvâlin kitâbîler bilür
Nitekim defter ḥesâbını ḥisâbîler bilür
- 2 Hecr çekmiş ‘âşıkunñdan vaşlını itme dirîğ
Cennetüñ zevk ü şafâsını ‘azâbîler bilür
- 3 Her gice encüm gibi bîdâr olanlardur bilen
Devlet-i vaşlın o mâhuñ şanma ḥûbîler bilür
- 4 Sâkiyâ çeşmüñe dil virse n’ola âvâreler
Ḥürmetin meyḥânenüñ mest ü ḥarâbîler bilür
- 5 Âteş-âsâ ser-keş olanlar ne bilsünler begüm
Pây-bûsuñ zevkîni ancak türâbîler bilür
- 6 Bâde-i la‘l-i lebi keyfiyyetin dildârumuñ
Meykede küncinde mest olan şarâbîler bilür
- 7 Gün yüzine secde kılsa zülfi Sebzî vechi var
Ruḥları mâhiyyetini âfitâbîler bilür

158 (P: 40b, S: 128a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Dil-rübâlar da çıkaldan berü zîbâ yaqalar
Çâk ider tâğ etegin gülşen ü şahrâ yaqalar
- 2 Bâğbânlar göricek ‘arız-ı rengîniñi şubḥ
Reşk odı ile varup gülşeni cânâ yaqalar

6a- dildârumuñ / cânânımuñ

1b- gülşen ü şahrâ / gülşen-i şahrâ S

- 3 Halkı yakmağa olur her biri âteş-pâre
O degül kim bu güzeller bizi tenhâ yaqalar
- 4 Sırrumuz pây idinüp kûy-ı nigâra varırız
Ger bizi oda atup bî-ser ü bî-pâ yaqalar
- 5 Sebziyâ özini bir yaqdığına incinürüz
Dil-rübâlar işidüp ola ki ra' nâ yaqalar

159 (P: 41a, S: 128b)

Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lün

- 1 Gönlüme yârâ femüñ fikr eylesem kevşer düşer
La' l ü yâkûtuña bi-hemtâ disem cevher düşer
- 2 Nice seyl-âb eyleyem fûrkatde yaşum işidüp
Kaṭre-i çeşmüm şehâbından o gonca ter düşer
- 3 Gülşen-i ṭab' umda yâruñ kâmetin fikr eylesem
Gönlüme ol dem hayâl-i serv yâ ' ar' ar düşer
- 4 La' line cânânumuñ beñzer diyü bî-iḥtiyâr
Kande görse bâde-i nâbı gönül güvler düşer
- 5 Âb içinde görinen şanma meh-i nev ' aksidür
Sebzî ' ömrüñ kaṭ' ına gökden yire ḥançer düşer

160 (P: 41a S: 128b)

Fe ' i lâ tün / Fe ' i lâ tün / Fe ' i lâ tün / Fe ' i lün

- 1 Kaçan ol yâr gelüp ḥışm ü ' itâb ile geçer
Bizüm ol gün günümüz derd ü ' azâb ile geçer
- 2 Perde-i râzı açup ḥâlini ' arz eyleyimez
' Âşıkun pâdişehüm rûzı ḥicâb ile geçer
- 3 Haberüm olmamış ol yâr yanımdan geçmiş
Nâzenîn ' ömri görüñ nice şitâb ile geçer

- 4 Bilmezem n'eyledüm ol pâdişeh ikide bir
Beni öldürmege hışm ile 'itâb ile geçer
- 5 Âşıkun müşkili hall olmaz imiş medresede
Gerçi müftî olanun 'ömri kitâb ile geçer
- 6 N'ola elden komasağ devr-i lebünde ayağı
Rind-i mey-h'âr olanun devri şarâb ile geçer
- 7 Sebziyâ çıkşa derinden ruğ u zülfiyle o mâh
Şanuram mihr-i semâ gökde şehâb ile geçer

161 (P: 41b, S: 129a, M: 16a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Âsitânından nigârun olduğım bildürdi dâr
Şanki didüm nâle vü efgânuma halka tıyur
- 2 Gül gibi âteş bırakmazdı cihânun halkına
Giymese ol gonca egnine benefşe gibi mûr
- 3 Hûr-veş dâmen-keşân seyr itdüğünü göricek
Bâb u kaşruña senün cennet didiler bî-kuşûr
- 4 Şafha-i haddünden eyle hatt-ı nev-hîzün terâş
Gönlümün âyinesine konmasun gerd-i fütûr
- 5 Bağlamışdur yâr ile şol deñlü ülfet bu gönül
Hâzırında olmasa ey Sebzi olur bî-huzûr

162 (P: 41b, S: 129a, T: 156b)

Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

- 1 Yârün göziyle gamzeleri kân-ı şîvedür
Meyli hemîşe anun için sihr ü rîvedür
- 2 Haddünde la' lüne n'ola meyl eylese gönül
Bâğ-ı behişt içinde biten tâze mîvedür

3 Meydâna girse da‘vî-i merdânelik idüp
Destân u Zâl’ı ‘âciz iden çarh-ı bîvedür

4 Dünyâda ey perî nicesi âdem olmasun
Luţfuñ hemîşe hayf ki ağıâr-ı dîvedür

5 Sebzî cefâ ider diyü kılma şikâyeti
Cevr ü cefâ degül saña ol belki şîvedür

163 (P: 41b, S: 129b, M: 16b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Âfitâb-ı ‘âlem-ârâ meh-liķâ şûrîdedür
‘Aşķına düşmüş anuñ şâh u gedâ şûrîdedür

2 Zülfî sevdâsına düşmüş bu dil-i âşüfte gör
Dimek olmaz vaşfını bir pâdişâ şûrîdedür

3 ‘Aqlum ister ayıra senden dil-i şûrîdeyi
Bunı bilmez dünyada ehl-i şafâ şûrîdedür

4 Gülşen-i kûyında feryâd eylesem bülbül gibi
İşiden dir hey yazık bu mübtelâ şûrîdedür

5 Gördügince ol perî-rûyı olur bî-ihtiyâr
Bu dil-i dîvâneye her dem belâ şûrîdedür

6 Zahmete girme kerem eyle ‘ilâc itme tabîb
Bu deli gönlüm benüm bir bî-devâ şûrîdedür

7 Gözlerüñ bîmâridur rahm eyle Sebzî hâline
Künc-i miñnetde yatur bir bî-nevâ şûrîdedür

164 (P: 42a, S: 129b, M: 16b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Ğoncayı dem-beste iden la' l-i ħandânuñ mıdur
Serve şîve öğreden kıadd-i ħırâmânuñ mıdur
- 2 İncünün bağrın delen reşkiyle dendânuñ mıdur
La' le kıanlar yutduran la' l-i Bedaħşânuñ mıdur
- 3 Dem-be-dem pâ-mâl idüp ayaklara şalan beni
Bu kıara baħtum mıdur zülf-i perîşânuñ mıdur
- 4 Ayrılırsañ bir nefes kıalmaz ħayâtuñdan eşer
Ey dil-i şûrîde cânânuñ senün cânuñ mıdur
- 5 Gözlerüm yaşun görüp ħışm eyleyüp dilber didi
Ğarķa viren 'âlemi bu çeşm-i giryânuñ mıdur
- 6 Sebziyâ germ oluben atduñ külâhuñ göklere
Ĥâne-i dilde ħayâli yâr mihmânuñ mıdur

165 (P: 42a, S: 130a, M: 17a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Nâz ile diller alur şehir içre cânân yok mıdur
Ĝül gibi ĝöñlüm açar bir verd-i ħandân yok mıdur
- 2 Kıurtarup şerr ü fesâdından kıamu 'âşıqları
Öldüre kâfir rakîbi bir müselmân yok mıdur
- 3 Vaşlına irdüm diyü mağrûr olursın dilberün
'Âķıbet ey müdde'î ortada hicrân yok mıdur
- 4 Cennetün ħûrîlerin durmaz ögersin vâ' izâ
Ya' ni anlardan kıyâmet bunda ħûbân yok mıdur
- 5 'Aķl u şabrın 'âşıķuñ yağmâ ider cânâneler
'Adl u dâda varalum ey Sebzî sultân yok mıdur

166 (P: 42b, S: 130a)

Mef 'î lû / Fâ 'î lâ tû / Me fâ 'î lû / Fâ 'î lûn

- 1 Her kim ki tîğ-ı ğamzeñe düşüp helâk olur
Hoş kurtılır belâdan u bî-vehm ü bâk olur
- 2 Korkuţmuş ol kadar gözinüñ tîğî 'âşıkı
Kim añduğınca zehresi cisminde çâk olur
- 3 Kılsa şafâ nazar n'ola dîdâr-ı yârına
Her kimsenüñ ki şu gibi mir'âti pâk olur
- 4 İtmez ğubâr-ı ğuşşa ile kimseyi melûl
Âhîr şu kimse kim bu cihân içre hâk olur
- 5 Sebzî mişâl-i şerbet-i vaşluñ ider heves
Ey cân u dil tabîbi şu kim derd-nâk olur

167 (P: 42b, S: 130b)

Fe 'î lâ tûn / Fe 'î lâ tûn / Fe 'î lâ tûn / Fe 'î lûn

- 1 Sâye-veş kim ki kapuñda tenini hâk eyler
Âfitâbum yirini gün gibi eflâk eyler
- 2 Nice elden kıyalum câm-ı ferağ-bağşı dilâ
Leb-i dilber gibi ol cânı ferağ-nâk eyler
- 3 Şaydını pâdişehüm 'âleme göster bugün
Ġarğ-ı hûn eyleyüben beste-i fitrâk eyler
- 4 Lebûñ ile ruhuñı gülşen içinde göricek
Ġonca hayrân oluben gül yakasın çâk eyler
- 5 'Aşk meydânına bir kimse girüp baş koyamaz
Bunı eylerse yine 'âşık-ı bî-bâk eyler
- 6 Berğ urup şu'lesi bir demde yakar âfâkı
Yâ Rab ol hüsn-i cihân-sûzı kim idrâk eyler

- 7 Şol-ķadar nâle ider ķeng-i ģamuńda Sebzî
Gökde Zühre işidüp zehresini ķâk eyler

168 (P: 43a, S: 130b, M: 17a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Kaķan ol şûĥ u şîrîn leb içün aĝzın bańa söyler
Varur dil ĥayrete aĥvâli bulunmaz ańa söyler
- 2 İñen peymân-şiken olma şaķın ‘aşıklaŕ âhından
Nice yirde vefâ eyle diyü ‘ahde Ĥudâ söyler
- 3 Geçerken ĥışım ile Tańrı selâmın virmeyüp ey dil
Ańa ‘arz eyleyüp ĥâlin nice bir mübtelâ söyler
- 4 Hevâńa düşüp ey ĝonca ĝöńül zâr olsa bülbül-veş
Ĥulaĝ ur ĝül gibi cânâ dime bâd-ı hevâ söyler
- 5 Çenâr u servi teşbîĥ eyleyen bâlâńa tûbâdur
Başından eksük olmasun belâ her kim belâ söyler
- 6 Müdâmî dâ’im eyle ĝuşsa def’ine diyü sâķî
Ĥulaĝum talduran meyĥâne pîri dâ’imâ söyler
- 7 Ĥomaĝıl lâle-veş elden ayaĝı diyü ĝülşende
Zebân-ı ĥâl ile her sebzeler Sebzî sańa söyler

169 (P: 43a, S: 131a)

Mef’û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Bezm-i ģamuńda ĥûn-ı sirişķüm şarâbdur
Nuķlım belâ vü nâle-i zârım rebâbdur
- 2 La’l-i lebûñ ĥayâli ile ‘ayş iden müdâm
Meyĥâne ĝüşesindeki mest ü ĥarâbdur
- 3 Ĥaddüm büken firâķ ile zerd eyleyen ruĥım
Bir kaşlaŕı hilâl u yüzi âfitâbdur

4 Yâra nezzâre kıлмаğ içün dîdeler durur
Sâgar içinde şanma görinen habâbdur

5 Bilmem ki Sebzî yâra nice irişür elüm
Ben bende-i kemîne o ‘âlî-cenâbdur

170 (P: 43b, S: 131a, M: 17b, G: 290a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Şol kara zülfünde gönlüm ḥâr u zâr olmuş yatur
Ḥastedür gûyâ ki derdünden nizâr olmuş yatur

2 Gülşen-i kûyunda şanma görinen berg-i hazân
Çihre-i ‘uşşâkdur kim zerd ü zâr olmuş yatur

3 Ol gözi âhûyî şayd itmek seg-i ağıâr ile
Hayli müşkildür dime iy dil şikâr olmuş yatur

4 Çâre eyle merhem-i vaşluñla luğ it ölmeden
Tîğ-ı gâmzeñden nigâra dil-figâr olmuş yatur

5 Yalıñuz şanma seni dilber yolında hâk olan
Sebziyâ nice senüñ gibi gubâr olmuş yatur

171 (P: 43b, S: 132a, M: 17b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1 Söylesem âh-ı dilim cümle cihân oda yanar
Yalıñuz şanma cihân kevn ü mekân oda yanar

2 Şöyle ‘aşk âteşi var sînede ey zâhid-i huşk
Bir ‘alev zâhir ola iki cihân oda yanar

3 Bilmezem âteş-i ‘aşkı nice takrîr ideyin
Dutuşur başdan ayağa dil ü cân oda yanar

4 Şöyle yakdı beni ‘ aşk odı ser-â-ser cânâ
Yanıma gelse benüm pîr ü cüvân oda yanar

5 Teb-i fûrkatde nedür hâli diseñ Sebzî’nüñ
Dutuşur külli teni şanki hemân oda yanar

172 (P: 43b, S: 131b)

Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün

1 Kûyı içre kaçan ol serv-i semen-ber şalınur
Gülsitânda şanasın şâh-ı gül-i ter şalınur

2 Öldürür ‘ âşık-ı şûrîdeyi biñ gamze ile
Her kaçan karşısına nâz ile dilber şalınur

3 Gird-i mâhı şanuram hâle durur devr eyler
Çün yüzine ol iki zülf-i mu‘ anber şalınur

4 Cem‘ olup kûyına geldükçe güzeller o mehûñ
Servlerdür ki gülistânda ser-â-ser şalınur

5 N’ola meyl eyler ise âhuma kûyında nigâr
Esicek bâd-ı şabâ bâğda ‘ ar‘ ar şalınur

6 Sâye-veş ben nice hâk olmayayın gayretten
Görüñ ol serv-i hırâmân ile kimler şalınur

7 Gerçi çok serv-i sehî bâğ-ı cihânda Sebzî
Yokdur ol serv-i hırâmâna berâber şalınur

173 (P: 44a, S: 131b, M: 17b)

Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün

1 Viren gün gibi dehre nûr ruhsâr-ı Muharremdür
Hilâl ebrûları şan gurre-i mâh-ı muharremdür

2 N’ola gördükçe şâd olup açılısam guşşadan ey dil
Görinen câme-i sebzi ile ser-sebz ü hurremdür

- 3 Seni bu hüsni ü behcetde göricek hûrî vü Rıdvân
Melekdür yâ perî dirler dimezler nesl-i âdemdür
- 4 Şifâ bulsun irişe derd ile ölmezden öñ lutf it
Ten-i mecrûhuma sîmîn-tenün kâfûrî merhemdür
- 5 Hemân bir dem degül kan ağlamak la' li hevâsında
Düşelden ' aşkına anuñ gözüm yaşı dem-â-demdür
- 6 Geçerse n'ola istignâ ile igmâz-ı ' ayn idüp
Benüm gibi hezârân bendesi var şâh-ı ' âlemdür
- 7 Reh-i zühdi ü selâmetden güzere eyle gel ey Sebzî
Melâmet gûşesi şimden-girü saña müsellemdür

174 (P: 44a, S: 132b, M: 18a)

Me fâ ' î lün / Me fâ ' î lün / Me fâ ' î lün / Me fâ ' î lün

- 1 Siyeh câme geyeri içine taşına o meh-peyker
Kara toprağa qarup kanımı hâk eylemek ister
- 2 Meded vaşluñ ' atâ eyle mecâlüm kalmadı hergiz
Firâkuñdan helâk oldum be-hey zâlim be-hey kâfir
- 3 Nice merdümeleri gark eylemişdür kanlu deryâdur
Hâzer kıl eşk-i çeşmümden benüm ey bî-vefâ dilber
- 4 Leb-i yâra şu deñlü teşne-dil olmuş imâm-ı şehir
Okur hem Fâtihâ ardınca her şeb sûre-i Kevşer
- 5 Alursın hüsniñe mağrûr olup ' aşıkluñ âhın
Göresin ' âkıbet ben ' âşıkluñ âhı saña n'eyler
- 6 Gubâr-ı hâk-pâyı olmağa cânlar vire şehir
Be-haqqı Murtaza Sebzî hakîkatda odur server

4a- öñ / ... S

5b- ' aşıkluñ âhı / ' âşıkluñ ... S

- 7 Şafâ ile sema‘ eylerdi ‘ âşık Mevlevî gibi
Çalınsaydı eger bezm-i şafâda muṭribâniler
- 175 (P: 44b, S: 132b, M: 18a, A: 45b, T: 202a)
Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün
- 1 Güzellik âsumânının yüzün mihr ile mâhıdur
Ġubâr-ı ḥâk-i dergâhuñ ser-i devlet külâhıdur
- 2 Nice biñ ‘ âşıkı tîr-i cefâ ile helâk iden
Kemân-ebrûsı ile ġamze-i çeşm-i siyâhıdur
- 3 Şaḫın ‘ âşıklar âhından ḥazer kı l ey gül-i ra‘ nâ
Yile viren gülün evrâḫını bülbüller âhıdur
- 4 Nice şehler boyun virmiş durur fermân-ı tîġına
Efendüm kişver-i ḥüsnüñ ser-âmed pâdişâhıdur
- 5 N’ola secde iderse ḫaşları mihrâbına Sebzî
Cemâli Ka‘ besi ḫalk-ı cihânuñ secde-ġâhıdur
- 176 (P: 44b, S: 133a, T: 177b)
Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün
- 1 Dil-rübâlar seherî ‘ arz-ı cemâl eylediler
Gören üftâdeyi sevdâ-zede ḫâl eylediler
- 2 Ḳanını dökmek içün bülbül-i şûrîdelerüñ
Ġoncalar câmelerin gül gibi al eylediler
- 3 Ḳıl yaran diḳḳat ile görmedi ḳılca bilüñi
Var diyen aġzuña yok yire ḫayâl eylediler
- 4 La‘ l-i yâḳûtuñuñ üstinde ḫaṭ-ı reyḫânuñ
Gördiler ehl-i ḳalem anı mişâl eylediler

2a- iden / itmek T

5a- ḫaşları / ḫaşlaruñ T

5b- cemâli / cemâlüñ T

4. beyit T nüshasında yok.

- 5 Virmedi derd ü ğam-ı dilbere bir şâfi cevâb
Ne kadar varup etıbbâya su'âl eylediler
- 6 Gonca leblerine almağa hezâruñ gönlin
Süzdiler gözlerini ğunc u delâl eylediler
- 7 Sebziyâ kim ki melûl oldu ise dünyâda
Vardılar meykedede def^ç -i melâl eylediler

177 (P: 45a, S: 133b, M: 18b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Cihân halkı kulu olmalı bir şâh-ı cihânum var
İki 'âlemde ma'lubum habîb-i dil-sitânum var
- 2 Hızır Bâlî lebüñden ger naşîb olursa bir bûse
Benüm Hızır u Mesîh-âsâ hayât-ı câvidânum var
- 3 Bugün meydân-ı 'aşkuñda helâk itmege a' dâyı
Hamîde kıadd ile âhum gibi tîr ü kemânum var
- 4 Yağalar çâk ide güller ola şûrîde bülbüller
Şalınsa nâz ile bâğ içre bir serv-i revânum var
- 5 Gelürse Sebziyâ ğam-ğâneme lu'f idüp ol şâhum
Ayağına nişâr itmege eşk-i dür-feşânum var

178 (P: 45a, M: 18b, A: 45a)

Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lün

- 1 Allar giymiş içine taşına ol gül-'izâr
'Âşıkı öldürmek için bülbül-i şûrîde-vâr
- 2 Ey yüzi gül kırmızı câme kocar gördi seni
Gözlerüm yaşı o dem kıldı cihânı lâle-zâr

- 3 Görinen humret şafağ şanma şehir ey âfitâb
Al camenüñ aksidür oldı felekde âşikâr
- 4 Çünkü kat kat kana görmek istemezdük gonca-veş
Yâ n'iderdük câmeñi al eyleyüp ey gül-izâr
- 5 Al câmeñ ile revân olsañ sen ey serv-i revân
Aks-i câmeñden gül ile lâle ola reh-güzâr
- 6 Kırmızı câme giyen ol gül-izâra cân virür
Sebzî gibi âşık-ı şûrîdesi var şad-hezâr
- 7 Bilmek isterseñ giyen kimdür o gül-gün câmeyi
Muşlı-ı la-lîn-şâbâ serrâc-ı şâh-ı tâc-dâr

179 (P: 46a, M: 19a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Leb-i la-lün firâkıyla bedende şanma cân hoşdur
Ben andan el yudum şimden girü olsa revân hoşdur
- 2 Beni hışm ile kapuñdan esirge lûtf idüp sürme
Sarây-ı şâhı hıfz için güciyle pâs-bân hoşdur
- 3 Disem mihr ü vefâ ile idersin nâz ile illet
Cefâ vü cevri kılmağda velîkin her zamân hoşdur
- 4 Ruhuñ devrinde men-itme lebüñden âşıkı sâkî
Bahâr u mevsim-i güldür şarâb-ı ergavân hoşdur
- 5 Ser-i zülfi hevâsında ider gönlüm kuşu pervâz
Hużûr itmege perrende hemîşe âşiyân hoşdur
- 6 Görüp dilberleri Sebzî kılur bülbül gibi zârı
Gül-i ra-nâlara karşı bilür âh u figân hoşdur
- 7 Raķîbüñ saña incinme hüçûm eylerse ey âşık
Hemîşe itüñ ağzına bilürsin üstüñân hoşdur

180 (P: 46a, M: 19b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Bir şanem gördüm bugün meyhânede şahbâ şatar
Nuql için meclisde sîmîn ğabğabı elma şatar
- 2 Bâde-nûşı göricek gözi yoğ iken ey şanem
Lebleri devrinde zâhid bâde-i hamrâ şatar
- 3 Nâr-ı ruhsârıyla sîb-i ğabğabı sevdâsına
Bâğ-ı ğamda çihresi 'âşıklarun eyvâ şatar
- 4 Leblerün üstinde ey piste-dehen hâl-i siyeh
Bir 'Arab maḥbûbıdur kim gûyiyâ ḥurmâ şatar
- 5 Kâmetüne beñzedügi-çün eyâ şimşâd-ḳad
Bâğdan servi çıkarup bâğbân zîbâ şatar
- 6 Tır temâşâ idelüm ḥüsn-i ziyâ-baḥşun disem
Cevr ider tırmaz baña nâz ile istiğnâ şatar
- 7 Ki vefâsın 'arz ider Sebzi baña ki cevri
Nice yüzden kendüsini ol gül-i ra' nâ şatar

181 (P: 46b, M: 19b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Benüm nâ-ḥaḳ yire ḳanum döken ol çeşm ü ebrûdur
Dili bend-i belâya mübtelâ iden bu ğisûdur
- 2 Gözümden ağlasam 'ayb eylemeñ ey merdüm-i 'âlem
Beni her dem belâya uğradan çeşm-i siyeh-rûdur
- 3 Şararmış beñzi ditrer başı mihriñden güneş gibi
'Aşâya düşdi nergis gözlerün devrinde şayrudur
- 4 Hâzer eyle leb-i la' lini yâruñ ağzıña alma
Döker ol ğamze ḳanuñ yok yire bir 'arbede-cûdur

- 5 Ser-â-ser gamzesi öldürmek için Sebziyâ gör kim
Çeken zencîre ‘uşşâkı bugün ol silsile-mûdur

182 (P: 46b, H: 131a)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Çeşmüñ gibi şu kimse ki mest-i harâb olur
Dâ’im elinde câm-ı mey-i la‘l-i nâb olur

- 2 Gam-gîn olur mı sâkî şu kimse zamânede
Şevk-i lebûñle hem-dem-i câm-ı şarâb olur

- 3 Sürme ider gözine felek hâk-i râhını
Ol şeh-süvâr-ı hüsn ne ‘âlî-cenâb olur

- 4 Bilmem ki yâra nâmeyi kimüñle gönderem
Döymezer derûn âha kebûter kebâb olur

- 5 Görseñ yüzini iste niyâz ile vuşlatı
Dirler şehirde Sebzî du‘â müstecâb olur

183 (P:47a, M: 19b, T: 153a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Câm-ı ‘aşk-ı yâr ile şunlar ki ser-hoş oldılar
Unudup dünyâ gamın ser-mest ü medhûş oldılar

- 2 Gördiler bülbül gül için nâle eyler rûz u şeb
Sûsen-i âzâdeler gülşende hâmuş oldılar

- 3 ‘Âşık olur şanma zâhid ihtiyâr ile kişi
Her birisi bir belâ ile varup tuş oldılar

- 4 Gördiler dilberleri bağına başa âyine
Her Hüseynî reşkden varup nemed-pûş oldılar

1a- mest-i harâb / mest ü harâb H

1a- ser-hoş / bî-hûş T

1b- medhûş / bî-hûş P, M

4a- dilberleri / dilber gibi T

- 5 Bâde-i gül-gûnı yâruñ la‘line beñzer diyü
Rindler meyhânede Sebzî kadeh-nûş oldılar

184 (P: 47a, M: 20a, A: 52a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Şu kim neyden figân u ‘aşk hâlin istimâ‘ eyler
Gelüp bî-ihtiyârî şevke vecd olup sema‘ eyler
- 2 Saña kaç‘î cevâb ey zâhid uymaz pendiñe ‘âşık
Kesilmez tîğ-ı dilberden cihândan inkıtâ‘ eyler
- 3 Belüñle ağzıña dikkat iden bir kılca irişmez
Aña iren kimesne sırr-ı ğaybe ıttılâ‘ eyler
- 4 Tırup yanumdan ol mehrû kaçan kim gitmek isterse
Şanuram ol dem içinde bizümle cân vedâ‘ eyler
- 5 Didüm Sebzî kıyâmetde elün almaz senün tesbîh
Geçüben qarşuma şûfî ‘inâd idüp nizâ‘ eyler

185 (P: 47a, G: 289b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Bu göñlüm hastedür cânânın özler
Ten-i mürde gibi kim cânın özler
- 2 N’ola hecrüñde vaşluñ umsa göñlüm
Düşenler derde çün dermân özler
- 3 Olur cân u göñül hüsnuñe müştâk
Ra‘iyyet gibi kim sulţânın özler
- 4 İder Nîl ağlamakdan kanlu yaşın
Çü Ya‘kûb Yûsuf-ı Ken‘ân’ın özler

1a- Şu kim neyden figân u ‘aşk hâlin istimâ‘ eyler / Şu kim cân u göñülde ‘aşk hâlin
istimâ‘ eyler P, M

2b- derde / derdüñe G

- 5 Kimi aşını ızler kimi addin
Velikin Sebzî yâruñ ânın ızler

186 (P: 47b, T: 208b)

Mef û lû / Fâ i lâ tû / Me fâ î lû / Fâ i lûn

- 1 Ruhsâr-ı yâr gülşen-i behçet bahâridur
Bu gûne gûne humret anuñ lâle-zâridur
- 2 Sîmîn-ad ile açsa gönûl mülkini n'ola
A sancağıyla şehir-i hûsûn şehir-yâridur
- 3 Gördükçe kılsa nâle vû zârîyî tañlamañ
Ol gül- izâr u gonca-lebûñ dil hezâridur
- 4 Dâs-ı hilâli almış ele biçmege felek
Bu mezra -ı zamâne anuñ sebze-zâridur
- 5 Mest olmuş ol adar gözi şevıyla kim dağı
Açılmadığı nergisûñ anuñ humâridur
- 6 Seyr itdüğün raîb ile bir ârifî görüp
Didüm bu ol gülûñ nesidür didi hâridur
- 7 Ağzın şulandıran şu arânuñ bu zev ile
La lûñle Sebzî'nün azel-i âb-dâridur

187 (P: 47b)

Fe i lâ tûn / Fe i lâ tûn / Fe i lâ tûn / Fe i lûn

- 1 Gül yüzi üzre açan sünbûlini çîn eyler
Öldürür derd ile ben âşıkî miskîn eyler
- 2 Derdine eyleye dermân diyü her şâm u şehir
İşigin taşını dil hastesi bâlîn eyler

3. beyit T'de yok.

5. beyit T'de yok.

6a- raîb / hasûd T

- 3 Kîne-cûdur şu kadar gamzeleri tîğî ile
İkide bir beni öldürmek için kîn eyler
- 4 İt rakîbini kaçan ol gözi âhû göricek
Cânım acıtmağ için hânde-i şîrîn eyler
- 5 Sebzî'yi disün emîn itme gam-ı dilberden
El açup kim ki du'â eyleyüp âmîn eyler

188 (P: 48a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Kim ki saçuñ şeb yüzüñi meh bilür
'Arızuñ üzre zeķanun çeh bilür
- 2 'Aşk yolın şorma mürâyîlere
Şanma anı mürşid-i güm-reh bilür
- 3 Göñlüm alan yârımı bilmem dirîğ
Yok mı ki kûyına anuñ reh bilür
- 4 Kışver-i hüsni alalı kullaruñ
Mevkib-i hûbânasını şeh bilür
- 5 Sebzî'ye ta' n eyleme zâhid yûri
Her kişinüñ hâlini Allâh bilür

189 (P: 48a, M: 20a, A: 52a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Gül aldı destine sâgar yine 'işret zamânıdır
Getür sâķî şafâ viren şarâb-ı ergavânıdır
- 2 N'ola yâķûtı bî-kıymet iderse dürr-i dendâni
Faşâķat gevherinüñ kânı la' l-i dür-feşânıdır
- 3 Ferâķat kıl göñül virme gül ü gülzârına dehrüñ
Bir iki gün bahâr olsa hemân yine ķazânıdır

- 4 Görinen gül yüzi üzre hilâl-ebrûların şanmañ
Müje oklarını pertâb için miñnet kemânıdur
- 5 Egerçi sûz-ı hüsrev nâz-ı keyhâ-yı hüsün hoşdur
Fırâk içre baña hem-dem olan Sebzî Figânî'dür

190 (P: 48b, M: 20a)

Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lün

- 1 Al câme giymiş ol serv-i bülendüm lâle-vâr
Kim görürse sînesine dâğ urur bî-ihtiyâr
- 2 Zînet itmiş gûşe-i destârına sünbülleri
Zülfî gibi ' âşık-ı miskîni itmiş bî-çarâr
- 3 Yüzlerin yire düşerler sâye-veş üftâdeler
' İd-gehde nâz ile şalınuğınca serv-vâr
- 4 Aldı göñlüm nâz ile cevlân idüp tâvus-veş
Bir cefâ yüki cefâlar kılcı bir şîve-kâr
- 5 Kâbrüm üstinde bite sûsenler ile lâleler
Öldürürse tîğ-ı müjgânunñ beni ey gamze-kâr
- 6 Goncalar üzre görinen kaçre-i bârân degül
Gülşenünñ gûşına dürler taqdı ebr-i nev-bahâr
- 7 Olmak isterseñ eger zerğ ü riyâdan sen berî
Sebziyâ pîr-i muğânunñ ayağına karşı var

191 (P: 48b)

Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lün

- 1 Şol çiçek kim ey ruğ-ı lâle bu sâ' id üzre var
Şâh-ı gülde goncalardur yir yir oldı âşikâr
- 2 Kırmızı beñler olup cism-i beyâzın
Dâğ-ı hasretdür benüm cânımda ol ey gül-' izâr

3 Serv-ḳaddüñ naḥl-i gül olmuş çiçekler goncası
Ey yüzi lâle olur mı bu ḳadar ḥurrem bahâr

4 Yâsemen zâra dökilmiş kırmızı gül bergidür
Seyr iden üftâdeler bülbül gibi iñler hezâr

5 ‘Ârızına ‘ârız olaldan berü her rûz u şeb
Ḳalmamışdur cânda şabr u Sebziyâ dilde ḳarâr

192 (P: 48b, M: 20b, H: 173a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1 Şurâḥî meclisiñde sâḳiyâ bir ḥûb u ra‘ nâdur
Piyâle gibi cân virür lebi gûyâ Mesîḥâ’dur

2 Naẓar ḳılsañ cemâline görünür şûret-i ‘âlem
Şanasın ruḥları âyine-i câm-ı mücellâdur

3 Piyâle gibi ḳan yudan irerken bezm-i vaşlına
Ser-i zülfine dil virmek ‘acayib özge sevdâdur

4 Şurâḥî tâc-ı zer başında bezmüñ pâdişâhıdur
Piyâle gibi raḳs eyler güneş mihr ile şeydâdur

5 Güzeller şâhıyam diyü iñen maḡrûr-ı ḥüsn olma
Nice şâhı ḳul itmişdür begüm bu özde dünyâdur

6 Ne ḥaddümdür temennâ eylemek bezmin şurâḥîñüñ
Ġaraż ol dilber-i ra‘ nâyı Sebzî bir temâşâdur

7 N’ola la‘ lüñi yâd itdükçe dilden olsa ġam zâ’il
Dü-‘âlem ġuşşasını def’ iden çün câm-ı şahbâdur

1a- ḥûb u ra‘ nâdur / ḥûb-ı ra‘ nâdur H

2b- âyine-i câm-ı mücellâdur / âyine vü câm-ı mücellâdur H

4. beyit H’de yok.

7. beyit H’de 5. beyit olarak geçmektedir.

193 (P: 49a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Takınmış gamzeden yanına ol şâh-ı cihân hançer
Yüzine toğru kim baksa çeker ol dem hemân hançer
- 2 Gılâf içinde habs itmezdi anı gâlibâ ol şeh
Turup bilde harâmî gibi dökmeseydi kan hançer
- 3 Yine geldüñ diyü gülşende görüp hâlimi sensiz
Çeker her berg-i bîd üstüme ey serv-i revân hançer
- 4 Görinen şa' şa' a şanma benüm mâhum miyânuñ-çün
Düzüpdür zer-ger-i çarh-ı felek bir zer-nişân hançer
- 5 Hemân şanma seni öldürdi Sebzî bu cihân içre
Nicesin hâke şalup eylemişdür bî-nişân hançer

194 (P: 49a)

Me fâ 'î lün / Fe 'î lâ tün / Me fâ 'î lün / Fe 'î lün

- 1 Gamuñla hem-dem olanlar şafâyı n'eylerler
Cefâyâ mûnis olanlar vefâyı n'eylerler
- 2 Zebân-ı hâl ile söyler cemende her sûsen
Bu fânî dünyada yapup sarâyı n'eylerler
- 3 Perî-şıfatlu güzeller çeh-i zenahtânda
Esîr-i miñnet idüp mübtelâyı n'eylerler
- 4 Nesîm-i kâkül-i dilber var iken ey h'âce
Cihânda nâfe-i müşg-i Hıtâ'yı n'eylerler
- 5 Şikâyet itse cefâdan 'aceb degül Sebzî
Vefâyâ mûnis olanlar şafâyı n'eylerler

195 (P: 49a, M: 20b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 İrte bir gün muştuluk ey dil yine bayram olur
Her güzelden 'âşıkına bûseler in'âm olur
- 2 Na'ra-i 'uşşâkdan güm güm öter meyhâneler
Gonca-leb sâkî elinde bâde-i gül-fâm olur
- 3 Nuql-ı bâde meclis içre 'âşık-ı şûrîdeye
Sîb-i gâbgab beste-leb bir gözleri bādâm olur
- 4 Ey perî-şân lutf idüp zülfüñ perîşân eyleme
'Âşık-ı dîvâneler bî-şabr u bî-ârâm olur
- 5 Da'vî-i zühd eyleyenler zühd ü takvâdan geçüp
Lebleri devrinde yâruñ rind-i dürd-âşâm olur
- 6 'İd-ı câmın nûş idenler 'âr u nâmûsı koyup
Sebzî gibi 'âşık u âşüfte vü bed-nâm olur
- 7 Bir tolu içüp lebüñden bûse isterdük velî
Korkarız kim sen gözi mestâneye ibrâm olur

196 (P: 49a, M: 21a, A: 7b, T: 146a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün /

- 1 Ne şevk ile ki yakdum sîneme dâğ-ı nihân yir yir
Yaşamı çâk idicek gül gibi oldu 'ayân yir yir
- 2 Görinen gice vü gündüz sipihr üzre şafağ şanma
Boyadı kana eflâki bu çeşm-i hûn-feşân yir yir
- 3 Gönüller nâle kılsa hüsnüñ eyyâmında incinme
Bahâr irişse bülbüller kılur âh u figân yir yir
- 4 Añup ruhsâr-ı âteş-nâküñi gülşende ağılarsam
Bite ol dem sirişkünden nihâl-i ergavân yir yir

- 5 Ölürsem kıadd-i yârũñ ħasretiyle Sebziyâ yârân
Benũm dıksũn mezârũm ũzre serv-i gũlsitân yir yir

197 (P: 49b)

Fe ‘i lâ tũn / Fe ‘i lâ tũn / Fe ‘i lâ tũn / Fe ‘i lũn

- 1 Yine ol ġonca-lebũñ gũl gibi ra‘nâlıġı var
Serv gibi şalınur nâz ile a‘lâlıġı var
- 2 Çıkamaz topuġına serv-i sehî gũlşende
Râstî kıâmetinũñ ħaylice bâlâlıġı var
- 3 Elũmũzden ayaġı bir dem olurdı kıomamak
Mest ũ lâ-ya‘kı l olup ‘âleme rũsvâlıġı var
- 4 Gũn gibi zerreleri ‘arz-ı cemâl itmek içũn
Seyr ider şehri o mâhuñ yine zîbâlıġı var
- 5 Sebzi’nũñ ħâlini yârânı şorarsa diyesiz
Sevdi bir mâh-ı perî-çehreye şeydâlıġı var

198 (P: 49b, T: 155b, G: 134b)

Mef ‘ũ lũ / Fâ ‘i lâ tũ / Me fâ ‘î lũ / Fâ ‘i lũn

- 1 Eşkũm sitâresin dũken ol mâh-pâredũr
Tîġ-ı firâkı ile ciger pâre pâredũr
- 2 Vaşl-ı nigâr ‘âşık-ı mehcûra çâredũr
Ben mübtelâ firâķ ile öldũm ne çâredũr
- 3 Sen mihre eşkũm eyledi ben zerreyi kıarîn
Zîrâ ki işleyen işi ey meh sitâredũr
- 4 Yir yir benek degũl görinen câmesindeki
Âhum odından ũstine dũřmiř řerâredũr

5b- gũlsitân / dil-sitân T

1b- Tîġ-ı firâkı ile ciger pâre pâredũr / Tîġ-ı firâķ ile cigerũm pâre pâredũr T; cigerũm / ciger G

3a- zerreyi / zerreñi T, G

5 Âhumla eşk-i çeşmüme rahm eylemez dirîğ
Var ise gönli ol şanemüñ seng-i hâredür

6 Sebzî bahâr bezmini hoş gör nigâr ile
Şanma bu fânî ‘ âlemi sen bir qarâradur

199 (P: 50a, M: 21a, G: 43a)

Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün /

1 Benüm seyr itmege her dem cemâl-i döst bâğumdur
Ruḥı şevkıyla sînem üzre lâle tâze dâğumdur

2 Niyâm-ı sînede şemşîr-i âhum añlamañ ḥâlî
Raḳîbüñ başını kesmek içün keskün yarağumdur

3 N’ola cennât-ı ‘ uḳbâya idersem zâhid istiğnâ
Benüm dünyâda çün kim kûyî dildâruñ turağumdur

4 Gözüm gibi seversem n’ola sâḳî câm-ı yâḳûtı
Maḥabbet bâdesin nûş itmege elde ayağumdur

5 Şeh-i mülk-i ğam u ‘ aşḳam eyâ Sebzî cihân içre
Görinen çarḥ-ı atlas lâciverdî bir otağumdur

200 (P: 50a, M: 21b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

1 Gönlüñi ‘ âşık iki ‘ âlemde gül bir yâra vir
Şâf idüp âyine gibi cânıñı dîdâra vir

2 Gülşen-i dünyâda cânuñ almadın bâd-ı ecel
Nâz ile cevlân iden ol serv-i hoş-reftâra vir

3 Teng-dil olup nice bir oturursun şûfiyâ
Gonca-i ḳalbüñ açılsun ruḥları gülzâra vir

4 Bendesi olduğımı bilmiş gibi ol şâh-ı ḥüsn
Şîve ile hem-demine didi kim bâzâra vir

- 5 Tûṭî-i cânuñ dilerseñ haṣ ide her dem eger
Sebzî gibi gönîlüni var bir şeker-güftâra vir

201 (P: 50a, S: 126b, M: 21b, G: 165a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Âteş-i âhumdan eflâki duḥânum şandılar
Ebr ile bârânı çeşm-i dūr-feşânum şandılar
- 2 Ey kemân-ebrû çekince sînedden peykânuñ
‘Âlemi tutdı figânum çıkdı cânum şandılar
- 3 Gördiler yâ gibi ḳaddümüñ iki büküldüğün
Tîr-i âhum-çün mehi gökde nişânum şandılar
- 4 Gül gibi la‘lîn-ḳabâ ile gezen cânâneysi
Gülşen içre ol yañağı ergavânum şandılar
- 5 Al u vâlâdan görince yaḳasınuñ tavḳını
Boynına düşmüş benüm ol demde ḳanum şandılar
- 6 Ehl-i ‘işret kıpkızıl ḳana boyanmış lâleyi
Gül gibi rûşen olan dâğ-ı nihânum şandılar
- 7 Sebzîyâ iden ihâta ‘âlemi deryâları
‘Ayn-ı dilden cûş iden âb-ı revânum şandılar

202 (P: 50a, A: 53b, T: 172a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Nice terk eyleyeyin ol mehi cânânumdur
Dirliğim anuñ ile nic’ideyin cânımdur
- 2 Güli şermende iden ‘ar‘arı ḳayretde ḳoyan
Nâz ile şalınan ol serv-i ḳırâmânumdur

7a- Sebzîyâ iden ihâta ‘âlemi deryâları / Sebzîyâ dehri ihâta eyleyen deryâları S, G
2a- ‘ar‘arı / serviyi T

- 3 Gice gündüz görinen şanma sipihr üzre şafak
Küşte-i cevri-i sipihrem benüm ol şanumdur
- 4 Bunca demdür iderin gülşen-i kûyında figân
Dimedi ol yüzi gül bülbül-i nâlânumdur
- 5 Sebziyâ bâğ-ı cihânda beni bülbül gibi âh
İñleden ol yüzi gül gonca-i handânumdur

203 (P: 50b, M: 21b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Eşk-i çeşmümle bu gönüm kûyına eyler sefer
Beñzer ol bî-çâreyi şuyı ya toprağı çeker
- 2 Kana ğark itme gözüm yaşı gibi merdümle
Kılsalar hüsn-i cemâlüne nazâr cânâ ne zarr
- 3 Bir nazarda öldürür 'âşık-ları virmez amân
El-ğazet ol gamze-i hûn-rîz elinden el-ğazet
- 4 'Âşık-ı dîdârûñ olmışdur eyâ serv-i revân
Gördüğince 'ârızuñı âb kendinden gider
- 5 Sebze-zâr-ı çarh üzre görinen dâs-ı hilâl
Hâşılını 'ömrinüñ her kişinüñ Sebzi geçer

204 (P: 50b, A: 53b, M: 22a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Dâda varsam ol şeh-i bî-dâd benden incinür
Kıl disem virânemi âbâd benden incinür
- 2 Halk-ı 'âlem uykusu nâlemde uçup her gice
Meskeninde bende vü âzâd benden incinür
- 3 Kûh-ı derdi şöyle kazdım tîşe-i 'âşk ile kim
Yatduğı yerde dağı Ferhâd benden incinür

4 Gülsitân-ı kûyî içre ol yüzi gül gonca-leb
Eylesem bülbül gibi feryâd benden incinür

5 Reşk odı ile yakar külli tenini Sebziyâ
Bir ğazel didüm gören üstâd benden bilür

205 (P: 51a, M: 22a, A: 58b, T: 136b, H: 121b)
Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1 Yine bir gül-‘izâra ‘âşık oldum tâze dâğum var
Gül ile lâlesinden gülşen-i dehrün ferâğum var

2 Açılmış gûne gûne güllerin gül gül ‘izâruñda
Temâşâ itmege her dem cemâlûñ gibi bâğum var

3 Halâş olmağ için sâķî hemîşe zûlmet-i ğamdan
Bezimde câm-ı âteş-reng bir rûşen çerâğum var

4 Bahâr irişdi la‘lûñ şevķına nûş itmege bâde
Elümde lâle vü nergis gibi ey gül ayağum var

5 Ferâğat mülkinûñ şâhı degül miyem eyâ Sebzi
Serîrüm gûşe-i ğam kaçır-ı miñnetde turağum var

206 (P: 51a, T: 184a, G: 165a)
Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

1 Kankı yoldan gelür diyü dildâr
Gözlerüm beklemekden oldı çâr

2 Cümle ‘âşıķları şehîd eyler
Tîĝı müjgânıñuñ nesine yarar

3 Düşmez idüm o mihr ü mehden dûr
Tâli‘üm olsa idi ger baña yâr

3b- çerâğum / ocağum H

4a- la‘lün şevķına / la‘l-i nâbuña H

5a- degül miyem / degül misin T, H

4 Seveli yârı terk idüp seri dil
‘Aşk meydânı içre cânâ kıyar

5 Böyle dîvâne mi olurdı gönül
Sebziyâ olmasaydı tâze bahâr

207 (P: 51a, M: 22a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün

1 Her seher mihr-i nigâr ile uyanmak nice bir
Ağlayup kana şafağ gibi boyanmak nice bir

2 Âteş-i fûrkatî ile o yüzi gülnârûñ
Hâne-i mülk-i cihân odlara yanmak nice bir

3 Turi turı o boyı serve irilmez çün-kim
Ey gönül âb gibi böyle bulanmak nice bir

4 Bî-bekâ olduğunu bilmiş iken mülk-i cemâl
Ol cefâ-ñû güzelüm hüsne tayanmak nice bir

5 Mâr ola gerdeniñe çün şala kabründe kemend
Zülfine ‘âşık olup Sebzi tolanmak nice bir

208 (P: 51b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün

1 Tâb-ı meyden kaçan ey sâkî yüzün gül gül olur
Cân u dil nâle vü feryâd idici bülbül olur

2 Bezm-i fûrkatde lebün yâdına nûş eylemege
Dökülen gözlerümün yaşı dem-â-dem mül olur

3 N’ola artursa gönül bülbülü feryâdların
Açılır gün bugün ol lebleri gonca gül olur

4 Nice şayd eylesün murğ-ı dilüm ol şayyâd
Hâller dâne olup dâm-ı belâ gönül olur

- 5 Cân virirsem heves-i zülfi ile cânânın
Sebziyâ kabrümün üstinde biten sünbül olur

209 (P: 52a, M: 23a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Ben nice sevmiyem ol hûrîyi çağ çağındadır
Gülşen-i cennet ki dirler ruhları bâğındadır
- 2 Hırmen-i hüsninde anuñ dâne-i hâlin görüp
Murg-ı dil şayd oldı kara zülfinün ağındadır
- 3 Seyre çıkısa ‘âşık-ı şûrîdelerle yaraşur
Pâdişehdûr paşalar şolındadır şağındadır
- 4 Dîde-i dilden hayâl-i kıddini ırmağ diler
Hayli gündür hâlî olmaz çeşmüm ırmağındadır
- 5 Nev-bahâr-ı ‘ârızın seyr eyle yârun Sebziyâ
Deste deste sünbül ü gül ruhları bâğındadır

210 (P: 52b, A: 7b, T: 184a)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Hem-dem oldı çün ol güle has u hâr
Ey gönül turma inle bülbül-vâr
- 2 Şimdi hüsnün bahârı kıdrini bil
Bir zamân ola olmya bu bahâr
- 3 Ser-firâz it o serv-i kıddi diyü
Elin açup du‘âya durdı çenâr
- 4 Bir göz uciyla merhabâ eyle
Pâdişâhum kuluñdan eyleme ‘âr
- 5 Sebzi hâk olsa râh-ı ‘aşkuñda
Gelmiye hâtırına zerre gubâr

211 (P: 52b, M: 23a, A: 7b, T: 168a, G: 165b, H: 143a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Her kaçan kim ‘aşk ile bu eşk-i bî-pâyân aķar
Kim görürse dir ki cûş idüp yine ‘ummân aķar
- 2 Başımı taştan taş a ursam n’ola ben ş u gibi
Âh kim meyl eyleyüp her yaña ol cânân aķar
- 3 Sâkin olur ş anmañuz defn itmek ile ķanımı
Haşre dek dirler şehîd olan kişiden ķan aķar
- 4 Bâde üzre la‘ l-i cân-bağşın ider sâķî revân
Bezmine ehl-i ş afânuñ la‘ l ile mercân aķar
- 5 Mürde diller bulsalar Sebzî n’ola ‘ ömr-i dırâz
Hızr’dur hattı-ı lebinden çeşme-i hayvân aķar

212 (P: 52b, M: 23a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Bir ķul oğlınıñ ķulıysam adı Aķmed Bâlî’dür
Ķadd-i hoş-reftârı anuñ ş anki sidre-i dâlıdur
- 2 Gün gibi başı göge irerse ey dil yiridür
Sâye-veş kim ki o serv-ķâmetüñ pâ-mâlıdür
- 3 Va‘ deler kılmışdı öldürem diyü öldürmedi
Öldüren ben bendesini ol şehüñ ihmâlıdür
- 4 Ķarķ-ı hûn idüp hayâdan gülş en içre gülleri
Lâleye ķan ağladan gül ruhlarınıñ alıdur
- 5 Ķamzeden hanķer çeküp Sebzî seni öldürmesün
Çeşm-i cellâdı o hûn-rizüñ cihân ķattâlıdur

3a- ķanımı / cânımı A

A’da 5. beyit yok.

213 (P: 53a, S: 134a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Hüseyn Bâlî gibi şehir-i melâhatde nigâr
Gelmiye nice nice döne bu çarh-ı devvâr
- 2 Kerbelâ hakkı sebîl itmez ise cân u dili
Reh-i ‘aşkuñda Yezîd olsun aña ‘âşık-ı zâr
- 3 Ğamzesi tîğî helâk eylesün dirseñ eger
Ser-i zülfi gibi var ayağına düş yalvar
- 4 Gülsitân-ı ruhuña karşı eyâ lâle-‘ izâr
Gözlerüm ebr-i bahârî gibi durmaz ağlar
- 5 Olmasun dersen eger döne döne Sebzî helâk
Gördüğün kişiye yüz virme begüm âyine-vâr

214 (P: 53a, S: 134a, M: 23b, A: 53b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Ey gönül gelmiş iken bir yire ‘îd u nev-bahâr
Rûz u şeb elden ayağı kıma bir dem lâle-vâr
- 2 Gözleri kara yüzi rengîn güzeller şanuram
Gördüğümce gülsitân içinde yir yir lâle-zâr
- 3 Bî-ķarâr olan ser-i zülfi gibi şanma seni
Mihrine düşmüş anuñ çarh-ı felekde bî-ķarâr
- 4 İhtiyâr aldıydı tâ görince hadd-i meh-veşüñ
Gitdi ol demden berü cânâ elümden ihtiyâr
- 5 Düldül-i nâza süvâr olan ‘Alî’nüñ Sebzîyâ
Ğamzesinüñ ‘aşkına sînemde çekdüm Zü’l-feķâr

215 (P: 53b, S: 134b, M: 23b, A: 53a, G: 128b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Güldügince la‘l-i dilber dürr ü gevher gösterür
‘Ârızın ‘arz itdügince verd ü aḥmer gösterür
- 2 Kurtaram mı gözlerinden cânımı cânânenüñ
Dem-be-dem kan dökmege müjgânı ḥançer gösterür
- 3 Rûy-ı zerdüñle yûri ‘arz itme eşk-i çeşmüñi
Dilber aña meyl ider kim sîm ile zer gösterür
- 4 Nice şîrîn yâr olur ol dilber-i ma‘cûn-fürûş
Leblerinden ‘âşık-ı ḥayrâna sükker gösterür
- 5 Sebzi’yi gülşende cânânsuz göricek sebzeler
Dil uzadup kanını dökmege neşter gösterür

216 (P: 53b, S: 134b, M: 23b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Mest olup şalını şalını kaçan cânân geçer
Vâlih ü ḥayrân olur dil kendüzinden cân geçer
- 2 Beklesem geçmez nice yıllar yolında cevır ider
Bir dem içre ğâ’ib olsam göresin ol ân geçer
- 3 Vaşl-ı yâra şâd olup hicrânına olma melûl
Bâķî kalmaz ey gönül çün vaşl ile hicrân geçer
- 4 Ḥil‘at-ı fâḥir geyüp ey ḥâce faḥr itme bize
Her kişı dünyâya çün ‘uryân gelür ‘uryân geçer
- 5 Fitnesinden kurtulam dirseñ görünme zâhidâ
Şimdi nâz ile gelüp ol gözleri fettân geçer

2a- Kurtaram mı / Kurtaralı G

4b- sükker / şeker G

- 6 Râh-ı kûyuñda seni seyr itseler incinme kim
Her kişi eyler temâşâ her kaçan sultân geçer
- 7 Devr-i hüsni geçmedin sürsün şafâsın dilberüñ
Dem bu demdür bâkî kalmaz Sebziyâ devrân geçer

217 (P: 54a, S: 134b, M: 24a, A: 53a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Güldi dünyânuñ yüzi oldı yine ‘ âlem bahâr
‘ Ayş u nûş eyleñ gülüñ diyü şaçar dirhem bahâr
- 2 Şâd olup tañ mı açılsa gonca-i dil gül gibi
Mürdeler ihyâ ider çün ‘ İstî-i Meryem bahâr
- 3 N’ola mest olup nişâr itse şükûfe akçesin
Lâle-i la‘ lîn kadehden açdı câm-ı Cem bahâr
- 4 N’ola döksek cür‘ a-i câmı felekler bâmına
Yâr ile ‘ ayş idesin ola huşûşâ hem bahâr
- 5 Sebzelerle yâsemen gizlembec oynar bâğda
Yügrüşür etfâl-i gülşen bâdıla muhkem bahâr
- 6 Ruğları üzre nigâruñ haţ-ı sebzi fi’l-meşel
Beñzer ol gülzâra kim ola aña hem-dem bahâr
- 7 Biri birini başup seyre gelür halk-ı cihân
Kimseler görmiş degül bunuñ gibi hurrem bahâr
- 8 Gördügince yârı şâd olsa n’ola gam-gîn gönül
Kesb ider şevk u şafâlar görse bir âdem bahâr
- 9 Vaqt-i gül bir aya döymez nev-bahâr olur hazân
Hadd-i gül-rengi nigâruñ Sebziyâ her dem bahâr

4b- Yâr ile ‘ ayş idesin / ‘ Ayş idesin yâr ile S

6. beyit P’de yok.

218 (P: 54a, S: 135b , M: 24b, A: 54b, G: 135a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Kankı ‘ âşık kim cefâ-yı dilbere mu‘ tâd olur
Âşinâlar meclisinde her zamânda yâd olur
- 2 Şöyle bîmâr eyleyüpdür ol gözi şehlâ beni
Dostlar ğam-gîn olur düşmen görürse şâd olur
- 3 N’ola sihîr itmekde ğamzeñ çeşmüne aındurmasa
Kâbil-i şâkird olan üstâddan üstâd olur
- 4 Tekyelenme gel berü ey h̃âce dünyâ mülkine
Gül gibi varur fenâya ‘ âkıbet ber-bâd olur
- 5 Murğ-ı dil avlar beñ idüp dâm-ı zülfinde beñin
Ol gözi şeh-bâz Sebzî vây ne hoş şayyâd olur

219 (P: 54b, A: 54b, T: 178a)

Mef ‘ û lü / Me fâ ‘ î lü / Me fâ ‘ î lü / Fe ‘ û lün

- 1 Cân virdigümi derd ile cânâne disünler
Öldi reh-i ‘ âşkuñda şu dîvâne disünler
- 2 Görüp bu ‘ arûs-ı felegüñ zîver ü zeynin
Meyl eylemeyen merdüme merdâne disünler
- 3 İçmek dilese kanını ‘ uşşâkuñ o hûn-h̃âr
Kanmaz mı dahı hûnî gözüñ kana disünler
- 4 Şorarsa bahâ bûse-i la‘ line o cânân
V’allâhi deger her biri bîñ câna disünler
- 5 Bir cür‘ a ile aınmasa ‘ âşıkları sâkî
Böyle mi olur ey gözi mestâne disünler

208. gazelin S nüshasında sayfa kopuk olduğundan sadece ilk beyti bulunmaktadır.

1a- kim / ki G

3a- aındurmasa / aldurmasa G

6 Şeydâ dili zencîr-i ser-i zülfine çeksün
Ola ki bu dîvâneyi uşlana disünler

7 Her kişi görüp kesb-i zarâfet ide Sebzî
Şi' ri diyicek böylece rindâne disünler

220 (P: 54b, M: 24b, G: 289b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1 Lebûñ devrinde 'âşık- lar mey-i şahbâyı bilmezler
Senûñ 'aşkuñdan artuğ dünyada ğavgâyı bilmezler

2 Perî-ruhl ar elinden bilmezem kime idem feryâd
Uyarlar her denîye 'âşık- ı şeydâyı bilmezler

3 Oğurlar kışsa- ħ'ânlar kışsa- ı Leylî vü Mecnûn' ı
Meger ben 'âşık ile ol şacı leylâyı bilmezler

4 Düşüp her la' l-i mey-gûnuñ hevâsına ħabâb-âsâ
Ĥarâb- ı mest-i ' aşk oldum bu ben rüsvâyı bilmezler

5 Gözüm yaşını görüp n'ola inkâr eylese ağyâr
Niceler var durur kim Sebzîyâ deryâyı bilmezler

221 (P: 55a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

1 Ĥânesinden ol meh itdükçe zuhûr
Berğ urur şan ravzadan ol demde nûr

2 Cenneti ben kûyuña beñzetmezem
Var durur cennetde zîrâ çün kuşûr

3 Virmegil meyĥâne küncin ĥâlûme
Ĥoş hevâsı âbı ĥoş cây- ı ĥuzûr

7b- böylece / şöylece T

2b- denîye / diyene G

4b- Ĥarâb- ı mest-i ' aşk / Ĥarâb u mest-i ' aşk G

5a- yaşını / yaşıyla G

4 ‘Ârız-ı yârı temâşâ kıl dilâ
Gülşen isterseñ ki ola pür-sürûr

5 Beñzeyemez ‘ârız-ı yâra güneş
Her seher Sebzî yüzün nûr ile yur

222 (P: 55a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün /

- 1 Bir haber vir baña ey bâd ki cânân nicedür
Ol yüzi gül o lebi gonca-i handân nicedür
- 2 Gel beri gel revîş-i kâmet-i yârı seyr it
Görmek isterseñ eger serv-i hırâmân nicedür
- 3 Zağm-ı tîğ-ı gam-ı hicrân ile öldüm gitdi
Bulmadum derdüme ben dünyada dermân nicedür
- 4 Kanını dökmez idi zulm ile ‘aşıklarının
Añlasaydı eger ol şûh-ı cihân kan nicedür
- 5 Şevmedin ben o yüzi gül lebi gonca yârı
Sebziyâ bilmez idüm seyr-i gülistân nicedür

223 (P: 55a, M: 24b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Pest iden serv-i bülendi kâmet-i mevzûnıdur
Nergis-i fettânının halk-ı cihân meftûnıdur
- 2 Mest-i lâ-ya‘ kıl idüp âtilere şalan beni
Sâkî-i gonca dehânın bâde-i gül-gûnıdur
- 3 Bezm-i vaşluñdan cüdâ olalı ey mehrû dilûñ
Nâle kılmak çeng-i gamda ney gibi kânûnıdur
- 4 Lâle-veş kan ağlayup gül gibi gülerse n’ola
Gülşen-i derdüñ bu göñlüm gonca-i pür-hûnıdur

- 5 Sebzî'ye 'uşşâk-ı şehre içre yeter bu mertebe
Diyeler sen saçları leylâ için mecnûmıdır

224 (P: 55b, M: 25a, T: 150b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Rûyuñ ey mâhum kaçan bu zülf-i müşkînden çıkar
Gûyiyâ hırşîddür kim ebrûñ içinden çıkar
- 2 Tâb-ı meyden çıkısa terler ruğlarından dilberüñ
Şanuram şebnemdurur gül-berg-i nesrînden çıkar
- 3 Dâm idüpdür zülfini avlamağa cân u dili
Her ne fitne var ise ol hatt-ı bî-dînden çıkar
- 4 Kılisa cânânum mezâristâna 'Îsî-veş güzêr
Ol dem içre mürdeler zinde olup sînden çıkar
- 5 Kim ki düşer Bî-sütûn-ı 'aşkına cânânenüñ
Sebziyâ Ferhâd gibi cân-ı şîrînden çıkar

225 (P: 55b, M: 25a, A: 54b, G: 288b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Sâkiyâ mey vir bahâr u lâle-zâr elden gider
Gül gibi ten bâda varur rûzgâr elden gider
- 2 Bâkî kılmaz vaşl-ı yâra olma mağrûr ey gönül
Hâr-ı fûrkat öldürür ol gül-izâr elden gider
- 3 Şol kadar şeydâlıgum vardır düşüp bî-hûş olup
Gördüğümce ol perîyi ihtiyâr elden gider
- 4 Elde iken nağş-ı hüsnüñ 'âşıkun kadrini bil
Çün bilürsin dilberâ nağş u nigâr elden gider

225. gazelin A'da 1. beyti yok.

2a- vaşl-ı yâra olma mağrûr / vaşl-ı yâra mağrûr olma G

4a- Elde iken nağş-ı hüsnüñ / Nağş-ı hüsnüñ elde iken G

- 5 Bir haatı sebzüñ hevâsına düşüp Sebzî müdâm
 ‘Ayş u nûş it çünki eyyâm-ı bahâr elden gider

226 (T: 128b, H: 152a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Nâz ile kılsa naẓar her dem o çeşmi alalar
 Kaşd iderler ceyb-i tenden naqd-i cânı alalar
- 2 Âteş-i ‘aşka yanup kül olmasa gül şevkına
 Bülbül-i şeydâ kılar mıydı figân u nâleler
- 3 Sürme içün hâk-i pâyuñ tûtiyâsın almağa
 Nice demdür yüz kızardur göz karardur lâleler
- 4 Zülf-i ham-ender-hamuñ tutdı ruhuñ etrafını
 Rûy-ı mehde görmedi kimse bu deñlü hâleler
- 5 Nev-‘arûs-ı goncaya ey Sebzî zînet virmege
 Gûşına dürler takupdur çın şeherden jâleler

227 (S: 135a, T: 129b)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Aldı eline ayağı gülşende lâleler
 Sâki pür it şurâhîyi dönsün piyâleler
- 2 Aldadı aldı tâkat u şabrum dime benüm
 Âl ile almaduk ne kodı çeşmi alalar
- 3 Keşf eyleyüp niķâbını gösterdi gonca-ruh
 Dil ‘andelibi eylesün efgân u nâleler
- 4 Komazlar almayınca gözüñle kaşun şehâ
 Dil naqdin almağ içün olupdur havâleler

3b- Nice demdür yüz kızardur / Nice yüz[lerin] kızardup T

5b- takupdur / daqupdur T

5 Yâruñ ٲolařma zülf-i semen-bûyına diyü
Zâhid ta‘ addî eyleyüp itdi itâleler

6 Âhum odında yandı felek bağırı yağıdur
Şanma şehir düşenleri gülşende jâleler

7 Vâdî-i ‘ aşka düşmese eglence olmağa
Sebzî gazeller istedi çeşmi gazâleler

228 (T: 135a, S: 129b, H: 129a)

Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Fe ‘ û lün

1 Dilüñ serv ile gâyet ülfeti var
Ki yâruñ kâmetine nisbeti var

2 Göñül maķşûdı kaddüñ olduğı-çün
İşiden dir ne ‘ âlî-himmeti var

3 Dilâverler dimezler merd-i meydân
Anuñ kim zen gibi pür-zîneti var

4 Tütupdur zerre-veş âfâķı ‘ uşşâķ
O mâhuñ gün gibi hoş şöhreti var

5 İmâm-ı ‘ aşka uysun söyle Sebzî
Kaşuñ mihrâbına çün niyyeti var

229 (S: 130b, T: 135a, H: 129b)

Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Fe ‘ û lün

1 Kimüñ kim zînet ile şöhreti var
Gice gündüz başında âfeti var

2 Sen âhû-çeşme uyup seg raķîbüñ
Uludı şimdi haylî şöhreti var

7. beyit T’de 5. beyit olarak geçmektedir.
2b- şöhreti / ‘ izzeti S

3 Felek bâmına saçsun cür‘ asını
Kimüñ kim dilber ile şöbete var

4 Kûl olmuş cümle hûbânı cihânüñ
O şâhuñ bir ‘ acâyib şevketi var

5 Sana mahrem olaldan Sebzî ey cân
Harîm-i ‘ âlem içre hürmeti var

230 (T: 149b)

Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ i lâ tün / Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ i lün

1 Bu âsumânî-i âhum ki âsumâna çıkar
Tarağalar kıparur şevk ile figâna çıkar

2 Baña çıkar dir iken hanceri o hûn-rîzüñ
Hasedden ölmeyeyin mi meded yabana çıkar

3 Ben ölmeden saña ne ey rakîb-i bed-sîret
Benüm bu mülk-i dilüm ol şeh-i cihâna çıkar

4 Öürse hasret-i kûyuñdan ol dil-ârânuñ
Bu ‘ andelîb-i dilüm gülşen-i cinâna çıkar

5 Şarâb içey diyü ta‘ n eyler idi rindâna
Görüñ ki meykededey zâhid-i zamâne çıkar

6 Nice bir olmayayın şevk ile aña kırbân
Okı o kışları yânuñ bu cism-i cânâna çıkar

7 Dime ki faşl-ı hâzân zer varakları göricek
Zemînde gizlü olan Sebzîyâ hîzâne çıkar

231 (T: 164b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

1 Alsa mecmû‘ a eline okısa dildâr şi‘ r
Mürdeler ihyâ ider Hızr u Mesîhâ-vâr şi‘ r

- 2 ‘Âşıkun göñlinde olan hâletini ser-be-ser
Yâra eyler rû-be-rû olup kamu eş‘âr şî‘r
- 3 Hâsteler bulmazdı şîhhat zaḥm-ı ‘aşk-ı yârdan
Şerbet-i cân-baḥş ile ger kılmasa tîmâr şî‘r
- 4 Âdemün ‘aqlın alup dîvâne eyler sihr ile
Söyledükçe nâz ile ol gözleri bîmâr şî‘r
- 5 Bezm-i ğamda nây-veş bağrım deler ‘âşıklarun
Okıduḡça muṭrib-i hoş-nağme bir mikdâr şî‘r
- 6 Şanma çarḡ üzre şafaḡdur her seḡer-geh görinen
Âteş-i âhum gibi ey dil bıraḡdı nâr şî‘r
- 7 Gün gibi virse ziyâ âfâḡa ey mâhum n’ola
Ruḡların şevkıyla oldu Maṭla‘u’l-Envâr şî‘r
- 8 Sırrına vâkıf olımaḡ ‘aql u ṭab‘-ı ḡurde-bîn
Ağzınun vaşfiyla oldu Maḡzenü’l-Esrâr şî‘r
- 9 Sebziyâ ġuyâ ezer ‘uşşâkun ağzına şeker
Söyledükçe ṭuṭı gibi ol şeker-ġuftâr şî‘r

232 (T: 185a)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Çeşmün olalı ‘âşıḡa ‘ayn-ı ‘azâblar
Bir laḡza eksük olmadı ḡışm u ‘itâblar
- 2 Bâd-ı fenâ irüp nice eyledüġin ḡarâb
Bezm içre ḡaşr-ı Ḳayser’i söyler ḡabâblar
- 3 Leylî ġamıyla öldüġi-çün deşt içinde Ḳays
Ġöge boyandı ġökler u ağlar seḡâblar
- 4 Ḥaṭṭı ‘izârı dâ’iresinde görüp didüm
Ġülzâr çevresini ṭutupdur ġurâblar

- 5 Kana boyadı cismini ‘unnâb-vâr halk
 Handeyle zâhir olalı ol la‘l-i nâblar
- 6 Kaynardı hûn-ı dil lebi ‘aşkıyla dilberüñ
 Cûş eylemiş degüldi hum içre şarâblar
- 7 Sebzî hevâ-yı câm ile olur Cem-i zamân
 Meyhâne gûşesindeki mest ü harâblar

233 (T: 200a, H: 165b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Kâni‘ olmaz bûseñe dil vaşlınuñ şeydâsıdur
 Dôstum ma‘zûr tut dünyâ tama‘ dünyâsıdur
- 2 Râh-ı ‘aşkıñda görenler mâcerâ-yı derdümi
 Gözlerüm yaşına didi ‘âlemüñ deryâsıdur
- 3 ‘Ârızıdur eyleyen şermende bâgun güllerin
 ‘Ar‘arı hayretde koyan kâmet-i bâlâsıdur
- 4 Hâr-ı gâmda iñledür ‘âşıkların bülbül gibi
 Nâz iderse yaraşur şehrüñ gül-i ra‘nâsıdur
- 5 Sînesine lâle gibi dâğ uran ‘âşıklarüñ
 Hâl-i pür-sevdâsı ile nergis-i şehlâsıdur
- 6 El uzatmaz ni‘metine kimsenüñ mişl-i meges
 Sebziyâ her kim kanâ‘at Kâf’ınuñ ‘anķâsıdur

234 (S: 135b, T: 222a, H: 120b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Ol perî-rû kim bu ben divânesini taşlar
 Tâc idüp başına ‘izzetle götürür başlar
- 2 Seyr idelden câme-i sürh ile ol meh-pâreyi
 ‘Aşkıñ ile dem-be-dem gözden aķar kan yaşlar

- 3 Şöyle nakş itmiş cemâlün nakşını Nakķâş-ı şun[‘]
Hayrete varur görüp taşvîrünü nakķâşlar
- 4 Seyr iden üftâdeler olur mıdı Mecnûn gibi
Sihr ü efsûn itmese ol gözleriyle kaçlar
- 5 Bâde-i la[‘] l-i leb-i cânâneler şevkı ile
Gice gündüz ayağı elden kıomaz ayyâşlar
- 6 İstemezken cân u dilden cân viren bî-dilleri
Bu [‘]acebdür hem-dem olurlar aña evbâşlar
- 7 Hey ne müşkil derde düşmişdür bu dermânsuz diyü
Sebzî’nün hâlin görüp ağlaşdılar yoldaşlar

235 (G: 43a, S: 133a)

Fâ [‘] i lâ tün / Fâ [‘] i lâ tün / Fâ [‘] i lâ tün / Fâ [‘] i lün

- 1 Şanmañuz [‘]âşık gezüp şehir içini cânân arar
Şehr-i dil hâlî yatur hükûm itmege sultân arar
- 2 Her tabîbe söylese ahvâlini [‘]ayb eylemeñ
N’eylesün bî-çâre [‘]âşık derdine dermân arar
- 3 Sen bu çeşm ü hatt u zülf ile тұurken bâğbân
Bâğ içinde nergis ile sünbül ü reyhân arar
- 4 Şehr içinde şanmañuz seyl-âbdur olan revân
Bulmağa ol serv-ķaddi eşk-i bî-pâyân arar
- 5 Nice hayvân ola bu mer[‘] a-i [‘]âlemde [‘]aceb
Koyuban la[‘] l-i nigârı çeşme-i hayvân arar
- 6 [‘]Aşkınuñ esrârı ile vâlih ü medhûş olup
Ol gözi bâdâmı gördüm [‘]âşık-ı hayrân arar

- 7 Bendedi olmağa Sebzî sebze-zâr-ı dehrde
Serv-ğadd ü gonca-leb bir husrev-i hûbân arar

236 (G: 128a)

Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

- 1 Kâtl eyleyen dirîğ o çeşm-i siyâhdur
Ben bende-i kemîne o bir pâdişâhdur
- 2 Bir zerre deñli mihr ü vefâ itmeyen baña
Çarh-ı melâmet içre yüzi mihr ü mâhdur
- 3 Bağduğça nâz u şîve ile hazz ider gönül
Mest-i mey-i maḥabbet esîr-i nigâhdur
- 4 Her kankı yola nâz ile cânân ola revân
İller içinde nâmı anuñ şâh-râhdur
- 5 Miskîn ü derd-mend ü ğarîbüñ durur senüñ
Şalma ayağa zülfüñi 'ömrüm günâhdur
- 6 Çeşmüñ ideli mescid-i hüsnüñ imâmetin
Mecmû' -ı kâ'inâta kaşuñ kıble-ğâhdur
- 7 Bir gül-ruḥuñ irişmeyüp âb-ı vişâline
Sebzî firâkı ile şıvarmış giyâhdur

237 (S: 127a, G: 165a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Her kaçan meykededen külbeye cânân gelür
Raḥm ider 'aşıkınuñ derdine dermân gelür
- 2 Dil virelden o gözi mest ü lebi ḥamrâya
Her zamân ḥâtıruma sâğar u peymâne gelür

7a- dehrde / 'aşğda S

1a- külbeye / cânibe S

- 3 Ne ‘acebdür göricek şem‘ -i şeb-efrûzı gice
Şevk ile döne döne yanmağa pervâne gelür
- 4 Ol perînüñ olalı kûyı şifâ-hâne-i ‘aşk
Çeke zencîre diyü bu dil-i dîvâne gelür
- 5 Cân u dil pîşkeşi âşık-ı zârüñ şimdi
Ne kadar var ise ol husrev-i hûbâna gelür
- 6 Tîg-ı çevgânına tûb eylemek içün serini
Yok durur bencileyin ‘aşk ile meydâna gelür
- 7 Zâhidâ görme tehî hâlet-i ‘aşk-ı yârı
Sebzî kûyına varur ‘âkıll u mestâne gelür

238 (S: 125b)

Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün

- 1 ‘Âşıküñ meyli kaçan yâr-ı cefâ-kâra olur
Göremez mihr-i vefâsın gezer âvâre olur
- 2 Dil-i bî-çâre olam haddine irdi gam ile
Ey tabîb-i dil ü cân aña ne çâre olur
- 3 Tâze dögünleri ile kan yunup parmağı
Gül gibi ‘âşık olan sînesi şad-pâre olur
- 4 Merhem-i vaşlı ile aña ider yâr ‘ilâc
Bedeni hançer-i hicrânı ile pâre olur
- 5 Görüp ağıyârı nice dökmiye çeşmüm yârân
Sebziyâ ebr-i siyeh gibi yüzi kara olur

239 (S: 131b)

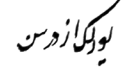
Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Sâkiyâ câm-ı sürûr-encâmı zîbâlar içer
Dürd-i derd-i miñneti ‘alemde şeydâlar içer

- 2 Nev-bahâr irişdi diyü gonca vü gül şevkına
Tolular alup ele gülşende ra‘nâlar içer
- 3 Çeksem eflâküñ ta‘accüb eylemeñ nüh-kâsesin
Teşne-dil âvâreler var dūr-i deryâlar içer
- 4 Lebleri ‘aşkı ile cânlar viren ‘âşıqlaruñ
Şu yirine qanını ol çeşmi şehlâlar içer
- 5 Kimse ile bâde itmez diyü ta‘yîb eylemeñ
Hücreye iltüp nigârı Sebzî tenhâlar içer

240 (S: 132a)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Cevr ü cefâ ki ‘âşıka ol mâhdan gelür
İn‘âm-ı tâmdur ki qula şâhdan gelür
- 2 İtme havâle gayrıya luğ u belâları
Her ne gelürse kişiyeye Allâh’dan gelür
- 3 Sürsem ruğ-ı niyârı seg-i yâr ayağına
Bu peyk-i hüceste o dergâhdan gelür
- 4 Serv-i bülend-i yâr görüp mâyil olmamak
Toğrusı bu ki himmeti kûtâhdan gelür
- 5 Âhuñ odı virürse felekler burûcına
Berğ-ı belâ vü şâ‘ika ol âhdan gelür
- 6 ‘Ayş ehline diyü müdâm
Ta‘n eylemeñ bu zâhid-i gümrâhdan gelür
- 7 Yâr ile istemez eyü olduğumı rakîb
Sebzî hased cihâna o bed-ğâhdan gelür

241 (S: 133a, A: 46a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Ergavânî câme ile seyr iden ey gül-‘izâr
Diye hergiz olmaya bunun gibi ra‘nâ bahâr
- 2 Serv-ğadûñ şan dıraht-ı ergavândur döstum
Her yañadan ergavânî güller olmuş âşikâr
- 3 Ergavânî câme ile çeşm-i fettânun senün
Beñzer ol âhûya kim itmiş mekânın lâle-zâr
- 4 Ergavânî câme pehlûya çekelden sen mehi
Ğayretinden kanlar ağılar ‘âşıkun leyl ü nehâr
- 5 Âteşin hil‘at geyüp odlar bırakduñ cânuma
Ol sebebdan olmaz eksük dilden âh-ı pür-şerâr
- 6 Kim durur dirseñ geyen bu ergavânî câmeyi
Fazlı-ı âşûb-ı şehr ü şûh-ı çeşm ü şîve-kâr
- 7 ‘Âşıkın öldürmege kasd itmeseydi Sebziyâ
Ergavânî eylemezdi câmesin ol ğamze-kâr

242 (S: 134a)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 İçmiş şarâb-ı nâbı elinde yalıñ yarâğ
Kan eylemek o gözleri mestânedan gelür
- 2 Zâl-ı sipihr her düzse şûretin
Meyl itmemek bu zînete merdânedan gelür
- 3 Ta‘n eyleyen içer diyü rindâne zâhidi
Gördüm elinde destisi meyhânedan gelür

1b- ra‘nâ / rengîn A

242. gazelin muhtemelen nüshadan kaynaklanan bir eksiklikten dolayı, matla beyti bulunmamaktadır.

4 Cânân yolında her kişi cân terkin idemez
Yanmak maħabbet odına pervânenen gelür

5 Tolaşma zülf-i yâra dirin eslemez dile
Gûş itmemek naşîhati dîvânenen gelür

6 Gül mevsiminde elden ayağı nice ıosun
Bu şevk u zevk Sebzî'ye peymânenen gelür

243 (S: 135b)

Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

1 Gönlüm alındı nâz ile bir bî-vefâdadur
Meyli hemîşe 'âşıka cevır ü cefâdadur

2 Çeřmüñden olsa fitne-i 'âlem n'ola bedîd
Ceng ü cidâle bâ'ış olan câm-ı bâdedür

3 Ey cân şabîbi şerbet-i vařluñ hevâsına
Dil düşdi derd-i 'âřkuña başı belâdadur

4 'Uřřâķ-zâde ister iseñ çâre-sâz-ı sâz
Diñle hezârı řâķ-ı gül üzre nevâdadur

5 Ol şeh-süvâr-ı 'arşa-i mülk-i melâmetüm
Ferhâd u Kays atum öñince piyâdedür

6 İller vefâ vü mihr-i nigâr ile ber-murâd
Her ne cefâ olursa dil-i nâ-murâdadur

7 Sebzî hevâ-yı la' lüñ ile bâde-nûş olup
Komaz elinden ayağı zevk u şafâdadur

244 (A: 41a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

1 Dime yârımdan özge yok durur yâr
Sitanbul şehridir bunda neler var

- 2 uṣṣâkı bu zülfüñ
Serûnde kâkülüñ olmasa serdâr
- 3 Ben ol rüsvâ-yı aşkam âlem içre
Nice nâm u nice neng ü nice âr
- 4 Kıyâm itme meded öldüm çemende
Bu zîbâ-ğad ile ey serv-i reftâr
- 5 Fenâsın añlayaydı bâğ-ı dehrüñ
Gülini sevmez idi bülbül-i zâr
- 6 Sevenler cân u dilden ey kaşı yâ
Okuñı cân gibi şadrında şağlar
- 7 Bahâr irişdi Sebzî seyr-i bâğ it
Güzeller ayru oldı şanma gülzâr

245 (A: 41b)

Mef'û lü / Fâ'î lâ tü / Me fâ'î lü / Fâ'î lün

- 1 Dirsem lebüñi dişlesem ü emsem öldürür
Çokla ilâc umarken anı emsem öldürür
- 2 Âşıklarını öldüreni gamze ile yâr
Bilmedüm perî-i şîve ile âdem öldürür
- 3 İrgürmeyüp murâdına ben nâ-murâdı âh
Ayn-ı belâda miñnet ile âlem öldürür
- 4 Kaşuñ gözüñ degül durur ey sîm-ten beni
Ol kara perçemüñle bu zülf-i ham öldürür
- 5 Mihr ü vefâsı yok güzeli girme kanuña
Demler gelür ki âdem olanı dem öldürür
- 6 Bir hûnîdir ki kimseye yokdur maḥabbeti
Sevmedügüñ tıyurma şağın epsem öldürür

- 7 Vaşlıyla şâd olursam eyâ Sebzî dilberüñ
Hicrân içinde hasreti ile ğam öldürür

246 (A: 42a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Olalı dîvâne dil zencîr-i zülfüñe esîr
Gözlerüñ urur kemân-ebrûlaruñdan câna tîr
- 2 Bilmezem kim n’eyleyem yârı dil-i bîmârımı
Her ne çâre eyledimse olmadı dermân-peżîr
- 3 Şol kadar bî-mişl ü nâ-hemtâ durur yârum benüm
Kim görürse dir cihân içre buña olmaz nazîr
- 4 Pâdişâh-ı ‘âlem-i ‘aşkuñ esîri olalı
Ne vezîr olmak diler göñlüm benüm cânâ ne mîr
- 5 Sebzî’ye nâşîh naşîhat eylemekden fâriğ ol
Ne cüvânlar ‘aşkıñı dilden gidermez pîr

247 (A: 42a)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tû / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Derd ü ğamuñı eyleyeli yâr nâ-güzîr
Her ne gelürse senden olur baña dil-peżîr
- 2 Âzâde olmayan ğam-ı cevîr-i zamânededen
Cân u dil ile olmaz isem saña ben esîr
- 3 Tanbûr gibi burmasa gûşını dest-i ‘aşk
‘Âşıklar eylemezler idi nâle vü hâkîr
- 4 Bir gice mesken olsa idi hâk-i kûy-ı dost
‘Âlem içinde yiter idi bister-i harîr
- 5 ‘İşyân beni ey Sebzî yok ğamum
Hâkkuñ keremleri eger olursa dest-gîr

248 (A: 42a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Anuñ-çün haste Mecnûn’uñ mekânı Necd tağıdur
Şehirden sürdiler heb kavm-i Leylî tağıdur
- 2 Güli rûy-ı nigâra öykinür diyü dutup şehre
Getürdi bâğbân destini çûbe bağılu bâğıdur
- 3 N’ola pervâne gibi zerreler devr eylese dâ’im
Felek destinde gün altun çerâğıdur
- 4 Nice başlar kesüp kan dökmek içün çoğ cellâd
Ele almış meh-i nev gibi tîğ keskîn yarağıdur
- 5 Nice bülbül gibi feryâd u zârı kılmasun Sebzî
Dehânı goncadur yârûñ kadiyse gül budâğıdur

249 (A: 42b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Bahâr u ‘îd irişdi seyre çıkdı hûb u ra‘ nâlar
Gözi âhû güzellerden bir oldu deşt ü şahrâlar
- 2 Şu gibi sû-be-sû etrâf-ı gülzârı tavâf idüp
Sürerler oldu zencîrûñ takup boynına şeydâlar
- 3 Semend-i nâza binmişler iderler her yaña cilve
Siyâh ebrûlarını çîn idüp şöyle zîbâlar
- 4 Elâ gözlerle tururken lebi şîrînleri şehrûñ
Şanılır ‘îd-gâh içre şeker bâdem o helvâlar
- 5 Şalınmasun çemende hûb-rûlar nâz ile söyleñ
Kıyâmet koparur başına ‘uşşâkuñ o bâlâlar
- 6 Benümle ‘ayş u ‘işret eyledi cânâne bir lahza
Benüm oldu şanasın şöyle hâz itdüm ki dünyâlar

- 7 Nice Sebzî ferâgat eylesin inşâf ile sende
Geçüp karşusına şûfî tecellî ide ğarrâlar

250 (A: 43a)

Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lün

- 1 Sen olalı hüsni iline şehr-yâr
Vardı harâba nice dâr u diyâr
- 2 Oldı yirüm gûşe-i meyhâneler
Mest ide yâ çeşm ile la' l-i yâr
- 3 Hâr rakîb ile görüp ol güli
Eyledi dil bülbüli âh-ı hezâr
- 4 Bâl açup periñi şâhîn gibi
Murg-ı dili gözleri eyler şikâr
- 5 Baña ider zulm u ta' addî diyü
Pâdişahuñ eşigine dâda var
- 6 Çeşm-i siyâhuñ süzüp öldürmesün
Gamzeleriyle beni ey gamze-kâr
- 7 Sebzî kaçan üzre müdâm eyle ' ays
Sâkî-i gül-rû ile oldı bahâr

251 (A: 43a)

Me fâ ' i lün / Fe ' i lâ tün / Me fâ ' i lün / Fe ' i lün

- 1 Nişâne tîrine her dem ki cân ile ten olur
Müjesi ol kaşı yânuñ zehirlü demren olur
- 2 İren vişâli güline halâş olup gamdan
Meşeli gonca-i handân yüzi güler şen olur
- 3 Görüp şehr-i melâhatde kaşlaruñ mâhın
Güneş yüzüne gönül virdim ise rûşen olur

- 4 Sülhan çerâğını her kim ki yakdı şorardın
Hasen mişâli nezâket olursa ahsen olur
- 5 Görince ruhları bağında bâğbânlar dir
Ne hoşca güller açılmış güzelce gülşen olur
- 6 Düşerse bir kişi Hammâmcı-zâde ‘işretine
Yanar maḥabbet odına derûnı külhen olur
- 7 Görince yâr eşigin Sebzî didi ḥasret ile
Kaçan bu menzil-i ‘âlî faḳîre mesken olur

252 (A: 43b)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Cemâl ü ḥüsn ü tecellâ cihâna senden olur
Görüp belâ vü ḡam ‘işrete dönme benden olur
- 2 Gice muḳâbelesinde o ‘ârızı kamerüñ
Cemâl-i mihrine şem‘ öykinürse rûşen olur
- 3 İderse kûyuñı mesken bu gönüm incinme
Hemîşe bülbül-i zâruñ maḳâmı gülşen olur
- 4 Görince gül yañağını güşâde-hâtır olup
Ḥaṭı bahârını seyr eyleyen güler şen olur
- 5 Görince tâze ḡazellerle ṭab‘ımız didiler
Cihâna Sebzî cevâhir verici ma‘den olur

253 (A: 43b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Benüm cânâneden özge bu ‘âlemde daḡı nem var
Âyinede gözüm zâhir ider bu dîdede nem var
- 2 Bahâr irdi ayâğ alup ele gül yüzli yâr ile
Geçüp meyhânenüñ şadrında oturmaḳda ‘âlem var

- 3 Eger pîr-i muğânın devleti[ni] ârzû itseñ
Ayak kaldır yüzüñi sür gel eşigine maḳdem var
- 4 Şikâyet eyleme zaḥm irdi ise tîğ-ı dilberden
Ne yara vâḳı‘ olursa cihânda aña merhem var
- 5 Ğarîb ü bî-kes ü tenhâ düşüpdür şöyle kim Sebzî
Ne mesken bulunur aña ne ḥod bir yâr-ı hem-dem var

254 (A: 43b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Sîneme bir lâle-ruḥ şevkıyla yaḳdum dâğlar
Gül degüldür âhum odından tutışdı bâğlar
- 2 Çağ-ı ḥüsnüñde gözüm yaşı akardı çağ çağ
Ḳanı a zâlim senüñle sürdigümüz çağlar
- 3 Ol cefâ-cû seng-dil cânâna ‘ âşıḳdur meger
Taşlar alup destine gögsin döger ırmağlar
- 4 Bezm-i ‘ âlem ḥâline vâḳıf degül bir kimse hiç
Şem‘ ṭurmaz ḥandeler eyler ḳadeh ḳan ağlar
- 5 Ḳande bir nâ-sâz u ḥâric var ise her dem güle
‘ Andelîbüñ zevḳını ḥayfâ uçurdı zâğlar
- 6 Ehl-i derd olanlar añlar ‘ âşıḳın derd-i dilin
Ḥâl-i bîmârı ne bilsün ‘ âlem içre sağlar
- 7 ‘ Aşḳ-ı Şîrîn ile Sebzî inlesem Ferhâd-vâr
Başlarını ḳaldırup nâlişler eyler tağlar

255 (A: 44a)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Nâz ol nâzenîne ḳalmışdur
Mihr yok ḥışm u kîne ḳalmışdur

- 2 Derd-i ‘aşkuña cân virenlerden
Ey tabîbüm kemîne kalmışdur
- 3 Zârî-i ‘andelîbe incinme
Gülşen içre diline kalmışdur
- 4 Her şehüñ hıdmetinde olmaklık
Bende-i kemterîne kalmışdur
- 5 Şimdi anlar sever güzelleri kim
Pezerinden hazîne kalmışdur
- 6 Nâr-ı âh ile ‘âlemi yakmak
Bu dil-i âteşine kalmışdur
- 7 Dir imiş Sebzî’yi niyâz itmez
Gönlüm ol nâzenîne kalmışdur

256 (A: 44a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Her dem tîğî niyâmından çıkup ‘uryân olur
Ol dem ol zâlim elinden nice yüz biñ kan olur
- 2 Gülsitânda nâle vü zâr eyleme ey bâğbân
‘Andelîb ağlar nedendür goncalar handân olur
- 3 ‘Âşkuñ olan senüñ ser-bâz olup meydânda
Gûy-âsâ ‘aşk çevgânında ser-gerdân olur
- 4 Nice iletüp şikâyet beru gel ey bî-vefâ
Cevr ü zulmuñ ‘âşıka bî-hadd ü bî-pâyân olur
- 5 Gülşen-i ‘âlemde ney gibi niçün ey gonca-leb
Göricek gül yüzüñi dil bülbüli nâlân olur
- 6 Sâkiyâ câm-ı lebünden cür‘a düşer ‘âleme
Sebze degül yirine cümle bitenler cân olur

- 7 Gülsitâna şalsa pertev aks-i hattı Sebziyâ
Sebzeler pîrâ olup ʿâlem bahâr-sitân olur

257 (A: 44b)

Mef ʿ û lü / Me fâ ʿ î lün / Mef ʿ û lü / Me fâ ʿ î lün

- 1 ʿ Âlemde kimüñ meyli ol hadd-i semenlerdür
Gül ruhları hecriyle cisminde dikenlerdür
- 2 Ol gonca-i raʿ nânuñ hattı ile ol ruhlar
Bir gülşen-i zîbâdur etrâfı çemenlerdür
- 3 Zâhid nice terk itsün cânâneleri ʿ uşşâk
Her gül gibi raʿ nâdur her gonca-dehenlerdür
- 4 Geh gamzeñ ile kâtil geh laʿ lüñ ile muhyî
Geh çeşmüñ ile câdû bilmem bu ne fenlerdür
- 5 Dil nice halâş olsun aḥvâl-i perîşândan
Zencîr-i belâ olan zülfüñde şikenlerdür
- 6 ʿ Âşıkları kûyuñda kimdür dime gördükçe
Cân u dil ile cânâ sen mâhı sevenlerdür
- 7 Bilmeyene sözüm yok kim incinür illâ kim
Sebzî baña taʿ n iden aḥvâli bilenlerdür

258 (A: 44b)

Fe ʿ i lâ tün / Fe ʿ i lâ tün / Fe ʿ i lâ tün / Fe ʿ i lün

- 1 Gerçi bu ʿ âleme çok dilber-i mümtâz gelür
Lîkin ol yâr-ı cefâ-pîşe gibi az gelür
- 2 Eylemez diyü vefâ nice ferâgat ideyin
Cevr-i cânâne baña şîve ile nâz gelür
- 3 Bâdenüñ câmı ile rûşen iken hâne-i dil
Sülḥan-ı zâhid ile dendeneden vâz gelür

- 4 Şabr kıl miḥnet-i dünyâya dilerseñ râḥat
Her şitâ kim gider elbetde soñı yaz gelür
- 5 Cân-ı Sebzî iricek kûyuña feryâd eyler
Gûyiyâ gülşene bir murğ-ı hoş-âvâz gelür

259 (A: 45a)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 İster gedâ-yı kuyuñ ola mübtelâyı gör
‘Âlemde salṭanat ṭaleb eyler gedâyı gör
- 2 Ser-geşte ‘aşkuñ ile yir üzre qarârı yok
Zülfüñ hevâyî gökde uçardı hümâyı gör
- 3 Aşla keder kımaz giderür şâh-ı devr ider
Nûş eyle câm-ı şafî-i ḥûnı şafâyı gör
- 4 Añmaz Hudâ-yı lem-yezelüñ rûz-ı ḥaşrını
Eyler cefâyı ‘âşıka ol bî-vefâyı gör
- 5 Eyler nişâne menzil-i miḥnetde bî-gümân
Kavs-ı kaderden irdügi tır ü kazâyı gör
- 6 Ben toğrı yolum üzre gelürken yüzüñ görüp
Tuş olmışam belâ-yı kadüñe belâyı gör
- 7 Sebzî’nüñ it kemâl u ḥayâlâtına nazar
Şi‘r ü ğazel dimek nice olur edâyı gör

260 (A: 45b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Gel re‘âyâya ri‘âyet eyle kim ḥânlık budur
Bir müselmâna ezâ itme müselmânlık budur
- 2 ‘İlm ile ‘allâme-i ‘âlem olursañ sen eger
Tuta dâna kendüñi fehm eyle dânâlık budur

- 3 Devlete mağrûr olup itme fakîre kim nazâr
Âdemîlik eylegil her şahsa insânlık budur
- 4 Tutan İbrâhîm Edhem-veş ferâgat mülkini
Terk idüp taht u serîri didi sultânlık budur
- 5 Şorma ahvâl-i perîşân-rûzgârum ey refîk
Mübtelâ-yı zülf-i dildâram perîşânlık budur
- 6 Heft-kışver saña olursa musahhar lutf idüp
Hışm ile çîn eyleme ebrûnı hâkânlık budur
- 7 Ârzû-yı nefis ile âlûde olma Sebziyâ
Pâk ü -rev ol pâk-dâmânlık budur

261 (A: 45b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Kimüñ zâtında konmuş dâniş ü ferzânelik vardur
Delü kanlular uyımaz bilür dîvânelik vardur
- 2 Tolaşma zülf gibi lutf baña ey nâşih
Libâs-ı ‘ırzuñı şakla şakın mestânelik vardur
- 3 Maḥabbet eylemekden gayrı n’itdüm ol cefâ-hûya
Bizümle âşinâ olmaz daḥı bî-gânelik vardur
- 4 Naşîhat eylemekden gel ferâgat eyle ey nâşih
Bahâr eyyâmı irişdi yine dîvânelik vardur
- 5 ‘Arûs-ı çarḥ zînetiyle görüp meyl eylemez hergiz
Anuñ kim ḥâtırında Sebziyâ merdânelik vardur

262 (A: 46b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Qatlûme kim müjeden kâşid-ı cânân getürür
Qâlîb-ı mürdemize şanki bizüm cân getürür

- 2 Nice terk eyleyelüm bâde-i nâbı sâkiyâ
Tâzeler cismimizi beñzimüze kıan getürür
- 3 Kıankı ‘âşık serini zülf-i nigâr aladur
Dil-i mecmu‘asını zâr u perîşân getürür
- 4 Nice kıan eylesün gözlerinüñ cellâdı
Tîğ-ı ser-tîzleri ğamze-i hûbân getürür
- 5 Ayağı toprağı cânânuñ olurken serüme
Hâceler añlamayup kuhl-ı Şıfâhân getürür
- 6 Kendüden şanma olan âfet-i devrânınuñ
Görinen fitneleri ol gözi fettân getürür
- 7 Sebzi’nüñ nazmı n’ola halkı iderse ‘âşık
‘Âlemi şevka belî merd-i sühandân getürür

263 (A: 46b)

Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fe ‘û lün

- 1 Bir hûb-ı cihân u iki cânâna berâber
Bûs-ı leb-i cân-bağşı ola cânâ berâber
- 2 Öykinür imiş sen kıad ü refâtuma diyü
Dik geldi olup serv-i hırâmâna berâber
- 3 Mirrîh-şıfat hançer-i hûn-rîzi elinde
Kimse tırılmaz ol gözi mestâne berâber
- 4 Kimdür ki iden bahri gözüm yaşına teşbîh
Bir kıatre-i nehr olmaya ‘ummâna berâber
- 5 Gûş iden irer Sebzi hayât-ı ebedîye
Şi‘rüm olalı çeşme-i hayvâna berâber

264 (A: 47a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Bir siyeh-pûş [u] siyeh-çeşm ü siyeh-çerde nigâr
Dün yolum başdı benüm yağmaladı her ne ki var
- 2 Ol siyeh-çeşm ü siyeh-ḥâl ü siyeh-kâkûl ile
‘Aql ile şabrum alup ḳomadı göñlümde ḳarâr
- 3 Gelse nâzûklik ile dilde geçer cân yirine
Ey ḳaşı yâ olalı ḡamzeñ oḳı sîne gûzâr
- 4 Gitdi tâb ile tûvân ḳalmadı şıḥḥatden eşer
Çeşm ü bîmârı bizi eyleyeli ḥaste vü zâr
- 5 Naḳd-i eşkümle n’ola cânı revân eyler isem
Bu meşeldür dinilür mâla ḳıyân câna ḳıyar
- 6 Bendeñe yok dimeseñ bûslar iḥsân olsa
Senüñ ey mülk-i kerem şâh zamânũnda ne var
- 7 Ḥârlarla olalı ḥastene geldi tîḡ ile
Tâze gül elden ele varmaḡa Sebzî şular

265 (A: 47a)

Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fe ‘û lün

- 1 ‘Ayş eylemege bezm-i fenâ içre nedem var
Sâḳî ḳadeḥinde tolu himmetle ne dem var
- 2 Nûş eyleyen altun ḳadeḥile meyi şehler
Şimdi yirüñ altında yatur câm u ne Cem var
- 3 Çeşmüñe uyup bendelerüñ ḳanına girme
Şânũnda senüñ pâdişehüm luṭf u kerem var
- 4 Meyl eyleme çeşm ü ḳad ü zülfiyle dehâna
Fikr eyle yüri ‘âlemüñ içinde elem var

- 5 Sebzî gel'e meyl eyleme bu fânî cihâna
Her nesne ki mevcûd ola şöñinda 'adem var

266 (A: 47a)

Mef 'û lü / Me fâ 'î lü / Me fâ 'î lü / Fe 'û lün

- 1 Sâhirligine gözlerinüñ eyleyüp ikrâr
Ben bir seg idüm âdem idüpdür didi ağıâr

- 2 Şalınma geyüp serv gibi câme-i sebzi
Öldürdi meded hil'at-ı şîveyle bu reftâr

- 3 Hecrüñde ümîd eyler iken yâr vişâlüñ
Cânâ ne revâdur ki rakîbüñ yiye her bâr

- 4 Her kişi keşâkeşde kazâ ile kaderden
Ol nice olaydı ne olur 'âkıbet-i kâr

- 5 Sebzî yiridür dökse göge cür'a-i câmı
Bir sebz-i haţ ile yiri gülzâr-ı çemen-zâr

267 (A: 47b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Kimüñ kim sînesinde tîğ-ı dilberden cerâhat var
Hayât âbını nûş itmiş dur[ur] rûhında râhat var

- 2 Kõmaz kim kendü hâlinde ola ceng ü cidâl idüp
Ulaşur 'âşık-ı miskîne şûfide sefâhat var

- 3 Dõnelden mihrine gün yüzlü yâruñ bilmezem n'oldum
Dõner başum yanar cismüm derûnumda harâret var

- 4 Eger girse elüñe nûş-ı cåndur kût-ı dildür
Nigâruñ bâde-i la'lini nûş itmekde hâlet var

- 5 Kesilmez ‘ömri olduğınca dünyâda güzellerden
Nic’itsün derd-mend üftâde Sebzî’de maḥabbet var

Ḥarfü’z-Zâ

268 (P: 56a, M: 25a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Zâhidâ bed-nâm-ı ‘âlem ‘âşık-ı şeydâlaruz
Bâde-i derd ü belâ çekmekde bî-hemtâlaruz
- 2 Taşlar ile sîne döğüp âh-ı vâ Leylî diyüp
Ey gönül Mecnûn gibi biz sâ’ir-i şahrâlaruz
- 3 ‘Aşk meydânına girmiş kimseden pervâ yimez
Câna başa kıyıcı bir nice bî-pervâlaruz
- 4 Gözlerümden pâyna ol gevher-i yektâcügüñ
Lü’lü-i lâle-nişâr eyler ‘aceb deryâlaruz
- 5 La‘l-i cânâne ḥayâliyle düşer meyḥâneye
Bir bölük ‘ayyâş Sebzî mâ’il-i şahbâlaruz

269 (P: 56a, M: 25b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Bülbülüz gülşende biz bir lâle-ruḥsâr isterüz
Gül-‘izâr u gönca-leb hoş serv-i refât isterüz
- 2 Ḥacletinden ğarḳ-ı ḥûn ola görüp güller yüzün
Nergis-i bîmâr ide bu çeşm-i seḥḥâr isterüz
- 3 Kaṭ‘ iderse başımız kaṭ‘ â ğamından dönmezüz
Zînet ide sînemizi yaradan yâr isterüz
- 4 Gülşen-i dehri budur seyr itdügümüz bâde-veş
Goncaldan tobtolu bir şahn-ı gülzâr isterüz

A nüshası 47b’nin sonunda aşağıdaki tek beyit bulunmaktadır. Muhtemelen varak eksikliğinden dolayı bu gazelin devamı yoktur.

Cefâñı şanma bu câna elemdür

Baña cevri ü sitem lutf u keremdür

- 5 Ne kadar ħum-nâk olursam Sebziyâ eyler ħalâş
Meykede pîri gibi bir yâr-ı ħam-ĥâr isterüz

270 (P: 56a, M: 25b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Şîve vü nâz ider ol ħonca ki bu gül idemez
İñleşem derdi ile nâlemi bülbül idemez
- 2 Ser-i zülfi gibi çok başlu olur mı feşân
Bendler eyledi bir bendini kâkül idemez
- 3 Şalını şalını gördügi dem ol ħonca-i nâz
Râyihâ virdi ‘aceb gülşene sünbül idemez
- 4 Çok durur gerçi giriftâr-ı esîr-i miñnet
Kimse bu bâr-ı ħam-ı ‘aşķa taħammül idemez
- 5 Ne ‘aceb ħâlet olur bezm-i şafâda sâķî
Bâdeden ħayrı o meh-ħihre-i gül gül idemez
- 6 Kimseler sencileyin ey dil o şâh-ı ħüsne
Rûz u şeb eylemege ħızmetini ħul idemez
- 7 Añâ ‘aşķ mı dinür la‘l-i nigâra Sebzî
Mest-i lâ-ya‘ķıl olup meykede de mül idemez

271 (P: 56b, M: 25b, H: 189a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Her ne cân kim bu cihân içinde cânân istemez
Beñzer ol ħuffâş kim ħurşîd-i raĥşân istemez
- 2 Ĥaste olan ħâr ħamından bir yüzi gül dilberün
‘Âfiyetden el çeker seyr-i gülistân istemez
- 3 Şalsa pertev nûr-ı Ĥaķķ merd-i Ĥudâ’nuñ üstine
Ĥücre-i târîkine şem‘-i şebistân istemez

- 4 Fikr iden zîr-i zemînde ‘âkıbet hâk olduğın
Kaşr-ı bî-bünyâdı añmaz tâk-ı eyvân istemez
- 5 Kañkî ‘âşık kim sürer yâr ile kûyında şafâ
Cennet ü firdevs ile hûrî vü gılmân istemez
- 6 Şabr tablını çalup iden kanâ‘ atden ‘alem
Hây u hû-yı şâh ile kûş-ı gırîvân istemez
- 7 Câm-ı la‘ lüni Hızır Bâlî’nüñ emmiş dün gice
‘Ömri olduğınca Sebzî âb-ı hayvân istemez

272 (P: 56b, M: 26a, T: 251b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Kañkî ‘âşık ki bugün râh-ı belâdan geçemez
Derd ile yâr olamaz ehl-i vefâdan geçemez
- 2 N’ola küp düşse leb-i la‘ lüñe sâkî dil ü cân
Öğrenen bezm-i meyi zevk u şafâdan geçemez
- 3 İremez Ka’be-i maşşûda şu kim ‘aşk içre
Varını terk idüben tâc u kabâdan geçemez
- 4 ‘Âşıkâ ta‘ne ider arka virüp mihrâba
Zâhidi gör ki dahı bâb-ı riyâdan geçemez
- 5 Görse bir serv-şadi def‘î hevâsına düşer
Ne ‘aceb murğ-ı dilüm dahı hevâdan geçemez
- 6 Kañkî bed-rây durur râ kaşınıñ terkin uran
‘Âşık-ı şâdık olan şûfî bu râdan geçemez
- 7 Eylemez diyü vefâ Sebzî şikâyet itme
Güzelüñ ‘âdetidür cevı ü cefâdan geçemez

273 (P: 57a, M: 26a, T: 251a, H: 177a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Nigârâ hatt-ı ruhsârûn gibi bir merg-zâr olmaz
Görüp anı gülistân içre var mı murğ-zâr olmaz
- 2 Nice bî-ţâli‘ u bahtı siyâhem ben ki mihr idüp
Sitâremde baña yar ol disem ol mâh yâr olmaz
- 3 Ölince şâhid ü meyden ferâgat eyleme ey dil
Bilürsiñ bundan özge ‘âşık-ı âlemde kâr olmaz
- 4 Olup bî-ihtiyâr ağlarsam incinme kerem eyle
Habîbüm ‘âşık-ı rüsvâ olanda ihtiyâr olmaz
- 5 Şu deñlü şerm-sâr oldum ben itdügüm vefâlardan
Vefâsız olduğına yâr hergiz şerm-sâr olmaz
- 6 Şabâ gibi seher-hîz ol yetiş gülzâra ‘luţf eyle
Cemâlün gülsitânuñsuz gül açılmaz bahâr olmaz
- 7 Eyâ Sebzî nice maḥzûn u ğam-nâk olmayam her dem
Ġamından öldüm ol yârûn baña ol ğam-güsâr olmaz

274 (P: 57b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Kalmadı gel berü gel şabr u qarârüm sensüz
Gül yüzün ḥaqqı ḥazân oldı bahârüm sensüz
- 2 Şanma encümle şafaḳ kan akıdır çeşminden
İrdi çarḥ-ı felege nâle-i zârüm sensüz

3a- şâhid ü meyden / şâhid-i meyden H

4b- ‘âşık-ı rüsvâ / ‘âşık u rüsvâ T

5a- ben / ol T

5a- itdügüm vefâlardan / itdügi cefâlardan T, H

6a- luţf eyle / ‘azm eyle T

7a- maḥzûn u ğam-nâk / ğam-nâk u maḥzûn H

- 3 Şubh-ı şâdık gibi ey yüzi güneş ile tulû‘
Şeb-i zulmet gibidür baña nehârum sensüz
- 4 Mâr-ı pîçîde görünür gözüme zülf-i nigâr
Ger varam gülşene ey zülf-i nigârum sensüz
- 5 Şararup hasret ile gül yüzüñi görmeyicek
Sebzî dir oldı hazân tâze bahârum sensüz

275 (P: 57b, M: 26b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Tâ ki ol Leylî-veşüñ ‘aşkı ile dîvâne-yüz
‘Âlem içre Kays-ı pür-sevdâ gibi efsâne-yüz
- 2 Şimdi mâ-yil olmaduk zâhid görüp cânâne-yi
Tâ ezelden ‘âşık-ı şûrîde-i cânâne-yüz
- 3 Nûr u uçmağ ola ‘uqbâda umaruz yirimüz
Çün ezelden şem‘-i ‘aşka yanıcı pervâne-yüz
- 4 Her perî-rûyı görüp mecnûnlığım olur ziyâd
Kâbiliyyet yok durur kim ‘âkıbet uşlanayuz
- 5 N’ola olurşak erenler zümresinden Sebziyâ
Kâhbe dünyâya nazar eylemeyen merdâne-yüz

276 (P: 57b, M: 26b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 N’eyledüm ben kûlına şâh-ı cihânum söylemez
Bülbüline nâz ider gonca-dehânum söylemez
- 2 Mürdeler ihyâ iderken lebleri gör tâlî‘i
Derd ile oldum hayât-ı câvidânnum söylemez
- 3 Nâ-murâd olduğumı görüp beni nâ-kâm iden
Kâm-bağş u kâm-bîn ü kâm-rânnum söylemez

- 4 Nice olmayam melâmet okına her dem siper
Sînemi umaç iden kaşı kemânım söylemez
- 5 Bilmezem derd-i dilüm Sebzî kime takrîr idem
Aldı göñlüm nâz ile ol dil-sitânım söylemez

277 (P: 58a)

Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fe ‘û lün

- 1 ‘Âlemde şu kim ol yüzi gülzârımı bilmez
Bülbül gibi biñ inler isem zârımı bilmez
- 2 Bilmen n’ideyin zâhid-i bî-derdüñ elinden
Yok yire baña ta‘ne ider yârımı bilmez
- 3 Akıtmıyan ol mâh-ı ruhuñ şevk ile yaş
Encüm gibi bu dîde-i bîdârımı bilmez
- 4 Cân virmiyüben la‘line meyl eylemek ister
‘Âşık meger ol gözleri hûn-h‘ârımı bilmez
- 5 Kim virmez ise göñlini bir zülf-i siyâha
Ey Sebzî benüm baht-ı siyeh-kârımı bilmez

278 (P: 58a, M: 27a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Sihr ile göñlü alur ol çeşm-i sehğârım kımaz
İtdürür ‘uzlet cihândan halk ile kârım kımaz
- 2 Gül gibi bezm-i harâbâta düşüp mest olurum
Çünkü elden ayağı ol lâle-ruhsârım kımaz
- 3 Söze gelse nâz ile ol gül-ruh-ı gonca-dehân
Tâkat u şabrum alur hem dilde güftârım kımaz
- 4 Râz-ı ‘aşkuñ fâş olur diyü cihânuñ halkına
Nâleye bülbül gibi ol yüzi gülzârım kımaz

- 5 Öldürürsem it gibi ey çeşmi âhû vahtidür
Mâni[‘] olur kûyuña varmağa ağıârum kıomaz
- 6 Gözlerüm yaşın revân eylemeyem mi incinüp
Sâye-veş sürünmege o serv-i reftârum kıomaz
- 7 Mülk-i câna n’eyleyem Tâtârlar gice gelüp
Ėâret ider gözleri Sebzî yog u varum kıomaz

279 (T: 238b)

Mef[‘] û lü / Me fâ[‘] î lü / Me fâ[‘] î lü / Fe[‘] û lün

- 1 Yazmağa kıalem birle söze başlaruz biz
Ėûyâ şecer-i zevke şafâ aşlaruz biz
- 2 Pend eyleme terk eyle diyü bâdeyi zâhid
Zühd ile işimüz nice[‘] ayyâşlaruz biz
- 3 Bir cür[‘] asını la[‘] l-şifat bâde-i nâbuñ
Cân cevherine alıcı kıallâşlaruz biz
- 4 Taşvîrini çün naķş-ı nigârûñ görüp ey döst
Dil levhine naķş idici naķķâşlaruz biz
- 5 Kıomış başın ortaya belâ yolına girmiş
Mecnûn ile Ferhâdla yoldaşlaruz biz
- 6 Yârını kıoyup ger vire dil Ėayrıya Sebzî
Dimiş ki Ėörenler üşüben taşlaruz biz

280 (S: 136b, T: 244b)

Mef[‘] û lü / Fâ[‘] î lâ tü / Me fâ[‘] î lü / Fâ[‘] î lün

- 1 Hercâyî oldı Ėün gibi ol şehr-yârumuz
Yirden Ėöge kııķarsa n’ola âh u zârumuz

- 2 Hoş devlet idi kosağ ayağıña başumuz
Yokdur o devlete bilürüz iktidârumuz
- 3 Cân murğı uçmadan kafes-i tenden umaruz
Mağşûda irgüre bizi ol Kirdgârumuz
- 4 Gördükde yüzüñi senüñ ey mâh-ı bî-naẓîr
Zülfüñ mişâli kalmadı bir gün qarârumuz
- 5 Virmez emânı cânını ‘âşıqlaruñ alur
Bağsa kıya kıya kaçan ol ğamze-kârumuz
- 6 Ğam görmesün dilâ göreyin pîr-i meykede
Odur cihân içinde bize ğam-güsârumuz
- 7 Hâk olsavuz yolında eger Sebzî ol mehüñ
Sürme idine gözine [ol] hûr ğubârumuz

281 (S: 139a, M: 28b, T: 248b, H: 180b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Seyr-i gülzâr eylesem ol serv-i gül-ruhsârsuz
Olmazın bülbül gibi feryâd u âh u zârsuz
- 2 Çıkduğı dem rişte-i cânım kesildi zâr-ı dil
Çenge döndi kim nevâlar eylemeye târsuz
- 3 Ğayr ile görsem beni ğayret helâk ider dime
Var mıdur ‘âşık cihânda kim ola ağıârsuz
- 4 Seyr-i gülzâra açılmış hârlarla goncalar
İñlesün bülbül gibi şûrîde-dil gülzârsuz
- 5 Tolanursa gerdenine zülf-i yâruñ ğam degül
Ey gönül meşhûrdur gencîne olmaz mârsuz

6b- bize ğam-güsârumuz / bizüm şehr-yârumuz S

2. beyit H ve T nüshasında 6. beyit olarak geçmektedir.

3 ve 4. beyit H nüshasında yok.

4. beyit H’de 3. beyittir.

- 6 Nice açılsun gözüm gönlüm gül-i gülşen gibi
Gonca-veş ‘ âlem gözüme tar olur dildârsuz
- 7 Görmeyüp kûyında Sebzî gül yüzün bilsem n’ola
‘ Âşıka cennet cehennem görünür dîdârsuz

282 (S: 136a, T: 252a)

Mef ‘ û lü / Fâ ‘ i lâ tü / Me fâ ‘ î lü / Fâ ‘ i lün

- 1 Ey serv-i nâz eyleme hâdden ziyâde nâz
‘ Âşıklar itmesün göge tutup yüzün niyâz
- 2 Çarhı siper olursa sipihr ilmeyüp geçer
Pertâb iderse âh okını rind-i pâk-bâz
- 3 Taşlar kesüp belâ ile Ferhâd-ı nâ-tüvân
Cân mı virürdi olmasa Şîrîn-i dil-nüvâz
- 4 Cevr ü cefâları ile hüs n pâdişâları
Alurlar âh-ı ‘ âşıkı itmezler ihtirâz
- 5 Bağrın hasûduñ eyleye gayret odı kebâb
Sebzî okınsa şevk ile bu şi‘ r-i cân-güdâz

283 (S: 137a, M: 28a T: 253b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Ol güneş yüzlü eger sâkî olaydı râmumuz
Mihr ü mâha nice yıl şu‘ le virürdi câmumuz
- 2 Leyli-i zülfüñe Mecnûn olalı âşüfte-dil
Kâkülüñ-veş kalmadı hîç şabrumuz ârâmumuz

5b- tar / dar T, H

5. beyit H’de 4. beyittir.

7a- bilsem / yansam H

7. beyit H’de 5. beyittir.

5b- cân-güdâz / dil-nüvâz S

- 3 Ben kûlın yâd eylese şâhum seg-i kûyum diyü
Gün gibi şöret tutup meşhûr olurdu nâmumuz
- 4 Gice gündüz ağlaram n'idem firâkuñdan meded
Olmadı rûz-ı vişâlûñe mübeddel şâmumuz
- 5 Kendü luţfidur eger sâye şalursa üstüme
Sebziyâ ol serv-şadde yok durur ibrâmumuz

284 (S: 137b, T: 257b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Çihre-i zerdüm görüp nîlûfer-i ğam dirseñüz
Luţf idüp bu mâcerâ-yı eşküme deryâ diñüz
- 2 Hâşıl olmaz cev kadar mihrüñ ile ey ehl-i 'aşk
Siz vefâ bostânına tohm-ı maḥabbet ekmeñüz
- 3 'Ârızıyla dilberüñ qaddi yiter ey bâğbân
Gülşene zahmet çeküben serv ü lâle dikmeñüz
- 4 Gördügi dem ol leb-i şîrinden ayru yaşımı
Dögünüp taşlarla ırmağ acıdı ey dil deñüz
- 5 Seyre gelse ol lebi gonca yüzi gül gülşene
Lâle ile gülde Sebzî ol dem olur bed-beñüz

285 (S: 138b, M: 28a, M1: 51b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Öldürürse tîğ-ı müjgânuñ beni ey serv-i nâz
Ḥaḫ naşîb itsün saña zülfüñ gibi 'ömr-i dırâz
- 2 Kâatlan ey dil her ne yâruñ diler iseñ vaşlını
Dirler olur her şitânuñ âhiri elbette yaz

3a- Ben / Biz S

5b- bed-beñüz / bet-beñüz S

- 3 Ka‘be-i vaşlına irmek ister iseñ ol şehüñ
Âsitânına yüzüñ sür yürü var eyle niyâz
- 4 Bâd-ı serd irişmesün derseñ nihâl-i kıddüñe
Dôstum ben ‘âşıkun âhından eyle ihtirâz
- 5 Sırr-ı ‘aşkı ‘âleme Ferhâd u Mecnûn itdi fâş
Sebziyâ olmaz imiş mecnûn olanlar ehl-i râz

286 (S: 136b, M: 28a, G: 129b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Aldı gönüm gerçi bir nâz eyleyüp ol serv-i nâz
Şimdi meyl itmez baña biñ âh idüp kılsam niyâz
- 2 Geçdi ‘ömrüm bâğ-ı kûyında yüzüm hâk eyledüm
Sâye şalmadı baña gitdi o serv-i ser-firâz
- 3 Baña meyl itmez n’idem ol serv-ıadd ü zerkele
Şem‘-veş yansam yakılsam eylesem sûz u güdâz
- 4 Eşk-i ‘âşık perde durur dirler ey çeşmüm benüm
Gördüğün gibi o mâhı ağlama fâş itme râz
- 5 Sebzi gitdi kûyına nûr-ı cemâlin görmege
Himmet eyleñ ol ğarîbe eyledüm ‘azm-i Hicâz

287 (S: 136a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Kim ki ol serv-i sehî vaşfını a‘ lâ diyemez
Kimse dünyâda aña şâ‘ir-i ğarrâ diyemez
- 2 Devr-i hüsnünde senün ey şeh-i iklîm-i cemâl
‘Âlemün dilberine bir kişi zîbâ diyemez

- 3 Derdini söylemege varsa gönül dildâra
 ‘Aşk-ı müstevlî olup giryeden aşlâ diyemez
- 4 Sen gerek bendeñi öldür gerek ise dirgür
 Pâdişehsiñ güzelüm kimse saña lâ diyemez
- 5 Destine tîğın alup Sebzî’nüñ ol hûnî güzel
 Başını kat‘ ider hâlini kat‘ â diyemez

288 (S: 136a, M: 27b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Düşürme ayağı sâkî elüñden irdi çün nev-rûz
 Olur mı nev-bahâr içre bunuñ gibi mübârek rûz
- 2 Şeh-i gül ayağına baş koyup ‘izzetle itdiler
 Geyüp her bir şükûfe egnine bir hil‘at-ı nev-rûz
- 3 Görüp kûyında cânânı kosam başum ayağına
 Konardı başuma devlet olurdu tâlî‘üm pîrûz
- 4 Bozulmadı ise da‘vî-i hüsñ idüp o mihr ile
 Yüzi mâh-ı şeb-ârânuñ bugün olmuş durur bîrûz
- 5 Dilerseñ âteş-i şî‘rûñ yağa ‘âşıklarûñ cânın
 Gerekdür Sebzîyâ nazmuñ ola Hüsrev gibi pür-sûz

289 (S: 137a)

Mef‘û lü / Fâ ‘î lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘î lün

- 1 Artırduğınca nâzını ol serv-i nâzımız
 Olur ziyâde meylimüz artar niyâzımız
- 2 Şem‘ü şarâb u şâhide cân virsevüz n’ola
 Bir kimseden zamânede yok ihtirâzımız
- 3 Şayd eyledi görince gönül murğını cân
 Şâhin bakışlu bir balaban şâh-bâzımız

4 Râz-ı derûnımız gözimiz yaşı fâş ider
Ağlatma cevruñ ile bizi açma râzımız

5 Görsek zamândan biri birine Sebziyâ
Ebrû-yı haţ-ı yâr gibi başda yazımız

290 (S: 137a)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

1 Dile sensiz begüm qarâr olmaz
Var mı bir dem ki âh u zâr olmaz

2 Sevmege çeşm ü kıdd ü ebrûnı
Hey begüm ehl-i ‘aşka ‘âr olmaz

3 Eyledüm her kenârı eşk ile bir
Dağı ol serv-şad kenâr olmaz

4 Mest idi bûse va‘de eyledi lîk
Sühân-ı meste i‘tibâr olmaz

5 Sebzi cân u gönül gözini aç
Hüsn-i dilber gibi bahâr olmaz

291 (S: 137b, A: 56b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1 Dilüñden ‘âşıkâ bî-dâduñ ey şâh-ı cihân gitmez
Nitekim seng ü mermer üzre yazılsa nişân gitmez

2 Oñulmaz gömgök olmuş yarası cisminde ağyâruñ
Ol itüñ senüñ âhımdan nişânı bir zamân gitmez

3 Tolaşsa dūd-ı âhum başum üzre itmeñüz ta‘yib
Bu sînem kûh-ı derd olmuşdur üstinde tuman gitmez

4 Añup ol rûy-ı âteş-nâk ah-ı âteşinimden
Dem olur mı felekler üstine her şeb duhân gitmez

- 5 Gelen dünyâya gitmekde konan göçmekdedir dâ'im
 'Acebdür derd-i 'aşkuñ ey meh-i nâ-mihr-bân gitmez
- 6 Bizümle seyre git diyü şu deñlü eyledüm minnet
 Ğamından yârı cânım kalmadı ol yâr cân gitmez
- 7 Ser-â-ser niyyet itmiş 'âlemi öldürmege Sebzî
 Elinden her zamân ol âfetüñ tîr ü kemân gitmez

292 (S: 137b, A: 56b)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Mihr-i yâr ile gönül dâğ-ı nihânsız yürimez
 Beñzer ol sîm ü zere sikke-i hânsız yürimez
- 2 Yürisem ta' nı ko zâhid beni cânânum ile
 Cümle insân ne kadar var ise cânsız yürimez
- 3 Yârı ağyârdan ayru bulaman her yirde
 Ol perî oldı musahhar n'idem ansız yürimez
- 4 Gözleri ğamze vü ebrûsı ile yâr uyumuş
 Ol harâmî gibi kim tîr ü kemânsız yürimez
- 5 Sebzî yârı ile seyrân ider iken didi halk
 Ne 'aceb 'âşık olur rûh-ı revânsız yürimez

293 (S: 138a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Bir perîşân zülf içün dil perîşândur henüz
 Gözlerüm ebr-i bahârî gibi giryândur henüz
- 2 Bu ne keyfiyyet durur esrâr-ı la' lüñ sırrına
 Hayret almış tıfl-ı dil 'aqlını hayrândur henüz
- 3 Hâk-i pâyuña yüzini sürmek içün 'âşıkun
 Yollaruñ üzre düşüp hak ile yeksândur henüz

4 Rûy-ı hürşîdi şafağ şanma ihâta eyleyen
Çarh cellâdı kılıcı kıbkıızıl kandur henüz

5 Ol gözi âhûyı şayd itmedüğine dün gice
Añduğınca it gibi Sebzî peşîmândur henüz

294 (S: 138a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Ol mehûñ mihriyle her dem gözden açar yaşımız
Kûh-ı derd ki var ise ‘aynı olupdur başımız

2 Kim nazâr eylerse dir ser-nâme-i âşnâ-yı ‘aşk
Hâme-i derd ü belâ ile yazılmış kaçımız

3 Alınup hayrân kalurlar naşuñna halk-ı cihân
Sen nigârı [nice] taşvîr eylemiş naqqâşımız

4 Şu gibi mâ’il olaldan ‘arızına göñlümüz
Hûn-ı derd olmuş durur gam maṭbahından aşımız

5 ‘Arz idersem dişleri vaşfinda nazmum Sebziyâ
Yir kıomaz şarrâf-ı şehre ṭab‘-ı güher-pâşımız

295 (S: 138a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1 Bezmimiz rûşen ideydi o kamer-ṭal‘ atümüz
Gün gibi ‘âlemi tutardı bizüm şöhretimüz

2 Mihr-i behcetde görüp Yûsuf-ı gül-çihreleri
Ey ‘azîzüm kulu olmağ iledür ‘izzetimüz

3 Zâhidüñ yir[i] olur cennet ü firdevs-i berîn
Ger tağıtmazsa gelüp hışm ile cema‘atımız

4 Lebleri hasreti ile nice kıan yutduğımı
Dir idüm düşse idi sâķî ile şöḫbetimiz

- 5 Nâr-venden ne biter serv ü çenârı n'idelüm
Bâgbânâ kad-i cânâneyedür niyyetimüz
- 6 Ayagûñ toprağını başımıza tâc ideli
Başdı ser-cümle cihân beglerini şevketimüz
- 7 Gül gibi koynına dîvânımı koymazlar idi
Sebziyâ olmasa halk içre eger ragbetimüz

296 (S: 138b, M: 28b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Tûtî-i cân nuṭṭa gelmezsen şeker-güftârsuz
Kânde bilsün ey şeker-leb olmayanlar yârsuz
- 2 Nice beñzer la' li ile kaddine ey bâgbân
Goncanuñ güftârı yok serviyse bir refîârsuz
- 3 Ser-be-ser seyr eyleseñ bād-ı şabâ gibi dilâ
Gülşen-i dehri bulımazsın gül ola ḥârsuz
- 4 İrmeyüp vaşla kapuñ dârü'ş-şifâsında dirîğ
Ey ṭabîbüm olmasun bîmâr olan tîmârsuz
- 5 Kûyı içre dil qarâr itmez yüzini görmese
Cennet-i â' lâyı n'itsün Sebziyâ dîdârsuz

297 (S: 139a, M: 28b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Câme-i gül-gûnın itdi ol semen ruḥsârsuz
Şan bahâr irişdi geydi gonca-i gülzârsuz
- 2 Sebz-i evrâk arasında al gonca göricek
Şanuram bî-şübhe gümüñ Ca' fer-i Tayyârsuz
- 3 Eşk-i ' âşıkdan bulur neşv ü nemâ ḥaṭṭ-ı nigâr
Sebzeyi bârân degül mi eyleyen her-bârsuz

- 4 Gül yüzinden lâle-zâr olduğu gibi bâğ-ı dehr
‘Aks-i haţţından olupdur bir yüzi hem-varsuz
- 5 Kûmri-âsâ nağme-sâz olsam n’ola kim şevkden
Tûţî gibi ki yaraşmış ey şeker-güftârsuz
- 6 Ağzın açup medhûne kâldırmasa el her çiçek
Câmesin kılmazlar idi böyle zâhid varsuz
- 7 Gördüğü dem açılur haţ-ı gubârın cân u dil
Gönli açar dirler ise Sebzî vechî-vârsuz

298 (S: 139b, M: 29a)

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

- 1 Dilberûñ ‘âşık olan mihr ü vefâsın göremez
Her kaçan zulmı ile cevî ü cefâsın göremez
- 2 Gün gibi şu‘ le viren bâde-i nâba sâkî
Münkir olsa ne ‘aceb şûfî şafâsın göremez
- 3 Hâl-i ‘uşşâkı görür ikide bir zâhid-i şehîr
Halka dâm eylediği zerğ u riyâsın göremez
- 4 Sensüz olmağa nice kâdir olam kim cânsuz
Tenûñ ey rûh-ı revân kimse beğâsın göremez
- 5 Rû-siyâh olmuş iken zülfine öykindüğü-çün
Nâfe-i müşg-i Hıta Sebzî haţâsın göremez

299 (S: 139b, M: 29a)

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

- 1 Var mı bir dîde görüp hâlûmi giryân olmaz
Âteş-i ‘aşka düşüp derd ile biryân olmaz
- 2 Beñzemez saña güzellikde perî hûr u melek
Her güzel bellü durur Yûsuf-ı Ken‘ân olmaz

- 3 Tekye-i dehrde var mıdır eyâ şîrîn-leb
Yiyüp esrâr-ı ğamuñ derd ile hayrân olmaz
- 4 Dem olur mı ki nişâr içün eyâ şâh-ı cihân
Baħr-i ‘aşķuñda sirişķüm dūr-i ğaltân olmaz
- 5 Sebziyâ var mı cihân içre ol oķçı güzelüñ
Dil ü cân ile ķaşı yâsına ķurbân olmaz

300 (S: 139b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Ķankı cân kim heves-i şöħbet-i cânân itmez
Beñzer ol mürdeye kim ârzû-yı cân itmez
- 2 Nâle kılsam göricek gül yüzüñi incinme
Bülbül olur mı ki gül mevsimi efġân itmez
- 3 Aluben ħanķer-i müjġânını her laħķ alsa
Dem olur mı ki senüñ ħûnî gözüñ ķan itmez
- 4 Kûyınıñ dâr-ı şifâsında yatan ħastelerüñ
Ol şabîb-i dil [ü] cân derdine dermân itmez
- 5 Nice ‘arz eyleyeyin ħâl-i dilüm bilmezin âħ
Nice o güzeller şehi dîvân itmez
- 6 Bir dem olur mı ki ol ħaķı bahârüñ ‘aşķı
Sebziyâ gözlerimiz yaşını bârân itmez

301 (S: 140a, A: 56a)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Ben eyleyem gice gündüz revâ mı âħ u niyâz
Varup raķîbine ol gül hezâr eyleye nâz

3a- şîrîn-leb / şîrîn-dehen M

5b’de kelime eksikliğinden kaynaklanan vezin bozukluğu var.

- 2 Kimüñle oynadı ise cihânda yutdı anı
‘ Aceb değa vü dağaldur bu çarḡ-ı şu‘ bede-bâz
- 3 Zamâne muṭribi def gibi silleler yidürür
Kimüñle bezm-i fütâde olursa ‘ işret-bâz
- 4 Cihânda ister iseñ kim ‘ azîz ola kadrüñ
Hemîşe terk-i ṭama‘ kıl dime bu çoğ u bu az
- 5 Şoñ uci zîr-i zemîni iden kişi menzil
Felek mişâli ne ḡaşıl sürerse ‘ ömr-i dırâz
- 6 Ne eyleseñ kala şanma yanuña ey Sebzî
Felek şoñ öci alur senden itdügüñ kımaz

302 (M: 27a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Âsumânîler geyer bir meh-likâsın **مردود**
Mihri yok lîkin begâyet bî-vefâsın **مردود**
- 2 Ḥaḡ budur kim râstî bu şîve vü reftâr ile
Sidre kâmetler içinde müntehâsın **مردود**
- 3 Cân u dilde saña cânlar vireni yâd eyleyüp
Her zamân bîḡânelerle âşinâsın **مردود**
- 4 Bir şanemsin deyr-i dünyâda nazîrüñ yok velî
Ṭapduğum Tañrı ḡaḡı-çün pür-cefâsın **مردود**
- 5 Seni gök destâr ile göre gök altına didi
Fitne-i âşûb-ı ‘ âlem pür-belâsın **مردود**
- 6 Şubḡ-dem göster cemâlüñ mihrini tâ göresin
Çâk-dâmen ‘ âşıkuñ şıdḡ u şafâsın **مردود**
- 7 Ğamzeñ okların atup ḡaşıñ kemânından müdâm
Sebzî-i âşüfteñe niçün kıyasın **مردود**

303 (M: 27b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Bunı bildüm ki gelmez merhamet senden baña hergiz
Kimesne mübtelâ olmasun ey mehrû saña hergiz
- 2 Belâdur mübtelâ-yı ğamzeñ olmağ dir imiş nâşih
Başından eksük olmasun anuñ tîğ-ı belâ hergiz
- 3 Yüri ‘anka-şifat Kâf-ı kanâ‘ atde karar eyle
Ki eksük eylemez rızkını bir şey’uñ Hudâ hergiz
- 4 Piyâle gibi devr itseñ bulunur diyü zan itme
Bu ‘âlem bezm-gâhında kedû-yı tîz şafâ hergiz
- 5 Huzûr u ‘âlem itmek ister iseñ dünyada Sebzî
Yüri bîgâne ol kulğula olma âşinâ hergiz

304 (M: 27b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Dilberüm cevri ü cefâyı gâh ider gâh eylemez
Yañılup mihr ü vefâyı gâh ider gâh eylemez
- 2 Nice hoş ola diluñ hâli tabîbümden benüm
Derdine anuñ devâyı gâh ider gâh eylemez
- 3 Kûy-ı cânâne tururken Hâk bilür meyl itmege
Göñlimüz cennet sarâyı gâh ider gâh eylemez
- 4 Bâde-nûşa dâ’im eyle mey-fürûş
Şeyh-i şehr olan du‘âyı gâh ider gâh eylemez
- 5 Zâhidâ ta‘n eyleme mey-keş diyü her rûz u şeb
Sebzî hoş câm-ı şafâyı gâh ider gâh eylemez

305 (A: 56a)

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

- 1 Seni ey hûb-ı zamân şevk-ı dil-ârâ bilürüz
Çarh-ı hüsni üzre kaşuñ gurre-i garrâ bilürüz
- 2 Eylemez ‘işve ile göñlümi her sâde ‘izâr
Âh ile gösterecek kendüni zîbâ bilürüz
- 3 Çeşmüñ ucından ola merdüm içinde nice kan
Şimdiden olıcağı fitne vü gavğa bilürüz
- 4 Düşicek ‘aşkuña ‘âlemlere rüsvâ oluruz
Ser-siyeh zülfüne dil virmegi sevdâ bilürüz
- 5 Bize dünyâ-yı denîden keder irse sâkî
Anı def‘ eylemege câm-ı muşaffâ bilürüz
- 6 Bîm-i cân var didiler baña reh-i ‘aşkuñda
Korkumuz yok bizüm ol yolları a‘ lâ bilürüz
- 7 Sebzi’yi nice bilürsüz diyicek yâr dimiş
Bir perî ‘aşkı ile vâlih ü şeydâ bilürüz

(Harfî’s-Sîn)

306 (P: 62b, M: 29b, S: 140a)

Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn

- 1 Güneş yüzlü güzellerle olaldan pür-zîyâ meclis
Gören dir görmedüm bunuñ gibi bir dil-güşâ meclis
- 2 Gelüben sâyesine ilticâ iden olur sulţân
Bulupdur devlet ü iqbâl ile fer-i hüma meclis
- 3 Fiğânüm nâyını bezm-i gamuñ içre tehî görme
Virür gûş idene hâlet olıcağ pür-şafâ meclis

Princeton nüshasında 58b, 59a-59b, 60a-60b, 61a-61b, 62a varaklar olmadığından “sin” harfiyle biten gazellerin eksik olması muhtemeldir. Buna göre şairin tespitlerimize göre “sin” harfiyle divanda ve mecmualarda toplam 2 gazeli bulunmaktadır.

- 4 Ne firdevse selâm eyler ne tûbâyâ eger başın
Şu deñlü sidre kâmetlerle olmuş müntehâ meclis
- 5 Öpüşdüğü için dilberi bir câm-ı bâdeyle
Anuñ-çün eylerem her demde ey sâkî recâ meclis
- 6 Kıo la‘ lüñ câmını nûş eylesünler bezm-i hüsnuñde
Ki bulmaz olmasa bâde iñen zevk u şafâ meclis
- 7 Güneş yüzlü güzellerden şeref buldıkça ‘âşıklar
Eyâ Sebzî cihân içinde olsun dâ’imâ meclis

307 (S: 140b, M: 29b, T: 262a, G: 358b, H: 211a)
Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 N’ola ey zâhid hevâ-yı ‘aşka eylersem heves
Âdem olan ‘aşkıdan hâlî olur mı bir nefes
- 2 Maḥmil-i cânânedan ayrılmayam bilsem eger
Kârbân-ı menzil içre aşsalar mişl-i ceres
- 3 Mürde diller Hızr-veş kesb ide ‘ömr-i sermedi
Söze gelse la‘l-i cân-baḥşuñla ey ‘İsî-nefes
- 4 Ḥaṭṭ-ı sebzüñ bir melâḥat virdi ḥân-ı hüsnuñe
Üşdi tâvûs-ı belânuñ üstine mişl-i meges
- 5 Nice feryâd itmesün zârî kılup dil bûlbûli
Ḥârlar hem-dem güle bûlbül giriftâr-ı kafes
- 6 Şâhid ü meyden kesilmez ihtiyâr ile gönül
Nâşihâ yiter nâşihat eyledüñ gavgayı kes

3b- pür-şafâ / pür-şadâ S

5b- eylerem / ... S

2a- cânânedan ayrılmayam / cânândan ayrılamayayım G

3b- cân-baḥşuñla / cân-baḥşıyla H

6. beyit T, G, H’de yok.

- 7 Hâzretüñden Sebzî'nüñ budur murâdı yâ İlâh
Bâde-i mihr ü maḥabbetden ayırma bir nefes

Ḥarfü'ş-Şîn

308 (P: 62b, S: 140b, M: 30a, T: 276b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Ḥamdü'lillâh tâli'üm mes'ûd ü baḥtum yâr imiş
Sen hümâyı avladum başumda devlet var imiş
- 2 Zârî kılmaz olmasa gül yüzlüler dil bülbüli
Bülbüle feryâd u zârî itdüren gülzâr imiş
- 3 Evvel âsân aḥladum 'aşk-ı nigâra düşmedin
Şimdi düşdüm başuma geldi 'aceb düşvâr imiş
- 4 Dirler imiş bir güzel var siḥr ile diller alur
Gördüğüm dem göñlüm aldı ol gözi seḥḥâr imiş
- 5 İşigüñ dârü'ş-şifâdur ey ṭabîb-i cân u dil
Şerbet-i vaşluñ yitişdür Sebzî'ye bîmâr imiş

309 (P: 62b, S: 141a, T: 271a, H: 228a)

Mef'û lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

- 1 Şimşîr-i 'aşk-ı yâr ile kim eylese savaş
Meydân-ı 'aşk içinde kodı nice kanlu baş
- 2 Levḥ-i cemâle çekdi nice naḳş-ı dil-firîb
Naḳḳaş-ı dehr yazmadı bu resme göz ü kaç
- 3 Dâr-ı cihânda aşıla Manşûr-veş n'ola
Esrâr-ı derd-i 'aşkını her kim iderse fâş
- 4 Gün başına olur mıdı seyl-âb-ı ḥûn revân
Cellâd-ı çarḥ ile çıkışur olsa başa baş

4a- imiş / idi S

5b- yitişdür / irişdür S

- 5 Sebzî'nüñ irmesün dir iseñ göñline gubâr
 Hatt-ı ruhuñı safha-i hüsnünde kıl terâş

310 (P: 63a, S: 141a)

Mef'û lü / Fâ'î lâ tü / Me fâ'î lü / Fâ'î lün

- 1 Şol kim bu vech ile seni cânâne eylemiş
 Cân u dil almağa seni cânâne eylemiş
- 2 İ'tâ-yı 'aql iden bu cihân içre âdeme
 Hüsnüñe ey perî beni dîvâne eylemiş
- 3 Kûyın tolaşdığı bu imiş kim bu devr-i çarh
 Mihr-i cemâli şem'ine pervâne eylemiş
- 4 Baş komuşam ayağıña kuyuñda bilmezem
 La'lüñ şarâbı câmını mestâne eylemiş
- 5 Nice benüm gibi o Leylî füsûn ile
 Mecnûn mişâli 'âleme efsâne eylemiş
- 6 Peymâneyi getür içelüm sâkiyâ müdâm
 Devrân çü hâk-i âdemi pinhâne eylemiş
- 7 'Âşık olalı çeşmi ile la'l-i dilbere
 Sebzî yirini gûşe-i meyhâne eylemiş

311 (P: 63a, S: 141a, M: 30a, G: 358b)

Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lün

- 1 'Aşk odında 'âşıkun dilden kebâbı var imiş
 Gözi yaşından anuñ kanlu şarâbı var imiş
- 2 N'ola hecrinde çekerse biñ belâ ağıâr-ı şûm
 Kâfirün dirler cehennemde 'azâbı var imiş
- 3 Ne için cem' eyledün ey hâce mâlı bî-hisâb
 Bilmemişsin âhiretde kim hisâbı var imiş

- 4 Zerrece olmaz muḳâbil ḥüsnüñe ey mâh-tâb
Yüce çarḥuñ gerçi dürlü âfîtabı var imiş
- 5 Cennet-i firdevse meyl itmezse ta' yîb eylemeñ
Kûy-ı dilber gibi göñlümüñ me' âbı var imiş
- 6 Bilmedüm âvâresi oldum cihân bezminde âh
Câmınuñ her gûşede mest-i ḥarâbı var imiş
- 7 Ğam yime düşmezse Sebzî sâyesi ḥâk-i dile
Nûr-ı ḥüsniñde daḥı üzre niḳâbı var imiş

312 (P: 63b, S: 141b, T: 278b, H: 227b)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün

- 1 Sırr-ı 'aşkı n'ola Ferhâd ile Mecnûn ide fâş
Olmaz iki deli birbiri ile sır-dâş
- 2 Yûsuf'ı Mısr-ı melâḥatde gören 'âşıklar
Düşdiler çâh-ı zeneḥdânına bir bir qardaş
- 3 Bûstânda göricek nâz ile reftârını serv
Ellerin gögsine koyup ayağına kodı baş
- 4 Gice der-bend-i maḥabbetde yürürken ğâfil
Ğam ḥarâmîsi ile başqa tutuşdum başa baş
- 5 Nice ḥusrevleri ol lebleri şîrîn yüzi gül
Cân ile eyledi Ferhâd-ı hezârân şâbâş
- 6 Yiridür Sebzî-i âşüfteye raḥm eyle begüm
Dem-be-dem la' l-i lebüñ yâdına ağlar qan yaş

6. beyit G'de yok.

1a- ide / itse S

5b- şâbâş / başa baş T, H

6a- raḥm eyle begüm / raḥm eyleye kim S

313 (P: 63b, S: 141b, M: 30a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Key yaraşur egnüñe bu câme-i zîbâ benefş
Sûsen-i âzâde gibi gey şalın ra‘ nâ benefş
- 2 Hâsret-i haţţından ölüsem ol âfet-çihrenüñ
İdesüz tâbûtumuñ örtüsini hârâ benefş
- 3 Câmesinüñ ‘ aksidür ol gül-‘ izâruñ ey gönül
Şubh-dem şanma görünür künbed-i hağrâ benefş
- 4 Nice göm-gök olmasun dîvânesi halk-ı cihân
İçine taşına giymiş ol perî-sîmâ benefş
- 5 Môr câmeyle derinde Sebzî görsem ol mehi
Gökde giymiş şanuram mihr-i cihân-ârâ benefş

314 (P: 64a, S: 142a, M: 30b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün /

- 1 Yaşum bezm-i firâkuñda şarâb-ı lâle-gün olmuş
Belâ nuql u fiğân vü nâle baña ergavân olmuş
- 2 Elinden kırtarımaz kimseler ol zülfi şeh-bâzuñ
Düşüp dâm-ı belâsına gönül murgı zebûn olmuş
- 3 Cevâbın viremez hikmet su’âlinden hakîm-i dehr
Tabîbüm fenn-i ‘ aşkuña düşenler zü-fünûn olmuş
- 4 Yakaylardı vücûdum hânesi seyl-i firâkuñdan
Oğundan ey kemân-ebrû aña muhkem sûtûn olmuş
- 5 Hîred vâdîlerin terk eyleyüp ol Leylî ‘ aşkıñda
Kanı Sebzî gibi ser-halka-i ehl-i cünûn olmuş

315 (P: 64a, S: 142a, M: 30b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün /

- 1 Nazar hergiz cemâl-i ‘âlem-ârâdan kesilmezmiş
Olurmuş cümleden fâriğ temâşâdan kesilmezmiş
- 2 Hayâl-i hâlûni çeşmümde görüp didi merdümler
Şer ü şûr u fiten hergiz bu deryâdan kesilmezmiş
- 3 N’ola gördükçe küp düşse leb-i la‘lûne cân u dil
Şarâba öğrenen câm-ı muşaffâdan kesilmezmiş
- 4 Olur mâra gıdâ toprak başına rîz-i hâk-i zehr
Dil-i h’âce gibi kim genc-i dünyâdan kesilmezmiş
- 5 Tolaşduñ zülfüme diyü anı gamzeñle kôrķutma
Keserseñ Sebzî’nüñ başın bu sevdâdan kesilmezmiş

316 (P: 64b, S: 142a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Düşicek derd ü gama dilde sürûr olmaz imiş
Elem ü miñnet ile şevķ ü hûbûr olmaz imiş
- 2 Leblerüñ şevķına nûş eylemiyen sâķî şarâb
Gamdan âzâd oluben ehl-i sürûr olmaz imiş
- 3 Ser-i kûyuñda görüp yüzüñi iden inkâr
Beñzer aña ki diye Ka‘be’de nûr olmaz imiş
- 4 Bu cihân tobtoludur miñnet ile guşsa çeküp
Bî-hûzûr olma yûri bunda hûzûr olmaz imiş
- 5 İtleriyle olalı kûyına irdüm yâruñ
Kim yakîn olur ise hıdmete dûr olmaz imiş
- 6 Devlet-i ‘âleme meyl eylemedük gayret idüp
Ey gönül sencileyin kimse gayûr olmaz imiş

- 7 Sebziyâ hâk olgör kendüñe mağrûr olma
Meskenet ehli olanlar da gurûr olmaz imiş
- 317 (P: 64b, S: 143a, M: 30b, T: 270a, H: 232b)
Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün
- 1 Bugün bir ‘âşıkı gördüm der-i dildâra yaşdanmış
Refi‘ ü’l-ğadr olup ol künbed-i devvâra yaşdanmış
- 2 Didi câdû durur sihr ile âteşde qarâr eyler
Mu‘ anber zülfini gören kaçan ruhsâra yaşdanmış
- 3 Göñül hum-hâne-i ‘aşkuñda la‘ lün şevkına düşmiş
Şanasın hâne-i hammâra bir mey-h‘âra yaşdanmış
- 4 Ne keyfiyyet durur sâkî ki destüñden ayağ içen
Düşüp bî-hûş olup her birisi dîvâra yaşdanmış
- 5 Gülistân-ı cihândan gel ferâgat eyle ey Sebzi
Gül-i ra‘ nâsinuñ her birisi bir hâra yaşdanmış
- 318 (P: 65a, S: 143a, M: 31a)
Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün
- 1 Döne döne cânıma yâruñ cefâsı var imiş
Ben şanurdum ey göñül mihr ü vefâsı var imiş
- 2 Ditreyüp yaprak gibi düşdüm yire sâye-mişâl
Başda bildüm ol boyı servüñ hevâsı var imiş
- 3 Ey göñül itme heves vaşl-ı güline dilberüñ
Hüsni-i gülşen gibi anuñ da fenâsı var imiş
- 4 Yıldırım gibi ine tîğ-ı belâ eflâkden
Kim ki ol bâlâ içün dirse belâsı var imiş

2a- Didi / Didüm T, H

2b- gören / gördüm T, H

- 5 Seyl-i eşküm hâne-i ağıârı itmedi harâb
 al  a-i kâfir gibi muhkem binâsı var imiş
- 6 Sîne dögüp def gibi feryâd iderler ney gibi
 Çeng-i bezmüñ ey gönül bir hoş nevâsı var imiş
- 7 Telh-kâm olup gidermiş   aıbet bâde-mişâl
 Bezm-i   ayşâ her kimüñ Sebzî şafâsı var imiş

319 (P: 65a, S: 142b, M: 31a)

Müs tefçi lün / Müs tefçi lün / Müs tefçi lün / Müs tefçi lün

- 1 Gördüm ol âdem cânını bir mişli yok ra  nâ imiş
 Didüklerinden beş beter bî-mişl ü bî-hemtâ imiş
- 2 Vâdî-i ğamda rûz u şeb sergeşte vü hayrân idüp
 Mecnûn'ı şeydâ eyleyen   aşk-ı ruh-ı Leylâ imiş
- 3 Ki kul olalı şâh ider ki şâh olalı kul ider
 Ki başları pâ-mâl ider dünyâ   aceb dünyâ imiş
- 4 Câm-ı ecel hep bir tutar ser-cümle   âlem halkını
 Dimez bu mîr ü şâhmış yâhûd o bir paşa imiş
- 5 İnüp serîr ü tahtdan âhir biner çün tahtına
 Dut kim cihâna hüküm iden İskender ü Dârâ imiş
- 6 Hüküm-i hümâyûn şâhına   âlem mu    olmağ için
 Menşûr-ı hüsne dilberüñ müşgîn kaşı tuğrâ imiş
- 7 Bâğ-ı cihânda ey gönül Sebzî'yi bildüm râstî
 İden belâya mübtelâ ol serv-i hoş-bâlâ imiş

3a- ki / bir S

S nüshasında 3. beytin mısralarının yeri değışik.

5b- Dut kim / Çün kim S

320 (P: 65b, S: 142b, M: 31b, T: 274a, H: 233a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Ol kemân-ebrû idüp müjgânlarını tîr-veş
Çekdi leşker nâzdan dil şehrin aldı mîr-veş
- 2 Bezm-i ğamda kâmetüm çeng olsa ta‘yîb eylemeñ
Kıldı miñnetle beni ol nev-cüvânum pîr-veş
- 3 Nice yüz biñ ‘âşîkuñ bir demde dökdi xanını
Eyleyelden ğamze-i hûn-rîzini şemşîr-veş
- 4 Raħm idüp uşlatmağa sa‘y itmeseydi zülf-i dost
Bağlamazdı ol dil-i dîvâneysi zencîr-veş
- 5 Da‘vî yüzinden bizi meydâna çekse ol ħabîb
Pârelerdüm Sebziyâ gâv-ı raķîbi şîr-veş

321 (P: 65b, S: 143a, M: 31b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Ben şanurdum dünyada ehl-i vefâlar var imiş
‘Âşîkuñ qaddîn bûker bâr-ı cefâlar var imiş
- 2 Merħamet umdum gönûl virdüm dirîĝa bilmedüm
Bendesine zulm idici pâdişâlar var imiş
- 3 Râzî olmadı sarây u taĥtî teklîf itdiler
Şehligini istemez dehrûñ gedâlar var imiş
- 4 Ne qadar kirm-i belâ o şeh ider ĥaţţ-ı ‘azîm
Derd-i Eyyûb’a cihânda mübtelâlar var imiş
- 5 Çeng-i ğamda zâr olup eyler nevâlar dâ’imâ
Bezm-i meyde Sebzi gibi bî-nevâlar var imiş

322 (P: 65b, S: 143b, T: 271b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Görelden ol nigârı hâlkadur gûş
Büküldi kâmetüm mânend-i mengûş
- 2 Hayât-ı câvidân tahsîl iderdüm
Seni cânım gibi kılsam der-âgûş
- 3 Leb-i la‘lüne ‘âşık olalı mey
Kılur hum-hâne içre dem-be-dem cûş
- 4 Olur sâkî şabâh-ı haşre dek mest
Şarâb-ı la‘lünü kim eylese nûş
- 5 İşitseñ Sebzî’nüñ derd ü gamını
Hemân ol lahza eylersin ferâmûş

323 (P: 66a, S: 143b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Cefâ-yı bî-şümâr eyler bekâr oğlu güzel dervîş
Gam-ı ‘aşkıñı yâr eyler bekâr oğlu güzel dervîş
- 2 Işıklardur gezüp bu tekye-i ‘âlemde mihr ü meh
Kapuñı ihtiyâr eyler bekâr oğlu güzel dervîş
- 3 Hilâli hâlka-i mengûşuñâ beñzer diyü her dem
Felekler gûş-vâr eyler bekâr oğlu güzel dervîş
- 4 Şalarsa sâyesin vaşluñ hümâsı lutf ile bir kez
Gedâyı şehr-yâr eyler bekâr oğlu güzel dervîş
- 5 O şâhîn gözlerüñ yanında her dem zülf-i şeh-bâzuñ
Gönül murğın şikâr eyler bekâr oğlu güzel dervîş

- 6 Ne gülşendür hezârân âferîn gül ruhlarıñ ‘aksi
Cihânı lâle-zâr eyler bekâr oğlu güzel dervîş
- 7 Leb-i la‘ lüñ hevâsına düşüp meyhâneye ‘uşşâk
Ne nâmûs u ne ‘âr eyler bekâr oğlu güzel dervîş
- 8 Seni bu nâz u şîveyle seven üftâdeler söyle
Niçün terk-i diyâr eyler bekâr oğlu güzel dervîş
- 9 Nesîm-i zülf-i müşkînüñ dimâğ-ı câna ir ü geç
Perîşân rûzgâr eyler bekâr oğlu güzel dervîş
- 10 Ruḡ u zülfüñ hevâsına düşelden Sebzî bî-çâre
Dün ü gün âh u zâr eyler bekâr oğlu güzel dervîş

324 (P: 66a, S: 144a, T: 277a, H: 229a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Bir güzel gördüm bugün seyrân iderken ser-terâş
Tîğına darbı cihânüñ begleri indürdi baş
- 2 Mâh-ı nev tîğ ü felek tās u güneşdür âyine
Tolanur dükkânını çarḡ-ı felek olmağa taş
- 3 Eline ala diyü bir gün ‘ inâyet eyleyüp
Şâne-veş dilindi cismüm şânesi olaydı kâş
- 4 Şanmañuz ‘ âşıklaruñ başın terâş eyler anı
Rûm şâhıdur ki cünd-i Şâm ile eyler savaş
- 5 Cevre tutulmuş kılıçlardur ol âfet berberüñ
Sebziyâ ḡâl-i siyâhınuñ yanında iki kaç

10a- Ruḡ u zülfüñ / Ruḡuñ zülfüñ S

2b- taş / baş T, H

3a- eline / destine T, H

5a- Cevre / Çarḡa T, H

Harfî's-Şâd

325 (P: 66b, S: 144a, T: 287a)

Me fâ 'i lün / Fe 'i lâ tün / Me fâ 'i lün / Fe 'i lün

- 1 Kâpuñda kıлмаğ için gün yüzüne secde-i hâş
Bu niyyete okudum günde biñ keret İhlâş
- 2 Yeter firâk ile âzürde eyledüñ ey çarh
Ya vaşl-ı yâr ile şâd it ya eyle cânı hâlâş
- 3 Kemend-i zülfî esîri helâk iderse ne ğam
Çeker mi kulların öldürse şâh havf-ı kışâş
- 4 Bulur mı gevher-i hüsnüñ gibi cihân deñizin
Ararsa eşk-i revânum eger olup ğavvâş
- 5 Sözüñe zîneti ma' nâ-yı hâs ile eyle
Görince meyl ide Sebzî anı ' avâm u havâş

326 (P: 66b)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 ' Âşık itse yüzini zer gibi yek-ser hâliş
Aña ber-vech ile hem-ser olımaş her hâliş
- 2 ' Aks-i la' li dîdede şâf olsa ne var
Şîşe içinde olur bâde-i ahmer hâliş
- 3 Zülfî bulsa n'ola bâzâr-ı hüsn içre revâc
Kıymeti olmaz eger olmasa ' anber hâliş
- 4 Yidi deryâyı arasa bulamaz h'âce-i dehr
Baħr-i çeşmümde sirişküm gibi cevher hâliş

1a- okudum / okuram T

3a- esîri / esîrüñ S

3b- şâh / şeh T

4a- Bulur mı / Bulurdı T

5 Mihek-i tecrübede zâhir olur gıll u gışum
Râh-ı ‘aşkında eger olmaz isem ger hâliş

6 Yitüben birlige süremez idi zevk u şafâ
‘Âşıkı ile eger olmasa dilber hâliş

7 Ne kadar zînet iderse o zeni Zâl-ı felek
Meyl itmez aña Sebzî olıcağ er hâliş

327 (P: 66b, S: 144a, M: 31b, T: 286a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Sâkiyâ maḥmûruz öldük bir iki peymâne baş
Rind-i meclissen ele al ayağı rindâne baş

2 Cânı kurbân itmez isem ‘îd-ı vaşluñda eger
Gûsfend-i mürde gibi gel yüzümi kana baş

3 Yiridür kana boyarlarsa yüzüñ ey eşk-i çeşm
Yüz süriyüp saña kim didi reh-i cânâna baş

4 İrişüp rind-i mey-âşâma koparduñ şûr u şer
Kim didi ey muhtesib varup saña meyḥâne baş

5 Gülsitân-ı ‘ömrüñe irişmedin bâd-ı ḥazân
Sebziyâ bir serv-ḳad ile ḳadem bostâna baş

328 (P: 67a, S: 144b, T: 287b)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

1 Ey âfitâb yiter ayağıñ türâba baş
Luṭf u mürüvvet eyle bu çeşm-i pür-âba baş

2 ‘İzzet gökinde ister iseñ bulasın şeref
Bir âsitân-ı devlet ü rif‘at-me’âba baş

3 Tekfir iderse zülfi yüzüñde n’ola faḳîh
Kim didi aña uzat ayağıñ kitâba baş

- 4 Cevlânuña fedâ ideyin cânımı revân
Sen nâz ile ayâğuñı şâhum rikâba baş
- 5 Devrân gamından ister iseñ Sebziyâ halâş
Sâķî-i gül-‘ izâr ile câmuñ şarâba baş

Harfû’đ-Dâd

329 (P: 67a, S: 144b)

Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ i lâ tün / Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ i lün

- 1 Sözüni diñlemeyem vâ‘ izüñ idüp i‘ râż
Koyup maħalle-i cânânı ‘ arz iderse riyâż
- 2 Muķîm-i ħâk-i derüñ menziline irişemez
Riyâzet ile göge uça zâhid-i murtâż
- 3 İkiye bir de ruĥ-ı yâra şem‘ dil uzadur
‘ Aceb degüldür eger kesse başını miķrâż
- 4 Lebini la‘ le dişin dürre nisbet eyleye mi
Şu kimse kim gice añlar cevâhir-i a‘ râż
- 5 Görince yârı döker Sebzi cân u dil derdin
Tabîbe gizleyimez gelse ĥasteler emrâż

330 (P: 67a, S: 145a, M: 32a, T: 289b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Zerrece mihr ummadur sen mihr-i raĥşândan ġaraż
Âdemîlikdür hemîn ser-cümle insândan ġaraż
- 2 Lebleri şevķında cânı n’ola teslîm eylesem
Bûse-i la‘ l-i leb-i dilber durur cândan ġaraż
- 3 Çünkü irişmez ģulaĝına nigârüñ rûz u şeb
Ey gönül bilsem nedür bu âh u eĝgandan ġaraż

4 Gice gündüz bekleyüp kûyın du‘ âlar itdügüm
Bendeye meyl itmedür ol şâh-ı hûbândan ğaraž

5 ‘Aşkına düşüp temennâ itdügüm la‘ lin bu kim
‘Âşıka cân virmedür iy Sebzî cânândan ğaraž

331 (P: 67b, S: 145a, M: 32a, T: 290b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Kâmet-i dilberdür ey dil şâh-ı tûbâdan ğaraž
Kûyıdur anuñ hemîn firdevs-i a‘ lâdan ğaraž

2 Nice bir tîğ-i cefâ ile delersin bağrumı
Bî-vefâ olmak mıdur bu hüsni-i ra‘ nâdan ğaraž

3 Cümle eşyâ çâr-eczâdan mürekkeb vâ‘ izâ
Baña pes söyle nedür denî vü a‘ lâdan ğaraž

4 Cem‘ idüp harc itmedüñ toprak başuña gencüñi
‘Ayş u nûş itmek durur ey h‘âce dünyâdan ğaraž

5 Tolaşursın şol müselsel zülfine cânânenüñ
Ey gönül bilsem nedür bu kırı sevdâdan ğaraž

6 Zâhidâ dilberlerüñ kûyına sa‘ y it irmege
Bir perî-rû vaşlıdur cennetde havrâdan ğaraž

7 Ber umarsa Sebzî kaddüñden n’ola ey serv-i nâz
Mîve-i maşşûddur her naḥl-i zîbâdan ğaraž

Ḥarfü’-ṭ-Ṭâ

332 (P: 67b, S: 145a, M: 32b, A: 49a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Bulmadı la‘ lüñ ğamından bu dil-i maḥzûn neşât
Gerçi virür her kişiye bâde-i gül-gûn neşât

- 2 Yârı görse şâd olur gönlüm açılır guşşadan
Rûy-ı Leylîyi görüp şankim kılur Mecnûn neşât
- 3 Şun lebûñ câmını şâd olsun dir iseñ ‘ âşıkı
Bâdesiz olmaz bilürsin ey leb-i mey-gûn neşât
- 4 Nâlem ile yaşumuñ seyl-âbına beñzer didüm
Şevkdan rûd u sürûd ile kılur Ceyhûn neşât
- 5 Aldayup Sebzî’nüñ alsañ göñlini olur ferağ
Gerçi meşhûr-ı cihândur eylemez mağbûn neşât

333 (P: 68a, S: 145b, M: 32b, A: 49a, T: 292b, G: 350a)

Fâ ‘ i lâ tûn / Fâ ‘ i lâ tûn / Fâ ‘ i lâ tûn / Fâ ‘ i lûn

- 1 Şafha-i ruhsârûña kudret eli yazdukda hağ
Beñlerüñi kômış anuñ üstine yir yir nuğat
- 2 Olmasa Bağdâd kûyuñ ey leğâfet gülşeni
Gözlerüm yaşı revân olur mıdı mânend-i Şağ
- 3 Seyr idelden dil-rübâlar ortasında sen mehi
Cân u dil okur bunı *lâ hayra illâ fî’l-vaşat*
- 4 Hağtuña yañlış didüm luğf eyleyüp ma‘ zûr tut
Çok kişi Kûr’ân okurken gâh olur eyler gâlat
- 5 Hüsni-i hağtuñ Sebzî gibi tutsa tañ mı ‘ âlemi
Mûcib-i şöhet degül midür nigârâ hüsni-i hağ

334 (S: 145b, A: 49a)

Fâ ‘ i lâ tûn / Fâ ‘ i lâ tûn / Fâ ‘ i lâ tûn / Fâ ‘ i lûn

- 1 Eyleyelden ey dil ağıâr ile cânân iğtilâğ
Sîne ile eylemez olup durur cân iğtilâğ

2b- revân olur mıdı / olur mıdı revân T

3a- Seyr idelden dil-rübâlar ortasında sen mehi / Seni görelden güzeller ortasında şubh
u şâm G

lâ hayra illâ fî’l-vaşat: “Hayır ancak ortadadır.”

5a- tañ mı / n’ola S

- 2 Şûr u şer eksük degül meyhânede ey dil müdâm
Bâde ile ideli ol la‘l-i mercân ihtilât
- 3 Tîğ-ı kıttâlî çeküp düşmen gibi kanın döker
Kimûn ile döstüm eylerse hicrân ihtilât
- 4 Yâr ile ağıyardan yanup yakılmazdum dilâ
Gözüme karşı benüm itnese her ân ihtilât
- 5 Hâş-ı nev-hîzûn gibi Sebzî’ye şaldı fitneler
Zülfün ile ideli ol çeşm-i fettân ihtilât

Harfî’z-Zâ

335 (P: 68a, S: 146a, M: 32b, A: 49b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Gonca ağzuñda ne tañ olsa dür-i şehvâr-ı lafz
Mürdeler ihyâ ider Hızr u Mesîh âşâr-ı lafz
- 2 Tâze tâze cân bulam gûş eyledükçe şevkıdan
Kulağum tıldırdı söğseñ eyleseñ tekrâr lafz
- 3 Dir idüm beñzer dehânuña senün ey gül-‘izâr
Nâz ile ger eyleseydi gonca-i gülzâr lafz
- 4 Dir gören bir yirde cem‘ olmuş durur Hızr u Mesîh
İtdügünce leblerüñi depredüp her-bâr lafz
- 5 Çok bilen çok yañılur dirler meşeldür ey gönül
Vaşf iderseñ la‘l-i yârı olmasun bisyâr lafz
- 6 Naẓm oldur mürdeler ihyâ ide ‘Îsî gibi
Yoksa bu dâr-ı cihânda nice yüz biñ var lafz
- 7 La‘l-i leb şîrîn-sühan dilberleri medh itmege
Sebziyâ her dem gerek rengîn-edâ hem-vâr lafz

1a- ne tañ / n’ola S

6a- Naẓm oldur mürdeler ihyâ ide ‘Îsî gibi / Sen lebi gülnâr mürdeler ide ihyâ ‘Îsî gibi
A (A’daki mısra vezne uymuyor.)

336 (S: 146a)

Me fâ 'i lün / Fe 'i lâ tün / Me fâ 'i lün / Fe 'i lün

- 1 Hâkkuñ kelâmına itdükçe ibtidâ Hâfız
Olur saña bu cihân halkı mübtelâ Hâfız
- 2 Pür oldı câmi' -i gülzâr-ı âh u nâle ile
İdince bülbül-i şûrîde-veş şadâ Hâfız
- 3 Ne ğam bu bezm-i cihânda belâ vü ğam çekene
Lebüñ degül mi durur câm-ı ğam zidâ Hâfız
- 4 Okıduguñca bu hüsn-i edâ ile Qur'ân
Kim ola virmese cân u dilin saña Hâfız
- 5 Şalup bu mülket-i câna gözüñ gibi âşûb
'Aceb ne sihr ü füsûn eyledüñ baña Hâfız
- 6 Halâş idüp bu cihân halkını küdürden
Cemâlüñ âyinesidür viren şafâ Hâfız
- 7 Ne yirde olur iseñ Sebzî dir belâlardan
Cihânda hıfz ide dâ'im seni Hudâ Hâfız

337 (A: 49b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Be zâhid qalmamış sende şafâ-yı dil-rübâdan hâz
Mükeddersin cefâsından ne eylersin vefâdan hâz
- 2 Girîbân-çâk olur gûş itse şora bülbül-i gönüm
Nic'itsün ihtiyâr elde degül eyler şadâdan hâz
- 3 Alurlar 'âşıkuñ gönlin elinden nâz u şiveyle
İderler nâzenîn-i şehr olanlar mübtelâdan hâz
- 4 Koyup pîr-i muġân ayağına baş hıdmet eylerdüñ
Alayduñ şûfiyâ keyfiyyet-i câm-ı şafâdan hâz

Ḥarfî'l-‘Ayn

338 (P: 68b, S: 146b, T: 302a)

Mef‘û lü / Fâ‘î lâ tü / Me fâ‘î lü/ Fâ‘î lün

- 1 Yârũ olalı şevk-i cemâline bende şem‘
Meyl eyler oldı gördügi serv-i bülende şem‘
- 2 Meclisde gördi derd ile sûz u güdâzumı
Yandı yakıldı haylî bu ben derd-mende şem‘
- 3 Pervânesini oda yakar mıydı olmasa
Nârencî şeb-külâh ile her encümende şem‘
- 4 Yâr ile olsa n’ola bu ‘âlem güzelliği
Her kânde ise lâ-büd olur çün pesende şem‘
- 5 Erbâb-ı bâğ-ı ‘ayş-ı bahâr eylesün diyü
Lâle yakup durur yine yir yir çemende şem‘
- 6 Yandığına döne döne pervâne hâline
Gâh ağlar idi eyler idi gâh hânde şem‘
- 7 Sebzî gibi yanar mıydı hasret odı ile
Ger hâlet aňlamasa o sîmîn-bedende şem‘

339 (P: 68b, M: 33a, T: 298b)

Fâ‘î lâ tün / Fâ‘î lâ tün / Fâ‘î lâ tün / Fâ‘î lün

- 1 Öldürürse ger beni mihrũnle tîğ-ı inkıtâ‘
Zerre-veş hâk ü ğubârum rakş urup ide semâ‘
- 2 Şu‘le-i şem‘ olmasa kandil ile lâzım degül
Külbe-i ahzânuma her şeb virür âhum şu‘â‘
- 3 Gönlüm ile bu gözümdeñ tıldı ‘aşkuñ ‘âleme
Toğru dirler *küllî sırrın cevaze’l-işneyni şâ‘*

1b- eyler / itmez T

küllî sırrın cevaze’l-işneyni şâ‘ (“İkiye ulaşan sır yok olur.”)

4 Bilmezin sâķî ne ķatduñ bâdeye bî-hûş olup
Nûş idenler cânı teslîm itdi ķalmadı nizâ^ç

5 Sebzîyâ yâruñ vişâline bahâ olmazdı hiç
Olmasa fûrķat şebi ile eger rûz-ı vedâ^ç

340 (P: 69a, M: 33a)

Fâ ^ç i lâ tûn / Fâ ^ç i lâ tûn / Fâ ^ç i lâ tûn / Fâ ^ç i lûn

1 ^ç Âşık olup hûsnüñe ey mihr-i ^ç âlem-tâb şem^ç
Şubħa dek yummaz gözin her şeb olur bî-ķ ^ç âb şem^ç

2 Şu^ç le-i âhumla her bir üstüh^ç ânum şem^ç dür
Künc-i miħnetde benüm-ķün yaķasun aķbâb şem^ç

3 ^ç Âşıkıyla yanmaķa ^ç aşķ âteşinden şubħ u şâm
Germ olup baķş itmesün aña getürmez tâb şem^ç

4 Nâr-ı ruķsârına ķarşu n'ola nûr itse beni
^ç Âdetidür eylemek pervânesin nâ-yâb şem^ç

5 Güvleyüp düşmezler idi üstine pervâne-vâr
Bezm içinde olmasaydı Sebzî câm-ı nâb şem^ç

341 (P: 69a, S: 146b, M: 33a, T: 301b)

Fâ ^ç i lâ tûn / Fâ ^ç i lâ tûn / Fâ ^ç i lâ tûn / Fâ ^ç i lûn

1 Âteşîn ruķsârûñı ańdurdı ķün nâ-gâh şem^ç
Yaķsa cismin haķķ ider pervâne-dil her gâh şem^ç

2 Şâm-ı zülfünde dile hûsnüñ olur rûşen delîl
Kim ķarañu gicede lâ-büd gerek hem-râh şem^ç

3 Her gice tâ şubħa dek yanup yaķılmazdı ola
Ger benüm sûz-ı dilimden olmasa âgâh şem^ç

4a- bilmezin / bilmezem T

5b- eger / aña T

341. gazelin S nüshasında varak eksikliğinden dolayı sadece bir beyti bulunmaktadır.

2b- hem-râh / tek-râh T

4 Öykünür mi hüsni-i bezm-efrûzuña ey nûr-ı çeşm
Olsa zerrîn şam‘ dan hürşîd eger kim mâh şem‘

5 Cân u dil Sebzî n’ola zülfinde yüzün özlese
Kim karanîû gicede ister gedâ vü şâh şem‘

342 (S: 146b T: 300a)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

1 Olmağa bezm milketine şehr-yâr şem‘
Nârencî bayrağ ile urur âşikâr şem‘

2 Altun ışık başında elinde yalın yarağ
Zulmet ‘asâkirini ider târ u mâr şem‘

3 ‘Aks-i ruhuñla her giceyi rûşen itmege
Mâh-ı cihân-fürûz olur tâb-dâr şem‘

4 Zulmet şebinde kalur idi hâk-ı kâ’inât
Yaratmasaydı Hâlîk-ı Perverdigâr şem‘

5 Sûz u güdâzdan kesilür şanma şevkını
Ağdukça yaşı gözden olur şu‘le-dâr şem‘

6 Rûşen delîl olmak için hâk-ı ‘aleme
Yanar felekler üzre hezârân hezâr şem‘

7 ‘Arz itmeyince ‘ârızını mahv olur kamer
Sebzî cemâl-i yâr gibi kânde var şem‘

Harfû’l-Ğayn

343 (P: 69a, M: 33b, G: 350b)

Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lün

1 Eyledükçe nâz ile ol serv-i gül-ruh seyr-i bâğ
Lâle-veş ben ‘âşîkuñ bağrına urur tâze dâğ

- 2 Ağladukça sûz-ı şevküm n'ola olursa ziyâd
Gözlerinüñ yaşı aksa şu'le-dâr olur çerâğ
- 3 Leşker-i ezhâr ile konmağ-içün şâh-ı bahâr
Deşt ü şahrâlarda kurdı lâleler gül-gûn otağ
- 4 Gülsitânda çın seher tırmış humârın yazmağa
Nergis-i şehlâ elinde sâkiyâ zerrîn ayağ
- 5 Hüsnumüñ çağı diyü cevır idüp ağlatma beni
Şu gibi kalmaz geçer 'ömrüm güzellik çağ çağ
- 6 Merdüm-i çeşmünden ayrılmış sirişküm gibi âh
Kendüsinden ol gözüm nûrı beni atdı uzağ
- 7 Turra-i perçemine tolaşmasun kimse diyü
Şahne-i hattı anuñ huccet koyup itdi yasağ
- 8 Kayd-ı zülfinden halâş oldı tatalum Sebzî'yi
Ol gözi bîmâr elinden kurtulı bilür mi şağ

344 (P: 69b, S: 147a, M: 33b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Bir gice rûşen kılursa bezmimüz ol şeb-çerâğ
Haşre dek lâzım degüldür yakmağa her şeb çerâğ
- 2 Yirde hüsnüñ şem'inüñ bir lem'asına beñzemez
Gökde ay ile güneş yıldızlar olsa hep çerâğ
- 3 'Âşık olan dilberüñ vaşlından özge istemez
Zulmet-i hicrânda kalmışa yeter yâ Rabb çerâğ
- 4 Olmağa 'aşkuñ yolına her biri rûşen delîl
Her gice yağar felekler üzre biñ kevkeb çerâğ

5a- Hüsnumüñ / Hüsnüñ G

6. beyit G nüshasında yok.

282. gazelin 1. beyti S'de yok.

- 5 Gözleri yaşın döküp yandı yakıldı şubha dek
Sebzî-i dil-suhtesiyle oldu hem-meşreb çerâğ

Harfî'l-Fâ

345 (P: 69b, S: 147a, M: 34a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Bâğ-ı 'ömrüm çünkü itdüm bir gül-i handana şarf
İşümi bülbül gibi kılsam n'ola efgâna şarf
- 2 Muşhaf-ı hüsnünden eyler âyet-i hattıñ revân
Şanki dil hâfızdur eyler 'ömrini Kur'an'a şarf
- 3 'İlletümi aňladı ruhsâr-ı zerdüm göricek
Vây kim ta' lîm idüpdür ol meh-i tâbâna şarf
- 4 Hûb idi nûş eylesek men' nice destinden ayağ
Zâhidâ idince 'ömrüñ hûrî vü Rıdvâna şarf
- 5 Naqd idüp 'ömri metâ' ın harc idermiş birine
Sebziyâ her dem idenler cânını cânâna şarf

346 (P: 70a, S: 147a, M: 34a, T: 210a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Tîğ-ı müjganuñ nice 'uşşâkı itmişken telef
Kankı 'âşıkdur diyen çeşminden anun *lâ tehaf*
- 2 İrişürdi şübhesiz sehm-i sa' âdetden nişân
Olsa idi ey kaşı yâ tîrüne sînem hedef
- 3 Hâk-i pâyuña yüzün sürdüğü için mihr-i çarh
'Âlemi pür-nûr idüben nice bulmuşdur şeref

3a- 'İlletümi aňladı / 'İlletüm fehîm eyledi S

1b- çeşminden / hışmından T

lâ tehaf, "Korkma" anlamındadır. Hz. Musa, asasını yere atınca yılan olduğunu görür ve korkarak kaçar. Âyet bunun üzerine nâzil olmuştur. Taha 20/21; Neml 27/10; Kısas 28/25, 31.

4 Kâmetüñ reftârını seyr itmege ey serv-i nâz
Bağlamışdur servler el kavşurup gülşende şaf

5 Ayagın elden koma pîr-i muğânun bir nefes
Tâ olinca Sebziyâ ahvâl-i ‘ âlem ber-ţaraf

347 (P: 70a, S: 147b, M: 34a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

1 Eyleyince zâhid-i ħod-gâm içün bir ħâne vaķf
Şatuben yegdür yirine eylemek meyħâne vaķf

2 Mîvesi derd ü belâdur bergi cevri-bî-ħisâb
Eyleyelden bâġ-ı cânım ol gül-i ħandâna vaķf

3 Göricek ħüsn-i cemâlünde dehânun noktasın
Şanuram sürħ ile kınmış âyet-i Qur’ana vaķf

4 Gel beni suçumla gör zâhid degül midür yiri
Lebleri şevkıyla öldüm eylesem ħum-ħâne vaķf

5 Şâhid ol sen dâr-ı dünyâda bu cânım naħdini
Cân u dilden eyledüm Sebzi bugün cânâne vaķf

348 (P: 70b, S: 147b)

Mef ‘ û lü / Me fâ ‘ î lü / Me fâ ‘ î lü / Fe ‘ û lün

1 Luţfuña nazîr olmaz idi eyleseñ eltâf
Ey tünd-i cefâ-ħû nidelüm Ħaķķ vire inşâf

2 Râz-ı dehen-i yârımı ‘ allâme-i ‘ âlem
Keşf eyleyemez biñ yıl eger okısa Keşşâf

3 ‘ Anber saçını çöze çıkarup külehinden
Ey bâd-ı şabâ müşg ile ol dem tola etrâf

2a- derd ü belâdur / ... P

4a- suçumla gör zâhid / suçumla zâhid gör S

2b- eger / geçe P

4 Mihr eyler idi baña o mehrû-yı cihân-tâb
Göñlinde eger olsa idi zerrece inşâf

5 Şarf itmez idi Sebzî özin cevhere ayruğ
Görseydi eger nazm-ı dürer-bâruñı şarrâf

349 (P: 70b, S: 148a, M: 34b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

1 Gel ey dil Mısrı’nuñ sultânı Yûsuf
Bu cân Ya‘kûb’ınuñ cânânı Yûsuf

2 Gören dir ‘aks-i ruhsâruñ görende
Müşerref eylemiş meydânı Yûsuf

3 Nigâh itmez olaldan ğayrı yâra
Züleyhâ-yı dilüñ cânânı Yûsuf

4 N’ola seyr eyler ise Nîl-i eşküm
Kenâr-ı Nîl olur seyrân-ı Yûsuf

5 Çü düşdüñ ‘aşkına şabr-ı cemîl it
Vişâle irişe hicrân-ı Yûsuf

6 Elin kesdi görenler hayretinden
Göñül olsa n’ola kurbân-ı Yûsuf

7 Hayâli olsa n’ola Sebzî dilde
Maķâm itmedi mi zindânı Yûsuf

8 Eger pirâhenüñ bûyın işitse
Açılur çeşm-i cânım ânî Yûsuf

350 (S: 147b)

Mef ‘û lü / Fâ ‘î lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘î lün

1 Gülşene sâķî açılalı gül taraf taraf
Nûş olur oldı şevķı ile mül taraf taraf

- 2 Olmağ için belâ-yı siyeh baña ol nigâr
Nâz ile şaldı rûyına kâkûl taraf taraf
- 3 Beñ-deş olur mı vara göre hâl-i rûyına
Seyr ide gitdi ‘âlemi fûlful taraf taraf
- 4 Rûy-ı zemînde zûlf-i nigârûñ nişândur
Gülşen içinde bitdügi sünbül taraf taraf
- 5 Sebzî bahâr-ı ‘ârız-ı şevkıyla ol gülûñ
Ben gûşe gûşe nâle-i bülbül taraf taraf

351 (S: 148a)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Ğam bisterinde şöyle düşürdi belâya za‘ f
Virdi bu hâke cismümi bâd-ı hevâya za‘ f
- 2 Mihr ü maḥabbetinden o mihr-i nigârımuñ
İrdi güneş zevâle ve irişdi aya za‘ f
- 3 Ben olayın firâkı ile dâ’imâ nizâr
Şıḥhatde olsun irmesün ol dil-rübâya za‘ f
- 4 Bir meh-cebînüñ olmuş ölümlüsi hastesi
Mihr-i münîri gökde düşürmiş ‘aşâya za‘ f
- 5 Sebzî’yi sezmezem ola bu varıdan ḥalâş
Gelmiş nigâr derdi ile mübtelâya za‘ f

352 (S: 148a, A: 50a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Çeşm-i pür-nemde ki zeyn oldı bu müjgân şaf şaf
Şan zuhûr itdi leb-i cûda neyistân şaf şaf
- 2 Dursa ‘âşıqları kûl kûl dirilüp karşı n’ola
Kim selâm için olur leşker-i sultân şaf şaf

- 3 Olmadan göremeyüz sâkî yine meykedede
Ele alup ayağı nûş ide yârân şaf şaf
- 4 Gördiler guşşa kıomaz pîr-i muğânûñ câmını
Düşdiler ayağına cümle-i rindân şaf şaf
- 5 Yârımuñ nâmı bütün ‘âlemi tutdı Sebzî
Görelüm diyü gelür seyrine hûbân şaf şaf

353 (A: 50a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Başına giyse kaçan ol meh-i tâbân üsküf
Seyr iden giydi şanur mihr-i dıraşşân üsküf
- 2 Seherî başlarına gün toğar üftâdelerüñ
Giyüben gelse eger meclise cânân üsküf
- 3 Gün gibidür ki tırur serv-i ser-efrâz üzre
Başuñ üstindeki ey husrev-i hûbân üsküf
- 4 Şâd olayın dir iken vaşluñ ile ‘âlemde
Urdı cânuma benüm âteş-i hirmân üsküf
- 5 Hıdmet eylemege ol şâh-ı cihâna Sebzî
Başına giydi gice şem‘-i şebistân üsküf

354 (A: 50a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Fitne fenninde ‘aceb olur mıdı mümtâz zülf
Çeşm-i sihr-engîzüñ ile olmasa dem-sâz zülf
- 2 Deste deste sünbül ü reyhan almış destine
Eylemiş dürlü reyâhîn şatmağa âgâz zülf
- 3 Boynuña kılın tılayup bûseler aldığını
Kât‘ iderseñ başını bir ferde açmaz râz zülf

- 4 ‘Âşık-ı âşüftenüñ şabr u qarârı mı kalur
Ruğlarında şalınup çeşmiyle ide nâz zülf
- 5 Bend idüp muhkem siyâset-gâh-ı ‘aşkuñda beni
Çeşmüñe öldür diyü gamz eyledi gammâz zülf
- 6 Hatt-ı yârüñ gelmedin şayd it hüma-yı vaşlını
Gülşen-i hüsnî solar nâgeh ider pervâz zülf
- 7 Ruğlarında dilberüñ alı qarardı
Sebziyâ başına kırmaz serbâz zülf

Harfî'l-Kâf

355 (P: 71a, S: 149a, M: 34b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 İki ‘âlemde ey dil ister iseñ pâdişâ olmak
Tevekkül hırkasın geyüp gerekdür hâk-pâ olmak
- 2 Eger bir lahza dūr olsam hayâtumdan eşer kıalmaz
Hudâ göstermesün bir dem o mehrûdan cüdâ olmak
- 3 Yeter cevr eyledüñ cânâ vefâ eyle didüm öldüm
Didi ‘âdet degil midür güzeller bî-vefâ olmak
- 4 Hele ben bildigüm budur o şâh-ı ‘âlem-i hüsnüñ
Cihânüñ şehliginden yeg derinde bir gedâ olmak
- 5 Yirüdüñ tîğ-ı gamzeyle helâk eylerse dilberler
Sañâ mı kıaldı Sebzi her birine mübtelâ olmak

356 (P: 71a, S: 149a)

Müs tef ‘î lâ tün / Müs tef ‘î lâ tün

- 1 Kûyuñda her kim eyler gedâlık
‘Âlemde eyler ol pâdişâlık
- 2 Yâd eylemeyüp yâd eyler idi
Ger olmasaydı bu âşinâlık

3 Nûş eyle câmı zâhid muğândan
Niceye dekdür bu pârsâlık

4 Hoş ‘âlem idi vaşlı nigâruñ
Olmasa idi hergiz cüdâlık

5 Sebzî cefâyı terk eylemez yâr
Zâtında konmış bu bî-revâlık

357 (P: 71a, S: 149b, M: 35a, H: 266b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1 Alup gönlümi itdi nâz ile bir sîm-ten ‘âşık
Hemân bir ben degül biñ cân ile olur gören ‘âşık

2 Diyârın terk idüp gelmezdi Rûm’a pôst-pûş olup
Yüzünde olmasaydı zülfüne müşg-i Hoten ‘âşık

3 İrişse tîğ-ı hûn-rîzüñ yüzüñ döndürmeyüp kaç‘â
Yoluñda cân u baş oynar seni cândan seven ‘âşık

4 Yiridür bülbül-i şûrîde-veş zârî hezâr itsem
Gülistân-ı cihânda itdi bir gonca-dehen ‘âşık

5 Keserken tağ-ı ‘aşkı derd ile rûz-ı ezelde ben
Dağı Şîrîn’e olmamışdı Sebzî Kûh-ken ‘âşık

358 (P: 71b, S: 149b, M: 35a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1 Beni hüsnuñe itdüñ nâz ile ey dil-rübâ ‘âşık
Dağı bir kimse olmadın cihân içre saña ‘âşık

2 Ararsañ ehl-i derdüñ cümlesini ey tabîb-i cân
Benüm gibi bulunmaz derd-i ‘aşka mübtelâ ‘âşık

1b- olur gören / ağlar gören P; gören olur S

4a- zârî hezâr itsem / zâr [u] nizâr itsem H

- 3 Şafâ ile ol ince bilini yâruñ қоçar ağıâr
Hemân yok yire ortada çeker cevır ü cefâ ‘aşık
- 4 Belî didi Hüseyin’ün ‘aşkına bil bağlayup çünkim
Çekerse Kerbelâ haqqı yiridür ger belâ ‘aşık
- 5 Oturmuş meykede küncinde Sebzî gibi câm elde
Hayâl-i lâ‘l-i yâr ile sürer zevk u şafâ ‘aşık

359 (P: 71b, S: 149b, M: 35a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Nûş idelden sâkî-i bezm-i ezelden câm-ı ‘aşk
Mest-i rüsvâ-yı harâbâtım olup bed-nâm-ı ‘aşk
- 2 İreli câna hevâ-yı zülfi ol Leylî-veşün
Olmışam Mecnûn gibi bî-şabr u bî-ârâm-ı ‘aşk
- 3 Derd-i yâr ile yaqar gögsine yir yir tâze dâğ
Her kimi mest itdi ise bâde-i gül-fâm-ı ‘aşk
- 4 Göz yaşından egnüme gül-günî hil‘at giydirür
Ol şeh-i hûbândan ayru dem-be-dem in‘âm-ı ‘aşk
- 5 Mihr-i bâzârında olmazdum harîdâr-ı nigâr
Girmeseydi gûşıma rûz-ı ezel peygâm-ı ‘aşk
- 6 Bu dimez şâh oğlıdur yâhûd şeh-i ‘âlem durur
Sevdürür her dil-rübâyı ‘aşk ola ikdâm-ı ‘aşk
- 7 Hüsni-yâr ile şoran ahvâl-i ‘aşkı Sebzî’den
Var durur ağız-ı hüsne yok durur encâm-ı ‘aşk

360 (P: 72a, S: 150a)

Mef‘û lü / Fâ ‘i lâ tû / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Bezm-i ezelde içeli sâkî şarâb-ı ‘aşk
Oldum şu deñlü bî-hođ u mest-i harâb-ı ‘aşk

- 2 Olmaya hâne-i dili anuñ hâlel-pezîr
Olsa güşâde baht u sa' âdetle bâb-ı ' aşk
- 3 Ey h'âce gâfil ahlama ' âlem cerîdesin
Bir şafhasında yazılı yüz biñ kitâb-ı ' aşk
- 4 Şayd eyler idi şâhid-i ma' nâyı lutf-ı tab'
Rûyın keşîde itmese zîr-i niķâb-ı ' aşk
- 5 Hâliş zer ide hâk-i vücûdını Sebziyâ
Her kime şalsa pertevini âfitâb-ı ' aşk

361 (P: 72a, S: 150a)

Fe ' i lâ tün / Fe ' i lâ tün / Fe ' i lâ tün / Fe ' i lün

- 1 Âhdan ğayrı firâķ içre hevâdârum yok
Üstüme ağlar acır yare gibi yârum yok
- 2 Nice târ olmya dil ğonca-şifat her demde
Yüzüme güle bakar nâz ile dildârum yok
- 3 Dil-i vîrânemi ma' mûr ola dirken ne ' aceb
Yıkılup gitdi anı yapmaĝa mi' mârûm yok
- 4 Mûy dirsem yaraşur zann ile ince belüñe
Aĝzuña ey yüzi ğüñ zerrece ğüftârum yok
- 5 Sebziyâ ğülşen-i kûyında fiĝân eyleyeyin
Dimesün bülbül-i şûrîde gibi zârûm yok

362 (P: 72b, S: 150a)

Mef ' û lü / Fâ ' i lâ tü / Me fâ ' î lü / Fâ ' i lün

- 1 Kâr-ı cihânda çok durur ey yâr oñmaduk
Kimse dimez ki bencileyin var oñmaduk

- 2 Ben fûrkat içre nâle vü efğânlar eylerin
İrer vişâle bî-zer ü bî-zâr oñmaduğ
- 3 La‘ lûñ şarâbına irişüp zinde olmadı
Ey cân u dil tabîbi bu nâ-çâr oñmaduğ
- 4 Dilberleri alup yanına ‘ ayş ider müdâm
Her bir levend ü müflis ü bî-kâr oñmaduğ
- 5 Bir künc-i ğamda ĥasret ile ĥûn-ı dil içüp
Kaldıq belâda Sebzî giriftâr oñmaduğ

363 (P: 72b, S: 150b, T: 317a)

Fe ‘ i lâ tûn / Fe ‘ i lâ tûn / Fe ‘ i lâ tûn / Fe ‘ i lûn

- 1 Cân virürsem yiridür derd ile cânânum yok
Üstime sâye şalar serv-i ĥırâmânum yok
- 2 Cânımı al beni dûr eyleme didârıñdan
Bir nefes olur isem sensiz eger cânım yok
- 3 Yana yana dökeyin göz yaşını şem‘ gibi
Zer-küleñ sîm-beden serv-i ĥırâmânum yok
- 4 Yiridir ğonca gibi kan ile talsa yüregüm
Bâĝ-ı ‘ âlemde benim bir gül-i ĥandânum yok
- 5 Tevsen-i çarĥa ururlarsa geçüp yire diye
Çekmege bâr-ı ğam-ı ‘ aşkuña fermânum yok
- 6 Yir olursa yiridür na‘ ra-i âhumla cihân
Çünkü meclisde benüm gözleri mestânum yok
- 7 Sebziyâ olur isem n’ola perîşân-ĥâtır
Cem‘ ider ‘ aqlımı bir zülf-i perîşânım yok

364 (P: 73a, S: 150b, M: 35b, H: 265b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Açılmaz dîde-i tâli' nuhûsetden sitârem yok
Başuma mihr-i devlet toğmadı bir mâh-pârem yok
- 2 Devâ şordum tabîb-i şehre derd-i ' aşk-ı dilberden
El urdı nabżuma didi saña bî-çâre çârem yok
- 3 Gel'e ey tîğ-ı dilber şerhe gelmez şerhalar ile
Benüm yâra yarar köhne bedende tâze yaram yok
- 4 Dökeyin âh idüp kanlu yaşımdan katreler yârum
Dimesün sûz-ı derd-i ' aşk ile âh u şerârum yok
- 5 Beni nâlân ider çeng-i gamından muṭrib-i devrân
Dögerem Sebziyâ def gibi sînem çâr-pârem yok

365 (P: 73a, S: 151a, M: 35b)

Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lün

- 1 Nâz ile tâvus-veş eyler ise cevân Muşlıcık
Eyleye ' âşık-ları hâk ile yek-sân Muşlıcık
- 2 Bir kılında nice bin ' âşık-ları ber-dâr ider
Şol-ķadar çok başludur zülf-i perîşân Muşlıcık
- 3 Ka'be hâķķı Tañrı irgürse vişâlũñ ' idına
Eyler idüm cânımı kûyuñda ķurban Muşlıcık
- 4 Ârzũ kılmaz idüm hûr-ı cinânũñ vaşlını
Sîne-ber-sîne olaydum saña ' uryân Muşlıcık
- 5 Yüz sürer işigũñe her şeb gelüp mâh-ı münîr
' Ârızũñdur var ise hûrşîd-i raķşân Muşlıcık

4a- Dökeyin / Dökeyim S

4b- âh u şerârum / âh-ı şerârum P, H

4a- kılmaz idüm / kılmag için S

- 6 ‘Aynına almaz idi kuhl-ı Şıfahânı eger
Hâk-i pâyuñ sürme itse ehl-i ‘irfân Muşlıcık
- 7 Sebzî’nüñ budur murâdı Tañrı’dan her rûz u şeb
Hân-ı vaşluña ola bir gice mihmân Muşlıcık

366 (P: 73a, S: 151a, T: 323a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Hem-‘inân olalı ol husrev-i hûbâna şadağ
Tîrini atsa geçer her biri biñ câna şadağ
- 2 Şeh-süvârum kıomaya kimse şikâr eylemedük
‘Azm-i şayd eyleyüben bağlasa şîrâna şadağ
- 3 Okına cânı nişâr itmege cânlar virürin
Beline ğamze ile bağlasa şâhâne şadağ
- 4 Kimse pehlûsına çekmezdi seni cânı gibi
Ger okuñ beñzemese ğamze-i cânâna şadağ
- 5 Bir hümâdur ki açar uçmağa şan iki kıanad
Sebzî ol şeh beline bağlasa merdâne şadağ

367 (P: 73b, S: 152a, M: 36a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Gülşenüñ kûyuñ-veş ey hûrî bihişt-âbâdı yok
Anuñ içün ‘âşıkuñ bülbül gibi feryâdı yok
- 2 Añmayup rûz-ı hisâbı zıulm iderler bî-hisâb
Şâh-ı hüsn olanlaruñ ‘âşıklarına dâdı yok
- 3 Mâh-rûlar mihrine aldanma ey dil zerrece
Anlaruñ ‘âşıklarıñ şabrı gibi bünyâdı yok
- 4 Her biri bir vech ile derd ü belâya mübtelâ
Bend-i ğamdan ‘âşıq-ı bî-çârenüñ âzâdı yok

- 5 Şöyle çek ol lebleri Şîrîn gamını derd ile
Dimesünler kûh-ı ‘aşkuñ Sebziyâ Ferhâd’ı yok

368 (P: 73b, S: 152a, M: 36a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Teşne-dil olmasa idi leb-i dildâra kabak
Şararup geçmez idi derd ile bî-çâre kabak

- 2 Bâde-i la‘lini görem diyü yâruñ şeb ü rûz
Seyr ider kûy-ı muğânı olup âvâze kabak

- 3 Serv ile tâze eliflerle müzeyyen göricek
Bilmeyin çizdi şanur sînesine yara kabak

- 5 Bûsesin alduğı içün gözüme karşı benüm
Boğazından aşılı ben ola şad-pâre kabak

- 6 Tâlnur mâhî gibi baħr-i taħayyürde gönül
Sebziyâ ol lebi mercâna kaçan vara kabak

369 (P: 74a, S: 152a, M: 36a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Her kimüñ kim ‘âlem içre bir perî-veş yârı yok
Bülbül-i âşüfteye beñzer o kim gülzârı yok

- 2 ‘Âşıkâ yokdur vefâsı ol cefâ-kâruñ dimiş
Göreyin tiz günde olsun döstlar ağıârı yok

- 3 N’eyleyem dir bahş idüp gün yüzüñ ile âfitâb
Gün yüzüñ katında ey mehrû anuñ miqdârı yok

- 4 Göreyin irişmesün bayrâm günine muhtesib
Rûze irdi diyü itdi hâne-i ħumârı yok

- 5 Gülsitân-ı ‘âlemüñ Sebzî gül-i ra‘nâsınuñ
Ĥâtırum âzürde itmiye benüm bir ĥârı yok

5a- Sebzî gül-i ra‘nâsınuñ / ey dil gül-i ra‘nâsınuñ S

370 (P: 74a, S: 152b)

Mef'û lü / Fâ'î lâ tü / Me fâ'î lü / Fâ'î lün

- 1 İtdi yüzümde kanlu yaşum lâle-zâr 'aşk
Güller bitürdi şevk ile idüp bahâr 'aşk
- 2 Her kim düşerse gülşen-i mihr ü maḥabbete
Dôlâb gibi iniledür zâr zâr 'aşk
- 3 Mecnûn gibi düşürdi beni Leylî zülfine
Şabr u qarâr um aldı idüp bî-qarâr 'aşk
- 4 Ferhâd u Kays'ı gerçi helâk itdi derd ile
Destân-ı şevk u zevk kodı yâdigâr 'aşk
- 5 Şanma şehîd-i 'aşk olanı Sebzî sen seni
İtdi senüñ gibi nice ḥâk-sâr 'aşk

371 (P: 74a, S: 152b, M: 36b)

Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lün

- 1 İştihâsın arturur 'âşıklarun ra' nâ topuk
Vaşlına olmaz bahâ olıcağız zîbâ topuk
- 2 Gerçi pehlûda olur çok hâlet ü zevk u şafâ
Mu' teber olmaz eger kim olmasa a' lâ topuk
- 3 Yapdı gör billûrdan bir kaşr-ı 'ayş üstâd-ı şun'
Şan sûtûn olmuş durur ol kasra sîm-âsâ topuk
- 4 Almaya bu cübbeye dünyâ-yı dînuñ begligin
Kime olursa naşîb eyvâ göbek garrâ topuk
- 5 Emdürürdi leblerin kolın şalardı boynuma
İrgürürdi vaşla girseydi ele dünyâ topuk

5b- Hâtırum âzürde itmiye benüm bir ḥârı yok / Sebzî âzürde-hâtır itmeye bir ḥâtır
yok S (S nüshasındaki mısra da vezin bozuk.)

6 Kalmadı hergiz dilâ bûs u kenârûñ hasreti
Âh kim göñlümde kaldı gitmedi illâ topuk

7 Sîm-tenlerden ferâgat kılmış iken Sebziyâ
Eyledi başdan yine âşüfte vü şeydâ topuk

372 (P: 74b, S: 153a)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

1 Bahârı neyleyeyin nev-bahârum olmayıcağ
Açar mı göñlümi gül gül-‘ izârum olmayıcağ

2 Güzel sever diyü ta‘n itme zâhidâ kerem it
Elümde neyleyeyin ihtiyârum olmayıcağ

3 Revâ mı isteye öldürmege beni ğamzeñ
Hevâ-yı zülfüñe şabr u qarârım olmayıcağ

4 Baña ne olduğı-çün hem-dem illere maḥbûb
Benümle hem-dem olup ğam-güsârum olmayıcağ

5 Bu deyr-i ‘ âleme Sebzî bu bî-vefâ göñlüm
Heves qalır mıdı naqş-ı nigârum olmayıcağ

373 (P: 74b, S: 153a, M: 36b, T: 320a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Şun‘-ı kudret görmek isterseñ ruḥ-ı cânâna bağ
Yoğ iken bir kıatre mâdan var iden Sübhân’a bağ

2 Bağmayup cürm ü ḥaṭâsına virür rızqın temâm
Kullarına lutf u iḥsân eyleyen Sultân’a bağ

3 Hâlî olmaz kâr-ı Hâq’dan mihr ü mâh ile felek
Aç gözünñ encüm gibi bu gerdiş-i devrâna bağ

4 Hâk olmuş bir yüzi gül ḥattınunñ âşâridur
‘Ayn-ı ‘ ibretle nazar kııl sebze-i bostâna bağ

- 5 Kuhl-ı şebden sürme çekse çeşmine Zâl-ı felek
Sebziyâ meyl eyleme gel merd iseñ merdâna bak

374 (P: 75a, S: 153a, M: 37a, T: 318a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Şurâhi gibi meclisde benüm çün-kim vaķârüm yok
Şınarsa kâse-i ‘arum ĥabîbüm inkisârüm yok
- 2 N’ola bûlbûl gibi feryâd u zârî idüp aĥlarsam
Cihân bâĥında bu yüze gülîci gül-‘îzârüm yok
- 3 Dilâ gün gibi vardur şöhretüm mihrinde ol mâhuñ
Benüm-çün ‘aşķ ile kimdür diyenler iştiĥârüm yok
- 4 Güzellik âsumânında görüp ol mâh-ı bî-mihri
Felek gibi meded ser-geşte-ĥâl oldum ķarârüm yok
- 5 Ruĥuñ devrinde gülşenden çeküp el Sebzî dir her dem
Cemâlûñ bâĥı gibi bâĥ-ı ‘âlemde bahârüm yok

375 (P: 75a, S: 153b, M: 37a, T: 321a)

Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lün

- 1 Zînet itmiş kendüzünü ol gül-i ra‘nâyâ bak
Nice yaraşmış bahâr-ı ĥüsnine pîrâyâ bak
- 2 Sîne pür-zaĥm olduĥın müjĥân oķından añma ĥiç
Dest-i ķudret nice ķurmuşdır ol iki yaya bak
- 3 Bilmek isterseñ kitâb-ı ‘aşķuñ aĥvâlin tamâm
Ķışşa-i Leylâ’yı oķı Ķays-ı pür-sevdâyâ bak
- 4 Ĥâlî hoşdur ‘aşķuñ mihr-i ruĥ-ı cânân ile
Ey münecim dik gözûñ encüm gibi sen aya bak

4a- ser-geşte-ĥâl / şûrîde-ĥâl T

1a- gül-i ra‘nâyâ / melek-simâyâ T

2a- añma / eyle T

- 5 ‘Âşık u ma‘ şûkî bir yirde dilerseñ görmege
Gel gülistân seyrin itdikçe gül-i ra‘ nâya bak
- 6 Gül gibi çâk-i girîbân itse ‘ âşık tañ mıdur
Nice süzmiş gözlerin ol nergis-i şehlâya bak
- 7 Koma elden lâle-veş bir dem ayağı Sebziyâ
Nergis-i gülşen gibi câm-ı mey-i şahbâya bak

376 (S: 151b, T: 315b)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Gülşende ‘ ayşâ lâle mişâli çanak çanak
Sâkî götürdi ayağı gitdi ayak ayak
- 2 Gül maḳdemine meclis-i rindâna rûz u şeb
Taşındı câm u bâde pey-â-pey kabaḳ kabaḳ
- 3 Uydı raḳîb sözine gelmez yakînıma
Gördükce ol perî beni kaçdı ırak ırak
- 4 Misvâk ü taylasân u ridâ-yı riyâ ile
Gör şûfiyi ki cennet umarmış be bak be bak
- 5 Gördi ḳadûñ hırâmını gülşende bâḡbân
Servi çıkardı atdı yabâna ḳucaḳ ḳucaḳ
- 6 ‘ Aşk âyetini n’ola okursa sayır sayır
Ezberlemişdi tıfl-ı dil anı sebak sebak
- 7 Eglence ‘ aşḳ-ı yârdan özge bulunmadı
Gûşe-be-gûşe ‘ âlemi gezdüm bucaḳ bucaḳ
- 8 Başdan geçüp varır ser-i kûy-ı nigâra dil
Bir hâcıdır ki Ka‘be’ye varır ḳonak ḳonak

- 9 Naql ü cevâhir-i sühanım koymağa benim
Güller açıldı Sebzî çemende tabak tabak

377 (Ü: 132b)

Mef 'î lü / Fâ 'î lâ tü/ Me fâ 'î lü / Fâ 'î lün

- 1 Kimdür diyen ki sen güzelün mübtelâsı yok
Servi kadûn hevâsına başda belâsı yok

- 2 Bîmâr-ı 'aşka nice tabîb eylesün 'ilâc
Bu hasteliğin evveli vü intihâsı yok

- 3 Bu kaşr-ı zer-nigârûn içinde nigâr ile
Olunca 'ayş u nûşa baķasın beķâsı yok

- 4 Ben bende bildüğüm bu cihânûn senûn gibi
Hükûm-i hükûmet eyleyici pâdişâsı yok

- 5 Sebzî ölünce cevr ü cefâsını çek yûri
Saña bu kalur itmege yârûn şafâsı yok

378 (S: 148b)

Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lün

- 1 Eyler iken kırtarup gamdan beni dilşâd ayak
Urmamışdı 'ayş-ı 'işret kaşrına üstâd ayak
- 2 Bî-sütûn seyrinde Şîrîn şundı bir peymâne kim
Götürüp yâ hû didi Ferhâd-ı miñnet-zâd ayak
- 3 Hatt-ı gülden hadd-i yâra fitneler oldu bedîd
Hüsn-i şehrine dirîğ ü hayf başdı yâd ayak
- 4 Hâkden kalkam kıyâmet geldi diyü serv-veş
'İzz ü nâz ile başarsa ol boyı şimşâd ayak
- 5 İrişüp şındurdılar bezm-i şafâ esbâbını
Sağlîğ ile başmayaydı Sebzîyâ zühhâd ayak

379 (S: 148b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Vaşl-ı şâmı yaksa yeg pervâne-i sûz-ı firâk
Başına gelmezden evvel miḥnet-i rûz-ı firâk
- 2 Ey kemân-ebrû çıkar kıalmazdı ‘aşkuñdan nişân
Çâk-i sînem degmiyeydi tîr-i dildûz-ı firâk
- 3 Merḥamet kııl âşiyân-ı vaşldan olmuş ba‘îd
Her gice feryâd ider murğ-ı nev-âmûz-ı firâk
- 4 ‘Aşk bâzârında olmadı ḥarîdâr-ı vişâl
Bu kadar nakd-i cefâlarla ğam-endûz-ı firâk
- 5 Bir şehûñ vaşlıyla Sebzî her gice mesrûr iken
Gelmesün bir kûl peşine miḥnet-i rûz-ı firâk

380 (S: 149a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 O mehrûdan ferâġat eyle ey dil bî-vefâ ancak
Hemîşe pîşesi ‘âşıklara cevî ü cefâ ancak
- 2 Geyûp tâc u kabâyı pâdişâh-ı ‘âlem olmakdan
Ḥarîf-i câm-ı ‘aşk olmak kişi zevk u şafâ ancak
- 3 İçinde ‘ayş u nûş iden getürdi ayağı bir bir
Beķâsı yok bu kaşr-ı lâciverdî bî-beķâ ancak
- 4 Gice gündüz kararî yok felek ‘aşkıyla ser-gerdân
Benüm gibi o da bir mâh-rûya mübtelâ ancak
- 5 Kopardur cânuma her lahza mehrû fitne vü âşûb
Ḥaṭ-ı dilber didüğün Sebzî görünmez belâ ancak

381 (S: 151a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 İdinelden berü dilber biline al kuşak
Köçar ince bilini hîle idüp al kuşak
- 2 Nev-‘arûs-ı felekün zînetine aldansa
Er olan kişide muhkem gerek abdâl kuşak
- 3 Örneğin Mânî alup eyler ise anı mişâl
Mişlini yazamıya yazsa meh ü sâl kuşak
- 4 Sihr ‘ilmini eger bilmese ey genc-i hüsün
Mâr gibi tolanur mıydı fi’l-hâl kuşak
- 5 Anı bir pâre degül itmelüdür biñ pâre
Olduğı için [anı] koşmağa meyyâl kuşak
- 6 Öpmeyince elini biline kolın şalmaz
Buldı ‘âşıklar arasında hoş ikbâl kuşak
- 7 Noktalar şanma içinde görinenler Sebzî
Oldı hâl ü hadi ‘aksi ile pür-hâl kuşak

382 (S: 151b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Bir boyı serve hemân dil bağlamak
Eşk-i ‘âşık seyl olup çağlamak
- 2 Râh-ı ‘aşk içre muhibbün müşkili
Kâr u bâr-ı ‘aşkı gâfil çağlamak
- 3 Zülf ü rûyından cüdâ cânânenün
Bilişemez oldı dün gün ağlamak
- 4 Nice bir gül yüzlüler ‘aşkı ile
Lâleler gibi derûnum dağlamak

- 5 Sebziyâ var yûri sen dîvâne ol
Zülfî zencîrine dilber bağlamak

Harfî'l-Kâf

383 (P: 75b, S: 153b, T: 357b)

Fe 'i lâ tûn / Fe 'i lâ tûn / Fe 'i lâ tûn / Fe 'i lûn

- 1 Yanmaya nâr-ı ruḥ-ı şem'ine pervâne gerek
Zülfî zencîrine bend olmağa dîvâne gerek
- 2 Dil-i şûrîdeyi bülbül gibi zâr eylemege
Bir yüzi gül lebi mül gözleri mestâne gerek
- 3 Komasam elden ayağı n'ola ey gönca-dehen
Açmağa gön'lümüzi gül gibi peymâne gerek
- 4 Şanma 'âşık şaḫına cânını cânânından
Cânı terk eylemege yolına cânâne gerek
- 5 Yolına ölmege biñ cân ile zîbâ güzelûñ
Sözi pîrâne gerek ṭavır levendâne gerek
- 6 Zen-i dünyâyâ nazar eylemeyen 'ömrinde
Sebziyâ bencileyin dünyada merdâne gerek
- 7 Hecrine düşmiş iken ey dil o şâh-ı ḫüsnüñ
Manşîb-ı vaşlına irdük bize şükrâne gerek

384 (P: 75b, S: 155b, M: 37a)

Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn

- 1 Beni âşüfte-ḫâl itdi şaḫı sevdâsı Maḥmûd'ûñ
Kul itdi serv-i âzâdı ḫad-i bâlâsı Maḥmûd'ûñ
- 2 Düşürdi vâdî-i 'aşḫa idüp ḫayrân u ser-gerdân
Ne siḫr itdi baña bilsem gözi şehlâsı Maḥmûd'ûñ

5b- pîrâne / mîrâne T

6. beyit T nüshasında 7. beyit olarak geçmektedir.

7. beyit T nüshasında 6. beyit olarak geçmektedir.

- 3 N'ola elden düşürmezsem ayağı her dem ey sâķî
Beni mest-i ħarâb itdi lebi ħamrâsı Maĥmûd'ũñ
- 4 Gülistân-ı ser-i kûyında feryâd u figân eyler
Benüm gibi hezârân bülbül-i gûyâsı Maĥmûd'ũñ
- 5 Yaķasın çâķ idüp Sebzî ider feryâd u efġânı
Olup âşüfte vü şûrîde vü şeydâsı Maĥmûd'ũñ

385 (P: 76a, S: 156a)

Mef'û lü / Fâ'î lâ tü/ Me fâ'î lü / Fâ'î lün

- 1 Gül-gûnî bâde içre ķaşı yâyı Aĥmed'ũñ
Gûyâ şafaķ içinde şıyâm ayı Aĥmed'ũñ
- 2 Mûsî ħaķı ziyâ vireli gün gibi yüzi
Raĥşende eyledi yed-i beyzâyı Aĥmed'ũñ
- 3 Gülzâr içinde ġoncaları ķana ġarķ ider
Şermende eyleyüp gül-i ra'nâyı Aĥmed'ũñ
- 4 Gülşende 'arz idüp çemene serv-ķâmeti
Ĥayretde ķodı serv-i dil-ârâyı Aĥmed'ũñ
- 5 Bülbül gibi yüzini ġörüp nâle eyleme
İster mi tab'-ı Sebzî ĥoş-edâyı Aĥmed'ũñ

386 (P: 76a, S: 156a)

Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lün

- 1 Pâķ 'aşķuñ ħaķķı içün eylemezdüm ĥiç bâķ
Tîġ-ı ġamzeñ eylese ey gül bu sînem çâķ çâķ
- 2 Nice âdem ölmesün tîġuñ niyâmından çeküp
Ben tûrurken ey perî aġyârı eylersin helâķ
- 3 Himmeti desti ile sa'y eyleyüp dâmânını
Devlet anuñ kim cihân âlâyışinden ķıldı pâķ

4 Bâgbânâ meh gibi her dem karanu gicede
Nûr-bağış olduğu nîki böyle âb-ı çeşm-nâk

5 Gözlerine kuhl ide ehl-i nazar Sebzî eger
Ârzû-yı hâk-pây-ı yâr ile olursa hâk

387 (P: 76a, S: 156a, M: 37b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Yanuña tåkındıguñdan kanlu şemşîrûñ senüñ
Dem-be-dem öldürmedür ‘uşşâkı tedbîrûñ senüñ

2 Kalmadı zülfüñ kemendine giriftâr olmaduğ
Tutalıdan ‘âlemi hüsn-i cihân-gîrûñ senüñ

3 Bend iderseñ zülfüñüñ zencîrine şeydâları
Nice ‘âkıllar delü eyler bu zencîrûñ senüñ

4 Kırıyup kalurdu destinde kalem-veş ey nigâr
Görse Mânî hayretinden nağş-ı taşvîrûñ senüñ

5 Ey dil olaldan berü dildâr eşiginde muķîm
Yeg durur firdevs-i a‘ lâdan dağı yirüñ senüñ

6 Nice nice âhına kâr itdüñ ey âhum velî
Görmedüm ol seng-dil cânâna te’sîrûñ senüñ

7 Eyler idüñ şübhesüz devlet gazâlını şikâr
Sebziyâ ol çeşmi âhû olsa nağçîrûñ senüñ

388 (P: 76b, M: 37b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1 Hayât-ı câvidân virür leb-i cân-bağışı ‘Îsâ’nuñ
Ölümlüsi dirilse tan midur gökde Mesîhâ’nuñ

2 Girüp kanuma sevdürdi görüp ol bî-vefâ yârı
Ölürsem kanum olsun boynına bu çeşm-i giryânuñ

- 3 Görenler sâye-veş pâ-mâl olurlar râh-ı kûyında
Nihâl-i kâmet-i reftârın ol serv-i hırâmânûñ
- 4 Toğarken mihr-i ‘ âlem-tâbı ol mâh-ı ziyâ-bağşuñ
Gören dir çarhı batdı yıldızı düşdi bu devrânûñ
- 5 Eger ol nev-civân olmasa idi Sebziyâ hergiz
Dir idüm kim güzellerden nesi vardur bu dünyânûñ

389 (P: 77a, M: 38a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Zülfüñi gün ruğlaruñ üzre perîşân eyledüñ
Âfitâbı perde-i ebr ile pinhân eyledüñ
- 2 Virdigüñ dem hañcer-i hûn-rîzi ğamzeñ destine
Cânını alduñ nice ‘ uşşâkı bî-cân eyledüñ
- 3 Müşkil olan ğamların dilberlerüñ çekdüm velî
Sen baña cân virmegi derdüñle âsân eyledüñ
- 4 La‘ lüñe cânlar viren âşüfteyi katl eyledüñ
Hey benüm ‘ ömrüm yine yok yire bir kıan eyledüñ
- 5 Sînesin itdüñ hedef ğamzeñ okına kaçd ile
Sebziyi ol dem kemân ebrûna kıurbân eyledüñ

390 (P: 77a, M: 38a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Cân bağışlar cânuma la‘ l-i zülâli Muşlı’nuñ
Gökde aya ta‘ n ider kaçı hilâli Muşlı’nuñ
- 2 Gülsitânda şîve vü nâz ile reftâr eylese
Serviyi hayretde kıor kıadd-i nihâli Muşlı’nuñ
- 3 Meh bilüp eksüklüğün didi felekde kıat kıat
Âfitâb-ı ‘ âlem-ârâdur cemâli Muşlı’nuñ

- 4 Nâme-i a‘ mâlidür ben ‘ âşıkun maḥşer günü
Şafḥa-ı ḥüsniinde olan ḥaṭṭ u ḥâli Muşlı’nuñ
- 5 Ben nice bir cân ile vaşlın temennâ eyleyeyim
Sebziyâ biñ cân deger ‘ îd-ı vişâli Muşlı’nuñ

391 (P: 77a, M: 38a)

Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün

- 1 Şimdi ḳaşd eylemedi tîḡ çeküp cânâ gözün
Her zamânda girer ey ḥûnî senün ḳana gözün
- 2 Süze süze bakıcaḳ şîve vü nâz ile ider
Nice ‘ âḳılları efsûn ile efsâne gözün
- 3 Cür‘ a-veş ḳanını üftâdelerün yire döker
Ġamzeden ḥançer alup destine mestâne gözün
- 4 Cümle ‘ uşşâḳı helâk ide ‘ Alî ḥaḳḳı için
Ḥışm u heybetle naẓar ḳılsa o şîrâne gözün
- 5 Sebzi’yi göz göre öldürmege ḳaşd itdi meded
İdüp aḡyâra işâret yine rindâne gözün

392 (P: 77b, S:156b, M: 38b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 ‘ Âlemi ketm-i ‘ ademden ey Ḥudâ var eyledün
‘ Âşıḳa derd ü ḡam-ı dilberleri yâr eyledün
- 2 Tûtiyâ-yı ḥâk-pâyun irişelden döstum
Uyḡusından çeşm-i ḥ‘âb-âludı bîdâr eyledün
- 3 N’olusar maḥşerde ḥâlün ey Ḥudâ’dan ḳorḳmaz
Bî-güneḥ ben ‘ âşıkı zülfüne ber-dâr eyledün
- 4 Ḥaḳ iderken âdemi bezm-i ezelden ey Ḥudâ
Kimisini mest idüp kimini ḥüşyâr eyledün

- 5 Gül ‘arağ-rîz oldı hacletden geçüp yire hemîn
Şalını şalını çün sen seyr-i gülzâr eyledüñ
- 6 Yiridür öldürseler ey dil seni raḥm itmeyüp
Ne içün dilberlere ‘aşkıñı ızhâr eyledüñ
- 7 Düşeli ‘aşkı hevâsına o serv-i gül-ruḥuñ
Sebziyâ bülbül gibi çok nâle vü zâr eyledüñ

393 (P: 77b, S: 157a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Berg-i gülden dir idüm olsa idi pîrehenüñ
Korkaram ey lebi gonca ola âzürde tenüñ
- 2 N’ola dil bülbüli feryâd-ı hezâr eyler ise
Gonca-i gülşen-i behcet durur ey gül dehenüñ
- 3 Cân-ı şîrîni revân eyler idüñ ey ‘âşık
Añlasayduñ sen eger ḥâletini Kûh-ken’üñ
- 4 Diye bir rûḥ-ı revândur ki alur cânı revân
Şîve vü nâz ile reftâruñı kim görse senüñ
- 5 Sensizin kâlib-ı bî-rûḥa döner cism-i za‘îf
Gidüp ey rûḥ-ı revân terkini ura bedenüñ
- 6 Âteş-i âhına uğrarsın iñen ta‘n itme
Ḥâlini saña direm şûfî güzeller sevenüñ
- 7 ‘Ayş idüp bir ḥaṭ-ı sebz ile gülistânda müdâm
Sebziyâ var yûri sür zevkıñı bezm-i çemenüñ

394 (P: 78a, S: 157a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Olalıdan ḥüsnüñ ey meh reh-nümûnı çeşmümüñ
Leylî-i zülfüñ gamıyla var cünûnı çeşmümüñ

- 2 Bilmeyen kandur şanur la‘l-i lebûñ ‘aksi ile
Şöyle tolmışdur birûn ile derûnı çeşmümûñ
- 3 Sürmek içün çihresin her serv-kađûñ pâyına
Çağlayup her dem revân olur ‘uyûnı çeşmümûñ
- 4 Çıkmaz iken her birinûñ topuğına seyl-i eşk
Yidi deryâlar benüm şimdi zebûnı çeşmümûñ
- 5 Bâğ-ı dehri ser-te-ser Sebzî ider güllerle zeyn
Yârdan ayru sirişk-i lâle-gûnı çeşmümûñ

395 (P: 78a, T: 327a)

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

- 1 Döne döne nice cevvin çekelüm gerdûnuñ
Sürelüm zevkını sür sâkî mey-i gül-gûnuñ
- 2 Leylî’nûñ ‘aşkı ile öldüğüne şâd olmuş
Düşde gördüm gice ben hâletini Mecnûn’uñ
- 3 Künc-i miñnetde ölem derdûñ ile Loqmân’um
Sen Şifâ itmeyesin böyle midür Kânûn’uñ
- 4 Kûhsâr içre biten lâle degüldür cânâ
Pâre pâre cigeri kıanı durur hâmûnuñ
- 5 Sebzîyâ hil‘at-i şâl ile geçinmek yegdür
Geymeden minnet ile atlasını her dûnuñ

396 (P: 78b)

Fe ‘i lâ tûn / Me fâ ‘i lûn / Fe ‘i lûn

- 1 Beni bu derde mübtelâ itdûñ
Derdüme ölmegi devâ itdûñ

2 İtmedüñ gayrıdan vefâñı dirîğ
Baña cevır eyledüñ cefâ itdüñ

3 Bâl-i zülfüñi ey gözi şeh-bâz
‘Âşıkun boynına belâ itdüñ

4 Dime ey dil cefâ ider yârı
Kimse itmedi sen saña itdüñ

5 Sebziyâ vaşf-ı kıadd-i dildârı
Râstî hûb müntehâ itdüñ

397 (P: 78b, S: 158b)

Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fe ‘û lün

1 İsterseñ eger kim ideyin yâr ile şek bük
Ey dil kıanata gibi yûri küp dibine çök

2 Bili bükile çekmeye bâr-ı ğamı cânâ
Hınk-ı felege ursañ eger sen bu kıadar yük

3 Ağyâra naşîb olsa ne var bâd-ı vişâlün
Dirler yemişün iyüsi hınzîra olur bük

4 Şevküñi gönülden nice men‘ ide raķîbüñ
Müşkil durur ırmaķ şeceri bağlayıcaķ kök

5 Rağbet mi kıalur şi‘re eyâ Sebzî cihânda
Şâ ‘ir geçine lâf u güzâf eyleye her tüg

398 (P: 78b, S: 159b, M: 38b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1 Dutaldan ğün gibi âfâķı ey meh şöhet-i hüsñüñ
Ayuñ on dördine toğ dir ya toğdum tal‘at-ı hüsñüñ

- 2 Güzellik elde iken cevri ço eyle vefâ ‘ ömrüm
Bilürsin pâ-y-dâr olmaz cihânda devlet-i hüsnuñ
- 3 Beşer olmaz bu deñlü yâ melekdür yâ perî dirler
Senüñ her kim temâşa eyler ise hâlet-i hüsnuñ
- 4 Yoğurduğda ezelden Âdem’üñ toprağını Bârî
Senüñ nûr ile âteşdür sirişt-i tıynet-i hüsnuñ
- 5 Belâ vü âfet-i ehl-i nazardur başdan ayağa
Ruḡ u zülf ü ḡaṭ u ḡâlün olaldan zînet-i hüsnuñ
- 6 Felek ḡayyâtı gerçi çok biçer ḡüsn ehline ḡil‘ at
Begâyet ki yaraşmuşdur senüñ bu ḡil‘ at-ı ḡüsnuñ
- 7 Ne kevşer şerbetin ister ne firdevsün ta‘ âmını
Naşîb olursa Sebzî’ye lebünle ni‘ met-i ḡüsnuñ

399 (P: 79a, S: 159b)

Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ i lâ tün / Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ i lün

- 1 Ta‘ accüb eyleme ḡattın o la‘ l-i ḡandânuñ
Yiri ḡarañuda olmaz mı âb-ı ḡayvânuñ
- 2 Dirîḡ bilmedügi-çün vişâlünün ḡadrin
Döker ḡara yire ḡanımı tîḡ-ı hicrânunñ
- 3 Olurdı cem‘ vü ṭaḡılmazdı ‘ aḡlımız yâruñ
Alaydı ḡöñlin ele zülfi ben perîşânunñ
- 4 Hemîşe ḡamzeñe dil kûyuñ içre ḡarşu varur
Ḗaḡar mı tîḡ-ı belâ görse merd-i meydânunñ
- 5 Diye nezâket içinde Ḗasan’dan aḡsendür
İrişe Ḗusrev ü Câmî’ye Sebzî dîvânunñ

400 (P: 79a, S: 159a)

Mef 'û lû / Fâ 'î lâ tû / Me fâ 'î lû / Fa 'î lûn

- 1 İrişdi gül gibi yine çağı benefşenüñ
Tutdı nesîmi bâğ ile râğı benefşenüñ
- 2 Beñzemeseydi hattıña olur mıdı 'aceb
Taht-ı zümürürd üzre turağı benefşenüñ
- 3 Hatt-ı benefşi şevkına gül-gûnı bâdeyi
Kim kırsa gerdenine nacağı benefşenüñ
- 4 Alınmasaydı bir yüzi gülnâra rûz u şeb
Dûd olmaz idi böyle ocağı benefşenüñ
- 5 Reyhân hattınuñ olmasa mecnûnı Sebziyâ
Tağ üzre olmaz idi yatağı benefşenüñ

401 (P: 79b, S: 159a, M: 39a)

Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn

- 1 Müferrih la'lidür yâkût-ı aḥmer İbrî Bâlî'nüñ
Dür-i dendânı ağzında ne cevher İbrî Bâlî'nüñ
- 2 Dilâ esrârınuñ ḥayrânı olan 'âşıka her dem
Leb-i şîrinidür pâlûde-i ter İbrî Bâlî'nüñ
- 3 Düşer miydi 'aşâya zerd-rû olup gülistânda
Gözinüñ ḥastesi olmasa 'abher İbrî Bâlî'nüñ
- 4 Erisün dili ağzında boğazımdan aşılun hem
Dir ise la'line her kim ki şekker İbrî Bâlî'nüñ
- 5 Meh ü mihr-i cihân-gerdüñ olaydı 'aql ile hûş
Olurlar mıydı ḥüsnine berâber İbrî Bâlî'nüñ
- 6 Ne deñlü varsa insî ile cinnî bu cihân içre
İdüpdür ḥâtem-i la'li musahḥar İbrî Bâlî'nüñ

- 7 Gül evrâkın ile virür açılur gonca gülşenden
Cemâl ü ħüsni her demde muğarrer İbrî Bâlî'nüñ
- 8 Düşürdi yıldızın mâhuñ yaturdı çarĥını mihrüñ
Ruĥıdur 'âlemi iden münevver İbrî Bâlî'nüñ
- 9 Ĥayât-ı câvidân taĥşîl iderdüm Ĥızr u 'Îsâ-veş
Olaydı Sebziyâ vaşlı müyesser İbrî Bâlî'nüñ

402 (P: 80a, S: 159b, G: 165b)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Şîve vü nâzını seyr ideliden cânânuñ
'Âşık u vâlih-i şûrîdesidir cân anuñ
- 2 'Âşıkun kanlu yaşınıñ eşeridür ey gül
Göz göz olup kızaran lâleleri şahrânuñ
- 3 'Arz idem zulmuñı Sübhân'a yakam çâk idüben
Elüme girmeye maĥşerde meger dâmânuñ
- 4 Kışver-i şabr u qarârımı ĥarâb eyleyen âh
Leşker-i şîve ile bendesidür sulţânuñ
- 5 Ruĥı devrinde gözüñ yaşını seyl-âb eyle
Sebziyâ yaz olıcağ mevsimidür bârânuñ

403 (P: 80a, S: 160a, M: 39a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Derd ile cânlar virüp biz tâ ki başdan geçmedük
Ol hilâl-ebrû ve ol yüzi güneşden geçmedük
- 2 Başın tîgum keser diyü inen kôrĥutma kim
Nesne yokdur dilberâ 'âlemde başdan geçmedük

- 3 Bilmezem ne sihri vardur zâhidâ dildârumuñ
Kâkûl ü hâlin görüp ol göz ü kaçdan geçmedük
- 4 Âb-ı ‘aşk ile muhammer olduğu-çün tıynetüm
Mihir ile meşhûr olup bir mâh-veşden geçmedük
- 5 ‘Âşık-ı ser-bâz olup meydân-ı ‘aşk içre girüp
Her zamân kâfir rakîb ile şavaşdan geçmedük
- 6 ‘Âciz olup nâle vü âhum eyitdi Sebziyâ
Geçdük âhenden dağı ol göñli taşdan geçmedük

404 (P: 80a, S: 160a, M: 39b, T:332b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Güft ü gûyum rûz u şeb cânâ mağâlûndür senüñ
Câm-ı ‘aşkuñ başda göklere hayâlûndür senüñ
- 2 Zerd-rû idüp felekde mihri dir dir ditreden
‘Ârızuñ üstindeki iki hilâlûndür senüñ
- 3 Hân-kâhda şeyhler meyhânede mey-h‘âreler
Ârzû itdükleri cism ile cemâlûndür senüñ
- 4 Âsumân-ı hüsn içinde toğdı çün ol mâh-tâb
Ey güneş şimden girü vaqt-i zevâlûndür senüñ
- 5 Düşde didüm kim miyânuñı der-âgûş eyledüm
Nâz ile güldi didi ‘âşık hayâlûndür senüñ
- 6 Hecr içinde derd ile ol dem dirildüm aňladum
İki ‘âlemden ğaraž cânâ vişâlûndür senüñ
- 7 Sebzi’nüñ başın kesüp yoluñda itme pâ-y-mâl
Zülfüñüñ âşüftesi şûrîde hâlûndür senüñ

5b- didi ‘âşık hayâlûndür / didi kim ol hayâlûndür T

7a- Sebzi’nüñ başın kesüp / Sebzi başını kesüp T

405 (P: 80b, S: 161a, M: 39b, H: 280b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Yanmasaydı şem‘-i haddüñden çerâğı lâlenüñ
Olmaz idi kapkara bağrında dâğı lâlenüñ
- 2 Kıp kızıl dîvânesi olmasa leylî zülfüñüñ
Deşt ü şahrâlarda olmazdı turağı lâlenüñ
- 3 Şâh-ı gül şahrâya ‘azm eyler gibi beñzer bugün
Kurılıpdur câ-be-câ gül-gün otağı lâlenüñ
- 4 Câm-ı ‘aşk ile açılmışdur gözi nergis gibi
Düşmedi destinden anuñ-çün ayağı lâlenüñ
- 5 Bir yüzi gül lebleri goncayla Sebzî bâde iç
Geçmedin gülzârdan bu demde çağı lâlenüñ

406 (P: 80b, S: 161a, M: 39b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 ‘Îd-ı vaşla ırgürüp ben bendeñi şâd eyledüñ
Cân u dilden gûyiyâ bir Ka‘be bünyâd eyledüñ
- 2 ‘İşve-i şîrîn ile çeşm-i siyâhuñı süzüp
Hâke virdüñ cân u dil mülkini berbâd eyledüñ
- 3 Rûy-ı Şîrîn ile Leylî’de ne gösterdün ‘aceb
Kimini Mecnûn idüp kimini Ferhâd eyledüñ
- 4 Göricek gül yüzini ol gonca-i nev-restenüñ
Ey gönül bülbül gibi efgân u feryâd eyledüñ
- 5 Bezm idüp bî-gânelerle âşinâdan dûr olup
Ara yirden Sebzî-i bî-çâreyi yâd eyledüñ

5b- gülzârdan / gülzârda H

5a- âşinâdan dûr olup / âşinâ olduñ diyü S

407 (P: 81a, S: 161a, M: 40a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Müjeñden ey kemân-ebrû iricek sîneme nâvek
Oğur şevkıyla her dem dil *elem neşrah leke şadrek*
- 2 Bize cevır ü cefâyı bir degül biñ itse râzıyuz
Varup ğayrılara ey dil vefâlar kılmasun ol tek
- 3 Şanevber-veş yonılmağ istemezseñ râstî bu kim
Nigârûñ kıddine öykünmeden gel ey çenâr el çek
- 4 Hayât-ı câvidân tahşîl iderdüm Hızır-veş ol dem
Seni cânım gibi cânâ der-âğûş eylesem bek bek
- 5 Gümân u zan iderdüm Sebziyâ dildâra ref‘ oldı
Yağînem bu ki ağyâra ider mihr ü vefâ bî-şek

408 (P: 81a, S: 161b)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Kimseden itmeyüp o hûnî bâk
Beni bir ğamze ile itdi helâk
- 2 Düşeli ‘aşkına o ğonca lebûñ
Olmışam gül gibi girîbân-çâk
- 3 Kõmaz idûñ ayağın elden hiç
Eyleseñ şûfî bâdeyi idrâk
- 4 Yârdan döne döne ayırdı
Âh ez-cevr-i gerdiş-i eflâk
- 5 Ayağın başa diyü kûyında
Sebziyâ ol ümîde oldum hâk

“*elem neşrah leke şadrek*” “(Ey Muhammed!) Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?”
İnşirâh Sûresi, 94/1.

2a- Bize / Bizde S

409 (P: 81a, S: 161b, M: 40a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Şimdi çek ey dil hele cevri ü cefâsın Tırmuş’uñ
Bir gün ola göresin mihr ü vefâsın Tırmuş’uñ
- 2 Tırmuşuz hizmetde diyü gülşen-i kûyında âh
Biñ var ola eyleyen vaşlı hevâsın Tırmuş’uñ
- 3 Cennetüñ havrâsına kılmazdı hergiz hasretüm
Süre bilsem olmadın zevk u şafâsın Tırmuş’uñ
- 4 Gözüme karşı benüm koşduğı içün dâ’imâ
Pârelerdüm destüme girse kabâsın Tırmuş’uñ
- 5 Bunca ‘id oldı ser-i kûyında tırdum zâr olup
Görmedüm bir ucıyla merhabâsın Tırmuş’uñ
- 6 Her ser-i mû cismüm üzre bir dil olsa Sebziyâ
Gice gündüz eylesem medh ü şenâsın Tırmuş’uñ
- 7 Ger bahâ isterse vaşlınuñ metâ‘ına dilâ
Sezmezem kim yitire kimse bahâsın Tırmuş’uñ

410 (P: 81b, S: 160b: M: 40b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Gülşen içre gül eger olaydı yârı bülbülüñ
Olmaz idi gice gündüz âh u zârı bülbülüñ
- 2 Âteş-i gülden yanup hâkister olmuşdur teni
Oda yaksa tañ mıdur gülzârı nârı bülbülüñ
- 3 Kırmızı atlasla gördi cilve eylerken güli
‘Âşık olup kalmadı şabr u qarârı bülbülüñ
- 4 Muşhaf-ı gülden okurlar âyet-i ‘aşkı tamâm
Her bahâr oldukça yir yir cümle vârı bülbülüñ

- 5 Yâruñ añup gül yüzün feryâda gelsem Sebziyâ
Beñzeyimez nâleme bir dem hezârı bülbülün

411 (P: 81b, S: 160b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Gözlerün üzre kaşun ğurre-i ğarrâdan yeg
‘Ârızun pertevi ħurşid-i mu‘allâdan yeg
- 2 İşigün itlerinün ħidmetin itmek cânâ
Ehl yanında olur manşib-ı a‘lâdan yeg
- 3 Haṭṭını şafḥa-i ħaddinde terâş itse o mâh
Kim görürse diye mir’ât-i mücellâdan yeg
- 4 Aradum bâd-ı şabâ gibi cihân gülzârın
Bulmadum bir gül ola ol ruḥ-ı zîbâdan yeg
- 5 Sen ṭabîb-i dil ü cândan ne var umsam dermân
Ehl-i derde ola mı nesne müdâvâdan yeg
- 6 Câm-ı mey nûş idüben zevḳ u şafâ eylemege
Yir mi var dilber ile ğuşe-i tenhâdan yeg
- 7 Ṭûṭi-i cânı n’ola aña revân eyler isem
Sebziyâ ḳande var ol la‘l-i şeker-ḥâdan yeg

412 (P: 82a, S: 162a)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Bize bir yüzi gül nigâr gerek
Nâle vü zârımız hezâr gerek
- 2 Cân u dil itmege oḳına nişân
Ḳaşları yay u ğamze-kâr gerek
- 3 Gülşen-i cânda yir iden ğonca
Serv-i reftâr u gül-‘izâr gerek

- 4 ‘İbret ile cihân tolu ammâ
Görmege çeşm-i i‘ tibâr gerek
- 5 Şayd ider murg-ı cânı çeşm-i nigâr
Şâh-bâz olana şikâr gerek
- 6 Kim ki olsa şeh-i memâlik-i derd
‘Alem-i âhı âşikâr gerek
- 7 Serv gibi bu bâğ-ı ‘âlemde
Bize ey Sebzî toğru yâr gerek

413 (P: 82a, S: 162b, M: 40b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Öldüren ‘uşşâkı tîğ-i hûn-feşânuñdur senüñ
Dil perîşân eylemek her lahza şânuñdur senüñ
- 2 Şanma kim kaddüñle ebrûñı görüp cân virmişem
Ân-ı hüsñ ile alan göñlümi ânuñdur senüñ
- 3 Hızr-veş bulsañ n’ola ey dil hayât-ı sermedi
Dilberüñ la‘li hayât-ı câvidânuñdur senüñ
- 4 Tîğ-ı gamzeñle helâk itseñ ne var ben bendeñi
Mülk-i hüsñüñ şâhısıñ şimdi zamânuñdur senüñ
- 5 Tırdığınca başına halkuñ kıyâmet koparan
Nâz ile reftâr iden serv-i revânuñdur senüñ
- 6 Sürh-rû iden gülistânda güli ey ‘andelîb
Gözlerüñden dökilen hecrinde şânuñdur senüñ
- 7 Bâğ-ı hüsñünde nedür didüm şulu şeftâlûlar
Nâz ile geldi didi ey Sebzî cânuñdur senüñ

414 (P: 82b, S: 162a, M: 40b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Nice bir guşşadan sâķî olalum gonca-veş dil-teng
Bahâr eyyâmıdur luţf it berü şun bâde-i gül-reng
- 2 Çü düşdüñ kûh-ı 'aşķına o şîrîn sözlü dildâruñ
Şaķın Zâl-ı felek Ferhâd gibi itmesün nîreng
- 3 Degül âb-ı revân ben 'âşıkun hâline raķm idüp
O sengîn-dil nigâr için döküp göz yaşın ağlar seng
- 4 Baña ğam muţribi def gibi sille urduĝın gördi
İdüben nâle vü zârı iki bükdi bilini çeng
- 5 Süleymân gibi ins ü cinne ħükm itse eyâ Sebzî
İrer bâd-ı ecel âķir maķâm olsa saña evreng

415 (P: 82b, S: 162a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Çeküben ğamzesi tîĝını o ħûnî-yi bî-bâķ
Ķaşd ider 'âşık-ı şûrîdesini ide helâķ
- 2 Ayaĝı topraĝını sürme iderdüñ gözüñe
Zâhidâ bâde-i rindânı iderdüñ idrâķ
- 3 Ķan yudarken bu gönül bülbüli ey ruķları gül
Ķâr u ħâşâķ olana meyl idesin sen ħâşâķ
- 4 Şimdi ayırmadı mihr eyledi kim yârumdan
Döne döne baña bu cevri idüpdür eflâķ
- 5 Bâde-i la' l-i leb-i dilberi fehmi eyleseler
Ehl-i keyfiyyet olanlar yimez idi tiryâķ

- 6 Şubh gördükde seni mest-i şabûhî olmuş
Çeküben câme-i firûzesini eyledi çâk
- 7 Her mecâzî güzelüñ vaşlına sa‘y eyleye gör
Sebziyâ âteş-i hicrânda yanar ‘âşık-ı pâk

416 (P: 83a, S: 163b, M: 41a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Şafvet-i rûyuñ durur çün kim şafâsı çeşmümüñ
H‘ân-ı hüsnüñ n’ola olursa ğıdâsı çeşmümüñ
- 2 Ârzû-yı lâle kılmaz ise gülzâr istemez
‘Ârızuñ olalıdan ey gül hevâsı çeşmümüñ
- 3 Nûr olduğı gibi çarḥ üzre meh ḥurşidden
Mihr-i ḥüsnünden durur her dem ziyâsı çeşmümüñ
- 4 ‘Aynına alması tañ mıdur Şıfâhân kuhlını
Ḥâk-i pâ-yı dil-rübâdur tûtiyâsı çeşmümüñ
- 5 Ğamzeden ḥançer çeküp dilber beni öldürmese
Olmaz idi kabkara ey dil libâsı çeşmümüñ
- 6 Muḳtezâsı göñlümüñ ‘aşkuña mesken olmadur
Yüzüne bakmaḳ durur derd ü belâsı çeşmümüñ
- 7 Biri birine düşüp dilber ucından Sebziyâ
Eksük olmaz göñlüm ile mâcerâsı çeşmümüñ

417 (P: 83a, P: 164a, M: 41a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Bir gün ol tıflı görüñ şâh-ı cihân olsa gerek
Lâle-ḥad gonca-dehân serv-i revân olsa gerek
- 2 Görinen kaşı ile ğamzesi ol ḳattâluñ
‘Âşık öldürmek içün tîr ü kemân olsa gerek

- 3 Kendüyi zînet idüp şîveye âgâz idicek
Kamu ‘ âlem o nigâra nigerân olsa gerek
- 4 Dökeyin kanuñı zulm ile didi hışm idüben
Her ne söylerse ‘ acebdür ki hemân olsa gerek
- 5 Püşte püşte oluben kûyı içinde küşte
Ey gönül anuñ ucından nice kan olsa gerek
- 6 Kimi zann itse gerek var diye ince bilini
Yok yire ‘ âşık arasında gümân olsa gerek
- 7 Sebziyâ söylemege hâlimi maşşerde benüm
Sebzeler kabrimüñ üstinde zebân olsa gerek

418 (P: 83b, S: 164a)

Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün

- 1 Ruhuñ reşki ile gülden degüldür infi‘ âl eksük
Kaşuñ öykinürse göreyin olsun hilâl eksük
- 2 Özüni bilmeyüp gün yüzüñe öykündi mihr-i çarh
Başından olmadı hergiz anuñ içün zevâl eksük
- 3 Görüp tahşîl iderler hâlet ü zevk ü şafâ ‘ uşşâk
Bu şehr-i bî-bedelden olmasun şâhib-cemâl eksük
- 4 Kitâb-ı hüsnine zînet viren çün hatt u hâlidür
Îlâhî olmasun yâruñ yüzinden hatt u hâl eksük
- 5 Dehânuñla miyânuñ ârzû kılsam ‘ aceb görme
Çün olmaz kalb-i şâ‘ irden hayâlât-ı muhâl eksük
- 6 Hemânâ ceyb-i tenden naqd-i şıhhat olmasun hâlî
Ne gam ey h‘ âce olursa eger mâl u menâl eksük
- 7 Şafâ sür itleriyle olı gör hem-kâse kûyında
Degüldür câm-ı Cem’den Sebziyâ köhne sıfâl eksük

419 (P: 83b, S: 164b)

Me fâ 'i lün / Fe 'i lâ tün / Me fâ 'i lün / Fe 'i lün

- 1 Kemâl-i hüsn ile zînet virür cemâle kaçuñ
İrerse fenn-i cefâda ne var kemâle kaçuñ
- 2 Ayına varmayup eksilsün ey güneş yüzlü
Cihânda kim ki senüñ beñzedür hilâle kaçuñ
- 3 Zırh gibi ide raḡne şudûr-ı 'uşşâkı
Atup müje okını başlasa cidâle kaçuñ
- 4 Nice ḡalâş ideyin cânı bend-i zülfüñden
Gözün pusuda turup mekr ile dil ala kaçuñ
- 5 Zâ'îf ü zâr u nizâr eyleyüp hilâl-âsâ
Nice benüm gibiyi irgürür bu ḡâle kaçuñ
- 6 Alabilür midi ey pâdişâh-ı mülk-i cemâl
Ger olmasa dil ü cân naḡdine ḡavâle kaçuñ
- 7 Ta'âḡḡul eyleyimez kendüyi olur mecnûn
Getürse Sebzî-i bî-dil kaçan ḡayâle kaçuñ

420 (P: 84a, S: 164b, T: 354a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Nûş-ı cândur güzelüm nîş-i firâḡ u elemüñ
Kâşkî olsa naşîbüm dün ü gün derd ü ḡamuñ
- 2 Gülşen içre n'ola feryâd u hezâr eylesevüz
Cân ile 'âşîḡuyuz ol yüzi gül ḡonca-femüñ
- 3 Şâdlıḡdan dün ü gün gövdeme şıḡmaz cânum
Ey kaçı yâ gelicek sîneme tîr-i sitemüñ

3a- raḡne / sûrâḡ S

6a- cemâl / cihân S

3a- şıḡmaz cânum / cânum şıḡmaz T

- 4 Ka‘be haqqı bu dilüñ dünyada maşşûdı budur
Geyüp ihramı tavâf ide harîm-i haremüñ
- 5 Hâzır itdi bu gözüm bahri eyâ şâh-ı cihân
Dür ü gevherlerini ide nişâr-ı kademüñ
- 6 Der-i devlet açalı üstiñe Hallâk-ı cihân
Çekilür cümle-i âfâka simât-ı ni‘âmuñ
- 7 Tâ kıyâmet yeşerüp dest-i hazân irmez idi
Sebzî’ye irse idi âb-ı şehâb-ı keremüñ

421 (P: 84a)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Dilber yolında ‘âşık olan pür-belâ gerek
Terk eyleyüp özin dil ü cânı fedâ gerek
- 2 Yârüñ ayağı tozına göz dökdüğüm bu kim
Çeşm-i remed-girifte içün tûtiyâ gerek
- 3 Dil virmege bu gülşen-i ‘âlemde râstî
Bir sidre böyle serv-i revân müntehâ gerek
- 4 Bir pâdişâha bende olup tâcî terk idüp
Zevkîni sürmege bu cihânuñ gedâ gerek
- 5 Nâz ile aldı gönlümi bilmem mekânını
Kûy-ı nigâra irmege bir reh-nümâ gerek
- 6 Baħr-i belâya düşdi gönül zevraķı meded
Bir Hızır-ı pey-ħuceste bize âşinâ gerek

5. beyit T’de 6. beyit olarak geçmektedir.

6a- Hallâk / halâş S

6. beyit T’de 7. beyit olarak geçmektedir.

7. beyit S’de yok.

- 7 Dîdâr hâkkı Sebzî hele bildüğüm budur
Şu gibi yâra bakmağa ehl-i şafâ gerek

422 (P: 84b)

Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün

- 1 Yâr idüp yâdı eyâ gonca beni yâd itdün
Rûz u şeb işümi bülbül gibi feryâd itdün
- 2 Cânumı nice hâlâş eyleyeyin çeşmüñden
Ġamzeden tîğ virüp destine cellâd itdün
- 3 Neyledük bilmezem ey husrev-i şîrîn-leb kim
Göñlümi kûh-ı belâ kızmada Ferhâd itdün
- 4 Derd-i hicrânda koyup vaşluña irgürmedün âh
Beni nâ-şâd idüben ġayrıları şâd itdün
- 5 Öldi hâk oldu vefâ eylemedün yoluñda
Ĥâne-i mülk-i dili hecr ile berbâd itdün
- 6 Ne kıadar cevır ü cefâ eyleseñ incinmesi yok
Göñlümi derd ü belâ çekmege mu‘ tâd itdün
- 7 Sebzî vîrâne iken ey şeh-i mi‘ mâr-ı vefâ
Seng-i lûtfuñla göñül mülkini âbâd itdün

423 (P: 85a)

Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün

- 1 Kırpigün tîr ideli kıaşlaruñı yâ CûsuĤ’uñ
Öldürürsin nice ‘ âşıkaları zibâ CûsuĤ’uñ
- 2 Gelse reftâra kıyâmet kıoparur sidre hâkı
Ġülşen-i bâğ-ı leĤâfetde o bâlâ CûsuĤ’uñ
- 3 Bilmezem hâli n’olur teşne-leb ü zâr u nizâr
Kerbelâ-yı ġamuña düşdi dil eyvâ CûsûĤ’uñ

- 4 Baña bülbül gibi feryâd u fîgân itdürür âh
‘Ârızuñ olalıdan gül gibi ra‘ñâ Cüsuḥ’uñ
- 5 Söze geldükçe nice mürdeler iḥyâ eyler
Leblerüñdür var ise Hızr u Mesîḥâ Cüsuḥ’uñ
- 6 Döner isem olayın râh-ı ğam içinde Yezîd
Ger şehîd itse beni gözleri şehlâ Cüsuḥ’uñ
- 7 Gösterüp gün yüzi üstinde hilâl-ebrûsın
Sebzî’yi eyledi âşüfte vü şeydâ Cüsuḥ’uñ

424 (S: 154b, T: 349b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Olalı nâz ile her cânibe cânâ nigeḥüñ
Öldürür şîve ile ‘âlemi çeşm-i siyehüñ
- 2 Hüsnuñi zînet idelden berü Meşşâta-i Şûn‘
Bağmadı şûretine her kişi ḥurşîd ü mehüñ
- 3 Toğduğıñ demde yüzüñ nûrına ğarḳ oldu cihân
Âfitâbuñ ne yeri var ya meh-i çâr-dehüñ
- 4 Göreyin yüzi siyâh olsun anuñ sürme gibi
Gözine sürme çekerse var iken ḥâk-i rehüñ
- 5 Kim görürse didi tâvûs-ı gülistân-behcet
Ser-i kûyuñ olalı ‘işve ile cilve-gehüñ
- 6 Hışm ile ‘âşıkuñ öldürmege meylüñ yoğ ise
Râst söyle başuñ üstinde n’içün kec külehüñ
- 7 Sebzî’ye ‘âşıkuñ olduğına incindüñ ise
Tıflsın öldür anı şer‘ ile yokdur güneḥüñ

425 (S: 155a, T: 359b)

Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

- 1 Pâmâli olalı bugün ol şeh-süvârumuñ
Bir zerre hâkini bulamazlar gubârumuñ
- 2 Güllerle lâle seyri gönülden gider midi
Ruhsâr u 'ârızî heves-i gül-'îzârumuñ
- 3 Hûbân-ı şehr olur idi şübhesüz helâk
Bir şîvesini görse eger şîve-kârumuñ
- 4 Takdîre kıl havâle bu gönülüm sefînesin
Bahr-i fenâyâ şalduğunu rûzgârumuñ
- 5 Ser-sebz olduğu gice gündüz zemîn ü çarh
'Aksi degül midür o haţ-ı nev-bahârumuñ
- 6 Dîvâne nakş itdi beni çeşmi şîhr ile
Kaldı gözümde gitmedi nakşî nigârumuñ
- 7 Tîğıyla Sebziyâ beni öldürdüğü için
Sûsenler oldı dâ'iresinde mezârumuñ

426 (S: 155b, G: 129a)

Me fâ 'i lün / Fe 'i lâ tün / Me fâ 'i lün / Fe 'i lün

- 1 Muşâhib ola diyü ol güle has u hâşâk
Bu gamdan oldı nice yağa dâmenüm şad-çâk
- 2 Ter eyler idi dimâğını câm-ı bâde ile
Olaydı şûfî-i yâbis-mizâcda idrâk
- 3 Elinde mişkaba ile deler gibi lü'lü
Görince bağrumı deldi ol dilber-i hakkâk
- 4 Nice yakılmayayum reşk odıyla çün hâmmâm
O serv-i sîm-tenî sîneye çeker dellâk

425. gazelde 2. beyit T'de yok.

- 5 Raķîb nice döker dâne dâne göz yaşı
Ki hâşiyet mi virür gevher olmayıcaķ pâk
- 6 Ğubâr-ı maķdemini sürme idine rindân
Kim itse pîr-i muĝân ayaĝında rûyın hâk
- 7 Olursa zîr ü zeber Sebziyâ ĝamum yoķdur
Yiri düşüp benüm üstüme döner midi eflâk

427 (S: 154a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Ğam iden ķaddini ey meh ‘ âşık-ı şeydâlaruñ
Gözleruñ üzre görinen ĝurre-i ĝarrâlaruñ
- 2 Tobtoludur şehir içi hûbân-ı şehir-âşub ile
Ķanķı birini sever dil bu ķadar zîbâlaruñ
- 3 Tâķat u şabr u ķarârını alan ‘ âşık-laruñ
Uĝrın uĝrın baķışudur ol gözi şehlâlaruñ
- 4 Gözlerüm yaşı olur ĝarķ eyleye fûlk-i dili
Her zamân eksük degüldür şûrişi deryâlaruñ
- 5 Nice çekmiş kâtib-i ķudret ‘ aceb ‘ unvânı-vâr
Sebziyâ hüsni berâtında olan tuĝrâlaruñ

428 (S: 154a)

Mef ‘ û lü / Fâ ‘ i lâ tü / Me fâ ‘ î lü a Fâ ‘ i lün

- 1 Cânâ ķadüñ nihâlini gül bâĝ-ı câna dik
Serv ü çenâr gibi yiter gülsitâna dik
- 2 Cân çıķdı sînedden ķad-i nîzeñ hayâline
Şimden-girü ‘ aşâyı dil-i nâ-tüvâna dik

5a- göz yaşı / göz yaşın S

7b- yiri / yire G

- 3 Ol aşı yâ dilerse oına eger nişân
Şevkıyla var külâhuñı sen âsumâna dik
- 4 Ol serv-ad yanında yaraşmaz raıb ura
Ey bâğbân yûri o pelîdi yabâna dik
- 5 Sâkî ne bâdedür ki elüñden alup ayağ
Çeşmüñ habâb gibi mey-i ergavâna dik
- 6 utduñ ‘Acem’le Rûm’ı eyâ Sebzî nazm ile
Şi‘rüñ ‘alemlerin yûri Hindûstâna dik

429 (S: 154b)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Görmüş degül vefâsını pîr ü cüvân anuñ
Ben bende areminde idüm bir zamân anuñ
- 2 Her kim ki sînesini nişân itdi tîrine
ışm ile aldı cânı o aşı kemân anuñ
- 3 Binmiş semend-i nâzına ol şeh-süvâr-ı üsn
Kimse figânı gûşına irmez cihân anuñ
- 4 ‘Aşk ile bülbül eylesün mi hezâr şevk
Güllerle ‘ayş u ‘işret için gülsitân anuñ
- 5 Kûyında küştelerden olur mıydı püşteler
Cellâd-ı çeşmi eylemese aşd-ı cân anuñ
- 6 Öykündi diyü lâle ‘izârına ışm ile
Boyadı ana çeşmin o gonca-dehân anuñ
- 7 Fermân-ber olmağ için eyâ Sebzî ükmine
Çekmiş berât-ı üsnine aşı nişân anuñ

430 (S: 154b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Nâz ile eylemeseñ ‘aqlumı yağma pürçek
Cân u dil olmaz idi vâlih-i şeydâ pürçek
- 2 Şanalar kıpdı kıyâmet [düşer] hayrete halk
Hareket eylese ‘işve ile o bâlâ pürçek
- 3 Cennetün hûrî vü gılmânına meyl eylemezsin
Ser-i kûyuñ olalı menzil ü me’vâ pürçek
- 4 Luṭf ile kılsa nazar ‘âşıkına ger burcuñ
Pâdişâh ide şafâ mülkine ra‘nâ pürçek
- 5 Seni hûbân-ı cihân içre görüp ‘âşıklar
Didiler cümleden a‘lâca vü zîbâ pürçek
- 6 Dilegüm bu ki Hudâ’dan olasın ber-hûrdâr
Şâh-ı ‘ömrüne hazân ırmeye aşla pürçek
- 7 Cevr idüp Sebzî’ye maḡrûr-ı hüsn olma şaḡın
Bâkî kalmaz kişiye hüsn ile dünyâ pürçek

431 (S: 155a)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Ne yaña yâr ile olsaḡ revân ikimizdük
Bir olmışıdık anuñla hemân ikimizdük
- 2 Görince gülşen içinde hezâr ile verdi
İden şafâ ile şevḡ u fiḡân ikimizdük
- 3 Hemîşe gice vü gündüzde olmayup nihân
Güneş gibi o meh ile ‘ayân ikimizdük
- 4 Göreydi yârı olurdu dil-i ḡasûd kebâb
İçen çemende mey-i ergavân ikimizdük

- 5 O serv-kaç ile Sebzî çemende yaz olsa
Ele çemâne alurduğ çemân ikimizdük

432 (S: 156b)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Ey dil o serv-kâmet-i ruhsârûñ tâb-nâk
Müjgânı hañçeriyle beni eyledi helâk
- 2 Beytü’l-harâm-ı zâ’ir-i pür-jende-pûş
Şevk-ı lebûñle meykedede mest ü yağa çâk
- 3 Cânân eline ilte diyü rûzgâr ile
Bâd-ı şabâ yolında göñül cismin itdi hâk
- 4 Korkutma öldürem diyü hañçerle tîğ ile
Bağr-i belâ ğarîkine emvâcdan ne bâk
- 5 Sebzî cüdâ olalı o la‘li tabîbden
Derdüm ziyâde itdi ğazel-hâ-yı derd-nâk

433 (S: 157a)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Beni bir derde mübtelâ itdün
Derdime ölmegi devâ itdün
- 2 İtmedün ğayrıdan vefânı dirîğ
Baña bûr eyledün cefâ itdün
- 3 Bâl-i zülfüñi ey gözi şeh-bâz
‘Âşıkun boynına belâ itdün
- 4 Dime ey dil cefâ ider yârı
Kimse itmedi sen saña itdün
- 5 Sebzîyâ vaşf-ı kadd-i dildârı
Râstî hûb muntehâ itdün

434 (S: 157b, A: 40a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Sen olaldan ğamze-i ħûn-rîz ile bî-bâkerüñ
Sînem olmışdur benüm ey ğonca gülden çâkerüñ
- 2 Yüzüme başsun kâdem diyü benüm ol serv-i nâz
Ĥâk-i râhında bu cism-i zârüm itdüm ĥâkerüñ
- 3 Pâk-bâzân-ı cihân içre benüm göñlüm gibi
Pâk 'aşķuñ ĥaķı içün bulımazsın pâkerüñ
- 4 Tîĝın ızhâr itmekde 'âşķuñ kânın döküp
Sencileyin görmedüm hem cüst ü hem çâlâkerüñ
- 5 Şâd-mân itmez seni çarķ u felek raĥm eyleyüp
Her ne deñlü olur iseñ Sebziyâ ğam-nâkerüñ

435 (S: 157b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Eksük olmaz başına derd ü belâsı 'âlemüñ
Ey göñül her kim olursa mübtelâsı 'âlemüñ
- 2 Pâdişeh leşker çeküp dünyâyı fetĥ itmek diler
'Aynına almaz cihân mülkin gedâsı 'âlemüñ
- 3 İrgürür ĝâhî vişâl-i yâra geh eyler cüdâ
Ĥâlî olmazmış küdûretten şafâsı 'âlemüñ
- 4 Bir kemân-ebrû nigâra kim ki cân virmez görüp
Sînesin itsün nişân tîr-i kâzâsı 'âlemüñ
- 5 Şâd u ĥurrem eyleyüp bir dem beni güldürmedi
Yalıñuz bilsem baña mıdur ezâsı 'âlemüñ
- 6 Doĝmasun lâzım degül çarķ-ı felekden mihr ü meh
'Ârızuñ şevķı yiter nûr u ziyâsı 'âlemüñ

- 7 Şu yirine kanlu yaşın ağıdur ‘ aşıkıların
Diler ucından dökünmez mâcerâsı ‘ âlemün
- 8 Hâmile ‘ avret gibi aşlar yirer kan içmege
Gice gündüz âdem olmışdur ğıdâsı ‘ âlemün
- 9 Menzile iriş yükün yüklet diyü feryâd ider
Gûşuña girmez ceres gibi şadâsı ‘ âlemün
- 10 Bal virse bir kaşık eyler belâyâ mübtelâ
Sebziyâ degmez cefâsına vefâsı ‘ âlemün

436 (S: 157b, A: 40b)

Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ i lâ tün / Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ i lün

- 1 Revâ mı gayrılar ola hemîşe maqbûlun
Efendi eyler iken hıdmetünî ben kûlun
- 2 Degül ki döst benüm düşmenüm dahı olsa
Vefâsı yok güzelin sevmesün Sitanbul’un
- 3 Elin ayağını öp bizden eyle medh ü şenâ
Düşerse hâne-i dildâra ey şabâ yolun
- 4 Gel eyle hançer-i müjgânun ile tîz şehîd
Alup kılıç eline çekmesün belâ kûlun
- 5 Mülâzım olanı dildâra Sebzi’ye şanmañ
Hisâbı var mı ki begler begide ma‘ zûlun

437 (S: 158a)

Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Fe ‘ û lün

- 1 Çekersen cevrini ol yâd-ı cânun
Dilâ cismünde kalmaz yârı cânun
- 2 Dilâ ol mâh-ı mihr-efrûzdan dûr
Duğâna lâleye beñzer duğânun

- 3 Elinden ayağın hattıyla almaz
Fenâsın aılmış bezm-i cihânuñ
- 4 Zamân ola senüñle söyleşevüz
Ne disem ben saña şimdi zamânuñ
- 5 Nice ben ölmeyem ey şeh-süvârum
Elün öper elüñdeki ‘inânuñ
- 6 Ağardüğınca ey Sebzî şakaluñ
Olursın ‘âşıkı her nev-cüvânuñ

438 (S: 158a, A: 31a)

Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fe ‘û lün

- 1 Sâkî ayağa düşdi ki bu câm-ı şarâbuñ
Gördi sözi geçmez şakalı bitdi rebâbuñ
- 2 Dir kim ne güzel cây-ı laîf üzre kurulmış
Sürh-âbda seyr iden otağını hıyâmuñ
- 3 Kaniyla berâber tütölür oldı içenler
Nice kıomayam elden ayağın mey-i nâbuñ
- 4 Bir câm-ı şafâ-bağış ile sâkî bizi aılmaz
Ey pîr-i muğân hâli n’ölür mest-i harâbuñ
- 5 Feryâd-ı hezâr ile tölarsa n’öla gülşen
Ref’ oldı yüzüñden senüñ ey gonca niğâbuñ
- 6 ‘Uşşâk cefâ dîdelerüñ hâline rahm it
Her lahzada eksilmedi hışm ile ‘itâbuñ
- 7 Sebzî diler iseñ ki toğa mihr-i sa’âdet
Bekle şehir dergehin ol ‘âlî-cenâbuñ

439 (S: 158b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Eylemezdi pâdişâh-ı dehr olan ad mülk
Bilse idi olacağın ‘âkıbet berbâd mülk
- 2 Ravzası eşcârı sîm ü zer idi vardı yine
Cennet-âsâ yapmış iken olmağa Şeddâd mülk
- 3 ‘Âkıbet zîr ü zeber eyler irişüp tünd-bâd
Fî’l-meşel hey’etde olursa eger pûlâd mülk
- 4 ‘Âlem-i hâki binâsına gönül virme şağın
Yapmadı âb-ı revân üstinde bir üstâd mülk
- 5 Hâne-i eyyâmuñ alınma nukûş u âlına
‘Ömr gibi çünkü olur Sebzî bî-bünyâd mülk

440 (S: 162b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 İdicek meyl perî-çihrelü bir yâra gerek
Çekicek cevri ü cefâ bârı vefâ-dâra gerek
- 2 Kevkeb-i eşkümi kûyında tehî ahlamañuz
Zînet itmege gögi encüm-i seyyâre gerek
- 3 Dil irişmege bugün cılve-gehi cânâne
Bâd gibi gice gündüz yiler âvâre gerek
- 4 Sînemi çâk ider isem beni ‘ayb eylemeñüz
Bir ciger-pâre için bu cigerüm pâre gerek
- 5 Hâsret-i derdüñ ile Sebzî meded olı yürür
Ey tabîbüm dil-i bî-çâresine çâre gerek

441 (S: 163a)

Me fâ 'î lün / Fe 'î lâ tün / Me fâ 'î lün / Fe 'î lün

- 1 Dimek ki cûş u hurûş ebr ü nev-bahâra gerek
Benüm gibi dil-i şûrîde bî-çarâra gerek
- 2 Beni göreñ nice bir eyleye 'adû düşnâm
Bu hışm ile sühan ol cevri çok nigâra gerek
- 3 Cihân şevkı ile rûşen itmege cânân
Mekânı çarh-ı hasen kendi mâh-pâre gerek
- 4 Benüm bu derd-i dilüm eyler iseñ istifsâr
Raķîbüñ ölmesine ey tabîb çâre gerek
- 5 Şu deñlü câna şafâ virdi gülsitân içre
Figân u nâle hemîn 'andelîb-i zâra gerek
- 6 O mâh kûyına varup yakamı çâk ideyin
Nice bir ola nihân mihrüm âşikâre gerek
- 7 Eger ki hâtıra gelse gam u elem Sebzî
Bir âfitâb-ı cihân hüsnine nezzâre gerek

442 (S: 163a)

Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lün

- 1 Dôstum çeşmüñ süzüp çok şîve vü nâz eyledüñ
Gamze ile 'âşık öldürmege âgâz eyledüñ
- 2 Hamduli'llâh devletinde pâdişâhum hüsninüñ
Çoğ idüp çü vefâñı cevruñı az eyledüñ
- 3 Dünyada âdemlik ise ancak olur ey gönül
Ol gözi âhû segini gördüñ i' zâz eyledüñ
- 4 Ey melek-yüzlü idüp müjgânlaruñ iki kanat
Murg-ı dil şayd itmede çeşmüñi şeh-bâz eyledüñ

- 5 Cümle-i ‘uşşâkuñ içinde selâmıyla bugün
Sebzî-i âşüfte vü şeydânı mümtâz eyledüñ

443 (S: 163a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Tâ ki hüsn-i dilberi ey dil temâşâ eyledüñ
‘Âşık-ı şeydâ olup kendüñi rüsvâ eyledüñ
- 2 Bûy-ı müşgiyle mu‘aţtar kılmag için ‘âlemi
Sünbülünü gül yüzüñ üstinde peydâ eyledüñ
- 3 Şehre girdüñ hüsn-i ‘âlem-gîr ile şâdî-künân
Tâkat u şabr u dil-i ‘uşşâkı yağma eyledüñ
- 4 Bülbül-i şûrîde-veş diller figân itmek için
Hûblar ruhsârını gül gibi zîbâ eyledüñ
- 5 Sürme-i mâ-zâğdan virüp başîret nûrını
Gülşen içre nergisüñ çeşmini şehlâ eyledüñ
- 6 Gösterüp mu‘ciz kelâmuñdan Mesîh-âşârını
Bir dem içre nice biñ mevlâyı ihyâ eyledüñ
- 7 Ser-fürû itdi kalem gibi saña Münşî-i dehr
Sebziyâ tâ kim bu nazm-ı pâki inşâ eyledüñ

444 (S: 163b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

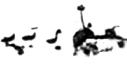
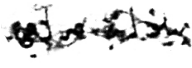
- 1 Nûr u fer viren felekde mâha rûyuñdur senüñ
Ka‘be-veş kıbleme şafâ ‘uşşâka kûyuñdur senüñ
- 2 Ve’d-đuhâ olalı gün gibi cebînüñ vâzıhı
Sûre-i Ve’l-leylî rûyuñ üzere mûyuñ senüñ

“Mâ zâgal basaru ve mâ tegâ ” (Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı.) (Necm, 53/17).

- 3 Mest olup câm-ı şarâb-ı nâbdan hançer çeküp
Ceng ü gavğa eylemek her demde hûyuñdur senüñ
- 4 Serv ile şimşadı hayretde kıoyan reftârda
Hey kıyâmet râstî gülşende boyuñdur senüñ
- 5 Kıoynına mecmû‘a idüp kıoyduğı her ğoncanuñ
Gül gibi dillerde Sebzî güft ü ğûyuñdur senüñ

445 (A: 31a)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Baña cevr ü cefâsı cânânuñ
Her zamân cânânuñ
- 2 Gül yüzi şevkına o ğonca-lebüñ
Oķı ebyâtını Gülistânuñ
- 3 Kan döker sâĝarla el bir eyleyüp
 seyrânuñ
- 4 Bâde-i nâb ile tolu sâĝar
Baş üstinde tâc rindânuñ
- 5 Sebzî siħr eyleyeli şi‘rinde
Oldı maķbûli cümle yârânuñ

446 (A: 40a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Rûyına eyle niķâb ol nûr-ı pāk
Olmasun diyü ğören kişi helāk
- 2 Ğûşe-i meyħâne her dem meskenüm
Mest-i rüsvâ-yı cihânum yaķa ķâk
- 3 Rûşen itmege cihâna her gice
Berķ urur meh gibi âh-ı tâb-nâk

4 Dôst lutf idüp kabûl itsün beni
Tîg u hançer çekse düşmenden ne bâk

5 Ger şorarsañ Sebzî'yi kimdür diyü
Mihr-i rûy-ı yâr ile bir zerre hâk

447 (A: 40a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

1 Hôş کفری başum vuşlat-ı cânân gerek
Çekmege cevır ü cefâsın 'ömr-i bî-pâyân gerek

2 Bûseler itse taleb senden n'ola 'âşıkıların
Pâdişâ olduñ cemî' -i kullara ihsân gerek

3 Kûyuñuñ dârü's-şifâsında meded ben hasteye
Ey tabîb-i cân u dil ölmezden öñ dermân gerek

4 N'ola eylersem hayâlün şâhına صیام serîr
Şehr-i dil hâlî yatur hüküm itmege sultân gerek

5 Dest-i gâmdan Sebzîyâ olmak diler isen halâş
Her zamân esrâr-ı 'aşk-ı yâr ile hayrân gerek

448 (A: 40b)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

1 Bekledüğüm bu durur gice [vü] gündüz yoluñ
Seni ey şâh-ı cihân görmege ister kuluñ

2 Nâgehân uğradığı gibi perî varını
İtdi âşüfte meded dilberi İstanbuluñ

3 Ölmedin مریک و زهر ذریک gibi
Ditremsi üstine ey h'âce bir iki puluñ

4 Deşneñüñ âbını içürseñ eger teşnelere
Kesb ider zevk u şafâ tîgı idi maqtûlün

- 5 Çok durur muḳbil ‘adû gibi yanuñda
 Ḳâbili yokdur ola Sebzî gibi maḳbûlun

Ḥarfû’l-Lâm

449 (P: 85a, S: 166a, G: 319b)

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

- 1 Kim ḥarîm-i ‘aşḳuñña maḥrem degül
 Ey perî dünyâda ol âdem degül
- 2 ‘Âşık olmak ḳadd ü zülf ü la‘ lüñe
 Bir elemdür sevdüğüm ‘âlem degül
- 3 Ḳanımı dök bir nefes olma cüdâ
 Sensüz olan dem nigârâ dem degül
- 4 Kim ki ḳorsa bu dem içre sâgarı
 Sâḳiyâ câm-ı şafâya Cem degül
- 5 Yağmasa bârân-ı eşküm bir nefes
 Sebzîyâ ol sebz-i ḥaṭṭ ḥurrem degül

450 (P: 85a, S: 165a, M: 41b)

Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn

- 1 Ṭaḳınmış nâz ile başına ol ḡonca-dehân sünbül
 Ne yirde olsa ‘aksi açılur ol dem hemân sünbül
- 2 Benüm zülf-i nigârumdan cüdâ ey bâḡbân-ı dehr
 Olursa yok durur meylüm ser-â-ser gülsitân sünbül
- 3 Didüm kim zülf-i şeb-bûyuñ ruḡuñ üzre perîşân it
 Didi bilmez misin olmaz gül ile her zaman sünbül
- 4 İrince ḥaṭṭ u ḥadd ü zülfünüñ ‘aksiyle ol yâruñ
 Benefşeyle açıldı lâle ṭoldı bôstân sünbül

- 5 Gül-i zerdini ‘arz itdükçe âfâka Hudâ ey dil
Seher-geh bâğ-ı şun‘ından görünür âsumân sünbül
- 6 Ser-i zülfine dildârûñ müşâbih olduğu-çündür
Başı üstinde halk-ı ‘âlemüñ eyler mekân sünbül
- 7 Haber virdügi içün Sebziyâ dildâr zülfinden
Cihân bâğında olsun haşr olunca câvidân sünbül

451 (P: 85b, S: 165a, M: 41b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Mihri yok dilberlere cân virme zinhâr ey gönül
Olumazlar bir iki gün kimseye yâr ey gönül
- 2 Göresin bir vaqt ola mihr ü vefâsın dilberüñ
Şimdi çek cevri ü cefâsını yûri var ey gönül
- 3 Hañcer-i müjgânı ile cânuñı idüp helâk
Her gözi şehlâ gamından olma bîmâr ey gönül
- 4 Cân viren ‘âşıqlara ‘aşk içre serdâr olasın
Yâr eylerse ser-i zülfine berdâr ey gönül
- 5 Gülşen-i kûyında yârûñ bülbül-i şeydâ gibi
Zârî zârî inlemekden olma bîzâr ey gönül
- 6 Şübhesüz irmek olur mi‘râc-ı vaşl-ı dilbere
‘Aşk ile giceler olduñsa bîdâr ey gönül
- 7 Nice Sebzi kılmasun bülbül gibi âh u hezâr
Ol gülüñ dâmânını tutmuş durur hâr ey gönül

452 (P: 86a, S: 165b, M: 42a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Olmuş iken ‘aşk-ı yârla ezel-i yâr ey gönül
Gelmemişdi ‘âleme bir kimse deyyâr ey gönül

- 2 Vaşl-ı yâra bulmağ isterseñ eger kim dest-res
Sevdüğünü söyleme hiç itme ızhâr ey gönül
- 3 Müşteriyken cân ile yâruñ metâ‘-ı vaşlına
Cân ile cânânı ko sen olma ağıâr ey gönül
- 4 Koyalum nân u nemek haqqını ol dildârda
Kanı kılıyla karar u kanı ikrâr ey gönül
- 5 Hañer-i müjgânına yâruñ muhabbet eyleme
Bir cefâlar kılıcıdur bir sitem-kâr ey gönül
- 6 Ger dilerseñ bulasın ‘âşıklar içre imtiyâz
Yâr cevrenden şikâyet itme zinhâr ey gönül
- 7 Gül yüzinden ayırup bu Sebzî-i âşüfteyi
Dilde dâğ-ı gam kodı ol lâle-ruhsâr ey gönül

453 (P: 86a, S:166a, M: 42a)

Müs tef‘i lün / Müs tef‘i lün / Müs tef‘i lün / Müs tef‘i lün

- 1 Şûrîde vü şeydâ olup dil-dâdelik ister gönül
Vîrânemi âbâd idüp âbâdelik ister gönül
- 2 Şevk-ı lebiyle dilberün meyhâneyi terk itmeyüp
Şanma müdâmî dünyada bî-bâdelik ister gönül
- 3 Cevr ü cefâsını çeküp yâruñ vefâsın görmeyüp
Vaşlı ile şâd olmayup nâ-şâdlık ister gönül
- 4 Mîr ü vezîri terk idüp haq mührini terk eyleyüp
Bir kimseye kul olmayup âzâdelik ister gönül
- 5 Bâğ-ı cihânda olmadı Sebzî aķarşular gibi
Bir serv-ķaddün pâyına üftâdelik ister gönül

454 (P: 86a, S: 166a)

Mef' 'ü lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

- 1 Görđi bahâr 'ârızuñı bî-ħicâb gül
İtdi açılmağa bu çemenden şitâb gül
- 2 Olmaya gül yüzüñ gibi rengîn ü âbdâr
Bâğ-ı cihânda gerçi olur bî-ħisâb gül
- 3 Dâhı elüñden açmadın ey sâķî bir ayak
Gülşende eyledi bizi mest ü ħarâb gül
- 4 Gülşende görđi 'ârız-ı rengîniñi şehir
Ĥaclet odına yandı şehâ oldı âb gül
- 5 Feryâd u âh u nâlesi bî-çâre bülbülüñ
İrmezdi göge eylemeseydi 'itâb gül
- 6 Taķt-ı zümürüd üzre çıķup eyledi ķarâr
Mülk-i çemende oldı şeh-i kâm-yâb gül
- 7 Bezm-i çemende Sebzî-i şûrîde eyledi
Yüzüñden ayru ey şeh-i 'âli-cenâb gül

455 (P: 86b, S: 166b)

Me fâ 'i lün / Fe 'i lâ tün / Me fâ 'i lün / Fe 'i lün

- 1 Düşürse göñlümi sevdâya tañ mı ol göñül
Müşevveş eyledi ĥâlüm begâyet ol sünbül
- 2 İñil iñil iñilerse 'aceb mi bülbül-i cân
Çün oldı ĥâr ile hem-dem cihânda ol yüzi gül
- 3 Eger ki beñzemese leblerüñe ey sâķî
Bulur mıdı bu ķadar devleti cihânda mül
- 4 İşitmese 'acabâ vaşf-ı ĥâlüñi Rûm'a
Diyâr-ı Hind'den ey cân gelür midi ķulķul

- 5 Ferâgat itmiş iken sevmeden güzel Sebzî
Bir âfet-i dil ü dünya küllîden oldum kûl

456 (P: 86b, S: 167a)

Mef'û lü / Fâ'î lâ tü / Me fâ'î lü / Fâ'î lün

- 1 Lâyık budur ki devlet-i hüsnüñden a güzel
Her ne irürse senden ola hep baña güzel

- 2 Çekdüm şu denlü hecrüñi vaşluñ ümîdine
Kılsañ şu denlü cevre nedür bir vefâ güzel

- 3 Bu çeşm ü sâ'id ile görelden beru hemân
Âşüfte olmuşam dil ü cândan saña güzel

- 4 Cânum revân olup bile gitmege kaçd ider
Şalını şalını gide ger bir yaña güzel

- 5 'Arz eyleyüp cemâlüñi efsürde dillere
Yağma güneş gibi beni ey meh-likâ güzel

- 6 Ey gonca gülşene açılalum şabâ gibi
Gül gibi güldi 'âlem vü oldı hevâ güzel

- 7 İtdi esîr Sebzî'yi zülfin kemend idüp
Bu hüsn-i dil-firîb ile ol dil-rübâ güzel

457 (P: 87a, S: 167a)

Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lün

- 1 Bülbüle 'arz-ı cemâl eyler olıcağ yaz gül
Açmağ-ıçün gonca-i kalbin olup hem-râz gül

- 2 Bûy-ı lûtfuñdan leţâfet virdügi-çün 'âleme
Gülşen içre lâleden olmuş durur mümtâz gül

- 3 Şanmañuz bâd-ı şabâdan dökülür evrâkını
Bülbül üzre yağdurur her demde berg-i nâz gül

4 Bulmadum rûyuñ gibi rengîn laţîf ü âbdâr
Çok gülistân seyrin itdüm görmedüm ben az gül

5 Câmesin al eylemezdi Sebziyâ gülzârda
İtmeseydi ‘andelîbüñ katline âgâz gül

458 (P: 87a, S: 167b, M: 42a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Nev-bahâr ‘âleme behcet vireliden rûy-ı gül
Bülbülün her dem dilinde oldı güft ü gû-yı gül

2 Şimdi gülşen şanki dönmüşdür Hoten şahrâsına
İrişüp eyler mu‘aţtar cân meşâmın bûy-ı gül

3 Gûyiyâ bir serv-i ra‘nâdur çemende seyr ider
Bâddan olsa hırâmân kâmet-i dil-cû-yı gül

4 Hânçer-i hârı çeküp her demde niçün kaşd ider
Bülbülin cevri ile öldürmek degülse hûy-ı gül

5 Ol lebi gonca yüzi gülzâra ‘âşık olalı
Eyler oldum Sebziyâ her demde cüst ü cû-yı gül

459 (P: 87b, S: 167b)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

1 Nice câdu durur bu zülf ü bu hâl
Şaldılar halk içine mekr ile âl

2 Sâkiyâ gam bizi iderdi melûl
Ortaya gelmeseydi def‘-i melâl

3 Beli vaşfında kıl sözüñi cedîd
Kimse itmemiş ola anı hayâl

4 Teşne-diller bulurdı tâze hayât
La‘l-i dilberden irse âb-ı zülâl

- 5 Sebzî âzâde oldı ireliden
Bende-i kemterîn o aşı hilâl

460 (P: 87b, S: 168a)

Mef  û lû / Fâ  i lâ tû / Me fâ  i lû / Fâ  i lûn

- 1 Devr-i felekde cins-i beşer bir melek-işâl
Öldürdi alkı şîve ile  arz idüp cemâl

- 2 Devlet onardı başuma öldükde dilberün
Olaydı seglerine herem kâsesi sifâl

- 3  Uşşâ-ı derd-perveri ey dil-rübâ amu
Hicrân helâk iderdi eger olmasa vişâl

- 4 Yâût u şayrefi idinürdi görüp hemân
Yâût-ı la lûn üzre senün atuı mişâl

- 5 Sebzî'nün irdi başı göge gün gibi bugün
Kim bendeñ olmağ ile senün ey aşı hilâl

461 (P: 88a, S: 166b, M: 42b)

Fâ  i lâ tûn / Fâ  i lâ tûn / Fâ  i lâ tûn / Fâ  i lûn

- 1 Her zamân tîğ-ı firâula olur şad-pâre dil
Vaşluñ ile çâre ılmazsañ olur bî-çâre dil

- 2 Şanma hecründe akan anlı yaşımdur dem-be-dem
Râh-ı çeşmümden gelür ey dôt pâre pâre dil

- 3 Bilmez idüm âh kim  aş u muabbet n'idügin
Eyledi  aş beni ıldı saña nezzâre dil

- 4 Leylî-i zülfün ousını işitdi bâddan
Oldı ol demden berü Mecnûn gibi âvâre dil

4b- Yâût-ı la lûn / Yâût la lûnı S

5a- bugün / hemân S

- 6 Sihr ile ‘aqluñ alup dîvâne itse vechi var
Kim didi Sebzî saña vir ol perî-ruhsâra dil

462 (P: 88a)

Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün

- 1 Olsa zülf-i siyehüñ gibi perîşân gönül
Kıla âşüfteleri hâk ile yeksân gönül
- 2 Nice serdârı ser-i zülfine ber-dâr eyler
Oldı devründe şehâ husrev-i devrân gönül
- 3 Kılmazın sünbül ü reyhâna nazar gülşende
Yeter ey gonca baña sünbül ü reyhân gönül
- 4 Şanma ‘aşkuñda beni hasret ile cân virdüm
Çeşmüñ öldürdi beni zâhir ü pinhân gönül
- 5 Başdan olmağa her ‘âşık-ı sevdâ-zedeyi
Komiş ey Sebzî başı üstine cânân gönül

463 (P: 88a, S: 168a, M: 42b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Ağzın açdı kıldı hüsnüñe olup âşüfte-hâl
Gülşenüñ her gonca-i ra‘ nâsı ey tâze nihâl
- 2 La‘ l-i yâkûtuñda bir hatt yazdı kim Hattât-ı şun‘
İdinürdi görse Yâkût-ı cihân anı mişâl
- 3 Bister-i fûrkatde cân virmek mu‘arrer şübhesüz
Vaşl-ı yâra çün baña irmek muhâl oldı muhâl
- 4 Dün gice gördüm düşümde hâl-i Ferhâd’ı añup
Bağrına taşlar başup derd ile iñlerdi cibâl

1a- açdı / açup S

2a- La‘ l-i yâkûtuñda / La‘ l ü yâkûtuñda S

- 5 Başı üzre yir ider miydi aña mihr eyleyüp
 5 Kaşlarıña bende olmasa eger gökde hilâl
- 6 Nükhet-i pirâhenüñ çün cânını ide revân
 6 Cân-ı Ya‘kûb’a irişürse ger ey Yûsuf-cemâl
- 7 Kim okursa yana yana derd ile giryân olur
 7 Sebziyâ şî‘rûñ olur şûrîde-hâle hasb-i hâl

464 (P: 88b, S: 168a, M: 43a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Ey boyı serv lebi gonca yüzi gül ruhı al
 1 Giyüben alı saña kim didi kim cân u dil al
- 2 Rûşen ol gözüñe ruhı ayına sende yâruñ
 2 Pertev-i hüsn-i ezel gördi ne naşş-ı haṭ u hâl
- 3 La‘l-i cânâne gamı itdi bizi çünki melûl
 3 Sâkiyâ meykedede eyleyelüm def‘-i melâl
- 4 Kim durur yâra fedâ eylemeye cân u dili
 4 Gözlerin süze süze eyleyicek gunc u delâl
- 5 Şandılar burc-ı felekden güneşi itdi tûlû‘
 5 Yâr-ı Sebzî idicek pencereden ‘arz-ı cemâl

465 (P: 88b, S: 168b, M: 43a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Terk ider diyü bu ben bîmâruñı itme ḥayâl
 1 Cân bedenden ayrılır ben senden ayrılmak muḥâl
- 2 Seg rakîbi öldür ey şâhum günâhı var dime
 2 Kâfir öldürmeklik ile gâziye olmaz vebâl
- 3 Añup ol şîrîn-dehânum ey gönül âh eylesem
 3 Ol zamân Ferhâd gibi derd ile iñler cibâl

4 Haddüñ üzre hatt-ı nev-hîzûñ ziyâde olmada
Tutmasun mı göñlümün âyinesin gerd-i melâl

5 Âteş-i hicrânı yakdı külli eczâ-yı tenüm
Oldı Sebzî vaşlına irmek o mehrûnuñ muhâl

466 (P: 89a, S: 168b, M: 43a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

1 Yâd idüp yâruñ lebin şehd ü şekerden lezzet al
‘ Âşık olup la‘ line câm u kadehden hâlet al

2 Hâtem-âsâ zîr-i destün olmak isterseñ cihân
Çâr-sû-yı dehr içinde gel nigîn-i devlet al

3 Ey yapup eflâke evyânın berâber eyleyen
Taht-ı Keykâvus ile mülk-i cihândan ‘ ibret al

4 ‘ İzzet isterşen revân idüp dil ü cân naqdini
Kâpusında ol güzeller şâhınuñ bir hıdmet al

5 Sebzî gûşınđan şafâ virsün cihâna gün gibi
Gûş-vâre itmege bir gevher-i bî-kıymet al

467 (P: 89a, S: 168b, M: 43b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

1 ‘ Ârızuñ cennet lebün kevşer özüñ hûr-ı cemîl
Teşne-dil olsa n’ola la‘ lüne cânâ selsebîl

2 Hüsni Yûsuf’dan cüdâ düşdügi-çün Ya‘ kûb-vâr
Ağlayup mâtem libâsını geyer deryâ-yı Nîl

3 Kudret-i Hakk’a delîl olmağ için ey bü’l-heves
Gökde şem‘ -i mâhı gör her gice yanar mı fetîl

4 Dil nice yâra irüp vaşlıyla ola şâd-mân
Çün harîm-i bezm-i hâşa mahrem olmaz Cebre’îl

- 5 Gün gibi rif' atda ol meh bulalıdan imtiyâz
Sebzî'yi kûyında kıldı hâk-veş h'âr u zelîl

468 (P: 89b, S: 169a)

Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lün

- 1 Hecrle ağlatmasa ey peymân-güsîl
Vaşluña ırgür gözüm yaşını sil

- 2 Sihr okın atar kemân-ı fitneden
Nâz ile peyveste ebrû muttaşıl

- 3 Gülsitânda sürh-rû olur mıdı
Gül yüzünden olmasaydı gül hacil

- 4 Bir saçı leylî için Mecnûn gibi
Her zamân âvâre dil şûrîde-dil

- 5 Görmedüm meyhâne gibi cây-ı ' ays
Âbı cân-bağş u hevâsı mu' tedil

- 6 Çün didüm ' aşkun belâsına belî
Dönmezem başum keserseñ şöyle bil

- 7 Sebzî'nüñ göñlin alan kimdür diseñ
Bir büt-i peymân-güsîl mâh-ı çigil

469 (P: 89b, S: 169a, M: 43b)

Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lün

- 1 ' Âkıbet dest-i ecel çün kim bulur sañâ vişâl
Eksük itme dimesen kâla'llah u kâle'r-resûl

- 2 Kâr-bân-ı şevk ü şâdîden cüdâ olup göñül
Fikr ide görene aşl-ı menzile eylesin nüzûl

- 3 Cümle ahvâlün kâmusundan su'âl eyleyeler
Meşhedün içre Nekîr ü Münker itdükde duhûl

- 4 Kâbz-ı rûh iden melek cânuñ revân almağ için
Şöyle urur pençeyi kim anı fehm itmez ‘ukûl
- 5 Var mı yir kim kılmayam sehv eyleyüp nice haṭâ
Sezmezem kim ben güneh-kerin zemîn ide kâbûl
- 6 Almağ için virdiler saña emânet cânuñı
Âdem’üñ itdügi demde cismine rûhı hûlûl
- 7 Cürmine göre ‘azâb itmek dilerlerse eger
Rûz-ı maḥşer Sebzî’ye eyle şefâ‘at yâ Resûl

470 (P: 90a, S: 169b, M: 43b)

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

- 1 Câmesin ki sebz idüp gâh eyledügi al gül
Bûlbûl-i şûrîdeye ister ki ide âl gül
- 2 Bûlbûlüñ beñzi uçup olmazdı hâkister gibi
Ḥançer-i ḥârı çeküp kaşd itmese kaṭṭâl gül
- 3 Tevbe olur mı eyâ şâkî bu demde bâdeye
Gülşen içi goncalarla oldı mâl-â-mâl gül
- 4 Dökilen evrâḳdur şanmañ nigâruñ pâyına
Sürmek için yüzünü olmış durur pâ-mâl gül
- 5 ‘Ârız-ı yâra müşâbih olduğı-çün Sebzîyâ
Başlar üstinde yir itdi buldı hoş iclâl gül

471 (P: 90a, S: 169b, M: 44a)

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

- 1 Kim ki bir Leylî-veşûñ ‘aşkı ile rüsvâ degül
Zümre-i ‘uşşâḳ içinde ‘âşık-ı şeydâ degül
- 2 Kânḳı dilber kim vefâ vü mihirden hâlî ola
Fi’l-meşel hûrî de olursa eger ra‘nâ degül

- 3 La' l-i cânândan cüdâ destümde ey sâkî müdâm
 Kânlu yaşumdur benüm nûş itdügüm şahbâ degül
- 4 Mâh-ı nev gibi temâşâ eyler iken halk-ı şehir
 Kaşına kimdür diyen kim gurre-i garrâ degül
- 5 Kim ki seyr eylerse anı ey gönül virür ferah
 Hoşka-i yâkûta beñzer lâle-i hamrâ degül
- 6 Dâğ-ı guşşayla ider bâğ-ı cihândan rişleti
 Lâle-veş her cân ki gülşende kadeh-peymâ degül
- 7 Gice gündüz görinen çarh-ı mu' allak Sebziyâ
 Dûd-ı âhumdan eşerdür günbed-i haðrâ degül

472 (S: 166a, G: 129a)

Fe' i lâ tün / Fe' i lâ tün / Fe' i lâ tün / Fe' i lün

- 1 Her kimün kim gam-ı ' aşkuñla gözi yaş degül
 Dôstum ehl-i belâ zümresine baş degül
- 2 Dişüne taş yiter ' âlem içinde be rakîb
 Hân-ı hüsnî güzelün sen yiyecek aş degül
- 3 Gamze vü hâl ü hañdurdur dile aşup şalan
 Yalñuz göz öñi ile görinen kaş degül
- 4 Eksük olmaz dün ü gün seng-i cefâ tîğ-ı sitem
 Menzil-i derd ü belâdur bu baña yaş degül
- 5 Dôstumdur diyü râz açma saña düşmen olur
 Ol kişi kim gamuñ esrârına sırdâş degül
- 6 Var mı merdüm görüp ey dürr-i girân-mâye seni
 Hasret-i la' lün ile çeşmi güher-pâş degül
- 7 Al idersin şafağ-ı eşk ile kaş-ı çarhı
 Kim durur Sebzi diyenler saña nakkaş degül

473 (G: 166a)

Fe^ç i lâ tün / Fe^ç i lâ tün / Fe^ç i lâ tün / Fe^ç i lün

- 1 Sâkîyâ mevsim-i ‘ayş oldu ele sâğar al
Ğam helâk eylemeden eyleyelüm def^ç -i melâl
- 2 Ğonca-leblerle kıoma câm-ı şarâbı elden
Gül ile olmuş iken gülşen içi mâl-â-mâl
- 3 Şubh-dem ‘azm-i çemen eyleyelüm ‘işret için
‘Andelîb-i gül-i gülşen gibi açup per ü bâl
- 4 Merdüm-i dîde gibi çihreler üzre yiri var
La^ç l-i gül-gûn yañağına koyalı müşkîn-hâl
- 5 Bir yeşil câme geyer serv-i dil-ârâ görünür
Nazar itdükçe benüm çeşmüme her tâze nihâl
- 6 Diyeler yelkenün olsun saña mellâh gibi
Zevrak-ı sâğarı deryâ-yı şarâb içine şal
- 7 ‘Âşıkun şabr u kararını kıomaz gönlinde
Yâr-ı Sebzî idicek şîve ile ‘arz-ı cemâl

474 (S: 165a)

Me fâ^ç i lün / Fe^ç i lâ tün / Me fâ^ç i lün / Fe^ç i lün

- 1 Melek misin ya beşersin eyâ firişte-ğışâl
Olur cemâlüne hayrân cemî^ç -i ehl-i kemâl
- 2 Kuluñ ne haddi ola kim yüzüne toğru bağa
Efendisinde var iken bu deñlü câh-ı celâl
- 3 Lebüne irdi gönül şimdiden girü olmaz
Hayât çeşmesinün ‘aynıdur bu âb-ı zülâl
- 4 Bitürmedi felegün bâğbânı ‘ömrinde
Kadun gibi bu cihân gülşeninde tâze nihâl

- 5 Eger ki ‘aşk-ı nigâr olmayaydı eglence
Nice olurdı gönül söyleye hakîkat hâl
- 6 Maḥabbet eyleme ey ḥ’âce mâla Qârûn-veş
Geçürdi yire anı âḥiri bu mâl u menâl
- 7 Cihânda ister iseñ Sebziyâ şafâ sürmek
Şakın yir eylesün gönlün içre fikr-i muḥâl

475 (S: 165b)

Mef’û lü / Fâ’i lâ tü / Me fâ’î lü / Fâ’i lün

- 1 Cânâ kabûluñ olmış iken itme nâ-kabûl
Öldür beni firâkuñ ile eyleme melûl
- 2 Didüm inince kaşr-ı bülendinden ol şehi
Bir mâhdur ki çarḥ-ı felekden ider nüzûl
- 3 Qaddünle zülfüne bu gönül ‘âşık olalı
Qurtılmaz oldu şimdi cihânda belâdan ol
- 4 Elden düşürme dâmen-i ma’şûkı rûz u şeb
İrişdürür hakîkate âḥir mecâzî yol
- 5 Halka-be-gûş-ı bendesiyem Sebzi ol şehün
Cânlar virür efendisine zer-ḥırîde kul

476 (S: 166b)

Mef’û lü / Fâ’i lâ tün / Mef’û lü / Fâ’i lâ tün

- 1 Gördükde ol perîyi dîvâne oldu bu dil
Qaldı gözümde gitmez bu şekl bu şemâ’il
- 2 Şol deñlü var leṭâfet şeklinde ol perînün
Her kişi görse olur elbetde ‘aql zâ’il
- 3 Âteş olup yaḳardı şehri vü halk-ı şehri
Zülfün ‘izâruñ üzre olmayaydı ḥâ’il

- 4 Öldürmek için aldı cellâd-vâr tîğın
Bend itdi zülfi muhkem ol ğamze oldı kâtil
- 5 Dilberler arasında bir şûh-ı nükte-dândır
Ey dil anuñ-çün oldum ol mâh-rûya mâ'il
- 6 Dîvânelerden ayrı zencîr-i zülf-i yâra
Terk itdi pend u hûşî bend oldı nice ' âkıl
- 7 Gülzâr-ı ' âlem içre Sebzî gerekse ' âlem
Bir nev-bahâr-ı hüsnuñ ' aşkından olma ğâfıl

477 (S: 167a)

Fe' i lâ tün / Fe' i lâ tün / Fe' i lâ tün / Fe' i lün

- 1 Olsa zülf-i siyehüñ gibi perîşân kâkül
Kıla âşüfteleri hâk ile yeksân kâkül
- 2 Nice serdârı ser-i zülfine berdâr eyler
Oldı devründe şehâ husrev-i devrân kâkül
- 3 Kılmazın sünbül ü reyhâna nazar gülşende
Yiter ey gonca baña sünbül ü reyhân kâkül
- 4 Şanma ' aşkıñda beni hasret ile cân virdüm
Çeşmüñ öldürdi beni zâhir ü pinhân kâkül
- 5 Başdan olamağa her ' âşık-ı sevdâzedeyi
Kömüş ey Sebzî başı üstine cânân kâkül

478 (S: 167a)

Fâ' i lâ tün / Fâ' i lâ tün / Fâ' i lün

- 1 Kim ki çeşm ü rûyuña hayrân degül
Aña merdümder diye insân degül
- 2 Derd-i ' aşkıñdan tutup nabzum tabîb
Didi miskîn kâbil-i dermân degül

3 Ana ‘âşık mı dinür kim her gice
Şem‘-veş sûzân u hem giryân degül

4 Çünkü sevdüñ ol güzeller şâhını
Terk-i sarâyla bilüñüz cân degül

5 Hurrem olmaz Sebziyâ ol sebz-i haţ
Gözlerüm yaşı kaçan bârân degül

479 (S: 170a)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

1 ‘Ömrüm müsâ‘id ola ve ger vire devlet el
Sürem yüzümi pâyuña şâhum güzel güzel

2 Bu haţ u hâl ü gamze vü çeşm-i siyâh ile
Şehrüñ güzelleri olımaşlar saña bedel

3 Ol şâha hıdmet ideli kûyına ırmışem
Kimdür diyen ki mûcib-i cennet degül ‘âmel

4 Sevdüm o saçı Leylî’yi biñ cân ile dilâ
Mecnûn mişâli ‘âleme olsam gerek meşel

5 Vâdî-i ‘aşka düşmese Sebzî ğazel dimez
Çeşmi ğazâla şevkı ile söylenür ğazel

480 (S: 170a)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

1 Gitdi senüñle kalmadı şabr u qarâr gül
Ölmekden artuğ oldu baña intizâr gül

2 Sevmiş beni diyü saña incinmiş ey gönül
Bağmaz yüzüñe kûyına biñ kerre var gül

3 Baħr-i firâka düşdi meded Hızr olup yitiş
Ėarğ itmeden bu fülk-i dili rûzgâr gül

- 4 Gitme firâķ u ğamda ķoyup mübtelâları
Arduńca kimse eylesesün âh u zâr gül
- 5 Merdümlerüń helâķına yitmez mi gözlerüń
Ėadden aşurma nâzuńı ey şîve-kâr gül
- 6 Yaķsun gül ile lâle görüp tâze dâğlar
Gülzâr içine gir şalın ey gül-‘ izâr gül
- 7 Ėüsnum zâmânıdur diyü naķş itme Sebzî’ye
Elden gider tayanma bu naķş u nigâr gül

481 (S: 170a)

Fâ‘ i lâ tün / Fâ‘ i lâ tün / Fâ‘ i lâ tün / Fâ‘ i lün

- 1 Kûyuń olaldan beri ey nâzenîn me’vâ-yı dil
Ėaldı balçıkda sirişküm لمرن pâ-yı dil
- 2 Ey şanem Tańrı haķı-ķün şanma senden uşanam
Leblerüń maķşûd-ı cândur ruĖlarıń zîbâ-yı dil
- 3 Ey meh-i çarĖ-ı leťâfet yüzümi döndürmesem
Gökdeki encüm ķadar olsa eger a‘ dâ-yı dil
- 4 Nice rûşen olur idi Ėün gibi mâhiyyetüń
Tûtiyâ-yı Ėâķ-pâyuń olmasa meclâ-yı dil
- 5 Ėara düşler mi görürdi her gice Mecnûn olup
Her zamân zülf-i şeb-âsâń olmasa sevdâ-yı dil
- 6 Özleyüp sîb-i zenaĖdânuń lebüń şeftâlûsın
Bôstân-ı ‘ âlemi tutmuş durur eyvâ-yı dil
- 7 Şûrişi eksük degüldür bağr-i bî-pâyân gibi
Ėarķa virür ‘ âķıbet ten fülkini deryâ-yı dil
- 8 Sen ķadar âşûb-ı cân Ėonca-değân serv-i revân
Cüst ü cû itse bulımaz ser-be-ser dünyâ-yı dil

- 9 Gördügi dilbere cisminden artuğ cân virür
Başdı eşküm mâcerâsın Sebziyâ gavğâ-yı dil

482 (S: 170b, A: 51a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Gülün şevkına gülşende ider âh u figân bülbül
Diler kim ide ‘aşkını cihâna dâstân bülbül
- 2 ‘Acâ’ib hâleti vardır yanup hâkister olunca
Kıomaz feryâd dâmânın elinden her zamân bülbül
- 3 Gülün bûy-ı vişâline irem diyü ümîd eyler
Anuñ-çün gülşen içinde idinmişdir mekân bülbül
- 4 Kınadını yayup tırmış degüldür şâh-ı gül içre
Gülün kışırına çıkmâğa kıomuşdur nerd-bân bülbül
- 5 Tabîb-i gülden utanmaz ne gelse gönline söyler
‘Aceb kıuşdur kim eyler derd-i ‘aşkını beyân bülbül
- 6 Ne lâzım söylemek yâra helâkuñdur senüñ diyü
Ne yirde olsa gül gibi ider kendin ‘ayân bülbül
- 7 Gülistân üzre sâkin olduğın her kim ki görse dir
Semender gibi itmiş âteş içre âşiyân bülbül
- 8 Figân u nâle vü zârından eyler halkı âsûde
Cihân gülzârına şûret viren şimdi hemân bülbül
- 9 Yanında olmasa yârı kesilür Sebzi’nün zârı
Mukarrer güng ü lâl olur ola vâkt-i hâzân bülbül

483 (S: 171a)

Fe‘ i lâ tün / Fe‘ i lâ tün / Fe‘ i lün

- 1 İtmese ‘aşık-ı şûrîdesine nâz güzel
Olamaz hûblar içinde o mümtâz güzel

- 2 Sâye-veş hâk ile yeksân ider üftâdeleri
Şalınursa eger ol serv-i ser-efrâz güzel
- 3 Tâkat u şabr u qarârını alur ‘uşşâkuñ
Şîve vü nâza kaçan eylese âgâz güzel
- 4 Tîğ-ı müjgânına göñlümi revân eyler idüm
Almasa cânımı ol gamze-i gammâz güzel
- 5 Meclis içre irişür rûha gıdâ kılsa şafâ
Okudukça gazelüñ Sebzî hoş-âvâz güzel

484 (S: 171a, A: 54a)

Fe‘ i lâ tün / Fe‘ i lâ tün / Fe‘ i lâ tün / Fe‘ i lün

- 1 Söyledüm ‘âşık olup dilber-i mümtâza gazel
Hasb-i hâl idine ‘uşşâk okıya tâze gazel
- 2 Nazar-ı kûtehi kıo himmetüñi eyle bülend
Söyler iseñ eger ol serv-i ser-efrâza gazel
- 3 Güzel oldur ide ‘âşıkları hâlin idrâk
Ele mecmû‘ a alup okıya ve yaza gazel
- 4 Sîne çâk eyledigin hançer-i müjgân ile
Söyleyenler disün ol gamzesi gammâza gazel
- 5 Muṭrib-i bî-meze okursa hırâş-ı dil olur
Yaraşur okusa maḥbûb-ı hoş-âvâze gazel
- 6 Okuyup ‘işve ile ḥalkı helâk itdi kamu
Ḥâcesi öğredeli dilber-i ṭannâza gazel
- 7 Nev-bahâr-ı ḥatı şevkı ile Sebzî o gülüñ
Gonca-i la‘ li içün söyleyelüm tâze gazel

485 (S: 175a)

Mef 'û lû / Fâ 'i lâ tû / Me fâ 'î lû / Fâ 'i lûn

- 1 Dil zîkr ider Hudâ'yı yalnız tudağ degül
Zîkr-i Hudâ'yı eylemeyen ehl-i Hâk degül
- 2 Bir hâne-i müsâfire beñzer konan göçer
'Âlem 'imâreti kişiye ortak degül
- 3 Vâdî-i yâr zehr-i helâhil tolu kamu
Bu genc bir harâbe kişiye durağ degül
- 4 Bir hâce-i cihâna şataşdı bu tıfl-ı dil
İnşâ-yı kâ'inât öñinde varağ degül
- 5 Zemînde katl olanuñ 'akş-i hündür⁵⁰
Her rûz u şeb felekde görinen şafağ degül
- 6 Hoş sâye şaldı 'âleme ey dil nihâl-i 'aşk
Tûbâ dirahıtı aña göre bir buğak degül
- 7 Ebkâr-ı gönca bâd-ı şabâ ile şalınur
Gülzâr içinde nergis ü gül göz kulağ degül
- 8 Gayrılara naşîhat iderken belâ budur
Düş oldu derd-i 'aşka gönül olıcağ degül
- 9 Ğam yime Sebzî bâda virürse başuñla ten
Bu kâ'inât hirmeni üzre başağ degül

486 (S: 175b)

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

- 1 Şem'-i ruhsâruñ görüp yandı oda pervâne dil
Durdı cânın 'âkıbet cânâna cânâ yana dil
- 2 Cân virürken her birinüñ zülfinüñ zencîrine
Hiç olur mı kim ferâgat eyleye dîvâne dil

⁵⁰ 5a'da kelime veya hece eksikliğinden kaynaklanan vezin bozukluğu vardır.

- 4 Şöyle mest oldu leb-i la^ç lûñ meyinden sâkıyâ
 Haşr olunca sezmezin kendin bile mestâne dil
- 5 Başına olur yakup zulm u cefâ-yı yârdan
 Hâlini ^ç arz eylemek ister varup sulţâna dil
- 6 Gülşene gül gelmemişdi bülbül-i şeydâ ile
 Cân virürdi ^ç âşık olmışdı ruḥ-ı cânâna dil
- 7 Başın ortaya koyup vehm itmeyüp bir kimseden
^ç Aşk meydânına bî-pervâ girer merdâne dil
- 8 Cân-ı şîrîni virürseñ gam degül Ferhâd-vâr
 Virmiyeydüñ Sebziyâ ol ḥusrev-i ḥûbâna dil

487 (S: 176a)

Fe^ç i lâ tün / Fe^ç i lâ tün / Fe^ç i lâ tün / Fe^ç i lün

- 1 Ol perîye olalı vâlih ü şeydâ ey dil
 Eyledüñ ḥalk-ı cihâna beni rüsvâ ey dil
- 2 Nice ^ç aql u nice tâḳat nice şabr ile qarâr
 Hûblar cân u dilüm eyledi yağma ey dil
- 3 Nice kerre saña hercâ'î güzel sevme didüm
 Koymaduñ gûşuña bu pendü[mi] aşlâ ey dil
- 4 Tek тұrurken getürürsin güzele ^ç âşık olup
 Cânuma bunca belâ başuma ğavġâ ey dil
- 5 Şehr dilberlerini sevdüñ uyup gözlerüñe
 Eyledüñ Sebzî-i şûrîdeyi şeydâ ey dil

488 (S: 176a)

Fâ^ç i lâ tün / Fâ^ç i lâ tün / Fâ^ç i lâ tün / Fâ^ç i lün

- 1 Şoḥbete geldi yine ^ç ayş itmege rindâne gül
 Oldı câm-ı ğoncadan bülbül gibi mestâne gül

- 2 Kim işitse dilbere karşı bu âh u zârımı
Dir getürmiş bülbül-i şûrîdesin efgâna gül
- 3 Başlar üzere yirüñ var gördiler ey gonca-leb
Anuñ için didiler sen husrev-i hûbâna gül
- 4 Ahker-i nâr-ı belâ olup yakar ‘âşıkları
Tağsa nâz ile kaçan kim başına cânâne gül
- 5 Allar al eylemezdi câmesini âl ile
Öldürüp bülbüllerini girmeseydi kana gül

489 (S: 176b)

Fâ‘ i lâ tün / Fâ‘ i lâ tün / Fâ‘ i lâ tün / Fâ‘ i lün

- 1 Sâkiyâ beñzer pür olmuş bâde ile câma gül
Virdi hâlet meclis-i rind dürd-âşâma gül
- 2 H‘âb gelmez çeşmüme feryâd u zâruñdan diyü
Bülbül-i şûrîdesiyle eyledi hengâme gül
- 3 Leblerüñ üzre n’ola olsa bu hadd-i âteşin
Yaraşur gâyetde sâkî bâde-i gül-fâma gül
- 4 Gonca lebler ayağı elden kımazlar bir nefes
‘Ays u nûş için gelüpdür diyü bu eyyâma gül
- 5 Sebziyâ hâz eylemez yokdur ruğ-ı cânânedan
Hoş gelür gülzâr-ı dehr içinde hâş u ‘âma gül

490 (A: 31b)

Fâ‘ i lâ tün / Fâ‘ i lâ tün / Fâ‘ i lün

- 1 Eyleyelden kaşlaruñ dilde hayâl
Hasretinden cismümüz oldu hilâl
- 2 Hâl-i müşgînüñ lebünde dir gören
Teşne olan kevşere düşmüş belâl

- 3 Tâ ölince yâr ‘aşkıında beni
İtmesün zâ’il Hüdâ-yı lâ-yezâl
- 4 Pâdişâhında bulunmaz ‘âlemüñ
Sende olan bu kadar câh u celâl
- 5 Tîğ-ı hecrüñ kanımı dökdi dirîğ
Vaşluña irmek muhâl oldu muhâl
- 6 Nev-ruhıñı vech-i bâñuñda gören
Didi budur âfitâb-ı bî-zevâl
- 7 Şi‘r oldur Hüsrev-i Câmî gibi
Vire Sebzî diñlene vecd ü hâl

491 (A: 31b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Şehîrler gülsitânında gül-i ra‘ nâdur İstanbul
Kâlâtâ Üsküdar gibi degül zîbâdur İstanbul
- 2 Bir olmuş hûrî vü gılmânlar ile kaşr-ı cennetdür
Letâfet-kânı ğarrâlar ile ğarrâdur İstanbul
- 3 Getürsüñ ayağı deryâ yüzini eylesek seyrân
Ġam u ğuşşa olur zâ’il ferağ-efzâdur İstanbul
- 4 Haleble Mısrı vü Şâm’ı temâşâ eyleyenler dir
Şehîrler kalmadı seyr eyledük a‘ lâdur İstanbul

Harfû’l-Mîm

492 (P: 90b, S: 172a)

Fe‘ i lâ tün / Fe‘ i lâ tün / Fe‘ i lâ tün / Fe‘ i lün

- 1 ‘Aşk-ı yâr ile dili bî-ser ü sâ mân buldum
Zülfî sevdâsı ile zâr u perîşân buldum

- 2 Nâ-tüvân olmuş idim derd ü firâkuñla şehâ
Şerbet-i la‘li- lebûñe iricek cân buldum
- 3 Beñzer ağzuñâ diyü bâd-ı şabâ çâk itmiş
Goncanuñ ağzını gülşende tolu kıan buldum
- 4 Göricek külbe-i târı kim içinde yârı
Zulmet içre şanasın çeşme-i hayvân buldum
- 5 Açılup gül gibi şâd u ferağ olsam yiridür
Bâğ-ı ‘âlemde bugün bir gül-i ħandân buldum
- 6 ‘Aşk menzillerini añlama ġâfil şûfî
Nice irdüm diyeni vâlih ü hayrân buldum
- 7 Nice fermân-ı revân-bağşına cân virmiyeyin
Sebziyâ ol şehi dil tahtına sultân buldum

493 (P: 90b, S; 172b, M: 44a)

Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lün

- 1 Nice bir ey yüzi gül bülbül gibi nâlân olam
Vaqtidür şimden girü kim ġonca-veş ħandân olam
- 2 Gül yüzüñ üzre niçün itdüñ perîşân sünbülüñ
İstemezsiñ çün beni âşüfte vü hayrân olam
- 3 Ola il her sebz-i ħaţtuñ vaşlı ile şâd-mân
Heerde ebr-i bahârî gibi ben giryân olam
- 4 Ol meh-i nâ-mihr-bânuñ düşüben sevdâsına
Nice bir çarğ-ı felek-veş zâr u ser-gerdân olam
- 5 Ol şacı Leylî yolında terk idüp ‘aql u ħired
ġayetî Mecnûn-şifât ben bî-ser ü sâ mân olam
- 6 Gerçi almışdur kıoyun kıurban için ol yüzi ‘îd
Ĥimmet eyleñ döstlar aña ki ben kıurbân olam

- 7 Sebziyâ taḥsîn idüp kimse Zâhîr olmaz baña
Ger faşâḥat taḥt-gâhında bugün Ḥassân olam

494 (P: 91a, S: 172b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Kankı yârûñ ki irüp vaşlına ḥandân oldum
Hecrine sonra düşüp derd ile giryân oldum
- 2 Tevbe eylemiş idüm içmemege câm-ı şarâb
İrdi gül mevsimi ol söze peşîmân oldum
- 3 Allâh Allâh ne ‘aceb âfet olur deyr içre
Naḫşına ol şanemüñ cân ile ḥayrân oldum
- 4 İrişince o boyı servüñ ayağı tozına
Seyl-i eşküm gibi çok yirlere gâltân oldum
- 5 Düşeli ‘aşkına ol lâle-ruḥ u ḡonca-lebüñ
Ġamdan âzâd oluben başuma sultân oldum
- 6 Bu ümîde ki yüzüm üstine kıya kâdemîn
Reh-i kûyında anuñ ḥâk ile yeksân oldum
- 7 Sebziyâ dil vireli zülfine ol mehrûnuñ
‘Aqlımı cem‘ idemem şöyle perîşân oldum

495 (P: 91a, S: 173a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Bir saçı leylîye ey dil yine mecnûn oldum
Vâdî-i ‘aşka düşüp sâ’ir-i hâmûn oldum
- 2 Dilberüñ la‘li ile çeşmine cân virdi diyü
Şimdi dillerde ben efsâne vü efsûn oldum

- 3 Ğamze-i çeşm-i siyâhını süzüp nâz idicek
Ol perî hüsne biñ cân ile meftûn oldum
- 4 Her kişi yârı ile zevk ü şafâda ey dil
Ben fıraķına düşüp derd ile maḥzûn oldum
- 5 Bâğ-ı hüsn içre görelden ḳad-i cânânı revân
Sebziyâ ‘âşık olup mâ’il-i mevzûn oldum

496 (P: 91b, S: 173a, M: 44b)

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

- 1 Lâle-ḥadlerle geliñ seyr-i gülistân idelüm
Nice bir bağrımızı gonca gibi ḳan idelüm
- 2 Tâb-ı meyden gözüñ aç sâķî yüzinde ey dil
Gûne gûne açılan gülleri seyrân idelüm
- 3 Gül gibi câm-ı lebi şevķına ol lâle-ruḥuñ
Mest olup meykedede çâķ-i girîbân idelüm
- 4 Ḥastedür ol gözi şehlâ güzelüñ şıḥḥatine
Gûsfend-i dil ü cânumuzı ḳurbân idelüm
- 5 Güle ḳan ağladalum lâle-ruḥuñ reşki ile
Añup esrâr-ı lebüñ goncayı ḥayrân idelüm
- 6 Kûyuñuñ dâr-ı şifâsında görüp ḥaste dili
Dimedüñ raḥm idüben derdine dermân idelüm
- 7 Ḥaṭṭ-ı sebzi o gülüñ tâze vü ter olmağ-ı-çün
Sebziyâ gözlerimiz yaşını bârân idelüm

497 (P: 91b, S: 173b)

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

- 1 Dün gice saña olaldan beru ey meh naḳarum
Od yaḳar başına çarḥuñ benüm âh-ı seḥerüm

2 Öldürürdi geçübey oğlarıñ ey kaçları yâ
Dâğlar olmasa sînemde eger kim siperüm

3 Nice cân virdigümi pîrehenüñ bûyından
Alasın ey yüzi gül bâd-ı şabâdan haberüm

4 Şunsa idüñ bir iki câmı bu ben maḥmûra
Sâkiyâ def^ç-i ḥalâş olur idi derd-i serüm

5 Kimse yâd eylemez oldu unutup Mecnûn'ı
Vâdî-i 'aşka düşelden berü Sebzi güzêrüm

498 (P: 91b, S: 173b, M: 44b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

1 Zülfî sevdâsında bu 'ömr-i dırâzumdan benüm
Bir nevâzişdür murâd ol dil-nüvâzumdan benüm

2 Şûfî niçün incinür bilsem güzeller sevmeden
Kime ne ey dil bu 'aşk-ı pâk-bâzumdan benüm

3 Yâr işiginden sürüp yaşum gibi aşıtdılar
Bilmezem ne gördiler rûy-ı niyâzumdan benüm

4 Şem^ç-i bezmi görüben yanar mıdum pervâne-vâr
Ḳaddi olmasa nümûne serv-i nâzumdan benüm

5 Sebziyâ ol 'âşıkam bezm-i belâ içinde kim
Kimse ḳalmaz yanmadık sûz u güdâzumdan benüm

499 (P: 92a, S: 173b, M: 45a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1 Çıkınca nâz ile evden seher ol gül-beden gördüm
Fiğâna başladı bülbül gibi anı seven gördüm

- 2 Seni ben ol lebi şîrîn yolında ey delü göñlüm
 azar am-ı tîşeyle kûh-ı derdi Kûh-ken gördüm
- 3 adûñle ‘ârîzuñ torusı budur ey lebi onca
 Güzellik ûlsitânı içre serv ü yâsemen gördüm
- 4 N’ola gömgök delü olursa ‘âlem ey bahâr-ı hûsn
 Yetişmiş ‘ârîzuñ bâında bir tâze çemen gördüm
- 5 Şehîd olduñ gibi ‘aşında ol gül yüzlü dildâruñ
 Seni ben lâle gibi Sebziyâ hûnîn-kefen gördüm

500 (P: 92a, S: 174a, M: 45a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Bugün çar-ı melâatde ‘aceb meh-pâreler gördüm
 Ki anlar reşki ile kendüni meh pâreler gördüm
- 2 Semend-i sire binmişler idüp îsûların amçı
 İderler mekri alka gözleri sehhâreler gördüm
- 3 Tabîbüm bulmayup derdüme çâre çâresiz olup
 Dimiş kim görmedüm böyle nice bî-çâreler gördüm
- 4 Hemân şanma seni ol leylî zülfinden olan mecnûn
 Gezer vâdî-i ‘aş içre dilâ âvâreler gördüm
- 5 Didüm devlet apusıdur açıldı sîneden Sebzî
 N’idem kim ol aşı yânuñ oından yaralar gördüm

501 (P: 92b, S: 174a, M: 45a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Cihânı bir meşelin görmemiş bir nev-cüvân gördüm
 Gözini ‘aynı ile fitne-i âır zamân gördüm
- 2 Lebi şîrînînuñ bir bûsesin ol çeşme-i cânûñ
 Mesî ü Hızır aı-çün hayât-ı câvidân gördüm

3 Emîn olmağa dünyânuñ ğamından şübhesiz sâķî
Bugün meyĥânenüñ ben ğüşesin dârü'l-emân gördüm

4 Seni ey ĥusrev-i ĥûbân-ı ‘âlem ĥüsn şehrinde
Şalınur şîve vü nâz ile şâh-ı kâm-rân gördüm

5 Gül ü gülzârına bakup şaķın dil bağlama dehrüñ
Bahârına ulaşmış Sebziyâ anı ĥazân gördüm

502 (P: 92b, S: 176b, M: 45b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1 Velâyetde nazîri yok bugün bir bî-bedel gördüm
Güzeller arasında cümleden anı güzel gördüm

2 Çıkardı âstîninden münevver kıldı âfâķı
Yed-i beyzâ-yı Mûsî gibi ben anda bir el gördüm

3 Göreydi çekdüğüm derd ü belâyı Kays-ı pür-sevdâ
Belâ iķlîmine şâh olmağa derdi maĥal gördüm

4 Girîbân-çâķ olursam şubĥ-ı şâdık gibi tañ mıdur
Cebîniñde hüveydâ berķ urur mihr-i ezel gördüm

5 Ölem irişmiyem dirdüm ümîdüm bâĝına Sebzi
Bi-ĥamdi’llâh ki ölmeden nigârı der-baĝal gördüm

503 (P: 92b, S: 174b, M: 45b)

Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lün

1 Nice bir dehrüñ ğamından her zamân nâ-şâd olam
Vaķtidür sâķî getür câmı ki bir dem şâd olam

2 Şâķibinden bendeler âzâd olıcaķ ĥazır ıder
Sen efendiden bu göñlüm istemez âzâd olam

502. gazelin varak eksikliğinden dolayı S nüshasında sadece 1. beyti bulunmaktadır.

- 3 Ğamzeden ħançer çeküp dilber dimiş biñ hıışm ile
Raħm idem mi bendeye ben bir şeh-i bî-dâd olam
- 4 İsterem bir lebleri şîrîn ğamıyla cân virem
Bî-sütûn-ı ‘aşk içinde bende bir Ferhâd olam
- 5 Gerçi Sebzî bendeñi sürdün ħapuçdan yad idüp
Olmasun ol gün ki şâhum ħâtıruñdan yâd olam

504 (P: 93a, S: 175b, M: 45b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Gelüp külbem müşerref eyledi ol mâh-ı tâbânım
Tulû‘ itdi sa‘ âdet maṭla‘ ından mihr-i raḥşânım
- 2 Du‘ â ile kılmış gerçi ihyâ mürdeyi ‘Îsâ
Nice cânlar bağışlar ‘âşıķa sögdükçe cânânım
- 3 Düşüp yâruñ firâķına eger kim böyle ağlarsa
Vücûdum mülkini ğarķa virür bu çeşm-i giryânım
- 4 Giderdi bilmezem n’itdi tenümden tâb u dilden hûş
‘Aceb mekr ü füsûn itdi benüm ol çeşm-i fettânım
- 5 Dilün ben bende-i fermânı oldum ‘aşķ-ı dilberden
Ferâğat eylemek olurdı zâhid geçe fermânım
- 6 Gedâ diyü iñen ṭa‘ n eyleme ey ḥ‘âce ḳarşumda
Benüm zerrîn-küleḥ par par yanar her şeb bir oğlanım
- 7 Ruḥuñ devrinde dir Sebzî çeküp el lâle vü gülden
Olur mı sünbülün bûyı gibi ey ḥaṭṭ-ı reyḥânım

505 (P: 93a, S: 175b, M: 46a, G: 319b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Dün gice meclisde ey ğonca seni yâd eyledüm
Bülbül-âsâ şad-hezârân âh u feryâd eyledüm

- 2 Gül yüzüñ yâdına ğamdan ‘azm idüp büt-hâneye
Anda olan şûret ile gönümü şâd eyledüm
- 3 Dâmenüñe irişe diyü ğubârum bâd ile
Ol ümîde hâne-i cismümi berbâd eyledüm
- 4 Şan‘at ile şişe-i çarhı deler ilmez geçer
Tîr-i âh-ı dil-şikâfı şöyle üstâd eyledüm
- 5 Kayd-ı tenden kurtılup uçmak diler gördüm hemân
Murg-ı rûhum bu kafes bendinden âzâd eyledüm
- 6 Ne kadar seng-i cefâ urdıysa ol meh şaklayup
Kûy-ı ‘aşk içre varup bir hâne bünyâd eyledüm
- 7 Mürşid-i halkum diyü şeyhü’l-ecell olanlaruñ
Nicesin Sebzî tarîk-i ‘aşka irşâd eyledüm

506 (P: 93b, S: 175b, M: 46a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Düşüp kûh-ı gama çıkmazdı göge âh u feryâdum
Dise şîrîn-lebiyle bir keret hâlûñ ne Ferhâd’um
- 2 Düşerler bendeler pâyına sâye gibi ey gönüm
Şalınsa gülşen içinde benüm ol serv-i âzâdum
- 3 Terahhüm eyleye şâyed kerem kıl lutf u ihsân it
Gel ey nâle irişdür gûş-ı yâra âh u feryâdum
- 4 İden ‘adl ile dâd itmekligi şimden girü pîşe
Yeter zulm eyledüñ ben kuluña ey şâh-ı bî-dâdum
- 5 Hemân şanma beni dîvâne itdi Sebzî ‘âlemde
Nice ‘âkılları dîvâne itdi ol perî-zâdum

507 (P: 93b, S: 176a)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Kûy-ı yârı gelün maḳâm idelüm
Nice bir meyl-i neng ü nâm idelüm
- 2 Yüzine öykinürse bedr-i tamâm
Biz anuñ işini tamâm idelüm
- 3 Himmet itmek içün o şâh-ı cihân
Ḳulluğında biz ihtimâm idelüm
- 4 La ‘l-i cânâne yâdına sâḳî
Rûz u şeb ‘ayşumuz müdâm idelüm
- 5 Kim ḥaḳâret göziyle kılsa nazar
Sebzî biz aña ihtirâm idelüm

508 (P: 94a, S: 176a, M: 46b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Olaldan mekr-i ḳaşuñla begüm ser-fitne-i ‘âlem
Gelür ta‘lîm alur senden cihân sâḥirleri her dem
- 2 Dürüst olmaz namâzı secde itmezse görüp ‘uşşâḳ
Cemâlün Ka‘be’si ḥaḳḳı ḳaşuñ mihrâbına ḳiblem
- 3 Şu deñlü ḥatṭ idüpdür tîğ-ı ğamzeñ yara senden dil
Ṭabîbâ zaḥmına merhem ḳosañ aña gelür derhem
- 4 Ḥatı geldi diyü yâruñ ne eylersin gönül efgân
Cihânda var mıdır bir dem şoñunda olmaya mâtem
- 5 Görüben ey perî ḳad ü dehân u zülf-âşûbuñ
Revân cân virmeyüp aña nice itsün dil-i âdem
- 6 Demidür ḥâl-i zârum yâd idüben ḳanlar ağlarsam
Cihânda nâleden ğayrı baña bir kimse yok hem-dem

- 7 Ebed Beytü'l-ḥarâmı yâd idüp meyl eylemezdüm hîç
Ḥarîm-i bâğ-ı kûyına olaydum Sebziyâ maḥrem

509 (P: 94a, S: 176b, M: 46b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Yeter itdürdüñ ey ğonca baña feryâd u zâr öldüm
Figâna kalmadı tâḫat meded ey gül-‘ izâr öldüm
- 2 Görüp raḥm itmedüñ ğam bisterinde ḥâlüm ey ğonca
Gün oldu bir degül ben ḥaste derdüñle hezâr öldüm
- 3 N’ola sünbül gibi mâtem libâsın giyse ‘âşıklar
Siyeh zülfüñ gibi ser-geşte oldum bî-ḫarâr öldüm
- 4 Gelüp tîğ-ı ecel cânını aldı diyü zañ itmeñ
Baña bir ğamze itdi nâz ile ol ğamze-kâr öldüm
- 5 İrişdür cânuma bir iki sâğar sâḫiyâ luṭf it
Leb-i la‘ lünle mest olup seḫer-geh pür-ḫumâr öldüm
- 6 Kaşuñla ‘arz-ı ḥüsn idüp süzüp çeşm-i siyâhuñı
Niğâh itdükde cân teslîm idüp ey şîve-kâr öldüm
- 7 Görüp ol şâh-ı ḥûn-rîzi libâsın al ile Sebzî
Geçüp şabr u ḫarârumdan hemân bî-iḫtiyâr öldüm

510 (P: 94b, S: 176b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Ṭabîbüm derdüñe düşdüm baña dermân ide derdüm
Didüm mi kim saña günden güne artur benüm derdüm
- 2 Görinen zerreler şanma seḫer ḫurşîd ile ey meh
Ġubâr oldum reh-i ‘aşkuñda irdi göklere gerdüm
- 3 Temâşâ ideyin bir laḫza dur ḥüsn-i ziyâ-baḫşuñ
Gözüm yaşı gibi dûr olma ṭur ey dîde-i merdüm

4 İrişmesün bahâr haddüñe dir iseñ hazân hergiz
Şağın germ olma hüsñüñe irer bir gün dem-i serdüm

5 Delîl isterse ‘ aşkına aña ol mâh-ı bî-hemtâ
Gözüm yaşı ile şâhid yiter Sebzî ruḥ-ı zerdüm

511 (P: 94b, M: 47a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

1 Nice gündür ol meh-i nâ-mihr-bânı görmedüm
Cüst ü cû itdüm zemîn ü âsumânı görmedüm

2 Vaşlını yârũñ zamân ile görürsin didiler
Geçdi ‘ ömrüm fûrkat ile ol zamânı görmedüm

3 Sen var iken pâdişâhum ben cihânı n’eyleyem
Gözüm açdum ben seni gördüm cihânı görmedüm

4 Bu cihândur âdem olan şâd olur gâhî melûl
Miḥneti gördüm şu deñlü şâd-mânî görmedüm

5 Âh öldüm Sebzîyâ dildârı görmiş kimse yok
Şordum ise her kime dir kim ben anı görmedüm

512 (P: 95a, M: 47a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

1 Nice bir bu künbed-i deyr-i fenâyı gözlerüm
Ey gönül şimden girü bir meh-likâyı gözlerüm

2 Gözledüm zâhid sözün virdi küdüret göñlüme
Sâḳiyâ şimden girü câm-ı şafâyı gözlerüm

3 Cevrine cân virirüm yâr-ı vefâ-dârum diyü
Şanma ‘ âşıklarını mihr ü vefâyı gözlerüm

4 Kânlu yaşımdan ne var kılsam cihânı lâle-zâr
Gül gibi ol gonca-i gül-gûn-ḳabâyı gözlerüm

5 Ey Muḥammed ümmeti cân u cihândan geçmişem
Gözlerüm nûrı ḥabîbüm Muştafâ'yı gözlerüm

6 Sebziyâ budur murâdum kâkül-i cânâneden
Çın seher ire diyü bâd-ı şabâyı gözlerüm

513 (P: 95a, M: 47a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1 Şeb-i fûrkatde kaldum rûz-ı vaşla ırgür Allâh'um
Baña raḥm eylemez gün gibi yakdı ol yüzi mâhum

2 Beni vaşl-ı nigâra ırgürüp şâd itmedi bir dem
Felek başına odlar yaksa tañ mı âteş-i âhum

3 Cihân halkını uyutmaz gice bir şubḥa dek zârum
Aña şâhid degül midür şehâ âh-ı seher-gâhum

4 Gözüm yaşına bak gör rûy-ı zerdüm ḥâlimi aña
Yeter cevır ü cefâlar eyledüñ ben kuluña şâhum

5 N'ola küh-sâra düşsem lâle gibi ey yüzi gülzâr
Baña tağ üsti bâğ olur gamuñdan çünki hem-râhum

6 Dimişsin mest olup Sebzi şorar la' l-i lebüm her dem
Benüm v'allâhi ey mehrû bu işden yokdur âgâhum

514 (P: 95b, M: 47b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1 Mu'anber zülfine müşg-i Hıtâ didüm ḥaṭâ itdüm
Bu ne yüz karasıdur sehv idüp ben mübtelâ itdüm

2 Beni taşlarla katl itdüñ o sengîn-dil nigâr niçün
Uyup şeydâ dile kendü elümle ben baña itdüm

3 Görüp ol goncanuñ gülşende ḥadd ü kıdd ü refâtârın
Çeküp pîrâhen-i şabr u qarârumı kabâ itdüm

- 4 Sipâhî beg yigitler arasında ey gözi âfet
Görince sen güzeller şâhını medh ü şenâ itdüm
- 5 Hâzer eyle belâdur diyeli bâlâ-yı dildâra
‘ Acebdür Sebziyâ günden güne meyl-i belâ itdüm

515 (P: 95b, S: 177a, M: 47b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 İtme ben ‘âşıkûña cevır ü cefâ Muşlıcığum
Luţf idüp eyleyügör mihr ü vefâ Muşlıcığum
- 2 Kim durur Ka‘be-i vaşluña irüp eylemeye
Saña biñ cân ile cânını fedâ Muşlıcığum
- 3 Tîğ-ı hecrüñ cigerüm yaralayup ide helâk
Vaşluñı itmez iseñ baña ‘aşa Muşlıcığum
- 4 Ehline şarf idegör luţf idüben itme dirîğ
Virmiş iken saña bu hüsni Hudâ Muşlıcığım
- 5 Kâdre irsem dir idüm ‘îd-ı vişâlûñe irüp
Sîne-ber-sîne ola Sebzî saña Muşlıcığum

516 (P: 95b, S: 177a, M: 47b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 İnledür ney gibi sînemde her dem sâzdur gönülüm
Uyup kânûn-ı ‘aşka çeng ile dem-sâzdur gönülüm
- 2 Başını ortaya koyup ‘adûların hâzer itmez
Bugün meydân-ı ‘aşk içre ‘aceb ser-bâzdur gönülüm
- 3 Firâkuñdan şikâyet eyleyüp vaşluñ diler iller
Belâ çekmekde hecrüñde benüm mümtâzdur gönülüm
- 4 Ne hâletdür baña ‘aşk içre ey ‘âşık beyân eyle
Cefâyâ cân virür cânım esîr-i nâzdur gönülüm

515. gazelin S nüshasında varak eksikliğinden dolayı 4 ve 5. beyitleri bulunmaktadır.

- 5 Vişâli murgını yâruñ n'ola şayd eylese Sebzî
Hümâ-yı kuds ile her demde hem-pervâzdur gönülüm

517 (P: 96a, S: 177a)

Fe 'i lâ tün / Me fâ 'i lün / Fe 'i lün

- 1 Âh çeşm-i siyâhum İbrâhîm
Yüzi gün alnı mâhum İbrâhîm
- 2 Şuhuf 'aşkuñ haqı-çün anlama kec
Togrudur saña râhum İbrâhîm
- 3 Der ü divâr var mı şehr içre
Yazmıyam âh şâhum İbrâhîm
- 4 Kaşları kıble-i dil ü cânum
İşigi secde-gâhum İbrâhîm
- 5 Sebzî'ye cevır kılma gel hâzer it
Tâzesin alma âhum İbrâhîm

518 (P: 96a, S: 177a, M: 48a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Nev-bahâr oldı gel ey sâkî kadeh-nûş idelüm
Elem ü miñnet-i eyyâmı ferâmûş idelüm
- 2 Câm-ı la'liyle nigâruñ oluben 'âşık-ı mest
Hüm-ı mey gibi dilâ meykedede cûş idelüm
- 3 Her kimi görse ider gözleri mest ü rüsvây
Didiler miydi ki biz 'âlemi medhûş idelüm
- 4 Gül yüzüñ şevkına gel gülşene ey gönca-dehen
Nağmeler eyleyüben bülbüli hâmûş idelüm

1b- miñnet-i eyyâmı / miñnet ü eyyâmı S

4a- ey gönca-dehen / ey mâh göre S

- 5 Dilberüñ vaşlı virür câna hayât-ı tâze
Çekelüm sînemize Sebzî der-âgûş idelüm

519 (P: 96b, S: 178a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Yâr ağyâr ile yâr oldı ne tedbîr idelüm
Nâme-i hecrde derd ü ğamı taḥrîr idelüm

- 2 Ol perî ‘ aşkına divâne olursa dil ü cân
Başımız ikisinüñ pâyına zencîr idelüm

- 3 Göre şermende ola cümle cihân naḳḳâşı
Şûretüñ naḳşını dil levḫine taṣvîr idelüm

- 4 Fitneye bâ‘ iş ü ğavġaya ‘ alâmet idügin
Ḥaṭṭuñ âyetini ‘ âleme tefsîr idelüm

- 5 Dehen-i yâra şeker kendüyi beñzetdügi-çün
Sebzîyâ taġıdalum kellesin el bir idelüm

520 (P: 96b, S: 178b)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Ol gün kanı ki bende-i müşġîn-kemend olam
Sürem ayaġına yüzümi müstemend olam

- 2 Alçaḳ ola mı pâye-i ḳadrüm zamânede
Ey bâġbân mâ’il-i serv-i bülend olam

- 3 Ser-rişte-i murâduma ol dem irer elüm
Bu zülf-i ser-keşüñe senüñ pâ-y-bend olam

- 4 Ḳılmayasın lebüñle ‘ ilâc ey ṭabîb-i cân
Ġam bisterinde ḥaste yatur derd-mend olam

- 5 Bir kimse tâ ki irmiye Sebzî hayâline
Nazmumda isterem ki Kemâl-i Ḥocend olam

521 (P: 96b, S: 178b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Bir perîye yine ben ‘âşık-ı şeydâ oldum
İçüben ‘aşkı meyın ‘âleme rüsvâ oldum
- 2 Bâgbânâ kad-i cânâneye meyl eyleyeli
Mişli yok sidre haķı himmet-i a‘lâ oldum
- 3 Leblerüñ ‘aksini peymânede seyr eyleyeli
Küp düşüp meykedeye mâ’il-i şahbâ oldum
- 4 Kays’a ta‘n eyler idüm Leylî’yi sevdügi içün
Bende Mecnûn-şıfat sâ’ir-i şahrâ oldum
- 5 Sebziyâ kimse nazîre diyemez sözlerüme
Ben Necâtî gibi bir şâ ‘ir-i ğarrâ oldum

522 (P: 97a, S: 178b)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Gül gibi isterem yaķası çâk çâk olam
Olam yoluñda ‘aşķ ile bî-vehm ü bâk olam
- 2 Lâyık mıdur ki nâz ide yolında dilberüñ
Ey dil yüzüme başmaya pâyını hâk olam
- 3 Pervâne kılmasun benüm ile mübâhâşe
Leyl ü nehâr ‘aşķ odına sûz-nâk olam
- 4 Ben haste isterem ki vişâlüñe irmeyüp
Tîĝ-ı firâķuñ ile hemîşe helâk olam
- 5 Kılısam şafâ nazar n’ola rûy-ı münîrine
Sebzî mişâl-i âyine bir ‘aşķı pâk olam

523 (P: 97b, S: 180a, M: 48b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Gelürken şîve vü nâz ile ol cânânı seyr itdüm
Alındum ânına anuñ o dem kim anı seyr itdüm
- 2 Düşelden ol gülüñ zülfîyle hattına dil ü cânım
Varup gülzâr içinde sünbül ü reyhânı seyr itdüm
- 3 Teraḥḥum itmeyüp ol çeşm-i ḥûn-rîziyle ‘uşşâkı
Helâk iden bugün ol âfet-i devrânı seyr itdüm
- 4 Güzeller çevre almış hâle gibi ol yüzi şemsi
Nücûm içre şanasın bir meh-i tâbânı seyr itdüm
- 5 Beni öldürmege kaşd itdügin fehmi eyledüm tîḡı
Ne dem kim Sebziyâ ol gözleri mestânı seyr itdüm

524 (P: 97b, S: 180b)

Mef ‘û lü / Fâ ‘î lâ tün / Mef ‘û lü / Fâ ‘î lâ tün

- 1 Mihr-i ruḥuñdan alur nûrı çerâḡ-ı ‘âlem
Yaḡar çerâḡı andan gül gibi lâle her dem
- 2 Olsun mı sen perîye cân ile ‘âşık olan
Bu şîve ile nâza nice döyer bir âdem
- 3 Keyfiyyet-i cihânuñ zevkıyla öldi gitdi
Ḳomadı câmı elden bezm-i zamânede Cem
- 4 Her vuslatuñ firâkı vardur cihânda ey dil
Niteki sûr u bezmüñ olur şoñunda mâtem
- 5 Çekdüḡi ḡamları hep ol dem idüp ferâmûş
Ḥattı-ı nigârı görse Sebzî olurdu ḡurrem

525 (P: 98a, S: 180b, M: 49a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Kâmetüm ham idüp ol kâşî hilâlümdür benüm
İnce bili ‘ aşkına ölmek hayâlümdür benüm
- 2 Hâl-i Hindûsı Habeş’den geldi kûl oldu diyü
Her yaña âvâze-i hüsn-i Bilâl’ümdür benüm
- 3 Leblerüñ kevşer haķı-çün selsebîlün ‘ aynıdır
Ravza-i dilde kadün nazik nihâlümdür benüm
- 4 Sevdüğüm bildi günâh imiş kızup hışm eyledi
İşiginden dūr iden bildüm vebâlümdür benüm
- 5 Rûy-ı zerdümle gözüm yaşın görüp daħl eylemek
Mülk-i ‘ aşkuñ şâhıyam mâl u menâlümdür benüm
- 6 Naẓm içinde miḥnet ü cev̄r ü cefâ zıkr itdigüm
Kimsenün ḥâli degül bil ḥaşb-i ḥâlümdür benüm
- 7 Her bahâr oldukça gülzâr içine ḥumret viren
Sebziyâ güller degüldür eşk-i alumdur benüm

526 (P: 98a, S: 180b, M: 48b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Ayru olaldan berü gül yüzlü yârumdan benüm
Halk-ı ‘ âlem uyımazlar âh u zârumdan benüm
- 2 Şerḥ ide diller olup cev̄r ü cefâyı ḥaşre dek
Sebzeler baş ḳaldurup ḥâk-i mezârumdan benüm
- 3 Eyleyüp miḥrâb-ı secde eyler idüm dâ’imâ
Düşse bir na‘li semend-i şeh-süvârumdan benüm

4 Gülşen içre aḥker-i nâr-ı belâ idi baña
Gül nümûne olmasaydı gül-‘izârumdan benüm

5 Gülşen-i ‘âlemde budur istedüğüm her zamân
Dûr ola Sebzî ḥazân yili bahârumdan benüm

527 (P: 98b, M: 49a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Ḥaṭṭuñ ile ‘ârîzuñ cânâ bahârumdur benüm
Zülf ü rûyuñ nitekim leyl ü nehârumdur benüm

2 Mest-i lâ-ya‘ kıl düşüp bî-iḥtiyâr olmak müdâm
Dilberuñ la‘ li ğamında iḥtiyârumdur benüm

3 N’ola eylersem ḥayâl-i yâra cânum içre yir
Hem-nişînüm hem-demüm maḥbûb-ı yârumdur benüm

4 Sînem üzre gözlerüm yaşı degül ey gül-‘izâr
‘Aşk şahrâsında bitmiş lâle-zârumdur benüm

5 İ‘tibârüñ yok katında irmedük vaşla dimeñ
Hecri şemşîrinde ölmek i‘tibârumdur benüm

6 Sînede dâğ-ı kühenler kim görünür câ-be-câ
Her biri bir lâle-ruḥdan yâdigârdur benüm

7 Dürr-i nazmum gûşına itdi felekler gûş-vâr
‘Âlemi Sebzî dutan bu iştihârumdur benüm

528 (P: 98b, M: 49a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Râz-ı ‘aşkum ḥalk-ı ‘âlem tuymaya derdüm benüm
N’eyleyem fâş eyledi bu çihre-i zerdüm benüm

2 Şîve ile şol siyeh çeşmüñ süzüp itme nigâh
Nâzdan oldum helâk ey nâz-perverdüm benüm

- 3 İsterem ölmezden öñ devrân beni hâk itmesün
Könmasun âyine-i idrâküne gerdüm benüm
- 4 Sa‘y iderdüñ unudup derdüñ benüm dermânuma
Ey tabîb-i cân u dil fehm eyleseñ derdüm benüm
- 5 Sebziyâ gülzâr-ı ‘aşk içre hezârân ‘âşıkı
İñledür bülbül gibi ol ruğları verdüm benüm

529 (P: 99a, M: 49b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Leblerüñ şehd ü şekerden tatludur balum benüm
Dil meges gibi dutuldı n’olısar hâlüm benüm
- 2 Şanma Kâğıd-hânenüñ ırmağıdur olan revân
Eşk-i çeşmümdür saña ‘arz eyler ahvâlüm benüm
- 3 Yaşamı hecrüñ elinden olmadın idüp hâlâş
Vaşluña irmek durur ‘âlemde ikbâlüm benüm
- 4 Goncalar çâk-i girîbân eyleyüp kan ağladı
Gördi gülşende seni ey ruğları alum benüm
- 5 Sebzi’ye cânlar bağışlayup dönüp âl eyleyen
Ruğlarıñla leblerüñdür hey gülüm balum benüm

530 (P: 99a, M: 49b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Ol Mesîhâ-dem şanem kim la‘li cânumdur benüm
‘Aşkına ölmek hayât-ı câvidânumdur benüm
- 2 Âteş-i hasret nice yakduğunu şerh itmege
Her çıkan dilden zebâne bir zebânumdur benüm
- 3 Kâmeti refîâre geldükçe kıyâmet kıparan
Gülşen-i canda biten serv-i revânumdur benüm

- 4 Ol perîye kimse bilmezdi dilâ şeydâlıgum
Âh kim rüsvâ kılan âh u figânumdur benüm
- 5 Manşıbını kanı dünyânuñ göñülden ‘azl idüp
Künc-i ‘uzlet Sebziyâ şimdi mekânumdur benüm

531 (P: 99a, S: 174b, M: 50a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Zûlm ile bünyâd ideli ol şâh-ı bî-dâdum benüm
‘Âlemi tutdı dirîgâ âh u feryâdum benüm
- 2 Gûyiyâ bir şâh-ı güldür nâz ile reftâr ider
Şalını şalını gelse serv-i âzâdum benüm
- 3 N’ola her merd-i cüvânuñ pâyına sürsem yüzüm
Böyle ta‘lîm eyleyüpdür baña üstâdum benüm
- 4 Gördi ol şîrîn zebânım kûh-ı gamda çekdügüm
Dimedi rahm eyleyüp hâlûñ ne Ferhâd’um benüm
- 5 Her perî-rûnuñ olaldan vâlih ü şûrîdesi
‘Âlem içre Sebzî-i dîvânedür adum benüm

532 (P: 99a, S: 181a, M: 50a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Tâ gelelden ‘âleme zîbâyı gözler gözlerüm
Anuñ-içün cân virüp dünyâyı gözler gözlerüm
- 2 Dil virelden kâmet-i bâlâsına dilberlerüñ
Alçağa meyl eylemez bâlâyı gözler gözlerüm
- 3 Gözleri şeh-bâzı ile eyleye diyü şikâr
Bir gözi âhû içün şahrâyı gözler gözlerüm

1a- Zûlm ile / Zûlma S

1. beyit varak eksikliğinden dolayı S nüshasında yok.

- 4 Da‘ vet itme mescide zâhid bizi gavğâyı kı
Pür-hevâdur hâtırum zîbâyı gözler gözlerüm
- 5 Degme bir mehrûya dil virmez diyü ta‘n eylemeñ
Alçağa meyl eylemez a‘ lâı gözler gözlerüm
- 6 Lâle-veş dâğ urınup hûn-âbını dökse n’ola
Gül gibi ol gönca-i ra‘ nâyı gözler gözlerüm
- 7 Câı-ı la‘ linden haber virdüğü için Sebziyâ
Dem-be-dem meyhanede şahbâyı gözler gözlerüm

533 (P: 99b, S: 177b, M: 50a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Yoluñda ey saçı leylî vücûdum hâk-sâr itdüm
Düşüp bir ‘âleme Mecnûn gibi terk-i diyâr itdüm
- 2 Degüldür lâleler hâk-i mezârumdan olan peydâ
Şehîd-i hançer-i ‘aşkıı ‘âlemler âşikâr itdüm
- 3 Olur mı ihtiyâr ile kişı cândan cüdâ olmak
Fırâkı u hecrüñe cânâ zarûrî ihtiyâr itdüm
- 4 Tıyaldan ‘âşık olduğunu zülfiyle dehânına
‘Adûnuñ çeşmine mülk-i cihânı teng ü târ itdüm
- 5 Hâlel irişmeye bâd-ı belâdan hâne-i ‘aşka
Binâsın seng-i mihriyle şu denlü üstüvâr itdüm
- 6 Kıumaş-ı la‘ lüñe ney döşeyüben kanlu yaşumdan
O şeh ayağına dürr-i sirişkümi nişâr itdüm
- 7 Kıarârı yok cihân dilberlerinden eyleyüp ‘uzlet
Oturup Sebzi gibi künc-i miñnetde kıarâr itdüm

5. beyit der-kenar olarak yazılmış.

532. gazelde 5 ve 6. beyitlerin yeri S nüshasında değışik.

4b- teng ü tar / târ-mâr S

534 (P: 99b, S: 177b, M: 50b, T: 383a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Oldı ğammâz ey dirîğ olmadı sır-daşum benüm
Çıkısa gözden tañ mıdur iki gözüm yaşum benüm
- 2 Âsumân-ı ' izzet içre devlet-i sermed bulur
İşigün bâlîn iderse oñmaduk başum benüm
- 3 Deşt-i ğam-peymâ geçer Leylî yolında gerçi kim
Sezmezem Mecnûn ola iy dil ayakdaşum benüm
- 4 Düşdiler çâh-ı zenehdânına oldılar esîr
Yûsuf'ı seyr eyleyenler ey qarındaşum benüm
- 5 Tûtî gibi söyledükçe Sebziyâ dil hazz ider
Hatt-ı ser-sebziyle ol la' l-i şeker-pâşum benüm

535 (P: 100a, S: 178a, T: 399b)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Âteş-i ' aşkı beyân itmege açsam dehenüm
Yanar odlara o dem kim ki işitse sühanum
- 2 Bezme gel qarşumuza şem' gibi par par yan
Benüm ey serv-şad ü zer-küle ü sîm-tenüm
- 3 Öldürür yolına cânlar viren üftâdeleri
Bilmezem n'oldı suçum râh-ı maḥabbetde benüm
- 4 Eger öldürse gözün tîğ-ı cefâ ile beni
Deşt-i miḥnetde ola lâle-i ḥunîn kefenüm
- 5 Haṭı sevdâsı ile öldüğümü şerḥ eyler
Sebziyâ kabrümün üstinde biten her çemenüm

2a- Bezme gel qarşumuza şem' gibi / Bezme gel şem' gibi qarşumuza T

2b- sîm-tenüm / sîm-berüm S

536 (P: 100a, S: 178a, M: 51a, T: 404a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Tavâf-ı Ka‘be-i kûyuñ naşîb olsa baña kıble
Hużûr ile sürerdüm Merve haqqı-çün şafâ kıble
- 2 Cemâlûñ Ka‘be’dür kıble kaşuñdur çünki ‘uşşâka
Revâdur her kişi dirse saña a Ka‘be’m a kıble
- 3 Tavâf-ı Ka‘be’yi hâcılar eyler yılda bir kerre
Olur kûyuñ tavâfı günde biñ kerre baña kıble
- 4 Melekler Ka‘be-i kuyuñ tavâf eyler şafâsından
Görüp nûr-ı cemâlûñi iderler merhabâ kıble
- 5 Senüñ bu Ka‘be-i kûyuñ tavâf itmekde ‘âşıklar
Ne sa‘y ile iderlerse olur ehl-i şafâ kıble
- 6 Senüñ kûyuñda ‘âşıklar iderler cânını kurbân
Müyesser eylesün diyü vişâlûñi Hudâ kıble
- 7 Baş açuğ yalın ayak kûyuña ‘azm eyledi Sebzî
Şanasın Ka‘be’ye gitdi gedâ-yı bî-nevâ kıble

537 (P: 101a, S: 179b, M: 51b)

Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lün

- 1 Birliğe bitdi dirîgâ döstümle düşmenüm
Yiridür çıksa göge âh u figân u şîvenüm
- 2 Gün gibi burc-ı şerefden tâli‘üm yârı kılup
Olmadı bir mâh-rû ile müşerref meskenüm

2a- Cemâlûñ Ka‘be’dür kıble kaşuñdur çünki ‘uşşâka / Cemâlûñ Ka‘be’dür cânâ
kaşuñdur kıble ‘uşşâka T

3b- baña / edâ T

4. beyit T’de yok.

5. beyit T’de yok.

7b- gitdi / gider T

- 3 Âdemîdür şol-ķadar kûyuñ kilâbı gel diyü
Her birisi yüzüme bakup ķekerler dâmenüm
- 4 Da‘ vet itme seyr-i gülzâra beni ey bâgbân
Bülbül-i bâğ-ı belâyam dağlardur gülşenüm
- 5 Raħm idüben gözlerüm merdümeleri şu sepmese
Âteş-i dilden yanardı Sebziyâ pîrâhenüm

538 (P: 101a, S: 180a, M: 51b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Dilberi ağıâr ile yâr olmayınca bilmedüm
Ol güli ben hem-dem-i ħâr olmayınca bilmedüm
- 2 Sîne döğüp def gibi feryâd u zâruñ n’idüğün
Çeng-i ğamda ney gibi zâr olmayınca bilmedüm
- 3 Kâküli sevdâsına dil bağlayanlar ħâlini
Bend-i zülfine giriftâr olmayınca bilmedüm
- 4 Niceler âvâre olduğın ħabâb-ı mey gibi
Câm-ı la‘ line hevâ-dâr olmayınca bilmedüm
- 5 Bister-i ğamda yatan bîmâr derdin Sebziyâ
Gözleri siħriyle bîmâr olmayınca bilmedüm

539 (P: 101a, S: 180a, M: 52a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Gün yüzüñi gördüğüm gibi güzel şâhum benüm
Bendeñ oldum yılduzum sevdi seni mâhum benüm
- 2 Pâdişâhum gül yüzüñi görmesem bir dem senüñ
‘ Âlemi odlara yaķar âteş-i âhum benüm

- 3 Pâ-bürehne baş açuḡ abdâluñ olmazsam eger
Zü'l-feḡâr boynuma uğrasun ' Alî Şâh'um benüm
- 4 Görinen şanmañ şafaḡdur dâmen-i eflâkde
Çarḡa çıḡdı od bıraḡdı âteş-i âhum benüm
- 5 Şubḡ olunca her gice inletme Sebzî bendeñi
Saña te'sîr itmesün âh-ı seḡer-gâhum benüm

540 (P: 101b, S: 181a, M: 52a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Sevmişem bir âfet-i devrânı kimdür dimezem
Kesseler başum bedenden anı kimdür dimezem
- 2 Leblerin yâd eyleyüp ben bir ḡadeḡ-nûş itmedin
Mest iden ol gözleri mestânı kimdür dimezem
- 3 Yaḡuben eczâ-yı cismüm kül iderlerse eger
Gül gibi ol ḡonca-i ḡandânı kimdür dimezem
- 4 Ol ki deryâ-yı ḡamından hiç sâḡil görmedüm
Dökdi gözümdeñdür-i ḡalḡânı kimdür dimezem
- 5 Sebzîyâ ger eyleyeler başumı tenden cüdâ
Yolına cân virdüğüm cânânı kimdür dimezem

541 (P: 101b, S: 181a, M: 52a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Ey benüm sevgülüce şîvelü cânâneciḡim
Ruḡları gül lebi mül gözleri mestâneciḡim
- 2 Nice bir leylî-i zülfünde esîr ola ḡala
ḡurtar âzâd idüben bu dil-i divâneciḡim

P, S ve M nüshalarında 3b'de "Zü'l-feḡâruñ" şeklinde yazmasına rağmen vezinde fazlalığı sebep olmasından dolayı bu kelime, "Zü'l-feḡâr" şeklinde okunmuştur.

- 3 Bizüm ol t̤ali‘ ümüz var mıdur ey bedr-i münîr
Gün yüzüñ rûşen ide gûşe-i virâneciğim
- 4 Gûş-vâre yirine ‘arza kııl ey bâd-ı şabâ
Gûş-ı cânâneye bu gevher-i yek-dâneciğim
- 5 Sevdi bir Leylî-‘ izârı diyü Mecnûn gibi gör
Dâstân ola kamu ‘âleme efsâneciğim
- 6 Yiridür döne döne yansa şafâ bezminde
Şem‘-i ruhsârûña karşı dil-i pervâneciğim
- 7 Sebzi’yem lutf idüp ey şâh-ı kerem eyle kabûl
Bûse-i la‘ lûñ içün bir tolu peymâneciğim

542 (P: 102a, S: 181b, M: 52b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Görmek isterseñ eger ğurre-i ğarrâyı temâm
Gel beru seyr ide ebrû-yı dil-ârâyı temâm
- 2 Gâh olur hefte geçer ‘arza kıılur gün yüzünü
Cevr ider ‘âşıkına geh geçürür ayı temâm
- 3 Saña bu ğamze vü ebrûyı viren pâdişehüm
Yüri öldür mi didi götüri dünyâyı temâm
- 4 Dil hevâsına düşelden kad-i cânânelerüñ
Seyr ider murğ-ı hevâyî gibi bâlâyı temâm
- 5 Virmezin ayağınun toprağını Sebzi eger
Baña virürler ise mülket-i Dârâ’yı temâm

543 (P: 102a, S: 181b, M: 52b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Gitmege ‘azm itme ey yâr-ı dil-ârâmum benüm
Senden ayru yok durur bir lahza ârâmum benüm

- 2 Koyuben elden seg-i kûyuñ sifâlin içmeyem
Mâh-ı nevden eylese çarh-ı felek câmum benüm
- 3 Kûyuña beñzeldüm incinme kerem kıl cenneti
Kâmetüñ tûbâya ey serv-i gül-endâmum benüm
- 4 ‘Îd-gehde itmeseydüñ merhabâ ey gonca-leb
Yâsdan farh eylemezdi kimse bayrâmum benüm
- 5 Nağş olurdı hâtem-i devletde nâmum Sebziyâ
Sehv ile bir kez alaydı ağzına nâmum benüm

544 (P: 102a, S: 181b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Kânı ol gün ki dilâ ‘âşık-ı cânâne idüm
Dem-be-dem la‘l-i lebi yâdına mestâne idüm
- 2 Şem‘-i ruhsârını ‘arz itse idi meclisde
Bâl u per yağar idüm şevkına pervâne idüm
- 3 Zülfî zencîrini bend itmiş idi gerdenüme
Bir perî hüsnine biñ cân ile dîvâne idüm
- 4 Zâhidâ lebleri devrinde o çeşm-i şûhuñ
‘Ahd ü peymânı koyup tâlib-i peymâne idüm
- 5 Gelüben yanuma bir genc-i hüsn itmese şâd
‘Âleme bakmaz idüm sâkin-i vîrâne idüm
- 6 Sevdî bir saçları leylî leb-i şîrîni diyü
Kays u Ferhâd gibi ‘âleme efsâne idüm
- 7 Yâd idüp câm-ı lebin her güzelüñ şâm u seher
Sebziyâ hâk-nişîn-i der-i meyhanê idüm

545 (P: 102b, S: 182a, M: 52b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Her gice ol mâh işigi secde-gâhumdur benüm
Uyaran uyhûdan âh-ı şubh-gâhumdur benüm
- 2 Kânumı döksün gerek bağışlasun fermân anuñ
Kim ben anuñ bendesi ol pâdişâhumdur benüm
- 3 Şem‘ gibi başuma odlar yağan her gice âh
Sîm-ten bir serv-kað zerrîn-külâhumdur benüm
- 4 Mülk-i ‘ aşkuñ şâhıyam devr-i felekde husrevâ
Mihr ile meh altun üsküflü sipâhumdur benüm
- 5 Sezmezem kim başumı sağ u selâmet kırtaram
Uğrayan der-bend-i ‘ aşka çünkü râhumdur benüm
- 6 Ey gönül şermende olma cürm-i bî-pâyân için
‘ Âleme rahmet iden lutf-ı İlâhumdur benüm
- 7 Hañçer-i müjgânı maşşerde şehîd itdüğine
Kağrüm üzre söyleyen Sebzî giyâhumdur benüm

546 (P: 103a, S: 182a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Mümkün olmaz ki ben ol zülf-i hümayûnı görem
Ol lebi goncayı ol kâmet-i mevzûnı görem
- 2 Şanuram şûret-i hâlûme düşüpdür mir’ât
Derd ile girye ider ‘ aşık-ı maşzûnı görem
- 3 Beni öldürmege kasd itdüğini fehmi iderem
Arkasında kaçan ol câme-i gül-gûnî görem

4 Yâd idüp yârumı kan ağlayam öñünde revân
Rûz-ı maşşerde eger Vâmık u ‘Azrâ’yı görem

5 Sebzî dîdâr hâkı-çün akuben âb gibi
Düşerem ayağına ol kad-i mevzûnı görem

547 (P: 103a, S: 182b, M: 53a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Nice bir ‘aşk ile cânâ vâlih ü rüsvâ olam
Leblerüñ yâd itdügümce mâ’il-i şahbâ olam

2 Çün benüm peydâlığım yâr istemezmiş ey refîk
İsterem kûy-ı ‘adem içinde nâ-peydâ olam

3 Ol kaşı yâ okına sînem nişân kılsam ne var
‘Aşk meydânı içinde ben ki bî-pervâ olam

4 Çünkü düşdüm ol saçı Leylî nigâruñ ‘aşkına
Vahtidür Mecnûn gibi kim sâ’ir-i şahrâ olam

5 Çünkü meyl itmez baña ol gül-‘izâr u gonca-leb
Nice bir bülbül gibi âşüfte vü şeydâ olam

6 Bağbânâ nice iñlersin var iken kad-i yâr
Meyl idem mi serve ben bir himmeti a‘ lâ olam

7 Şol-kadar akıtdı yaş gözlerüm baır içre âh
İstedi Sebzî beni kim ğarkâ-i deryâ olam

548 (P: 103a, S: 182b, M: 53a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1 Gün gibi mihrümüzü yâra ‘ayân eyleyelüm
Âteş-i ‘aşkı nice dilde nihân eyleyelüm

2 Ey gönül menzil-i maşşûda revân irmek için
Ol kaşı yâ okına cânı nişân eyleyelüm

- 3 Ne durur vaşluñ içün sîm ü zer ey tâze cüvân
Nağd-i cânı reh-i ‘ aşkuñda revân eyleyelüm
- 4 Ten ü tenhâ bulup ağıyârı tamâm itmek idi
Furşat el virmiş iken anı hemân eyleyelüm
- 5 Sebziyâ var gelüben şâyed ide mihr ü vefâ
Cevr ü zulmını varup yâra beyân eyleyelüm

549 (P: 103b, M: 53b)

Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün

- 1 Gören dîvâne olur bir perîye mübtelâ oldum
Geçüp şabr u qarârımdan dil ü cândan cüdâ oldum
- 2 Helâk oldu vücûdum zevrağı girdâba düşdi âh
Ne günden kim senüñ baır-i ğamuña âşinâ oldum
- 3 Dir imişsin sezâdur ‘ aşık olanları öldürmek
Gel ey hûnî beni öldür ki ölmege sezâ oldum
- 4 Mürîd oldum irâdet eyleyüp meyḥâne pîrine
Anuñ-çün sâḫiyâ ben hem-dem-i bezm-i şafâ oldum
- 5 Devâ idüm dir idi ol ṭabîb-i cân unutdı âh
Ne çâre künc-i miḥnet içre Sebzî bî-devâ oldum

550 (P: 103b, M: 53b, G: 165b)

Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün

- 1 Olalı câmi‘ -i ḥüsn içre şehâ çeşmüñ imâm
Kaşlaruñ kıblesine secde ider cümle enâm
- 2 Teşne-dil olmasa idi leb-i cân-perverüñe
Sûre-i Kevşeri okur mıdı her gice imâm
- 3 Gün gibi şu‘ le virür miydi bütün dünyâya
Nûr almasa yüzüñden güzelüm bedr-i tamâm

- 4 Cür' a-veş saña nişâr itmez isem cân u dili
Bâde-i la' l-i lebûñ baña harâm ola harâm
- 5 Şanalar kopdı kıyâmet varalar hayrete halk
Kaçan ol serv-i sehî nâzla eylerse kıyâm
- 6 Âhıñı kâmcı idüp koma elüñden bir dem
Tevsen-i çarh-ı felek ey dil ola tâ saña râm
- 7 Ğam-ı dünyâdan eger ister iseñ Sebzî halâş
Oturup meykede küncinde müdâm eyle müdâm

551 (P: 104a)

Fe ' i lâ tün / Me fâ ' i lün / Fe ' i lün

- 1 Âsitânuñ olalı Beyt-i Harâm
Tavf ider ' aşıkuñ geyüp ihrâm
- 2 Kim ki nûş eyler ise câm-ı meyi
Cünbiş-i guşşadan bulur ârâm
- 3 Hañçer-i ğamzesini tîz eyler
Beni öldürmege gözüñ Behrâm
- 4 Gül hayâdan kızardı gördüğü dem
Seni gülşende ey semen-endâm
- 5 Dâğ-dâr ola mıydı ' âlemde
Bendeñ olmasa idi mâh-ı tamâm
- 6 Şunmayınca saña tolu şâkî
Mağdem oluben eyleme iğdâm
- 7 Olmadı pâdişâh-ı mülk-i şafâ
Cem gibi almıyan eline câm
- 8 Saña mihr itmeyene zerre kadar
Mübrem oluben eyleme ibrâm

- 9 Tuymamağa şitâ gamın Sebzî
Sâgaruñ elde tolu ola müdâm

552 (P: 104a, M: 54a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Sâkiyâ la‘ lüñ görelden ‘ âşık-ı peymâneym
Gice gündüz mest ü rüsvâ sâkin-i meyhâneym
- 2 Şem‘ -i vaşlına yanarsam şevk ile kimden ne bâk
Bâl ü per yakmağda ben pervâ yimez pervâneym
- 3 Zâhidâ men‘ idemezsin sen güzellerden beni
Olduğınca cân bedende tâlib-i cânâneym
- 4 Pâre pâre olmasun dirseñ zücâc-ı mey gibi
Zâhidâ şakla libâs-ı ‘ arzuñı mestâneym
- 5 Ol perî-rû vaşlına cân virmez isem Sebziyâ
Şöyle bil kim kendümi fehmi eylemez dîvâneym

553 (Ü: 171a)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü/ Fâ ‘i lün

- 1 Cevrüñ taşu eger gele ber-ser Kayacuğum
Eyler cihânda bendeñi server Kayacuğum
- 2 Taş başına ki kômaya taş işigüñe baş
İtmeye hâk-i kûyunı bister Kayacuğum
- 3 Raḥm eyle hâl-i zârına üftâde ‘ âşıkun
Ey ḳalbi taş u sînesi mermer Kayacuğum
- 4 Pertev şalarsa taşlara ey mâh gün yüzün
‘ Aks-i lebünle la‘ l ola mermer Kayacuğum
- 5 Ol şart ile ki olmaya âzâd Sebzi’yi
Yaz ḳulluğuna kâtib-i defter Kayacuğum

554 (S: 171a)

Mef'û lû / Fâ'î lâ tû / Me fâ'î lû / Fâ'î lûn

- 1 Ol mâh-pâreye nice mihr itmesün dilim
Müjgânı hançeri ile eyler dilim dilim
- 2 Şûrîdesi olur mıyıldum her perî-ruhuñ
Rûz-ı ezelde 'aşk ile yoğrılmasa gılım
- 3 Pervâne gibi döne döne olmayın helâk
Yağma firâk odına gel ey şem'-i maḥfilim
- 4 Meylüm olalıdan ḥam-ı ebrû-yı dilbere
Ḥam-geşte oldu derd ile doğrılmadı dilim
- 5 Mihr ü vefâsız olduğu için zamân olup
Söyler cefâ vü cevruñi cismümde her kılım
- 6 İtdüm su'âl derd-i dilüm virmedi cevâb
Ḥall itmedi bu mes'eleden müftî müşkilim
- 7 Ol ağzı zerre yüzi güneş mihri ile âh
Bildüm 'adem diyârı durur Sebzî menzirim

555 (S: 171b)

Me fâ'î lûn / Me fâ'î lûn / Me fâ'î lûn / Me fâ'î lûn

- 1 Cefâlar kılsañ incinmem benüm ey mihri yok yârum
Ġamuñ gönlümde olaldan benüm yâr-ı vefâ-dârum
- 2 Helâk itme ki 'uşşâkı begüm yitmez mi ol ġamze
Nedür bu şîve bu cilde benüm ṭâvus-ı refâtum
- 3 Cemâlüñ gül gibi ḥandân iken her ḥâra meyl itme
Benüm kebk-i ḥırâmânum işit bülbül gibi zârum
- 4 Vişâlünden ırağ idüp beni hecr odına yağma
Göñül döymez firâkuñ dağına ey lâle-ruḥsârum

- 5 Hâbâb-âsâ olup âvâre Sebzî gibi la' lûnden
Düşüp kûy-ı harâbâta kodum nâmus ile 'ârûm

556 (S: 171b)

Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn

- 1 Görelden ol meh-i nâ-mihr-bânı bir nazâr çeşmüm
O demden kanlu yaşın bir yumınca biñ döker çeşmüm
- 2 Revân olsa virür garkâ ser-â-ser heft-iqlîmi
Kamu deryâlarını 'âlemüñ ey dil başar çeşmüm
- 3 Hayâlûñ şâhına îşâr içün dürler idüp ihzâr
Ayağına münakkaş al dîbâlar düşer çeşmüm
- 4 Pür oldı dâmeni yâkût u la' l-i âbdâr ile
Şu deñlü hâşıl itdi bahr-i 'aşkuñda güher çeşmüm
- 5 Cihâna 'aynı ile rûşenâ vire güneş gibi
Göreydi sevdügi dildârını Sebzî şehir çeşmüm

557 (S: 172a)

Me fâ 'î lûn / Fe 'î lâ tûn / Me fâ 'î lûn / Fe 'î lûn

- 1 Bahâr irişdi şehir gülşene revân olalum
Kenâr idüp o boyı servi her zamân olalum
- 2 Bu mürde buldı lebüñ nûş idince tâze hayât
Cihân içinde Hızır gibi câvidân olalum
- 3 Ele alup ayağı gûşesinde meykedenüñ
Geçüp serîr-i şafâ-bahşa kâm-rân olalum
- 4 Nice bir ey lebi şîrîn ü ruhları 'azrâ
Cihâna şâh u gedâ gibi dâstân olalum
- 5 Hemîşe devlet ü 'izzet gerekse ey Sebzî
Bir âfetüñ kûlı olup şeh-i cihân olalum

558 (S: 172a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Dil sarâyındaki yâra şeh-i kişver diyelüm
Hükmine oldu cihân halkı musahhar diyelüm
- 2 Kimseden eylemeyüp vehm girüp meydâna
Terk-i ser eyleyene yoluña ser-ver diyelüm
- 3 Toğdıǵı gibi cihân rûyını itdi rûşen
‘Ârızuñ pertevine mihr-i münevver diyelüm
- 4 Encümi hâl idüben sürme çekerse şebden
Pîrezen çarha nazar itmeyene er diyelüm
- 5 Gûş-vâre ide şarrâf-ı sühan gûşına
Sebziyâ la‘l-i dürer-bârını cevher diyelüm

559 (S: 174b, M: 50b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Kâşki cânânenüñ kûyını me’vâ eylesem
Olmadın menzil-gehüm firdevs-i a‘lâ eylesem
- 2 Sevmişem bir lebleri hamrâ gözi mestâneyi
Eyleme ta‘yîb zâhid meyl-i şahbâ eylesem
- 3 Yâr içün eksük degüldür cengimüz aǵyâr ile
‘Ömr içre bârî bir kimseyle gavgâ eylesem
- 4 Taşlamañ dîvâne oldu diyü ey eţfâl-ı şehir
Ol perînüñ zülfî zencîrini sevdâ eylesem
- 5 Âteş-i dilden dem-â-dem ‘arz idüp gülzâr-ı ‘aşk
Bu cihân bûlbüllerin ser-mest ü şeydâ eylesem
- 6 Bâda varur ‘âkıbet çünkim habâb-âsâ cihân
Cem‘ idüp dilberleri câm-ı muşaffâ eylesem

- 7 Sebziyâ budur murâdum nev-bahâr-ı hüsni dost
Olsa karşımda benüm her dem temâşâ eylesem

560 (S: 175a)

Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

- 1 Bir çeşmi fitne gamzesi âfet helâkiyem
Bir gül-‘ izâr-ı gönca-lebüñ sîne-çâkiyem
- 2 Bir zerre deñlü ' aşıkâ mihr ü vefâsı yok
Bir cevri çok efendi kul oğlu helâkiyem
- 3 Bir cür' a ile eyledi gamdan bizi helâk
Pîr-i muğânun ayağı altında hâkiyem
- 4 Meydân-ı ' aşk içinde şu hadde dilâverem
Dilber çekerse tîğını bî-vehm ü bâkiyem
- 5 Derd-i dilümi Sebzî bilüp eylemez devâ
Ben bir tabîb-i cân u dilün derd-nâkiyem

561 (S: 175a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Geçdi ' ömrüm cevri-yâr ile vefâsın görmedüm
Bezm-i vaşlına irüp zevk u şafâsın görmedüm
- 2 Yañılup bir gün dimedi ' aşk ola ol mâh-rû
Muntaşır oldum yolına merhabâsın görmedüm
- 3 Ol güneş yüzlü ile hâlün nice oldı diyen
Zerre-veş ser-geşteyem mihr ü vefâsın görmedüm
- 4 Çâk çâk olmuş gezer sevdâ-zede ' uşşâk-ı şeh
' Aşk elinden bir dürüst olmuş kabâsın görmedüm
- 5 Cilvelerle bir cilâ virdi bugün ol şeh-süvâr
Hûblar içre anuñ gibi cilâsın görmedüm

- 6 Sâyesinde hoş geçer mülk-i şafânûñ şâhıyam
Ben dağı ol serv-i bâlânûñ belâsın görmedüm
- 7 Hep gelen gitmekdedür kimse degüldür ber-çarâr
Sebziyâ bu fânî dünyânûñ beğâsın görmedüm

562 (S: 175a)

Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün

- 1 Ey perî saña kim olsa mâ’il
Mest ü dîvânedür olmaz ‘ âkıl
- 2 Âyet-i hüsn ü melâhat ey dil
Ol melek şânına olmuş nâzil
- 3 Cevr idüp mihr ü vefâ eylemeñ
Dilden olmaya maḥabbet zâ’il
- 4 Devr-i hüsnünde senüñ ey leb-i mül
Cümle meyḥâneler oldu bâtıl
- 5 Şûfiye ḥâli nice añladın
Kıatı aḥmaḳ kıatı bâtıl câhil
- 6 Destine ḥaṇçer-i müjgânûñ alup
Ġamzeñ ile gözüñ oldu kıatıl
- 7 Sebzi ḥayrânûñ olupdur şeb ü rûz
Câm-ı ‘ aşkuñ ideli lâ-ya‘ kııl

563 (S: 183a)

Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Fe ‘ û lün

- 1 Görüp bu kıadd ü ḥadüñ ḥaş ile ‘ âm
Saña yarar dimek serv-i gül-endâm
- 2 Bahâr-ı hüsnüñ eyyâmında cânâ
Nice kılsun dil-i şûrîde ârâm

- 3 Zemîn üzre gül-i bâdâm açılur
Açılsuñ her yaña ey çeşmi bâdâm
- 4 Bizümle sâķî itmez merhabâyı
İçildi câm u bâde oldı bayrâm
- 5 İrerdi Hızr-veş âb-ı hayâta
İdeydüñ Sebzi'ye bir bûse in'âm
- 6 Dirîğ itmez güzeller bûs-ı la'lin
Begâyet mübrim olup itme ibrâm
- 7 Dilerseñ mâye-i vaşl-ı habîbi
Kâdem baş sen bu yolda eyle ikdâm

564 (A: 30a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Nice esrâr-ı lebün 'aşķına hayrânun olam
İsterem mest gözün şevķına mestânun olam
- 2 Ey şeh-i mülk-i cihân bâb-ı hümâyûnuñda
Cân gelince dehene bende-i fermânun olam
- 3 Saña lâyıķ mı bahâr-ı ruķuñun hecriyle
Ebr-veş zârî vü feryâd ile giryânun olam
- 4 Düşeli 'aşķuña bu olmadı ey ğonca-ı bâğ
Her zamân ağlamıyam gül gibi ħandânun olam
- 5 Sebzi söz tûpını urup didi میراکمن
Himmet eyle baña kim merd-i süĥan-dânun olam

565 (A: 30a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 La'li kânı olalı dîde-i ħûn-efşânun
'Aynına elem olupdur o lebi mercânun

- 2 Bir nefes kaldı meded yüzüñi göster görelüm
Çıkmadan hasret ile fûrkat-i ğamze cânım
- 3 Kalmadı eylemedüñ çâre tabîbân-ı cihân
‘Âkıbet hâ’il olup bulmadılar dermânım
- 4 Evlerinde nice âsûde ola halk-ı cihân
H̱âba varmağa kıomaz nâle ile efgânım
- 5 Gül gibi göñlüm açılır benüm ey ğonca-i nâz
Bâğ-ı ruhsâruñ eger olur ise seyrânım
- 6 Elüñe hançer-i hûn-rîzûñ alup ey hûnî
Beni öldürme yazuk boynuña olur kıanım
- 7 Sebzî cân u dil ile bende-i fermân-ber iken
Nice kıulluğa kıabûl eylemedüñ sultânım

566 (A: 30b)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Nûr-ı cemâlüñi görelüm diyü şubḥ u şâm
‘Âşıklar aña Ka‘be gibi eyler ihtirâm
- 2 Meyḥâne ğüşesinde yatam şâh-ı devr olam
İçem şarâbı la‘l-i lebüñ şevkına müdâm
- 3 Mestâne çeşmüñ eylese ser-mest ğam degül
Başımda hâlet-i mey-i ‘aşkıñ elümde cân
- 4 Bilmem ne şîvedür bu ki ben zerreden kıaçup
‘Arz eylemez ğüneş yüzini ay olur temâm
- 5 Zûlm u ta‘addî eyleme ey bâd-ı şâh-ı hüsn
Oldı ise bu Sebzî saña cân ile ğulâm

567 (A: 30b)

Müs tef'î lün / Müs tef'î lün / Müs tef'î lün / Müs tef'î lün

- 1 Dönmez murâdum üzre çün bu çarh-ı ser-gerdân benüm
Olduğı vü olmaduğı yanumda her yeksân benüm
- 2 Kana boyamazdı ola her dem kenârum göz yaşı
Olsa kenârumda aña her rûz u şeb cânân benüm
- 3 Sâkî bahâr eyyâmıdur devr eylesün peymâneler
Ol şem'-i bezm-ârâ ile şimdi hele devrân benüm
- 4 Oldum firâkuñdan cüdâ derd ü firâkuñ hastesi
Dimediler rahm eyleyüp hâlün nedür yârân benüm
- 5 Gün yüzünü seyr itmeden yaş ile tıldı gözlerüm
Göz göre girdi kanıma bu dîde-i giryân benüm
- 6 Cânândan maşşûdımız budur cihânda ölmedin
Her gice sînemde ola tâ şubha dek 'uryân benüm
- 7 Virsem belâgat tûbını bir kimse gelmez önüme
Şükr-i Hudâ kim Sebziyâ olmuş durur meydân benüm

568 A(30b)

Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lün

- 1 Maţla'-ı şî'rüm olaldan efserüm
Cân virür olmağa begler çâkerüm
- 2 Leşker-i şî'rüm çeküp fetḥ eylerem
Bâd-ı şâhum oldu 'âlem kişverüm

Ḥarfî'l-Nûn

569 (P: 104b, S: 183b, M: 54a)

Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lâ tün / Fâ'î lün

- 1 Çünkü virdüm gönlümi ol sünbül-i sîr-âba ben
Rû-siyâh olam idersem meyl müşg-i nâba ben

- 2 Hasetüñden ruĥlaruñuñ bir ğün ey mâhum benüm
Düşerem yâ âteşe yâ ğark olurum âba ben
- 3 Teşnelikden ölürüm vâdî-i hecrinde bugün
Vâsıl olmazsam eger ol lebleri cüllâba ben
- 4 Baĥr-i ĥüsn içre zenaĥdânuñ çehinden ‘ âķıbet
Cân ĥalâş itmek olur mı düşmüşem girdâba ben
- 5 Baña teklîf eyleme mâh-ı münîri gör diyü
Var iken mihr-i cemâlüñ baķmazam meh-tâba ben
- 6 Cânımı alsam düşüñe bir gice girsem didük
Ol zamândan berü cânlar virür oldum ĥûâba ben
- 7 Kaşlarını secde itdüm çünkü ol cânânenüñ
Sebziyâ şimden-girü baş egmezin miĥrâba ben

570 (P: 104b, S: 183b)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Bende olalı ol şeh-i mülk-i cihâna ben
Âĥ u fiĝânı irĝürürem âsumâna ben
- 2 Yâd olmaz oldı menzil-i tîr ey kaşı kemân
Kırpügüñ oķına olalıdan nişâne ben
- 3 Sâķî lebüñe öykinür imiş şarâb-ı nâb
Meclisde ķanını içeyin ķana ķana ben
- 4 Âĥir o şem‘ -i bezm-i şafâ ĥasretinden âĥ
Pervâne gibi cân virürin yana yana ben
- 5 Sebzi cihânda irmiyeyin ben murâduma
Cânân yolında ķalur isem baş u câna ben

571 (P: 105a, S: 183b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Sen ey tîğ-ı müje cellâd imişsin
Ne hûnî korkusız bîdâd imişsin
- 2 Görince sihrüñi ey gamze bildüm
Gözün câdûsına üstâd imişsin
- 3 O şîrîn-leb yolunda ey dil-i zâr
Kazar gam tağını Ferhâd imişsin
- 4 Figân u eşk-i ‘aşıklar katında
Sen ey ney bir kırı feryâd imişsin
- 5 Gurûr itme vücûduñ hânesine
Çü âhîr dünyada berbâd imişsin
- 6 Şu deñlü cevır çekdüñ olmaduñ hiç
Eyâ dil zecresin mu‘tâd imişsin
- 7 Didi Sebzî melâhat gülşeninde
Benüm servüm boyı şimşâd imişsin

572 (P: 105a, S: 196a, M: 54a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Şakın fâş eyleme yârûñ saña itdügi nâzından
Haber virdügi içün aşdılar Manşûr’ı râzından
- 2 Yanup yakılduğunu her gice pervâne hâline
Görince şem‘-i bezmi bildiler sûz u güdâzından
- 3 Beg idüp dâne-i hâlini şayd eyler gönül murgın
Meded Rûm ilinüñ şâhîn bağışlu şâh-bâzından
- 4 Nigârûñ vaşlınuñ h’ânına mihmân oldu gayrılar
Ben anuñ udlu olmadum ne çoğundan ne azından

- 5 N'ola mergûb olursa 'aşıkça sevgülü cânânı
Güzel olmaz bilürsin çeşm-i Maḥmûd'a Ayâz'ından
- 6 Güzellik pâ-y-dâr olmaz cefâ vü nâzı terk eyle
Şaḳın 'aşıklarun derd ile itdügi niyâzından
- 7 Cihânuñ revnaḳı geldi açıldı lâle vü güller
Bu gönüm goncası açılmadı ey Sebzî yazından

573 (P: 105a, S: 184a, M: 54b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Beklemekden çıkdı cânım kûy-ı cânân yolların
Geçmedi ḥayfâ nidem gösterdi ḥırmân yolların
- 2 Menzil-i evvelde terk itmek gerek baş ile cân
Ey gönül şormaḳ dilerseñ 'aşḳ-ı cânân yolların
- 3 Leblerinde ḥaṭṭ-ı ser-sebzine olsun cân revân
Ḥızr gibi gösterüpdür âb-ı ḥayvân yolların
- 4 Kanlu yaşum ḳatresi olalı la' l-i âb-dâr
Ḥâceler terk eylemişlerdür Bedaḥşân yolların
- 5 Gitdigün-çün ey lebi gonca raḳîb-i ḥâr ile
Eşḳ-i çeşmüm lâle-zâr itdi gülistân yolların
- 6 Ka' be gibi beytünün her rüknini eyler tavâf
Ḥızmet işiginde fehm idenler erkân yolların
- 7 Gözleri ḳanın döker zülfine meyl idenlerün
Sebziyâ tutdı ḥarâmîler Ḳaraman yolların

574 (P: 105b, S: 186a, M: 54b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Bu gönüm kişverinde gelsün ol meh pâdişâh olsun
Yanınca zümre-i ḥûbân aña ḥayl ü sipâh olsun

- 2 Yoluñda sâye-veş pâ-mâl olursam olmazam ğam-nâk
Kuluñam pâdişâhum tek göz ucıyla nigâh olsun
- 3 O mâhuñ hüsnine olmaz muķâbil zerrece ey dil
Gerek çarḥ-ı berîn üzre görinen mihr ü mâh olsun
- 4 Geyüp bir câme-i alı yakar gün gibi irdüğün
Gerek anuñ günâh'olsun gerekse bî-günâh olsun
- 5 Saña bu ķâmet ü çeşmi viren didi mi ey âfet
Hemîşe pîşesi 'âşıklarunñ feryâd u âh olsun
- 6 Kăpuñda 'adl ü dâd ile güzeller pâdişâhı sen
Nice bir nâle-i şeb-gîr ü âh-ı şubḥ-gâh olsun
- 7 Anuñ 'anber saçın her kim ki teşbîh itdi'se müşge
Cihânda göreyin Sebzî anuñ yüzi siyâh olsun

575 (P: 105b, S: 186a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Göñlüme virdi şafâ seyr ü temâşâ-yı çemen
Na' ralar eyleyeli murğ-ı hoş-edâ-yı çemen
- 2 Sürinü sürinü varsañ ne kadar ölmüş iseñ
Dirgürür bir nefes içinde Mesîḥâ-yı çemen
- 3 Gül gibi bâdeye şarf eyleyüben sîm ü zerin
Kıomaz elden ayağı nergis-i şehlâ-yı çemen
- 4 Hüsn-i Yûsuf vireli zîneti Mışr-ı bâğa
'Aşkı ile göğürüp geçdi Züleyḥâ-yı çemen
- 5 Baķuben âyine-i âba şafâdan söyler
Oluben nice dirildüğünü bebgâ-yı çemen

- 6 Bir gelincik gibidür kulağına şebnemden
Dür ü gevherler aşaldan gül-i ra[‘] nâ-yı çemen
- 7 Şeh-i gül taht-ı zebercedde qarâr eyleyli
[‘] Alem-i sebz görünür göze bâlâ-yı çemen
- 8 İçmege câm-ı bahârı leb-i mey-gûnuñ için
Lâleden aldı kadeh destine şahrâ-yı çemen
- 9 Göreli kâmetüñi hıdmet için gülşende
Bir ayâğ üzre tırur serv-i dil-ârâ-yı çemen
- 10 Şeh-i gül geldi diyü [‘] izzet idüp ey Sebzî
Döşedi ayağına atlas-ı hağrâ-yı çemen

576 (P: 106a, S: 186b, M: 55a)

Me fâ [‘] î lün / Me fâ [‘] î lün / Me fâ [‘] î lün / Me fâ [‘] î lün

- 1 Eger bir dem cüdâ olsam ben ol ârâm-ı cânımdan
Cihânı kana garķ idem bu çeşm-i hûn-feşânumdan
- 2 Derûnum yakdıgınca [‘] aşķ odı âh eylemez göñlüm
Ki nâgeh rûşen ola [‘] âleme sûz-ı nihânumdan
- 3 Bilürem tâli[‘] ümde ben anı sehm-i sa[‘] âdetdür
Ne deñlü sîneme tîr irse ol ebrû kemânumdur
- 4 Beni sâyem gibi pâ-mâl idüp yirden yire çalmaq
Umulmazdı bugün ol kâmet-i serv-i revânumdan
- 5 Nice söz söyleyem yakdı zebânum âteşîn la[‘] li
Refîķim yok ki takrîr eyleyem aña zebânumdan
- 6 Dehânı sırrına yârıñ meger ol vaķt irişem kim
Ser-i mû deñlü kılmaya benüm nâm u nişânumdan

2b- nâgeh / nâle S

2b metinde şu şekilde yazılmıştır. “Ki nâgeh rûşen ola râz-ı dil sûz-ı nihânumdan”
Fakat biz müellif veya müstensih tarafından der-kenâra yazılmış olan mısrayı metne
dahil etmeyi tercih ediyoruz.

- 7 Eger kim Sebziyâ bârân-ı eşküm yağa yüz biñ yıl
Giyâh-ı ğamdan özge hâşıl olmaz bôstânımdan

577 (P: 106b, S: 197a, M: 55a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Her zamân yârûñ cefâsını baña olsun dirin
Bâri olmazsa baña ey dil saña olsun dirin
- 2 Kıl mücellâ didi kim ehl-i şafâ içün yüzüm
Gün gibi âyine-i ‘ âlem-nümâ olsun dirin
- 3 Ey tabîbüm şerbet-i vaşluñ temennâ itdügüm
Bu dil-i bîmâruma anı devâ olsun dirin
- 4 Yollaruñı beklemekden bu durur şâhum murâd
Bendeñe bir göz uciyla merhabâ olsun dirin
- 5 Her güzelden Sebziyâ budur şikâyet itdügüm
Kılmasun cevır ü cefâ ehl-i vefâ olsun dirin

578 (P: 106b, S: 197a, M: 55b)

Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün

- 1 Ruĥuñla eylesem kûyuñda sen gül pîrehen seyrin
Gül ile eylerem gülşende şankim yâsemen seyrin
- 2 Nazar kılduğça ‘ âşıklar senüñ ĥüsnüñe incinme
Ezelden olı gelmişdür iderler ĥûb olan seyrin
- 3 Kâzarken sîne tağın tîşe-i nâĥuñla gördi yâr
Didi Şîrîn gelüpdür itmek içün Kûh-ken seyrin
- 4 İder müjgânları tîğın havâle kim nazar kılsa
Ne cânıyla ider ‘ âşık o çeşm-i pür-fiten seyrin
- 5 N’ola ruĥsârımı altun gibi zerd itsem ey göñlüm
Nice gündür ki itmedüm ben ol sîmîn-beden seyrin

- 6 Nice yandığını pervânenüñ şormazduñ aşlâ hiç
İdeydüñ bir gice ey dil o şem‘-i encümen seyrin
- 7 Bahâr-ı hattüñ ile kâmetüñ yâdına Sebzî-vâr
İderler ‘âşık-ı dîvâneler serv-i çemen seyrin

579 (P: 107a, S: 197a, M: 55b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Faşâhat tahtına geçmiş egerçi pâdişâhum ben
Ayağı toprağı ehl-i kemâlüñ hâk-i râhum ben
- 2 Ne gün gibi zevâlüm var kamer gibi ne nokşânum var
Dimiş mağrûr olup hüsne özge mihr ü mâhum ben
- 3 Başumda âteş-i âhum öñümde leşker-i eşküm
Melâmet mülki içre husrev-i zerrîn-külâhum ben
- 4 Çekerseñ bî-günâh öldürmek içün tîg-ı hûn-rîzüñ
Yolında öldüğüm şâh-ı cihânum bî-günâhum ben
- 5 Baña yârı kılup ırgürmedi vaşlına ol mahuñ
Sitâremde sefid olmaz ‘aceb bahtı siyâhum ben
- 6 Hâzer kıl tîrkeş-i sînemden iren tîr-i âhumdan
Felek cevşenlerinden ok geçürür bir sipâhum ben
- 7 İrişüp âb-ı vaşlı olmadım ser-sebz ü hurrem-dil
Şararmış hasret ü derd ile Sebzî şol giyâhum ben

580 (P: 107a, S: 197b, M: 56a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Ruğum zerd eylesem tañ mîdur ol sîmîn-bedensizin
Aşılmağ isterin vâkt olur ol zülf-i resensizin

- 2 Şerâr-ı tîşe-i âhum yiridür çıksa eflâke
Belâ tağında Ferhâd oldum ol şîrîn-sühansızın
- 3 Hâdûn devrinde hattıñı kerem eyle terâş itme
Bahâr eyyâmıdur hâz itmezin seyr-i çemensizin
- 4 Seni ey gülbün-i şâh-ı melâhat gonca-i ra' nâ
Kâtı nâzüklük eylerdüm kocaydum pîrehensizin
- 5 Kâdûnle 'arîzuña beñzeyelden râstî bu kim
Gülistân-ı cihânda olmadum serv-i semensizin
- 6 Hayâtumdan eşer kalmaz cüdâ olur tenümden cân
Eger bir lahza olursam bu 'âlem içre sensizin
- 7 Hüseyin-i Kerbelâ hâkkı eyâ Sebzî cihân içre
İder zehr-i belâ küşte eger olsam Hâsansızın

581 (P: 107b, S: 197b, M: 56a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Dil ü cânıñ şaķın hâlî koma medh ü şenâlardan
Dirîğ itmeye tâ kim hüsni ol şeh gedâlardan
- 2 Be zâlim bî-vefâcık resm-i yârî böyle mi olur
İrişen yâda yâr olup kaçarsın âşinâlardan
- 3 Belâ-yı kâmetüñe cân virelden bende olmazsam
Hudâ kurtarmasun hergiz beni derd ü belâlardan
- 4 Hevâsına düşersin her boyı servüñ uşanmazsın
Ferâgat eyle gel ey dil ne bulduñ bu hevâlardan
- 5 Cihânuñ pâdişâhı ol durur Sebzî cihân içre
Ferâgat mülkine geçdi geçüp câm-ı şafâlardan

582 (P: 107b, S: 199a, A: 57a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Kimseye cevır ü cefâ eyleme devletde şaşın
Bed-du‘â eylesün gûşe-i miñnetde şaşın
- 2 Kâr-bân ile iriş menzile yol karkuludur
Ėaflet uyğusına talma dem-i riñletde şaşın
- 3 Gice gündüz dir iseñ tola mezîd ü berekât
Şükrin unutma Hâķ’uñ virdügi ni‘metde şaşın
- 4 Kırtulam dirseñ eger âfet-i derd ü Ėamdan
Zînete aldanuben kalma bu şöhetde şaşın
- 5 Yaķar âhum odı bir gün seni ey çarğ-ı felek
Gün gibi rif‘ata irgür koma zilletde şaşın
- 6 Seni bahre düşürüp sonra helâk eylesün
Yâr ile birlige bitdüm dime vuşlatda şaşın
- 7 Çünkü sevdüñ o güzeller şehini Sebzî gibi
Mümkin oldukça kuşûr eyleme Ėızmetde şaşın

583 (P: 107b, S: 199a, M: 56a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Ėasretinden öldüm ol yârı der-âğûş itmedin
Bezm-i vaşlına irüp câm-ı lebin nûş itmedin
- 2 Dürd-i mey gibi delü kanluluğum tıurulmadı
Bâde gibi ‘aşķ ile Ėum-Ėânede cûş itmedin
- 3 Ey Ėöñül tâķat getürmedüm vişâl-i dilbere
Şâdlıķdan kendümi ol dem ferâmûş itmedin
- 4 İrmedüm ol Ėözleri mestüñ şarâb-ı la‘line
Bezm-i Ėamda dem-be-dem Ėûn-ı ciger nûş itmedin

- 5 Bende-i halka-be-gûş idüm ben ol meh-pâreye
Halka-i mâhî felek gûşına mengûş itmedin
- 6 Kanlar ağlayup şafak mâtem libâsın şeb geyer
Öldürürse tîğ-ı derdüñ hâtırum hoş itmedin
- 7 Bezm-i gamda her taraftan Sebzî'ye sâkî-i derd
Kâse-i zehrin şunar içüp dahı boş itmedin

584 (P: 108a, S: 199b, M: 56b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Kim ki kesmek ister ise ben kılın sen şâhdan
Yıldırım gibi ine tîğ-ı belâ Allâh'dan
- 2 Ayına irişmeyüp varsun zevâle gün gibi
Kim görürse kim ki ol ebrû hilâli mâhdan
- 3 Kâmetüñle çeşmüñe hasret geçüp halk-ı cihân
Sînesin dâğ u elifle zînet eyler âhdan
- 4 Râh-ı 'aşka düşdi dil tenhâ olup başın ala
Sezmezem cânın selâmet kırtara bu râhdan
- 5 İtleriyle hem-dem olmaklık der-i dildârda
Yeg durur ey dil bilürsüñ saña 'izz ü câhdan
- 6 Bî-güneh 'âşıklarun kanını dökdün yirlere
Ey şeh-i mülk-i sitem korkmaz mısın Allâh'dan
- 7 İşiginde bendesi olmak murâdı şubh u şâm
Sebzî'yi ayırmasun Hâk hergiz ol dergâhdan

6. beyit P'de der-kenâr olarak yazılmış. 6. beyit S nüshasında yok. Ayrıca 6. beyit M nüshasında 7. beyit olarak geçmektedir.

585 (P: 108a, S: 199b, M: 56b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 ‘Âşık olan kimse ‘aşkı dilde ğarrâ şaķlasun
İtmesün başı giderse anı ifşâ şaķlasun
- 2 Gel hamâyil kıl kolum boynuña irmesün gezend
Hem yavuz gözden seni Bârî Te‘âlâ şaķlasun
- 3 Çek şafâ câmin küdüretten ħalâş idüp beni
Eylesün âyine-i ħalbün mücellâ şaķlasun
- 4 Zâhide kim didi şohbetde naşîhat eyleyüp
Ĥalvetinden her gice bir mâh-ı ra‘nâ şaķlasun
- 5 Vaşl-ı yâra Sebziyâ naķd-i revânuñ kıl nişâr
Ĥâceyi ħo ħasret ile genc ü dünyâ şaķlasun

586 (P: 108b, M: 57a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Çeşm-i ‘âşık gülşen-i dehrün güline baķmasun
Göz göre kendü eliyle cânın oda yaķmasun
- 2 İrişür bâd-ı ħazân âĥir fenâ gülzârınuñ
Şu gibi her serv-i bâlâsına diller aķmasun
- 3 Âdemün ‘aķlın uğurlar siĥr ile eyler helâk
Uğrın uğrın kimseye ol çeşm-i şehlâ baķmasun
- 4 Dâne dâne dür-i eşküm var iken luţf eylesün
Gûşına ol mâh-pâre gûş-vâre taķmasun
- 5 Sebzi gibi kimse bir gül yüzlüden ayru düşüp
Sînesine lâle gibi dâĥ-ı ħasret yaķmasun

587 (P: 108b, M: 57a, A: 57b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Dilâ pîr-i muğânun hürmetin mestânenen öğren
Harâbât ehli ya‘ nî sâkın-i meyhânenen öğren
- 2 ‘Acûz-ı dehre ‘ağd itmeñ nicedür bilmek isterseñ
Erenler haqqı var yolın viren merdânenen öğren
- 3 Kül eyler şem‘ -i meclis külli eczâsın figân itmez
Maḥabbet resmini ‘âşık yûri pervânenen öğren
- 4 Ne bilsün zâhid-i dîvâne ey dil hâlet-i ‘aşkı
Anı bilmek dir iseñ ‘âşık-ı ferzânenen öğren
- 5 Saña kim didi ey çarḡ-ı felek mihr ü vefâsıyla
Güler yüz gösterüp cân almağı cânânenen öğren
- 6 İrişseñ bezm-i yâra Sebziyâ dil dök şurâhî-vâr
Döne döne lebin öpmekligi peymânenen öğren

588 (P: 109a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Nice mihrünle ser-gerdân olayın
Kapuñda bende-i fermân olayın
- 2 Tek olsun ḡâk-pâyun başda tâcum
Dimezem ‘âleme sultân olayın
- 3 Nice bir la‘ lün esrârını câna
İraḡdan göreyin ḡayrân olayın
- 4 O servün pâyına yüz sürmek için
Yolında ḡâk ile yek-sân olayın

587. gazelin A’da üç beyti bulunmaktadır.

Der-kenârda Nevâyî’ye ait aşağıdaki beyit yazılıdır. Bu beyit gazelin Ali Şîr Nevâyî’ye nazîre olarak yazıldığını göstermektedir.

Nice yüzün görüp ḡayrân olayın
İlâhî min saña ḡurbân olayın

5 Çü gördüm nev-bahâr-ı haţ-ı yârı
Varayın ebr-veş giryân olayın

6 Çü Mecnûn oldum ol Leylî-‘ izâra
Şoyınup gül gibi ‘ uryân olayın

7 O yaycı dilberinüñ Sebziyâ ben
Kemân-ebrûsına kurbân olayın

589 (P: 109a, S: 192a)

Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün

1 Toldı gülzâr-ı cihân gonca-şıfat bûyından
Şöyle beñzer ki gelür bâd-ı şabâ kûyından

2 Kaldırup başını yok kimseye bakmağa yüzi
Şâh-ı tûbâ utanupdur kad-i dil-cûyından

3 Gülsitânda yiridür zârı hezâr itse hezâr
Toldı gülzâr u çemen gül yüzünüñ bûyından

4 Görmedin dânesini rûhumuza geldi ferağ
Hey meded pîr-i muğân bu üzümüñ şuyından

5 Gerçi çok ince geçinür bu cihânda Sebzî
Bilini fark idemezler saçınıñ mûyından

590 (P: 109b, S: 192b, M: 57a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

1 Vağt-i gülde sürdiler ben hâki kûy-ı yârdan
İñlerem bülbül gibi düşdüm cüdâ gülzârdan

2 Munis ü ğam-h̃âr olaldan ğuşşâ vü endûh-ı yâr
Fârîğ ü âsûdeyem ben munis ü ğam-h̃ârdan

3 Kimse tîmâr eylemez görse şabîb eyler gürîz
Dirliğüm oldı tamâm ol gözleri bîmârdan

- 4 Kıpđı nâlişler derûn-ı servden beñzer şabâ
Bir ħaber virdi çemende kâmet-i dildârdan
- 5 Şun lebûñ kândini söylet yeg degil midür göre
Tab‘ -ı Sebzî tûṭî-i şîrîn şeker-güftârdan

591 (P: 109b, S: 199b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Bir daḫı cân virmege ol ġamze-i bî-bâkden
Sebze gibi mürdeler baş kâldururlar ħâkden
- 2 Dilberûñ cevır ü cefâsı levḫ-i ‘ âlemden gide
Naḫş-ı ḫaṭṭı gitmeye bu şafḫa-i idrâkden
- 3 Derledüpdür âteş-i âhum melekler ḫaylini
Bilmeyen şanur ki şebnemdür düşer eflâkden
- 4 ‘ Âşık-ı bîmâruñ ölür ey ṭabîb-i cân u dil
İrmez ise ḫokḫa-i la‘ lûñdeki tiryâkden
- 5 Bir nefes olsam ġam-ı cânânesiz cânum çıkar
Olmasun ḫâlî Îlâhî sîne-i ġam-nâkden
- 6 Añlayınca dâmen-i ma‘ şûḫınuñ âlâyişin
Ey gönül meyl eylemek gelmez bu ṭab‘ -ı pâkden
- 7 Ḫâne-i cismûñ şaḫın her demde seyl-âb eyleme
Sebziyâ bir gün bakılur dîde-i nem-nâkden

592 (P: 109b, S: 192b, M: 57b)

Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün / Me fâ ‘ î lün

- 1 Ser-âmed bir güzelsin ḫusrev-i şîrîn-süḫanlardan
Çevirme yüzüñi luṭf it seni cândan sevenlerden
- 2 Öürsem ruḫlarıyla ḫasret-i kaddinden ol mâhuñ
Mezârum zînet idûñ luṭf idüp serv ü semenlerden

- 3 Yüzi gülzârınuñ ‘aksi cihânı lâle-zâr itmiş
Gelür ol serv-i âzâdum benüm seyr-i çemenlerden
- 4 Gülistânda hased tîğıyla bağrın togradı gonca
İşitdi nükte-i la‘l-i lebûñ gonca dehenlerden
- 5 Gözi devrinde zâhir olalı hâliyle hatt-ı dôt
Emîn olmaz zamâne merdümü mekr ü fitenlerden
- 6 Seni gonca gibi kor yakasız gülzâr-ı ‘âlemde
Vişâl umma yüri var ey gönül gül-pîrehenlerden
- 7 Şararmış ‘âşıkuñ beñzine bakmazlar zer isterler
‘Aceb kime şikâyet ideyin ben sîm-tenlerden
- 8 Cihân bir pîre-zendür Sebziyâ mihr ü vefâsı yok
Aña baş koşmak isterseñ degilsin sen erenlerden

593 (P: 110a, S: 193a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Demidür gonca-i dil gül gibi handân olsun
Nice bir ebr-i bahârî gibi giryân olsun
- 2 Kim ki öpmek diler ol serv-i revânuñ ayağın
Reh-i kûyında varup hâk ile yek-sân olsun
- 3 Yakayın cân u dili odlara pervâne gibi
Tek hemân bezmde ol şem‘-i şebistân olsun
- 4 Gülşen-i kûyuñ içinde nice bir ey gonca
Gül yüzüñ şevkına dil bülbülü nâlân olsun
- 5 Ayağın öpmeye vardum uyanup hışm itdün
Dimedün lutf idüben Sebzî’ye ihsân olsun

594 (P: 110a, S: 193a, M: 57b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Nice bir derd-i hecrüñle çekem cevır ü cefâsından
Göre bî-gânelerle âşinâ mihr ü vefâsından
- 2 Eger bir lahza dîr olsam gelür cân ağzuma ğamdan
Muğarrer virürüm cân ki olam bir gün cüdâsından
- 3 Nice bir tîğ-ı zulm ile dökesin kanını ħalkuñ
Ne zâlim yoğsa şormaz mı kıyâmetde Ĥudâsından
- 4 Nice yıllar düşüp yollaruñ üzre ħâk-sâr oldum
İrağdan gelmedi bir göz ucıyla merĥabâsından
- 5 Cevâbın virmedüñ ben ħastenüñ derdüñle öldürdüñ
Ne deñlü ey tabîb-i cân su'âl itdüm devâsından
- 6 N'ola elden kıomasak ayağuñ ey cân-ı pür-şahbâ
İrişür cümle 'uşşâka bugün zevk u şafâsından
- 7 Kime virsün alup gönlini Sebzî ey boyı servüm
Bulınmaz bu cihân bâğında hergiz münteĥâsından

595 (P: 110b, S: 194a, M: 58a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Deĥânuñ ĥasreti cânâ beni eyler 'adem bir gün
Vefâña irmedüm 'ömrüm geçüp gitdi n'idem bir gün
- 2 Bunı bildi ki bezm-i 'âlemüñ olur soñı ĥicrân
Anuñ-çün kıomadı sâķî elinden cânı Cem bir gün
- 3 Şu vaķtin bilesin ĥâlim benüm ey pâdişâĥ-ı ĥüsn
Duĥân-ı âteş-i âĥum göge ola 'alem bir gün
- 4 Döküp ĥ'ân-ı vişâlüñ eyledüñ mihmân cihân ĥalkın
Dimedüñ bendeñe luţfuñdan ey şâĥ-ı kerem bir gün

- 5 Cefâ eyler vefâ itmez diyü olma melûl ey dil
İrişe müjde-i vuşlat gide eyyâm-ı ğam bir gün
- 6 Sarây u leşkerüñe olma mağrûr ey şeh-i ‘âlem
Yağılur tāk-ı eyvânuñ gider hayl ü haşem bir gün
- 7 Raķîbi maħrem idindüñ kılup Sebzî’yi nâ-maħrem
Aña kıldı ki şehrüñden başum alup gidem bir gün

596 (P: 110b, S: 194b, M: 58a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 İçenler bâde-i ‘aşkıñ kılurlar ħân-mân terkin
Düşüp kûy-ı ħarâbâta virürler bu cihân terkin
- 2 Gehî meyĥâne küncinde gehî mesciddedür şûfî
Cemâl-i döst müştâķı kılur kevn ü mekân terkin
- 3 Seni dûr eyleyen Ħaķ’dan dilâ nâm u nişânuñdur
İrerdüñ şübhesiz kılsañ eger nâm u nişân terkin
- 4 Cefâ-pîşe olan dildâra meyl eyler benüm göñlüm
N’ola eylerse ‘âşıķlar meh-i nâ-mihr-bân terkin
- 5 Ne ħüsn olur bu ey Leylî-veş ü Mecnûn-ı maħzûn-keş
Gören ‘âşıķlaruñ ol dem iderler cism ü cân terkin
- 6 Sîne zülfî hevâsında ağardı nâfe-veş rîşüm
Ma‘aza’llâh kılam ben ol ħať-ı ‘anber-feşân terkin
- 7 Süleymân gibi ey Sebzî getürse taĥtuñı yeller
Virürsin ‘âķıbet bâda kılup taĥt-ı revân terkin

597 (P: 111a, S: 194b, M: 58b)

Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lün

- 1 Yârumı ayırdı benden eyledi zâr u zebûn
Yire geçsün göreyin yâ Rab bu çarĥ-ı nîl-gûn

- 2 Lâle nûr-ı dîdesi olmasa Ferhâd'ũñ eger
Beslemezdi dâmeninde anı kûh-ı bî-sütûn
- 3 Her ʔabîbe kim su'âl itdüm cevâbın virmedi
Bilmedi ben ʔaste derdini olanlar zû-fünûn
- 4 İñledür ʔâr-ı mezelletde ʔoyup dil bûlbûli
N'eyleyem kim her deniye meyl ider bu ʔarʔ-ı dũn
- 5 Sebzî'yi bir ʔâle ʔoydı ey ʔaçı leylî ʔamuñ
Unudur mecnûnlıǵını görse her ehl-i cünûn

598 (P: 111a, S: 195a, M: 58b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Alındı ʔabr u 'aqlum nâz ile yâruñ nigâhından
ʔalâş olmış iken bend olmadan zûlf-i siyâhından
- 2 Kemân-ı fitneyi ʔırmış atar sihr oǵların ʔalkâ
Hilâl-ebrûsını seyr eyledüm ʔarf-ı külâhından
- 3 Düşüp kûy-ı ʔarâbâta olup âşüfte vü rüsvâ
Gedâ-yı dilber olan yeg cihânuñ pâdişâhından
- 4 Şanursın güller açılmışdur eṯrâf-ı gülistânda
Ser-â-ser yanmış oda 'andelîbüñ nâr-ı âhından
- 5 Günâh itmiş yanuñda bûse añmış 'âşık-ı miskîn
Kerem luṯf eylesün ʔamzeñ anuñ geṯsün kenârından
- 6 Bu zîbâ ruḫlarıyla sen var iken bu cihân içre
Baña ne ey güneş yüzlü bu ʔarḫuñ mihr ü mâhından
- 7 Eyâ Sebzî ʔekersem el n'ola gülzâr-ı 'âlemden
Vefâ bûyını almadum anuñ berg ü giyâhından

599 (P: 111b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 ‘Âşık iden beni cânâ sensin
Eyleyem âleme rüsvâ sensin
- 2 Ey Hızır Bâlî leb-i la‘lün ile
Şöyle beñzer ki Mesîhâ sensin
- 3 Her zamân bülbül-i şûrîde gibi
İñleden ey gül-i ra‘nâ sensin
- 4 Zülfün itmedi beni âşüfte
Beni şeydâ kılan illâ sensin
- 5 Sebziyâ dünyada Mecnûn gibi
Añılan ‘âşık-ı şeydâ sensin

600 (P: 111b, S: 196a, M: 59a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Bülbül-i dil hâlî olmaz bir nefes feryâddan
Dûr olalı ol yüzi gül kâmeti şimşâddan
- 2 Teşneye beñzer ırakdan şu şanur görse serâb
Kim vefâ câmin umar bu çarh-ı bî-bünyâddan
- 3 Yâr ile meyhânede nûş eylemek câm-ı şarâb
Yeg gelür kevşer şarâbından bihişt-âbâddan
- 4 Tütalum sürdün kapuñdan ben kuluñ yâd eyledün
Yâd olur mı andan ey şâhum hayâlün bâddan
- 5 Zülf-i kâfir-kîşine dil virenün kanın döker
Hey müselmânlar meded ol gözleri cellâddan

- 6 Zülfidür dâm-ı belâ hâl-i siyâhı dânesi
Kurtaram mı bu gönül murğını ol şayyâddan
- 7 Tîşe-i ‘aşkla kazardum Sebziyâ gam tağını
Derd-i ‘aşkı şanma eksük çekmişem Ferhâd’dan

601 (P: 112a, S: 187a, T: 420b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Yanar odlara felek sîne-i sûzânımdan
Uyumaz halk-ı cihân nâle vü efgânımdan
- 2 Şöyle bîmârum eger gelse başum üzre tabîb
Görse derdüm benüm ol el çeke dermânımdan
- 3 Beni pervâne gibi yakdı firâk âteşine
Kime yanam yakılam şem‘-i şebistânımdan
- 4 İnler isem yiridür bülbül-i şûrîde gibi
Hârlar çekmedi el gonca-i handânımdan
- 5 Ummaz idüm döke kanımı benüm cür‘a gibi
Ol lebi mül yüzi gül gözleri mestânımdan
- 6 Beni sâyem gibi yirden yire çalsun devrân
Tek cüdâ eylesün serv-i hırâmânımdan
- 7 Sebziyâ istedüğüm budur iki ‘âlemde
Hâk cüdâ eylesün cânımı cânânımdan

602 (P: 112a, S: 187a, M: 59a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Çıkısa nâz ile kaçan kim külbeden ol gül-beden
Bülbül-i şûrîde-veş efgân ider her cân u ten

5. beyit T’de yok.

6. beyit T’de yok.

- 2 Beñzemeseydi kad-i cânâneye gülzârda
Kendüyi yüksek dutar mıydı ‘aceb serv-i çemen
- 3 Yoluña cân virdüğüm içündür ey serv-i revân
Her zamânda hışm u kahr itmek baña bilsem neden
- 4 Hâclet odına yanup güller olur cümle gül-âb
Seyr-i gülzâr itmege gelseñ kaçan ey gonca sen
- 5 Dimiş alur cânımı Şîrîn yolında ‘âkıbet
Bî-sütûnı kazmağa bünyâd idicek Kûh-ken
- 6 Ravzanuñ tâvûsıdur dirdi gören üftâdeler
Gülşen-i kûyında cevân itse Rıdvân’um kaçan
- 7 Bir ‘arûs-ı tâze diyü Sebziyâ meyl eyleme
Nice erden arta kalmışdur bu çarh-ı pîre-zen

603 (P: 112b, S: 187a, M: 59b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Bezm-i hecrüñde gözüm yaşın şarâb eyler bugün
Âteş-i derde düşüp bağrın kebâb eyler bugün
- 2 Ey müselmân kim ki kaçd idüp rakîb-i kâfiri
Öldürem yarın dise yüz biñ şevâb eyler bugün
- 3 Nâz ile evden çıkuben câm-ı la‘lin göstere
Zâhid-i şad-şâleyi mest-i harâb eyler bugün
- 4 Dôst-ı müştâkın tecellîden helâk olur diyü
Zülfini gün ruhları üzre niğâb eyler bugün
- 5 Sebziyâ gelmez hisâba mişl-i zerrât-ı cihân
Kulların ol şâh-ı hüsnüñ kim hisâb eyler bugün

604 (P: 112b, S: 187b, M: 59b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Yiridür göklere her dem çıkarsam dūd-ı âhı ben
Karârüm kalmadı gördüm çün ol zülf-i siyâhı ben
- 2 Bükülsün kâmetüm dönsün hilâle ey kemân-ebrû
Eger kim beñzedürsem gün yüzüne gökde mâhı ben
- 3 Yüzüme bir kadem basmadı hergiz geçdi ‘ömrüm âh
Nice yıllardur oldum ol nigârûñ hâk-i râhı ben
- 4 Firâk-ı yâr ile eczâ tutuşdı külli hâk oldu
Niceye dek yanayın yakılayın yâ İlâhî ben
- 5 Gözüm yaşı sipâhumdur ‘alem göynüklü âhumdur
N’ola olsam cihân mülkinde ‘aşkuñ pâdişâhı ben
- 6 Nice yanup yakılmayam cihân bezminde şem‘-âsâ
Görüp pervânesi oldum o şem‘-i zer-külâhı ben
- 7 Yine bir gül-‘izâra tâze ‘âşık oldum ey Sebzî
İdeyin bülbül-i şûrîde-veş feryâd u âhı ben

605 (P:113a, S: 187b, M: 59b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Gitmedi mihr-i cemâlûñ bu dil-i dîvâned
Zâyil olmaz şem‘-i sevdâsı ser-i pervâned
- 2 Hûn-ı gâmdur yidigüm derd ü belâdur içdügüm
Dûr olalı sâkiyâ sen gözleri mestâned
- 3 Aña dirler ‘âşık-ı şâbit-kadem ey müdde‘î
Kesseler başın yüzün döndürmeye cânâned
- 4 Bâdeye düşmezdi sâkî kimse mânend-i habâb
Almasa la‘l-i lebûñ keyfiyyetin peymâned

- 5 Er gibi ol kaḥbe dünyâya şakın meyl eyleme
Sebziyâ gelmez zene meyl eylemek merdânenen

606 (P: 113a, S: 188a, M: 60a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Âteş-i hicrâna düşüp kimse bîmâr olmasun
Bir cefâ-kâra gönül virüp giriftâr olmasun
- 2 Gül yüzinden ayru düşüp kimseler bencileyin
Ney gibi efgân idüp bülbül gibi zâr olmasun
- 3 Şol kadar çekdüm ben ol derdi nigârün pâresin
Pâresine atılup kimse giriftâr olmasun
- 4 Ol kadar itdüñ cefâ Tañrı yaratdı dimedüñ
Kimseler sencileyin cânâ cefâ-kâr olmasun
- 5 Çâre kıl vaşluñ didügümce beni nâ-çâr ider
Sebziyâ ‘ âlemde kimse böyle nâ-çâr olmasun

607 (P: 113a, S: 188a, M: 60a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Yakmağa ḥalk-ı cihânı nâz ile ol gül-beden
Ġamzelerle şalını şalını çıkdı külbeden
- 2 Gördi nâzıyla hırâmân kıddüñi gülzârda
Ḥacletinden yire geçdi ol zamân serv-i çemen
- 3 Göreyin âyine-i dehrüñ bozulsun şûreti
Dâ’imâ rûy-ı cefâ vü derd ü ğamdur görinen
- 4 Sen gülistân seyrin eylersin rakı̄b-i ḥâr ile
Lâle-veş kıan ağların bu âteş-i fûrkatde ben
- 5 Ditremekden ḥasretiyle ölürüm ey dil kıaşı
Gözüme kıarşı kıocar görsem nigârı pîrehen

6 Luṭf yüzinden toğup ağıâra ey mâhum benüm
Hısm-ı kahr ile nazar itmek baña bilsem neden

7 Virdigüm dem cânımı ‘aşkında Sebzî dilberüñ
N’eyledüğün añladum Şîrîn yolında Kûh-ken

608 (P: 113b, S: 190a, M: 60b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1 Şaçuñ gibi senüñ ‘ömrüñ dırâz u pâ-y-dâr olsun
Yoluña kim ki cân virmezse yiri pâ-y-ı dâr olsun

2 Yüzinde târumâr oldukça ey dil zülf-i şeb-rengi
Benümde tâkat u şabr u qarârum târumâr olsun

3 Ruḥ u haṭṭunda dildâruñ şu deñlü var leṭâfet kim
Ne gül gelsün gülistâna ne ‘âlemde bahâr olsun

4 Saña bu çeşm-i âhûyı viren didi mi arslanum
Ne deñlü şîr-diller var ise cümle şikâr olsun

5 Lebüne beñzerem diyü ögünmiş gonca gülşende
İçeyin kanını anuñ cihân başına tar olsun

6 Elinde sîm ü zer yokdur dime luṭf eyle tut ma‘zûr
Hayât u nakd-i cânım yoluña ‘ömrüm nişâr olsun

7 Muḥibbüm ol yüzi gül yâra yokdur kimseden bâkim
Gerekse ‘âşık-ı şûrîdesi Sebzî hezâr olsun

609 (P: 113b, S: 190a, M: 60b)

Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lün

1 Gülşen-i dehrüñ gül-i ra‘nâsı artar tırmadın
Anuñ içün bülbül-i şeydâsı artar tırmadın

2 Sâye-veş kaldum ayakda nice iriştün elüm
Ol boyı servüñ kad-i bâlâsı artar tırmadın

- 3 Kim nazar eylerse anı hışm idüp eyler helâk
 Ğamze-i hûn-rîzûññ ğavgâsı artar tırmadın
- 4 Ben niyâz itdükçe her dem nâzuññ az it diyü
 Ol perinüñ nâz u istignâsı artar tırmadın
- 5 Kalmadı eksildi dirken şehrimiz mehrûları
 Sebziyâ günden güne zîbâsı artar tırmadın

610 (P: 114a, S: 190b, M: 60b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Göñlümi bir saçları leylî durur mecnûn iden
 Cânı anuñ ğamze-i fettânıdur meftûn iden
- 2 Müşterî olacağum bilmiş durur mehrûlara
 Eşkümü sîm ü ruḡ-ı zer-gûnumı altun iden
- 3 Gözlerüñdür dem-be-dem göñlümi bîmâr eyleyen
 Ḥasret-i la‘ l-i lebüñle bağrumı pür-hûn iden
- 4 Zâhidâ ‘ aceb ü riyâ ile kılursuñ tâ‘ ati
 Yeg durur biñ katle senden bâde-i gül-gûn iden
- 5 Bezm-i fûrkatde nevâ-yı nâlemi gûş ide mi
 Çeng-i ğamda ney gibi zâr itmegi kânûn iden
- 6 Kıldılar baḡr-i taḡayyürde görüp ehl-i nazar
 Gözlerüm yaşına nisbet Dicle ve Ceyḡûn iden
- 7 Sebzi’ye viren ṭab‘ iyyet kımış ey zâhid ‘ aṭâ
 Bâḡ-ı ‘ âlemde o servüñ kâmetin mehzûn iden

611 (P: 114a, S: 191b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Gördi ol serv olduğın benden revân
 Eşk-i çeşmüm oldı ol dem ḡûn-feşân

- 2 Bî-tekellûf la‘l-i yârı câm öper
Sâkiyâ ortada olmasun mı kıan
- 3 Gülsitân içre tırup bülbül gibi
Medh ider la‘lûñ açup gonca-dehân
- 4 Cüst ü cû iden hâkı görmez misin
Gün gibi her zerrede oldur ‘ayân
- 5 Çekmesün ‘âşıqlara hançer-i müjeñ
El-emân ey çeşmi hûn-rîz el-emân
- 6 Yâ gelüp bir gün vefâ kılsañ n’ola
Nice bir cevır ey meh-i nâ-mihr-bân
- 7 Leblerüñ yâdına Sebzî rûz u şeb
Nûş ider sâkı şarâb-ı ergavân

612 (P: 114b, S: 190b, M: 61a)

Me fâ‘î lün / Me fâ‘î lün / Me fâ‘î lün / Me fâ‘î lün

- 1 Yağılup gârğa varmasun cihân bu çeşm-i pür-nemden
Di bârî nemden incindüñ benüm iki gözüm nemden
- 2 Nihâyetsiz elem tahşîl iderlerdi dil-i ‘uşşâk
Dehân u kıadd ü zülf ü çeşmüñ olmasaydı ‘âlemden
- 3 Bu zîbâ hattı u hâliyle cemâlûñi görenler dir
Meleksin sen perî yüzlüm degülsün nesl-i âdemden
- 4 Nice oldı diyü şor ey nesîm-i şubh lutf eyle
Dilegüm küştenüñ ahvâlini ol zülf-i pür-hamdan
- 5 Yüzi cennet lebi kevşer nigârımdan cüdâ olmağ
Ziyâde geldi ey Sebzî baña nâr-ı cehennemden

613 (P: 114b, S:190b, M: 61a)

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

- 1 Görmez isem bir gün ol mihr-i cihân-ârâ yüzün
Zerre deñlü görmege meyl itmezin dünyâ yüzün
- 2 Ey saçı leylî saña mecnûn iken âşüfte-dil
Görmemişdi Vâmık-ı şeydâ dağı ‘ Azrâ yüzün
- 3 Sînede göynüklerüñden ğayrı ey lâle-‘ izâr
Za‘ ferâna döndürüpdür ‘ âşık-ı şeydâ yüzün
- 4 Kûy-ı dilberde temâşâ eylesün dilberleri
Cennet içre görmek isteyen kişi havrâ yüzün
- 5 Sebzi’nüñ kanlu yaşıdur ‘ aşk ile cûş eylemiş
Lâlelerle şanma zeyn olmuş durur şahrâ yüzün

614 (P: 115a, S: 191a, M: 61b)

Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn

- 1 Nice yıllar durur yolında yârüñ gerçi hâkem ben
Velîkin yüzüme başmaz geçer aña helâkem ben
- 2 Der-i devlet durur ey dil açıldı feth-i bâb oldu
Şanursın tîğ-ı dildâr ile her dem zahm-nâkem ben
- 3 Dike ol ğonca şâyed sûzen-i ğamzeyle rahm ide
Anuñ-çün gül gibi başdan ayağa çâk çâkem ben
- 4 Yanar pervâne bir demde şabâh olunca şem‘ -i bezm
Gice gündüz yanar tûrmaz begâyet sûz-nâkem ben
- 5 N’ola kılsam nazar ol ruhları âyineye şûfî
Bi-ħamdillâh ne bâküm var reh-i ‘ aşkında pâkem ben
- 6 Dilâ pîr-i muğânuñ gül gibi bu bâğ-ı ‘ âlemde
Komağ yoğdur elümden ayağın olunca tâkem ben

- 7 Yağarsa ‘âlemi âh-ı derûnum n’ola ey Sebzî
 Tabîb-i cân u dilden ayru düşmüş derd-nâkem ben

615 (P: 115a, S: 191a)

Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fe ‘û lün

- 1 ‘Âlemde süren yâr ile meyhâne şafâsın
 Sürdi bu cihân içre o rindâne şafâsın
- 2 Şevkıyla yaçar mıydı özin gördüğü şem‘e
 Yanmaıklıguñ aňlamasa pervâne şafâsın
- 3 Dünyâda dilâ bundan eyü zevk olur mı
 Yâruñ süresin her gice mestâne şafâsın
- 4 Bir cür‘ asını dökmez idi şûfî elinden
 Fehm eylese n’idüğini peymâne şafâsın
- 5 Âdem midür ol kimse eyâ Sebzî cihânda
 Cânını virüp sürmiye cânâne şafâsın

616 (P: 115b, M: 61b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Görüp âyinede hüsñin ider yârum gurûr andan
 Hudâ dūr eylesün her lahzada gerd-i fütûr andan
- 2 N’ola pâyna yüz sürse o cânânuñ meh ü hurşîd
 Gice gündüz gelüp taḥşîl iderler çünki nûr andan
- 3 Lebûñ devrinde şahbâyı nice terk eylesün ‘uşşâk
 İrişür sâkiyâ ğam-gîn olana çün sürûr andan
- 4 Huzûrumdan uçurur men‘ idüp cânânedenden vâ‘ iz
 Nice ben olmayayın her zamânda bî-huzûr andan
- 5 Yir ü gök içre ey Sebzî Hudâ’dur Fâ‘ il-i Muṭlak
 Ne şey’ kim zâhir olursa ider cümle zuhûr andan

617 (P: 115b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Ey gönül dür olalı ol yüzi gülzâruñdan
Uyumazlar giceler halk-ı cihân zâruñdan
- 2 Ey ‘azîzüm çü bugün Mısr-ı cihân Yûsuf’ısun
Cân ile müşteriyüz kaçma harîdâruñdan
- 3 Kâ’ilüz her ne cefâ eyleseñ ey kûyı behişt
Bir nazar tek bizi dür eyleme dîdâruñdan
- 4 Düşüben mihrüñe âşüfte olup kûyuñda
Güneşi gör kesilür mi der ü dîvâruñdan
- 5 ‘Âlemüñ tûtî-i şekker-şikenî Sebzî bugün
Kaldı şermende olup lezzet-i güftâruñdan

618 (P: 115b, M: 61b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Hem-dem olmak mümkün olur mı o cânân ile ben
Müşteriyem la‘line meyl eylemez cân ile ben
- 2 Nâmede yâd eylemiş ‘izzet idüp itüm diyü
Sıgmazam yire göge şimdi bu ‘unvân ile ben
- 3 Bu olur mı kim düşüben yanına sâye-mişâl
Seyr-i gülşen idüm ol serv-i hırâmân ile ben
- 4 Vaşl-ı yâra irmedin dökmek diler kanum yire
N’eyleyem bilmem dirîgâ tîg-ı hicrân ile ben
- 5 Gözüme göstermese Sebzî n’ola ehl-i hâsed
Mülk-i nazmuñ Hüsrev’i oldum bu dîvân ile ben

619 (P: 116a)

Mef'û lü / Fâ î lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'î lün

- 1 Ğûş eyleyen cefâñ ile cânân hikâyetin
Unutdı Kays u Leylî-i devrân hikâyetin
- 2 Tâkat getürmeyüp olur ol demde cân revân
Her kime söylesem ğam-ı hicrân hikâyetin
- 3 Ğarķ eyledi cihânı olup seyl-i hûn revân
Añdurdı 'âleme yine tûfân hikâyetin
- 4 Añlar cihânda hâlümi yâr ile kim bile
Pervâne ile şem'-i şebistân hikâyetin
- 5 İncinmez idi Sebzî o ğonca figânuma
Bilseydi bülbül ile gülistân hikâyetin

620 (P: 116a)

Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lün

- 1 Ğamzeñ öldürmege itdüğini kîn
İşidüp şâd oldı bu cân-ı hazîn
- 2 Yiridür farķ-ı felekde itse yir
Pâyuña sürdi yüzün rûy-ı zemîn
- 3 Yanaram nâr-ı cehennemden beter
Ger qalursa böyle bu fûrķat hemîn
- 4 Âb-ı vaşluñla sevindür sâķiyâ
Cânumı yakdı firâķ-ı âteşîn
- 5 Zülfine dilberlerüñ dil bağlayan
Sebziyâ olmaz belâlardan emîn

621 (P: 116a, M: 62a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Bilmez iken n’idügin göñlüm benüm dünyâ ğamın
Şimdi durmuşdur çeker bir dilber-i zîbâ ğamın
- 2 Bister-i derde düşüp bîmâr-ı ‘aşk olur ebed
Kim ki çekse dünyada bir gözleri şehlâ ğamın
- 3 Vârıñı hoş gör bugün ğam çekmegil ferdâ için
Ey göñül âdem midür ol kim çeke ferdâ ğamın
- 4 Ğussadan ayrılmayup kurtulmayam ğamdan ebed
Bilmez isem cânuma minnet o müstesnâ ğamın
- 5 Gûşe-i meyhânede nûş eyleyüp câm-ı şarâb
Sebziyâ ben çekmezem şimden girü dünyâ ğamın

622 (P: 116b)

Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fe ‘û lün

- 1 Göz gördüğü dem nâz ile cânâne gelürken
Oldı ruĥınıñ şem‘ine pervâne gelürken
- 2 Mey-gûn lebinüñ şevkı ile ol gözi maĥmûr
Mest eyledi ‘âşıqları mestâne gelürken
- 3 Ben mûrına itdikleri zulmını o yâruñ
Feryâd ideyin şâh-ı Süleymân’a gelürken
- 4 Kılmazdı figân güller için bülbül-i şeydâ
Murg-ı dil ü cân nâle vü efgâne gelürken
- 5 Gûş eyleye mi kışsa-i derd-i dili Sebzî
Hâl-i dil-i ‘uşşâk aña efsâne gelürken

623 (P: 116b, M: 62a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Belâlar eksük olmaz cânuma zülf-i müşevveşden
Çekersem destümi bir dem eger kim câm-ı bî-ğışdan
- 2 Yıkarlarsa n’ola na‘ rayla sâkî şehri ser-tâ-ser
Cihânda kılmadı mest olmaduk ol çeşmi ser-hoşdan
- 3 Nice bir sâye-veş pâ-mâli olam râh-ı kûyında
Murâdum mîvesi hâşıl degül ol serv-i ser-keşden
- 4 Nice cân kırtaram kurup kemân-ı fitneyi her dem
Hâdeng ü tîr-i miñnetdür iren ol göz ile kaçdan
- 5 İrüp ‘aşk odı yakdukça gönül şehrini dir Sebzî
Hemîşe şakla Allâh’um cihân mülkini âteşden

624 (P: 117a, M: 62a)

Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lün / Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lün

- 1 ‘Âlemde şafâ kânı meyhâneye ‘aşk olsun
Bezm itmede cânânı peymâneye ‘aşk olsun
- 2 Bir şem‘ -i şeb-efrûzuñ hüsnine olup ‘âşık
Yakmağda dil ü cânın pervâneye ‘aşk olsun
- 3 Bir cür‘ asını içen tâ-ğaşır olur medhûş
Câm-ı mey-i vahdetden mestâneye ‘aşk olsun
- 4 Leylî ğamına düşüp cânını revân iden
Şahrâ-yı ferâgatde dîvâneye ‘aşk olsun
- 5 Görüp zen-i dünyâyı biñ zîver ü zînetle
Meyl eylemeyen ey dil merdâneye ‘aşk olsun
- 6 Dil mürdelerin ihyâ itmekde Mesîh-âsâ
‘Âlemde hemîn ‘âşık cânâneye ‘aşk olsun

- 7 Çün nâle vü âhumdan incindi cihân halkı
Şimden girü vâý Sebzî virâneye ‘aşq olsun

625 (P: 117a, M: 62b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 İrişdi ‘îd vü aldı itmege ol dil-rübâ kurbân
Hudâ kılmadı rûzî kim olaydum ben aña kurbân
- 2 Olurdı küştelerden peşteler meydân-ı ‘aşkuñda
Diseydün ey gözi hâste gerekdür ger baña kurbân
- 3 Dimişsin yoluma cânlar viren üftâdedür ‘âşık
İlâhî ey kemân-ebrû olayın ben saña kurbân
- 4 Gözüñ kaşşâbı kanum dökdi tekbîr itmedi ol dem
Bunı Allâhu Ekber kimse görmedi ola kurbân
- 5 Beni ğamzeñ bıçağıyla bî-uğurdan halâş eyle
Ki zîrâ çekmeye câ’iz degül cevri ü cefâ kurbân
- 6 İrince vaşlına yârũñ fedâ eyler gönül cânın
Bilür kim ‘îd-i adhâda buyurmuşdur Hudâ kurbân
- 7 Dem-i bismilde Sebzî’ye didün Bismi’llahu ve’l-ĥamd
Nice cânıyla olmasun saña ol mübtelâ kurbân

626 (P: 117b, M: 62b)

Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lün

- 1 Ey gönül ‘âşık olaldan ol yüzi gülzâra sen
Hem-dem olduñ ‘andelîb-âsâ figân u zâra sen
- 2 Sâye-veş pâ-mâl olur ‘âşıklara ey serv-ĥad
Şîve vü nâzıyla gelseñ her kaçan refâra sen
- 3 Göreyin ey merdüm-i çeşmüm olasın ğarĥ-ı ĥûn
Dilberi sevmezdi dil ger olmasañ nezzâre sen

- 4 Bezm-i ‘aşkuñdan cüdâ şahrâ-yı gamda göñlümi
Ey saçı Leylî kılan Mecnûn gibi âvâre sen
- 5 Merhem-i vaşluñ ‘inâyet itmedüñ luṭf eyleyüp
Tîğ-ı hicrânuñla kılduñ cismümi pür-yara sen
- 6 Çarḥ-veş mihrüñde ser-gerdân idüp biz ‘âşıkı
Varma sen ay âfitâbum ḥâne-i aḡyâra sen
- 7 Sebzî çeşmüñ ḥastesi olmuş idi biñ cân ile
Çâresiz kaldı ṭabîbüm kılmaduñ bir çâre sen

627 (P: 117b, S: 184a, M: 63a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Göñül virdüğümi zâhid o zülf ü ḥâle bilmezsin
Ne ḥâletler kıpar ṭa‘n itme ehl-i ḥâle bilmezsin
- 2 Elif kâmetlü yâruñ ḥasretiyle râh-ı mektebde
Dönüpdür kâmetüm ey ḥ‘âce gamdan dâla bilmezsin
- 3 Baña ṭa‘n eyleme cânâ kılırsam ney gibi nâle
Düşüp çeng-i gam-ı ‘aşk içre hergiz nâle bilmezsin
- 4 İdüpdür zülf ü ḥâlin dâm u dâne şayd içün ‘âşık
Seni mekr ü füsûn ile o çeşmi âla bilmezsin
- 5 Saña ‘âşık geçüp Sebzî gibi gülzâr-ı ‘âlemde
Yakupdur dâğ-ı ‘aşkuñ ey yüzi gül lâle bilmezsin

628 (P: 118a, S: 184b)

Mef ‘û lü / Fâ ‘î lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘î lün

- 1 Kırtulmak ister iseñ eger ıztırâbdan
Bir dem kesilme dilber-i ‘âlî-cenâbdan
- 2 Gül-gûnî bâdeyi kıma elden ölince hiç
Başuñ hevâya virmegi öğren ḥabâbdan

- 3 Gördükçe ben kuluñı seni öldürem didüñ
Hâlî degüldür eyle efendî şevâbdan
- 4 ‘ Aks-i lebüñi seyr ideliden беру gönül
Hergiz ferâgat eylemez oldu şarâbdan
- 5 Degmez şafâsı bezm-i cihânuñ fenâsına
Gûş eyle gel bu nağme-i çeng ü rebâbdan
- 6 Cevr ü cefâyı ‘ aşıkâ kılmazdı bî-hisâb
Korkaydı ol belâ yüki rûz-ı hisâbdan
- 7 Ol meh-cebîne Sebzî gönül virdüğüm benüm
Pinhân olur mı rûşen iken âfitâbdan

629 (P: 118a, S: 184b)

Mef ‘ ü lü / Fâ ‘ i lâ tü / Me fâ ‘ î lü / Fâ ‘ i lün

- 1 Şâd ola mı cihânda ğam-ı dil-rübâ çeken
‘ Aşkî yolında miñnet ü cevır ü cefâ çeken
- 2 Her dem kemend-i fitneyi benden yaña atup
Zülfüñ degül mi sihr ile senden yaña çeken
- 3 Bilmen ki n’eyledüm ikide bir de yârumuñ
Mestâne çeşmidür baña tîğ-ı belâ çeken
- 4 La‘ lüñ ğamıyla olmadı dil ğuşşadan ħalâş
Zevk u şafâ bulurdu mey-i dil-ğüşâ çeken
- 5 Her sifleyi görürsin irer evc-i devlete
Ancağ cihânda ehl-i hünerdür ‘ anâ çeken
- 6 İller çeker şafâ ile câm-ı vişâlini
Her dil-rübâ ğamını benüm dâ’imâ çeken

2b- Zülfüñ / Zülfî S

5b- Ancağ cihânda / Ehl-i cihânda S

- 7 Rağs urmasun mı çarh-ı felek gibi Sebziyâ
Gün gibi sînesine geçe meh-liqâ geçen

630 (P: 118b: S: 185a)

Fe 'i lâ tün / Me fâ 'i lün / Fe 'i lün

- 1 Ey ğam-ı dil-rübâ ħabîbimsin
Tâ ezelden benüm naşîbimsin
- 2 Dôstluğ eyle itme düşmenlik
Ben muĥibbem saña ħabîbimsin
- 3 Nice ey dîde olmayam saña ter
Göz göre sende bir raĥîbimsin
- 4 Giderem ğurbete didüm nâ-çar
Dimedi gitme gel ğarîbimsin
- 5 Sebzi'yem eyle luğ idüp dermân
Derdlü gönölüme sen tabîbimsün

631 (P: 118b, S: 185a, M: 63a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Gül gül oldukça ruĥuñ sâķî şarâb-ı nâbdan
Eksük olmaz nâleler bülbül gibi aĥbâbdan
- 2 Gün yüzüñ üzre görüp zâhid hilâl-ebrûlaruñ
Mescid içre yüzini döndürmedi miĥrâbdan
- 3 İşigüñ taşını bâlîn eyleyüp yatsam n'ola
Yeg gelür ĥâşâk-i kûyuñ bister-i sincâbdan
- 4 Alıamaz gönölüm ruĥuñ yanında zülf-i şeb-ruñ
Uğrı ĥaz itmez bilürsin dôstum meh-tâbdan
- 5 Eyleyüp ümmîd-i vaşluñı görem düşde diyü
Her zamânda başumı ħaldurmaz oldum ĥ'âbdan

- 6 İrişüp tîguñ n'ola ben mürdeye virse hayât
Her kişinüñ dirligin Tañrı idüpdür âbdan
- 7 Hâsret-i rûyıyla cân virdügümi añlar benüm
Kabrüm üstinde biten Sebzî gül-i sırâbdan

632 (P: 119a, S: 185a)

Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

- 1 Vaşl-ı nigâr içün çekerem hecr miḥnetin
Gül isteyen kişi nitekim ḥâr zaḥmetin
- 2 Gül gibi câm-ı bâdeyi elde koma müdâm
Gûş eyledünse pîr-i muḡânuñ naşîḥatin
- 3 Bilseydüm iriṣecegümi câh-ı vaşlına
Ol pâdişâhuñ eyler idüm bende ḥıdmetin
- 4 Men' eylemezdi şûfî beni câm-ı bâdeden
Görse şükûfelerle bahâruñ yüz niyyetin
- 5 Ol yüzi gül lebi müle Sebzî gönül virüp
Elden komadı lâle gibi câm-ı 'iṣretin

633 (P: 119a, S: 185b, M: 63b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Kıldı anuñ-çün sirişte Tañrı insân cevherin
Âşikârâ eyleye kalmaya pinhân cevherin
- 2 Tâb-ı meyden ruḥlarında dürler olduḡı bu kim
Ḥâce-i câna diler 'arz ide cânân cevherin
- 3 Ḥüsn-i yâra âşinâ oldum çün ey ḡavvâş-ı dehr
Var saña baḡışladum deryâ-yı 'ummân cevherin
- 4 Leblerinde ey gönül dür-i dişlerine kıl nazar
Görmek isterseñ eger kim ḥokḡa-i cân cevherin

- 5 Hâlet-i nez‘e düşüp dil teşne iken ey Hudâ
Dest-i şeytândan halâş eyle bu î mân cevherin
- 6 Sözleri pertev şalar gördi cihâna gün gibi
Sebzî’nün tağdı o dem gûşına yârân cevherin
- 7 Bilmezem n’oldı ‘aceb kim şimdi beg hâzretleri
Duyalı tahsîn yolın unutdı ihsân cevherin

634 (P: 119b, S: 185b, M: 63b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Ğamzeñi tîr eyleyüp kâşuñ kemân itmek neden
Şîr-diller şaydı içün ey gözi âhû-gücen
- 2 Tavşan uykusın virüp ben ‘âşıkûña dâ’imâ
Ol çaçal âgyâr ile seyr eyleme lutf eyle sen
- 3 Şayd içün lâzım degül tîr ü kemân olmak ele
Ey kemân-ebrû yeter ol ğamze-i nâvek kaçan
- 4 Şâdlıkda ayağum yir mi başardı dem-be-dem
Ğarğ-ı hûn olup aşılaidum eger fitrâke ben
- 5 Ey gözi âhû itüñ gibi bulurdı ululuk
Sürüeydüñ gerdene Sebzî’nün tağup resen

635 (P: 119b, S: 186a, M: 65a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Tezehhüd eyleyince zâhidâ hûr u cinân içün
İderseñ yeg durur cândan Hudâ-yı müste‘ân içün
- 2 Yeter göynüklerümle çihre-i zerdüm benüm ey gül
Kimesne varmasun kûyuña hergiz za‘ferân içün
- 3 N’ola hürmet bulursa sâkiyâ halk-ı cihân içre
Nice kanlar dökülmişdür şarâb-ı ergavân içün

- 4 Eger kim mûyeden döndürse mûye ‘aşk incinmen
Baña her ne iderse atsun ol mû-yı miyân için
- 5 Felekden yağsa bârân gibi derd ü miñnet ü guşşâ
Hâz-ı sâgar yeter Sebzî baña hırz-ı emân için

636 (P: 119b, S: 198a)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Lâyık mıdur vefâ idüp ağıâra â Hüseyñ
Her dem cefâlar eyleyesin baña vâ Hüseyñ
- 2 Bu hân-kâh-ı ‘aşkda ebed il olup göñül
Sîne kudûmını döküben dir ki şâ Hüseyñ
- 3 Sakķâ-yı şehr eyleye yaşum o dem sebîl
La‘ lûñ ğamıyla ölüñ isem teşne yâ Hüseyñ
- 4 Ğamzeñ kılıcı eyledi ‘âşıkıları şehîd
Kûyuña dirler ise n’ola Kerbelâ Hüseyñ
- 5 Olsun Yezîd sevmez ise Sebzî cân ile
Hüsñ-i Hâsan hâķı seni ey dil-rübâ Hüseyñ

637 (P: 120a, S: 198a, M: 64a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Başladuķda kesmege ‘aşkıyla taşı Kûh-ken
Virürem âķir dimiş bu yolda başı Kûh-ken
- 2 Seng-dil Şîrîn’e sen bir seng-râh olduñ diyü
Eyler idi taş ile ey dil şavaşı Kûh-ken
- 3 Cümle ferşin kaçır-ı Şîrîn’üñ la‘ lden eyledi
Gözlerinden şol kadar aķıtdı yaşı Kûh-ken

1a- taş / tağı S

2a- olduñ / urduñ S

3a’da vezin bozuk.

- 4 Almayınca başımı Hüsrev komadı ‘ âkıbet
Olduğı-çün ‘ aşk içinde böyle nâşı Kûh-ken
- 5 Taşı taş üzre komazken ‘ âkıl olan Sebziyâ
Bir deliymiş mesken itmiş tağ u taşı Kûh-ken
- 638 (P: 120a, S: 198b, M: 64a, A: 57a, G: 351b)
Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün
- 1 Gül gibi ol gönca-leb ‘ aşkında ey dil çâksin
Ağlamağdan dem-be-dem ey gözlerüm nem-nâksin
- 2 Ğamzeñüñ hançerlerin tîr eyleyüp ey mest-i nâz
Öldürürsin cümle ‘ âlem halkını bî-bâksin
- 3 Yiridür irse ğubâruñ göklere ey dil senüñ
Nice yıllardur ki cânânuñ yolında ğâksin
- 4 Bâde ile qalbüñi mesrûr eyle zâhidâ
Nice bir dehrüñ ğamından her zamân ğam-nâksin
- 5 Bilmezem yine ne hâlüñ vardur ey Sebzî senüñ
Mest ü rüsvây u ğarâbâtî girîbân-çâksin
- 639 (P: 120a, S: 198b, A: 57a)
Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün
- 1 Ey gönül sen bir şeh-i ‘ âlem misin
Câm destüñden komazsın Cem misin
- 2 ‘ Âşıka virdüñ hayât ey la‘ l-i yâr
Şorduğum bu kevşer ü zemzem misin
- 3 Dûd mısın şem‘ üñ etrâfında yâ
Baş üzre dilberün perçem misin
- 4 Mihr-i hüsnüñ tutdı şehr etrâfını
Ey hilâl-ebrû kamerden kem misin

- 5 Seg rakîbe idesin mihr ü vefâ
Ey perî dünyâda sen âdem misin
- 6 Nice ey dil bezm-i fûrkatda figân
Çeng-i gamda nây ile hem-dem misin
- 7 Nazmuñ eyler zinde rûh-ı ‘ âlemi
Sebziyâ sen ‘ Îsî-i Meryem misin

640 (P: 120b, S: 198b, M: 64b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Bendesi olduğı ol şâh-ı cihânuñ tuymasun
Tîğ-ı hışımıyla döker bir demde kanuñ tuymasun
- 2 Ey gönül bülbül gibi feryâdı қо eyle hâzer
Nâle itseñ ol gül-i ra‘ nâ figânıñ tuymasun
- 3 Pîr-i ‘ aşkına mürîd olduğı ey dil senüñ
İşidüp rahm eylemez ol nev-cüvânıñ tuymasun
- 4 Ğamzesi okına ğayrılar nişân olur saña
Şîve vü nâz ider ol kaşı kemânıñ tuymasun
- 5 Şöyle mağv ol Sebziyâ ‘ aşkında ol cânânenüñ
Arayup hiç bir kişi nâm u nişânıñ tuymasun

641 (P: 120b, S: 200a)

Fe ‘ i lâ tün / Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ i lün

- 1 Hüsünüñi şanma ber-karâr şağın
Olmasun her dem âh u zâr şağın
- 2 Yakmasun hâne-gî mağallüñ ile
Âteşin âh-ı pür-şerâr şağın
- 3 Ğarğ olursın yaşımı ağıtma
Kanlu şudur bu cûy-bâr şağın

4 Şırsa cevır ü cefâ taşıyla o yâr
Gelmesün kâlbe iñkisâr şaķın

5 Seni zilletde pâ-y-mâl eyler
‘Âleme kılma i‘tibâr şaķın

6 Seni bir şûretiyle aldamasun
İki yüzlü bu rûzgâr şaķın

7 Sebziyâ ğırre olma mülk-i dile
Çün degül mülk pâ-y-dâr şaķın

642 (P: 121a, A: 57b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1 Bâĝ-ı behcetde nigârâ gül-i ħandânımsın
Müntehâ kıddüñ ile serv-i ħırâmânımsın

2 Şîve vü nâz ile tâtûs-şıfat kûyuñda
Cilve itseñ yaraşur ravzada Rıdvânımsın

3 Ölmedin eyle bu ben ħasteye vaşluña ‘ilâc
Ey tabîb-i dil ü cân derdüme dermânımsın

4 N’ola kesb eyler isem Hızır gibi ‘ömr-i ebed
Leb-i cân-baķşuñ ile çeşme-i ħayvânımsın

5 İşidüp âh-ı hezâr eyledüğüm kûyunda
Dimedüñ ey yüzi gül bülbül-i nâlânımsın

6 Bilmezem zulmuñ elinden kime feryâd ideyin
‘Adl ü dâd eylemeyen kullara sultânımsın

7 Kâpusından süricek Sebzi’yi ħışm ile didi
Sensiz olmaĝa nice kıdır olam cânımsın

643 (P: 121a, S: 192a, G: 278b)

Mef 'û lû / Me fâ 'î lû / Me fâ 'î lû / Fe 'û lûn

- 1 La' lûñsüz eger eyler isem bâde-i gül-gûn
Ey gönca benüm sâğar-ı çeşmüm ola pür-hûn
- 2 Sen lebleri şîrîn saçı leylâyı sevelden
Gam tağına Ferhâd'um elem deştine Mecnûn
- 3 'Aqlum gidüben yad u bilişden haberüm yok
Ol gözleri sâhîr ideliden beni efsûn
- 4 Kurtulmaz ebed haste olup derd ü belâdan
Kim olur ise fitnessi çok çeşmüne meftûn
- 5 Raḥm eyle ki Sebzî'ye aḳar eşk-i dem-âlûd
Oldı seveli sen güzeli ḥâlî diger-gûn

644 (P: 121a, S: 192a)

Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Fe 'û lûn

- 1 Dilâ her câyî cânânı n'idersin
Vefâsı yokdur anı n'idersin
- 2 Eger ḳan içmez ise çeşm-i mestûñ
Bu çeşmümden aḳan ḳanı n'idersin
- 3 Beni şîveyle öldürdûñ be zâlim
Süzüp şol çeşm-i fettânı n'idersin
- 4 Güzeller şâhısın 'adl ile dâd it
Ḳapuñda âh u fiğânı n'idersin
- 5 Gözüñ öldürmege yitmez mi ḥalkı
Ṭaḳınup tîğ-ı bürrânı n'idersin

1a- bâde-i gül-gûn / bâde-i gül-reng S

3b- beni / baña S

5b- diger-gûn / diger-hûn S

6 Görüp bu zâl-i dehrüñ ‘ışvesini
Göñül virme budur fânî n’idersin

7 Saña meyl eyler ise Sebzî yâruñ
Vişâlin iste hicrânı n’idersin

645 (P: 121b, S: 192b, M: 64b, G: 170a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Sîneye çekdüm nigâruñ sîne-i bî-kînesin
Ölmedin destümde gördüm devletüm âyînesin

2 Şûfî câm-ı bâdenüñ fehm itmese keyfiyyetin
Sâkiyâ kor mıydı rehne hırka-i peşmînesin

3 Dirdi bitmişdür reh-i şahrâda tâze lâleler
Dâğlarla gül gibi kim görse ‘âşık sînesin

4 Dilberüñ la‘lin görüp meyḥâneye düşdi ḥaṭîb
Rind olup terk itdi ey dil mescid-i âzînesin

5 Sa‘y idüp bir bâd-ı gencüñ olmadur vîrânesi
Sebzî’ye virürseñ almaz ‘âlemüñ gencînesin

646 (P: 121b, S: 193b, M: 64b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Muḫtarib olma dilâ bu gerdiş-i gerdûn için
Döne döne döner ise dâ’imâ gerdûn için

2 Şöyle mâhirdür didiler siḥr ile dil almada
‘Âlemüñ sâḥirleri ol çeşm-i pür-efsûn için

3 Bir saçı leylînüñ aldum başuma sevdâsını
Her ne dir ise disünler ḥalk ben mecnûn için

4 ‘Aşk ile cûş eyler iken merdüm-i ‘âlem didi
Gözlerüm yaşına nisbet kaṭredür Ceyḥûn için

- 5 Eylesem Sebzî n'ola ben nâm ile nâmûsı terk
Mest-i rüsvâ olmuşam ol lebleri mey-gûn için

647 (P: 122a, S: 193b, M: 65a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Hâlî olmasun bu gönül dil-rübâsız olmadan
Kâmet-i bâlâsı 'aşk ile belâsız olmadan
- 2 Zindelikden bildüğüm budur mey ü maḥbûbdan
Mürde olmak yeg durur şûfî şafâsız olmadan
- 3 Kıl 'özü 'âşıklara cevri ü cefâlar eyleme
Dilber olan sevdüğüm n'olur vefâsız olmadan
- 4 Dil serîrinde anuñ-çün şehr-yâr itdüm seni
Memleket varur ḥarâba pâdişâhsız olmadan
- 5 'Aşk şehrine düşelden hûşdan bî-gâneym
Şaklasun ğurbetde Tañrı âşinâsız olmadan
- 6 Vir zekât-ı ḥüsnüñi şâhım didüm nâz eyleyüp
Şehrimüz hâlî degül didi gedâsız olmadan
- 7 Sebzî-i 'âşüfteye incinme sevse sen mehi
Dilber ola ḥazḡ olunmaz mübtelâsız olmadan

648 (G: 129b, S: 195b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Belâ çekmek durur kârım benüm ol çeşm ü ebrûdan
Cihânda görmedüm iylik yüzini rûy-ı nikûdan
- 2 Hırâmânî hırâmânî şalınup gül gibi geldün
Mu'atṭar oldı gülzâruñ içi ey ğonca ḥoş-bûdan
- 3 Bugün devletlü başdur pâye-i 'izzetde ol kimse
Yatur her gice bisterde çıkar feryâdı pehlûdan

- 4 Maḥall-i merḥametdür luṭf idüp Allâh ‘aşkına
Zekât-ı ḥüsnuñi şâhum ayırma ben du‘â-gûdan
- 5 N’ola ‘aşk âyetini ḥaṭṭ-ı dildârumdan öğrensem
Muḥakḳak okıyanlar ‘ilm taḥsîl itdi yazudan
- 6 Ḥumâr-âlûde olup gülsitânda nergis-i şehlâ
Gözün şihriyle mest olmuş başın kaldurmaz uyḥudan
- 7 ‘Aceb bend-i belâ dîvânesi olmuşsın ey Sebzî
Müsel sel sözlerün dâ’im hemen ol silsile-mûdan

649 (N: 289a)

Fe‘i lâ tün / Fe‘i lâ tün / Fe‘i lâ tün / Fe‘i lün

- 1 Pîr oldum ğam ile ‘aşk-ı cüvân olduğu-çün
Dildeki râz-ı nihân ḥalka ‘ayân olduğu-çün
- 2 Ḥareket eylese şîveyle kıyâmet koparur
Ḳaddün ey gönca-dehen serv-i revân olduğu-çün
- 3 Menzil-i mihr ü maḥabbetde ḳodı nâm [u] nişân
Tîrüne ey ḳaşı yâ sîne nişân olduğu-çün
- 4 Cilveler eylese tâvûs-ı cinân gibi nigâr
Şîve vü nâz ile sevmez mi cinân olduğu-çün
- 5 Dür lü rengine gülistân-ı cihânuñ ey dil
Aldanup virmedi dil Sebzî ḥazân olduğu-çün

650 (S: 188a)

Mef‘û lü / Me fâ‘î lü / Me fâ‘î lü / Fe‘û lün

- 1 Kuyûn olalı menzil-i ârâm-ı ğarîbân
Çihreñde ser-i zülfün olur dâm-ı ğarîbân
- 2 Pertev şala ḥurşîde eyâ şubḥ-ı sa‘âdet
Rûşen ola rûyuñla eger şâm-ı ğarîbân

- 3 Her şeb elem-i fûrkat-ı cânândan ayru
Derd ü ğam ile geçmede eyyâm-ı ğarîbân
- 4 Ol şâh-ı kerîmüñ kereminden ne kim ola
Yâdına gele yâd olına nâm-ı ğarîbân
- 5 Raḥm eyleye vü vazgele yâr cefâdan
Ma‘ lûmı olur ğamm-ı âlâm-ı ğarîbân⁵²
- 6 Mâlik olalar Hızır-şîfat âb-ı ḥayâta
Bir bûse olursa eger in‘âm-ı ğarîbân
- 7 Sebzî n’ola irmezse murâdına cihânda
Nâ-kâmî olur ‘âkıbet-i kâm-ı ğarîbân

651 (S: 188b)

Mef‘û lü / Fâ‘î lâ tün / Mef‘û lü / Fâ‘î lâ tün

- 1 Hüsniyle sen olaldan sulṭân-ı derd-mendân
Gûşuña girmez oldu efġân-ı derd-mendân
- 2 İtmezler ey ṭabîbim hergiz ümîd-i şîḥḥat
Derd ü ğamuñ olupdur dermân-ı derd-mendân
- 3 Düşdi ġırîv-i ḥayret medhûş u vâlih olup
‘Arz-ı cemâl idince cânân-ı derd-mendân
- 4 Kaddüñ revân olunca alduñ revân cânı
Bir şîve ile nâgeh ey cân-ı derd-mendân
- 5 Kâdriyle her birinüñ irer sipihre başı
Ol mâh olursa Sebzî mihmân-ı derd-mendân

652 (S: 188b)

Me fâ‘î lün / Me fâ‘î lün / Fe‘û lün

- 1 Hâzer eyle gel ol kaşı kemândan
Kime urdıysa tîrin geçdi cândan

⁵² 5b’de vezin bozuk.

- 2 Şu deñli küştelerden püšte olmuş
Geçilmez kûyınıñ içinde kıandan
- 3 Döküندی berg-i ‘ömrüm almadan hîç
Vefâ bûyını ol gönca-dehândan
- 4 Nişânıydı kaşı yâ okına dil
Eşer kalmadı ol nâm u nişândan
- 5 Elüñden koma bir lahza ayağı
Budur sâkî ğaraž devr-i zamândan
- 6 Zemîn ü çarhı tutdı dûd-ı âhum
Gören şanur cihân taldı tûmandan
- 7 Fenâsın añlayaldan Sebziyâ ben
Ferâğat eyledüm zevk-ı cihândan

653 (S: 189a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Eger kim kûy-ı cânândan çıksam bir adım âdem ben
Bihişt ü ravza haqqı olmayam dünyâda âdem ben
- 2 Berâberdür yanumda toprağıyla mâlı dünyânuñ
Ne yoklığına ğam-nâkem ne varlığına şâdem ben
- 3 Ne var deprendüğümce toz kopardsam çeşm-i a‘ dâya
Hâzân bergini bir birine urmış gird-bâdam ben
- 4 Ğıda hûn-ı ciger gözüm yaşı olmuş durur şuyum
Kânâ‘ at mülkine şâhum ne meyl-i âb u zârem ben
- 5 Gelelden ‘âlem-i hırşîd-i devlet toğmadı başa
Murâduma irişmedüm hemîşe nâ-murâdam ben
- 6 Zamâne ğuşına bir dür taķıpdur tab‘-ı gevher-rîz
Cihân tırdukça şarrâf-ı sühân kıatında yâdam ben

- 7 Tenümde tâze dâğumla maḥabbet taḥtına geçdüm
Be Sebzî mesned-i Cemşîde geçmiş Keykubâdam ben

654 (S: 189a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Nîl-gûn câme ile mihr-i mu‘ allâsın sen
Gök çemen içre yaḥûd gonca-i ra‘ nâsın sen
- 2 Nil-gûn câme ile kim ki seni gördi didi
Ḥalkı gömgök delü itdüñ nice zîbâsın sen
- 3 Döneli lâle-i mâ’iye o gök câme ile
Şu kenârında biten serv-i dil-ârâsın sen
- 4 Âb-gûn câme virelden saña zîb ü zînet
Kûze-i şîşede bir âb-ı muşaffâsın sen
- 5 Sebzî sîm-âbî libâs ile görelden o mehi
Dögünür taşlar ile ‘âşık-ı şeydâsın sen

655 (S: 189b)

Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fe ‘û lün

- 1 Döne döne ayırdı o gün yüzlü melekden
Yiridür eger aḡlarsam çarḥ-ı felekden
- 2 Ol mâhî arayup bulımazlar nice gündür
Âhumla yaşum geçdi simâk ile semekden
- 3 Aldı nemekîn ḥande ile gönlini ḥalkuñ
Şûrîşi cihân eglenür ol kân-ı nemekden
- 4 Her kişi ‘ayârını dil añlar ...⁵³
Şarrâf-ı cihândur ki bilür ḳalbı miḥekden

⁵³ 4a’da kelime silik olduğundan okunamadı.

- 5 Cânım şanuram ayrulur oldum bedenümden
Peykânını ol kaşı kemân çekse yürekden
- 6 Takdîr olınan nesne gelür rûz-ı ezelden
Yok yire ne hâşıl çekilen bunca emekden
- 7 Sebzî yûri ‘ayş eyle nigâr ile çemende
Eyyâm-ı bahâr oldu cihân tıldı çiçekden

656 (S: 189b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Rûyını zülfiyle örter şanmañ ol meh nâzdan
Sihr ile ‘uşşâkına gün gösterür açmazdan
- 2 Gözlerine gamz ider ‘âşıkları öldür diyü
Kurtuluş yokdur meded ol gamze-i gammâzdan
- 3 Kûy-ı cânâne dururken baña añmañ cenneti
Hoş yir olmuş Hâfız-ı Şîrâzî’ye Şîrâz’dan
- 4 N’ola şayd itmek dilerse gözleri dil murğını
Eksük olur mı şikârın almamak şeh-bâzdan
- 5 Ey gönül ‘izzet kanâ‘ atdür tama‘ dur h‘ârılık
Kaldı gûşımda bu söz bir şâ‘ir-i mümtâzdan
- 6 Nergis ü gül göz kulağ tutmuş durur gülzârda
Hâz ider cân u diliyle murğ-ı hoş-âvâzdan
- 7 La‘line cânânenüñ dil virdügin cân duymasun
Her ne râz olursa Sebzî fâş olur hem-râzdan

657 (S: 189b)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 N’ola ey şeh gulâmuñ olsa cihân
Zîr-i hükmüñdedür zemîn ü zamân

- 2 Şalmaz idi haṭuñ gibi âşûb
Ḥâlûñ olmasa fitne-i devrân
- 3 Bu yalancı cihâna aldanma
Gerçek iseñ benüm sözime inan
- 4 Neden oldu libâs-ı mâtem ile
Bu kühen deyr içinde âb-ı figân
- 5 Çemen-i ma^ʿ rifetde tûṭî dir
Sebzî'yi gördüğince sebz-i haṭâ

658 (S: 191b)

Fe ^ʿ i lâ tün / Me fâ ^ʿ i lün / Fe ^ʿ i lün

- 1 Beni terk ideli o rûḥ-ı revân
N'idelüm oldu kâlîb-ı bî-cân
- 2 Çarḥ cellâdı çekmese tîğın
Bir dem içre olur mıdı biñ kan
- 3 Naḳd-i ^ʿ ömrüñi ṭâ^ʿ ata ḥarc it
Ödeyem ger olursa saña ziyân

659 (S: 194a)

Mef ^ʿ û lü / Me fâ ^ʿ î lü / Me fâ ^ʿ î lü / Fe ^ʿ û lün

- 1 La^ʿ lüñ hevesiyle beni ḥâk eylese devrân
Sâgar ide ḥâküm tuta el üstine yârân
- 2 Leylî geçûben karşıusına nâz ide rengîn
Göñlini nice virmeye Mecnûn-ı perîşân
- 3 Bir dâne ^ʿ arak kim görünür ^ʿ arızı üzre
Gûyâ ki gül üstinde тұrur kaṭre-i bârân

5b'de kâfiye uymamaktadır.

658. gazelin S nüshasında varak eksikliğinden dolayı devamı yok.

3. beyitte 1 ve 2. mısranın yerleri değişik.

4 Cevr eyleme ey ‘ârız-ı gül gonca-dehânum
Bülbül gibi şûrîde göñül kılmasun efgân

5 Vâ‘ iz saña yârın kad-i Rıdvân ile tubâ
Sebzî’ye bugün nâz ile ol serv-i hırâmân

660 (S: 194a)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

1 Gice gündüz ‘âşıkun cânâ me’âli sen misin
Deyr ü mescidde kamunun kıl ü kâlî sen misin

2 Bülbül-âsâ nâle eylersin görüp her goncayı
Ey göñül bu gülşenün şûrîde-hâlî sen misin

3 Ayagun elden komazlar bir nefes ey âb-ı tâk
‘Âşık-ı maḥzûnların def‘-i melâlî sen misin

4 Nâz ile reftâra geldün kopdı ‘âlemde figân
Gülsitân-ı tal‘ atun nâzûk nihâlî sen misin

5 ‘Âşıkâ virdün hayât-ı sermedi ey la‘l-i yâr
Yohsa Hızrun çeşme-i âb-ı zülâlî sen misin

6 Câme-i alı geyüp çeşm-i siyâhuñı süzüp
Eyleyen ‘âşıklara mekr ile âlî sen misin

7 Şîve-i Câmî-i Husrev sözini nazm eyledün
Sebziyâ bu ‘âlemün şâhib-kemâlî sen misin

661 (S: 195a)

Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ i lâ tün / Me fâ ‘ i lün / Fe ‘ i lün

1 Katardı cânına cân ‘âşıkun senün ey cân
Çekeydi sînesine bir gice seni ‘uryân

2 Senün gibi bulmaz gevher-i girân-mâye
Nice bir aşığı yukarı çalқанur ‘ummân

- 3 Dimezler aña ki ‘ ârifler içre âdemdür
Geyerse atlas u dîbâyı merdüm-i nâdân
- 4 Gülüñ firâkı ile kanlar ağlaya bülbül
Dirîğ tırmayuben ‘ aksine döner devrân
- 5 Gerekmez eylemezin sebze-i cihâna nazar
Bahâr-ı ‘ âlem-i cândur baña haţ-ı cânân
- 6 Cemâlini görüp anuñ olurdı dil virmek
Be Sebzî bâğ-ı cihâna irişmeseydi hazân

662 (S: 195b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Ergavânî geydügi bu fazlı-ı şâh-ı cihân
Ėamze-i Ėûn-rîzi gibi bir degül biñ ide kan
- 2 Ergavânî câme ile ‘ ârızuñ gülzârda
Gördi Ėacletden yire geçdi dirâht-ı ergavân
- 3 Gice gündüz ergavânî câmesinüñ ‘ aksidür
Bilmeyen şanur şafağdur oldı çarĖ üzre ‘ ayân
- 4 Ergavânî câme içre kıddini kim görse dir
Kan içinde bir elifdür gûyiyâ ey dil-i cân
- 5 El bir idüp Ėamze-i Ėûn-rîzi ile câmesi
Ey göñül kan itmeden Ėâlî degüldür bir zamân
- 6 Ergavânî câme ile yakdı Ėalk-ı ‘ âlemi
El-Ėazer ol âteşin-Ėil‘ at elinden el-emân
- 7 Ergavânî câme geyüp girme Sebzî kanına
Olma mâ’il şu gibi her sûya ey serv-i revân

663 (S: 196b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 ‘Âşık iden beni cânâ sensin
Eyleyen ‘âleme rüsvâ sensin
- 2 Ey Hızır Bâlî leb-i la‘lûñ ile
Şöyle beñzer ki Mesîha sensin
- 3 Her zamân bülbül-i şûrîde gibi
İñleden ey gül-i ra‘nâ sensin
- 4 Zülfüñ itmedi beni âşüfte
Beni şeydâ kılan illâ sensin
- 5 Sebziyâ dünyada Mecnûn gibi
Añılan ‘âşık-ı şeydâ sensin

664 (S: 198a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 ‘Ârızuñdur ey gül-i gülzâr-ı cân
Cennet-i firdevs-i a‘lâdan nişân
- 2 Dökmege ‘âşıkluñ kanın yire
Gamzenüñ her biri tîğ-ı hûn-feşân
- 3 Bendeñe eylemedüñ ‘adl ile dâd
Zulm ile öldürdüñ ey şâh-ı cihân
- 4 İtdigüñ cevri tenümde her kalem
Dil olursa haşre dek kılmaz beyân
- 5 Cevri terk it Sebzî’ye raḥm eylegil
Derdüñ ile kılmasun âh u fiğân

665 (S: 200a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Yir bulurdum menzil-i devletde ey kaşı kemân
Gamzeñüñ okına olaydı bu cân u dil nişân

Tîz geçer gördi gülün eyyâm-ı mesken ‘andelîb
Hasretinden kanlar ağlayup ider âh u figân
- 3 Hey kıyâmet râstî refâtârûñ [gören] kâmetüñ
Fitnesinden ditreşür ol dem zemîn ile zamân
- 4 Zulmlar bünyâd olup her gûşede gavgâ ola
Gözlerüñ devrinde hergiz kalmadı emn ü emân
- 5 Câme-i sebz ile yâr olmuş nihâl-i serv-i nâz
İrmesün Sebzî bahâr-ı hüsnine hergiz hazân

Harfû’l-Vâv

666 (P: 122a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Nedendir her zamânda ey perî-rû
Cefâlar kılmak olmuşdur saña hû
- 2 Ne hâcet katline ben hastenüñ tîg
Behey zâlim yeter bu çeşm ü ebrû
- 3 Nesîm-i şubh olsun sağ esen kim
Getürür kâkülinden her seher bû
- 4 ‘Acâyib saht-rûdur âyine kim
Gelürmiş ol hayâsız yâra qarşu
- 5 Şu deñlü kanlu yaş akıtdı Sebzî
Kenâra gelmedi ol serv-i dil-cû

667 (P: 122b, M: 65b, G: 249b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 ‘Âşık olmayaydı cânâ sen perî-ruhsâra şu
Olmaz idi bu kadar şûrîde vü âvâre şu
- 2 Hâsteyem öldüm şusuz luţf it baña ey pîr-i çarḥ
Penbe-i ebriyle tamzur ağzuma bir pâre şu
- 3 ‘Ârîzuña ‘âşık olmayaydı ey Leylî ḥırâm
Düşmez idi rûz u şeb Mecnûn gibi kühsâra şu
- 4 Şol kadar düşmüş durur bir serv-ḳaddûñ pâyına
Kendüden gider görince yüzüni bî-çâre şu
- 5 ‘Ârîzına bakduğumca n’ola döksem gözyaşın
Sebziyâ meşhûrdur revnaḳ virür gülzâra şu

668 (P: 122b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 B’illâh ey serv ne refât u ne ḳâmetdür bu
Ki gören ḥalk-ı cihân didi ḳıyâmetdür bu
- 2 ‘Aşkı terk eyle diyü itme melâmet dilümi
Zâhidâ derd-i nigâr ile selâmetdür bu
- 3 Gözleri ḥançer-i müjgânını alduğı ele
Mest olup ḳanımı dökmege ‘alâmetdür bu
- 4 Ağlamak şanma benüm ḳanlu yaşımı göricek
Žâyî‘ olan dem için eşk-i nedâmetdür bu
- 5 Dâr-ı dünyâyı nişîmen şanuben olma muḳîm
Sebziyâ kimse dimez cây-ı iḳâmetdür bu

669 (P: 123a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Öldüren halkı dime ol gözi şehlâdur bu
Mürdeler zinde iden la‘l-i Mesîhâ’dur bu
- 2 Döşenüp mihrüñe ser-geşte olup zerre-mişâl
Girdiler birbirine halk ne gavgâdur bu
- 3 Şîve vü nâz ile öldürmedük âdem komadı
Nice garrâ nice zîbâ nice ra‘nâdur bu
- 4 Seni bu hüsn ü leîâfetde görenler diyeler
Güli şermende iden ruhları zîbâdur bu
- 5 Gülsitân-ı ser-i kûyında eyâ Sebzî benüm
İşiden nâlemi dir bülbül-i şeydâdur bu

670 (P: 123a, G: 357b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Nice leb yâ nice mül gonca-i hoş-bûdur bu
Bülbül-i câna figân itdürici budur bu
- 2 Leblerinden n’ola Hızır ile Mesîh umsa hayât
Âb-ı hayvânı karañluğda koyan şudur bu
- 3 Fitne yayını kurup halka ham-ı ebrûyı
Sihr okların atan gözleri câdûdur bu
- 4 Âl ile gözleri kanlar döküben her demde
Bülbülin öldürici ol gül-i hûd-rûdur bu
- 5 Ser-i kûyında yaşım seyli başumdan aşuben
Virmedi baña geçüd Sebzî nice cûdur bu

G’de 2. beyit 4. beyit olarak geçmektedir.

5b- geçüd / geçit G

671 (P: 123a, M: 65b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Eyleyelden sen boyı serv-i revânı cüst ü cû
Giceler bî-hâb olup dil rûyuñ eyler ârzû
- 2 ‘Ömri olduğınca dünyâda devâ yâd eylemez
Haste göñlüm şol kadar tutmuş durur derdüñle hû
- 3 ‘Âşıkun cânâ rakîbe nice ‘izzet itmesün
İtlerüñle olalıdan ulumuşdur haylî û
- 4 Ruğlaruñdan hâsıl itmese leţâfet her bahâr
Bulmaz idi gülşen içre lâle vü gül reng ü bû
- 5 Ol tabîb-i cândan ayru dirliğüm dirlik degül
Hey ne müşkil derd olur Sebzî kalursa şöyle bu

Harfû’l-Hâ

672 (P: 123b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Yine yüzünde şafâ gülleri handân degül a
Yine dil-hastelere bûse firâvân degül a
- 2 Vâdî-i hecrini kat‘ eyleyüp ol mehrûnuñ
Menzil-i vaşlına irişmege âsân degül a
- 3 Görinürken leb-i cân-bağş ile dilber ‘âşık
Çeşme-i âb-ı hayât isteye hayvân degül a
- 4 Göñlümüñ yarasına koma tabîbâ merhem
Derd-i dilber gibi ol derdüme dermân degül a
- 5 Tâ‘at u haccını Hakk için edâ itmeyicek
Diseler ehl-i riyâ zâhide bühtân degül a
- 6 Tolaşur dâ’iremiz meykedede şahne-i şehr
Bâdedür içdügümüz itdügümüz kan degül a

- 7 Ten ü tenhâ koyuben sîneyi ey Sebzî giden
Cân ise ğam yimezem sevgülü cânân degül a

673 (P: 123b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Melâhat matla‘ından toğdı bir mâh
Görenler yüzini didiler Allâh
- 2 Gider ‘aqlum başumdan hayret alur
Görinse ol perî çeşmüme nâgâh
- 3 Cefâ eyler baña ol taş bağırlu
Dögünsem taşlar ile yiridür âh
- 4 Bu yol mudur тұrurken ‘âşık-ı zâr
Ayağũñ toprağına yüz süre râh
- 5 Yüz urup yüce dergâhuña geldi
Bu Sebzî bendeñũñ gör hâlin ey şâh

674 (P: 124a, M: 65b)

Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lün

- 1 Ol şacı Leylî hevâsında dilâ Mecnûn’a ne
Fitne-i çeşm-i siyâhından anuñ meftûna ne
- 2 ‘Âleme tûfân kıparur çağlayup olsa revân
Gözlerüm yaşı kıatında Dicle vü Ceyhûn’a ne
- 3 Şun müdâmî тұrma olsun cân u dil ğamdan hâlâş
Leblerũñ devrinde sâķî bâde-i gül-gûna ne
- 4 Şâd iderseñ ğuşşadan maħzûn olanı vaşl ile
Cânına irmiş firâķ u ğuşşadan maħzûna ne

- 5 Kimse vaşf itmez yüzi gülzârını bûlbûl gibi
Sebziyâ zâhirde gerçi muṭrib u hoş-ḥâna ne

675 (P: 124a, M: 66a, T: 509a)

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

- 1 Bâdeyi içmezdi kimse la‘l-i cânân olmasa
Bûlbûl efgân eylemezdi verd-i ḥandân olmasa
- 2 Nice bir gözüme karşı nûş ider câm-ı lebin
Sâgaruñ kanın içerdüm arada kan olmasa
- 3 Şoḥbet itmek bir nefes olurdu ammâ n’eyleyem
Ol raḳîb-i seng-dil gâyet girân-cân olmasa
- 4 Bezm-i vaşlına nigâruñ cân virürdüm ey gönül
Gâh derd ü gâh ḥasret gâh hicrân olmasa
- 5 Bir güzel sevsem ki Sebzî olsa ‘âlem bendesi
Kılmasa mihr ü vefâ cevrine pâyân olmasa

676 (P: 124a)

Mef ‘û lû / Fâ ‘i lâ tû / Me fâ ‘î lû / Fâ ‘i lûn

- 1 Çıkıldım diyen semâya kemend-i fiğân ile
Yalanı şöyle söyle ki birez inanıla
- 2 Ḥâce ferâgat eyler idi müşk-i Çinden
Yârı göreydi turre-i ‘anber-feşân ile
- 3 Kim ki oḳuña ey kaşî yâ kıldı cân nişân
Meydân-ı ‘aşkı dutdı o nâm u nişân ile
- 4 İkide bir de öykinür imiş lebüñe bâd
Toldurmasun mı goncanuñ ağızını kan ile

Der-kenârda Necâtî’ye ait olduğu yazılan bir beyit bulunmaktadır. Ancak Necâtî Bey’in divanında böyle bir beyit bulunmamaktadır:

Ġam-ı hicrân ile şöyle za‘îf oldum ki bir demde
Çıkardum göge yapıssam kemend-i âh u efgâna

- 5 ‘ Abd-i za‘îfî maḥrem-i ḥâş itmeseñ n’ola
Kim dir ki hem-nişîn ola şâh-ı cihân ile
- 6 Gül devrinüñ fenâsını fehm itmeseydi ger
Toldurmaz idi gülşeni bülbül figân ile
- 7 Sebzî figâna başlar idi ‘ andelîbler
Ol gül gireydi gülşene gonca-dehân ile

677 (P: 124b, M: 66a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Semend-i nâz ile seyrân iderken cılve-gâhuñda
Esîr ü mübtelâ oldı gönül zülf-i siyâhuñda
- 2 Başa bir gün ayağını müşerref olavuz diyü
Nice ‘ âşık yüzini fers idüpdür ḥâk-i râhuñda
- 3 Yağarsın kaşd iderseñ nâr-ı ‘ aşka mihr ü eflâki
Şu deñlü añladum te’sîri ey dil dûd-ı âhuñda
- 4 Nice ‘ âkılları dîvâne eyler bir nâzar kılsa
‘ Aceb mekr ü füsûn vardur senüñ çeşm-i siyâhuñda
- 5 Düşer miydi ‘ aceb vâdî-i ‘ aşka ey gözi âhû
Eger añlamasa ‘ âşıklarüñ ḥâlet nigâhuñda
- 6 Buyurup leşker-i cevîr ile yaqdırmazdı dil mülkin
Eger ‘ adl ile dâd itmek olaydı pâdişâhuñda
- 7 Gelüp bir gice eylerdi müşerref bezmüñi Sebzî
Eger kim olmasa hercâ’îlik ol yüzi mâhuñda

678 (P: 125a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Kõnılmuş şûfî gılzet kalıbuñda
Leṭâfet yok durur hîç meşrebüñde

- 2 Sürerseñ kebkebine yüzüñ ey dil
Sa‘ âdet kevkebi var kevkebünde
- 3 Olurdı ey elif-ğad devlete dâl
Oğusaydum senüñle mektebünde
- 4 Serîr-i la‘l üzre Hind şâhı
Görinen dâne-i hâlüñ lebünde
- 5 Çekersin la‘l-i yâruñ şevkına câm
Var imiş Sebzî hâlet meşrebünde

679 (P: 125a, M: 66b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Her ne zağm açdıysa tîğı sîne-i çâk üstine
Medh okur olup dehân ol şûh-ı bî-bâk üstine
- 2 Hâsret-i haddinden ölürsem o la‘li goncanuñ
Gül nihâlin dikesiz ben ‘ âşık-ı hâk üstine
- 3 Avlayup murğ-ı dili şehbâz-ı zülfi bend ider
Şaydını şankim aşar şayyâd fitrâk üstine
- 4 Şanma göz kavş-ı kuzahdur görinen yeşil kızıl
Nâr-ı âhum köpri yaptı baħr-i eflâk üstine
- 5 Sebzîyâ çokdur müferrih bu cihân bezminde lîk
Bir müferrih olmaya câm-ı feraħ-nâk üstine

680 (P: 125a)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Ne nâz ile şalınur serv gibi yârı göre
Revân olup ayağına şu gibi varı göre
- 2 N’ola figânı hezâr eylesem hezâr gibi
Bırakdı gönlüme âteş o gül-‘ izârı göre

- 3 Ferâgat eyle güzel sevme dil didüñ vâ' iz
Bu nâz u şîve ile seyr iden nigârı göre
- 4 N'ola olursa gönül cân u dilden âşüfte
Karâr u şabrum alan zülf-i bî-karârı göre
- 5 Baña ne ta' ne idersin içer diyü zâhid
Şükûfelerle müzeyyen olan bahârı göre
- 6 Süzüp kara gözini almağa dil ü cânı
Baña ne gamzeler atdı o gamze-kârı göre
- 7 Dilegüm ol kim ola iki yüzi bile siyâh
Ayırdı yârumı Sebzî bu rûzgârı göre

681 (P: 125b, M: 66b)

Müs tef' i lün / Müs tef' i lün / Müs tef' i lün / Müs tef' i lün

- 1 Dil meyl ider pür-şevk olup cânânedan cânâneye
Dîvâne olup seyr ider vîrânedan vîrâneye
- 2 Bir perî şevkına yanar şem'-i ruhuñ-çün cân u dil
Âteş sirâyet eyledi pervânedan pervâneye
- 3 ' Aks-i lebüñi sâkiyâ görem diyü peymânede
Âvâre olup dil gezer meyhânedan meyhâneye
- 4 Ol naqşı zîbâ kâfirüñ görem diyü taşvîrini
Ser-geşte olup dil gezer büt-hânedan büt-hâneye
- 5 Mecnûn u Vâmık şöhretin tutdı dil ü cân Sebzîyâ
Hayfâ ki döñdi mülk-i dil dîvânedan dîvâneye

682 (P: 125b, M: 66b)

Fâ' i lâ tün / Fâ' i lâ tün / Fâ' i lâ tün / Fâ' i lün

- 1 Kim ki hem-şoĥbet olursa bir nefes cânân ile
İstemez cennât-ı ' adni ĥûrî vü ğılmân ile

- 2 Âb-ı vaşlıyla sevindürmezse rahm idüp eger
Bilmezem ben n'eyleyem bu âteş-i hicrân ile
- 3 Zâhidâ zevk u şafâ vü hâlet isterseñ eger
Gül gibi câm-ı şarâb iç bir güzel oğlan ile
- 4 İtleriyle kûyı içre nâle vü zârı kılup
Bir dem itdük bu gice tâ şubha dek yârân ile
- 5 La' lûñe cân virdüğüm-çün kanuma girme benüm
Hey benüm çok sevdüğüm kanı yumazlar kan ile
- 6 Kâmet ü ebrûsı ile 'âleme fitne şalup
Hüsniñ âşüfesi olmuş durur bu ân ile
- 7 Cân u dil almağ için sihr ile her dem ey perî
Fitne şalduñ 'âleme bu zülf-i müşg-efşân ile
- 8 Fitne-i devr-i zamândan kurtılup görmez yüzün
Bir nefes hem-dem olan ol âfet-i devrân ile
- 9 Sebziyâ 'aşkıñda terk eyle ser ü samânuñı
Çün güzeller baş koşarlar bî-ser ü sâ mân ile

683 (P: 126a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Kûl olıgör yûri bir dilbere ser-ver yirine
Hoş gör ayağı tozın başuña efser yirine
- 2 Râyihâ virmez ebed yüz kırası hâşıl olur
'Anberi kokułasam zülf-i mu'anber yirine
- 3 Serv-kad gonca-dehen gerçi ki çok şehr içre
Göñlümi egleyimez kimse o dilber yirine
- 4 'Âşık öldürmek için ol gözi hûnî âfet
Sağlu şollu taşınur gamze-i hançer yirine

- 5 Gösterürdüm ulumağ nice olur ‘âlemde
Uş seni bağlayayın ben dise itler yirine
- 6 Ne ‘aceb nâzûk olur sîne-i dilber ey dil
Penbe gibi gömilür el urıcağ her yirine
- 7 Nev-‘arûs-ı felegüñ zînetine aldanma
Kullanıpdur nice Sebzî gibiyi er yirine

684 (P: 126a, M: 67a)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tün / Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tün /

- 1 Var mı ki saña beñzer bir mîr-i mîr-zâde
Atı öñince anuñ şehler ola piyâde
- 2 Râ kaşlarını yâruñ teşbîh idenler aya
Eksüklük eylediler haqqâ budur bu râda
- 3 Bu sîne-çâk-lâle öykine gül yüzüne
Ma‘zûr tut anı kim bu idi geñ yaçada
- 4 Bu dehr-i dîn içinde hikmet nedür ki ey şeyh
Câhil olan şafâda ehl-i şafâ belâda
- 5 İncinme ben kuluña luğf eyle pâdişâhum
Göz gördi sevdi gönlüm nem var benüm arada
- 6 Yok yire âh idüben gözler yaşını döke
Yokdur vefâya meyli gönli anuñ cefâda
- 7 Ümmîd-i mihr kılma bu çarh-ı pür-kederden
Sebzî nice gün ağlar bir dem olan şafâda

685 (P: 126b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Didüm ebrûlaruñ egridür ey mâh
Didi ol serv-ğad toğrı bir Allâh

- 2 Ol âhû-çeşm-i şîr-efgenden ayru
Görüp hâlûmi segler didi vah vâh
- 3 Gelürken karşıdan nâz ile ‘uşşâk
Görüp kıddüñi çeşmüñle didi âh
- 4 Yürüdügüm yir olurdı gülistân
Olaydum bu zamân anuñla hem-râh
- 5 Cüdâ olma şaķın ‘âşıkларуñdan
Begüm leşkerden ayru olımaz şâh
- 6 Benüm yollar gibi boynum buruldı
Göricek ayağıña öpdüğün râh
- 7 İşiginde olursa Sebzî yoldaş
Mezârı taşına yaz *ţâbe şerâh*

686 (P: 127a, M: 67b, Ü: 192b)

Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lün

- 1 Kim nazâr eylerse ol ‘âlî-cenâbuñ ‘aynına
İltifât itmez hilâl ü âfitâbuñ ‘aynına
- 2 Bâdeden şanmañ kızarmışdur beyâz-ı dîdesi
Tırdı hûn-ı ‘âşıkân ol pür-‘ıtâbuñ ‘aynına
- 3 Nice sâkin eyleyem tûfân-ı eşküm bilmezsin
Ėarķa virüp ‘âlemi çıķdı seĖâbuñ ‘aynına
- 4 Ben ezel Ėum-Ėânesinde mest-i dürd-âşâmken
Gelmemişdi mül dağı mest-i Ėarâbuñ ‘aynına
- 5 Sebzî’ye cellâd-ı fûrķat şol ķadar eyler ‘azâb
Aña rağm eyler gören gelmez ‘uķâbuñ ‘aynına

ţâbe şerâh: Kabri pak olsun anlamında bir dua.

4a- Ėum-Ėânesinde / meyĖânesinde Ü

4a- mest / rind Ü

4b- mül / kuğl Ü

4b- mest-i Ėarâbuñ / mest ü Ėarâbuñ Ü

687 (P: 127b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Leb-i sâkî baña meclisde yiter mül yirine
‘Aks-i ruhsârı dağı tâze kıızıl gül yirine
- 2 Terk idüp meykedeyi gülşene meyl eyleye mi
Dinleyen bülbüle âvâzını bülbül yirine
- 3 Nice bir ey gül-i gülzâr-ı leâfet nice bir
Götürem dâğ-ı gamuñ başda karanfül yirine
- 4 Şanmañuz şokdı elin koynına mektebde o serv
Nâz mecmû‘ asını koydı teressül yirine
- 5 Sebzî ol gonca-dehânuñ gül-i ruhsârı haķı
Gülşen içre göricek ruħlarını gül yirine

688 (P: 127b, M: 67b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Berķ uran nûr-ı Nebî haķķı cenâb-ı Ka‘be’ye
Tûtiyâdur çeşmüme irgür türâb-ı Ka‘be’ye
- 2 Hayme-i Leylî diyü hâl eyleyüp yüz sa‘y ile
Sürdi Mecnûn-ı belâ-keş yüz niķâb-ı Ka‘be’ye
- 3 Reh-nümâ olsaydı bir kimse habîbüñ kûyna
Merve haķķı-çün girerdi ol şevâb-ı Ka‘be’ye
- 4 Zâhidâ meyl eyleme yakmağa ‘âşık gönlini
Kâfir olur kim ki kaşd itse ħarâb-ı Ka‘beye
- 5 Sebzî kûyında cemâli nûrını yâruñ görür
Zâhidâ gitmek gerekmez aña bâb-ı Ka‘be’ye

689 (P: 128a, M: 68a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Beñzedür yaşum gören kûyında âb-ı Ka'be'ye
Nitekim bu cism-i ĥakümi türâb-ı Ka'be'ye
- 2 Kûy-ı dilber var iken ey zâhid-i peşmîne-pûş
Da' vet itme ' âşıkı her demde bâb-ı Ka'be'ye
- 3 Eyledükde Ka' beyi bünyâd-ı lutf ile Ĥalîl
Kim gönül yapsa girür dimiş şevâb-ı Ka'be'ye
- 4 Günde biñ kerre gelür kûyuña eyler secde dil
Yılda varur ĥacılar bir kez cenâb-ı Ka'be'ye
- 5 Sebziyâ didüm gider zülfün yüzünden ey şanem
Didi ' âdetdür siyâh olmak niĥâb-ı Ka'be'ye

690 (P: 128a, M: 68a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Seyri ol servün eger cânib-i gülzâra düşe
Gele dil bülbüli feryâda vü gül zâra düşe
- 2 Pârelersin dil-i ' uşşâkı cefâ tîĝı ile
Vay ĥâline anuñ sencileyin yâra düşe
- 3 İşi ' aşk içre bugün ol kişinün başa çıkar
Dilberün zülfi gibi pâyına yalvara düşe
- 4 Gören erbâb-ı naẓar çâk-i girîbân eyler
Kaçan evden çıkuben yâruña bâzâra düşe
- 5 Tîĝ-ı ' aşkından anuñ cânı nice ide ĥalâş
Şol ki Sebzî gibi bir yâr-ı cefâ-kâra düşe

691 (P: 128a, M: 68a)

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

- 1 ‘ Aks-i la‘ lini görelden sâķînüñ peymânede
Eksük olmadı fiğân u nâleler mestânede
- 2 Nuṭṭ ile ihyâ ider biñ mürdeyi mişl-i Mesîḥ
Yok dime vardur kerâmet zâhidâ cânânede
- 3 Görse bir şem‘-i şeb-efrûzı yaķar bâl ü perin
Bilmezem ne şevķ u ḥâlet vardur pervânede
- 4 Her perî-rûnuñ ider zencîr-i zülfin ârzû
‘ Âķıl olmak ṭavırı yokdur bu dil-i dîvânede
- 5 Câmınuñ câm-ı lebin nûş eyleyenler Sebziyâ
Ḥaşre dek mest ü ḥarâb olup yatur meyḥânede

692 (P: 128b)

Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Fe ‘û lûn

- 1 Benüm serv-i ḥırâmânum ‘ Alem Şâh
Günüñ günden ziyâde itsün Allâh
- 2 Şararduk bâğ-ı ḥasretde bihî tek
Lebüñ şeftâlusını görüp eyvâh
- 3 Göricek gülşen içre serv ü nergis
Gelür yâduma ḳaddüñle gözüñ âh
- 4 Ğubâr-ı reşkden çeşmüm olur pür
Yüzini ayağuña süricek râh
- 5 Kime itsün şikâyet Sebzî bendeñ
Olıcaķ zulmı iden aña sen şâh

693 (P: 128b, M: 68b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Bâde beñzer gördiler la‘l-i leb-i cânâneye
Götürüp ol dem ayağı düşdiler meyhâneye
- 2 Külli eczâsın yakup kül eylese pervâsı yok
Ol degüldür şem‘ kim rahm eyleye pervâneye
- 3 Şiše-i nâmûsuñ isterseñ ki olmaya şikest
Zâhidâ ta‘n eyleme gel ‘ âşık-ı mestâneye
- 4 Ehl-i hîred çeşm-i maḥmûruñ görüp ey mest-i nâz
Tevbe ü peymânı koyup düşdiler peymâneye
- 5 Sebziyâ ol dilbere dil virmek olurdu eger
Âşinâsın terk idüp yâr olmasa bî-gâneye

694 (P: 129a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Çünkim olduñ mülk-i hüsne pâdişâh
İltifât it ben kuluña gâh gâh
- 2 Zülf ü rûyuñdan eşerdür rûz u şeb
Alnuñ ile ruḥlaruñdur mihr ü mâh
- 3 Ol siyeh câmeyle öldürdün beni
Gel baña kıyma begüm giyme siyâh
- 4 Şem‘ -veş par par yanar pervâne-dil
Bir yalıñ yüzlü ışıķ şevķına âh
- 5 Öldüğümden soñra ḥâkümden çıkup
Söyleye ḥâlüm dil olup her giyâh
- 6 Sebzi’nüñ ‘afv it günâhın döstüm
Pâdişehler ‘afv ider olsa günâh

695 (P: 129a, M: 68b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Seyr ide bâğı ger ol serv-i ser-efrâz gele
Güle meyl eylemeden murğ-ı çemen vâz gele
- 2 Bâdeden tevbe olur mı bu dem içre zâhid
Bezene dürlü çiçekler açıla yaz gele
- 3 Ne benüm gibi kıpa ‘âşık-ı zâr ehl-i niyâz
Ne senün gibi begüm dilber-i şannâz gele
- 4 Kûlıdur ol kişinün pîr ü cûvân şeyh ü mürîd
Serv-i âzâde gibi ‘âleme mümtâz gele
- 5 Gül yüzün şevkına bülbül gibi feryâd idici
Dostum Sebzî gibi şanma hoş-âvâz gele

696 (P: 129a, M: 69a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Ne gördün ey gözüm âyine-i ruhsâr-ı zîbâda
Tutulduñ dâm-ı ‘aşkına yürürken şöyle âzâde
- 2 Sözüñ gûş eyleyüp tutmağ olurdu pendüñi ammâ
Belâ budur ki ey zâhid gönül bir serv-i bâlâda
- 3 Biri Şîrîn’e biri Leylî’ye cânın revân itdi
Hezârân âferîn olsun dilâ Mecnûn u Ferhâd’a
- 4 Nice kere düşüp yolında cismüm hâk-sâr itdüm
Dimedi rahm idüp bir gün nedür hâlün hey üftâde
- 5 Şarâb-ı kevşere firdevs-i a‘lâya ider ta‘nı
Geçüp nûş eyleyen câm-ı muşaffâyı Kâlata’da
- 6 Komağıl lâle-veş elden ayağı her dem ey Sebzî
Gül-i ra‘nâ gibi ‘ömr-i ‘azîzüñ virmedin bâde

697 (P: 129b, M: 69a, G: 165b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Şeh midür ol kim cihân mülkin ‘imâret eyleye
Şâh odur kim mülk-i dünyâdan ferâgat eyleye
- 2 Geç o dilberden ki bezm-i ğamda koyup ‘âşıkın
Yâr olup aġyâr ile her lahza şöhet eyleye
- 3 Kānum içdüġine ġamzeñ oldı şâhid gözlerüñ
Mestlerdür bilmezem nice şehâdet eyleye
- 4 Ka‘be vü Beytü’l-Ĥarâm’a irişür yüz sa‘y ile
Ol Ĥalîlün işiginde kim ki ĥıdmet eyleye
- 5 El uzatma ni‘metine Sebziyâ şol kimsenüñ
Bir kaşık aş vire de şöında minnet eyleye

698 (P: 129b, M: 69b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Bülbul-i şûrîdenüñ gül girmek için kânına
Ĥârdan ĥançer takınmayınca gelmez yanına
- 2 Fitne-i çeşm-i siyâhıyla helâk itmek diler
Bilmezem kim n’eyledüm ben ol cihân fettânına
- 3 Vaşl-ı yâra key şakın itme tama‘ey bü’l-heves
Şâdîlîġi degmez anuñ ġuşşa-i hicrânına
- 4 Kullarınun zûlm ile kânın döker ol şâh-ı ĥüsn
Ĥiç rahm itmez dirîġâ nâle vü eġġânına
- 5 Gördüğümce n’ola ol yârı şenâlar eylesem
Her kişi lâzım du‘âlar eylemek sulţânına
- 6 Şol ki tîġ-ı ‘aşqdan mecrûh olupdur ey tabîb
Çâre olmaz çekme zaĥmet derdinüñ dermânına

- 7 Sebzî nice hâşıl umsun kişt-i zâr-ı ‘ömrden
Derd ü ğam bârânıdur her dem yağan bostânına

699 (P: 129b, M: 69a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Zebânum ey şeh-i mülk-i faşâhat bu dehân içre
Bulınmaz mişli bir mâhî durur baħr-i beyân içre
- 2 Senüñ gibi perî-peyker melek-manzar sehî-kâmet
Bulınmaz cüst ü cû itdüm zemîn ü âsumân içre
- 3 Şanuram berķ urur sâķî şafaķda mihr-i ‘âlem-tâb
Yüzüñ ‘aksini gördükķe şarâb-ı ergavân içre
- 4 Göñül her ħâr u ħâşâkuñ ğam u cevriñi ey ğonca
Senüñ-çün ihtiyâr itdi gülistân-ı cihân içre
- 5 Bu zîbâ ħať u ħâliyle ser-i kûyuñda ey ħûrî
Naźrüñ sezmezem ola bihişt-i câvidân içre
- 6 Şu deñlü düşdi bir leylî-‘ izâruñ ‘aşķına Sebzî
Olup âşüfte vü şeydâ yürür ħalk-ı cihân içre
- 7 İşidüp nâlemi bî-zâr olup murgân-ı bâĝ-ı dehr
Başın alup kaçır tırmaz birisi âşiyân içre

700 (P: 130b, M: 70a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Esirge ben ķuluñ devletlü zâde
İñen cevri eyleme ħadden ziyâde
- 2 Baña ruĝ gösterürdi şâh-ı devlet
Yürisem anuñ öñince piyâde
- 3 Bize ħiç itmeyüben âşinâlık
Niçün meyl idesin her demde yâda

- 4 Ayağ üzre turup hürmet bulınca
Ne kanlar yutdurur sâkıye bâde
- 5 Hayâlât ile nakş it Sebzî şî' rûñ
Degüldür mu' teber çün beyt-i sâde

701 (P: 130b, M: 70a)

Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lün

- 1 Bende kim hüsnüñe ey şâh-ı cihânım Muşlı Şâh
Ey lebi gonca yüzi bâğ-ı cinânum Muşlı Şâh
- 2 Ka' be-i kûyuñda görmezsem cemâlüñ nûrını
Tutısar yir ü gögi âh u figânım Muşlı Şâh
- 3 Bilmezem n'itdün ne şîhr itdün baña kim her zamân
Nâmuñ olmuşdur benüm vird-i zebânım Muşlı Şâh
- 4 Vaşluñ eyle lutf idüp ben mürdeye virgil hayât
Şîve-kârım dilberüm rûh-ı revânım Muşlı Şâh
- 5 Sebzî'yem kim hasret olmadın kocaydım bir keret
Râhat olurdı seni bir pâre cânım Muşlı Şâh

702 (P: 131a, H: 323a)

Fe ' i lâ tün / Fe ' i lâ tün / Fe ' i lâ tün / Fe ' i lün

- 1 Bezm-i mey eylemişüz dün gice cânânlar ile
Bu turan cism-i tehîdür dahı cân anlar ile
- 2 Her tolu başına bir bûse ider nuql-ı şarâb
Piste-leb sîb-zekân gözleri mestânlar ile
- 3 Meclisüñ görse melek-çihrelerin vâ' iz-i şehîr
Cenneti añmaz idi hûrî vü gılmânlar ile
- 4 Humret-i bâde ruhında güle olmasa şebîh
Bezm içi tolmaz idi nâle vü efgânlar ile

5 Uğramaz yöresine fitne-i derd-i eyyâm
Kim ki hem-şohbet ola âfet-i devrânlar ile

6 Kaşları nûn u elif kadlerüñ aldı anı
Nicedür bu dil-i bî-çâre ‘aceb anlar ile

7 Ser ü sâ mânunı terk eyle reh-i ‘aşkında
Sebzî baş koşdı güzel bî-ser ü sâ mânlar ile

703 (P: 131a, M: 70b)

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1 Seyre varsam sensiz ey servüm çemenden cânibe
Tîrler pür-tâb ider her serv benden cânibe

2 Kâmetiyle ‘ârız-ı dildârumı zann eylerüm
Gitdügüm her dem budur serv-i semenden cânibe

3 ‘Âşık olup zer gibi zerd olmak isterseñ göñül
Pîreher çıksun baķ ol sîmîn bedenden cânibe

4 Çeşmüne öykündügi içün senün gülzârda
Baķmazam şimden girü nergis diyenden cânibe

5 Müşğ gibi çîn-i zülf-i yâr olurken ‘ıtr-nâk
İtme ey h̃âce sefer hergiz Hoten’den cânibe

6 Nice ‘arz idem saña ben bilmezem aḥvâlümü
Gönderirsem göñlümi ol daḥı senden cânibe

7 Görse bu mu‘ciz kelâmı Sebzîyâ ehl-i kemâl
Açmaz idi ağızını hergiz süḥandan cânibe

704 (P: 131b, M: 70b)

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1 Kim görürse ol perînün ey göñül ḥammâmına
Cânını eyler revân ol serv-i sîm-endâmına

- 2 Lü'le-veş yaş ağıdur çeşmüm benüm reşk eyleyüp
Çeşm olup anı temâşâ itdügi-çün câmina
- 3 Yüzini ferş eyleyüp sürdi o sîmîn pâyına
Âferîn ol mermerüñ ey dil bugün ağıdâmına
- 4 Soyınup ' uryân olup dîvânesi olurdum âh
İrgüreydi ol perî ger vaşlınuñ bayrâmına
- 5 Câmesin al eyleyüp ' âşıkı iden helâk
Muşlı-ı ra' nâ dinür ol gül-' izâruñ nâmına
- 6 Mihr ü mehden her felek revzenler açup seyr ider
Yine ol hürşîd-i tal' at çıkdı beñzer bâmina
- 7 Tâs-veş ser-geşte olup fûta-veş gögerdüm âh
İrmedüm Sebzî ben anuñ bûsesi in' âmina

705 (P: 131b)

Fe ' i lâ tün / Fe ' i lâ tün / Fe ' i lâ tün / Fe ' i lün

- 1 Devr-i hüsünde iderse n'ola şeydâ galebe
Nev-bahâr irse ider ' âleme sevdâ galebe
- 2 Dil-i şad-pâreyi bîn pâre idersem yiridür
' Âşık olup getürür başuma gavgâ galebe
- 3 La' l-i cânâne firâkı gamını unudalum
Sâkiyâ şun bize lûtf it mey-i şahbâ galebe
- 4 Varumı harc idüp irişmedüm ol yâra dirîğ
Vuşlat el virmez imiş olmasa dünyâ galebe
- 5 Sebzî gibi nice cân virmeyeyin her güzele
Oldı şehr içre yine gül gibi zîbâ galebe

706 (P: 132a, M: 71a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 'Âşıkı öldürmege takıldığı-çün yanına
Olayın kurbân nigâruñ hançer-i bürrânına
- 2 Zülfi çevgânına başın töp ider 'âşıklarun
Şeh-süvârum çıkısa cevân itse At Meydânına
- 3 Çekme zahmet derdüme dermân idem diyü tabîb
Derd-i 'aşkuñ kimseler irmiş degül dermânına
- 4 Bezm-i meyde didi dilber tîgını 'uryân idüp
Kim ki ister vaşlumu kıymak gerekdür cânına
- 5 Başuñı kesmek dilerse Sebziyâ ol bî-vefâ
Yüzüñi döndürme kaç' â tüt boyun fermânına

707 (P: 132a, M: 71a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Nev-bahâr eyyâmıdır şeydâ olam gibi yine
Mest-i câm-ı 'aşk olup rüsvâ olam gibi yine
- 2 'Aşk şahrâsın ser-â-ser geşt idüp Mecnûn ile
Vâdî-i miñnetde ben hem-pâ olam gibi yine
- 3 Lebleri şevkıyla düşüp gûşe-i meyhâneye
Sâgar-âsâ hem-dem-i şahbâ olam gibi yine
- 4 Lâle gibi sîne-çâk olup urınup tâze dâğ
Mübtelâ-yı dilber-i ra' nâ olam gibi yine
- 5 Nisbet itmeñ kûyumuñ itlerine anı dimiş
Cümlesinden Sebziyâ a' lâ olam gibi yine

708 (P: 132a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Mülk-i gam oldu müsellemler bu dil-i nâ-şâda
Eşk-i çeşmüm sürinüp geldi mübârek-bâda
- 2 Güher-i vaşluñ içün yaşını bañr itmiş iken
Âşinâñı koyuben meyl idesin her yâda
- 3 Açılup guşşadan olmağa ferağ gonca-mişâl
Sâkiyâ elde gerek gül gibi her dem bâde
- 4 Her kime döst disem düşmen olur cânıma âh
İhtilâf itmeyesin kimse ile dünyâda
- 5 Cân-ı şîrîni revân itmelüdü ‘âşıklar
‘Aşk kaşırını binâ itdügi-çün Ferhâd’a
- 6 Kâmet-i yâruñ eger serv-i sehî gülşende
Bendesini olmasa olur mı idi âzâde
- 7 Genc-i hüsnine nigâruñ kim olurdu ‘âşık
Gelmeseñ Sebzî eger biz bu harâb-âbâda

709 (P: 132b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Ğamzesin süzdügi nâz ile o çeşmi ala
Göñlümi hîle vü âl ile diler kim ala
- 2 N’idügüm bilmez idi çeng-i gam içinde o târ
Hem-dem olmasa idi baña figân u nâle
- 3 Cânuma âteş-i gam düşdi teb-i hayretde
Lebi üstinde nigâruñ göreli tebhâle
- 4 ‘Âşıka rahm idegör ey gözi şâd femi mîm
Râ kaşuñ hasretine kaddi dönüpdür dâla

- 5 Ruḥlarını görüben n'ola sirişküm diñse
 ʿÂleme gün toğıcaḵ maḥv olur her jâle
- 6 Şöyle di şiʿ rüñi ağzıyla bili vaşfında
 Qalmıya işidenüñ tâḵati kıl ü qâla
- 7 Sebziyâ ruḥlarını gülşen içinde göricek
 Gül ḥayâdan kızarup ḵan dere batdı lâle

710 (P: 132a, M: 71a)

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

- 1 Baña gösterse idi gün yüzün kûyında pîrûze
 Toḡardı devletüm günü irerdüm rûz-ı pîrûze
- 2 N'ola yâḵûtuñ üstinde olursa ḥaṭṭ-ı ser-sebzüñ
 Olurmuş ḥâtem-i laʿ lüñ efendi ḵaşı firûze
- 3 Ḥişâr-ı lâciverdîde şitâ ḥabs eyledi mihri
 Müşâbih olduḡı içün o mâh-ı ʿâlem-efrûza
- 4 Ḥabîbüm ʿîd-i vaşluñda yüzüñden zülfüñi refʿ it
 Şeḥâb olmak yaraşmaz çün bilürsin ʿîd u nevrûza
- 5 Aḵıdan laʿ l-gûn yaşum ruḥ-ı zerd üzre rûz u şeb
 Lebi laʿ l ü dişi lü'lü ḥaṭıdur Sebzî pîrûze

711 (P: 132a)

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

- 1 Dir idüm laʿ lüñe beñzer senüñ ey cân ḡonca
 Nâz ile gelse söze olsa süḥandân ḡonca
- 2 ʿÂşık olmasa idi sen yüzi gül ḡoncaya
 Gül gibi olmaz idi çâk-i girîbân ḡonca
- 3 Nâleler kılsa ḡöñül yüzüñe karşı n'ola
 İtdürür bülbul-i şûrîdeye efḡân ḡonca

- 4 Âl ile câmesini atlas-ı sürh itdügi bu
Bilmesün kimse diyü eyleyicek kan gonca
- 5 Gördüğüm yok seni kûyuñda didüm hande idüp
Bâg u gülşende görünmez didi her ân gonca
- 6 İrişüp faşl-ı bahâr açmadı gönüm hayfâ
Gül açıldı taşınur gerçi ki yârân gonca
- 7 Gonca ol la[‘] lûñ gibi her demde bahâr
Yılda bir kerre olur gülşene mihmân gonca
- 8 Görmedüm sencileyin gonca-dehen lâle-[‘] izâr
Gerçi bitdi bu gülistânda hezârân gonca
- 9 Sebzî esrâr-ı lebûñ söyleyicek gülşende
Kaldı ağzın açuben vâlih ü hayrân gonca

712 (P: 132b)

Mef[‘] û lü / Fâ[‘] i lâ tü / Me fâ[‘] î lü / Fâ[‘] i lün

- 1 Kim görse çeşm-i mestüñi ol la[‘] l-i nâb ile
Dâyim sürerdi devrini câm-ı şarâb ile
- 2 Yıllarla haste idüm irişdi hoş eyledi
Ol cân u dil tabîbi beni bir cevâb ile
- 3 Gün gibi varmasun günü aḥşama dilberâ
Kim bir görürse ruḥlaruñı âfitâb ile
- 4 Görüp teraḥḥum itmedüñ ey pâdişâh âh
Öldürdi ğamzeler beni ḥışm u[‘] itâb ile
- 5 Döymeز cemâli tâbına gördi ki ḥalk-ı şehir
Ol Yûsuf-ı cihân yürür oldu niḳâb ile
- 6 Devr-i lebûñde zâhidi gör nûş ider meyi
Meyḥâne ğûşesindeki mest-i ḥarâb ile

- 7 Dünyâ evini başuña zindân ider senüñ
Baş koşma Sebzî dilber-i ‘âlî-cenâb ile

713 (P: 132b)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Nazar ider diyü ta‘n itme zâhidâ hûba
Nezâre eylemez âdem olur mı maḥbûba
- 2 O ḥaṭṭı fitne vü zülfi belâya dil virdüm
Dirîğ ki uğramışam ben belâ vü âşûba
- 3 Hemân o yâra iderdüm bu cânımı kurbân
İdeydi gitmege kûlını seyr-i Eyûb’a
- 4 Açınca dîde-i cânım nesîm-i yâr didüm
Şemîm-i Yûsuf’ı Mısrı irişdi Ya‘kûb’a
- 5 Talep idüp ne var irsem murâduma Sebzî
Hemîşe tâlib olanlar irişdi maṭlûba

714 (P: 133a, M: 71b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 ‘Âşık-ı üftâdeñüz mihr ü vefâ lâzım bize
Bârî olmazsa vefâ cevır ü cefâ lâzım bize
- 2 Derd ü gamdan nice bir tarîk ola dil-ḥânesi
Virmek için rûşenâ bir meh-liḳâ lâzım bize
- 3 Kılmağa âyine-i ḳalbi kûdûretten ḥalâş
Şûfiyâ şâfi şarâb-ı pür-şafâ lâzım bize
- 4 Râh-ı kûyuñda görüp n’ola du‘âlar eylesek
Sen güzeller şâhına medḥ ü şenâ lâzım bize
- 5 Sebzî geldi diyü bildürdük gice feryâd idüp
Hürmet itmek ey seg-i dilber saña lâzım bize

715 (P: 133a, M: 71b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Pâdişâhum zulmı ҡo 'adl ile dâduñ söylene
Aña sa'y it kim cihânda eyü aduñ söylene
- 2 Ğamzeden Һaңçer çeküp 'âşıkları öldürdügi
Tâ kıyâmet ey elif-қad çeşm-i şâduñ söylene
- 3 Һüsnuñüñ şâhum revâcında gözet biz ҡullaruñ
Bir zamân ola ki dillerde kesâduñ söylene
- 4 Râh-ı 'aşķında nigâruñ ben seni öldüreyin
Ey raķîb-i küştenî nice fesâduñ söylene
- 5 Göz yaşını âb idüp Һûn-ı ciger ile ğıdâ
Tâ varup râh-ı ğam içre âb u zâduñ söylene
- 6 Pîşe idin nâ-murâd olmaklığı ey ehl-i 'aşķ
Pîş-i dilberde dilerseñ kim murâduñ söylene
- 7 Bundan özge nâm-dâr olmak olur mı Sebziyâ
Ölmeyesin sen cihân içinde aduñ söylene

716 (P: 133a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

- 1 Uzatmaz el raķîbüñ merҺabâya
Bilürüz seg yapışmaz âşinâya
- 2 O servi ser-firâz it diyü Һaķķ'a
Çenâr el ҡaldurup Һurmuş du'âya
- 3 Belâ dirse görüp bâlâñı her kim
Göreyin anı uğrasın belâya
- 4 Düzüp ma' mûr itmekden ne Һaşıl
Vücûduñ mülki çün irer fenâya

- 5 Vefâ kıılmağa yoğdur baña göñli
Hemîşe meyli ol yâruñ cefâya
- 6 Dişi vaşfindadur şi‘ rüm görenler
Bahâ olmaz bu dürr-i bî-bahâyâ
- 7 Elüñden ayağı Sebzî koma hiç
Dilerseñ iresin zevk u şafâyâ

717 (P: 133b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Didüm cânımsun ol mâh-ı cihâna
Gelüp didi ki gün gibi ‘ayâna
- 2 İkimiz görseler bir yirde ‘âlem
Seni Leylî beni Mecnûnı şana
- 3 O mehrû gibi baña cevır idersin
Saña da n’eyledüm bilsem zamâne
- 4 Lebûñüñ Sûre-i Kevşer hâkı-çün
Deger her bûsesi v’allâhi câna
- 5 Beni gamzeñle öldürme be zâlim
Yigitsin sen efendî girme kıana
- 6 Fedâ eyler yoluñda baş u cânın
Bilürsin Sebzî kıalmaz başa câna

718 (P: 133b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Dir iken yâra hâlüm yana yana
İşidenler didiler yâ ne yâ ne
- 2 Ne hûnîdür o hûnî gamzeñ ey döst
İçer şu gibi kıanum kıana kıana

- 3 Benüm tohm-ı hayâtumdur Memî Şâh
Lebüñ üstinde hâlûñ dâne dâne
- 4 Güzel sevme dir idüñ baña ey dil
Başuña uğradı gör şana şana
- 5 Bir âteş-pâre gibi Sebzî gibi
Okusunlar bu şi‘ri yana yana

719 (P: 134a)

Fe ‘û lün / Fe ‘û lün / Fe ‘û lün / Fe ‘û lün

- 1 Kûl oldum görelden o şâh-ı cihâna
O gül-gûn kabâyâ o gonca-dehâna
- 2 Oķına degüben helâk itmek ister
‘Aceb n’eyledüm ben o kaşı kemâna
- 3 Eger her ser-i mû zebân olsa tende
Diye kıl kadar yok sözüm ol miyâna
- 4 Zamânuñ bedi‘ü’l-cemâlî olaldan
Senüñ vaşf-ı hüsnüñ gelür mi beyâna
- 5 Şalup od ruḥundan cefâ ile kalbe
Yaķarsuñ yaķarsuñ senüñdür bu hâne
- 6 Daḥı gelmemişdür bu devre gelince
Senüñ gibi mehrû zemîn ü zamâna
- 7 Olaydum be Sebzî bulurdum şafâ ben
O kaşı kemânuñ oķına nişâne

720 (P: 134a, M: 72a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Olur mı bir şafâ ehli piyâle gibi cânâne
Ola her sözleri pîrâne vü tavrı levendâne

- 2 El üstinde tutarlar gonca-i ra' nâ gibi anı
Giyüben câme-i alı gelicek bezme rindâne
- 3 Kurur kanum hasedden cânım ağzuna gelür gamdan
Piyâle ile hem-dem olıcağ meclisde peymâne
- 4 Hayât-ı câvidân tahşîl ider nûş eyleyen la' lin
Gelür bülbül gibi gül yüzini görenler efgâna
- 5 Şurâhîye ne kanlar yutdurur irince bezmine
Ciger kanını nûş iden irer ol gözi mestâne
- 6 Piyâle her kime hem-dem olursa bezm-i ' âlemde
İçüp mest-i harâb olup gezer meyhâne meyhâne
- 7 Yanar Sebzî cemâli şevkına yârûñ göñül her dem
Nitekim meclis içre girdüğince şem' -i pervâne

721 (P: 134b)

Fe ' i lâ tün / Fe ' i lâ tün / Fe ' i lâ tün / Fe ' i lün

- 1 Gelse bir gice kadem başsa o meh menzilüme
Haşre dek nûr u ziyâ virür idi maḥfilüme
- 2 Yüz süre pâyına ' özrin dileye destin öpe
Başumuñ düşdügi budur kadem-i kâtilüme
- 3 Müşkil-i ' âleme âsân dir iken halk-ı cihân
Görüp âsân dimedi hîç benüm müşkilüme
- 4 Var mı bir kimse görüp hâlümü sensiz gamda
Ağlayup nâle vü âh itmeye derd-i dilüme
- 5 ' Ömrümüñ mezra' ını dâs-ı meh ile biçüben
Sebziyâ bâd-ı fenâ irse gerek hâsıluma

722 (P: 134b)

Mef'û lû / Fâ'î lâ tû / Me fâ'î lû / Fâ'î lûn

- 1 Düşmezdi sâkî la' lûñ ögüp cân u dil mûle
Âşüfte olmayaydı eger sen yüzi güle
- 2 Olsun siyâh' anber-i sârâ lebi yüzi
Beñzer dir ise hâlûñi her kim ki fûlfûle
- 3 Ey la' li gönca gül yüzüñüñ şevkı ile dil
Feryâda gelse söz mi degürürdi bûlbûle
- 4 Beñzemeseydi zûlfüñ ile kâkülûñe halk
Yir ideler midi başı üstinde sünbûle
- 5 Avlar cihânı dâne-i hâliyle Sebziyâ
Dâm-ı belâ niçün dimesünler o kâküle

723 (P: 135a, M: 72a)

Fâ'î lâ tûn / Fâ'î lâ tûn / Fâ'î lâ tûn / Fâ'î lûn

- 1 Sâkiyâ sür turmasun devr eylesün peymâneyi
Hem-dem itmişken Hudâ ben' âşıka cânâneyi
- 2 Mest-i câm-ı aşk olup la' lûñ şafâsından gezer
Rind-i dürd-âşâmlar terk eyleyüp meyhâneyi
- 3 Ey tabîb-i cân u dil uşlanmaz idüm sa'y idüp
Çekmeseñ zencîr-i zûlfüñe bu ben dîvâneyi
- 4 Âteş-i şevka yanarsa şem'a karşı n'ola dil
Görme misin yana yana cân viren pervâneyi
- 5 Lâle-veş elden ayağı komazam sâkî müdâm
Meclis içre görelî sen gözleri mestâneyi
- 6 Kanı ol tâli' ki bir gice gelüp ol mâh-rû
Rûşen ide şevk ile bu külbe-i vîrâneyi

- 7 Görmedüm anuñ gibi bir bî-vefâ Sebzî hele
Âşinâyı yâd idüp hem-dem ider bî-gâneyi

724 (P: 135a, M: 72b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Şol kadar var kim bu gönlüñ iştîyâkı kimseye
Kıanlar ağıladur vişâli iftirâkı kimseye
- 2 Baña ey vifâk-ı lutf it bir mücerreb nüsha yaz
Olmasun ol dilber-i ra‘nâ mülâkî kimseye
- 3 Hüsne mağrûr olup niçün güzeller cevır ider
Bunı bilmezler mi kıalmaz hüsñ bâkî kimseye
- 4 Ol hüceste-dilberüm şehñâz iderken bezmde
Okuma mu‘trib şîfâhân u ‘ırâkı kimseye
- 5 Hâne-i eyyâmuñ aldanma görinen naķşına
Bâkî kıalmaz Sebzîyâ tâķ u revâkı kimseye

725 (P: 135b, M: 72b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Faşl-ı nev-rûz oldu ey dil vaķt-i şahrâdur yine
Bezm ü ‘ayş u yâr ile seyr ü temâşâdur yine
- 2 Bâde-i nâb ile şimdi gülşenüñ her gûşesi
Gonca-leb gül yüzlülerle haylî zîbâdur yine
- 3 ‘Âleme şol deñlü virmişdür tarâvet nev-bahâr
Lâle bir tâze güzel sünbül mu‘arrâdur yine
- 4 Bürķa‘ ın almış yüzinden goncanuñ dest-i şabâ
‘Andelîb ol şevķ ile gülşende gûyâdur yine
- 5 Düşe tura yel gibi gel seyre âgâz idelüm
Nev-‘arûsân-ı çemen gâyetde garrâdur yine

6 Sâye gibi döşeyüp naṭṭ -ı pelengi yir yirin
Serv-ķâmetlerle ṭayş itmek ne raṭ nâdur yine

7 ṭÂşık olup ṭârız-ı yâra terâneyle gezer
Sebziyâ âb-ı revânlar şöyle şeydâdur yine

726 (P: 135b, M: 72b)

Fâ ṭi lâ tün / Fâ ṭi lâ tün / Fâ ṭi lâ tün / Fâ ṭi lün

1 Sînem idmâc itmeseydüm nâvek-i cânâneme
Gelmez idi râhat ol ķaşî kemândan cânuma

2 Gözlerüm yaşı revân olup ciger hûn olsa âh
Ķanlar ağlasam benüm bu dîde-i giryânuma

3 Ķo beni derd ü ģam-ı dildâr ile cân vireyin
Çekme zaḥmet gel ṭabîbâ luṭf idüp dermânuma

4 Zûlm ile çekinmesün hûsn atına olup süvâr
Bendenüñ hâlini ṭarz it ey şabâ sultânuma

5 Hîç hâsıl oluben öĝüp biter mi Sebziyâ
Derd ü ģam bârânıdur her dem yağan bostânuma

727 (P: 136a)

Mef ṭû lü / Me fâ ṭî lü / Me fâ ṭî lü / Fe ṭû lün

1 Yir itse idi kebkeb-i mûzeñ yüzüm üzre
Toĝurdı şeref ṭâlîṭi bu yılduzum üzre

2 Mest olmuşam añup leb-i yârî haberüm yok
Şaşmış ayaĝum düşmüşem ol dem yüzüm üzre

3 Cârûb oluben eylemese yâr yolın pâk
Kırpiklerüme yir mi iderdüm gözüm üzre

4 Laṭ lün şıfatında görüp ey dişleri lü'lü
Şarrâf-ı cihân ķomaya ķısmet sözüm üzre

5 ‘Aşkuñ yeli eylerdi ten-i hâki perîşân
Ger yağmasa bârân-ı sirişküm tozum üzre

6 Sebzî çekeli sîneme rü’yâda nigârı
Ġâlib görünür gicelerüm gündüzüm üzre

728 (P: 136a, M: 73a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 N’eyledi bendeñ saña ey pâdişâhum söyleye
Gün gibi yakma beni ey yüzi mâhum söyleye

2 Kânlar ağladup şafağ gibi yirin od eyledüñ
Yakmasun halk-ı cihânı nâr-ı âhum söyleye

3 Söylemeyüp baña nâz idüp rakîbe söyledüñ
Râh-ı ‘aşkuñda benüm n’oldı günâhum söyleye

4 Şem‘ gibi yanmasun şevkuñ odına cân u dil
Luţf it ey sîmîn-beden zerrîn-külâhum söyleye

5 Ol haţı sebzüñ cefâsıyla helâk olduğumı
Kabrüm üstinde biten Sebzî giyâhum söyleye

729 (P: 136a, M: 73a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Âh kim bir serve göñlüm mübtelâ oldu yine
Gül gibi ‘aşka düşüp çâk-i kabâ oldu yine

2 Sevdüğüm her serv-ğadd ü mâh-peykerden dirîğ
Mihr umarken ‘âkıbet cevır ü cefâ oldu yine

3 Sâyesinde hoş geçem dirken o gün yüzlü mehüñ
Yanına düşüp rakîbi bir belâ oldu yine

4 Egmeyüp tûbâyâ ser burdı çenâruñ nicesin
Serv-ğaddüñ sidreden hoş müntehâ oldu yine

- 5 Ger şorarsañ şûfiyâ âşüfte vü şeydâlığın
Sebzî'ye şimdi sebab bir dil-rübâ oldı yine

730 (P: 136b)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Her kaçan gülşen içinde leb-i cânânı göre
Komaz elden ayağı lâle-i nu' mânı göre
- 2 N'ola cânım yolına olsa revân ey zâhid
Şîve ile şalınan serv-i hırâmânı göre
- 3 Öykinürmüş ögüben bitmeyeler gülşende
Zülfüñ ile haţuña sünbül ü reyhanı göre
- 4 Añma sâhîr gözinüñ sihrine aldandugımı
Kad ü ebrûsı ile göñlüm alan ânı göre
- 5 Sebziyâ 'âşık olup ol yüzi gül gonca-lebe
Katre katre reh-i çeşmümden akan kanı göre

731 (P: 136b)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Gül-i cennet ne derersin yüzi gülzâra göre
Var mı tûbâda revîş bu kad ü reftâra göre
- 2 Çâre kılmaz meded ol la'li tabîb-i dil ü cân
İşigi dâr-ı şifâsındaki bî-çâre göre
- 3 Sen saçı leylînüñ olmuş diyü mecnûnı beni
Kim ki vâdî-i belâda gezer âvâre göre
- 4 'Aşk menzilleri bir korkulu yoldur didüğüm
Eger inanmaz ise 'âşık olan vara göre
- 5 Çeşmi gibi o güzel nice siyeh-dildür kim
Raħmi yokdur dil-i şad-pâreyi biñ pâre göre

- 6 Ruḥ-ı pür-ḥâli atında yaşumı alar o kim
Mâh u pervîne muârin nice sitâre göre
- 7 Ol gülüñ lebleri vaşfında olup dem-beste
Kimse söz söyleyimez Sebzî bu güftâra göre

732 (P: 137a)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Yâruñ nezâre ideli zülf ü ‘izârına
Bamam bu ‘âlemüñ daı leyl ü nehârına
- 2 anlu yaşından atmaz idi dehri lâle-zâr
Ol serv-addi çekse bu gön lü kenârına
- 3 Hecrinde kim görürse diye yaşlu gözlerüm
Dönmüş durur bi-‘aynihi şıra bîñarına
- 4 Ferdâya döyme  oldu gönül lu f it ey güzel
Her ne iderseñ eyle bugün şalma yârına
- 5 Pejmürde ılmasa irişüp Sebziyâ hazân
Virmek olurdu dil bu cihân ñ bahârına

733 (P: 137a)

Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fe ‘û lün

- 1 Ger olmasa ol mâh-lia menzil içinde
Feryâd u fiğân olmaz idi mafil içinde
- 2 İtmezdi ceres gibi fiğân şev ile Mecn n
Leylî’den eşer alamasa mamil içinde
- 3 Dil baqlayalı nâfe řa ñ silsilesine
Gör sen ki ne anlar uyuşubdur dil içinde
- 4 âl ñi görenler didi âh-ı zeanuñda
Hâr t durur şanki eh-i Bâbil içinde

- 5 İtdüm gözümüñ yaşını deryâ-yı firâvân
Ağyâr ile yârı göreli sâhil içinde
- 6 ‘Âşık olalı halk ile alışmadı göñlüm
Dîvâne olan eglenimez ‘âkıll içinde
- 7 Sebzî beni kurtardı belâdan irişüp yâr
Âsânlığ ile kalmış idüm müşkil içinde

734 (P: 137b, M: 73a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 İdeliden dil nazar yâruñ göziyle kaçına
‘Âşık-ı şeydâ olup uşdı belâlar başına
- 2 Şöyle yazmış hâme-i kudret nigârâ nakşuñı
Kim görürse cân ile taḥsîn ider nakḫâşına
- 3 Bilmek isterseñ ne hâle koyduğın cânâ gamuñ
Kıl nazar ruḥsâr-ı zerdüm üzre gözüm yaşına
- 4 Şâḥ-ı güldür kâmeti güllerle gûyâ zeyn olur
Allar giyeydi dildârum içine taşına
- 5 Pür-dür oldu gûş-ı gül gibi seherden Sebzî’nüñ
Kim kulağ oldu ise bu nazm-ı güher-pâşına

735 (P: 137b, M: 73b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Dil nazar itdüğini bir kerre ḥüsnüñ bâğına
Ey gül-i ra‘nâ virür mi ḥûrînüñ uçmağına
- 2 Âsumânda yir bulur mıydı hilâl ey şeh-süvâr
Beñzemeseydi semendüñ na‘linüñ ırnağına
- 3 Ol gözi bîmâr ölümlüsi bilüp ‘âşıkları
Râst gelmedüm dimiş ben bunlaruñ bir şağına

4 Zülf ü rûyuña müşâbih olmasaydı sevdüğüm
Meyl ider miydüm bu dünyânıñ kara vü ağına

5 Ol cüvânıñ ser-i la‘ linden haber-dâr itmese
Baş kıomazdum Sebziyâ pîr-i muğân ayağına

736 (P: 138a, M: 73b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

1 ‘ Aşk-ı yâra bir zamân yâr olmamışdum oldum âh
Böyle zülfine giriftâr olmamışdum oldum âh

2 Hâtıruñ-çün n’ola ağıâr ile şöhet eylesem
Bir gül içün hem-dem-i hâr olmamışdum oldum âh

3 Kıoduğınca sürinüp kûyuña geldüm seg gibi
Terk idüp nâmûsı bî-‘ âr olmamışdum oldum âh

4 Encüm-âsâ ey meh-i burc-ı le‘âfet tâ şehër
Her gice derdüñle bîdâr olmamışdum oldum âh

5 N’ola bezm-i ‘ âlemi tutsa figânım Sebziyâ
Çeng-i ğamda ney gibi zâr olmamışdum oldum âh

737 (P: 138a, M: 74a)

Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün

1 Yine dil ‘ azm-i sefer eyledi cânân iline
Gûyiyâ gitdi gedâ görmege sultân iline

2 Ey şabâ böyle perîşân mı virirdüñ haberi
Uğrayup gelmeseñ ol zülf-i perîşân iline

3 Kıorkmasayduñ sen eger zerre gibi ey hırşîd
Ditreyüp gelmez idüñ ol meh-i tâbân iline

4 Kıuramaz tende göñül kûy-ı nigârı arzular
Şol müsâfir gibi kim meyl ide her ân iline

M’de 2. beyit 4. beyit olarak geçmektedir.

- 5 Şöyle hayrân kalalar rûh-ı Nevâyî Câmî
Varsa bu şi‘ rûñ eger Sebzî Horâsân iline

738 (P: 138a, M: 74a)

Fa ‘i lâ tün / Fa ‘i lâ tün / Fa ‘i lâ tün / Fa ‘i lün

- 1 Sîneñi dâğ u elifle zînet itdün Muşlı Şâh
Yine yağduñ göz göre ben ‘âşıkun cânını âh
- 2 Bâd-ı âhum yile virmişdür sipihrûñ sağfını
Bilmeyen şanur gice ardınca irdi şubh-gâh
- 3 Sensin ol burc-ı şeref üzre leâfet mâhı kim
Zerredür hüsñ ü cemâlünden senün mihr ile mâh
- 4 Ğamzeñün tîğı ider cism-i nizârum çâk çâk
Luğf idüp bu nâz u şîveyle baña itme nigâh
- 5 Bir hağı sebzün hevâsı Sebzî’yi öldürdüğün
Diller olup hâkinün üstinde söyler her giyâh

739 (P: 138b, M: 74a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Sâkiyâ şun berü nûş eyleyelüm bâde yine
Mest olup hırmen-i ‘aklı virelüm bâda yine
- 2 Demüñi hoş görüben rehn-i mey ile varuñ
Bu cihândur bulunur hırka ve seccâde yine
- 3 Kesüben kûh-ı gamı ol lebi Şîrîn’üm için
Şöyle şöhet vireyin şan‘at-ı Ferhâd’a yine
- 4 ‘Aşk-ı Leylâ ile şahrâda kıyâmet koparur
Dil-i Mecnûn gelicek derd ile feryâda yine
- 5 ‘Aynuma gelmez ise n’ola Sitanbul zevkı
Sebziyâ dilber ile şimdi Kâlata’da yine

740 (P: 138b)

Fa 'i lâ tün / Fa 'i lâ tün / Fa 'i lâ tün / Fa 'i lün

- 1 Mihr ile ey hüsnüññ âyinesi ârâste
Katl için lâıık mı ğamzeñ kînesi ârâste
- 2 Hîç olur mı zâhîdâ kayd-ı ta' alluğdan ħalâş
Bağyelerle ħırğa-i peşmînesi ârâste
- 3 Şanuram mir'âti çok âyineci dükkânıdur
Dâğlardan olsa ' âşık sînesi ârâste
- 4 Zînet olmak meykede lâzım degül kândîl ile
Şehrüñ olsun mescid-i âzînesi ârâste
- 5 Meyl idem mi Sebziyâ ben bu ħarâb-âbâdanuñ
Mârla olmış iken gencînesi ârâste

741 (P: 139a, M: 74b)

Fa 'i lâ tün / Fa 'i lâ tün / Fa 'i lâ tün / Fa 'i lün

- 1 İdeli cânum nazar ol ruğları âyineye
' Âşık-ı şeydâ olup yakışmaz oldu sîneye
- 2 Râh-ı Hâk'da niyyetüñ ħâlîş degülse zâhidâ
Girmeden ne fâ'ide bu ħırğa-i peşmîneye
- 3 Yâ kılam şem' -i şarâb ile şafâ kândîlini
Ey muşallî var yûri sen mescid-i âzîneye
- 4 Mâr gibi yidügi ħâk-i siyehdür ğuşşadan
Kankı ħ'âce meyl iderse renci çok gencîneye
- 5 Mihr yüzinden toğup çıkısa aradan pîrehen
Sebziyâ sürsem yüzüm ol sîne-i bî-kîneye

742 (P: 139a, M: 74b)

Fa 'i lâ tün / Fa 'i lâ tün / Fa 'i lâ tün / Fa 'i lün

- 1 Başladı 'arz itmege dîdârını güller yine
Anuñ içün geldiler feryâda bülbüller yine
- 2 Gel ter ü tâze güzeldür gitmedin gülzârdan
Şevkına nûş idelüm sür sâkiyâ müller yine
- 3 Nice dîvâne olup tağlara düşmesün kişi
Zülf-i yârı aındurur bakdukça sünbüller yine
- 4 Gözlerinüñ 'işvesi yitmez idi dil almağa
Çözilüp başdan perîşân oldu kâküller yine
- 5 Ol gül-i ra' nâ gamından Sebziyâ bülbül gibi
Tutdı etrâf-ı cihân içini gulgullar yine

743 (P: 139a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Cân virelden nice meyl itmeyem ol zîbâya
Tal'at-ı hüsn-i ruğundan irişür zînet aya
- 2 Şîve vü nâz ile öldürmedüñ adum komaduñ
Görmedüm sencileyin ben geleli dünyâya
- 3 Gördi ol Leylî-veşüñ zülfine beñzer sünbül
Lâle gömgök delüsi oldu düşüp şahrâyâ
- 4 Ol perînüñ vireli çeşmi ile zülfine dil
Mest ü dîvâne olup şaldum özüm gavgâyâ
- 5 Sebziyâ umar idüm baña bugün ide vefâ
Ol kıyâmet n'ideyin şaldı yine ferdâyâ

744 (P: 139b, M: 74b, T: 552a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Her kim ol mâhuñ irerse keremi sâyesine
Reşk idiserdür anuñ mihr-i felek pâyesine
- 2 Fâş olur mıydı cihân halkına râz-ı Yûsuf
Ger Züleyhâ gamını söylemese dâyesine
- 3 İki göziyle bakar mıydı aña çarh-ı felek
Ol mehüñ beñzemese mihr eli ayasına
- 4 Yazuk ol derd ile perverde olan Mecnûn’a
Vây Leylâ diyüben iremedi vâyesine
- 5 N’idügin haste-dilüñ nâle vü âhı her şeb
Şoricağ halk-ı cihân aňlaya hem-sâyesine
- 6 Mâye olmayacağın bildi cihân bâzârı
Harcanup ḥâce-i dil bakmadı sermâyesine
- 7 Eylese zâl-ı felek ‘aks-i hilâli gâret
Sebziyâ er dirilen bakmaya pîrâyesine

745 (P: 139b, M: 75a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Bir güzel sevsem vefâ itse cefâsı olmasa
Çekmesem renc ü ‘anâ dilde belâsı olmasa
- 2 Ma‘rifetdür âdemi gül gibi başa ileden
Diñlemezdi bülbülü kimse şadâsı olmasa
- 3 Dâğlarla zeyn ider miydüm ser-â-ser cismümi
Arkasında ol şehüñ zerrîn kabâsı olmasa

1a- sâyesine / pâyesine P, M

744. gazelde 2. beyit T’de 4. beyit olarak geçmektedir.

744. gazelde 4. beyit T’de 2. beyit olarak geçmektedir.

5. beyit T’de yok.

- 4 Naşşına alınmağ olurdı bu kasr-ı ‘âlemüñ
‘Âkıbet zîr ü zeber olup fenâsı olmasa
- 5 Kânlar ağlar mıydı her dem merdüm-i çeşmüm benüm
Gördüğü her dil-rübânuñ mübtelâsı olmasa
- 6 Vaşlına irmek ümîd idinme diyen dilberüñ
Cân virürdüm hecr ile mihr ü vefâsı olmasa
- 7 La‘l-i yâruñ ‘aşkı ile Sebzî câm-ı bâdeyi
Şûfiyâ şâfî çeker miydi şafâsı olmasa

746 (P: 140a)

Mef‘û lü / Fâ‘i lâ tü / Me fâ‘î lü / Fâ‘i lün

- 1 Lâle eline sâgar ala bâğ u râğda
Zâhid şarâba tevbe olur mı bu çağda
- 2 Yıldızları görünce didüm mâh-ı bedr ile
Yir yir dökülmiş akçeye beñzer çerâğda
- 3 Düşerler üstine karışmış gibi görüp
‘Âşıklarıñ ne añladı bilmem bıçağda
- 4 Gicem olurdı kâdr ü günüm ‘îd-ı kâm-bağş
O çok yaşayası olayıdı kucağda
- 5 Sebzî bahâr irişdi odur ‘âkıll olmadın
Gül yüzlülerle ‘ayş ide bir künc-i bâğda

747 (P: 140a)

Me fâ‘i lün / Fe‘i lâ tün / Me fâ‘i lün / Fe‘i lün

- 1 Gelen şalını şalını cüvânı seyr eyle
Melek mi hûriye beñzer mi anı seyr eyle
- 2 Zamâne [hâlini] bilmek zamâne ile olur
Zamân zamâna irişmez zamânı seyr eyle

- 3 Hemân ‘aynı degül mi Kızılca ırmağı
Benüm gözümde ağan bunca kanı seyr eyle
- 4 Şafağ gibi birağur çarha âteşi şeb ü rûz
Çıkınca âteş-i dilden duhânı seyr eyle
- 5 Dehân-ı yâr gibi bulunur mı bir gonca
Dilâ şabâ gibi gir gülsitânı seyr eyle
- 6 Şükûfelerle müzeyyen degül mi çarğ u zemîn
Zemîne kıl nazar u âsumânı seyr eyle
- 7 Helâk eyledi Sebzî’yi eyleyüp reftâr
Çemende nâz ile serv-i çemânı seyr eyle

748 (P: 140b, M: 75a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Dilberi terk eyleme mihr ü vefâsı varsa
Kâ’îl ol incinme çek cevriñ cefâsı varsa
- 2 Yine sensin şübhesiz dünyâ sarâyında bugün
Yir yüzünñ bir ser-âmed pâdişâhı varsa
- 3 Nûş iderler yok dimezler sâkiyâ toluları
Ehl-i ‘aşkuñ leblerüñden merhabâsı varsa
- 4 Kimse ‘aybın yüzine urma mey-i aḥmer gibi
Kuluññ ‘afv eyle şâhım ger ḥatâsı varsa
- 5 ‘Ayş u işret eyleyüp zevk u şafâlar sürmege
Kaşr-ı dünyâyâ nazîr olmaz bekâsı varsa
- 6 Boynına alup çeker üşenmeyüp bî-çâre dil
Zülfüññ her bir kılında bir belâsı varsa
- 7 Cevrine katlanmayup niçün şikâyetler ider
Sevmeyeydi dilberi Sebzî şafâsı varsa

749 (P: 140b, M: 75b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Gelmege ikrâr idelden yâr benden cânibe
Şâdîlıktan çıkdı cân gelmedi tenden cânibe
- 2 Yolları ‘aks-i ruḥun cümle kııurdı lâle-zâr
Seyr-i şahrâ eylesek ey gül çemenden cânibe
- 3 Gülşen-i ‘âlem içinde var iken ruḥ-sâr-ı döst
Gözi ağ olsun nazâr iden çemenden cânibe
- 4 Çeşm-i cellâduñ döker ‘âşıqlaruñ kanın yire
Nice kıısunlar nazâr ey döst senden cânibe
- 5 N’ola Sebzî meyl iderse zülfine dilberleruñ
Şeb irişse ‘azm ider herkes vaṭandan cânibe

750 (P: 141a, M: 75b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Ey yüzi gün ağzuñı zerre diyen miḳdârda
Kim aña vâkıf olupdur var ise güftârda
- 2 Gözlerüñüñ ḥastesi vaşluñ dilerse kıılma ‘ayb
Ârzû olur bilürsin dâ’imâ bîmârda
- 3 ‘Âşık-ı şûrîdeler feryâda kıılmazdı hezâr
Olmasaydı ol yüzi gül ger miyân-ı ḥârda
- 4 İşidenler cân-ı şîrinden yudılar ellerin
Bî-sütûn Ferhâd’ını feryâdını küh-sârda
- 5 Ol güle karşı yüri feryâd kııl Sebzî hezâr
Nice bülbüller gidüpdür kıılmadı gülzârda

751 (P: 141a, M: 75b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Çü düşdün 'aşkına ey dil olıgör yâruñ ardınca
Sürin sâye gibi ol serv-i hoş-reftâruñ ardınca
- 2 Firâk içinde bir hâle irişdüm kalmadı tâkat
Aña kıldı virem cânım bu âh u zâruñ ardınca
- 3 Buña âdem mi katlanur cihân içinde ey 'âşık
Göre ağıâr-ı dîvi ol perî-ruhsâruñ ardınca
- 4 Gelüben hânesine düşmeden hecre odur 'âşık
Çıkınca vire cânın ol gözi bîmâruñ ardınca
- 5 Revân olduğunu cânım gibi gördükde ey Sebzî
İñeldür bülbül-i dil ol yüzi gülzâruñ ardınca

752 (P: 141a)

Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

- 1 'Aşkuñ belâsı olmasa ey gül hezârda
Kalmazdı böyle derdün ile âh u zârda
- 2 Faşl-ı bahâr irişdi gel ey gonca-leb bugün
Gül gibi bâde nûş idelüm lâle-zârda
- 3 Pîr mi kalurdum eşküm ile her kenârımı
Ol serv-şad olaydı eger kim kenârda
- 4 Ma' mûre-i cihânı virür bâda âhumuz
Bir toz koparmayınca komaz rûzgârda
- 5 Sebzî cihânda ol kişi zevk u şafâ sürer
Yâr ile 'ayş u nûş ide evvel bahârda

753 (P: 141b)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 N’eyleyem gitdi dilber Edrine’ye
Niye olmayayın helâk niye
- 2 Hecr-i yâruñ belâsını añlar
Uğradum ben firâķ içre neye
- 3 Acıyı başduğı içün acı
Düşdi dil bezm-i fûrķat içre meye
- 4 Cânumı almağa geleydi ecel
Minnet idüp dir idüm aña meye
- 5 Vird idüp Sebzî dir bunı şeb ü rûz
N’eyleyem gitdi dilber Edrine’ye

754 (P: 148b)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Güzel mi dirler aña dil-rübâlıg eylemeye
Sürüp güzelligini pâdişâlıg eylemeye
- 2 Yaķışa ‘âşıkınıñ sînesine cân gibi
Şu deñlü müttehid ola cüdâlıg eylemeye
- 3 İrişdi ‘îd-i şafâ-baķş-ı ‘âşık oldur kim
Ayağ eline ala pârsâlıg eylemeye
- 4 Didüm cefâyı yiter eyledüñ vefâ eyle
Güzel olur mı didi bî-vefâlıg eylemeye
- 5 Ne yâr olur bu ki bî-gâneler sözine uyup
Maħallesinde baña âşinâlıg eylemeye
- 6 Ferâğat eyle güzel sevmeden diyü zâhid
Zamân olur mı gelüp kethüdâlıg eylemeye

- 7 Zekât-ı hüsnuñ ümîdine Sebzî ey şâhum
Gelüp maḥallüñe gün yok gedâlîğ eylemeye

755 (M1: 59b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Dilberâ sîneme şad dâğ-ı ğam urduñ pekle
Eskidi penbeleri kendi elüñle pekle
- 2 Bu gülistânda nice tûṭṭîleri lâl itdüñ
Sen de bir kez ne var ey bülbül-i şeydâ bekle
- 3 Dâğ şanma görinen sîne-i şad-çâk üzre
Şevk-ı ruḥsârüñ ile güller açıldı bekle
- 4 Kolda olan dâğlarum ‘aşkuñı şanma ide fâş
Kimse görmez zerresin isterem anı pekle
- 5 Eşk-i ḥûnî ile âlûde olan müjgânım
Beñzer ol mâha ṭulû‘ itdi şafaḫdan bekle

Ḥarfü’l-Lâm-Elif

756 (P: 141b, M: 76a)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Faşl-ı bahâr irişse vü sünbül hevâ ola
Lâyık budur ki şoḫbet içinde nevâ ola
- 2 Dâ’im küdüretiyle tolu câm-ı derddür
Bunı umar mısın ki cihânda şafâ ola
- 3 Bend idi gönli rişte-i zülfiyle şöyle kim
Kaṭ‘ eylemeye cümle cihân bir yaña ola
- 4 Nice cevâbını viresin rûz-ı ḫaşrde
Benden vefâ vü luṭf ola senden cefâ ola
- 5 Her dem Ḥudâ’dan istedigüm Sebziyâ bu kim
Meyli cihân güzellerinüñ hep baña ola

Ḥarfî'l-Yâ

757 (P: 142a, M: 76a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Hışm idüp ol kaçları yâ gamzesin tîr eyledi
Ḥastesin öldürmege beñzer ki tedbîr eyledi
- 2 Yandı yakıldı benüm için şem' -i meclis dün gice
Ġâlibâ sûz-ı derûnum aña te'sîr eyledi
- 3 Ḥürmet isterseñ eger pîr-i muġâna hıdmet it
Devlete irdi şular kim hıdmet-i pîr eyledi
- 4 Kim görürse ey perî ḥayrân olur dîvâne-vâr
Dest-i kudret naķşuñı şol resme taşvîr eyledi
- 5 İrişince Sebzî-i bî-çâre vaşl-ı dilbere
Giceler tâ şubḥ olunca âh-ı şeb-gîr eyledi

758 (P: 142a, M: 76a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Âh kim Leylî-i zülfüñi bu göñlüm seveli
Bir deli oldu ki Mecnûn olımaz hîç bedeli
- 2 Ölüyi diri kıılırken leb-i cân-baḥşı ile
Kim durur sevmeye bir gözleri şehlâ güzeli
- 3 Ben sitâresiz ile yıldızı bâr şimdi âh
Olmayıcak güç imiş 'aşķ u maḥabbet ezeli
- 4 Raķş ura çarḥ-ı felek zühre gibi döne döne
Şevķa gelse o ġazâl okısa işbu ġazeli
- 5 Bir meşeldür bu cihân 'ibret ile eyle nażar
Gerçi dirler ki Necâtî didi Sebzî meşeli

759 (P: 142a, M: 76b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Eksük olmaz bir biriyle her gice ğavġaları
Baġlayaldan zülfine dilber dil-i şeydâları
- 2 Şanuram kim bir kara gözlü Yahûdî beççedür
Gördüğümce gülsitânda nergis-i şehlâları
- 3 Şimdi hâk olmuş yatur zîr-i zemînde Cem gibi
Câm-ı zerrîn ile nûş iden mey-i şahbâları
- 4 Şöyle mâhirdür cefâda şehrimüz mehrûları
Arasañ hergiz bulunmaz anlaruñ hem-tâları
- 5 Şanuram kopar kıyâmet Sebziyâ dilberleruñ
Nâz ile gelse kıyâma kâmet-i bâlâları

760 (P: 142b)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Teşneyem ‘ârızuña âb gibi
Şudadur gözlerüm habâb gibi
- 2 Bezm-i hecrüñde çeng idüp kıddüm
İñlerem derd ile rübâb gibi
- 3 Leblerüñ ‘aksi gözlerümde müdâm
Görinür şîşede şarâb gibi
- 4 Beni ey şeh-süvâr-ı hüsn ü cemâl
Şalma ayaklara rikâb gibi
- 5 Döne döne yanup durur gözlerüm
Hecr odına ciger kebâb gibi
- 6 Bî-hisâb ağladuñ behey ‘âşık
Ol şehüñ cevri bî-hisâb gibi

- 7 N'ola dünyâyı dutsa Sebzî senüñ
Mihr-i hüsnüñle âfitâb gibi

761 (P: 142b)

Mef'û lü / Fâ'î lâ tü / Me fâ'î lü / Fâ'î lün

- 1 Çünkü götürdi sâkî yüzinden niķâb-ı mey
Pür-şevķ iderse bezmi n'ola mâh-tâb-ı mey
- 2 Eyler bu ķaşr-ı âlemi bâd-ı fenâ harâb
Yitmez mi ey gönül saña evreng habâb-ı mey
- 3 Bâd eyledükçe la' lüñi lâ-ya' kıl oldum
Şanur gören kişi beni mest ü harâb-ı mey
- 4 Rûşen kılur gönülleri ğamdan halâş ider
Burc-ı şurâhîden toĝıcaķ âfitâb-ı mey
- 5 Sebzi bilür ki la' lüñe yok çâre irmege
Teşne-lebüñ hayâline nûş ider âb-ı mey

762 (P: 143a)

Mef'û lü / Fâ'î lâ tü / Me fâ'î lü / Fâ'î lün

- 1 Sevdüm güneş gibi görüp ol mâh-ı tal' atı
Yaķsa cihânı tañ mıdur âhum harâreti
- 2 Halk-ı vilâyet aķdı ayaĝına şu gibi
Gün gibi tutdı mihr-i ruķı her vilâyeti
- 3 Yaķdı gönül vilâyetini eyledi harâb
Zulmından ol şehüñ kime idem şikâyeti
- 4 Görsem yüzini bûse niyâzını eylerüm
Vardur du' â-yı şubhuñ ümîd-i icâbeti
- 5 Kısmet iden bu âlem-i eşyâya tab'-ı pâk
Virmiş ezelde Sebzî'ye mülk-i faşâhati

763 (P: 143a)

Mef 'û lû / Fâ 'i lâ tû / Me fâ 'î lû / Fâ 'i lûn

- 1 Kimüñle gönderem saña ben nâme ey perî
Döne döne yakup durur âhum kebûteri
- 2 Beñzeyimez cemâlüne bir zerrece kamer
Göge irerse ey yüzi hırşîd anuñ seri
- 3 Yakdı çerâğ-ı 'aşkını sînemde gül gibi
Gülzâr-ı 'âlemüñ yine bir gonca-ı teri
- 4 Şayd olmasun mı murğ-ı dilüm zülfi ağına
Yüzinde dâne dâne görüp kara beñleri
- 5 Ger aramızda nân u nemek haqqı olmasa
Yirdi etümi kûyına vardukça itleri
- 6 Sebzî figân u nâle kıılır mıydı dem-be-dem
Olmasa idi gün gibi hercâyî dilberi

764 (P: 143b, M: 76b)

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

- 1 'Ayn-ı 'âlem görmedi sen deñlü bir meh-manzarı
Sen beni dîvâne itdüñ yâ meleksin yâ perî
- 2 Gördiler giryân u nâlân hâlüme rahm eyleyüp
Şubha dek feryâd u efgân itdi kûyuñ itleri
- 3 Korkusu yok kimseden kanlar döker eyle hâzer
Ey gönül cellâd-ı çarhuñ mâh-ı nevdür hançeri
- 4 Dür dişüñle la' l-i cân-baḥşuña dil cânlar virür
Cevheri olan bilür cânâ cihânda cevheri
- 5 Sînesine tâze tâze dâğ urur 'âşıkларуñ
Sebziyâ altun beneklü ḥüsn ilinüñ begleri

765 (P: 143b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Bülbul eyler bir iki gün gül için feryâdı
Seveli diñmedi nâlem o boyı şimşâdı
- 2 Şâd olsun dir iseñ cevır ü cefâyı artur
‘Âşık-ı haste-dile miñnet ü ğamdur şâdı
- 3 Kânın dökmek için ‘âşık-ı bî-çârelerüñ
Tîğın almış ele gözlerinüñ cellâdı
- 4 Sîne tağın kazaram tîşe-i ‘aşk ile müdâm
Nisbet iden baña kimdür ki ‘aceb Ferhâd’ı
- 5 Ne kadar seng-i cefâ irse çekersin Sebzî
Görmedüm sencileyin derd ü belâ mu‘ tâdı

766 (P: 143b)

Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fe ‘û lün

- 1 Her kim ki sever dünyada bir kaşları yâyı
Göz göre hemân istemedür tîr-i kazâyı
- 2 Mazlûmlaruñ alma şağın âhını ‘ömrüm
‘Âşıklara cevır eyleme yâd eyle Hudâyı
- 3 Tolaşalıdan zülf-i dil-âvîzüñe ey cân
Oldı bu gönül vâlih ü şeydâ vü hevâyî
- 4 Yolında fedâ cân u gönül ol güzelüñ kim
Unutmaya ‘ahdi gözede mihr ü vefâyı
- 5 Sebzî şu kadar çekdi belâ vü ğam-ı ‘aşkı
Bir kimse ‘aceb çekdi mi ol deñlü belâyı

767 (P: 144a)

Mef' 'ü lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

- 1 Gel ey tabîb-i cân u dil ü derdümün emi
Öldürdi cevruñ ile beni hecrünün semi
- 2 Korkutma öldürem diyü derdünle dilberâ
Kurbânlar eyleyüp bulımazın ben ol demi
- 3 Râz-ı derûnı eyledi eşküm cihâna fâş
Dîvâne gönümün n'idem olmadı hem-demi
- 4 Kurtılsa guşşadan n'ola yüzüñi seyr iden
Her kim nezâre kılsa bahâra gider gamı
- 5 Kadre irerdüm olur idi tâli'üm sa'id
Koynuma girse bir gice ey dil gözi Memî

768 (P: 144a, M: 77a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Helâk olduğ mey-i nâbuñ humârından eyâ şâkî
Getür nûş eyleyelüm var ise gör şîşede bâkî
- 2 Vişâlün h'ânına mihmân olup cân virmek isterler
Halîlüm Ka'be-i kûyuñda kurbân eyle 'uşşâkî
- 3 Kemerler dek sûtûn-ı bînün üstinde iki kaşuñ
Nişân-ı tâk-ı Kısra'dur görenler ol iki tâkî
- 4 N'ola zerre mişâli bî-hisâb olursa 'âşıklar
Güneş gibi cemâlün pertevi tutmuşdur âfâkî
- 5 Yazarsañ ol lebi gonca yüzi gül vaşfını Sebzî
Gerekdür gül gibi rengîn ola dîvânuñ evrâkî

769 (P: 144b, M: 77a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Ey şabâ cân virdüğüm derdiyle var dildâra di
Hasretünden yoluña cân virdi bir bî-çâre di
- 2 Dâ'imâ 'âşıkların bülbül gibi zâr nic'idüp
Olmasun hâr ile hem-dem ol yüzi gülzâra di
- 3 Sîne-i şad-pâresin biñ pâre idüp derd ile
Nice bir hasret kılcı yüregini yara di
- 4 Leylî-i zülfüñ firâkıyla olup Mecnûn-mişâl
Bezm-i 'aşkuñdan cüdâ düşmüş yürür âvâre di
- 5 Çekdürüp cevır ü cefâñı Sebzî-i bîçâreye
İdesin mihr ü vefâñı mâh-rû ağıyâra di

770 (P: 144b, M: 77a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Tabîbüm derdüñe düşdi yine dil derd-mend oldı
Ser ü cânı revân idüp yoluña ser-bülend oldı
- 2 Yüce kaşruña irişmedi âhum ey gözi âhû
Nice kerre çıkuben gerden-i çarha kemend oldı
- 3 İçen tuymadı hicrân acısın geçdi bu 'âlemden
Tabîbâ şerbetüñ bîmâr-ı 'aşka sûd-mend oldı
- 4 Segirdir gözlerüm yaşı gibi ardınca her servüñ
Yañılmaz bu deli gönlüm yiler oñmaz levend oldı
- 5 Hazân-ı gam irişmesün yavuz yıl esüben hergiz
Kad-i cânân yetişdi Sebzî bir serv-i bülend oldı

771 (P: 144b, M: 77b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 İki dilberler ki olmuş bir birinüñ hem-demi
Lâle-ruḥdur birinüñ adı biri Fındık Memî
- 2 Nâz ile Fındık Memî çeşm-i çerezdür ‘âşıka
Görmediler lâle-ruḥ gibi görenler ‘âlemi
- 3 Süze baksa gözleri bâdâmını Fındık Memî
Sıhr ile ‘aqlın alur dîvâne eyler âdemi
- 4 Lâle-ruḥda var kerâmet Hıızr ile ‘Îsâ gibi
Söze gelse mürdeler iḥyâ ider gonca-femi
- 5 Ölmedin irişdüre Allâh umarın ‘âkıbet
Sebziyâ dünyâ degermiş ikisinüñ bir demi

772 (P: 145a, M: 77b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Nedür derdi dime ‘âşıklıḡuñ var lezzet ü dadı
Efendî cân-ı şîrinden çıkardı nice Ferhâd’ı
- 2 Ne vaşl-ı yâr ile şâd ol ne hicrânıyla ğam-ġın ol
Hemîşe ber-ķarâr olmaz bilürsin miḡnet ü şâdî
- 3 Cihânı kanlu yaşımdan ser-â-ser lâle-zâr itdüm
Kenâra çekmedüm bir dem n’idem ol serv-i âzâdı
- 4 Kıyâmetde Hudâ kâdî olıcaķ n’olısar ḡâlüñ
Baña itdüklerüñ bir bir şorarsa zulm u bîdâdı
- 5 Vefâ gelmez ferâġat eyle Sebzî şol güzelden kim
Ezelden âşinâsın añmaya yâd eyleye yâdı

773 (P: 145a, M: 77b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Eyleyelden gül yüzüñ bülbul gibi şeydâ beni
Şem' gibi 'aşk odına yakdı ser-tâ-pâ beni
- 2 Bu meşeldür kimsenüñ öñine geçmiş kimse yok
Eyledi devr-i felek Mecnûn ile hem-pâ beni
- 3 Kaşlaruñ mihrine düşdügüm hilâl-âsâ bilüp
Barmağıyla gösterürler ey meh-i ğarrâ beni
- 4 Her birinüñ zülfine dil virürem uşanmazam
Hâke ilter 'âkıbet bildüm ki bu sevdâ beni
- 5 Seg-i ağıâra idersin meylüñi gâhî baña
İşigüñde döstüm anı kabûl it yâ beni
- 6 Olalıdan bâğ-ı behcetde ruḡ-ı gülnârı nâr
Zerd idüpdür derd-i 'aşkı sîb-veş eyvâ beni
- 7 Sebziyâ gam bisterinde cân virür dir her gören
Şöyle bîmâr eyleyüpdür ol gözi şehlâ beni

774 (P: 145b)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 'Ârızuñ olalıdan mihr-i cihân-tâb gibi
Serv-ḡaddüñ aḡıdur yaşumı seyl-âb gibi
- 2 Secde it gel berü bir ḡaşı hilâle şûfî
Ṭurma mescidde ayağ üstine mihrâb gibi
- 3 Çekdürürse seni pehlûya düşümde bir şeb
Olmaya devlet-i bîdâr baña ḡ'âb gibi
- 4 Günde biñ 'âşıḡın öldürse yimez gam hergiz
Öğrenipdür gözi ḡan dökmege ḡaşşâb gibi

- 5 Şubh-ı vaşlına irer Sebzî nigâruñ şol kim
Giceler uykusuz olup kıala meh-tâb gibi

775 (P: 145b, M: 78a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Sâye şalmanı baña yâruñ hümâ-yı vuşlatı
Könmaz imiş degme bir başa bu ‘âlem devleti
- 2 Bâl virse bir kaşık eyler belâya mübtelâ
Yok durur hergiz bu dünyâ-yı denînuñ lezzeti
- 3 Şöhret-i dünyâyı terk eyle diyü ey bü’l-heves
Dimedüm mi nice kerre saña şöhret âfeti
- 4 Dilber oldur maṭla‘ -ı şubh-ı şafâdan toğıcak
Gün gibi rûşen kıla rûz-ı zemîni ṭal‘ atı
- 5 Sebzîyâ ‘Îsî gibi terk eyle dünyâ mâlını
Geçdi Kârûn yirlere olduğı içün rağbeti

776 (P: 146a, M: 78a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 ‘Îlâc idüp ṭabîb-i ḥâzık itdi baña tedbîri
Müsel sel zülfüñüñ sevdâsı içün ṭaḳdı zencîri
- 2 Ṭabîbâ şerbet ile çâre idem diyü sa‘ y itme
Beni dîvâne itdi bir perînuñ âh-ı ṭaşvîri
- 3 Dime cânım fedâ idem ḳabûl itmedi cânânım
Yüri başuñ yarağın gör eline aldı şemşîri
- 4 Görüp bir pîr-i nâ-çârı ḥaḳâretle nazar itme
Oñayın dir iseñ ‘âşık ri‘ âyet eyle her pîrî
- 5 Yine bilmem ne derdi var dil-i bîmârumuñ Sebzî
Gice bu şubh olunca eyler oldı âh-ı şeb-gîri

777 (P: 146a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Gözüñ aydın ki gönül ol meh-i tâbân geldi
Cânı yok mürde idük şanki hemân cân geldi
- 2 Çeşm-i nem-nâküm eyâ serv-i revânum sensiz
Şol kadar ağladı kim yaş yirine kan geldi
- 3 Bâğa biñ nâz ile ey nergis-i şehîlâ gözüñ aç
Şalını şalını ol serv-i hırâmân geldi
- 4 N'ola her lâle-ruhuñ yâdına eylerse figân
Bezm-i 'âlemde gönül ney gibi nâlân geldi
- 5 Sebziyâ at külehüñ var yiridür eflâke
Saña mihmân olayın diyü o cânân geldi

778 (P: 146a, M: 78a)

Fa 'i lâ tün / Fa 'i lâ tün / Fa 'i lâ tün / Fa 'i lün

- 1 Gözüme görünmese bir lahza rûy-ı merdümü
Ağlamağdan kanlara ğark ide rûy-ı zerdümü
- 2 Zerredür şanmañ şehir hırşîd ile peydâ olan
Hâk idüp çarh-ı felek göge şavurdı gerdümü
- 3 Düşmüşem bir derde kim ölmekden özge çâre yok
Hâk te'âlâ virmesün bir kimseye bu derdümü
- 4 İrmesün dirseñ bahâr-ı hüsnüñe bâd-ı hazân
Germ olup hüsnüñe 'ömrüm alma âh-ı serdümü
- 5 Gördi merdüm-zâde-i eşküm nazardan düşdügin
Kaldırup Sebzî o dem merdümlük itdi merdümü
- 6 İtmesün gülzâr-ı hüsnüñ goncasın pejmürde Hâk
Şaklasun hâr u belâdan ol nihâl-i verdümü

779 (P: 146b, M: 78b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Şurâhî sâğar-ı bezmüñ ‘aceb yoldaşıdur sâkî
Şanasın kan yalaşmışdur anuñ kardaşıdur sâkî
- 2 Elüñde tutdıguñ şanma şarâb-ı rûh-perverdür
Fırâk-ı la‘l-i mey-gûnuñla gözüm yaşıdur sâkî
- 3 Degüldür dest-i sîmînüñdeki sâğarda âvâre
Helâk olmışlaruñ hecr-i lebüñden yaşıdur sâkî
- 4 Beni mest eyleyen şâfî şarâb-ı la‘l-i dilberdür
Alan gönlümi bir gâmzeyle gözi kaşıdur sâkî
- 5 Gülistânda lebi gonca bili ince güzellerle
Müdâmî nûş ider Sebzî cihân ‘ayyâşıdur sâkî

780 (P: 146b, M: 78b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Yolında sâye-veş pâ-mâl olur ‘âşıqlaruñ cânı
Şalınsa serv-i âzâdum hırâmânî hırâmânî
- 2 Müsaḥḥar eylese ins ile cinni tañ mı ol dilber
Dehân-ı nâzenîne ḥâtem-i mühr-i Süleymânî
- 3 Mesîḥâ gibi her demde ider biñ mürdeyi ihyâ
Tekellüm eyledükçe nâz ile la‘l-i dür-efşânı
- 4 Cihânuñ begligine kaşr-ı zîbâsına meyl itme
Yile virdi felek taḥtı ile mülk-i Süleymân’ı
- 5 Göñül virmek olurdı bülbül-âsâ şâhid-i verde
Beş on gün olmasa cânâ bu gülşende anuñ ânı
- 6 Düşelden gevher-i vaşlı içün deryâ-yı ‘aşkına
Gözüm kirpiginüñ ucına asmaz baḥr-ı ‘ummânı

- 7 Göñülde râhatum qalmaz tenümde şanki cânım yok
Eger bir lahza görmezsem yanumda Sebzî cânâmı

781 (P: 147a, T: 597a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün

- 1 Gülşene od urmasa hüsniñ gül-i aḥmer gibi
Bülbülüñ beñzi uçup olmazdı ḥâkister gibi
- 2 Hâl-i müşgînüñ düşer miydi şusuz mişl-i melâl
Selsebîl-i câm-ı la‘lün olmasa kevşer gibi
- 3 Kurulu mîzân kaşuñ cennet yüzüñ kevşer lebün
Hey kıyâmet cem‘ olur diller şaçuñ maḥşer gibi
- 4 Kime itsünler şikâyet iy cefâlar kılıcı
Kırpigün her gûşede kanlar döker ḥançer gibi
- 5 Gözüñ üstinde kaşuñ var dime bir şahsı görüp
Olmaḫ isterseñ ser-âmed kâkül-i dilber gibi
- 6 Ol günü yâd eyle ey dil eyleyüp cümle ḥisâb
Okıyalar nâme-i a‘ mâlûñi defter gibi
- 7 Görmedüm işitmedüm dirler be-ḥaḫḫı *hel etâ*
Mâlik-i mülk-i seḥâ vü şîr-dil Ḥaydar gibi
- 8 Müşg gibi dâ’imâ olmaḫ dilerseñ ‘ıtr-nâk
Ḥâşıl itme yüz qaralığın yûri ‘anber gibi
- 9 Cübbesine dâğ urmuş meh gibi gök ḥaḫḫı-çün
Ḥıdmet itse yiridür Sebzî saña Qanber gibi

7. beyit M nüshasında yok.

hel etâ: “İnsan (henüz) anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti.” İnsan (Dehr) Sûresi, 76/1. Bu sûre Ehl-i Beyt’in cennetle müjdelenişi anlatmaktadır. Bu bakımdan Hz. Ali ile ilgilidir.

7. beyit P’de yok.

782 (P: 147a)

Mef'û lû / Fâ'î lâ tû / Me fâ'î lû / Fâ'î lûn

- 1 Her kim ki serv-kâmetüne mâyl olmadı
Şâh-ı ümîdi bir virüben hâşıl olmadı
- 2 Dîvâne oldu dil ser-i kûyuñda gerçi kim
Dîvâne olmayınca begüm 'âkıl olmadı
- 3 Dilber yolında müşkil olan miñnet ü belâ
Âsân görindi cümle baña müşkil olmadı
- 4 Başlar kesici ğamzeleri hûnî çok velî
Kara gönüllü çeşm gibi kâtil olmadı
- 5 Dilerdi Sebzî hâ'il olur câna ten velî
Virdüm yolında cânımı ten hâ'il olmadı

783 (P: 147b)

Me fâ'î lûn / Me fâ'î lûn / Me fâ'î lûn / Me fâ'î lûn

- 1 Açıldı şubh-dem yâruñ kapısı feth-i bâb oldu
Yüzün gör secde it ey dil du'âlar müstecâb oldu
- 2 Düşüp âyine-i eflâke güneş ruħlarıñ ey meh
Birisi mâh-tâb olup birisi âfitâb oldu
- 3 Gelen havz-ı çemenden na'ra ile âb-ı şûr-engîz
Getür câm-ı şarâbı sâkî âvâz-ı rebâb oldu
- 4 Gelür mest olmuş ol dilber kolu boynında uşşâkuñ
Anı görüp cihân halkı kamu mest ü harâb oldu
- 5 Ne ğam bezm-i firâk içre gözüm yaşı şarâb olsa
Nice 'âşıklaruñ bağırı döne döne kebâb oldu
- 6 Hisâba gelmiye rûz-ı hisâb olduğda ey Sebzî
Cefâ vü cevri ol mâhuñ şu deñlü bî-hisâb oldu

784 (P: 147b, T: 614a, H: 348a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Açılur çün sâkiyâ meyḥâne bayrâm irtesi
Götürelüm ayağı rindâne bayrâm irtesi
- 2 Tolmadın peymâne-i ‘ömrün ecel câmı ile
Toptolu olmak gerek peymâne bayrâm irtesi
- 3 Cân metâ‘ ın naḳd idüp ḥarc eyler idüm yolına
El vireydi vuşlat-ı cânâna bayrâm irtesi
- 4 Hürmetün virür elüne hürmet itmez pîr-i câm
Olmaz iseñ ey göñül mestâne bayrâm irtesi
- 5 Bâdeye bilmem ne ḳatdı sâki pîr-i mey-fürûş
Oldılar ferzâneler dîvâne bayrâm irtesi
- 6 Bülbüle bülbül gibi feryâd u zârî eyleyüp
‘Âşık olmuş ol gül-i ḥandâna bayram irtesi
- 7 Câm-ı mey gibi libâs-ı al giyseñ egnüne
Gey yaraşur sen meh-i tâbâna bayrâm irtesi
- 8 Tağlar gögsün geçürdi lâle çâk itdi ḳabâ
Gitdügi-çün yâr ile seyrâna bayram irtesi
- 9 Dil-rübâlar müşterî olduğumı Sebzî tıyup
Şatdılar bir bûseyi biñ câna bayram irtesi

785 (P: 148a)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 ‘İşve vü nâz ile bezendi özi
Bir nigâh ile cânım aldı gözi

4. beyit T ve H’de yok.

5. beyit T ve H’de yok.

7. beyit T ve H’de yok.

2 Beñzerüm didi gül yüzüñe meger
Çün seni gördi gül kızardı yüzi

3 Nâyla biz şarâb-ı nâb içerüz
Zâhidâ gel tura getür kopuzı

4 Dâyimâ meylüñ it raķîbe neden
Ay efendi begenmedüñ mi bizi

5 Ağzına gonca didüm idi didi
Sebzî fikr eyle bil de söyle sözi

786 (P: 148a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Hecrüñ ile ey şanem ğurbet helâk eyler beni
Hâlüme kılsam nażar ‘ibret helâk eyler beni

2 Bir melek-ruhsârı gördüm ğabğabında hâli var
Baķduğumca hâline hâlet helâk eyler beni

3 Ol raķîb-i rû-siyâh ile kaçan görsem seni
Âh çü kılr sevdiğüm ğayret helâk eyler beni

4 Hâķ te‘âlâ görmedüm göstermesün ey dil-rübâ
Ĝayr ile görsem seni ğayret helâk eyler beni

5 Şol kadar cehd eyledüm sen dil-rübâyâ irmedüm
Dehr içinde n’eyleyem fûrķat helâk eyler beni

6 Sebzîyâ şîveyle şalınsa kıyâmetler kıpar
Bir gün ol serv-i sehî-kâmet helâk eyler beni

787 (P: 148b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1 Göñül gitdi nigârı görmege kûyuñda eglendi
Şikâyet eyledi beñzer ki bizden yâra yeglendi

- 2 Livâ-yı âhı çek dög sîne tablın ol şeh-i hûbân
Serîr-i hüsne geçdi vü cihân halkına beglendi
- 3 Nice varsun seni görmege ‘âşık ey şeh-i hûbân
Ulur oldı maḥallüñde raḳîbüñ hayli seglendi
- 4 Ben oldum intizâr ile bugün ol ‘ahdine durmaz
Gelem diyü baña va‘de idüp gelmedi eglendi
- 5 Şu deñlü birlige yitdüm nigâr ile eyâ Sebzî
Ḥayâl-i rişte-i zülfi ten ü cânuma reglendi

788 (P: 148b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Ebr her laḫza gözümdeñ öğrenür giryânlığı
Nitekim çeşm-i şafaḫ her demde hûn-efşânlığı
- 2 Fitne fenninde ferîd oldı şu deñlü gözlerüñ
Dil-rübâlar şimdi andan öğrenür fettânlığı
- 3 Cevr-i cânân acısın unuttura şâyet bize
Sâḳiyâ sür turmasun devr eylesün şol ḳanlığı
- 4 Secde eyler hüsñüñe mihr ü meh ü çarḫ u nücûm
Görmedi Yûsuf düşünde bu ḳadar sulṭânlığı
- 5 N’eyler iseñ eyle sa‘y eyle der-âgûş itmege
Geçmedin Sebzî o mâhuñ âfet-i devrânlığı

789 (P: 149a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Ḥudâ gösterdi çün yine bahâr-ı ‘âlem-ârâyı
Gele nûş idelüm sâḳi pür eyle câmı şahbâyı
- 2 Şanuram bir yanar âteş durur vâdî-i Eymen’de
Gülistân içre gördükçe nihâl-i verd-i ra‘nâyı

- 3 Nice bir ğonca gibi teng-dil olursın ey şûfî
Yüri nergis gibi aç gözünü seyr eyle şahrâyı
- 4 Yanardum döne döne şevk ile pervâne-veş ‘ âşık
Eger maḥfilde görseydüm o şem ‘ -i meclis-ârâyı
- 5 Oturmuşdur ḥüsün dîvânı içre bir nişâncıdur
Berât-ı ḥüsnine çekmiş durur ebrûsı tuğrâyı
- 6 Eger ‘ âşıklarun başdan ayağa ḥâl-i pür-derdin
Nedür ḥâlün diyü yâd eylemez ben bî-ser ü pâyı
- 7 Çü rüsvâ oluben bed-nâm olana meyl ider dilber
Oligör sende Sebzî ‘ âşık-ı bed-nâm u rüsvâyı

790 (P: 149a)

Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lâ tün / Fe ‘ i lün

- 1 Kırmızı câme kıocar gördi o ğonca-deheni
Kana ğark itdi gözüm yaşı zemîn ü zemeni
- 2 Gül gibi zînet idüp ḥüsnünü Meşşâta-i Şun ‘
Eyledi gül yüzüne bülbül-i şûrîde beni
- 3 Kırmıyan zerre kıadar mihr ü vefâ gönlünde
Eyleyüp n’eyler idi böyle cefâ-kâr seni
- 4 Nâr-ı ruḥsârına ‘ âşıkları biḥ didigi-çün
Geçürür ‘ ömrini evyâ ile sîb-i zeḳanı
- 5 Tîğ-ı cevriyle şehîd itmese ‘ uşşâkı felek
Kıp kızıl kana boyanmaz idi la ‘ lden gülîni
- 6 Çeke zencîre diyü zülfi ümîd eylersin
Delü gönlüm kıatı dîvânesin ey vâı seni
- 7 Şararup zer gibi olduğıma ğam çekmez idüm
Sebzîyâ çekse idüm sîneıe ol sîm-teni

791 (P: 149b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Ger gire ğamzelerüñ ğanuma Muşlı Çelebî
Anı minnet bilürem cânuma Muşlı Çelebî
- 2 Cân u dilden seni sevdüğüme inanmaz iseñ
Nazar it dide-i giryânuma Muşlı Çelebî
- 3 Yolına cânı revân eylemeden ğayrı ne kim
Uğrasın şanur isem cânuma Muşlı Çelebî
- 4 Nâr-ı âhumla yanar çarĥ-ı felek eyle hâzer
Tut kulağ nâle vü efgânuma Muşlı Çelebî
- 5 Sebziyâ ölmüş iken bulur idüm tâze hayât
Nâz ile gelse idi yanuma Muşlı Çelebî

792 (P: 149b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Her ki baksa yüzüñ envârına Aĥmed Çelebî
Yana pervâne gibi nârına Aĥmed Çelebî
- 2 Meded öldüm ğatı şalınmasun ol sidre boyuñ
Kim döyer şive-i reftârına Aĥmed Çelebî
- 3 Gele gül ‘ayş idelüm devr-i zamân virmez emân
Bu günü ğomayalum yarına Aĥmed Çelebî
- 4 Gözlerüñ ğanımı içdüğüne inkâr itmez
Leb-i la‘ lüñ yiter ikrârına Aĥmed Çelebî
- 5 Gözlerüñ ĥastesidür Sebzi-i bîçâre senüñ
Bağmaz olduñ dil-i bîmârına Aĥmed Çelebî

793 (P: 150a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Halka-i zâkir-i ‘uşşâkına itmez nazarı
Taşradur dâ’ire-i ehl-i vefâdan o perî
- 2 Cânib-i gülşene gel ‘âşık iseñ fehm eyle
İşidüp nâlesini bülbül-i zârûñ seheri
- 3 Bârî bir kerre güzer eyle mezârum üzre
Tîğ-ı hicrân ile çün pâreledüñ bu cigeri
- 4 Nâle-i kumrîyî vü câm-ı meyi gülşende
Gûş u nûş eyle unut fitne-i devr-i kâmeri
- 5 Sebziyâ söyle hâzer eylesün ol kaşları yâ
Ahumuñ oğına döymez idi çarhuñ siperi

794 (P: 150a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 ‘Âşık-ı haste-dili zülfüñ ider sevdâyî
Mülk-i dilde nitekim çeşmüñ ider yağmayı
- 2 Bâde-i la‘li ile çeşm-i nigârum ey dil
‘Âleme eyledi bed-nâm bu ben rüsâyı
- 3 ‘Aşkına düşdük ise ol saçı Leylî’nüñ eger
Yüri Mecnûn gibi seyr eyleyü gör şahrâyı
- 4 Kırudı serv yirinde gül açıldı ol dem
Gördi gülşende çün ol serv-şad u ra‘nâyı
- 5 Ne kadar telh ise şîrîn gelür oldı sâkî
La‘lünü yâd idüben nûş ideli şahbâyı
- 6 Nice dîvâneñ olup şevk ile rakş eylesün
Görmedi çeşm-i felek sencileyin zîbâyı

- 7 Sebziyâ olmaz idi ‘âlem içinde mişli
Ol kıyâmet eger itmese bugün ferdâyı

795 (P: 150a)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Gözlerin sevdüğüm Memî Çelebî
Leblerüñ derdümün emi Çelebî

- 2 Öldürürsin sevenleri gam ile
Böyle m’olur hemi Memî Çelebî

- 3 Derd-i zülfünle haste-dil olanuñ
Leblerüñdür emi semi Çelebî

- 4 Degme bir hâr u her pelîdüñ sen
Olma gül gibi hem-demi Çelebî

- 5 Sîneye çekse idi Sebzî seni
Olmaz idi anuñ ‘ami Çelebî

796 (P: 150b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Dest-i kudret şöyle halk itmiş seni ra‘nâ Memî
Beñzemez gül yüzüne hergiz gül-i ra‘nâ Memî

- 2 Nûş iderler miydi varup gûşe-i meyhânede
La‘lüne beñzemeseydi bâde-i hamrâ Memî

- 3 Ğâfil olma ihtirâz it kanlı yaşumdan benüm
Ğarğa virür ‘âlemi cûş eylese deryâ Memî

- 4 Hatt-ı hâlünü yazıcağ Münşî-i Kudret ezel
Kaşlaruñ kılmış berât-ı hüsnüne tuğrâ Memî

- 5 Dôst ayağı irmedin hüsnün bahârına hazân
Nergis-i şehla gibi ey gözleri şehla Memî

- 6 ‘Arz-ı hüsn iden güzellerden cihânda Sebziyâ
Kılmadı şûrîde vü şeydâ beni illâ Memî

797 (P: 150b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Gün gibi ‘arz-ı cemâl it mâh-ı tâbânum Memî
Hasretüñden az kalupdur çıkmaga cânun Memî
- 2 Kânuma aşlar yirürdi âh hûnî gözlerüñ
Kâna kâna içmeyince kânamadı kânum Memî
- 3 Bâgda servi eger reyhânı kılur ser-nigûn
Kâkülüñle kâmetüñ serv-i hırâmânum Memî
- 4 Uyuben bî-dîn rakîbe zulmı ‘âdet eyleme
‘Adl ü dâd it bendeñe lutf eyle sulâtunum Memî
- 5 Sebzi-i âşüfte-hâli inledüp bülbül gibi
Hârlarla hem-dem olma verd-i handânunum Memî

798 (P: 151a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Dilerseñ kim gönül âyînesinüñ açıla pası
Mülevven câme-i atlaşla seyrân eyle Kaytâs’ı
- 2 Nice biñ ‘âlemi hâke berâber itdi bir demde
Hadeng-i tîr-i cevriyle kemân-ebrûsınun yâsı
- 3 Tûran çarh-ı berîn üzre şanursın mâh-ı nev ey dil
Senüñ mevrû‘-ı ‘ömrüñ biçmege kıldı Hudâ dası
- 4 Siyeh-pûş olduğı ebrûlarınun ey gönül bu kim
Teraḥḥum eylemeyüp öldüre ser-cümle enâmı
- 5 İşitdük ol cüvân deryâyâ gitmek niyyetin imiş
Aña yoldaş ide Sebzi Hudâ Hızır ile İlyâs’ı

799 (P: 151a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Güzeldür müntehâdur serv-i kâmetdür Hasan Bâlî
Güzeller çok durur ammâ kıyâmetdür Hasan Bâlî
- 2 Ser-â-ser ‘âlemün halkın helâk eyler emân virmez
Meded bu çeşm ü bu ebrû ne âfetdür Hasan Bâlî
- 3 Yir itmek âsitânuñda göge çıkmakdan artuğdur
Seg-i kûyuñla yâr olmak sa‘âdetdür Hasan Bâlî
- 4 Lebün fikr eyleyüp alsam elüme bir kadeh bâde
Oluram mest-i lâ-ya‘kıl ne hâletdür Hasan Bâlî
- 5 N’ola bülbül gibi feryâd u figân eylese Sebzî
Özüñ hûrî yüzün gülzâr-ı cennetdür Hasan Bâlî

800 (P: 151b)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Beni âşüfte ruğlaruñ alı
İtdi çok sevdüğüm ‘Alî Bâlî
- 2 Ruğun üstinde çeşm-i fettânuñ
Fitneden olmadı begüm hâlî
- 3 Kahramânî göziyle hışm itdi
Bana aındurdu Rüstem-i Zâl’ı
- 4 Öldürürsin beni behey âfet
Gül gibi geyme câme-i alı
- 5 Yine bir tâze dil-rübâ sevdi
‘Acabâ Sebzî’nün n’ola hâlî

801 (P: 151b, T: 612b)

Mef'û lû / Fâ'î lâ tû / Me fâ'î lû / Fâ'î lûn

- 1 Gördüm şehîd-i 'aşk olanı Kûh-ken gibi
Kana boyandı lâle-i hûnîn kefen gibi
- 2 Delmek gerek yüregini elmâs-ı eşk ile
Gûşına yârûñ irmege dürr-i 'Aden gibi
- 3 Cânâneden cüdâ dil-i âşüfte fi'l-meşel
Cândan cüdâ yatup kıala bir yirde ten gibi
- 4 Nâzikligi tamâm ider idüm saña begüm
Sîne-be-sîne olsa idüm pîrehen gibi
- 5 Terk-i 'alâyık itmiş eger pâk merd iseñ
Bu zîver-i zamâneye meyl itme zen gibi
- 6 Hatt-ı ruhı hevâsı ile Sebzî dilberüñ
Virmez cilâ bu tab'uma seyr-i çemen gibi

802 (P: 151b)

Fe'î lâ tûn / Fe'î lâ tûn / Fe'î lâ tûn / Fe'î lûn

- 1 Kurtaram mı 'acabâ hecrüñ elinden yaqamı
Şu'le-i âteş-i âhum ya cihânı yaqa mı
- 2 Göre rahm ide diyü ol boyı serv yüzi gül
Dem-be-dem hûn-ı sirişküm yüzüm üzre aqa mı
- 3 Zülfî zencîrini ol gözleri şehlâ âfet
Oldı dîvâne diyü gerden-i câna taqa mı
- 4 Kiminüñ kudreti yok yazmağa Hattât-ı Ezel
Şafha-i rûyuña bir vech ile çekdi raqamı

5. beyit T'de yok.

seyr-i çemen / sebz-i çemen T

- 5 Sebzî ol dilber-i ‘aţţâr nazar itmedi hiç
Gerçi dükkânını zeyn eyledi yaşum bağa mı

803 (P: 152a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Âh ol şûh-ı cefâ terk-i cefâ eylemedi
Rağm idüp ‘âşıkına mihr ü vefâ eylemedi
- 2 İrmedi Ka‘be-i maşşûda görüp nûr-ı cemâl
Reh-i kûyuñda şu kim cânı fedâ eylemedi
- 3 Sâkî bezm-i ezel itdi bizi mest-i harâb
Zâhîdâ sencileyin ehl-i riyâ eylemedi
- 4 Çâresiz kaldı görüp cümle etıbbâ-yı cihân
‘Aşk-ı bîmârına bir kimse devâ eylemedi
- 5 Olmayınca leb-i cânâneye Sebzî ‘âşık
Küp düşüp meykedeye zevk u şafâ eylemedi

804 (P: 152a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Dest-i Kudret ki gil-i âdemi tağmîr itdi
Alnuma mihr-i haţ-ı dilberi tağrîr itdi
- 2 Ey perî zâyıl olur şanma nuğûş-ı hüsnüñ
Dilde Nağğâş-ı Mağabbet anı taşvîr itdi
- 3 Çok zamân idi ki vîrâne idi hâne-i dil
Geldi mi‘mâr-ı hayâlün anı ta‘mîr itdi
- 4 Eylesün diyü nişâne beni Üstâd-ı Ezel
Kaşlaruñ yâı idüben kirpigüñi tîr itdi
- 5 Leşker-i nâz ile ol husrev-i hûbân-ı cihân
Sebziyâ mülk-i dili almağa tedbîr itdi

805 (P: 152b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Ğonca-i la‘ lüñ añup hâtıruma mül geldi
Zülfüñi yâd idicek yâduma sünbül geldi
- 2 Gülşen-i kûyuñ içinde senüñ ey ğonca-i nâz
Nâlesi itleriñüñ nâle-i bülbül geldi
- 3 Nice pend ü nice tevbe nice zühd ile şalâh
Nev-bahâr oldı çemen şohbetine gül geldi
- 4 Hâlüñe ‘ anber-i sârâya ‘ adesdür didiler
Nazar itdükçe baña dâne-i fülful geldi
- 5 Hıdmet eyleyici çok kullaruñ ey şâh-ı cihân
Sezmezem Sebzî gibi hıdmetüñe kul geldi

806 (P: 152b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Olaldan derd-i ‘ aşkuña senüñ ben mübtelâ Muşlı
Tapuñdan zerre deñlü görmedüm mihr ü vefâ Muşlı
- 2 Ezelden düşüren her ‘ âşıkı bir yâr-ı mehrûya
Düşürmişdür benüm cân u dil ü ‘ aşkum saña Muşlı
- 3 Seni cândan seven ‘ âşıkları ferdâlara şalma
Güzellik elde iken eylegil vaşluñ ‘ atâ Muşlı
- 4 Olinca dâmenüñ elden komağ yokdur Hudâ haqqı
İrişe başuma her yañadan tîğ-ı belâ Muşlı
- 5 Gülistân-ı cihân içre mişâl-i ğonca-i ra‘ nâ
Geyersen giy yaraşur egnüñe gül-ğün kabâ Muşlı
- 6 Eger dîvâne itmek olmasaydı Sebzî-i zârı
Gözünle kirpigün sihr eylemezlerdi aña Muşlı

807 (P: 153a)

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

- 1 Ey güzellik burcı üzre mâh-ı tâbânum Memî
Cân u dilden bendeñem rahm eyle sultânnum Memî
- 2 Gülşen-i kûyuñda feryâd eyler isem tañlama
Bülbül-i âşüfteñem ey verd-i handânnum Memî
- 3 Ğâfil olma ihtirâz it kanlu yaşumdan benüm
Ğarğa virür 'âlemi bu çeşm-i giryânnum Memî
- 4 Nâz ile reftâra gelseñ 'aql u dil hayrân olur
Gülşen-i 'âlemde ey serv-i hırâmânnum Memî
- 5 Sebzi'yem kim 'îd-i vaşluña irişmeden eger
Hasretüñden ölür isem boynuña kanum Memî

808 (P: 153b)

Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Fe 'û lûn

- 1 Göñülden derd-i 'aşkuñ dûr olur mı
Hayâlüñ dîdeden mehcûr olur mı
- 2 O mâhuñ düşmeyen mihrine ey dil
Tutup şöret 'aceb meşhûr olur mı
- 3 'Îmâret kılmayınca genc-i vaşluñ
Yıkılmış göñlümüz ma' mûr olur mı
- 4 Bilüp hıdmetde kul eksüklüğini
Dilese 'özrini ma' zûr olur mı
- 5 Didüm çeşmüñ döker kan âşikâre
Didi mestüñ işi mestûr olur mı
- 6 Hayâl-i h'âba beñzer devlet ü câh
Aña âdem olan mağrûr olur mı

7 Fenâsın añlayan bu kaçır-ı ‘ayşuñ
Sarây-ı ‘âleme mesrûr olur mı

8 Kânı cân terk ider bir Sebzî gibi
Cihânda her kişi manşûr olur mı

809 (P: 153b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

1 Sever göñlüm gözüm ol vech-i pâki
Ki kânum döke ve olmaya bâki

2 Gözüm yaşıyla hâk-i kûyuñ özler
Çeken anı ya âbıdur ya hâki

3 Bu sînem çâkine merhem olurdu
Çekeydüm sîneye ger sîne-çâki

4 Leb-i mey-gûn-ı yâruñ hasretiyle
Olursam dikesiz kabrümde tâki

5 Yanardı reşk odına cân-ı Hüsrev
İşitseydi bu şi‘r-i sûz-nâki

6 Ne yirde bir gözi âhû koparsa
Olur Sebzî ölümlüsi helâki

810 (P: 154a, T: 577b)

Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lün

1 Kurtarımaz dest-i ğamdan hançer-i hicrân beni
Tîğ-ı hûn-âşâm ile katl eylesün cânân beni

2 İtmedüñ cânuñ fedâ gördükde cânânım diyü
Ėarķ ider kanlu yaşına dîde-i giryân beni

- 3 Bağmağa yokdur yüzüm halk-ı cihânuñ rûyına
Şöyle rûsvâ eyleyüpdür nâle vü efğân beni
- 4 Nağd-i cân ister metâ‘-ı vaşlına bilmez dirîğ
Cânla başa ey göñül qalur şanur cânân beni
- 5 Ol dem irişür ayağuß öpmege Sebzî elüm
Eyleye çarğ-ı sitem-ker hâk ile yeksân beni

811 (P: 154a, T: 617b)

Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lâ tün / Fâ‘i lün

- 1 Ey benüm çeşm-i çerâğum cânumuñ cânânesi
‘Âşıkuñ gelseñ müşerref olsa bende-ğânesi
- 2 Devr-i la‘lünde senüñ ey sâķi-i bezm-i ezel
Mestlerden toptoludur ‘âlemüñ meyğânesi
- 3 Göreyin kim yiri nûr olsun dil-i sûzânumuñ
Gördügi her şem‘-i ruhsâruñ olur pervânesi
- 4 Mey-fürûşı şanma hikmetden tehîdür zâhidâ
Hâlet ü zevk u şafâdan toltudur peymânesi
- 5 Ka‘be haķķı Beyt-i Ma‘mûr’a dönerdi tâ ebed
Sînem olaydı hayâlüñ gencinün vîrânesi
- 6 Halkı dilber sevmeden şöhetde vâ‘iz men‘ider
Kendünüñ sîmîn-şanemlerden tolu kâşânesi
- 7 Sebzîyâ taķsîm iderse yeg ser-i mû degmeye
Şöyle çokdur zülfinüñ zencîrinüñ dîvânesi

3a- halk-ı cihânuñ / hergiz cihânuñ T

4. beyit T’de yok.

6. beyit T’de yok.

812 (P: 154b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Şol kadar şâd eyleyüpdür bâde-i gül-gün beni
Haşr olunca idemez derd ü belâ maḥzûn beni
- 2 Nâ-murâd eyler gehî gâh inledür dölâb-vâr
N’eyleyiser bilmezem bu ṭâli‘ vü gerdûn beni
- 3 Öliceḳ dîdâr-ı yârumdan cüdâ feryâd idüp
Döginüp taşlarla ırmağ ağlasun Ceyḥûn beni
- 4 Ol kadar dîvâne oldum ol perî ‘aşkıḳında âh
Nice ‘âkıllar olur mecnûn görüp Mecnûn beni
- 5 Ol perî-rû n’eyleyem ‘aḳl u dil ü cânım alup
Fitne-i çeşmiyle itdi Sebziyâ meftûn beni

813 (P: 154b)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Gördükde cân gözi ile rûz-ı ezel seni
Âşüfteñ oldı sevdi dil ey bî-bedel seni
- 2 Bu ḥüsn-i dil-firîb ile mecnûn olup cihân
Leylî-mişâli eyleyiserdür meşel seni
- 3 Şahrâ-yı ‘aşḳa düşürür idi şabâ gibi
Vaḥşî ḡazâlum okuyıcaḳ bu ḡazel seni
- 4 Kimdür ki cânı eylemeye yoluña revân
Bu çeşm ü sa‘id ile göriceḳ güzel seni
- 5 Ḳurup kemân-ı cevri felek her maḥalde âh
Tîr-i belâya eyledi Sebzî maḥal seni

814 (P: 154b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Dikmez iseñ sûzen-i ğamzeñle sînem çâkini
Nâr-ı âhumla yaķam bu 'âlemüñ eflâkini
- 2 Bâĝ-ı 'ömri ser-te-ser sebzî ider câm-ı şarâb
Âb-ı hayvân ile şuvarmışlar anuñ tâkini
- 3 Dil-rübânuñ bu dil-i şeydâ sever bî-ihtiyâr
Cümlesinden şûh olup kıanlar döken bî-bâkini
- 4 Dâmenine el uzatmamış daĥı dest-i rakîb
Şehrimizüñ bu gönül sevdi yine bir pâkini
- 5 Nâz ile gelse söze şekker yirine cân yağar
Hâķ te'âlâ cân-ı şîrînden yogurmuş ĥâkini
- 6 Mâr-ı zülfi zehrinüñ def'ine bilür çâredür
Câna şatar leblerinüñ ol şanem tiryâkini
- 7 Ağzına zerre yüzine gün diyü ta'rif ider
Sebzî-i şûrîde-ĥâlüñ görîñüz idrâkini

815 (P: 155a)

Mef'û lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

- 1 Almış eline zâhid-i ĥôd-bîn 'aşâsını
İster ki yıķa ĥâne-i 'ayşuñ esâsını
- 2 Kâtl itmeseydi 'âşıkı cellâd-ı rûzgâr
Geymezdi egnine gice mâtem libâsını
- 3 Ebrûlarıyla dür dişinüñ ĥasretinden âh
Ey ĥâce ben ölürsem eger oķu Yâ-Sini
- 4 Ĥâk-i zemîne virdi şeref mihr-i yâr ile
Âb üzre urdı ol ki bu 'âlem binâsını

- 5 Oldur cihân içinde şeh-i mülk-i âhîret
Sebzî libâs-ı devlete virmez pelâsını

816 (P: 155a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 O şâhuñ âsitânında ri‘ âyet olmadan şimdi
İder dil hâz hâkîr ü ehl-i zillet olmadan şimdi
- 2 İrişmeyince yâruñ vaşlına dünyâda ölmek yeg
Kişi mahrem olup sağ u selâmet olmadan şimdi
- 3 Göñül kâf-ı kanâ‘ atde qarâr idüp şafâ ile
İder ‘anğa gibi hâz ehl-i ‘uzlet olmadan şimdi
- 4 Ne bulduñ ben kuluñdan hem-nişîn olmuşken evvelden
Benüm vahşî gâzâlum ehl-i vahşet olmadan şimdi
- 5 Leb-i la‘ lüñe ‘âşık olalı Sebzi degül hâlî
Düşüp meyhâneye mest-i melâmet olmadan şimdi

817 (P: 155b, T: 613a)

Me fâ ‘î lün / Fe ‘î lâ tün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘î lün

- 1 Nice gün oldu görünmez nigârı gördüñ mi
Ne nâz ider baña ol şîve-kârı gördüñ mi
- 2 Bahâr ‘aks-i ruhuñdur senüñ eyâ gül-rû
Çemende yir yir olan lâle-zârı gördüñ mi
- 3 Düşüp ayağıña yoluñda hâk olanlardur
Tozup tozup göge ağan gubârı gördüñ mi
- 4 Muvâfık istedüğümce murâd keştisin
Muḥâlifine şalar rûzgârı gördüñ mi
- 5 Ta‘ accüb eyleme zâhid şınarsa tevbe-i mey
Bu dürlü dürlü açılmış bahârı gördüñ mi

6 Çatup kara kaşını hışm ile dönüp yüzüme
Kıya kıya bakan ol ğamze-kârı gördüñ mi

7 Nigâr la‘li gibi mest ider dil ü cânı
Be Sebzî bu ğazel-i âb-dârı gördüñ mi

818 (P: 155b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 ‘Âşıkun var mı cihânda bundan özge müşkili
Raḥmi yok tünd-i cefâ-hûya düşe anuñ dili

2 Raḥmet ol âşüfte vü şeydâya kim cân virmedi
İrmeyince Ka‘be-i kûy-ı nigâra maḥmili

3 Nice terk itsün hevâ-yı mihr-i ḥubânı göñül
Zâhidâ ‘aşk u maḥabbetle sirişte âb u gili

4 Kandesin ey mâh-ı şehr-âşûb-ı ‘âlem kim seni
Kana ğarkı itdüm cihânı arayup her menzili

5 ‘Andelîb-i hoş-nevâya Sebzîyâ yir kalmadı
Toptolu nâ-sâzlardan şimdi ‘âlem maḥfili

819 (P: 156a)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

1 Yoğ idi kimseye dilüñ aşlâ ta‘alluḳı
Oldurdu şimdi dilber-i zîbâ ta‘alluḳı

2 Oldur cihânda ḥ‘âce-i bâzâr-ı kâ’inât
Göñlinde anuñ olmaya dünyâ ta‘alluḳı

3 ‘Aşk içre rûy-ı zerdüme ta‘n itme zâhidâ
Kulını böyle eyledi Mevlâ ta‘alluḳı

4 Hecr ile derd-i bisterine düşürüp beni
Bîmâr itdi ol gözi şehlâ ta‘alluḳı

5 Bezm-i ezelde ‘aşık idi gönül ol güle
Bağlamamışdı bülbül-i şeydâ ta‘ alluķı

6 Çekdi ayağı meykededen la‘ lüñi gören
Câm-ı şarâba kalmadı aşlâ ta‘ alluķı

7 Sebzî bugüni hoş görüben añma yarını
Âdem odur ki olmaya ferdâ ta‘ alluķı

820 (P: 156a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1 Dilâ görmek dilerseñ sen kemâ-hiye şun‘ ullâhı
Açup cân u gönül çeşmin temâşâ kıl nuru’llâhı

2 Şafaķdan mihr-i ‘âlem-tâbı şandum kim ‘ayân oldu
Kızıl câme içinde gördüğüm dem ol yüzi mâhı

3 Güzeller şâhıyam diyü inen zulm itme dâd eyle
İrişür göklere her dem gamuñdan ‘aşıķuñ âhı

4 Yüri [bir cünbiş-i] çarķa gözün dikme müneccim-vâr
Çek al aķvâl-i ‘âlemden bulup bir gönli âgâhı

5 Reh-i ‘aşķuñda Sebzî’nüñ sorarsañ hâl-i pür-derdin
Belâ vü guşşadur zâdı figân u nâle hem-râhı

821 (P: 156a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1 Gök altında nazîrün yok bugün ey meh-liķâ Yorgi
Virür câm-ı lebün ‘aşıklara zevķ u şafâ Yorgi

2 İrerdi gün gibi başum göge meyķânesi içre
Şunaydı pür idüp ‘Îsâ şuyını ger baña Yorgi

3 Görelden bâde-i la‘ lün habâb-âsâ düşüp câma
Müdâmî nûş ider ser-mest olup dil dâ’imâ Yorgi

- 4 İdersin her müselmâna be kâfir zulm u bî-dâdı
Saña î mân naşîb ide dilegüm bu Hudâ Yorgi
- 5 Bu deyr-i ‘ âlem içre çok şanemler gerçi seyr itdüm
Muḥâldür tapdıgum Tañrı ḥaḫı mişlüñ ola Yorgi
- 6 Ḥabâb-âsâ virür bâd-ı hevâya şübhesiz börki
Düşüp la‘l-i hevâsına kim olsa mübtelâ Yorgi
- 7 İdüpdür Sebzî’yi sâķî-i bezmüñ cür’a-veş pâ-mâl
Olaldan vâlih ü âşüfte vü şeydâ saña Yorgi

822 (P: 156b)

Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lâ tün / Fâ ‘ i lün

- 1 Bâķî ḳalmaz kimseye çünkim bu dünyâ manşıbı
N’eyler ola isteyüp ednâ vü a‘ lâ manşıbı
- 2 Ehl-i fazluñ yidügi ḥûn-ı ciger içdügi ğam
Câhil olanlar alur ‘ âlemde ra‘ nâ manşıbı
- 3 Böyle ‘ aksine dönerken dâ’imâ gerdûn-ı dîn
Vara ehline vire ya‘ ni bu ḥâşâ manşıbı
- 4 Ben faķîre n’ola iḥsân eylese vaşlın nigâr
Pâdişâh aña virür gülmeye aşlâ manşıbı
- 5 Virseler beş gün yidirmezler alurlar gine tîz
Virmesün bencileyin ḳulına Mevlâ manşıbı
- 6 Ne senüñ sa‘ yuña baķar ne ṭaleb itdügüñe
Şöyle virür viricek kim Ḥaḫ te‘ âlâ manşıbı
- 7 Sebzîyâ manşıb dilerseñ bir güzel pîş-keşin it
Şimdi dilberle alurlar oldı ğarrâ manşıbı

823 (P: 157a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Seb‘a-i seyyâle itdi şanma lâ-ya‘kıl beni
Sâkiyâ la‘lün şarâbı eyledi kanzil beni
- 2 Kavs-ı gerdûndan ne deñlü inse tîr-i hâdişât
Tali‘ümde her zamân ey dil iden menzil beni
- 3 Şöyle rüsvâ eyleyüpdür ‘aşkı ol Leylî-veşün
Birbirine gösterür dîvâne vü ‘âkıl beni
- 4 Kim görürse ağzına barmağ koyup hayrân kalur
Şöyle hayrân eyleyüpdür nağş-ı âb u gil beni
- 5 Hırmen-i şabrum yile virüp o gendüm-gûnumuñ
Sebziyâ itdi hevâ-yı ‘aşk bî-hâşıl beni

824 (P: 157a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Olmak isterseñ eger zevk u şafâ İskender’i
Ey gönül elden koma câm-ı mey-i İskenderî
- 2 Görmedüm dirdi bu resmiyle gök altında hele
Ey müselmân seyr iden her nağş-ı zîbâ kâfirî
- 3 N’ola câmı şu‘le virürse meh-i enver gibi
Her habâbı âsumân-ı ‘ayş u ‘işret ahteri
- 4 Her gedâsı ‘âleme hüküm eyler İskender gibi
Câm-ı meyden başına giydükçe la‘lîn-efseri
- 5 Kuşl ider ehl-i nazar hâk-i derini Sebziyâ
Vardugınca olduğı-çün guşşa vü gamdan berî

825 (P: 157a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Görmeyeydüm ben seni bu cühr-i zîbâ kâşkî
İtmeseydüm ben beni dünyâyâ rüsvâ kâşkî
- 2 Birbirine girdiler zülfüñ gibi halk-ı cihân
Olmayaydı hüsn için her dem bu gavgâ kâşkî
- 3 Âsitânüñdan cüdâ dûzağdan artuğ yanmışam
İtmeyeydüm cennet-i kûyuñı me'vâ kâşkî
- 4 Kõparur başuma ol demde kıyâmet Hâk bilür
Nâz ile şalınmasa bârî o bâlâ kâşkî
- 5 Sihr ile bîmâr idüp Sebzi'yi kılduñ mest-i 'aşk
Bağmayayduñ nâz ile ey çeşm-i şehlä kâşkî

826 (P: 157b)

Fe 'i lâ tün / Me fâ 'i lün / Fe 'i lün

- 1 Yâr ben mübtelâyı terk itdi
Bende-i pür-belâyı terk itdi
- 2 Derdüñe olalı gönül mûnis
Ey tabîbüm devâyı terk itdi
- 3 Uydı hâr-ı raķîbe ol yüzi gül
Bülbül-i hoş-nevâyı terk itdi
- 4 Hâk-i pâyuñ gubârı irişeli
Gözlerüm tûtiyâyı terk itdi
- 5 Sebzi la' lüñ hevâsına düşeli
Bâde-i cân-fezâyı terk itdi

827 (P: 157b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Bâğ-ı hüsn içre olaldan gül gibi ra' nâ Velî
Eyledi ' âşıkların bülbül gibi şeydâ Velî
- 2 Gördüğüm yokdur velâyetde diyü her şubḥ u şâm
Çağrısup feryâd idüp ' âşıklarunḥ dir yâ Velî
- 3 Kürsiye çıkup ser-âgâz eylese Dâvûd-vâr
Mürdeler ihyâ ider Hızır u Mesîḥ-âsâ Velî
- 4 Düşse ayaguḥna seccâde gibi kutb-ı zamân
Âsitânuḥda yüzin döndürmeye aşlâ Velî
- 5 Kaṭre kaṭre ḥûn olup kirpiklerümden dökilür
La' l-i nâbuḥndan cüdâ nûş eylesem şahbâ Velî
- 6 Nâz ile ğamzeḥ süzüp siḥr ile diller almada
Görmedüm sencileyin bî-miṣl ü bî-hemtâ Velî
- 7 Gülşen-i kûyuḥnda görüp Sebzî-i bîmâruḥnı
Bir nazar kıllı luṭf ile ey gözleri şehlâ Velî

828 (P: 158a)

Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

- 1 La' lün şarâbı gönlümüzi ḥurrem eyledi
Zevḳ u şafâya irdi ' acâyib dem eyledi
- 2 Gelse sücûda n'ola gören ' âşıkuḥn Ḥudâ
Şekl-i perîde sencileyin âdem eyledi
- 3 Baş üzre gördi gül gibi her goncanuḥn yirin
Sünbül saçını yoldı ' aceb mâtem eyledi
- 4 La' liyle hükm iderse Süleymân gibi n'ola
İns ile cinni zîr-i nigîn ḥâtem eyledi

- 5 Bilmedi gitdi merhem-i râhat nedür dirîğ
Tîğüñ cerâhatine şu kim merhem eyledi
- 6 Câm-ı şarâbı zâhid elümden nice koyam
Nûş eyleyeli mülk-i şafâya Cem eyledi
- 7 Yâd eyleyüp maḥallüm itidür didügi dem
Sebzî kûlını pâdişeh-i ‘âlem eyledi

829 (P: 158a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Çeşmümün olduğu bu her demde kan yaş ocağı
Tağ-ı dil olmuşdur ey ‘aynum anuñ baş ocağı
- 2 Öldi dil âhı kesildi Yûsuf’ından hecr ile
Kimsenün söyünmesün ‘âlemde qardaş ocağı
- 3 Devr-i la‘lünde şarâba düşdigüm ‘ayb eyleme
Olmaya meyḥâne gibi rind-i ‘ayyâş ocağı
- 4 Görüben gül geldügin lâle götürdi ayağı
Rûm şâhı gelmedi söyündi kızılbaş ocağı
- 5 Bir ışıkdur nâr-ı âhuma göre Sebzî benüm
Seydî Gâzî tekeyesi vü Hâcî Bekdâş ocağı

830 (P: 158b)

Müf te ‘i lün / Me fâ ‘i lün / Müf te ‘i lün / Me fâ ‘i lün

- 1 Derd ü gam ile guşşadan olmadı cân u dil berî
Tâ ki getürmedi ele sa‘y idüben o dilberi
- 2 ‘Âşık olup yüzüne gül eyledi yakasını çâk
Gülşen içinde ḥüsnünü gördügi demde ey perî
- 3 Sencileyin perî-veşün vaşlına sîm ü zer nedür
Cân u dil ile virmeye kim ola cân ile seri

4 N'eyledüm ol ğazâla kim hâzlar ider esirgemez
Gelse etümi yimege kûyına varsam itleri

5 ' Aks-i ruḥını dilberüñ Sebzî görüp ḳadehde dir
Câm-ı cihân-nümâyâ ḥod âyine-i Sikenderî

831 (P: 158b)

Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lün

1 Bir perî-rûyı görüp göñlüm maḥabbet bağladı
Leylî'ye Mecnûn-ı şeydâ şanki ülfet bağladı

2 Serv-ḳâmet gerçi çok naḳş eyledi Naḳḳâş-ı Şun'
Cümlesinden naḥl-ı bâlâñı ḳıyâmet bağladı

3 Derd-i ' aşḳuñ Bû ' Ali Sînâ devâsın bilmedi
Gerçi Ḳânûn u Şifâ ve ' ilm ü ḥikmet bağladı

4 Nûş idelden leblerüñ yâdına câm-ı bâdeyi
' Âşık-ı mestâneler görseñ ne ḥâlet bağladı

5 Nev-bahâr-ı ḥüsnümüñ dîvânesi oldu diyü
Sebzi'yi zencîr-i zülfine bir âfet bağladı

832 (P: 158b)

Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lün

1 Ey melâḥat ḳışverinüñ serveri
Al ḳabûl it ḥıdmete ben çâkeri

2 Zülfüñ ile ḥâlûñe öykünmeye
Oda yakmazlardı ' ûd u ' anberi

3 Ey ḳadüñ tûbâ yüzüñ cennât-ı ' Adn
Leblerüñdür selsebîl ü kevşerî

4 Bâde-i la' l-i lebüñ maḥmûrıyuz
Sâḳiyâ luṭf it şarâbı şun beri

5 Çeşmüm añlar la‘l-i yâruñ kıymetin
Ey gönül şarrâf bilür gevheri

6 Alma âhum hüsnüñe mağrûr olup
Nice vardı yile gör gül defteri

7 Ğuşsa vü gamdan olam dirseñ hâlâş
Sev yûri ‘âşık ölince dilberi

8 Görse bu şi‘ri melekler idecek
Şafha-i eflâkden heft-aḡteri

9 Luṭfuñı idüp raḡîb-i dîve âh
Sebzî’ye âdem dimezsın ey perî

833 (P: 159a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Gülşen-i şevk içre gûş iden gönül feryâdını
‘Ömri olduğınca añmaz ‘andelîbüñ adını

2 Sîne tağın tîşe-i nâḡunla şöyle kazıyın
Bî-sütûnuñ ḡalka unutturayın Ferḡâdını

3 Terk idüp ‘aşkı saña ‘aḡla mürîd ol dirse ger
Ḳulaḡuña koymasın ol mürşidüñ irşâdını

4 Câm ile sâḡî ziyâlandur bu gönüm ḡânesin
Virmedin bâd-ı fenâya seyl-i ḡam bünyâdını

5 Bir ‘aceb dîvânedür nâşıḡ ki nuşḡ u pend ile
Uşladam dir ‘âlemüñ rüsvâ-yı mâder-zâdını

6 Rûz-ı maḡşere Ḥudâ dâd itmesün ben bendeye
Cân u dilden istemezsem sen şehûñ bîdâdını

7 Gözleridür öğreden efsûn u siḡri Sebzîyâ
Nice câdûdur görüñ ol sâḡirüñ üstâdını

834 (P: 159b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Böyle peyveste iden âh ol ebrû-yı hamı
Çekmek için yir idüpdür beni bârı elemi
- 2 Gülşen-i bâğ-ı leâfetde dil-i şûrîde
Bülbülidür göreliden beri ol gonca-femi
- 3 Ne kadar cevır ü cefâ kılsa şikâyet itme
Dilberün ‘âşıkına mihr ü vefâdur sitemi
- 4 Öldürem diyü beni ikide bir söyler imiş
Cânı kurbân ider idüm göreyidüm o demi
- 5 Âteşin âh ile çün mülk-i gama şâh oldum
Mihr gibi göge diksem n’ola zerrîn ‘alemi
- 6 Oğuma şafha-i eyyâmda gül-i hatt-ı haâtâ
Her ne yazdı ise hoş gör anı şınmañ kalemî
- 7 Hatt-ı sebzîni görüp olma melûl ey Sebzî
Var mı dir bir kişi ‘âlemde ki olmaya gamı

835 (P: 159b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Ele al ‘ayş u nûşuñ vahtidir sür sâkiyâ câmı
İrişdi gül gibi itdi müşerref bezmimiz Câmî
- 2 Ferâgat eyleyüp zühd ü vera‘dan la‘li şevkına
Çekerdi ‘aşkına câmı göreydi câmda câmı
- 3 Yire geçdi hayâdan serv ü gonca kıran dere batdı
Görince nâz ile gülşende ol serv-i gül-endâmı
- 4 Çün âgâz eyledüm ‘aşkına ol mâh-ı cihân gördük
Ne gelür başumuza görelüm âhîr ser-encâmı

- 5 Nice pend ü naşîhat vaqtidür vâ' iz ferâgat kıl
Dil ârâm eylemez oldı sevelden ol dil-ârâmı
- 6 Qarâr u şabr u ârâm ister ol mehrû sevenlerden
Olur mı ' âşîk-ı şûrîde tek hîç şabr u ârâmı
- 7 Belâ vü miḥnet ü ğamdan eger qurtulmaḳ isterseñ
Qoma ey dil elüñden lâle gibi câm-ı gül-fâmı
- 8 Virürem tolu başına keremler eyleyüp bûse
Nedendür sâķînüñ bilsem baña bu luṭf u in' âmı
- 9 İrem mi ölmedin vaşlına dildâruñ cihân içre
Müyesser ola mı görmek baña Sebzî o bayrâmı

836 (P: 160a)

Me fâ ' î lün / Me fâ ' î lün / Me fâ ' î lün / Me fâ ' î lün

- 1 Süḥan tîġıyla feth itdi feşâhat mülkini Câmî
Tutarsa tañ mıdur âfâķı gün gibi anuñ nâmı
- 2 Eyâ ğanî çeker yokdur belâgat bezm-ġâhında
Nice Husrevler okur şî' rini elde dutup Câmî
- 3 İderdüm Ka' be-i kûyında cânum қоçını qurbân
Müyesser olsa idi ol Ḥalîl'üñ vaşlı bayrâmı
- 4 İḥâta eylemiş şems-i münîri dir gören ' âşîk
Şanasın aķ bulutdur giydigi egninde pîrâmı
- 5 N'ola yüz kızdırup bir bûse cerr itsem ' izârından
Ezelden olı gelmişdür ki ebed şâhuñ in' âmı
- 6 Geç ey zâhid ğünâhumdan yüzüme urma mey gibi
Göriceκ mest-i lâ-ya' kıl bu ben âşüfte bed-nâmı
- 7 Kemâle irdüñ ey Sebzî şu deñlü mülk-i Rûm içre
Nazîre diyemez bir kimse şî' rüne meger Câmî

837 (P: 160a)

Mef'û lû / Fâ'î lâ tû / Me fâ'î lû / Fâ'î lûn

- 1 Bir vech ile güzel bir idüpdür fedâ seni
Eyler hikâye 'âleme şâh u gedâ seni
- 2 Bir zerre deñlü yoğ idügin mihrüñ ellere
Añlar cihânda kim göre ey pür-cefâ seni
- 3 Mağrûr olup güzelliğüñe eyledüñ cefâ
'Uşşâkuñ âhı bitmesün ey bî-vefâ seni
- 4 Hâl-i dil-i nigârumı añlarduñ ol zamân
Bir pâdişâha görse idüm mübtelâ seni
- 5 Cevlânuña iderdi fedâ cânı 'âşıkun
Meydânda görse ey şeh-i zerrîn-kabâ seni
- 6 Mehrûlar içre gün yüzüñi görelî gözüm
Sevmez cihânda kimseyi illâ şehâ seni
- 7 Sebzî tolaşmayayduñ eger kara zülfine
Hiç eylemezdi beste-i dâm-ı belâ seni

838 (P: 160b)

Me fâ'î lûn / Me fâ'î lûn / Me fâ'î lûn / Me fâ'î lûn

- 1 Bahârûñ lâle-zârı gitdi dilde kûh-ı gam kaldı
Mağabbet gülşeninden sînede dâğ-ı elem kaldı
- 2 Kızarup yüzüñi zer gibi esbâb-ı ma'ıyyetden
Diseñ hâlûñe rahm eyler ne bir ehl-i kerem kaldı
- 3 Sarây u mâlına meyl eyleme dünyâ-yı kıttâlun
Cihânun hâ'cesi ey dil ne şâh-ı muhterem kaldı
- 4 Nice bu 'âşık-ı şeydâ mağabbet eylesün cândan
Vefâsı gitdi sengîn-dillerün cevır ü sitem kaldı

- 5 Yiridür pâdişâh-ı kişver-i ‘aşk olsa ‘âlemde
Nigâruñ kûyı iti diyü Sebzi’ye ‘alem kaldı
- 6 Maḥabbetden bu oldı ḥaşılum her serv-i gül-rûya
Göñülde ḥasret u çeşm-i cihân-bînümde nem kaldı
- 7 Süre gör devrini câm-ı şafânuñ fırsat eldeyken
Dilâ İskender’üñ câmı ne devrân içre Cem kaldı

839 (P: 160b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 ‘Aşk ol gonca-lebüñ bağrumı pür-ḥûn itdi
Fikri ol Leylî-veşüñ ‘aqlumı mecnûn itdi
- 2 Ḥüsn Bağdâdınun ol şâh-ı cihân-ârâsı
Fürkatinde yaşumı Dicle vü Ceyḥûn itdi
- 3 Fitne fenninde ‘aceb mâhir olupdur ḥaṭṭuñ
‘Aqlumı aldı beni zülfine meftûn itdi
- 4 ‘Aşk câmidur iden ‘âşık-ı âşüfteyi mest
Zâhidâ şanma anı bâde-i gülgûn itdi
- 5 Ol hümâ sâye-i vaşlını şalup üstümüze
Sebziyâ tâli‘ vü baḥtumı hümâyûn itdi

840 (P: 161a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Gelseñ öldürseñ yeg idi sen beni
Dôstı koyup yâr idince düşmeni
- 2 Nice çıksuñ gamzeñ okı sîneden
Cânuma geçmişdür anuñ demreni
- 3 Mihr ü meh şanma felekde her melek
Seyr-i ḥüsnüñ-çün açupdur rûzını

4 ‘Âleme virir midi böyle ziyâ
Gün yüzüñden almasaydı rûşeni

5 Sînemi pür-dâğ ile gören didi
Sebziyâ derd ü maḥabbet gülşeni

841 (P: 161a)

Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

1 Cihânda ister iseñ ‘âşıkane yercügezi
İden maḥalle-i dilberde ḥâne yercügezi

2 Niçün kıılır bu gülistânda âh u zârı hezâr
Dıraḥt-ı gül gibi var âşiyâna yercügezi

3 İrerdi menzil-i maḫşûda ey kemân-ebrû
Oḫnuñ olsa bu sînem nişâne yercügezi

4 Vişâli câmını nûş eylemege sâḫîñüñ
Olur mı meykede deñlü bahâne yercügezi

5 Be Sebzî tende ḫalır mı ḫayât u zevḫ u şafâ
Göñülde eylemez isem o câna yercügezi

842 (P: 161b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1 Ḳanḫı dil kim dilberüñ zülfini sevdâ eyledi
‘Âlemüñ derd ü belâsını temennâ eyledi

2 Bilmezem ḫikmet nedür kim ol Mesîḫâ-leb şanem
Nice yüz bin mürde-i bir demde iḫyâ eyledi

3 Ḳaldı aḡzında taḫayyür bir ma‘nâ ḫayrân olup
Kim ki ḫüsn-i dilberi ey dil temâşâ eyledi

4 Ḥalkı üşürdi başına şeyḫ-i şehḫ ü ḫânḫâḫ
Gice mescidde ṭurup şol deñlü ḡavḡâ eyledi

- 5 Mülk-i cânda kıomadı bir nesne ey şâhum benüm
Gönlümi Tâtâr-ı çeşmüñ haylî yağmâ eyledi
- 6 Zevk u şâdiden şıgar mı gövdeme cânım benüm
Dilberâ derd ü gamuñ gönlümi me'vâ eyledi
- 7 Bâde-i la' l-i lebüñ ey sâķi-i bezm-i ezel
Sebzî-i âşüfte vü bed-nâmı rüsvâ eyledi

843 (P: 161b; T: 614a)

Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lâ tün / Fâ ' i lün

- 1 Kim sürerse yâr ile eyyâmı bayrâm irtesi
Çekmeye ' âlemde ol âlâmı bayrâm irtesi
- 2 Tolu içüp yâr ile sâķi uyuşdurdı bizi
Ummaz idüm ide bu in'âmı bayrâm irtesi
- 3 Şâh olup mülk-i şafâya Cem gibi sür begligi
Ey gönül elden kıomayup câmı bayrâm irtesi
- 4 Gonca-i kıalbüm açılsun guşşadan bulsun feraķ
Sâķiyâ sür bâde-i gül-fâmı bayrâm irtesi
- 5 La' l-i cânâne hayâliyle düşüp meyķâneye
Olı gör âşüfte vü bed-nâmî bayrâm irtesi
- 6 Bir tolu içüp bizimle merķabâ itmek içün
Eyleyelüm sâķiye bayrâmı bayrâm irtesi
- 7 Bî-tekellüf nûş iderken Sebzî câm-ı bâdeyi
Eylemek lâzım degül ibrâmı bayrâm irtesi

1b- Çekmeye ' âlemde ol âlâmı bayram irtesi / Rûz u şeb elden düşürmez câmı bayram irtesi T

844 (P: 162a; T: 636a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Âhı dil bûlbûlinüñ ol gül-i hândâna gibi
Ol lebi goncaya ol serv-i hırâmâna gibi
- 2 İkide bir de çeker gamzesi hançerlerini
Dem-be-dem meyli o hûnî gözünüñ kana gibi
- 3 Gonca-i kalbi açar gül gibi handân eyler
Görmedüm cây-ı feraḥ gûşe-i hum-hâne gibi
- 4 Yağmasun âhum odı dirseñ eyâ çarḥ-ı felek
Cânuma cevır ü cefâ eyleme cânâne gibi
- 5 Sâkiyâ câm-ı lebi yâdına cânânelerüñ
Menzil olmaya şafâ iline meyḥâne gibi
- 6 Gördügi dem o yüzi şem‘ -i şeb-efrûzı göñül
Yağdı ‘aşk âteşine cânını pervâne gibi
- 7 Sebzîyâ ‘aqlın alan bâde gibi ‘uşşâkuñ
Şîve vü nâz ile ol gözleri mestâne gibi

845 (P: 162a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Mihrini gayra ider baña cefâsın şâfi
N’eyleyem olmayıcaḥ ol güzelüñ inşâfi
- 2 Keşf-i ‘aşk eyledüñ ‘âleme ‘allâme olup
Okumaḥdan ne olur medresede Keşşâfi
- 3 Hüsünüñ biñde birin vaşf idemez ‘âlemde
Her qalem dil oluben olsa eger Vaşşâfi

3a- handân eyler / eyler handân T

3b- humhâne / meyḥâne T

4 ve 5. beyitler T’de yok.

- 4 Mihr itdükçe baña kılmaz idi cevır ü cefâ
Zerrece ol güneşüñ olsa eger inşâfı
- 5 Çünkü hilâkatde beni haste-i cânân itdüñ
Leblerinden yine sen eyle şifâ yâ Şâfı
- 6 Düşdüm ayaklara pâmalı olup ‘aşkıñda
Çâr-sû içre görelden o güzel haffâfı
- 7 Şâdef-i tab‘dan itdüm yine bir dür ızhâr
Aña kıymet kıoyamaz Sebzî cihân şarrâfı

846 (P: 162b)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Görelden kâmetüñ gülşende ey serv-i revân toğrı
Kul oldu pâyuña baş kodı serv-i gülsitân toğrı
- 2 Tağup zencîr-i zer ejder çekerler dir gören âdem
Şerâr-ı nâr-ı âhumla göge çıksa duhân toğrı
- 3 Raķîb-i kec-nihâd ile kuluñ bir görme lutf eyle
Kaçan egri ile bir olur ey şâh-ı cihân toğrı
- 4 Hilâl-âsâ bükülsün kâmetüm gamdan hezâr olsun
Degülsem ok gibi ‘aşkıñda ey kaşı kemân toğrı
- 5 Cihân dilberleri şimdi aña meyl eyler ey Sebzî
Nihâd u tab‘ı kec ola geçine her zamân toğrı

847 (P: 162b)

Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lün

- 1 Gözleri üzre gören dildârumuñ ebrûsını
Tağıdır dîvâne olup ‘aql u güft u gûsını
- 2 Hâr-ı gamda lâle-veş kan ağlayup bed-hâl olur
Gülşen-i dehrüñ sevenler gonca-i hoş-bûsını

- 3 Ol kaşı yâ tîr urup öldürmek istermiş beni
Hâk ziyâde itsün anuñ kuvvet-i bâzûsını
- 4 Baş açık ‘uryân olup dîvânesi oldum meded
Görelî hâmmâm içinde dilberuñ pehlûsını
- 5 Hattı geldi diyü dildâruñ yûri var ğam yime
Sebziyâ çün-kim görürmiş her kişi yazusını
- 6 Nice feryâd itmesün tâ şubh olunca ‘andelîb
Bağlamışdur gülşen içre ğoncalar uyhûsını
- 7 Pâye-i devletde ben bende olurdum ercümend
Hâk müyesser itse idi sen şehûñ pâ-bûsını

848 (P: 163a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Dil yakıldı cevri ile kim eylese âbâd anı
Seng-i mihr ile nigâruñ eylesün bünyâd anı
- 2 Kankı şeh kim bendesi hâlini görüp rahm ide
Hâk te‘âlâ ğuşsa vü ğamdan ide âzâd anı
- 3 Cevrden bî-zâr olup mihr ü vefâ ummaz gönül
Şöyle etmişsin belâ vü derdüñe mu‘tâd anı
- 4 ‘İlm-i sihri gözleri ta‘lîm ider sâhirlere
Fenn-i sihr içre idüpdür ğamzesi üstâd anı
- 5 Kim ki dil virmek dilerse şîve-i refâtına
Sâye-veş pâ-mâl ider ol kâmet-i şimşâd anı
- 6 Gül yüzi şevkına efgân eyleme gör bülbülü
İtdi hâbs âhîr kafesde nâle vü feryâd anı
- 7 N’ola rengîn olsa kûh-ı bî-sütûnuñ lâlesi
Hûn-ı çeşmiyle şararmış Sebziyâ Ferhâd anı

849 (P: 163a)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Sâkiyâ la' l-i lebüñ fikri ile câm beni
Eyledi mest-i harâbâtî vü bed-nâm beni
- 2 Düşüben kûh-ı gama olmaz idüm bî-ârâm
Çekse zencîre ger ol zülf-i dil-ârâm beni
- 3 Âteş-i 'aşkına her 'ârız-ı âteş-nâküñ
Yağdı döne döne bu gerdiş-i eyyâm beni
- 4 Ser-i kûyuñda murâdım yüzüñi görmekdür
Şaklayup şîve ile eyleme nâ-kâm beni
- 5 Bir 'aceb zevk iriştirdi ki dil şerh idemez
Ol lebi gonca ile bâde-i gül-fâm beni
- 6 Gül ü bādâm ile zînet idesiz tâbûtum
Öldürürse eger ol gözleri bādâm beni
- 7 'îd-gehde göricek Sebzî nigârını didi
Ne 'aceb kadre iriştirdi bu bayrâm beni

850 (P: 163b)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Kim ki bu şîve vü nâz ile göre cânânı
Yolına anı revân eylemek ister cânı
- 2 Tîğ-ı cevır ile şehîd itmese 'uşşâkı eger
Kana ğarķ olmaz idi bu felegüñ dâmânı
- 3 Her şeb elden kâlemi hayret alurdu 'aqlın
Şûretüñ naķşını cânâ göre idi Mânî
- 4 Olmasa idi işiginde nigâruñ cârû
Gözüm üstinde tutarmıydı 'aceb müjgânı

- 5 Kaşları ile eger kıddini yârũ görsem
Cânumı aña revân itmege n'eydi ânı
- 6 Tek tûrurken yine bir tâze güzel sevdi gönûl
Görse zâhid ruĥını görür idi î mânı
- 7 Sebziyi pâreleyüp itlerũne baĥş eyle
‘îd-ı vaşluñuñ eger olmaz ise kırbânı

851 (P: 163b)

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

- 1 Câm-ı mey şun meded öldürdi ĥumâr ey sâķî
Kendüye ĥaste olan şıĥhat umar ey sâķî
- 2 ‘Âşık elden nice kıor câm-ı meyi lâle gibi
Her şükûfe açıla ola bahâr ey sâķî
- 3 Şöyle itdi ki gören şûret-i bî-cân şanur
Deyr-i ‘âlemde beni naķş-ı nigâr ey sâķî
- 4 Luţf idüp yok dimeseñ bezm-i şafâda ‘âşık
Leblerũ câmını nûş itse ne var ey sâķî
- 5 Baña ol bâdeyi şun gelse keder ‘âlemden
Komasun âyine-i dilde ġubâr ey sâķî
- 6 Rûz-ı ĥüsnũñle şeb-i zülfũñe ‘âşık oluben
Girye vü âĥ idüben leyl ü nehâr ey sâķî
- 7 Bî-karâr itdi beni itmedi ‘ahdine vefâ
İtmeyem dilber ile kıavl ü kıarâr ey sâķî
- 8 Sebzi’nũñ sînesini dâġ uruben oda yaķan
Yüzi ġül sencileyin lâle-‘izâr ey sâķî

852 (P: 164a)

Me fâ 'i lün / Fe 'i lâ tün / Me fâ 'i lün / Fe 'i lün

- 1 Bırakdı gülşen içine o ĥadd-i gülnârı
Meded irişdüre sâķî şarâb-ı gülnârı
- 2 Nedür bu ĥüsn ü bahâ ey şeh-i memâlik-i ĥüsn
Ķul oldu ĳapuña geldi güzellerüñ vârı
- 3 Hevâ eliyle çeküp ĳonca yaķa ĳâķ itdi
Görince gülşen içinde o lâle-ruĥsârı
- 4 Gözüñse nergis-i şehlâ lebünse ĳonca-i ter
Ĥudâ hemîşe ide tâze ter bu gülzârı
- 5 Ölüm döşegine düşmezdi derd ile Sebzî
Ger ol şabîb-i dil ü cân ideydi tîmârı

853 (P: 164b)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Luĥf idüp şundı baña řâķî şarâb-ı şâfî
Bize ummazdık ide çok bu ĳadar in'âmı
- 2 O gül-i nevrese dil virmek olurdı ey dil
Ĥârlardan tolu olmasa eger eĥrâfı
- 3 Terk-i cevri eyleyüben 'âşîķa raĥm itmediler
Güç imiş olmayıcaķ ĥûblaruñ inşâfı
- 4 N'ola 'âşîķları günden güne ölürse ziyâd
Gün gibi toldı cihâna o mehün evşâfı
- 5 Ne 'aceb oldu zer-i nâsereye almazlar
Ķalmadı Sebzî nidem naķd-i ĳazel şarrâfı

854 (P: 164b)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Luṭf idüp bâde-i şâfi baña şun ey sâkî
Ġuşşa ile kıomasun dilde küdüret bâkî
- 2 Aña dilber dime ey dil bu cihân bezminde
Kendü zevkıında olup ġamda kıoya 'uşşâkı
- 3 Câmi'-i ħüsnini Mi' mâr-ı Ezel yapıdukda
Müşğ ü 'anberden aña eylemiş iki tâkı
- 4 Ufuķ-ı nâzdan itdükçe tulû' ol mehrû
Toldurur na'ra ile 'âşık o dem âfâkı
- 5 Bülbül-i ħaste ider miydi öle âh-ı hezâr
Sebzî varmasa yile defter-i gül evrâkı

855 (P: 165a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

- 1 Baña meclisde diñler diyü çengi
İdersin şûfiyâ her lahza cengi
- 2 Ne âhûdur senüñ şîrâne çeşmüñ
Ki şayd itmiş durur bebr ü pelengi
- 3 Bulur sehm-i sa'âdet ey kıaşı yâ
Gelürse cânuma ġamzeñ ħadengi
- 4 Kızarmazdı ruķ-ı sâkî müdâmi
Leb-i sâķîden almasaydı rengi
- 5 Ĥalâş olmağ için dünyâ ġamından
Olasın ġâh ser-ĥoş ġâh bengî
- 6 Ruķ-ı sâķîyi ey dil gül gül eyler
Temâşâ kııl şarâb-ı lâle-rengi

- 7 Olup rüsvâ-yı ʿâlem didi Sebzî
N'ider ʿâşık olanlar nâm u nengi

856 (P: 165a)

Mef ʿû lü / Fâ ʿi lâ tü / Me fâ ʿî lü / Fâ ʿi lün

- 1 Bir pâdişâha bende-i fermân olam gibi
Hükm eyleyüp bu ʿâleme sultân olam gibi
- 2 Ol lâle-ruḥ hevâsı ile tâze dâğ urup
Ḥançer mişâli çâk-i girîbân olam gibi
- 3 Dilden küdüreti mey-i şâfi gidermedi
Esrâr-ı ʿaşk-ı yâr ile ḥayrân olam gibi
- 4 Sürmek için ayağı tozına yüzüm gözüm
Bu ḥasret ile ḥâk ile yeksân olam gibi
- 5 Her kim okursa şevk ile teslîm olup
Sebzî gâzelde Ḥusrev ü Selmân olam gibi

857 (P: 165b)

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

- 1 Kânı ol günler lebûñ gonca yüzüñ gülzâr idi
Bülbül-i cânûñ işi karşıñda âh u zâr idi
- 2 Uyku yüzün görmez idi ağlamakdan gözlerüm
ʿAşkuñ ile gözlerüm tâ şubḥa dek bîdâr idi
- 3 Şâd iderdi bir nefes ğam-nâk olaydum dünyada
Miḥnet ü derd ü belâ içre ğamuñ ğam-ḥʿâr idi
- 4 Olmasañ karşımda itmezdi tefâvüt ol kadar
Gice gündüz eksük olmazdı ḥayâlûñ yâr idi
- 5 Gitdi ol günler ki Sebzî gibi âh u vâh idüp
İñler idüm derd ile sînemde mührûñ vâr idi

858 (P: 165b)

Mef'û lü / Fâ'î lâ tün / Mef'û lü / Fâ'î lâ tün

- 1 La'l-i lebûñ gamından yaşum çü kana döndi
Beñzüm firâkuñ ile hem za'ferâna döndi
- 2 Cân nağdi ile alup vaşluñ metâ'ını dil
Âhîr firâka düşüp sûdı ziyâna döndi
- 3 Zerrât gibi 'uşşâk âfâkı dutsa tañ mı
Hüsn-i meh-i münîrûñ mihri cihâna döndi
- 4 Ol gül yanağlı gonca kûyında seyr iderken
Beñzemesün mi hûra rûy-ı cinâna döndi
- 5 Sebzi'nüñ ol bahâr-ı hüsnüñ firâkı ile
Zerd oldı reng-i rûyı berg-i hazâna döndi

859 (P: 166a)

Mef'û lü / Fâ'î lâ tü / Me fâ'î lü / Fâ'î lün

- 1 Zâhid müdâm bâde-i bî-ğışdayın dağı
'Arz itme tevbe ol gözi ser-hoşdayın dağı
- 2 Müjgânuñ okı sînemi kılsun diyü nişân
Ey kaşı yâ hemîşe keşâkeşdeyin dağı
- 3 Ger şubh u şâm 'ayş u tarab eylesem n'ola
Rûy-ı beyâz ile o kara kaşdayın dağı
- 4 'Aşkıyla eyle tutdı teb-i fûrkatı beni
Ol gül-'izâr şevkına âteşdeyin dağı
- 5 Cânlar helâk idersin atarsañ eger okın
Ey kaşı yâ biliñdeki terkeşdeyin dağı
- 6 Göründüğü gibi aluben 'aql u hûşımı
Dîvâne eyleyen o perî-veşdeyin dağı

- 7 Gün gibi tutsa ‘âlemi n’ola benüm
Sebzî cihânda dilber-i meh-veşdeyin dahı

860 (P: 166a)

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

- 1 Baña ‘aşk içre gör neler düşdi
Derd ü ğam h’ânı mâ-ħazar düşdi
- 2 ‘Aks-i la‘lin sirişküm içre görüp
Didi dilber şuya şeker düşdi
- 3 Bulmadum ağzınuñ vüçûdını hîç
‘Adem iklîmine sefer düşdi
- 4 N’ola kan ırmağı olursa revân
Rezm-i ‘aşkında nice er düşdi
- 5 ‘Ârızı vaşfı ile dildâruñ
Sebziyâ bu ğazel seher düşdi

861 (P: 166a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Ey varup hem-dem olan hâlimi cânânuma di
İtmesün zülfi perîşân o perîşânuma di
- 2 ‘Arz idüp ‘ârızını şevk ile pervâne gibi
Yağmasun ‘aşk odına şem‘-i şebistânuma di
- 3 Hâr-ı ğamda koyuben ‘âşıkı zâr eylesesün
Ġonca gibi açılan ol gül-i ħandânuma di
- 4 Sâye gibi kâmusun ħâk-i mezelletde beni
Luţf it ey bâd-ı şabâ serv-i ħırâmânuma di
- 5 Sebziyâ rahm ide şâyed yüz urup eşigine
Nice bir cevır ü cefâ eyleye sen cânuma di

862 (P: 166b)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Hâmduli’llâh yaz olup gitdi zemistân günleri
Yâr ile seyr itmege irişdi seyrân günleri
- 2 Yâduma geldi gülistânda görüp ol goncayı
Bülbül-i şûrîdelerle âh u efgân günleri
- 3 Gül gibi elden ayağı kırmayup ey lâle-ruğ
Her gice mest olmağa irişdi bostân günleri
- 4 Varanuñ pâyna eyler gül nişâr altuñların
‘Ayş u nûş eyler kim olmuştur gülistân günleri
- 5 Ol dilberini görmek içün dâ’imâ
Yollarını beklerüm oldukça dîvân günleri
- 6 Ben fakîre lûtf u ihsân it zekât-ı hüsni
Pâdişeh virür gedâyâ olsa ihsân günleri
- 7 Ne şeb-i Kâdre irer göñlüm ne ‘îd-ı vaşlına
Gitmez ise aradan Sebzî bu hicrân günleri

863 (P: 166b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Oldı çün gül yüzüne bülbül-i cânun hevesi
Lûtf idüp cevri ü cefâ eyleme ey cân kesi
- 2 Saña ‘âşık geçübün kendü hevâsında yiler
Şanma yoluñda vefâ eyleye her bü’l-hevesi
- 3 Şerha şerha cigerüm şerhaların şerh idicek
Sînemi itdi delük bezmde nâyün nefesi
- 4 Kırtarırdı yakasın hecrüñ elinden ‘âşık
Dâme-i vaşluña ki olsa idi dest-resi

- 5 Añlamazlardı beni kâfile ehli cânâ
Mañmilũñ yanına aşılmasa göñlũm ceresi
- 6 Virme ol ğoncaya dil gülşen-i ‘âlem içre
Bũlbũlin redd idũben yâr ide her ħâr u ħası
- 7 Dere şeftâluları sîb-i zeneĥdânuñdan
Sebzî’nũñ bâĝ-ı ruĥuñdan bu durur mũltemesi

864 (P: 167a)

Fe ‘i lâ tũn / Fe ‘i lâ tũn / Fe ‘i lâ tũn / Fe ‘i lũn

- 1 Bu yaña uĝrayalı ey göñũl ol mâh yolu
Bekler oldum o zamândan berũ her ĝâh yolu
- 2 Şeb-i ĥicrânda koyup ‘âşıkũñ aĝlatma şakın
Baĝlu olmaz güzelũm âh-ı seher-ĝâh yolu
- 3 ‘Aşk yolını tũtup irdi şafâ menziline
Gördi dil zerķ u riyâ mürşid-i gũmrâh yolu
- 4 Kirpũgũmle sũpũrũp pâk ider isem n’ola kim
Her zamânda gećecek ĥũn budur ol şâh yolu
- 5 Yolları ũzre tũrup zâr olı gör dildâruñ
Sebziyâ ister iseñ uĝraya nâ-ĝâh yolu

865 (P: 167a)

Fe ‘i lâ tũn / Fe ‘i lâ tũn / Fe ‘i lâ tũn / Fe ‘i lũn

- 1 Dil meşâmına irelden berũ zũlfũñ bũyı
Gũlşen içre dilemez ey yũzi gül şeb-bũyı
- 2 Ĥâlî çeşmũmde mekân itdũĝini didi gören
Meskenin âbda ķılmış görũñ ol câduyı
- 3 Mâh-ı nev gibi dilâ ķâmetũm olmazdı dũ-tâ
Sîneye çekse idũm ben o hilâl-ebrũyı

- 4 Beni iletđi ‘adem pîşesine şîr-i ecel
Sen raķîb ile görince o gözi âhûyı
- 5 Bu zebândan sen eger ister iseñ Sebzî ĥalâş
Ķomayı gör yûri elden şıfat-ı

866 (P: 167b)

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

- 1 Şöyle itdiler deli ĥayl-i perî-veşler beni
‘Âķıl olmaz gördiler terk itđi yoldaşlar beni
- 2 Sâye-veş pest eyleyüp ĥâk-i mezelletde meded
Öldürürler nâz ile ol serv-i ser-keşler beni
- 3 Tâli‘ ümdür döstlar her itdügümce ķahr idüp
Gün bugün zerd ü nizâr itmekde meh-veşler beni
- 4 Oldı bir leylî-‘ ızâruñ ‘aşķına mecnûn diyü
Yollarunda şehruñ eţfâli tûrup taşlar beni
- 5 Ķaşların çatup kıyâ bakışlarından añladum
Öldürür Sebzî elâ gözler ķara ķaşlar beni

867 (P: 167b)

Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn

- 1 Göreydüñ şûfiyâ sen şöĥbet-i kûy-ı ĥarâbâtı
Düşürmezdüñ dilüñden midĥat-i kûy-ı ĥarâbâtı
- 2 Melûl olsañ ne deñlü şevķ ile eyler o dem ĥoş-ĥâl
Tehî görmeñ gelüñ siz ĥâlet-i kûy-ı ĥarâbâtı
- 3 Neden men‘ idesin meyĥânededen bilsem beni vâ‘ ız
Müdâmî olan añlar lezzet-i kûy-ı ĥarâbâtı
- 4 Ayagına düşerdüm cür‘ alar gibi olup pâ-mâl
Temâşâ eyleseydüm âfet-i kûy-ı ĥarâbâtı

- 5 İdüp pîr-i muğânuñ âsitânında müjem cârûb
Be Sebzî ben idüm ben hıdmet-i kûy-ı harâbâtı

868 (P: 167b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

- 1 Görüp her serv-ı kad ü gül-'îzâr ı
Açar çeşmüm nitekim mâ'-i cârî
- 2 Kıyâmetdür baña kûyında her gün
Eger kim görmeyem dîdâr-ı yârı
- 3 Kerem kıl bâğ-ı vaşluñ mîvesini
Baña vir ey nihâl-i nâz-ı bârı
- 4 O düşmen dost-ı yâra dil virelden
Yitürdüm döstlar şabr u qarârı
- 5 Senüñ ey gonca-i ra' nâ haţuñla
Yüzüñdür Sebzî'nüñ bâğ u bahârı

869 (P: 168a)

Müs tef 'î lün / Müs tef 'î lün / Müs tef 'î lün / Müs tef 'î lün

- 1 Derd ü belâ ile tolu ğam-hânenüñ her kûşesi
Gûyâ yapılmış hüzn ile vîrânenüñ her kûşesi
- 2 La' l-i lebine dilberüñ irişmese döne döne
Zevk u şafâ virür midi peymânenüñ her kûşesi
- 3 Rind-i mey-âşâm olana sâkı bilürsüñ giderür
Taht-ı Cem u Kâvusdan meyhânenüñ her kûşesi
- 4 Bir gice gelseydi eger ol meh-cebînüm şevk ile
Şu' le virürdi gün gibi kâşânenüñ her kûşesi
- 5 Bezm-i şafâda Sebzîyâ 'âşık degilmiş ise ger
Şem'e yanar mıydı ola pervânenüñ her kûşesi

870 (P: 168a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Gözüñ her ehl-i takvâdan gören mestânedür şimdi
Gice gündüz elinde sâgar u peymânedür şimdi
- 2 Yiyüp nân u nemek ezelde cânlar virdüğüm yâruñ
‘ Aceb kim n’eyledüm bilsem ki kâsdı cânadur şimdi
- 3 Degüldür vaqt-i mescid luţf idüp ibrâmı ҡo zâhid
Lebi devrinde dildâruñ yerüm meyḥânedür şimdi
- 4 Beyâbân-ı gama düşmüş gönül Mecnûn gibi ḥayrân
Senüñ leylî-i zülfüñ ‘ aşķına dîvânedür şimdi
- 5 N’ola deryâ gibi taşlar başarsa bağına Sebzî
Ki meyli bir dişî lü’lü gibi mercânadur şimdi

871 (P: 168b)

Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lün

- 1 Da‘vet itdüm gülşene gonca-dehânum gelmedi
Ḳanuma girdi benüm boynına ḳanum gelmedi
- 2 Ḥâliyâ ḥâlüñ nedür diyü su’âl eylerseñüz
Geşte-i baḥrem ḥayât-ı câvidânum gelmedi
- 3 Külbe-i aḥzânuma gel diyü teklîf eyleyüp
Cânumı itdüm revân rûḥ-ı revânum gelmedi
- 4 Dâda varmışdum bugün dîvâne feryâd eyleyüp
Bendesine ḫulm iden devletlü ḥânum gelmedi
- 5 Kendü yirinde temâşâ itmeyince dilberi
Ḥaḳ bilür kim Sebziyâ yirine cânum gelmedi

872 (P: 168b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Fitne şalan hâlüme ol çeşm-i fettânum gibi
Kaşd-ı dîn iden dağı ol nâ-müselmânnum gibi
- 2 Bağbânâ beñzedürdüm râstî gülzârda
Serv-i reftâr itse ol serv-i hırâmânnum gibi
- 3 'Âlem içre bir nefes sağ olmayup cân vireyin
Sevmez isem la' lüñi cânâ aña cânnum gibi
- 4 Nice kan ağlamıyam kim hasretüñden lâle-veş
Gülşen içre gonca yok ol verd-i handânnum gibi
- 5 Gitdi zulmet 'ârızın 'arz eyleyince Sebziyâ
'Âlemi rûşen kılan ol mâh-ı tâbânnum gibi

873 (P: 168b)

Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

- 1 Reyhân haatı mu' attar iderken dimâğın
Almaz benefşenüñ kişi bir pula bâğın
- 2 Ol dem derûn-ı 'âşıka rahm eyler idi âh
Ol gül göreydi lâle gibi kanlu dâğın
- 3 Gök haymesin yakardı o gün nâr-ı âh ile
Mecnûn ziyâret itmese Leylî otağın
- 4 Dilber cemâli her dem irişmiş bahâr iken
Seyr eyleye mi 'âşık olan dehr bâğın
- 5 Kaddüm büküldüğünü görüp gûş-vâresin
Rahm eyle Sebzi'ye diyü çekdi kulağın

874 (P: 169a)

Fe ´ i lâ tün / Fe ´ i lâ tün / Fe ´ i lâ tün / Fe ´ i lün

- 1 Ey güzeller bölüğünüñ şehi Kiyâ Bâlî
Seni cândan sevenüñ nice olur aḫvâlî
- 2 Yüzümi sürsem ayaguña vişâlüñ gicesi
Yeter idi baña ´ âlemde o câh-ı ´ âlî
- 3 Gülşenüñ her güli ḫumret mi bulurdı böyle
Gün yüzüñden eger ol almasa reng ü âlî
- 4 Seni sevdüklerine luṭf idüben incinme
Ḥüsn-i ra´ nâsı olan şöyle olur mı ḫâlî
- 5 Ey perî kûyuñı mesken ideliden Sebzî
Bir deli oldu ki taḫrîre gelür mi ḫâlî

875 (P: 169a)

Me fâ ´ î lün / Me fâ ´ î lün / Me fâ ´ î lün / Me fâ ´ î lün

- 1 N'ola cân u gönülden bendeñ olsam ey Ḥudâverdi
Seni ben gökde isterken bugün yirde Ḥudâ verdi
- 2 Ser-âmed eyleyüp cümle güzellerden seni bârî
Daḫı bir dilbere virmedi bu ḫüsni saña verdi
- 3 Şabâḫ-ı ḫaşre dek lâ-ya´ kıl olup bilmezem kendüm
Şu deñlü bâde-i la´ lüñ baña zevḳ u şafâ verdi
- 4 Temâşâ itmege gün ruḫları mâhiyyetin anuñ
Bu çeşmüme ayağı toprağından tûtiyâ verdi
- 5 Hemân olur be Sebzî işiden Ferhâd-veş ´ âşık
Ḥudâ mülk-i belâgatde saña şîrîn-edâ verdi

876 (P: 169b)

Mef'û lû / Fâ'î lâ tûn / Mef'û lû / Fâ'î lâ tûn

- 1 Gönlümüñ olsa tañ mı hüsünü eger çerâğı
Pervâne bellüdür kim gâyet sever çerâğı
- 2 Yâruñ yanında virmez bezme şafâ muḳarrer
Orta yire getürme 'âşık gider çerâğı
- 3 Rûşen budur ki şandum ol rûy-ı âteşini
Seyr itdügümce tâ ki meclisde her çerâğı
- 4 Bir şem'-i dil-fürûza pervâne itdi gönlüm
Yanmadın âsumânda şems ü kamer çerâğı
- 5 Dilber cemâli virsün dünyâ evine şu'le
Sebzî söyünmesün hîç Haḳḳ'ıñ yanar çerâğı

877 (P: 169b)

Fe'î lâ tûn / Fe'î lâ tûn / Fe'î lâ tûn / Fe'î lûn

- 1 Gonca-i ḳalbi açan bâde-i gül-fâm gibi
Mülk-i 'ayşa Cem iden nûş ide bî-câm gibi
- 2 Görmedüm bir gün ola ḳadr virüp 'âşıḳa
Dilberüñ destini öpdürmege bayram gibi
- 3 Geldi ḳâşîd didiler nâme ile ḳatlüñ içün
Gelmedi ḳayf baña bu ḳurı peygâm gibi
- 4 Yâr itdügi ṭolu başına la'lin iḥsân
Saña ey âşık-ı dil-dâde bu in'âm gibi
- 5 Çek 'alem mülk-i belâgatde şeh-i baḫr ü ber ol
Sebziyâ 'âlem içinde bu da bir nâm gibi

878 (P: 169b)

Mef'û lû / Fâ'î lâ tû / Me fâ'î lû / Fâ'î lûn

- 1 Bir dil-rübâya eyledi 'âşık Hudâ beni
Raḥm eylemez belâda görüp mübtelâ beni
- 2 Oldı revân görince o serv-ḳaddi yaşum
Ḳor mı yanına varmağa bu mâcerâ beni
- 3 Ḳorḳmaz mısın ki âhum odı kûyuñı yaḳa
İrgürmeyüp vişâlûñe itdûñ cüdâ beni
- 4 Senden vefâ gelür diyü göñlümi virmişim
Öldürmelü degül midür ey pür-cefâ beni
- 5 Sebzî o sidre boylu güzel vaşfidur hemîn
Şâ'irler arasında iden müntehâ beni

879 (P: 170b, G: 170a)

Fâ'î lâ tûn / Fâ'î lâ tûn / Fâ'î lâ tûn / Fâ'î lûn

- 1 Ey olan maẓhar cihâna ḥüsniñüñ âyinesi
Ka'be ḥaḳḳı berḳ urur nûr-ı şafâdan sînesi
- 2 Hırḳa-i rızḳ-ı riyâdan zâhid olmadan ḥalâş
Kendü gibi lâyıḳ-ı âteş olur peşmînesi
- 3 Bilmezen ben n'eyledüm kim mihr umarken ḳatlıme
Dilberün eksüḳ degüldür gamzesinüñ kînesi
- 4 'Ayş için meyḥâne bünyâd itmege yir ḳalmadı
Şol ḳadar çoḡaldı şehrüñ mescid-i âzînesi
- 5 Mârlar olup ṭaḳar ḳabrüñde boynuña kemend
Sebziyâ ṭopraḳ başına 'âlemüñ gencînesi

880 (P: 171a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 Firâķuñda baña hem-dem bulunmaz âhdan ğayrı
Kimesne hâlini bilmez ķulun sen şâhdan ğayrı
- 2 Kāpusınuñ varup bir ķimsenüñ‘ arz eyleme hâcet
Gice gündüz senüñ rızķuñ viren Allâh’dan ğayrı
- 3 Firâķından ol âteş-pârenüñ gökler yüzün her şeb
Siyâh eyler bulunur mı bu dūd-ı âhdan ğayrı
- 4 Miyân ile dehânını görem diyü hayâl itme
Bu sırra vâķıf olmaz bir dil-i âgâhdan ğayrı
- 5 N’ola şöhet bulursam gün gibi ‘aşķında ey Sebzî
Arayup şehir içini bulmadum ol mâhdan ğayrı

881 (P: 171a)

Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lâ tün / Fâ ‘î lün

- 1 ‘Ayş u nûş ile irişdi ķün yine gül ‘âlemi
Mest olup ğuş eyleyü gör geldi bülbül ‘âlemi
- 2 ‘Aķlını cem‘ idemez eyler perîşân hâtırın
Ayaĝa düşmüşlere el virse kâķül ‘âlemi
- 3 Taĝıdup ruhsârı üzre zülfini ol çeşm-i şûh
Didi kim hoşdur gül ile ola sünbül ‘âlemi
- 4 Nân-ı huşka ķâni‘ olup ğuşe-i ider
Beñzemez bir nesneye ehl-i tevekkül ‘âlemi
- 5 Ruķları devrinde câm-ı la‘lini nûş eyle kim
Hoş durur gül mevsiminde Sebziyâ mül ‘âlemi

882 (P: 171b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Leyli’nüñ olmasa başında eger sevdâsı
Menzil olur mıdı Mecnûn’a şahrâsı
- 2 Zâhidâ tevbe idüp nice ferâgat ideyin
Yine âşüfte ider şehrimüzüñ zîbâsı
- 3 Yiridür olmasa mihr ü mehi çarh-ı felegüñ
‘Ârîzüñ mâhı yiter mihr-i cihân-ârâsı
- 4 Muhtesib rind-i mey-âşâm ile ceng eylemeyüp
Hîç eksülmedise şûr u şer ü gâvğâsı
- 5 Şem‘-i ruhsârına bir bezm-i cemâlüñ Sebzî
Yansa pervâne gibi yokdur anuñ pervâsı

883 (P: 172a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 ‘Ârîzüñ olalıdan mâh-ı şeb-efrûz gibi
Şeb-i deycûr görünür gözüme rûz gibi
- 2 Yazdı bir ide iki muşhafı hattüñ cânâ
Sür‘at-ı hatda anuñ gâyet eli uz gibi
- 3 Bugün ol mâh-likâ câme-i zer-beft geyüp
Yağdı ‘âşıkıları hürşîd-i cihân-sûz gibi
- 4 Ey kaşı yâ ol elâ gözde siyeh müjgânuñ
Kıanuma girdi benüm nâvek-i dil-dûz gibi
- 5 ‘Aşk bâzârına vardukça metâ‘-ı gam alur
Görmedüm Sebzî hele cân-ı gam-endûz gibi

884 (P: 172a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

- 1 Mevtine ol âfitâbuñ bu dil ü cân ağladı
Fevtini işitdi anuñ mâh-ı tâbân ağladı
- 2 Şol-şadar yağıdı cihânı bu muşîbet âhı kim
Dâmen-i eflâke od şaldı şafağ kan ağladı
- 3 Şeb libâs-ı mâtemin giydi vü yir gök inledi
Ol gül-i zîbâ için kâfir müselmân ağladı
- 4 Günde biñ kez ağlamakdan bir du‘â yegdür aña
Dutalum kim halk cem‘ oldu vü yeksân ağladı
- 5 Hey yazık üftâde-hâlün n’oldı diyü Sebziyâ
Bağr-i kılzüm acıdı deryâ-yı ‘ummân ağladı
- 6 Gül yüzinden ayru düşdüm diyü bir dem durmadı
Gözi yaşın yeñmeyüben ebr-i bârân ağladı

885 (P: 172a)

Mef ‘û lü / Fâ ‘i lâ tü / Me fâ ‘î lü / Fâ ‘i lün

- 1 Hızr u Mesîh-veş dileseñ ‘ömr-i sermedi
Em leblerini sîneye çek ey dil Aḥmed’i
- 2 Kıruyı kaldı tırduğı yirlerde serv-i bâğ
Görince nâz u şîve ile ol sehî-şadi
- 3 Dünyâ belâsı başuma üşür midi benüm
Boynuma almasaydum o zülf-i mücennedi
- 4 Üstâddur telemmüz ider fâzılân-ı dehr
‘Aşkında ‘aql-ı küldür anuñ tıfl-ı ebcedi
- 5 Bu mürde kâlîbum bula Sebzî hayât-ı nev
Yirsem şabanca gibi eger dest-i Aḥmed’i

886 (P: 172b)

Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün

- 1 Sâkiyâ al elüñe ayağı bayrâm oldu
Yâr ile bezm-i şafâ idecek eyyâm oldu
- 2 Sâgar-ı bâdeyi zâhid nice elden kıoyalum
Hâne-i 'ayşa ziyâ virmek için câm oldu
- 3 Ol siyeh gözler ile bûse şunup dilberler
Nuqlımız her töluda şekker ü bâdâm oldu
- 4 Meclis içinde yaluñ yüzlüleri seyr idelüm
Sâkiyâ yandırır gör şem' i tır aḥşam oldu
- 5 Nice olmayayın ol kaşları yâya kıurbân
Sîne-i 'âşıka tîr-i müje in'âm oldu
- 6 Kâdeminde şeb ü rûz olmağa pîr-i câmuñ
Kâdemine varuben ḥaylî çok iḳdâm oldu
- 7 Sebzî nûş itmez idi bâde-i nâbı hergiz
İḥtiyâr elde degül n'eylesün ibrâm oldu

887 (P: 172b)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Seyre ikrâr eyledi dildâr bayrâm irtesi
Mâni' olmazsa eger aḡyâr bayrâm irtesi
- 2 Hızır elinden nûş iderdüm sâkiyâ âb-ı ḥayât
Bir tölü şunsa bâña ol yâr bayrâm irtesi
- 3 Hûri ile cennete girmek gibidür ey gönül
Mesken olsa yâr ile gülzâr bayrâm irtesi
- 4 İrdügiçün 'îd-ı cân baḡsuñ sürûr-ı şevkına
Koma elden ayağı zinhâr bayrâm irtesi

- 5 Gözleri mestâne ile dost-ı kâmîler içüp
 Kalmadı mest olmaduk huş-yâr bayrâm irtesi
- 6 Nâm u nengi câmesin bir câme viren ‘ârife
 Zâhidâ hergiz gerekmez ‘âr bayrâm irtesi
- 7 Bundan özge ‘îd olur mı ‘îd-gehde Sebziyâ
 Seyre ikrâr eyledi dildâr bayrâm ertesi

888 (P: 173a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Çarh-ı hüsn üzre görelden o meh-i çâr-dehi
 Zerrece görmege meyl eylemez mihr ü mehi
- 2 Müjem ü eşküm ile şulayuben pâk iderin
 Hânemiz olalı ey dil o perî cilve-gehi
- 3 Bitmesün gamze ile söyleñ o hûrî-zâda
 Beni öldürdi meded şîve vü çeşm-i siyehi
- 4 Dil-i dildâra keder gelmeyüp irmezse gubâr
 Nereye kırsa ayağını olam hâk-i rehi
- 5 Şâhı olmasa idi şem‘ -i diyâr-ı Şâm’uñ
 Şu‘ leden başına urmaz idi zerrîn-külehi
- 6 Gûyiyâ hançer alup sînemi çâk eyler o yâr
 Nazar itdükçe baña gamze ile gâh gehî
- 7 İrmeden vaşlına ol sebz-i haţuñ Sebzî ola
 Kabri üstinde bite mihr ü maḥabbet-gehî

889 (P: 173a, G: 165a)

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

- 1 Gülüñ meyli eger hâr olmayaydı
 İşi bülbüllerüñ zâr olmayaydı

- 2 Dem-â-dem kanlar ağlar mıydı ‘âşık
Yanında yâruñ ağıâr olmayaydı
- 3 Gözüñ insânı incitmezdi hergiz
Eger kim merdüm-âzâr olmayaydı
- 4 Baña zindân olurdı dehr bâğı
Göñül eglencesi yâr olmayaydı
- 5 Gören bülbül gibi kılmazdı efğân
Güzeller kûyı gülzâr olmayaydı
- 6 Tutar mıydum sözün pîr-i muğânuñ
Ėam eyyâmında Ėam-h’âr olmayaydı
- 7 Virür miydi saña Sebzî dil ü cân
Ėaṭ-ı sebzüñ çemen-zâr olmayaydı

890 (P: 173b)

Me fâ‘î lün / Me fâ‘î lün / Me fâ‘î lün / Me fâ‘î lün

- 1 Eger geçmese ‘uşşâka o serv-i gül-ruhuñ nâzı
Olur mıydı bu zîbâ kad ile dehrüñ ser-efrâzı
- 2 Benüm meyl eylemezdi katlüme ol gözleri ĥûn-rîz
İder her laḥzada öldür diyü ol Ėamze Ėammâzı
- 3 Ne deñlü şîve vü nâz itse incinmez çeker göñlüm
Bu şehrüñ cümle zîbâsından oldur çünkü mümtâzı
- 4 Ne rızkuñ çoğına şâd ol ne az olduğına Ėamlan
Ėaḳîḳatde cihânun bir durur çün çoğı vü azı
- 5 İderdi göñlinüñ murgını herkes şübhesiz saydı
Göreydi altun üsküf ile ger ol zülf-i şehbâzı

4. beyit P’de yok.

5b- kûyı / rûyı G

- 6 Alup tîğ-ı ser-endâzum ele meydânda ey dilber
Raķîb-i kâfiri öldürme de ben ġâzîyim ġâzî
- 7 Benefşe gibi secde idelüm Hakk’a niyâz idüp
Bize gül gibi gösterdügi içün Sebziyâ yazı

891 (G: 134b)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Ân u hüsne revân virmege ister cânı
Kim ki seyr eyler ise nâz ile Yûsuf hânı
- 2 Bir güzeldür ki dilâ Mısr-ı melâhatda bu gün
Cân ile görse anı Yûsuf olurdu şânı
- 3 Yûsufi gören elin kesdiyise hayretde
Oldı ‘aşķına bununı halk-ı cihân kurbânı
- 4 Yûsufını nice sevdi ise Ya‘ķûb gibi
Bir nefes ayrılamaz şöyle sever cân anı
- 5 Sebziyâ ‘aşķ iseñ şabr-ı cemîl it yûri var
Ger dilerseñ ki vişâlüm irişe hecr ânı

892 (Ü: 232a)

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

- 1 Ger kabûlitse beni hıdmete ey dil Şâmî
Aña şükrâne virem Mısr u Haleble Şâmı
- 2 Añdurur la‘l-i lebi sâķî içdükçe müdâm
Nice elden koyalum göz göre sâķî câmı
- 3 Şâmînüñ ġamze vü ebrûsına ‘aşķ olsun kim
Öldürür şîve vü nâzı ile haşş u ‘âmı
- 4 ‘Âlem içinde olam ‘îd gibi hürmetlü
Şâmînüñ vaşlı ile eyler isem bayrâmı

- 5 Şâmî gönderse n'ola ğamzesi tîrin câna
Eksük olmaz kûlûna pâdişehûñ in'âmî
- 6 Ser-fürû itmez idüm Sebzî şeh-i baħr u bere
Ger kabûlitse beni hıdmete bir dem Şâmî
- 893 (Ü: 246a)
Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn
- 1 Cilve ile şîvedür dâ'im o serv-i nâz işi
Rûz [u] şeb çekmek cefâlar 'âşık-ı ser-bâz işi
- 2 Nice başum kıomayam pîr-i muġânuñ başına
Hürmet ile gelseler meyhâneye i'zâz işi
- 3 Bir senüñ gibi mübârek var mı ey aġyâr-ı şûm
Yüzüñi gören kişinüñ şubh u şâm oñmaz işi
- 4 'Âşıkun dâ'im niyâzını görüp nâz eylemek
Ol büt-i tannâz işidür ol büt-i tannâz işi
- 5 Baş açup zârî kılup Sebzî n'ola itsem niyâz
Cilve ile şîvedür dâ'im o serv-i nâz işi

DİZİN
(ŞAHIS-MEKÂN-ESER)

A

Acem: G.428/6
 Âdem: K.5/2, G.68/2, G.398/4,
 Aden: G.801/2
 Ahmed: G.385/1, G.885/1
 Ahmed (Bâlî): G.85/1, G.212/1
 Ahmed Çelebi: Mur.12/1, G.792/2
 ‘Alem Şâh: G.692/1
 Alî (Hz.): K.10/10, Mur.15/1,
 G.214/5, G.391/4, G.539/3,

Alî Bâlî: Mur.3/1, Mur.13/1, G.800/1

At Meydanı: G.706/2

Ayâz: G.572/5,

Azrâ: G.16/2, G.546/4, G.613/2

B

Bâbil: G.733/4

Bağdâd: G.333/2, G.839/2

Bedahşân: G.164/2,

Bekir Bâlî: Mur.15/1

Beytü’l-Harâm: G.508/7, G.551/1

Beytü’l-Hazen: G.143/4

Bilâl: G.111/7

Bilâl-İ Habeşî: G.525/2

Budin: Mur.11/1

C

Ca’fer: G.96/1

Ca’fer-i Tayyâr: G.297/2,

Câmî (şair): G.51/5, G.399/5, G.490/7,
 G.660/7, G.737/5, G.835/1,
 G.836/1, G.836/2, G.836/7

Cem (Cemşîd): K.8/13, K.9/12, Tb.32,

G.16/4, G.68/7, G.73/3,

G.145/7, G.217/3, G.232/7,

G.265/1, G.418/4, G.449/4,

G.524/3, G.595/2, G.653/7,

G.759/3, G.828/6, G.838/7,

G.843/3, G.869/3, G.877/1

Ceyhûn: K.7/11, G.26/2, G.332/4,

G.610/6, G.646/4, G.674/2,

G.812/3, G.839/2

Ç

Çîn: G.17/2, G.676/2

D

Dârâ: K.4/12, G.73/3, G.542/5

Dâvûd: G.827/3

Dâvûd Paşa: G.25/10

Destân: G.162/3

Dicle: K.7/11, G.26/2, G.610/6,
 G.674/2, G.839/2

E

Edirne: G.753/5

Erdeşîr: K.5/21

Erdevân: K.5/21

Estergon: K.7/13

Eymen (vadi): G.789/2

Eyûb: G.713/3

Eyyûb: G.69/4

F

Ferhâd (Kûh-ken): K.11/2,
 Mur.1/6, G.5/1, G.29/3,

G.58/1, G.80/5, G.87/3,
 G.99/4, G.113/7, G.118/2,
 G.129/2, G.204/3, G.
 224/5, G.254/7, G.279/5,
 G.282/3, G.285/5, G.
 312/1, G.312/5, G.357/5,
 G.367/5, G.370/4,
 G.378/2, G.393/3,
 G.406/3, G.414/2,
 G.422/3, G.463/4,
 G.465/3, G.486/8,
 G.499/2, G.503/4,
 G.506/1, G.531/4,
 G.544/6, G.571/3,
 G.578/3, G.597/2,
 G.600/7, G.602/5,
 G.607/7, G.637/1,
 G.643/2, G.696/3,
 G.708/5, G.739/3,
 G.765/4, G.772/1,
 G.801/1, G.848/7, G.875/5

Ferîdûn: K.4/12

Figânî (şair): G.189/5

H

Hacı Bektaş: G.829/5

Hâfız (şair): G.656/3

Haleb: G.491/4, G.891/1

Hasan (Hz.): Mur.8/5, G.580/7,

G.636/5

Hasan Bâlî: G.799/1

Hassân (şair): G.59/6, G.399/5,

G.493/7

Hâtem-i Tayy: K.4/12, K.5/19

Haydar: K.1/20, K.5/4, Mur.16/2,

G.94/3, G.781/7

Hıtâ: G.12/1, G.194/4, G.298/5,

G.514/1

Hızır: K.2/12, Tb. 38, G.18/4, G.30/3,

G.50/3, G.52/1, G.65/2,

G.104/3, G.108/2, G.119/1,

G.177/2, G.231/1, G.307/3,

G.335/1, G.335/4, G.401/9,

G.407/4, G.413/3, G.422/6,

G.423/5, G.480/3, G.501/2,

G.557/2, G.563/5, G.642/4,

G.650/6, G.660/5, G.670/2,

G.798/5, G.827/3, G.885/1

Hızır Bâlî: G.145/1, G.177/2, G.271/7,

G.599/2, G.663/2, G.771/4

Hicâz: G.286/5,

Hindistân: G.428/6

Horâsân: G.51/5, G.737/5

Hoten: Tb. 42, G.357/2, G.458/2,

G.703/5

Husrev: G.422/3, G.637/4

Husrev (şair): G.288/5, G.399/5,

G.490/7, G.618/5, G.660/7,

G.809/5, G.836/2, G.856/5

Hüseyin (Hz): G.358/4, G.580/7,

Hüseyin: G.636/1

Hüseyin-i Bâlî: Mur.2/1, G.213/1

Hüseyin Beg: K.10/7

I

İsfahân (Sıfahân): G.365/6,

I

İbni Sînâ: G.831/3

İbrâhîm (Halilu'llâh): Mur.4/5,
G.33/2, G.689/3, G.836-3

İbrâhîm: G.517/1

İbrî Bâlî: G.401/1,

İlyâs (Hz): G.798/5

İsâ: G.7/4, G.59/5, G.104/3,
G.122/3, G.217/2, G.224/1,
G.307/3, G.335/6, G.388/1,
G.401/9, G.504/2, G.639/7,
G.771/4, G.775/5

İsfendiyâr: K.1/25

İskender: G.67/7, G.824/1, G.824/4

İstanbul: K.1/12, Mur.11/4,
Mur.18/1, G.436/2, G.491/1,
G.739/5***K***Ka'be: K.3/7, K.8/18, Mur.8/1,
Mur.12/4, G.272/3, G.285/3,
G.316/3, G.365/3, G.406/1,
G.515/2, G.508/2, G.420/4,
G.444/1, G.536/1-2-3-4-5-7,
G.566/1, G.688/1, G.689/1,
G.768/2, G.818/2, G.836/3

Ka'betü'l-Uşşâk: G.39/3

Kâf: G.136/1, G.233/6, G.303/3

Kâğıdhâne: G.529/2

Kahramân: K.9/8

Kalata: G.696/5, G.739/5

Kanber: Mur.3/5, Mur.16/2, G.781/9

Kânûn: G.395/3, G.831/3

Karaman: G.573/7

Kârûn: G.474/6, G.775/5

Kâvûs: G.869/3

Kays: G.129/2, G.232/3, G.275/1,
G.370/4, G.375/3, G.502/2,
G.521/4, G.544/6, G.619/1,

Kayser: K.5/16, G.232/2

Kemâl-i Hocend (şair): G.520/5

Ken'ân: G.299/2

Kerbelâ: Mur.8/5, G.580/7, G.636/4

Keşşâf: G.348/2, G.845/2

Keykubâd: G.653/7

Keykâvus: G.466/3

Kisrâ: G.768/3

Kubâd: K.8/13

*Kur'ân: G.333/4, G.336/4, G.345/2****L***Leylâ: G.5/1, G.22/3, G.26/3, G.30/5,
G.47/1, G.83/3, G.102/1,
G.113/8, G.144/3, G.220/3,
G.275/1, G.283/2, G.310/5, G.
314/5, G.319/2, G.359/2,
G.370/4, G.375/3, G.395/2,
G.46/3, G.461/4, G.471/1,
G.479/4, G.493/5, G.521/4,
G.534/3, G.541/5, G.547/4,
G.588/6, G.596/5, G.619/1,
G.626/4, G.659/2, G.667/3,
G.674/1, G.688/2, G.696/3,
G.717/2, G.733/2, G.739/4,
G.743/3, G.744/4, G.769/4,
G.773/2, G.794/3, G.839/1

Lokmân: G.59/5, G.395/3,

M

Mahmûd: G.384/1

Mahmûd (Gazneli): G.572/5

Mahmûd Beg: K.6/8

Mahzenü'l-Esrâr: G.231/8

Mânî: Mur.4/3, G.57/4, G.107/3,
G.381/3, G.850/3

Mansûr (Hallâc-î): G.121/1,
G.309/3, G.572/1

Matla'u'l-Envâr: G.231/7

Mecnûn: G.5/1, G.5/3, G.22/3,
G.26/3, G.30/5, G.47/1,

G.83/3, G.102/1, G.113/7,
G.113/8, G.144/3, G.220/3,
G.234/4, G.248/1, G.279/5,
G.285/5, G.310/5, G.312/1,
G.319/2, G.359/2, G.370/4,
G.395/2, G.406/3, G.461/4,
G.468/4, G.481/5, G.493/5,
G.497/5, G.541/5, G.547/4,
G.588/6, G.595/5, G.599/5,
G.626/4, G.642/2, G.659/2,
G.663/5, G.667/3, G.674/1,
G.688/2, G.696/3, G.707/2,
G.717/2, G.733/2, G.739/4,
G.744/4, G.769/4, G.794/3,
G.812/4, G.870/4

Merve: K.8/18, G.536/1, G.688/3

Meryem: G.217/2, G.639/7

Mesîh: G.4/4, G.49/5, G.50/3, G.52/1,

G.64/1, G.65/2, G.104/3,
G.119/1, G.177/2, G.192/1,
G.231/1, G.283/2, G.335/1,
G.335/4, G.388/1, G.423/5,
G.443/6, G.501/2, G.530/1,
G.575/2, G.599/2, G.624/6,
G.663/2, G.669/1, G.670/2,
G.691/2, G.827/3, G.842/2,
G.885/1

Mısr: K.2/12, G.312/2, G.349/1,
G.490/4, G.533/1, G.534/3,
G.575/4, G.617/2, G.713/3,
G.891/2, G.891/1

Muhammed (Hz): G.512/5

Muhammed Beg: K.8/14

Muhammed Han (Şehzâde): Tb. 8

Muhammed Çelebi: K.2/12

Murtaza: K.4/12, Mur.3/5, G.174/6

Mûsâ (Hz): G.502/2,

Muslî: Mur.7/1, Mur.10/1, G.137/1,
G.365/1, G.390/1, G.515/1,
G.701/1, G.738/1, G.791/1,
G.806/1

Mustafa: G.512/5

N

Necâtî (şair): G.521/5, G.758/5

Necd: G.248/1

Nevâyî: G.737/5

Nerîmân: K.10/9

Nigâristân: G.107/3

Nîl: G.185/4, G.349/4, G.467/2,

Nûh: G.69/4

Nûşirevân: K.5/16

Ö

Ömer: Mur.15/1

P

Pîr Alî: Mur.16/1

R

Rûm: G.324/4, G.357/2, G.428/6,
G.455/4, G.572/3, G.836/7

Rüstem: K.1/14, K.1/25, K.9/5,
K.10/9, G.800/3

S

Safâ: K.8/18, G.29/3

Sahbân (şair): G.59/6,

Sefer: G.120/1

Selmân (şair): G.856/5

Seydî Gâzî: G.829/5

Süleymân (Hz): G.414/5, G.596/7,
G.622/3, G.780/2, G.780/4,
G.828/4

Süleyman (Kânûnî): K.1/13, K.5/8,
K.9/2

Ş

Şâm: G.324/4, G.490/4, G.888/5,
G.892/1

Şat: G.333/2

Şeddâd: G.439/2,

Şifâ: G.59/5, G.395/3, G.831/3

Şîrâz: G.656/3

Şîrîn: K.10/2, Mur.1/6, G.58/1,
G.254/7, G.282/3, G.367/5,
G.378/2, G.406/3, G.422/3,

G.602/5, G.607/7, G.637/1,
G.696/3, G.739/3

T

Tehemten: K.1/14

Tuna: K.7/11

Turmuş: G.409/1,

V

Vâmık: G.16/2, G.546/4, G.613/2

Vassâf (şair): G.845/3

Velî: G.827/1

Y

Ya'kûb: G.51/3, G.60/5, G.99/2,
G.185/4, G.349/1, G.463/6,
G.467/2, G.713/3, G.891/4

Yâkût (Mustasimî, hattât): G.463/2,

Yahyâ: G.7/1

Yezîd: Mur.8/5, G.213/2, G.423/6,
G.636/5

Yorgi: G.821/1

Yûsuf: Mur.1/6, G.51/3, G.58/2,
G.60/5, G.99/2, G.107/3,
G.137/3, G.143/4, G.185/4,
G.295/2, G.299/2, G.312/2,
G.349/1, G.463/6, G.467/2,
G.575/2, G.617/2, G.713/3,
G.744/2, G.891/2, G.891/3

Z

Zahîr: G.493/7,

Zâl: G.162/3, G.326/7, G.414/2,
G.800/3

Züleyhâ: G.58/2, G.349/3,
G.575/2, G.744/2

KAYNAKÇA

- Abdülaziz Bey (1995). *Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri, İkinci Kitap*, (hızl: Kazım Arısan, Duygu Arısan Güney), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- ABDÜLKADİROĞLU, Abdulkerim (1999). *Nuhbetü'l-Âsâr, li-Zeyl-i Zübdeti'l-Eş'âr*, Ankara: AKMB Yay.
- Ahmet Rıfat (2004). *Lügât-i Tarihiyye ve Coğrafıyye*, Cilt: I-7, Ankara: Keygar Neşriyat.
- AKKAYA, Hüseyin (2007). “Râsih Bey’in ‘Üstine’ Redifli Meşhur Gazelinde İkilemelerin Kullanılışı”, *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume: 2/3, s. 25-31.
- AKKUŞ, Metin (2000). *Divan Şiirinde İnsan 1*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak Yay.
- AKYÜZ, Kenan, vd., (2000). *Fuzûlî Divanı*, Ankara: Akçağ Yay.
- ANDREWS, Walter G. (2001). *Şiirin Sesi*, Toplumun Şarkısı, İstanbul: İletişim Yay.
- ARGUNŞAH, Mustafa (1999). *Muhammed b. Mahmûd-ı Şirvânî, Tuhfe-i Murâdî*, Ankara: TDK Yay.
- ARSLAN, Mehmet (2000). “Gazellerin de Rengi Vardır”, *Osmanlı Edebiyat-Tarih-Kültür Makaleleri*, İstanbul: Kitabevi Yay., s. 109-114.
- ARSLAN, Mehmet (2000). “Zâtî’nin Şiirlerinde Mu’ammâ Benzeri Bazı Harf ve Kelime Oyunlarına Dair”, *Osmanlı Edebiyat-Tarih-Kültür Makaleleri*, İstanbul: Kitabevi Yay., s. 305-317.
- ARSLAN, Mehmet (2003). *Aynî, Sâkînâme*, İstanbul: Kitabevi Yay.
- ATEŞ, Ahmed (1942). “Metin Tenkidi Hakkında”, *Türkiyat Mecmuası*, Cilt: VII-VII, s. 253-267.
- ATEŞ, Ahmed (2001). “Gazel”, *İA*, Eskişehir: MEB Yay., s. 730-733.
- ATEŞ, Süleyman (2004). *Kur’an’da Peygamberler Tarihi*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.
- AYDEMİR, Abdullah (1996). *İslâmî Kaynaklara Göre Peygamberler*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- AYDEMİR, Yaşar (2000). *Behiştî Divanı*, Ankara: MEB Yay.

- AYDEMİR, Yaşar (2001). “Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü”, *Bilgi*, Sayı: 19, s. 147-153.
- AYDEMİR, Yaşar (2007). “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler” *Turkish Studies*, Volume 2/3 Summer, s. 122-137.
- AYDEMİR, Yaşar – ÇELTİK Halil (2009). “Gazelde İkileme Redif ve İkileme Kafiye”, *Turkish Studies*, Volume 4-2 Winter, s. 79-118.
- AYNUR, Hatice (1999). *15. YY. Şairi Çâkeri ve Dîvânı*, İstanbul: Yenilik Basımevi.
- BAYRAM, Yavuz (2005). “16. Yüzyıldaki Bazı Divan Şairlerinin ‘Şiire ve Okura Dair’ Görüşleri”, *Millî Eğitim*, Sayı: 168, s. 79-105.
- BİLGEGİL, M. Kaya (1989). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâğât)*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- BİLKAN, Ali Fuat (2006). “Tarih Araştırmalarında Edebî Metinlerin Değeri”, *Osmanlı Şiirine Modern Yaklaşımlar*, İstanbul: L&M Yay.
- BORATAV, Pertev Naili (1973). *Türk Halkbilimi II, 100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar)*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Bursalı Mehmed Tâhir (2000). *Osmanlı Müellifleri*, Cilt: 2, (hızl: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı), Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- CANAN, İbrahim (?). *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, Cilt: 17, İstanbul: Akçağ Yay.
- CANIM, Rıdvan (2000). *Tezkiretü’ş-Şu‘arâ ve Tabsıratü’n-Nuzamâ*, Ankara: AKMB Yay.
- CEBECİ, Dilâver (2001). *Divan Şiirinde Kadın*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay.
- CEBECİOĞLU, Ethem (2005). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, İstanbul: Anka Yay.
- CENGİZ, Halil Erdoğan (1986). “Divan Şiirinde Musammatlar”, *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Ankara: TDK Yay., s. 291-429.
- CEYLAN, Ömür (2007). *Kuşlar Dîvânı Osmanlı Şiir Kuşları*, İstanbul: Kapı Yay.
- ÇAPAN, Pervin (2005). *Tezkire-i Safâî (Nuhbetü’l-Âsâr min Fevâ’idi’l-Eş‘âr)*, Ankara: AKMB Yay.

- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1977). *Yahyâ Bey Divan*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1979). *Amrî Divan*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1981). *Divanlar Arasında*, Ankara: Umran Yay.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1982). *Helâkî Dîvân*, İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Yay.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1986). “Kaside”, *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Ankara: TDK Yay., s. 17-77.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed - TANYERİ, M. Ali (1990). *Üsküblü İshâk Çelebi Dîvan*, İstanbul: Mîmâr Sinan Üniversitesi Yay.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (2001). *Necatî Bey Divanı'nın Tahlili*, İstanbul: Kitabevi Yay.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil (1994). *Kanûnî Sultân Süleymân Devri Türk Edebiyatı*, İstanbul: MEB Yay.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil (1998). “Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: MEB Yayınları, s. 349-365.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil (1998). “Kültür ve Edebiyatımızda Ay”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: MEB Yay., s. 677-689.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil (1998). “Harflere Dâir”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: MEB Yay., s. 599-606.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil. (1999), *Türk Edebiyatı'nda Mesnevî (XV. yy'a kadar)*, İstanbul: Kitabevi Yay.
- ÇELTİK, Halil (2003). *Divan Şiirinin Dünyasına Giriş (Âsâr-ı Edebiye Tetkikatı)*, Ankara: MEB Yay.
- ÇETİNDAG, Yusuf (?). *Ali Şîr Nevâî, Hayatı, Sanatı, Eserleri*, İstanbul: Fatih Üniversitesi Yay.
- ÇETİNKAYA (AKTAŞ), Mürüvvet (1996). *Türk Edebiyatında Murabba*, Cilt: I, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: GÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇİTÇİ, Sinan (2007). *Yeni Türk Şiirinde İdeal Tipler (Tanzimat'tan Cumhuriyet'e)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

- ÇOBANOĞLU, Özkul (2003). *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*, Ankara: Akçağ Yay.
- DE AMİCİS, Edmondo (1981). *İstanbul (1874)*, (çev. Beynun Akyavaş), Ankara: KBY.
- DEMİREL, Şener (2004). “Divan Şiirinde Redd-i Matla” *Bilig*, Sayı: 31, s. 161-177.
- DENİZ, Sebahat (1992). *16. Yüzyıl Bazı Dîvân Şâirlerinin Türkçe Dîvânlarında Kozmik Unsurlar (Bâkî-Fuzûlî, Hayâlî Beg, Nev’î, Yahyâ Beg)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2002), *Osmanlıca-Türkçe Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yay.
- DİLÇİN, Cem (1983a). *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: TDK Yay.
- DİLÇİN, Cem (1983b). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: TDK Yay.
- DİLÇİN, Cem (1986). “Gazel”, *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Ankara: TDK Yay., s. 78-247.
- DİLÇİN, Cem (1995). “Fuzulî’nin Şiirlerinde İkilemelerin Oluşturduğu Ses, Söz ve Anlam Düzeni”, *Journal of Turkish Studies, In Memoriam Abdülbaki Gölpınarlı Hatıra Sayısı I*, s. 157-202.
- DİLÇİN, Cem (1999). “Türk Kültürü Kaynağı Olarak Divan Şiiri”, *Türk Dili*, Sayı: 571, s. 618-626.
- ECE, Selami (2002) *Manisalı Camîî’nin Vamık u Azra Mesnevisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ELÇİN, Şükrü (1993). *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Akçağ Yay.
- ERTEM, Rekin (1995). *Yahyâ Divanı*, Ankara: Akçağ Yay.
- EYÜBOĞLU, İ. Zeki (1974). *Bütün Yönleri ile Anadolu İnançları*, İstanbul: Koza Yay.
- FIĞLALI, Ethem Ruhi (1997). “Hasan”, *TDVİA*, Cilt: XVI, İstanbul, s. 282-285.
- Firdevsî (1994). *Şehnâme, Cilt: I, II, III, IV*, (çev. Necati Lügal), İstanbul: MEB Yay.
- GİBB, E. J. Wilkinson (1999). *Osmanlı Şiir Tarihi, Cilt: I-II-III-IV*, Ankara: Akçağ Yay.

GÖKALP, Haluk (2001). *Fasîhî Divanı (İnceleme-Metin)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana: ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GÖLPINARLI, Abdülbâki (1977). *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İstanbul: İnkılap ve Akâ Kitabevleri.

GÖLPINARLI, Abdülbâki (2000). *Tasavvuf*, İstanbul: Milenyum Yay.

GÜFTA, Hüseyin (2004). *Divan Şiirinde İlim*, Ankara: Akçağ Yay.

GÜZEL, Abdurrahman (2006). *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yay.

HATİPOĞLU, Vecihe (1981). *Türk Dilinde İkileme*, Ankara: TDK Yay.

HIZLI, Mefail (2008). “Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 1, s. 25-46.

HORATA, Osman (1999). “Mevlâna ve Divan Şairleri”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Osmanlı’nın Kuruluşunun 700. Yılı Özel Sayısı, s.43-56.

http://www.ilahiyahaber.com/artikel.php?artikel_id=406

İŞINSU İSEN, Tuğba (2002). *Divan Şiirinde Fahriye*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İbn Kesir (1993). *Hadislerle Kur’an-ı Kerim Tefsiri: Tefsîrü’l-Kur’âni’l-Azîm*, Cilt: XII, (çev. Bekir Karlığa), İstanbul: Çağrı Yay.

İmâm-ı Gazâlî, (2009). *Kur’ân-ı Kerîm’de Kıyâmet ve Âhiret*, (çev: Ömer Beğ), İstanbul: Hakikat Kitabevi.

İNALCIK, Halil (2003). *Şair ve Patron*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

İPEKTEN, Haluk (1996). *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*, İstanbul: MEB Yay.

İPEKTEN, Haluk (2005). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergâh Yay.

İSPİR, Meheddin (2007). “Divan Şiiri Karşısında Şairin Durumu”, *Turkish Studies*, Volume 2/3, Summer, s. 313-321.

İZ, Mahir (1968). *Tasavvuf Mahiyeti, Büyükleri ve Tarikatler*, (hızl: M. Ertuğrul Düздаğ), İstanbul: Türdav Yay.

- KAHRAMAN, Mehmet (1996). *Divan Edebiyatı Üzerine Tartışmalar*, İstanbul: Beyan Yay.
- KANAR, Mehmet (2008). *Farsça Türkçe Sözlük*, İstanbul: Say Yay.
- KAPLAN, Mehmet (1995). “Nâbî ve Orta İnsan Tipi”, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*, İstanbul: Dergâh Yay.
- KARA, Mustafa (2008). *Metinlerle Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar*, Bursa: Sır Yayıncılık.
- KARAİSMAİLOĞLU, Adnan (2001). “Bâkî’nin Şiiri”, *Klasik Dönem Türk Şiiri İncelemeleri*, Ankara: Akçağ Yay., s. 109-117.
- KARATAŞ, İbrahim Hakan (2001). *16. Yüzyılda Bir Nazire Şairi: Sebzî ve Nazireleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: BÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kâtip Çelebi (1941). *Keşfü’z-Zünûn*, Cilt: 1, İstanbul: Maarif Matbaası.
- KAYA, Bilge (2003). *Hisâlî, Hayatı-Eserleri ve Metâliü’n-Nezâir Adlı Eserinin Birinci Cildi*, Ankara: GÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KILIÇ, Filiz (2010). *Âşık Çelebi Meşâ’irü’ş-Şu’arâ*, Cilt: II, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay.
- KILIÇ, Mahmut Erol (2004). *Sûfî ve Şiir (Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası)*, İstanbul: İnsan Yay.
- KRAMER, Samuel Noah (1998). *Tarih Sümer’de Başlar*, İstanbul: Kabalcı Yay.
- KORTANTAMER, Tunca (1993). “Türk Şiirinde Ses Konusunda ve Ses Gelişmesinin Devamlılığı Üzerine Genel Bazı Düşünceler I”, *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*, Ankara: Akçağ Yay., s. 273-336.
- KÖKSAL, Mustafa Âsım (1993). *Peygamberler Tarihi I*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- KÖKSAL, M. Fatih (2006). *Sana Benzer Güzel Olmaz, Divan Şiirinde Nazire*, Ankara: Akçağ Yay.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad (1999). “Türk Edebiyatının Menşei”, *Edebiyat Araştırmaları*, Ankara: TTK Yay.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad (2003). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, (hızl: Orhan F. Köprülü), Ankara: Akçağ Yay.

- KÖPRÜLÜ, M. Fuad(2006). *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Akçağ Yay.
- Kur'an-ı Kerim Meâli* (2009). (hızl: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Ankara: DİB Yay.
- KURNAZ, Cemal (1996). *Hayâlî Bey Divânı'nın Tahlîli*, İstanbul: MEB Yay.
- KURNAZ, Cemal (2003). "Osmanlı Şair Okulu", *Journal of Turkish Studies, Türklük Bilgisi Çalışmaları (Kaf Dağının Ötesine Varmak, Günay Kut Armağanı)*, Harvard, s. 403-420.
- KURNAZ, Cemal – ÇELTİK, Halil (2010). *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, Ankara: H Yay.
- KURTOĞLU, Orhan (2009). "Nazire Mecmualarına Göre Necâtî Beğ'in Klâsik Türk Şiirindeki Konumu", *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu "Ölümünün 500. Yılında Şâir Necâtî Anısına"*, Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay., s. 466-475.
- Kuşeyrî (1991). *Kuşeyrî Risâlesi*, (hızl: Süleyman Uludağ), İstanbul: Dergâh Yay.
- KUT, Günay (1978). *Heşt Bihişt*, The Tezkire by Sehî Beg Harvard: Harvard Üniversitesi Yay.
- KUT, Günay (2005). *Yazmalar Arasında, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Simurg Yay.
- KUTLU, Şemsettin (1983). *Divan Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- KUTLUK, İbrahim (1989). *Tezkiretü's-suarâ*, Ankara: TTK Basımevi.
- KUTLUK, İbrahim (1997). *Tezkiretü's-Suarâ*, Ankara: TTK Basımevi.
- KÜÇÜK, Sabahattin, YILDIRIM, Ali, DEMİREL, Şener (2004). "İlk Klasik Dönem Edebiyat Tarihi (1512-1600)", *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, Cilt: V, Ankara: AKMB Yay.
- KÜTÜK, Rıfat (2002). *Lârendeli Hamdî'nin Leylâ ve Mecnûn Mesnevîsi (İnceleme/Metin ve Diğer Leylâ ile Mecnûn Mesnevîleriyle Mukayesesi)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- LEWİS, Bernard (1984). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara: TTK Yay.
- MACİT, Muhsin (2005). *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, İstanbul: Kapı Yay.
- MACİT, Muhsin (2006). "Klasikleşmeye Doğru: Geçiş Dönemi Şairleri", *Türk Edebiyatı Tarihi*, Cilt: 2, İstanbul: KBY.

- Mehmed Bahaeddin (1997). *Yeni Türkçe Lügat*, Ankara: Akçağ Yay.
- MERMER, Ahmet (2006). *Türkî-i Basît ve Aydınlı Visâlî'nin Şiirleri*, Ankara: Akçağ Yay.
- Muallim Nâcî (1995). *Lugat-ı Nâcî*, İstanbul: Çağrı Yay.
- Muallim Nâcî, (2004). *Edebiyat Terimleri (İstılâhât-ı Edebiyye)*, (hızl: M. A. Yekta SARAÇ), İstanbul: Gökkubbe Yay.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1959). *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyesi*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yay.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1967). "Divan Edebiyatında Hikâye" *TDAY Belleten*, s. 71 -117.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1972). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara: TDK Yay.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1972). "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", *TDAY Belleten*, s. 35-80.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1984). *Divan Edebiyatında Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1988). *Türk Edebiyatı Tarihi*, Cilt: 1, Ankara: TTK Basımevi.
- MACİT, Muhsin (1997). *Nedîm Divânı*, Ankara: Akçağ Yay.
- Mehmet Nâil Tuman (2001). *Tuhfe-i Nâilî*, (hızl: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı), Ankara: Bizim Büro Yay.
- Mehmed Süreyyâ (1311). *Sicill-i Osmânî yâhûd Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye*, Cilt: 3, İstanbul: Matbaa-i 'Âmire.
- MENGİ, Mine (1985). *Divan Şiirinde Rindlik*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- MENGİ, Mine (2000). *Divan Şiiri Yazıları*, Ankara: Akçağ Yay.
- OKUMUŞ, Ömer (1993). "Câmî, Abdurrahman", *TDVİA*, Cilt: VII, İstanbul: TDV Yay., s. 94-99.
- OKUMUŞ, Ömer-KALKIŞIM, M. Muhsin (2008). "Klasik Türk Şiirinde Hazret-i İsâ Kavramı", *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 1/5, s. 534-546.
- OKUYUCU, Cihan (2004). *Divan Edebiyatı Estetiği*, İstanbul: L&M Yay.

- ONAY, Ahmet Talât (2000). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Ankara: Akçağ Yay.
- ONUR, Naci (1991). *Yusuf'u Züleyhâ*, Ankara: Akçağ Yay.
- ÖZ, Baki (2000). "Seyyid Battal Gazi ve Seyyit Gazi Tekkesinin Türk İslam İnanç Kültür Tarihindeki Yeri" *Hacı Bektaş Veli Dergisi*, Sayı: 14, s. 189-198.
- ÖZBİLGEN, Erol (2007). *Bütün Yönleriyle Osmanlı Âdâb-ı Osmâniyye*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- ÖZÇELİK, Sadettin (2005). *Dede Korkut Araştırmalar, Notlar/Dizin/Metin*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- ÖZTELLİ, Cahit (1959). "Başa Toprak Saçmak ve Yas-Ölü Gelenekleri", *Türk Folklor Araştırmaları*, Cilt: V, Sayı: 116, s. 1860-1863.
- PAKALIN, Mehmet Zeki (2004). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Cilt: I, II, III. İstanbul: MEB Yay.
- PALA, İskender (1988). *Bâkî*, İstanbul: Timaş Yay.
- PALA, İskender (2001). "Kaside (Türk Edebiyatı)", Cilt: 24, *TDVİA*, İstanbul: TDV Yay., s. 564-566.
- PALA, İskender (2003). "İskender mi Zülkarneyn mi?", *Akademik Divan Şiiri Araştırmaları*, İstanbul: L&M Yay., s. 285-315.
- PALA, İskender (2003). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: L&M Yay.
- PERTCSH, Wilhelm (1889). *Verzeichniss der Türkischen Handschriften der Königlichen Bibliothek Zu Berlin*, Berlin: A. Asher&Co.
- READ, Herbert (1974). *Sanatın Anlamı*, (çev: Güner İnal, Nuşin Asgari), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- SARAÇ, M. A. Yekta (2007). *Klasik Edebiyat Bilgisi, Biçim-Ölçü-Kafiye*, İstanbul: 3F Yay.
- SCHİMMELE, Annemarie (1999). "Alman Gözüyle Divan Edebiyatı", *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, İstanbul: YKY.
- SEFERCİOĞLU, M. Nejat (2001). *Nev'î Divanı'nın Tahlili*, Ankara: Akçağ Yay.
- Seyyid Kutub (1969). *Kur'ân'da Edebî Tasvîr*, (çev. Süleyman Ateş), Ankara: Hilal Yay.

Seyyid Muhammed Nur (2000). *Noktatü'l-Beyan*, (hızl: Baki Yaşa Altınok), Ankara: Oba Yayıncılık.

SİNAN, Ahmet Turan (2000). *Türkçenin Deyim Varlığı*, Malatya: Kubbealtı Yay.

SOLMAZ, Süleyman (2005). *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı*, Ankara: AKMB Yay.

Şemsettin Sâmî. (1996). *Kâmûsu'l-A'lâm, I-II-III-IV-V-VI*. Ankara: Kaşgar Neşriyat.

Şemseddin Sâmî, (2004). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yay.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla (1993). "Klasik Osmanlı Edebiyatı Işığında Eski Âdetler ve Günlük Hayattan Sahneler I", *Türk Dili*, Sayı: 495, s. 174-188.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla (1994). "Osmanlı Edebiyatında Felekler, Seyyare ve Sabiteler (Burçlar)", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı: 90, s. 131-179.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla (1995). *Klâsik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Rakîb'e Dair*, İstanbul: Enderun Kitabevi.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla (1996). *Klâsik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Sûfî ve Zâhid Hakkında*, İstanbul: Enderun Kitabevi.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla (2006). "Osmanlı Şiirinde 'Aşk'a Dair", *Doğu Batı*, Ankara, s. 59-73.

Taberî (?). *Tarih-i Taberî*, (çev: M. Faruk Gürtunca) Cilt: I-II-III-IV, İstanbul: Sağlam Yayınevi.

Tâhirü'l-Mevlevî, (1973). *Edebiyat Lügatı*, İstanbul: Enderun Kitabevi.

TANPINAR, Ahmet Hamdi (1997). *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi.

TANYELİ, Halit (1952). "Divan Şiirimizde İran'lı Kahramanlar, 1. Cemşid", *Türk Dili Dergisi*, Sayı: 8, s. 27-30.

TARLAN, Ali Nihat (1992). *Hayâlî Divanı*, Ankara: Akçağ Yay.

TARLAN, Ali Nihat (1992). *Necatî Beg Divanı*, Ankara: Akçağ Yay.

TEZCAN, Semih (2010). "Divan Şiirinde Türkçe Kaygısı", *Bilig*, Sayı: 54, s. 255-267.

- Tezkire-i Devletşah (1977). Cilt: I, II, III, IV. (çev: Necati Lugal), İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.*
- TİMURTAŞ, Faruk K. (1977). *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl, Gramer-Metin-Sözlük*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yay.
- TİMURTAŞ, Faruk K. (1980). *Şeyhî ve Husrev ü Şîrin 'i*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri (1990). *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul: Boğaziçi Yay.
- TOLASA, Harun (1982). "Divan Şairlerinin Kendi Şiirleri Üzerine Düşünce ve Değerlendirmeleri", *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Sayı: I, İzmir, s. 15-46.
- TOLASA, Harun (2001). *Ahmed Paşa'nın Şiir Dünyası*, Ankara: Akçağ Yay.
- TOLASA, Harun (2002). *Sehî, Lâtîfî ve Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, Ankara: Akçağ Yay.
- TOLGAY, Ömer (1995). *İlimlerin Özü, Netâyic el-Fünûn*, İstanbul: İnsan Yay.
- TÖKEL, Dursun Ali (2000). *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Şahıslar Mitolojisi, Ankara: Akçağ Yay.
- TÖKEL, Dursun Ali (2003). *Divan Şiirinde Harf Simgeciliği*, Ankara: Hece Yay.
- ULUDAĞ, Süleyman (2001). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Kabalcı Yay.
- UNAN, Fahri (1991). "Osmanlı Resmî Düşüncesinin 'İlmiye Tarîki' İçindeki Etkileri: Patronaj İlişkileri" *Türk Yurdu*, XI/45, Ankara, s. 33-41.
- URAZ, Murat (?). *Türk Mitolojisi*, Ankara: Hera Yay.
- UZUN, Mustafa (2001). "Kâbe, Türk Edebiyatı", *TDVİA*, Cilt: XXIV, İstanbul, s.23-26.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya (1974). "Türk Folklor Araştırmaları", Türk Folklor Araştırmaları, I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Başbakanlık Basımevi, s. 35-39.
- ÜNAL, Sadettin (2001). "Kâbe", *TDVİA*, Cilt: XXIV, İstanbul, s. 14-21.
- ÜNVER, İsmail (1993). "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Türkoloji Dergisi*, Cilt: XI, Sayı: 1, s. 51-89.

- ÜNVER, İsmail (2000). “İskender, Edebiyat”, Cilt: 22, *TDVİA*, İstanbul: TDV Yay., s. 557-559.
- ÜSTÜNER, Kaplan (2007). “Klasik Türk Şiirinde Mevlana ve Mevlevilik Etkisi”, *Uluslar arası Mevlâna ve Mevleîlik Sempozyumu*, Şanlıurfa, s. 279-286.
- Yahyâ Kemâl (1971). *Edebiyata Dair*, İstanbul: Baha Matbaası.
- Yahyâ Kemâl (1977). *Mektuplar Makaleler*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yay.
- YAZIR, Elmalılı M. Hamdi (1995). *Hak Dîni Kur'an Dili*, Ankara: Akçağ Yay.
- YEKBAŞ, Hakan (2010). *Sehî Bey Divanı*, İstanbul: Kitabevi Yay.
- YENİTERZİ, Emine (2001). *Behiştî'nin Heşt Behişt Mesnevîsi*, İstanbul: Kitabevi Yay.
- YENİTERZİ, Emine (2010). “Klasik Türk Şiirinde Ülke ve Şehirlerin Meşhur Özellikleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Klâsik Türk Edebiyatının Kaynakları Özel Sayısı (Prof. Dr. Turgut Karabey Armağanı)*, Volume: 3, Sayı: 15, s. 301-334.
- YILDIRAN SARIKAYA, Meliha (2004). *Türk-İslâm Edebiyatında Hz. Ali*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILDIRIM, Ali (2006). *Divan Edebiyatında Mahlas ve Mahlas-nâmeler*, Ankara: Akçağ Yay.
- YILDIRIM, Nimet (2008). *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, İstanbul: Kabalcı Yay.
- YILMAZ, Kâşif (2001). *Güftî ve Teşrîfâtü's-Su'arâsı*, AKMB Yay., Ankara 2001.
- YILMAZ, Mehmet (1992). *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- YÖNTEM, Ali Cânip (1996). *Prof. Dr. Ali Cânip Yöntem'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*, (hızl: Ahmet Sevgi, Mustafa Özcan), İstanbul: Sözler Yayınları.
- Zebîhullâh-i Safâ (2002). *İran Edebiyatı Tarihi, Cilt: I*, (çev: Hasan Almaz), Ankara: Nüşa Yay.
- Zebîhullâh-i Safâ (2005). *İran Edebiyatı Tarihi, Cilt: II*, (çev: Hasan Almaz), Ankara: Nüşa Yay.
- ZÜLFE, Ömer (2006). *On Altıncı Yüzyıl Şairi Selîkî ve Şiirleri*, Ankara: Edebiyât Yay.